

בשורה גדולה ללומדי הדף היומי

"הדף היומי"

עם "אוצרות יהודים"
הפרש החדש, הבהיר והמדויק
בשפה ברורה ובלשון קצרה.

תורה, נביאים, כתובים,
משנה, שולחן ערוך,
עמוד היומי משנה ברורה
זוהר עם תרגום לשון הזוהר,
תהילים,
כתבי ברסלב.

פרויקט "תורה בשנה"
מהדורה מיוחדת
באותיות מאירות עיניים
מתנאים ללימוד גם בסינעה.

אוצרות יהודים

חיי שרה

כ"א חשוון - כ"ז חשוון תשפ"ז

לפי ימים

אניציה יהודים

בתוספת "הכל הנצח", דבר יום ביומו מרכיב"ק זיע"א

"אוצרות יהודים"
הביאור המיוחד שכבש בסערה
את לומדי הדף היומי

יד ושם לעבר ה', ה"ר"ד נתמך בן שמואל ליאני, מנמתי בדרך מצורה
י"א כסלו תשס"ח

חוברות תתמ"ד - שבת פרישת חיי שרה, כ"א חשוון - כ"ז חשוון תשפ"ז

אוצרות יהודים

גוטמכר 5 בני ברק 5138948
טל' 03-6186699 03-6186699
036186699X@gmail.com

להצטרפות - 03-6186699

ובעמדות "לנדרים פלטים"

ניתן להשיג באדי"ב:
Route 17M #515 Harriman, NY 10926
P: 845.476.8899 E: oitzreseyehidim@gmail.com

הָרִינִי מִקֶּשֶׁד אֶת עַצְמִי

בְּלִמּוּדִי/בְּתַפְלָתִי

לְכָל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּם שֶׁבְּדוֹרֵנוּ

וּלְכָל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּם שׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם

קְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמּוֹהַב

וּבְפֶרֶט לְרֵבֵנּוּ הַקְּדוֹשׁ

צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם

נַחֲל גִבֵּעַ מְקוֹד חֲכָמָה

רֵבֵנּוּ נַחֲמָן בֶּן פִּיגַא

זְכוּתוֹ תִּגַּן עָלֵינוּ אָמֵן

חיי שרה

לפי ימים • כ"א חשוון – כ"ז חשוון תשפ"ז

הדף היומי עם פירוש אוצרות יהודים • נ"ך • משנה • שולחן ערוך • עמוד יומי משנה ברורה •
זוהר עם תרגום לשון הזוהר • תהילים • כתבי ברסלב: ליקוטי מוהר"ן • ליקוטי הלכות • ספרי
רבינו על פי הסדר • ספר המידות • שמות הצדיקים • ליקוטי תפילות
פרשת השבוע ותיקון הכללי מופיעים בנפרד

נושאי הלימוד בחוברת ערוכים לפי ימות השבוע

בכל יום מרוכז חלק הלימוד השייך לאותו יום

הקש על היום הרצוי כדי לעבור אליו

יום שני

יום ראשון

יום רביעי

יום שלישי

יום שישי

יום חמישי

שבת קודש

לתיקון הכללי

לפרשת השבוע

ניווט בתוך החוברת

לחצו על הכפתורים למעבר מהיר בין הנושאים

חזרה לתוכן העניינים

לעמוד הקודם

לעמוד הבא

להצטרפות לקבלת החוברות

מעבר לארכיון החוברות

לחוברות מפרשות קודמות

כג וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִכְתָּהּ: וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָי מִתּוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֵת לֵאמֹר: גֵּר-וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזַת-קֹבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי: וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: שְׁמָעֵנוּ | אֲדֹנָי נָשִׂיא אֱלֹהִים | אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵנוּ קֹבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יָכֹלָה מִמֶּךָ מִקֹּבֶר מֵתְךָ: וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתָּחוּ לְעַם-הָאֶרֶץ לְבְנֵי-חֵת: וַיְדַבֵּר מִנָּא יֵת קִבְּרָה לֹא יָכֹלָי מִנָּה מִלְּמִקְבֵּר מֵתְךָ: וַיָּקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לְעֵמָּה דְאַרְעָא לְכִנִּי חֲתָמָה: וַיְמַלִּיל עִמָּהּ וַיִּמְיָר אִם אֵית רַעְוָא בְּנַפְשִׁיכֹן לְמִקְבֵּר יֵת מִיֵּת מִן רִשְׁי

(א) ויהי חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכן נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' לחטא מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין אף בת ק' בלא חטא. ובת כ' כבת ד' ליופי: שני חיי שרה. כלן שוין לטובה: (ב) בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר על שם ארבע זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחיה. אברהם ושרה. יצחק ורבקה. יעקב ולאה. ויבא אברהם. מבאר שבע

אתם לאמר אם-יש את-נפשכם לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בין-צחר: ויתן לי את-מערת המכפלה אשר-לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת-קבר: ועפרון ישב בתוך בני-חַת ויען עפרון החתי את-אברהם באוני בני-חַת לכל באי שער-עירו לאמר: לא-אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך נתתיה לעיני בני-עמי נתתיה לך קבר מתך: וישתחו אברהם לפני עם-הארץ: וידבר אל-עפרון באוני עם-הארץ לאמר אך אם-אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את-מתי שמה: ויען עפרון את-אברהם לאמר לו:

קדמי קבילו מני ובעו לי מן עפרון בר צוחר: ויתן לי ית מערת כפלתא די לה די כסטור חקלה בכספא שלים יתננה לי בייכוון לאחזקת קבורא: ועפרון יתיב בגו בני חתאא ואתיב עפרון חתאא ית אברהם קדם בני חתאא לכל-עאלי תרע קרתא למימר: יא לא רבוני קבל מני חקלא יקבית לך ומערתא די בה לך יתכפה לעיני בני עמי יתכפה לך קבר מיתך: ויסגיד אברהם קדם עמא דארעא: וימליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר קדם אם את עבד לי טיבו

קבל מני אתן כסףא דמי חקלא סב מני ואקבר ית מיתי תמן: ויבא ית עפרון ית

רש"י

לשון בקשה כמו אל תפגעו בי: (ט) המכפלה. בית ועליה על גביו ד"א שכפולה בזוגות: בכסף מלא. אשלם כל שוויה וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא: (י) ועפרון ישב. כתיב חסר אותו היום מנווה שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה: לכל באי שער עירו. שכולן בטלו

בראשית כג חיי שרה

אונקלוס

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס קט

וְאֶדְנִי שְׁמַעֲנִי אֶרְץ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל-
כֶּסֶף בִּינִי וּבִינָה מִה־הָוָה וְאֶת־מִתְּךָ קָבֵר:
וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל
אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר
בְּאֻזְנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף
עֹבֵר לִשְׁחָר: שְׁנֵי יוֹקֶם | שְׂדֵה עֲפְרוֹן אֲשֶׁר
בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשְּׂדֵה
וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה
אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב: י' לְאַבְרָהָם
לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר־
עִירוֹ: י" וְאַחֲרֵי־כֵן קָבֵר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שְׂדֵה הַמִּכְפֶּלֶה עַל־פְּנֵי
מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ' וַיָּקָם
הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם
לְאַחֲזֹת־קָבֵר מֵאוֹת בְּנֵי־חֵת: ס ס
חָקֵל כְּפִילְתָּא דַּעַל אִפִּי מִמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ' וַיָּקָם חָקֵלָא וּמַעֲרָתָא דִּי

אברהם למימר לה:
טו רבנן קבל מני
ארץ שניא ארבע
מאה סלעין דכסף
בינא ובינא מה היא
וית מיתך קבר:
טז וקבל אברהם מן
עפרון וחקל אברהם
לעפרון ית כסף די
מליל קדם בני חתאה
ארבע מאה סלעין
דכסף דמתקבל
בסחורתא ככל־
מדינתא: י' וקם חקל
עפרון די ככפילתא די
קדם ממרא חקלא
ומערתא די בה וכל־
אילנא די בחקלא די
בכל־תחומה סחור
סחור: י" לַאֲבִרְהָם
לְבִינְוֵהּ לְעֵינֵי בְנֵי
חֵתָא כְּכָל־עֵצֵי
תְּרַע קֶרֶתָא: י" וְקָבֵר
בֶּן קָבֵר אֲבִרְהָם ית
שְׂדֵה אֶתְמָה בַּמְעָרָה
חָקֵל כְּפִילְתָּא דַּעַל אִפִּי מִמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ' וַיָּקָם חָקֵלָא וּמַעֲרָתָא דִּי

כד א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיָּה בֶרֶךְ
אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל: ז וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־
עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמָּשָׁל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
שֵׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי: וַאֲשַׁבְּעֶךָ
בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר
אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ: כ' כִּי אֶל־אֶרֶצִי וְאֶל־
מוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק:
ה וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא־תֵאבְּהָ
הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
הַחֶשֶׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִךְ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יֵצֵאת מִשָּׁם: ו וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ אַבְרָהָם הַשְׁמַר
לְךָ פֶּן־תִּשָּׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: ו יְהוָה | אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ
לְאֶרֶץ דִּי נִפְקַתָּא מִתְּמָן: ו וַיֹּאמֶר לֵה אַבְרָהָם אִסְתַּמַּר לֵךְ דְּלִמָּא תִּתֵּב ית בְּרִי לְתִמְנָן:
י" אֱלֹהָא דְשִׁמְיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ יִלְדוּתִי וְדִי מְלִיל לִי וְדִי קָם לִי

כה לַאֲבִרְהָם לַאֲחִסְתָּ:
קבורא מן בני חתאה:
כד א וַאֲבִרְהָם סִיב
עַל פְּיוֹמִין וַיִּי בְּרִי:
ית אברהם ככלא:
כ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם
לְעֲבָדָה סָבָא דְבִיתָה
דְּשָׁלִיט בְּכָל־דִּי לֵה
שְׁוִי כְעַן יָדְךָ תַּחֲזֹת
יָרְכִי: ז וַאֲקִים עָלְךָ
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא
דְּשִׁמְיָא וְאֱלֹהָא
דְּאֶרֶץ דִּי לֹא תִסֵּב
אֶתְמָה לְכָרִי מִכְּנַת
כְּנַעֲנָי דִּי אָנָּא וְחִיב
בִּינְיָהוֹן: ד אֱלֹהִין
לְאֶרֶצִי וְלִילְדוּתִי
תִּיזִיל וְתִסֵּב אֶתְמָה
לְכָרִי לְיִצְחָק: ה וַיֹּאמֶר
לֵה עֲבָדָא מָאִים לֹא
תִיבִי אֶתְמָה לְמִיתִי
בְּתִרִי לְאֶרֶץ הָדָא
הָאֶתְמָא אֶתִּיב ית בְּרִי
לְאֶרֶץ דִּי נִפְקַתָּא מִתְּמָן:
י" אֱלֹהָא דְשִׁמְיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ יִלְדוּתִי וְדִי מְלִיל לִי וְדִי קָם לִי

רש"י

כולם הקנהו לו: (א) ברך את אברהם בכל.
בכל עולה בגימטריא כן ומאחר שהיה לו בן
היה צריך להשיאו אשה: (ב) זקן ביתו. לפי
שהוא דבוק נקוד זקן (בש"א): תחת ירכי. לפי
שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה
כגון ספר תורה או מזוזה או תפילין. והמילה
היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו ע"י צער
והיתה חביבה עליו ונטלה: (ו) לִי מֵה שְׁלֹא אִמְרַת תַּחַת

יריבך וד'ל לחשביע העבד במילתו לפי ששל אברהם היתה ראשונה
לו קדם מילת העבד וק"ל: (ז) ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי. ולא אמר ואלהי הארץ
ולמעלה הוא אומר ואשבעיך וגו'. א"ל
עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ
שהרגלתי בפי הבריות אבל כשלקחני מבית
אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ שלא
היו באי עולם מכירים בו ושמנו לא היה רגיל

רש"י

(טו) בִּינִי וּבִינָה. בין שני אוהבים כמונו מה
היא חשובה לכלום אלא הנח את המכר ואת
מתן קבור: (טז) וַיִּשְׁקֵף אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן. חסר
ווי' לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה
שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין
שנא' עובר לסוחר שמתקבלים בשקל בכל
מקום ויש מקום ששקליהן גדולים שהן
קנטרין צנטיאר"ש בלע"ז: (יז) וַיָּקָם שְׂדֵה
עֲפְרוֹן. תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד
מלך. ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה
אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה וגו': (יח)
כֶּסֶף בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ. בקרב כולם ובמעמד

מוֹלֶדְתִּי וְאִשֶּׁר דִּבֶּר־לִי וְאִשֶּׁר נִשְׁבַּע־לִי
לֵאמֹר לְיֹדְעֶךָ אֵתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא
יִשְׁלַח מִלֵּאכֹו לִפְנֶיךָ וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבִנִּי
מִשָּׁם׃ ה וְאִם־לֹא תֵאבֶה הָאִשָּׁה לְלַכֵּת
אֲחֵרֶיךָ וְנָקִית מִשְׁבַּעְתִּי וְזֹאת רַק אֶת־בְּנִי
לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה׃ ו וְיִשָּׁם הָעֶבֶד אֶת־יְדֹו
תַּחַת יַרְךָ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־
הַדָּבָר הַזֶּה׃ ש וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה
גִּמְלִים מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלֶּךְ וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו
בְּיָדֹו וַיָּקָם וַיִּלֶּךְ אֶל־אֲרָם נַהֲרִים אֶל־עִיר
נַחֲוֹר׃ ז וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מַחוּץ לָעִיר אֶל־
בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲת עָרַב לַעֲת צֵאת
הַשָּׂאֵבֶת׃ ח וַיֹּאמֶר יְיָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי
אַבְרָהָם הִקְרָה־נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד

דעם

בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתו. מאור כשדים: ואשר דבר לי. לצרכי כמו אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על. ותרגום שלהם ורצונו שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור וק"ל) עליו עלוהי עליהן שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגום שלהם עמי עמיה עמהן אבל אצל אמירה נופל לשון לי ולו ולהם: ואשר

עַם אֲדֹנֵי אַבְרָהָם׃ הִנֵּה אֲנִי נָצַב עַל־עֵין
הַמַּיִם וּבְנוֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשֹׂאֵב
מַיִם׃ וְהִיא הִנְעֵרָ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי־
נָא כִדְּךָ וְאַשְׁתָּה וְאִמְרָה שְׁתֵּה וְגַם־גְּמִלִיד
אֲשָׁקָה אֵתָה הַכֹּחֶת לְעִבְדְּךָ לִיצְחָק וּבִיה
אֲדַע בִּי־עֲשִׂית חֶסֶד עִם־אֲדֹנָי׃ וְהִי־הָיָה
טָרִם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יֵצְאת אֲשֶׁר
יִלְדָה לְבֵתוֹאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוּר אָחִי
אַבְרָהָם וְכֹדָה עַל־שְׂכֵמָה׃ וְהִנְעֵרָ טַבַּת
מִרְאָה מֵאֵד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וְתִרְדּוּ
הָעֵינָה וְתִמְלֹא כֹדָה וְתַעַל׃ וַיִּרְץ הָעֶבֶד
לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הִגְמִיאיֵנִי נָא מֵעַט־מַיִם
מִכִּדְּךָ׃ וְתֹאמַר שְׁתֵּה אֲדֹנָי וְתִמְהֹר
וְתִרְדּוּ כֹדָה עַל־יָדָהּ וְתִשְׁקָהּ׃ וְתִכַּל

וְאֹחֵי יִצְחָק וְאֶחָיִיתָ קָלְתָהּ עַל יְדֵהָ וְאַשְׁקִייתָהּ: יט וְשִׁיחִיאתָ לְאַשְׁקִייתָהּ וְאַמְרַת אָף עֲבָדָא לְקַדְמוֹתֶיהָ וְאַמְרַת אֶטְעִימֶנִי כְעֵן זַעִיר מִיָּא מְקַלְתִּיד: יח וְאַמְרַת אֶשֶׁת רַבּוֹנִי

רע"י

וַיִּבְרַךְ הַגְּמֻלִּים. הַרְבִּיצִם: (יד) אוֹתָהּ הוֹכַחַת. וְאוֹיָהּ הִיא לוֹ שְׂתָהָ גּוֹמֶלֶת חֲסִידִים וְכֻדָּאֵי לִיכְנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אֲבִרָהָ וּלְשׁוֹן הַכּוֹחַת בִּירֶרֶת אֶפְרוֹכִישֵׁט בִּלְעָז׃ וְכֵּן אָדָּם. לְשׁוֹן תַּחֲנֵה הוֹדַע לִי בָּהּ: כִּי עֲשִׂיתָ חֲסֵד. אֵת הַתִּיהָ מִשְׁפַּחְתּוֹ הוֹדֹגְתָּ אֶל אָדָּם כִּי עָשִׂיתָ חֲסֵד: (טז) בְּתוֹלָה מִמָּקוֹם בְּתוֹלִים: וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ.

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס קיג

לְהַשְׁקִיתוֹ וּתְאָמַר גַּם לְגַמְלִיד אֲשָׁב עַד
אִם-כָּלוּ לְשֹׁתֵת: כ וּתְמַהֵר וּתְעַר בְּדָה
אֶל-הַשֶּׁקֶת וּתְרִץ עוֹד אֶל-הַבָּאָר לְשָׂב
וּתְשָׂב לְכָל-גַּמְלִיו: כא וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה
לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִית יְהוָה דְּרָפוּ
אִם-לֹא: כב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים
לְשֹׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֹזֶם זֶהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ
וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זֶהָב
מִשְׁקָלָם: כג וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי
הֵישׁ בֵּית-אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלִיךְ: כד וּתְאָמַר
בֵּת מֵאֵן אַתְּ חַיִּי כַּעַן לִי הָאֵית בֵּית אָבוֹךָ אֲמַר כְּשֶׁר לָנָא לְמַכַּת: כד וַאֲמַרְתָּ לָהּ בֵּת
רש"י

כ"ו. ת"א די ספקון שזו היא גמר שתייתן
כששתו די ספוקן: (כ) ותער. לשון נפיצה
והרבה יש בלשון משנה המערה מכיל אל
כלי ובמקרא יש לו דומה אל תער נפשי.
אשר הערה למות נפשו: השקת. אבן חלולה
ששותים בה הגמלים: (כא) משתאה. לשון
שתייה כמו שאו ערים. תשאה שממה:
משתאה. משתומם ומתבהל על שראה דברו
קרוב להצליח אבל אינו יודע אם ממשפחת
אברהם היא אם לאו. ואל תתמה בתי"י של
משתאה שאין לך תיבה שתחלת יסודה ש"ן
ומדברת בלשון מתפעל שאין תי"ו מפרידה
בין שתי אותיות של עיקר היסוד כגון
משתאה מגזרת שאה משתולל מגזרת שולל
וישתומם מגזרת שממה וישתמר חקות עמרי
מגזרת וישמר אף כאן משתאה מגזרת תשאה
וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם

אֱלֹו בֵּת-בְּתוֹאֵל אֲנֹכִי בֶן-מִלְכָּה אֲשֶׁר
יָלְדָה לְנַחֲשׁוֹר: כה וּתְאָמַר אֱלֹו גַם-תִּבְנֶן גַּם-
מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַם-מָקוֹם לָלוֹךְ: כו וַיִּקַּח
הָאִישׁ וּשְׁתָּחוּ לַיהוָה: רביעי כז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא-עֲזָב
חֲסִדוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בְּדֶרֶךְ נַחֲנִי
יְהוָה בֵּית אַחִי אֲדָנִי: כח וּתְרִץ הַנַּעֲרָ וּתִגַּד
לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה: כט וּלְרַבְּקָה
אָח וּשְׁמוֹ לָבֶן וַיֵּרֶץ לָבֶן אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה
אֶל-הָעֵיץ: ׀ וַיְהִי ׀ בְּרֹאֵת אֶת-הַנֹּזֶם וְאֶת-
הַצְּמִידִים עַל-יָדֵי אַחֲתוֹ וּכְשִׁמְעוּ אֶת-דְּבָרֵי
רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה-דִבֶּר אֱלֹו הָאִישׁ
וַיְבֹא אֶל-הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַגַּמְלִים
עַל-הָעֵץ: לא וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לָמָּה

רַבְּקָה אַחֲתָהּ לְמִימָר בְּדִין מְלִיל עָמִי גְבֵרָא וְאַתָּא לִנְתָּ גְבֵרָא וְהָאִישׁ עָלָיָהּ גְּמָלִיא
עַל עֵינָא: לא וַאֲמַר עוֹל בְּרִיכָא דִּינִי לָמָּה אַתְּ קָאִים בְּבָרָא וְאַנָּא פְּגִימִי בֵּיתָא וְאַתָּר
רש"י

בתוא"ל. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון
אחרון: (כד) מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי
מספוא כגון תבן ושעורים: (כז) בדרך. דרך
המזומן דרך הישר באותו דרך שהייתי צריך.
וכן כל כ"ית ולמ"ד וה"א המשמשים בראש
התיבה ונקודים בפת"ח מדברים בדבר
הפשוט שנזכר כבר במקום אחר או שהוא

בתואל אנא בר מלכה
דלילית לנחור:
כח ואמרת לה אף
תבנא אף פסתא סגי
עמנא אף אמר כשר
למכתי: כז ויכרע גברא
וסגיד קדם יי:
כז ואמר ברוך יי
אלהא דרבוני אברהם
די לא מנע טיבותה
וקושטה מן רבוני
אנא באורח תקנא
דברני יי בית אחי
דרבוני: כח ורהטת
עולימתא וחייתא
לבית אמה כפתגמא
האלין: כט ולרבקה
אחא ושמה לבן ורהט
לבן לנת גברא לברא
לות עינא: ׀ ויהוה פד
תנא ית קדשא וית
שירנא על ידי אחתה
וכד שמע ית פתגמי
רבקה אחתה למימר
בדין מליל עמי גברא
ואתא לנת גברא וקא
ים על עינא: לא ואמר
עול בריכא דיני למא
את קאים בברא ואנא
פגימי ביתא ואתרא

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס קטו

תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֵנְכִי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם
לְגַמְלִים: ^א וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבֵּיתָה וַיִּפְתַּח
הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תֵּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים
לְרַחֵן רִגְלָיו וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
^ב וַיִּשֶׁם לִפְנָיו לֹאכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד
אִם־דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבַר: ^ג וַיֹּאמֶר
עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִכִּי: ^ד וַיְהִיָּה בֶרֶךְ אֶת־
אֲדָנִי מֵאֹד וַיַּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לוֹ צֶאֱן וּבָקָר וְכֹסֶף
וְזָהָב וַעֲבָדָם וּשְׂפָחָת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים:
^ה וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁת׃ אֲדָנִי בֶן־לֹאֲדָנִי אַחֲרֵי
זִקְנָתָהּ וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:
^ו וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדָנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה
לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנֻעֵנִי אֲשֶׁר אֲנִכִּי יֹשֵׁב
בְּאֶרֶצוֹ: ^ז אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלְךָ
וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי:
^ח וַאֲמַר אֶל־אֲדָנִי אֵלִי לֹא־תִלְךָ הָאִשָּׁה
וּלְזָרְעִיתִי וְתִסָּב אֶתְמָא לְכָרִי: ^ט וַאֲמַרִית לְרַבּוֹנִי מָאִים לֹא תִיתִי אֶתְמָא בְּתָרִי:

רש"י

מעבודת אליילים: (א) ויפתח. התייר זמם
שלהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו
בדרך בשדות אחרים: (ב) עד אם דברתי.
הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי כמו
עד כי יבא שילה ז"ש חז"ל כי משמש בד'
לשונות והאחד אי והוא אם: (ג) ויתן לו את
כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם: (ד) וא'
תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא תלך
תחילה אל בית אבי ולא תאבה ללכת
אחריו: (ה) ואני לא תלך האשה. אלי כתיב
בת היתה לו לאליעזר. והיה מחזר למצוא
עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו

אַחֲרָי: ^א וַיֹּאמֶר אֵלִי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְּהַלַּכְתִּי
לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אִתָּךְ וְהַצִּילְתָּ דֶּרֶךְ
וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
אָבִי: ^ב אִזְּ תִנָּקֶה מֵאֻלְתִּי כִּי תָבוֹא אֶל־
מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנֻ לָךְ וְהִיִּיתָ נָקִי
מֵאֻלְתִּי: ^ג וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵינַן וַאֲמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אַבְרָהָם אִם־יִשְׁדָּ־נָא
מִצִּלְיֹת דֶּרֶכִּי אֲשֶׁר אֲנִכִּי הִלַּךְ עָלֶיָּהּ:
^ד הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל־עֵינַי הַמֵּיִם וְהִיא
הָעֹלָמָה הַיָּצֵאתָ לְשֹׂאֵב וַאֲמַרְתִּי אֵלֶיָּהּ
הַשְׂקִינִי־נָא מְעַט־מִים מִבְּדֶךְ: ^ה וַאֲמַרְהָ
אֵלַי גַּם־אֶתְּהָ שְׂתֶּה וְגַם לְגַמְלֶיךָ אִשְׂאֵב
הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיתָ יְהוָה לְבֶן־אֲדָנִי:
^ו אֲנִי טָרָם אֲכַלָּה לְדִבַּר אֶל־לְפִי וְהִנֵּה
רַבָּקָה יֹצֵאת וְכֹדָה עַל־שִׂכְמָהּ וַתִּרְדּוּ
אֶתְמָא דְּזַמִּין יי לְכָר רַבּוֹנִי: ^ז אִזְּ אֲנָא עַד לֹא שִׁיעִיתִי לְמַלְלָא בְּלִפִּי וְהָא רַבָּקָה נִפְקַת

רש"י

גם לרבות אנשים שעמו: דוכית. בירר והודיע
וכן כל הוכחה שבמקרא ברור דבר: (מה)
טרם אכלה. טרם שאני מכלה וכן כל לשון
הווה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר כמו
טרם כליתי ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו
כי אמר איוב הרי לשון עבר. ככה יעשה איוב
הרי לשון עתיד ופירוש שניהם לשון הווה כי
כתו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור
ואין ארור מדבק בברוך: (מב) ואבא היום.
היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו
הארץ אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי
אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי
פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי
תורה לא נתנו אלא ברמיזה: (מד) גם אתה.

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס קיז

הַעֲנֵה וּתְשֹׂאב וְאָמַר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא:
מִן וּתְמַהֵר וּתְוֹרֵד בְּדָה מַעֲלִיָּה וּתְאָמַר
שְׂתֵּה וגם-גְּמִלִיד אִשְׁקָה וְאַשְׁתִּי וגם
הַגְּמִלִים הִשְׁקָתָה: מִן וְאַשְׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר
בַּת-מִי אַתְּ וּתְאָמַר בַּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נְחוֹר
אֲשֶׁר יָלְדָה-לוֹ מִלְכָּה וְאַשֵּׁם הַגִּזְם עַל-
אִפָּהּ וְהַעֲמִידִים עַל-יָדֶיהָ: מִן וְאֶקֶד
וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרָךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֲמֹת
לִקְחַת אֶת-בַּת-אָחִי אֲדֹנִי לְבִנּוֹ: מִן וְעַתָּה
אִם-יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֲמַת אֶת-אֲדֹנִי
הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הִגִּידוּ לִי וְאַפְנֶה עַל-יְמִינִי
אוֹ עַל-שְׂמָאלִי: וְיַעַן לִבִּי וּבְתוּאֵל וְיֹאמְרוּ
מִיִּהוּהָ יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נֹכַח דְּבַר אֱלִיד רַע
אוֹ-טוֹב: נָא הִנֵּה רַבְּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךְ
יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא: נִ וְאַתִּיכ לִבִּי וּבְתוּאֵל וְאֹמְרוּ מִן קִדְם יִי נִפְק פִּתְגָמָא לִית
אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עֲמָךְ בִּישׁ אוֹ טָב: נָא הָא רַבְּקָה קִדְמָךְ דְּבַר וְאַיִזִּיל וְתָהּ אֲתָתָא

רש"י

אומר היה איוב אולי חטאו בני וגו' והיה
עושה כך: (מז) וְאַשְׁאֵל וְאַשֵּׁם שנה הסדר
שהיה הוא תחלה נתן ואח"כ שאל אלא שלא
יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה
ועדיין אינך יודע מי היא: (מט) עַל יְמִינִי

וְתֵּהּ אִשָּׁה לְבֶן-אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
נָּ וְיֵהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת-
דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לַיהוָה: חַמִּישִׁי
נָּ וַיֵּצֵא הָעֶבֶד פְּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים
וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמִגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ:
נָּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ
וַיִּלְנִי וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנִי:
נָּ וַיֹּאמְרוּ אָחִיָּה וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנֶּעֱר אֲתָנוּ
יָמִים אוֹ עֶשְׂרֵי אַחֵר תֵּלֶךְ: נָּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהֶם
אַל-תֵּאָחֲרוּ אִתִּי וְיְהוָה הַעֲלִיחַ דְּרָכֵי
שְׁלַחְנוֹ וְאַלֵּכָה לְאֲדֹנִי: נָּ וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא
לְנֶעֱר וְנִשְׁאַלָה אֶת-פִּיהָ: נָּ וַיִּקְרָאוּ לְרַבְּקָה
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הִתְלַכִּי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה
וּתְאָמַר אֵלָּה: נָּ וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-רַבְּקָה אֲחֹתָם
וְאֶת-מִנְקָתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת-
רַבְּקָה וְאֹמְרוּ לָהּ הִתְיַלִּי עִם גְּבִרָא הַדִּין וְאַמְרַת אִיזִיל: נָּ וַיִּשְׁלַחוּ יָת רַבְּקָה

רש"י

הגון לפי שניכר שמה' יצא הדבר לפי דברך
שזימנה לך: (נג) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה. מכאן
שמודים על בשורה טובה: (נד) וּמִגְדָּנָתָה.
לשון מגדים שהביא עמו מיני פירות של
אי"י: (נז) וַיִּלְנִי. כל לינה שבמקרא לינת
לילה א': (נח) וַיֹּאמְרוּ אָחִיהָ וְאִמָּהּ. ובתואל
היכן היה הוא היה רוצה לעכב ובא מלאך
והמיתו: ימים. שנה כמו ימים תהיה גאולתו
שכך נותנין לבתולה זמן י"ב חדש לפרנס את
עצמה בתכשיטים: או עֶשְׂרֵי. י' חדשים וא"ת
ימים ממש אין דרך המבקשים לבקש דבר
מועט ואם לא תרצה תן לנו מרובה מזה: (נז)
וְנִשְׁאַלָה אֶת פִּיהָ. מכאן שאין משיאין את
האשה אלא מדעתה: (נח) וּתְאָמַר אֵלָּה.

בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

בראשית כה חיי שרה

אונקלוס קים

אֲנִשׁוּי: ׀ וַיִּבְרְכוּ אֶת־רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
אֲחֵתְנוּ אַתְּ הִי לְאַלְפִי רַבְכָּה וַיִּירֶשׁ זֶרְעֶךָ
אֶת־שַׁעַר שְׂנְאֵיו: ׀ וְתָקַם רַבְקָה וַנַּעֲרַתֶּיהָ
וַתִּרְבֶּנָּה עַל־הַגְּמִלִּים וַתִּלְכֶּנָּה אַחֲרֵי
הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיֵּלֶךְ:
׀ וַיִּצְחָק בָּא מִפּוֹא בְּאֵר לַחֵי רְאִי וְהוּא
יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב: ׀ וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ
בְּשָׂדֶה לַפָּנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
גְּמִלִּים בָּאִים: ׀ וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ
וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמִל:
׀ וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֹּזֶה
הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לְקִרְאָתְנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא
אֲדָנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶם: ׀ וַיִּסְפֹּר

אֶת־הַזֶּכֶר וְיָת מִיִּנְקָתָהּ
וְיָת עֶבְדָּא דְרַבְקָה
וְיָת גְּבוּרָה: ׀ וּבְרִיכוּ
יֵת רַבְקָה וַאֲמָרוּ לָהּ
אַחֲתְנָא אַתְּ הִי
לְאַלְפִין וַיִּלְכְּכוּ
וַיִּירַתוּן בְּנִיכֵי יֵת קְרוֹי
סְנֵאִיָּהוֹן: ׀ וְקָמַת
רַבְקָה וַעֲוִלִּימָתָהּ
וּבְרִיכָא עַל גְּמִלָּא
וַאֲזָלוּ בְּתֵר גְּבוּרָא
וַיִּבְרַע עֶבְדָּא יֵת רַבְקָה
וַאֲזָל: ׀ וַיִּצְחָק אֶתְּא
בְּמִתּוּהִי
דְּמִלְאָךְ קִימָא אֶתְּוִי
עַלָּה וְהוּא יָתֵב בְּאֶרֶע
דְּרוּמָא: ׀ וַיִּנְפֹּק יִצְחָק
לְצִלָּא
לְמִפְנֵי רִמְשָׂא וַיִּקְרָף
עֵינָיו וַיִּחָזֵא וְהָא
גְּמִלָּא אֶתָּן: ׀ וַיִּנְקַפֵּת

רַבְקָה יֵת עֵינָהּ וַיִּחָזֵא יֵת יִצְחָק וַאֲתִרְכִּינֵת מַעַל גְּמִלָּא: ׀ וַאֲמָרְתָּ לְעֶבְדָּא מֵאֵן גְּבוּרָא
דִּיכִי דְמִהֶלֶךְ בְּחִלָּא לְקִדְמוּתָנָא וַאֲמַר עֶבְדָּא הוּא רַבּוּנִי וַיִּנְסִיבֵת עֵיפָא וַאֲתִפְסִיאת:
׀ וַאֲשַׁתְּעִי עֶבְדָּא לְיִצְחָק יֵת כְּלִי־פִתְגָמָא דִּי עֶבֶד:

רש"י

מעצמי ואף אם אינכם רוצים: (ס) את היא
לאֲלִפִּי רַבְכָּה. את וזרעך תקבלו אותה ברכה
שנאמר לאברהם בהר המוריה הרבה ארבה
את זרעך וגו'. יהי רצון שיהא אותו הזרע
ממך ולא מאשה אחרת: (פ) מִכּוּא בָּאָר לַחֵי
רְאִי. שהלך להביא הגר לאברהם אביו
שישאנה: וַיֹּשֶׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. קרוב לאותו באר
שנאמר ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב
בין קדש ובין שור ושם היה הבאר שֵׁנָא' הנה
בין קדש ובין ברד: (פג) לְשׁוֹחַ. לשון תפלה

כמו ישפך שיחו: (פד) וַתֵּרָא אֶת יִצְחָק. ראתה
אותו הדור ותוהא 'ס'א ותמהה) מפניו: וַתִּפֹּל.
השמיטה עצמה לארץ כתרומתו ואתרכינת
הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע
כמו הטי נא כדך ארכיני. ויט שמים וארכין.
ל' מוטה לארץ ודומה לו כי יפול לא יוטל
כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע:
(פה) וַתִּתְּכֶם. לשון ותתפעל כמו ותקבר
ותשבר: (פו) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד. גלה לו נסים
שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושזדומנה לו

הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
עָשָׂה: ׀ וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ
וַיִּקַּח אֶת־רַבְקָה וַתִּהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה
וַיִּנְחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: ׀ שִׁישִׁי כה א וַיִּסְפֹּר
אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קְטוּרָה: ׀ וַתֵּלֶד
לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־
מֶדִין וְאֶת־יִשְׂבָּק וְאֶת־שׁוּחַ: ׀ וַיִּקְשָׁן יֵלֶד
אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ אֲשׁוּרִים
וְלִטְוִשִׁים וְלֵאֲמִים: ׀ וּבְנֵי מֶדִין עֵיפָה וְעֶפֶר
וְחִנֹּךְ וַאֲבִידֵע וְאַלְדֵּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי
קְטוּרָה: ׀ וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
לְיִצְחָק: ׀ וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם

וְאַלְדֵּעָה כָּל־אֵלִין בְּנֵי קְטוּרָה: ׀ וַיְהִיב אַבְרָהָם יֵת כְּלִי־יָד לָהּ לְיִצְחָק: ׀ וַיִּלְכְּנִי לְחִינְמָא

רש"י

רבקה בתפלתו: (פז) הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ.
ויבאה האהלה והרי היא שרה אמו כלומר
ונעשית דוגמת שרה אמו שכל זמן ששרה
קיימת היה נר דלוק מע"ש לע"ש וברכה
מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמחה
פסקו וכשבאת רבקה חזרו. ב"ר: אַחֲרֵי אִמּוֹ.
דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך
הוא אצלה ומשמחה הוא מתנחם באשתו:
(א) קְטוּרָה. זו הגר ונקראת קטורה על שם
שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא
נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם: (ג)
אֲשׁוּרִים וְלִטְוִשִׁים שם ראשי אומות. ותרגום
של אונקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא:

שפירש למשירין לשון מחנה. וא"ת שאינו כן
מפני האל"ף שאינה יסודית הרי לנו תיבות
שארין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם
כמו חומת אנך שהוא מן נכה רגלים כמו
אסוך שמן שהוא מן ורחצת וסכת: וְלִטְוִשִׁים.
הם בעלי אהלים המתפוררים אנה ואנה
ונוסעים איש באהלי אפרו וכן הוא אומר
והנה נטושים על פני כל הארץ שכן למ"ד
ונו"ן מתחלפות זו בזו: (ה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם וְגו'.
אמר ר' נחמיה ברכת דייתיקי נתן לו שאמר
לו הקב"ה לאברהם והיה ברכה. הברכות
מסורות בידך לברך את מי שתריצה ואברהם
מסרן ליצחק: (ו) הַפִּילִגְשִׁים. חסר כתיב שלא

בראשית כה חיי שרה

אונקלוס

בראשית כה חיי שרה

אונקלוס קבא

נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחם מַעַל יִצְחָק
בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל-אֶרֶץ קְדָם:
וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי-חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר-חַי
מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:
וַיָּגוּעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה וְקָן
וְשִׁבְעַ וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּיוֹ: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ אֶל-מַעֲרַת הַמְּכַפֶּלֶה
אֶל-שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן-צֹחַר הַחֲתָנִי אֲשֶׁר-עַל-
פְּנֵי מִמְרָא: הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר-קָנָה אַבְרָהָם
מֵאֵת בְּנֵי-חֵת שָׁמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה
אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּבְרַךְ
אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם-
בָּאָר לְחֵי רְאִי: פ' שְׁבִיעִי יִבְרַךְ וְאֵלֶּה תִּלְדֹת
יִשְׁמַעְאֵל בֶּן-אַבְרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָה הָגָר

די לאברהם יחב
אברהם
משנן
ושלחנן מעל יצחק
ברה עד דהוא קדם
קדומא
מדינחא: ואלין ימי
שני חיי אברהם דחיא
מאה ושבועין וחמש
שנין: ואתנגיד ומית
אברהם בסיב טבא
סיב ושבוע יומין
ואתקניש לעמה:
ט ויקברו יתה יצחק
וישמעאל
במערת
בחקל עפרון בר צוחר
חמאה די על אפי
ממרא: י חקלא די זבן
אברהם מן בני חמאה
פמן אתקבר אברהם
ושרה אתמה: יא ויהיה
בתר דמית אברהם
וברך יי נת יצחק ברה

ויתבי יצחק עם בירא דמלאך קנמא אתחזי עלה: יב ואלין תולדת ישמעאל בר
אברהם די לילדת הגר מצריתא אמתא דשרה לאברהם:

רש"י

היתה אלא פלגש אחת היא הגר קטורה.
נשים בכתובה. פלגשים בלא כתובה.
כדאמר' בסנהדרין בנשים ופלגשים דדוד:
נתן אברהם מתנות. פירשו רבותינו שם
טומאה מסר להם ד"א מה שניתן לו על
אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו הכל נתן
להם שלא רצה ליהנות מהם: (ז) מאת שנה
ושבעים שנה וחמש שנים. בן ק' כבן ע' וכן

הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: יג וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם
בְּכָר יִשְׁמַעְאֵל נָבִית וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל
וּמִבְשֵׁם: יד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: טו חֲדָד
וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקְדָמָה: טז מַפְטִיר וְאֵלֶּה
הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם
וּבְטִירְתָּם שְׁנִים-עָשָׂר נְשִׂאִם לְאִמּוֹתָם:
יז וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שָׁנָה
וְשִׁלְשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַ שָׁנִים וַיָּגוּעַ וַיָּמָת
וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּיוֹ: יח וַיִּשְׁכְּנוּ מַחוּלָּה עַד-
שׁוֹר אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָּה אֲשׁוּרָה
עַל-פְּנֵי כָל-אֲחֵיו נָפַל: פפפ

לאתור על אפי כל-אחוי שרא:

רש"י

בענינו ובא הקב"ה וברכו: (יג) בשמותם
לתולדתם. סדר לידתן זה אחר זה: (טז)
בחצריהם. כרכים שאין להם חומה. ותרגומו
בפצחיהון שהם מפוצחים לשון פתיחה כמו
פצחו ורגנו: (יז) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'.
אמר רבי חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של
ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב
משנותיו של ישמעאל למדנו שמשם יעקב
בבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו קודם
שבא אצל לבן שהרי כשפירש יעקב מאביו
מת ישמעאל שנא' וילך עשו אל ישמעאל
וגו' כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת (ורש"י
הביאו סוף פ' תולדות): ויגוע. לא נאמרה גייעה אלא
בצדיקים: (יח) נפל. שכן כמו ומרין ועמלק
וכל בני קדם נופלים בעמק. כאן הוא אומר
לשון נפילה ולהלן הוא אומר על פני כל
אחיו ישכון. עד שלא מת אברהם ישכון.
משמת אברהם נפל: חסלת פרשת חיי שרה

אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כֹּא וְהָיָה כְּשֶׁכָּב אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ עִם-אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: כג וְהָיָה עוֹדְנָה מִדְּבַר עִם-הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנָּבִיא בָּא: כד וַיִּגִּדּוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל-אִפְּיוֹ אֲרָצָה: כה וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנֵיָּהּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי: כו כִּי אֶרְדּוּ הַיּוֹם וַיִּזְכָּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְצֹאן לְרֹב וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאַבְנֵתָר הַכֹּהֵן וְהַגָּם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵיָּהּ: כז וְלִי אֲנִי-עֲבָדְךָ וְלַצִּדִּיק הַכֹּהֵן וְלַבְּנֵיהֶם וְלַבְּנֵיהֶם בֶּן-יְהוֹיָדָע וְלַשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כח אִם מֵאֵת אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נָהִיָּה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת-עֲבָדֶיךָ (עֲבָדְךָ כִּרִּי) מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כט וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ-לִי לְבַת-שֶׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמִד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: לו וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-נַפְשִׁי מִכַּל-צָרָה: לו כִּי כֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי תַחְתִּי כִּי כֵּן אֲעֲשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וַתִּקַּד בַּת-שֶׁבַע אֲפִים אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

הפטרת חיי שרה מלכים א פרק א

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָכָן בָּא בְּיָמָיו וַיִּכְסֶּהוּ בְּכָנָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו וַיִּבְקְשׁוּ לְאֹדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וַעֲמִדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַהֲיֶי-לוֹ סִכְנָת וְשִׁכְכָה בְּחִילָךְ וְחָם לְאֹדֹנֵי הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה כָּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישָׁג הַשְׁוֹנֵמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד-מְאֹד וְתַהֲיִי לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וּתְשַׁרְתָּהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: ה וְאֲדֹנֵיהָ בֶן-חֲגִית מִתְנַשָּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֹךְ וַעֲשֵׂה לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמֹשִׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא-עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תָּאֵר מְאֹד וְאֵתוֹ יִלְדָה אַחֲרָי אֲבִישָׁלוֹם: ז וַיְהִי דְבָרָיו גַּם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה וְגַם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָי אֲדֹנֵיהָ: ח וְצִדִּיק הַכֹּהֵן וּבְנֵיהֶם בֶּן-יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם-אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיִּזְכָּח אֲדֹנֵיהֶם צֹאן וּבִקְרָ וּמְרִיא גַם אֲבֹן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-אֶצֶל עֵינֵי רִגְלֵ וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-אֲחֵיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֵת-נָתַן הַנָּבִיא וּבְנֵיהֶם וְאֵת-הַגְּבוּרִים וְאֵת-שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתַן אֶל-בַּת-שֶׁבַע יָדָע: יב וְעַתָּה לְכִי אִיעֲצֶךָ נָא עֲצָה וּמַלְטִי אֶת-נַפְשִׁי וְאֶת-נַפְשׁ בְּנִי שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאֲמַרְתָּ אֵלָיו הֲלֹא-אֲתָה אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנֵיהֶם: יד הִנֵּה עוֹדְךָ מִדְּבַר שֵׁם עִם-הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבֹא אַחֲרֶיךָ וּמִלֹּאֲתִי אֶת-דְּבָרֶיךָ: טו וּתְבֹא בַת-שֶׁבַע אֶל-הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָכָן מְאֹד וַאֲבִישָׁג הַשְׁוֹנֵמִית מִשְׁרַת אֶת-הַמֶּלֶךְ: טז וַתִּקַּד בַּת-שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה-לָּךְ: יז וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אֲתָה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתְּךָ כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנֵיהָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: יט וַיִּזְכָּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְצֹאן לְרֹב וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְנֵתָר הַכֹּהֵן וְלִיָּאָב שֶׁר הַצָּבָא וְלַשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כ וְאֵתָה אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהִגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא

חזרה לתוכן העניינים

יום ראשון

לנצח עוד יום

מ"ד ע"א אמרו לו: הפלגת! יותר מדאי אלא, ע אף על פי שאינו משוקע כל כך עד שכוהל שתי עיניו כאחת, היו "חרום" ופסול.

שנינו במשנה: שתי עיניו למטה, או שתי עיניו למטה:

והיונין בה: מאי שתי עיניו למטה, שתי עיניו למטה? אילימא, שתי עיניו למטה, היינו דחוי למטה, שענינו עומדות במקומן, אבל ראות תמיד כלפי מעלה. וכמו כן, שתי עיניו למטה, היינו דחוי תמיד למטה, אבל עומדות במקומן.

והא דתני: עינו אחת למטה ועינו אחת למטה, היינו דחוי עינו אחת למטה, ועינו אחת למטה, אם כן תיסקי, דהיינו רואה את החרד ואת העלייה כאחת, ובמתניתין חשיב לה את דעינו אחת למטה ועינו אחת למטה והא דרואה את החרד בתרי מומין, והרי היינו דך הם.

ומתרגינן: אלא, הכי פירושא דמתניתין: שתי עיניו למטה, היינו דקיימן למטה, שעומדות בגובה המצח שלא כשאר בני אדם. שתי עיניו למטה, דקיימן למטה, ממקומן אצל שאר בני אדם.

עינו אחת למטה ועינו אחת למטה, דקיימו עינו אחת למטה ועינו אחת למטה. ושניהן שלא במקומן, זו כלפי מעלה, וזו כלפי מטה.

וקיימו כסדרן נמי, וגם כאשר הן עומדות במקומן, ורואה את החרד ואת העלייה כאחת, לפי שעין אחת רואה למטה ואחת למטה, נמי מופסיל.

והיונין בה: מנא הני מילי דכל אלו פוסלין? ומשנינן: דתנו רבנן: כתיב: "או תבלל בעינו", והאי "ביעני" יתורא הוא דמימילא ידעין "תבלול" אינו אלא בעין. ודרשינן: לרבות כל מה שבעינו? כל שינוי שיש בעין.

מכאן אמרו: שתי עיניו למטה, שתי עיניו למטה, עינו אחת למטה, ועינו אחת למטה, ורואה את החרד ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם החרד, ואחר אומר לו רואה, שנראה כאילו מביט בפני אדם אחר, כולוהו היו מומא.

תנו רבנן: כתיב: "איש עור", בין שהוא סומא בשתי עיניו, בין שהוא סומא באחת מעיניו.

חורוור, חולי בעין, שיש לו כמין טיפין לבנות. והמין, שענינו דולפות מים תדיר, הקבועין. [בין החורוור ובין המין וכלליל לה. במשנה - מניין דפסילי נמי משום "עור"?]

תלמוד לומר: "איש עור", "איש" ריבויא הוא, לרבות כל הני.

אמר רבא: למה לו דכתב רחמנא: "איש עור", "דק", "תבלול בעינו"?]

ומתרגינן: צריכי לכולהו.

דאי כתב רחמנא "עור", הוה אמינא דפסיל משום דליתנהו לעיניו כלל. אבל חורוור והמין הקבועין, דאיתנהו ביה, שיש לו עינים, ודק יש לו בהם חולי שאינו רואה לא מיפסיל בהכי. להכי כתב רחמנא "איש עור", לרבות את אלו.

ואי כתב רחמנא "איש עור", הוה אמינא דדוקא חורוור והמין מיפסיל משום דלא קא חזי כלל, אבל מחסוריותא שנחלשה ראייתו אבל רואה קצת כגון "דק" לא מיפסיל. להכי כתב רחמנא "דק".

ואי כתב רחמנא "דק", הוה אמינא דטעמא

דמיפסיל משום דמחסרין, שפחתה ראייתו מחמת הקרום שיש לו על עינו. אבל מבבליותא,

"תבלול", שחוט לבן נמשך מהלבן שבעין לתוך השחור, לא היה מום, כיון שראייתו לא נפגמה.

כתיב רחמנא "תבלול", להכי כתב רחמנא "בעינו".

ואי כתב רחמנא "תבלול" הוה אמינא דדוקא האי מיפסיל משום דמבבליל. אבל משום משניותא, שמיקום העין שונה או כלפי מעלה או כלפי מטה, או רואה את החרד והעלייה כאחד, הוה אמינא לא מיפסיל. להכי כתב רחמנא "בעינו".

אמר רבא: הלכך, כל מום שהוא מחמת כהויותא, שאינו רואה כלל, אתיא מ"איש".

מחסוריותא, שנחלשה ראייתו אבל רואה קצת, ילפינן ליה מ"דק".

מבבליותא, חוט לבן שנכנס לתוך השחור, ילפינן ליה מ"תבלול". משניותא, שמיקום שונה, שעומדות למעלה או למטה, ילפינן, מ"בעינו".

שנינו במשנה: סכי שמש. שני רב יוסף: סני שמש, ששונה את השמש, תני יכול להסתכל על מקום שחמה וזרחת שם.

"זוגיין" דקתני במתניתין, מהו? מחוור רב הונא, הראה באצבעו, חד מדידהו, וחד מדירן, שיש לו עין אחת כעינו של זה שיושב מולו, [וזהו זה רבי יהודה שהיו עיני משוננות] ועינו אחת כשלי. ואיקפד רב יהודה!

מיתבי: דתניא ש"זוגיין" הוא מום אחר: שכבנא - שגבינו שוכבים, ששערות גבותיו ארוכות ושוכבות על עיניו. זגורם - שגבינו אחד שחור ואחד לבן.

ומתרגינן: תנא, כל זוגא דלא שוי להדין - זגורם קרי ליה! כל זוג שאין שניהם שווים נקרא זגורם. כלומר, בין זוג של עינים ובין זוג של גבינו העין שדרכם להיות שוין, ששונים זה מזה נקרא "זוגיין" [זגורם].

והא דשנינו: הצירין מהו? תנא: שנינו תרסות, עגולות. וצירניות, עגולות יותר מתרסות. דומעות, מעט. דולפות, מחולות מעטות עוד יותר. טורדות, מחולות יותר מדולפות.

תנא: אף הזויר והלופין והתנימן, היו מום. ומבארינן: זויר: דמזור עיניה, שענינו משוטטות תמיד ואינם יכולות לנוח. לופין: דנפישין זיפיה, שריסי עיניו גדולות. תומיין: שתמו זיפיו, דלית ליה ריסי עינים כלל. ופרכינן על הא דקתני דתומיין היו מום: וכי הני תומיין גבי מומין תני להו?

והתנן: שנשור ריסי עיניו פסול מפני מראית העין ללבו, אבל לא היו מום?

ומתרגינן: לא קשיא, הא דתני מפני מראית העין, איירי דאשתויר גרדומי, שנשארו השרשים. הא, דהוי מום, דלא אשתויר גרדומי, שנעקרו לגמרי.

מתניתינן:

שנינו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז. גופו גדול מאבריו, שיעור גופו גדול מן הראוי ביחס לשאר אבריו, כגון ידיו ורגליו ושוקיו. או שגופו קטן מאבריו.

חוטמו גדול מאבריו. או שחוטמו קטן מאבריו. [ובמגורא מפרש כמה רגל רגל לחיות].

הצמם, והצמע. איהו צמע? כל שאינו קטנות.

והצמם, מהו? כל שאינו דומות לספוג שנסחט, שהאזנים כרוצות וסותמות.

שפתו העליונה עורפת על התחתונה. או שהתחתונה עורפת על העליונה, הרי זה מום.

ושניטלו שיניו פסול מפני מראית העין.

גמרא:

אמר רב: משה רבינו עשר אמות היה גובהו. שנאמר: "ויפרש את האהל על המשכן". מי פרשו? משה רבינו פרשו! וכתיב: "עשר אמות אורך הקרש". ומדפרש את היריעות בגובה עשר אמות של הקרשים, מכלל דגובהו היה עשר אמות.

וקא סלקא דעתן גובהו דמשה היה בעשר אמות ידיה, כלומר, שאמנו נוריעה היתה בגודל הרגל וגובהו היה פי עשר ממנה.

אמר ליה רב שימי בר חיאי לרב: אם כן, עשיתו למשה רבינו בעל מום! דתנן גבי מומין: גופו גדול מאבריו, או קטן מאבריו. והרי באדם רגל היחס בין גובה גופו לאמרו הוא פי שלש ושגובה אדם הוא שלש אמות] ואצל משה היה פי עשר?

אמר ליה: שימי את! חכם גדול כמותך, ואיך יידע לתרץ [רשי"מ, ב].

משה רבינו היה עשר אמות, באמה של קודש קאמר! שהיא אמה רגילה שמדדין בה את הקרשים, והוא היה פי עשר מאותה אמה ולא מאמנו שהיתה גדולה בהרבה והיתה מותאמת לגובה גופו [שליש מגובה].

שנינו במשנה: חוטמו גדול מאבריו, או קטן מאבריו:

תנא: כאצבע קטנה, אם חוטמו גדול או קטן ביחס לשאר אבריו שביעורו של רוחב אצבע קטנה היו מום. ומשערינן ליה בהשואה לחוטם של אדם אחר שגובהו כמותו.

שנינו במשנה: הצמם והצמע:

תנא: אף הצמם. לא הווי ידעי רבנן מאי צימא?

שמעו להווא טעיא - ערבי דהוה קאמר מאן בעי צימא? ואישתבך דהוה גדיא חוזיא חוואי, שהיה בידו גדי שאזניו ארוכות מאד.

אמר רב חסדא: עז שאין לה קרנים, ורחל שיש לה קרנים [שהוא ההיפך מהרגיל], כשרים לגבי מזבח שאין לה מום.

תנא נמי הכי: יש דברים שהן כמומין ואינן מומין, ושוחטין עליהן במקדש, דלא היה מום, אבל לא במדינה.

ואלו הן: עז שאין לה קרנים, ורחל שיש לה קרנים. והצימם והצמם והצימם, שרק באדם היו מום, דאינו שוה בורעו של אהרן, אבל בבמה לא.

אמר רב חסדא אמר אבימי: נטלו קרנות וזכרותן עמחן, עצם שבתוך הקרניים, פסולה להקריבה. ואין נפדית עליהן, [בשאר קרבנות ולא בכבד] דלאו מום גמור הוא.

נטלו טלפיים, וזכרותן עמחן, נטלו פרסות הרגל יחד עם העצם שבתוך הטלפיים, פסולה ונפדית עליהן, דהוי מום גמור.

מתיבי: נטלו קרניו וטלפיו וזכרותן עמחן פסולה ונפדית עליהן. וקשיא לרב חסדא דאמר נטלו קרנות אין נפדית עליהן?

ומתרגינן: לא קשיא: הא דאיתקור איתקורי, היכא שנעקרו הקרניים ושרשי הזכרות - העצם,

מד.

ובמקום שנעקר נעשית גומא הרי זה מום גמור ונפדית עליהן.
הא דאין נפדית עליהן, דאיגום איגומי שנחתכו מלמעלה ושרשיו נשארו.
ופרכין: ודאיגום איגומי מי פסלא? דהא אמרת

דרב חסדא דאמר פסולה ואין נפדית, איירי בדאיגום.
ורמננו: פרה אדומה שקרינה וטלפיה שחורים, יגור - יחתוך, את אותו שחור ותהיה כשרה. שמע מינה דאיגום איגומי לא פוסל [שהרי פרה

אדומה צריכה להיות "תמימה"].
ומתרגינן: תרגמה זעירי: הא דתני יחתוך, איירי מעליו זכרותיהו שחתוך במקום שהזכרות לא מגיע לשם. [שבהורח הקין אין בו עצם מבפנים ואם השחרות לא מגיעה עד מקום העצם, יחתוך].

מ"ד ע"ב

מתניתין:

דין שוכבין, שגדולים כל כך עד שנראים שוכבים, כשל אשה. כריסו צבה, שבעטו גדולה עד שהיא בולטת
טיבורו יוצא, שטבורו בולט ואינו שוקע כשאר בני אדם.
נכפה, שנופל לארץ מחמת חולי, אפילו אחת ליומים, שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה.
או רוח קצירת באה עליו, רוח שד.
המאושבן, שביציו גדולים.
ובעל גבר, שגידו גדול.

גמרא:

אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא: משתינין מים בפני רבים, דאף שדרך תלמיד חכם להיות צנוע, אבל להטיל מים לא להיו צנוע שמוא ימתין ויסתכן. ואין שותין מים בפני רבים, דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ושתיה.
תניא נמי הכי: משתינין מים בפני רבים. ואין שותין מים בפני רבים. ומועשה באחד שביקש, שהוצרך, להטיל מים ולא השתין, ונמצא כריסו צבה.

שמואל איצטריך ליה, להטיל מים, בשבתא דרגלא, שהיו דורשין הלכות הרגל שלשים יום קדם החג. נגדו ליה גלימא, פרסו סדין בינו לבין הציבור.

אתא לקמיא דאבוה, אמר ליה: אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהרד עובדא! שתדרוש בציבור שאסור להמתין מלהטיל מים בשביל צניעות [ולא ילמדו ממה שפרסו לך גלימה שצריך להמתין בשביל צניעות]. את דאפשר לך, לפרוש סדין בשביל צניעות לפי שאתה חשוב. מאן דלא אפשר ליה, וימתין עד שילכו הציבור - וכי ליסתכן?

מר בר רב אשי הוה שקול ואזיל אגורא דגמלא על גשר, איצטריך ליה להטיל מים. הוה קא משתין שם. אמרו ליה: חמתך, חמותך, קאתיא! אמר להו: אפילו באורנה, לתוך אורנה הייתי משתין אם לא היה לי מקום אחר, כדי שלא אסתכן.

אמרין לעיל מעשה באחד שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה.

ומקשינן: ותיפוק ליה משום עלקא, מנא לך שנגרם לו מחמת ההמתנה, אולי שתה עלוקה ולכן צבה כריסו?

ומתרגינן: בשותת, שלאחר מכן היה שותת טיפין טיפין בעת הטלת מים, שבודאי נגרם לו מחמת העיכוב.

תנו רבנן: שני נקבים יש בו באדם, אחד מוציא שתן, ואחד מוציא זרע, ואין מרחק בין זה לזה אלא קלויפת השום. בשעה שאדם נצרך, אם

נקבו זה לתוך זה מחמת העיכוב נמצא עקור! אמר ריש לקיש: מאי דכתיב: "לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך".

אימתי לא יהיה בך עקר? בזמן שבהמתך, שתשים עצמך כבהמה ולא תעכב עצמך להטיל מים בשביל צניעות.
אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב: "לא יהיה בך עקר", שלא יהא ביתך עקור מן התלמידים. "ועקרה", שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום, וכשתתפלל על בנים תהא תפלתך נשמעת.
אימתי אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על בנים? בזמן שאתה שמים עצמך כבהמה, שלא תמתין מלהטיל מים ותבא לידי עקרות ואין תפלתך נשמעת.

אמר רב פפא: לא ישתין מים [נכבד] לא על גבי כלי חסד [הוא הדין לשאר כלים] שמרוקנים אחר כך את הכלי לנהר. ולא על גבי מקום קשה, קרקע קשה שאינה בולעת והמי רגלים נשפכים לנהר.
דאמר רב הני מרדי דבבל, מקומות מדרון שבבבל, מהדרי מוא מוליכים את המי רגלים, לתוך הנהר בבבל והוא מגיע עד למעין עין עיטם שבארץ ישראל, שממנו מגיעים המים לבית טבילת כהן גדול.

אמר אביי: האי איתתא לא תיקום להדיא באפי יונקא, כשהיא מטלת מים לא תעמוד ממש כנגד התינוקות דחוצפה היא.
אגיסא, ואם פונה לצד אחר שאינה מכוונת בפניה, לית לך בה.

תניא רבי שמעון בן גמליאל אומר: עמוד החוזר, כשאדם צריך לפנות ומשהא את נקביו ועל ידי כך הם חוזרים לבטן, מביא אדם לידי הדיוקן, חולי מעיים. סילון החוזר, שצריך להטיל מים ומשהא עצמו, מביא אדם לידי ירוקן, חולי ששמו ירוקן.
אמר רב קטינא אמר ריש לקיש: דם רבה, מי שיש לו הרבה דם ואינו מקי, שחין רבה, מרבה שחין. שכבת זרע רבה, שיש לו אשה ואינו משמש, צרעת רבה, מרבה צרעת. צואה רבה, שאינו נפנה לנקביו, הדיוקן רבה, חולי מעיים. מי רגלים רבין, ירוקן רבה.

שנינו במשנה: רוח קצירת באה עליו. והוינן בה: מאי ניהו?

ומשנינן: תנא: רוח בן נפלים באה עליו. רוח שטות על ידי שד.

שנינו במשנה: המאושבן, ובעל גבר. תנא: משובן, הוא בביצים, שהם גדולים. ובעל גבר, הוא בגיד, שהוא גדול.

תנא: משובן זה הקיין, הגרבתן זה בעל קיק. קיין הוא בביצים, גרבתא הוא בגיד.

הוינן בה: ועד כמה? יהיו גדולים שנפסל על ידי כן.
מחוי רב יהודה עד רכובה, שנתארך הגיד או הכיס עד ארכובה שלו.

תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם הגיע עד

רכובה פסול, למעלה מן הרכובה כשר.

איבא דאמרי: עד רכובה עדיין כשר, מן הרכובה ואילך פסול.

מתניתין:

אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת. זהו "מרוח אשך" האמור בתורה.
רבי ישמעאל אומר: כל שנמרחו אשכיו, שנימרחו ביציו.
רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו, ועל ידי זה ביציו נפוחים.
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: כל שמראוי חשוכין, שהוא שחור כבושי. ונלא איירי קרא כלל בביצים].

גמרא:

ומבארין מאי טעמא דרבי ישמעאל דפליג אתנא קמא?
משום דקשיא ליה לרבי ישמעאל אי בשאין לו ביצים איירי קרא, האי "חסר אשך" מביעני ליה למיכתב? ומדכתב קרא "מרוח אשך" משמע שנמרחו אשכיו. לכך תני רבי ישמעאל: שנמרחו אשכיו.

וטעמא דרבי עקיבא הוא: משום דקשיא ליה לרבי עקיבא, על דבריו של רבי ישמעאל: האי "מרוח אשך" מביעני ליה? דהא מ"ם ד"מרוח" היא משורש המילה והיה צריך להוסיף מ"ם לפני המילה "מרוח" כמו "מרוחל". לכך תני רבי עקיבא: שהרוח באשכיו.

וטעמא דרבי חנינא בן אנטיגנוס הוא: משום דקשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס על דבריו של רבי עקיבא: האי "רוח אשך" מביעני ליה? ומאי טעמא כתב "מרוח אשך". לכך תני רבי חנינא בן אנטיגנוס: שמראוי חש וכן.

וכיצד מתפרש הכתוב: קסבר גורעין ומוסיפין, דמתיבת "מרוח" גורעין חי"ת, ואות אל"ף מתיבת "אשך", ומוסיפין על תיבת מרוח, במקום החי"ת - אל"ף. ובתיבת "אשך" במקום האל"ף - אות חי"ת, וכאילו נאמר "מראו חשך".

ופרכין לרבי חנינא בן אנטיגנוס: דאם בן "מרוח אשך" היינו כושי, דתנן לקמן [מה ב] דפסול. ולמה נשנה שוב?

ומתרגינן: רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני לקמן כושי.

מתניתין:

כחן שהוא מקיש בקרסוליו, שברכיו עקמות לזון ועל ידי כך קרסוליו לפניו, וקרסוליו נוקשים זה לזה בשעת הילוכו.
ובארכובותיו, שרגליו למטה עקמות כלפי חוץ ומרוחקות זו מזו, ועל ידי כך ברכיו למעלה עקמות כלפי פנים ונוקשות זו לזו בעת הילוכו.

משלי פרק כב

דְּבַרֵי חֲכָמִים וְלִבָּךְ תִּשְׁתִּי לְדַעְתִּי: ^ה כִּי־נָעִים כִּי־תִשְׁמָרם
בְּבִטְנְךָ יִפְנוּ יַחְדָּו עַל־שִׁפְתֶיךָ: ^ו לִהְיוֹת בִּיהוּה מְבִטְחֶךָ
הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם אֶף־אֶתָּה: ^ז הֲלֹא כִתְבֹתִי לָךְ שְׁלֹשׁ שְׁיָשִׁים
בְּמוֹעֶצַת וָדַעַת: ^ח לְהוֹדִיעֶךָ קֶשֶׁט אֲמָרִי אֲמַת לְהַשִּׁיב
אֲמָרִים אֲמַת לְשַׁלְחֶךָ: ^ט אֶל־תִּגְזֹל־דָּל כִּי דֹל־הוּא וְאֶל־
תִּדְפֹּא עֲנִי בַשָּׁעַר: ^י כִּי־יִהְיֶה יָרִיב וְקָבַע אֶת־קִבְעֵיהֶם

רש"י

שהוא: ולבך תשית לדעתך ואם רבך רשע לא תלמוד ממעשיו: (יה) כי נעים יהי לך לאחר זמן אם תשמרם ותצפנם בבטןך שלא תשכחם ואימתי יהיו שמורים בלבך בזמן שיכנונו על שפתך כאשר תוציאם בפִּיךָ: (יב) להיות בה' מבטחך הודעתך. אני מודיעך שתבטח בה' ותעסוק בתורה ולא תאמר איך אבטל ממלאכתי ואין אתפרנס: (כ) הלא

מצודות ציון

(יז) תשית. תשים כמו שם לי אלהים וזע (פסלס ד): (יח) נעים. ענין ממקום ועצבות: (כ) שלישיים. שרים ונכבדים כמו ונמנר שלישי (פסלס טו) ור"ל דברים חשובים ונכבדים וכן שמשו כי נגידים לדבר (פסלס טז): במועצות. מל' עלה: (כא) קשט. ענין אמת כמו מפני קשט סלה (פסלס טז): לשלוחך. ענין טרוד וגרושין כמו ין ישלח אש (פסלס טז): (כב) וקבע. ענין וכאשר כל דברי התורה יחדיו יהיו נכונים על שפתך מבלי שגיאה ובלבול ולזה שים לבך להם כי השומע מבלי הכנת הלב לא יוכל להוציא דבר מבלי שגיאה ואף מהר ישכחם: (יג) הודעתך היום. בהדברים האלה הודעתך ענה להיות מבטחך בה' ופנה מכל עסקך להעמיק בדברי חכמים בכל לב: אף אתה. ר"ל עם שאתה רק לומד לעצמך ואינך גדול כהמלמד לאחרים מ"מ אף אתה בטח בה' כי יש תקוה גם לך: (כד) הלא כתבת. ר"ל ופן תאמר איך אבטח לבי לפניך ולבבי מכל עסקי להעמיק בדברי מלומדי שמה שגוים גם המה בדברי התורה ואין מקום לבטוח בה' ולקבל שכר ולז"א הלא כתבתי לך בספר התורה דברים חשובים ונכבדים אמורים במועצות ודעת: (כא) להודיעך. ר"ל דברי התורה ההיא עשויה המה להודיעך אמת אמית אמית לדעת להבדיל בין האמת ובין השקר ולא תירא א"כ עוד פן ידיוךך בשגגתה כי תוכל להשיב אמרי אמת ותשובה נוצחת להמטעים וגמרישם אותך מדרך האמת: (כב) כי דל הוא. ר"ל בחשבך כי דל הוא ואין לאל ידו לעמוד מולך: ואל תדכא אל תכתת העני בשער המשפט כאשר ישפוט עמך: (כג) כי דל. ר"ל אם אין לאל ידו לריב ריבו הנח

משלי פרק כג

נֶפֶשׁ: ^א אֶל־תִּתְּרַע אֶת־בְּעַל אָף וְאֶת־אִישׁ חֲמוֹת לֹא תָבֹא:
^ב פֶּן־תִּתְּאָלֵף אֶרְחֹתוֹ אֶרְחֹתוֹ וְלִקְחַת מוֹקֵשׁ לִנְפִשְׁךָ: ^ג אֶל־תִּהְיֶה
בְּתַקְעֵי־כַף בְּעֵרְבִים מִשְׁאוֹת: ^ד אִם־אֵין־לָךְ לְשֹׁלֵם לְמָה יִקַּח
מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחַתֶּיךָ: ^ה אֶל־תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם אֲשֶׁר עָשׂוּ
אֲבוֹתֶיךָ: ^ו חַיִּית אִישׁ מִהִיר בְּמִלְאכְתּוֹ לִפְנֵי־מַלְכִים יִתְיַעַב
בְּלִי־יִתְיַעַב לִפְנֵי חֲשָׁכִים:

כג א כִּי־תִשֵּׁב לְלֶחֶם אֶת־מוֹשֵׁל בֵּין תִּבִּין אֶת־אֲשֶׁר לִפְנֶיךָ:
ז וְשִׁמַּת שִׁבִּין בְּלַעַךְ אִם־בְּעַל נֶפֶשׁ אֶתָּה: ^ח אֶל־תִּתְּאוּ

רש"י

במסכ' ראש השנה אתה גברא לקמיה אמר ליה קבען פלניא וכו': (כד) אל תתרע. אל תתחבר לשון רעות: (כה) פן תאלף. פן תלמד: (כו) אל תהי בתוקני כף בעורבים משאות. הלאות כמו משאת מאומה (דבר' כד): (כז) אל תסג גבול עולם. אל תסג אחר מנהג

מצודות ציון

גול כמו היקנע אלס אלהים (פסלס ז): (כד) תתרע. מל' רע ונכר: (כה) תאלף. תלמד כמו כי אלף עוק פיק (פסלס טו): (כו) משאות. ענין הלאה כמו משאת מלומד (דבר' טז): (כז) תסג. ענין הסורה לאחור כמו ארור מסיג גבול (פסלס טז): (כח) חזית. ענין ראה כמו ואחזה אלני (פסלס טז): חשכים. שפלים ופחמים כי כמו שנקראים שרים מורים מל' מיור ולזון כן יקראו הפחמים משקים מל' מושך ושמות: (כ) שביך. כמו סבין כסמ"ך וכן המלמד נשכות עורו (פסלס טז): בלועך. ענין בליעה וכן יעלעו דם (פסלס טז) והכ"ס היא צ"ס גול כמו היקנע אלס אלהים (פסלס ז): (כד) תתרע. ימות ויאבד נפשו: (כה) אל תתרע. אל תתחבר עם בעל אף ולא תבוא בדרך אחד עם בעל חמה וכפל הדבר במ"ש: (כה) פן תאלף. פן תלמד דרכו ותקח בזה מוקש לנפשך: (כו) בתוקני כף. בחברת אנשים התוקנים כף זה בעבור זה להיות ערב בחובו בעבור מקויים: בעורבים. בחברת אנשים הנעשים ערבים על ההלאות וכפל הדבר במ"ש: (כו) אם אין וגו'. ר"ל לא אם יהיה לך לשלם למה תגרום שהמלוה יקח ממך מצעות משכבך: (כז) אל תסג. הדרך לעשות דבר לסימן בין שדה האיש לשדה רעהו לדעת גבול השדות ואמר סימן הגבול אשר מעולם אשר עשו אבותיך אל תחזיר לאחור אל תוך שדה רעך להרחיב את גבולך: (כט) חזית. כאשר תראה איש מהיר וזריז במלאכתו דע כי סופו לעמוד לפני מלכים לשמשם ולא יבא למדה זו לעמוד ולשמש לפני שפלים ופחומים: (א) כי תשב ללחום. כאשר תשב לאכול לחם עם המושל בה הוא בעל הסעודה: בין תבין. תן דעתך להבין את הדברים אשר לפניך להתבונן בהם אם עינו יפה או רעה: (ב) ושמת. ר"ל אולי תתבונן בדבר ויטיב לך להשים סבין בבית הבליעה משתאכל עמו: אם בעל נפש אתה. אם יש לך

משלי פרק כג

לְמַטְעֲמוֹתָיו וְהוּא לֶחֶם כְּזָבִים: - אֶל-תִּיגַע לַהֲעֲשִׂיר מִבִּינְתָךְ
 חֲדָל: הַתְּעוֹף הַתֵּיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינֶנּוּ כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֶׂה-לּוֹ
 כְּנָפִים כְּנֹשָׁר יַעֲיֹף הַשָּׁמַיִם: וְאֶל-תִּלְחֵם אֶת-לֶחֶם רַע עֵין
 וְאֶל-תִּתְּאוּ תִתְּאוּ לְמַטְעֲמוֹתָיו: כִּי כְמוֹ-שָׁעַר בִּנְפֹשׁוֹ כֵּן-הוּא
 אֶכֶל וְשֹׁתָה יֹאמֶר לֶךְ וּלְבֹו בַל-עֲמֹד: הַפֶּתַךְ-אֲכַלְתָּ תִקְיָאנָה
 וְשֹׁתָה דְּבָרֶיךָ הִנְעִימִים: כִּי בְּאֻזִּי כָסִיל אֶל-תִּדְבֹּר כִּי-יָבוֹז

רש"י

ראית עינו צרה אל תאכל משלו: אם בעל נפש אתה. אם רעבתך אתה ותאכל לאכול טוב לתחוב סכין בין שניך, ורבותינו דרשו בתלמיד היושב לפני רבו אם יודע ברבו שיחזיר לו תשובה על כל דבר שישאלהו ידקדק וישאל שמועתו ואם לאו ישתוק: (ג) אל תתאו למטעמותיו. אלא פרוש ממנו ולך לפני רב הגון ולא תביישהו בשאלות אחר שלא ידע להשיב: (ד) אל תיגע להעשיר. לעשות גירסתך חבילות חבילות כי סוף שתשכחנה: (ה) התעוף עיניך בו. כרע

מצודות ציון

השמוט: (ג) למטעמותיו. דברים מוטעמים ומשומעים כמו ועשה לי מטעמים (בראשית ט): (ד) תיגע. מלי יגיעה: (ה) התעוף. מלי עפפה וטעוה: (ו) שער. מלי השערה ואומדן כמו מאה שערים (ספ ט): (ח) תקיאנה. הוא הסורט המאכל למון וכן קוף אלה (שפי טז): (ט) מליך. מאמרין כמו אין

בצע בעושר וכי הוא דבר המחקיים הלא פעמים אבוד בשעה קלה עודך מנענע עיניך להסתכל בו ואיננו כי פתאום יאבד וכאלו עשה לעצמו כנפים לעוף מהר כנשר הזה הממהר לעוף לצד השמים ונכסה מהעין: (ו) אל תלחם. אל תאכל לחם ולתוספת ביאור פירש ואמר את לחם וגו': (ז) כמו שער. כמו המשער בעצמו דבר מה שאין בוה שום ממש כ"א דמיון ומחשבה בעלמא כן המאכיל הזה אף כי יאמר לך אכול ושתה הנה לבו כל עמך ולא יחפוך שתאכל באמת ואין ממש בדבריו: (ח) פתך. הפת שנתן לך אשר אכלת סופה תקיאנה מגופך כי הביט עליך בעין רעה בעת אכלך והנה שחת בדריך הנעימים אשר עמו רכות והחזקות טובה וחנות על האכילה כי למפרע היו בחנם הואיל ותקיא המאכל: (ט) אל תדבר. מה מדברי החכמה כי לחסרון דעתו יבזה מאמרין

משלי פרק כג

לְשֹׁכֵל מְלִיךְ: - אֶל-תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם וּבִשְׂדֵי יְתוּמִים אַל-תִּבְּא: ^א
 כִּי-גֵאלֶם חֹזֶק הוּא-יִרִיב אֶת-רִיבֶם אִתָּךְ: י הִבִּיֵּאָה לְמוֹסֵר
 לִבְךָ וְאוֹזֶנְךָ לְאִמְרֵי-דַעַת: י הֲאֵל-תִּמְנַע מִנְּעֵר מוֹסֵר כִּי-תִכְנֹו
 בְּשִׁבְטִי לֹא יָמוּת: ה אֵתָהּ בְּשִׁבְטִי תִכְנֹו וְנִפְשׁוֹ מִשְׁאֹל תִּצִּיל:
 בְּנֵי אִם-חֲכָם לִבְךָ יִשְׁמַח לְבִי גַם-אֲנִי: ו ותַּעֲלֹזָה כְּלִיּוֹתִי
 בְּדַבֵּר שְׁפִתֶיךָ מִיִּשְׁרָיִם: י אל-יִקְנֵא לִבְךָ בַּחֲטָאִים כִּי אִם-
 בִּירָאתִי-יְהוָה כָּל-הַיּוֹם: ה כִּי אִם-יֵשׁ אַחֲרִית וְתִקְוֹתֶיךָ לֹא
 תִכָּרֵת: י שְׁמַע-אֵתָהּ בְּנֵי וַחֲכָם וְאִשֶּׁר בְּדֶרֶךְ לִבְךָ: ז אֶל-תִּהְיֶי
 בְּסִבְאֵי-יִין בּוֹלְלִי בָשָׂר לָמוּ: כ כִּי-סִבָּא וּזְלִיל יוֹרֵשׁ וְקָרְעִים

רש"י

אשר כל' אשר בעבור זה יש אחרית תקוה אליך: (יט) שמע אתה בני וחכם ואשר בדרך לבך. מאחר שתתחכם תוכל ללכת בדרכי לבך כי לב חכם לא ישיאך לעבירה: (כא) כי סובא וזולל יורש. יתמסכן וקרעים תלביש נומה.

מצודות ציון

מלה נלשנוי (תפסס קלט): (יד) משאול. מניהנס: (טז) ותעלזונה. ענין שמחה כמו יעלנו סקידים (ספ טז): (יז) בליות. מלות השמחה הלא נכליות: (יח) כי אם יש. כי אשר יש: (יט) ואשר. ענין מאעדים ופסיעות כמו ואשרו נדכך ציט (לעל ט): (כ) בסובא. ענין רנוי השמים: בוזללי. ענין רנוי האליה כמו

(יג) מוסר. הכאת שבט מוסר: כי תכנו. אם תכנו בשבט הלא לא ימות בזה ורק הוא צער בעלמא: (יד) אתה. הנה אתה תצער בהכאת השבט ובוה תצילו מן השאלו כי יכשיר מעשיו מוטב לו צער השבט מצער השאלו: (טז) אם חכם. כאשר יחכם לבך על כי תשמע אמרי אלה הנה אז ישמח לבי גם אני כשמחת ללבך הואיל ומידי באה לך החכמה: (טז) בדבר. בעת ידברו שפתיך מישרים ליישר עוד את הזולת: (יז) בחטאים. בהצלחת החוטאים: כי אם. ר"ל רק עסוק כל היר' ביראת ה' ואל תפן אל הצלחתם כי שלך טובה משלהם: (יח) כי אם וגו'. ר"ל כי שלך דבר אשר יש לה אחרית כי הוכות יעמוד לך באחרית הימים ותקות הגמול לא תכזב ובוא תבוא: (יט) וחכם. למוד חכמה: (כא) יורש. או תוכל ללכת בדרך לבך כי לבב חכמה לא ישיאך לעבירה: (כ) בסובאי יין. בחבורות סובאי היין לשנות הרבה: למו. ר"ל להנאת עצמם לא לענג שבתות וי"ט וחזור גם על היין: (כא) יורש. יהיה

אָנְכִי שָׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים וְגו' וְהַשִּׁיב לָב אָבוֹת עַל בְּנֵים וְלָב בְּנֵים עַל אָבוֹתָם:

סליק מסכת עדיות

מסכת עבודה זרה

פרק א

א. לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהן, להשאיל ולשאול מהן, להלוות מהן, להלוות מהן, להפרע מהן. רבי יהודה אומר, נפרעין מהן מפני שהוא מצר לו, אמרו לו, אף על פי שמצר הוא עכשיו, שמה הוא

לאחר זמן:

ב. רבי ישמעאל אומר, שלשה ימים לפנייהם ושלשה ימים לאחריהם אסור. וחכמים אומרים, לפני אידיהן אסור, לאחר אידיהן מתיר:

ג. ואלו אידיהן של גוים, קלנדא, וסטרונוא, וקרטסים, ויום גנוסאי של מלכים, ויום הלדה, ויום המיתה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, כל מיתה שיש בה שרפה, יש בה עבודה זרה. ושאיין בה שרפה, אין בה עבודה

רבינו עובדיה מברטנורה

המסכתא מיירי בעובדי אליילים וע"ז ממש:

ה. קלנדא. שמונה ימים אחר תקופת טבת: סטרנוא. שמונה ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך, אמר, אי לי שמה בשביל שסרחתי חזר העולם לתוהו ובוהו, עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה], כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, עמד ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת, עשאן לאלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים, והם קבעום לע"ז: קרטסים. יום תפיסת בו מלכות, וקבעום יום איד: גינוסאי. יום שמעמידין בו מלך: יום הלידה. יום שנולד בו המלך: שריפה. ששרפו עליו כל תשמישו כדרך ששורפין על המלכים: יש בה ע"ז. כלומר אותו היום יש להם איד לע"ז, וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבינן עד השתא, חשיבי להו ואסורים שלשה ימים

זרה. [אכל] יום תגלחת זקנו ובלוריתו, יום שעלה בו מן הים, יום שיצא (בו) מבית האסורים, וגוי שעשה משתה לבנו, אינו אסור אלא אותו היום ואתו האיש (בלבד):

ד. עיר שיש בה עבודה זרה, חוצה לה מתיר. היה חוצה לה עבודה זרה, תוכה מתיר. מהו לילך לשם, בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום, אסור. ואם היה יכול להלך בה למקום אחר, מתיר. עיר שיש בה עבודה זרה והיו בה חנויות

רבינו עובדיה מברטנורה

לפניהם: אבל יום תגלחת זקנו, שאינו זמן הקבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד: ובלוריתו. שמניח בלורית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלח אלא משנה לשנה, ויום שמגלחה עושה יום איד: ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שנצול. בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו, דלא חשיבי כולי האי:

ד. עיר שיש בה ע"ז. שיום איד [יש] לבני העיר היום לע"ז שבעיר: חוצה לה. ואפילו סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר, שאין נמשכים אחר אותה ע"ז. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו: מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע"ז שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבושה מכאן לאותה העיר, מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם, מפני שנראה כמהלך שם לעבוד ע"ז. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת, מותר, שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך: היו בה חנויות

ה. אצטובלין. פירא דארא: בנות שוח. מין ממני התאנים הגדולים הלבנים. אסור לישראל למכור אלו לעובדי ע"ז: פטורות. בפטורותיהם קאמר, כלומר בעוקצין שלהם שהם נתלין בו. דמסתמא העובד ע"ז רוצה להקריבן תקרובת לע"ז: תרגול לבן בין התרגולין. לקח העובד ע"ז מישראל תרגולים הרבה, מותר למכור ביניהם תרגול לבן. דכיון דשקיל אחריני לאו לע"ז בעי להו: ופירוש אסור. אם פירש דלע"ז בעי להו, אסור. ואצטובלין למתני, דסלקא דעתך אמינא האי גברא לאו לע"ז בעי להו, והאי דקאמר הכי, סבר כי היכי דההוא גברא אביק בה כולי עלמא נמי אביק בה: והתמיד

סימן שנו **מנהג המנהמין, ודין מת שאין לו מנהמין**, וכו' ד' סעיפים

א. אין המנהמין רשאים לפתח, עד שיפתח האבל תחלה.

ב. והאבל מסב בראש, ויכנין שנוענע האבל בראשו, בענין שנראה שפוטט את המנהמין, אינם רשאים לישב אצלו. אין אבל או חולה חביבים לעמוד, אפלו מפני נשיא (פ' א"ט).

ב. והאבל לכבד את חברו ולקום מפניו, ואמר לו: שב, אלא אם כן הוא אבל או חולה, דמשמע: שב באבלות שלך, שב בחלי שלך. הגה: לא יאמר אדם: לא נפרעתי כפי מעשי, או כיוצא בדרים אלו, שאל יפתח פיו לשטן (פנ) משמע בפרק מי שפחו ובהנחות אלפס"ט. ואל יאמר אדם לאבל: מה לך לעשות כן אי אפשר לשנות, שזהו בגדונו, דמשמע אם לא אפשר לשנות היה עושה, אלא יקבל עליו גזרת השם ותברך מאהבה (נ"י פ' שור שנגח דמשמע כן בגמרא).

ג. מת שאין לו אבילים להתנחם, באים עשרה בני אדם קשרים ויושבים במקומו כל ז' ימי האבלות, ושאר העם מתקבצים עליהם; ואם לא היו שם עשרה קבועים, בכל יום ויום מתקבצים עשרה משאר העם

ויושבים במקומו. הגה: ולא ראיתי נוהגין כן. וכתוב במהרי"ל: נוהגים להתפלל בעשרה כל ז' במקום שנפטר שם האדם, והנינו על אדם שלא הגיע קרובים ידועים להתאבל עליו, אבל יש לו בשום מקום שמתאבלים עליו, אין צריך וכו' ראוי לנהג.

ד. יעכשו נוהגים שאחר שנגמר סתימת הקבר מעפר או לאחר שקפד האבל פניו מן המת, חולצין מנעל וסנדל ומרחיקין מעט מבית הקברות, ואומרים קדיש שהוא עתיד לחדתא עלמא, ואחר כך יתולשין עפר ותולשין עשבים, ומשליכים אחר גגם ורוחצין ידיהם במים. הגה: יש אומרים שיושבים ז"פ, מפני שהרחוץ מלוחות אותו, וכל זמן שיושבים, בורחין ממנו (מהרי"ל בתשובה כ"ג בשם י"א). ובמדינות אלו לא נהגו לישב רק ג"פ, אחר שהחצו הדינים, ואומרים כל פעם: ויהי נעם וגו' (תהלים ז, יז), יושב בסתר (תהלים צא, א) וגו' וכשנקבר המת ביום טוב, יכולין לישב כך ג"פ כמו בחל (מ"כ בהנחות מנהגים). והוא הדין אם נקבר סמוך לשבת, עושין פן בשבת. ונהגו להקפיד אם יקנס אדם לבית אחר קדם שירחץ וישב ג"פ, ומנהג אבותינו תורה (שם במהרי"ל). ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב (כל בו דרבי"ש בשם תנחומא וספרי, ובהי"ש בשם

מסכת כלה, ובית יוסף בשם הוהר, ובאר ירוע בשם תנא דבי אלהו רבא; על כן נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חדש, וכן נהגו להפסיד בגביא, ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוררין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש בדרים, פודה אביו ואמו מן הגיהנם (כל בו בשם הוהר). ונהגו לומר קדיש על האם אף על פי שהאב חי עדן, אינו בידו למחות לבנו שלא יאמר קדיש על אמו (וסקרת"ב הכית יוסף על פי המנהג). מצוה להתענות ביום שמת אב או אם (ריב"ש וכל בו). שלשה אחין ואיש נכרי, השלשה אחין נוטלין השלשה קדישין והאומר נוטל קדיש אחד. ונהגו שאם מגיע לאדם יום שמת בו אביו ואמו, שאומרים עליהם קדיש יתום לעולם, ומי שיוצא להתפלל כל התפלה, מתפלל; ואם יש אבילים אחרים, נהגו שתוף שבועה לאבילם הם קודמים, ואין לו קדיש כלל; תוף שלשים, יש לו קדיש י"א אחד; לאחר ל', כל הקדישים של אותו היום הם שלו. ומונין שבועה ול' מיום הקבורה, אף על פי שלא שמע האבל מיד (במהרי"ל). ואם נכרי הוא כאחד מבני העיר לענין קדיש זו, הולכים אחר המנהג (אגור). ואין מקום לקדיש זו אלא על אב ואם בלבד, אבל לא בשאר קרובים (באר ירוע). ואם אין בב"ה אבל על אביו ואמו, אומר אותו קדיש מי שאין לו אב ואם, בצד כל מתי ישראל. (שם) ויש מקומות שנהגו ששאר קרובים אומרים קדיש על

קרוביהם כשאין אבילים על אביהם ואמם, ויש מקומות שאפלו יש אבילים על אביהם ואמם, אומרים שאר קרובים, אלא שעושים פשרה ביניהם שאין אומרים כל כך קדישים כמו האבילים על אב ואם (מהרי"ק שד"ש מ"ד); והולכין בכל זה אחר המנהג, ובלבד שיזהא מנהג קבוע בעיר. והאבילים אומרים קדיש אפלו בשבת ויום טוב (באר ירוע בשם ר"י מקורב"ל), אבל לא נהגו להתפלל בשבת ויום טוב (פנ הוא תשובת מהרי"ל), אף על פי שאין אסור בדבר, אבל בימות החל, מי שיוצא להתפלל, יתפלל ויותר מועיל מקדיש יתום שלא נתקן אלא לקטנים; ומי שאינו יודע להתפלל כל התפלה, יתפלל למנצח וכל לציון (וכ' (באר ירוע). ונהגו שאין אומרים קדיש ותפלה רק י"א חדשים, כדי שלא יעשו אביהם ואמם רשעים, כי משפט רשע י"ב חדש. ואם היו אבילים כאן ובאחר אחר כך אבילים אחרים, השננים יש להם הקדישים והתפלות כל ל' יום מיום הקבורה, אף על פי שלא שמעו. יש אומרים דמומר שנהרג ביד עובדי כוכבים, בניו אומרים עליו קדיש (הרד"כ ב"ת י"א ובב"י) ועין לעיל סימן ש"מ.

סימן שנו **דין עבדים ושפחות ומנהג שיש להם אבילות**, וכו' ג' סעיפים

א. העבדים והשפחות, אין עומדין עליהם בשורה, ואין אומרים עליהם תחנומי אבילים, אלא אומרים

באר הגולה

מפני שסופו לעפר והעשב רמז לתחיית המתים שנאמר ויצונו מעיר כעשב הארץ. טור: ח בס"י זה הביאו הבי"ש בשם הכל בו כי שהאב יכול למחות וכ"כ בסוף הי"ד בשם התשב"ץ וכו' וכל שם מיהו נהגו העולם וכו' ולא זכיתו פה לספור ד"ט: מ וכתב בספר משאת בנימין היכא דאיכא דרוח בקדישים ואינו מגיע לכל אחד קדיש אחד או נודח הבן ל' מפני היאצייט שאם לא יאמר היאצייט אותו יום לא יוכל לומר למח כן עבר היום בטל הקרבן משא"כ בבן ל' שיוכל לומר למח וכן ראיתי נוהגים וכ"כ הרב ט"ז שחילוק נכון הוא וכ' עוד שם בשמו דלענין ל' אין חילוק בין גדול קטן ובין תושב לאורח ועיין במנהגים: י סעיף ה' וע"ש במ"ש שם ובסמ"ס שני"ה סעיף ה' ובמ"ש שם: א ברייתא ברכות דף ט"ז העמוד הבא

הַלְבוֹת לַזָּבִים סִימָן תַּרְמֵט

קַבֵּל. בְּאֵר הַגּוֹלָה

וְאֵלֶּךְ, ^{מא} וּמִתֵּר אֶז לְכַתְחֵלָה ^{מב} לֵאכֹל מִמֶּנּוּ מִיּוֹם שְ�נֵי וְאֵלֶּךְ וּלְצֹאת יְדֵי מִצֹּהָ עִם ^{מג} הַנֶּשֶׁאֶר (בֵּית יוֹסֵף בִּשְׁם הָרֹא"ש), אֶלֶּא שְׁאֵין אֲנוּ בְּקִיּאִין בְּתַנָּאִים, כְּדִלְעִיל בְּסוּף סִימָן תַּרְלָה בְּהִגָּה: ^{מד} לִתְפֻּסָּוּל ^{מה} מִשְׁהוּא מִשְׁוֹם עֲבוּדָת כּוֹכְבִּים, אוּ מִפְּנֵי ^{מו} שְׁהוּא ^{מי} שְׁהוּא מִינֵם, אוּ שְׁהוּא ^{מכ} חֲסָרִים הַשְּׁעוּר, בֵּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בֵּין בְּשַׁאֲר יָמִים פֻּסְלוּ ^{מנ} (וְחֻזּוֹת ^{מו} פֻּסְלָת ^{מז} כֹּל שִׁבְעַת הַיָּמִים) (רַבֵּנּוּ יִרְחֹם נִתִּיב ח חֲלֵק ג ר"ן פֶּרֶק לֹלֵב הַגּוֹלָה). ^{מס} וְהַעֲוִשִׁים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, * פֻּסְלוּ רִאשׁוֹן נוֹטְלִין בְּשְׁנֵי אֶבֶל בְּרוּכִי ^{מט} לֹא מְבָרְכִין (וְאֵם יֵשׁ לְחִבְרו וְלֹדֵב וְאֶתְרוֹג כֶּשֶׁר ^{נא} יִכְרֹךְ עַל שֵׁל חִבְרו "מִדְּעֻתוֹ) (דַּעַת עֲצֻמוֹ): ^{נב} יִבְשַׁעַת הַדְּחָק שְׁאֵין נִמְצָא כֶּשֶׁר,

שְׁעָרֵי תַשׁוּבָה

וּבִיּוֹדָה דַּעַת סִימָן קד, וְעֵין בִּסְפָרֵי שְׁרִיט בֵּית אֶפְרַיִם סִימָן נח וְסִימָן טט בַּעֲנֵן זֶה: * פֻּסְלָת. עֵין בְּאֵר הַיִּטֵּב. וְעֵין מִחוּצוֹת בְּרִכָּה בִּשְׁם מִטָּה יְהוּדָה שֶׁהִשְׁקִיעַ דְּהוּרָה לֵה לְרַמֵּ"א לְכַתֵּב, וְשֵׁם אֲמִירִים דְּחֻזּוֹת כ"י דִּלְמַחְמֵבֵר כֶּשֶׁר בְּשַׁאֲר יָמִים, וְכֵן הַקְשָׁה כֶּפֶר מְגִידִים, וְלִדְנָא קִרְיָא

בְּאֵר הַלְבָּה

* פֻּסְלוּ רִאשׁוֹן נוֹטְלִין בְּשְׁנֵי אֶבֶל בְּרוּכִי (כו'). וְהוּא הִדִּין בְּשָׂאוֹל בְּשְׁנֵי אֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיו (וְאֵלֶּיָּה רַבָּה וְפִרִי מְגִידִים בְּסִימָן תַּרְלָה וְכֵן כֶּתֵב בְּכַרְכִּי יוֹסֵף וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּבַר הָרַמֵּ"א לְקַמָּה וְכֵן מִכֹּחַ בְּרַבֵּנּוּ דִּרְחֹם וְכָל כּוּ, וְהַשְׁלֵם אֵין וְחֻזּוֹת כּוּ. בְּכּוּרִי יַעֲקֹב):

לֹא ^{מא} וּמִתֵּר אֶז לְכַתְחֵלָה. רֹצֵה לִמֵּר, דָּאִי לֹא הִתְנָה אֵינוּ רִשְׁאִי לֵאכֹל מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ כֹּכֵל יְמֵי הַחֵג, כִּינֵן דִּאֲתַקְצָאִי בְּכִין הַשְּׁמִשּׁוֹת שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן. וְאֵם הַפְּרִישׁ לְכַתְחֵלָה לִיּוֹם שְׁנֵי, דַּעַת הַמֶּגֶן אֲבָרְהָם בִּשְׁם הָרֹא"שׁ דְּמִתֵּר לֵאכֹל אֶפְלוּ בְּלֹא תַנְאִי, רַק שִׁישְׁאִיר הַשְּׁעוּר הָרָאִי לֵאֲתַרוֹג, דְּלֹא אֲמִירִין אֲתַקְצָאִי רַק הַשְּׁעוּר הָרָאִי לֵאֲתַרוֹג וְלֹא יוֹתֵר. ^{מב} לֵאכֹל מִמֶּנּוּ וְכו'. וְיֵשׁ אֲמִירִים דֹּאֲפִלוּ הַפְּרִישׁ לִיּוֹם שְׁנֵי אֲמִירִין דִּאֲתַקְצָאִי כֹל הָאֲתַרוֹג, וְאֶסוּר לֵאכֹל מִמֶּנּוּ אֵם לֹא שֶׁהִתְנָה מִתְחֵלָה, וְכֵן הִסְכִּים הָרַמֵּ"א בְּכֹארוֹ: ^{מג} לֵאכֹל מִמֶּנּוּ וְכו'. וְיֵשׁ אֲמִירִים דֹּאֲפִלוּ לֹא נִשְׂאָר בּוּ אֶלֶּא מַעֲוֹטוֹ סָגִי בְּיוֹם שְׁנֵי דְרָכִי מִשְׁהָ, וְכִלְכֵּד שִׁיחָה נִשְׂאָר שְׁעוּר בְּרִצָּה, לֵאכֹל קֶרֶם נִטְלָה, כְּדִלְקֵמֶן בְּסִימָן תַּרְלָה: ^{מד} הַנֶּשֶׁאֶר. כֶּתֵב הָרִין, דְּוָקָא בְּנִשְׁתַּדֵּר רַבּוּ, דְּשִׁמּוּ עֲלֵיו, הָא לֹא הִכִּי לֹא אֲתַרוֹג מְקָרִי, וְאֲתַרוֹג אֲמִר רַחֲמָנָא וְלֹא חֲצִי אֲתַרוֹג, אֶבֶל בִּפְסָקִי מְהֵרָא * מִשְׁמַע דֹּאֲפִלוּ לֹא נִשְׂאָר בּוּ אֶלֶּא מַעֲוֹטוֹ סָגִי בְּיוֹם שְׁנֵי דְרָכִי מִשְׁהָ, וְכִלְכֵּד שִׁיחָה נִשְׂאָר שְׁעוּר בְּרִצָּה, כִּמְבָאֵר לְעִיל בְּסוּף סִימָן תַּרְמֵט. וְעֵין בְּכ"ח: ^{מה} שְׁהוּא מִשְׁוֹם עֲבוּדָת כּוֹכְבִּים. כְּגוֹן בְּאֲשֶׁרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכִנְלִי בְּסָטֵנִי ג, עֵין שֶׁם הַשְּׁעִם בְּמִשְׁנֵה בְרוּכִי: ^{מו} שְׁהוּא אֲתַרוֹג אֶסוּר בְּאֲכִילָה. מִשְׁמַע אֵף עַל פִּי שְׁמֵתָר ^{מי} בְּהִנָּחָה, כְּגוֹן שֶׁל טָבֵל כִּינֵן דֹּאֲסוּר ^{מכ} בְּאֲכִילָה פֻּסְלוּ כֹל שִׁבְעָה, וְכֵן שְׁכָן ^{מנ} אֲתַרוֹג שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל תַּרְמוּהָ טִמְאָה דְּעוֹמֵדִים לְשִׁדְּרָה דְּפֻסְלוּ כֹל שִׁבְעָה. וְעֶרְלָת חוּץ לְאֶרֶץ ^{מו} כֶּשֶׁר אֶפְלוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. אֲתַרוֹג שֶׁל דְּמֵאִי הַיָּמִים יֵשׁ לְהַקֵּל כִּינֵן שְׁאֵין אֶסוּרִי מִחֻמַּת עֲצֻמוֹ: ^{מז} שְׁאֵינֵם מִינֵם. כְּגוֹן ^{מח} הַדָּס שׁוֹטֵה בְּסִימָן תַּרְמֵט, וְצִפְפָּקָה בְּסִימָן תַּרְמֵט, ^{מט} וְאֲתַרוֹג הַמְּרַכֵּב: ^{מס} הַמְּרִים הַשְּׁעוּר. דָּאֵף דְּמִבְּכָא לְעִיל דְּחִסְרַת כֶּשֶׁר בְּשַׁאֲר יוֹמִי, מְכַל מְקוֹם צִירָךְ ^{מט} שִׁישְׁאִיר כֹּכֵל אֶחָד כְּשַׁעֲרוֹ: ^{מז} וְחֻזּוֹת פֻּסְלָת וְכו'. וְהוּא ^{מס} רַק לְדַעַת הַמַּחְמִירִים בְּהִדָּר כֹּל שִׁבְעָה, אֶבֶל לְדַעַת הַמַּחְמֵבֵר שֶׁהַעֲמִיק לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, גַּם בְּהִדָּר אֵינוּ פֻּסְלוּ אֶלֶּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּלִדָּה, וְהוּא לֵה לְכַתֵּב בְּלִשׁוֹן וְיֵשׁ אֲמִירִים, אֶלֶּא שְׁכָן דְּרָכֹו בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת, וְכֵן מִה שֶׁכְּתֵב בְּהִגָּה לְמַעְלָה אֶבֶל יִכְשׁ אוּ מִנְּהַר שְׁפִסְלוּ כֹל שִׁבְעָה, הוּא גַּם כֵּן אֲוִיל לְשִׁיטְחוֹ שְׁמֻחְמֵר בְּיוֹמֵי כֹל שִׁבְעָה, אֶבֶל לְדַעַת הַמַּחְמֵבֵר שֶׁהַעֲמִיק לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, גַּם בְּבִבֵּשׁ וּמְגִמֵּר אֵינוּ פֻּסְלוּ אֶלֶּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּלִדָּה: ^{מט} כִּי שִׁבְעָת הַיָּמִים. וּבִשְׁעַת ^{מס} הַדְּחָק יֵשׁ לְסַמֵּךְ לְהַקֵּל בְּחֻזּוֹת בְּשַׁאֲר יוֹמִים, כִּינֵן דְּבִשְׁאֲר יוֹמִים אֵין חֵיבִב נִטְלָה אֶלֶּא מִדְּרַבָּנִן: ^{נא} לֹא מְבָרְכִין. דִּישׁ דַּעַת בְּפֻסְקִים, כִּינֵן דָּאֵנוּ עוֹשִׂין מִשְׁוֹם סִפְקָא דְּיוֹמִי, אֶפְשָׁר דִּידֵינוּ כְּרִאשׁוֹן, אוּ כִינֵן דָּאֵנוּ בְּקִיּאִין כְּבִרְכָּא דִּירְחָא דִּינוּ בְּשַׁאֲר יוֹמִים, לְכֵן נוֹטְלִין ^{נב} בְּדִלְכָּא אַחֵר וְלֹא מְבָרְכִין. וְאֵף בְּדִלְכָּא אַחֵר גַּם בְּיוֹם רִאשׁוֹן נוֹטְלִין וְלֹא מְבָרְכִין, כִּמְבָאֵר לְקַמָּה בְּסַעֲרִי ו, ^{נב} שֶׁם מִיָּדִי בְּדִלְכָּא אַחֵר כֹּלֵל, וְכֵאֵין מִיָּדִי שִׁישׁ בְּנִמְצָא עַל יְדֵי טַרְחָה, וְקָא מִשְׁמַע לָן דְּבִשְׁנֵי אֵין צִירָךְ לְטַרְחָה: ^{נא} יִכְרֹךְ עַל שֵׁל חִבְרו מִדְּעֻתוֹ. פְּרוּשׁ, יִתֵּן לוֹ בְּמִתְנָה בַּעֲנֵן דְּמִתְנָה אֶפְלוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אֶבֶל שְׁלֹא מִדְּעֻתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁכְּתֵב לְעִיל דְּמִתֵּר דִּנִּיחָא לֵה לֵאנִישׁ לְמַעְבֵּד מִצֹּהָ בְּמִמְחָה, מְכַל מְקוֹם לֹא צִירָךְ מִשְׁאֹל, וְפֻסְלוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וְגַם בְּשְׁנֵי מִסְפָּק, וְכֵן יִתֵּן לוֹ בְּמִתְנָה וְלֹא בְּחֹרֶת שְׁאֵלָה. וְכִתֵּב הַמֶּגֶן אֲבָרְהָם בִּשְׁם הָרֹא"שׁ, דָּאֲחַר כֵּן יִטֵּל אֶת זֶה, ^{נב} וְרֹצֵה לִמֵּר עַל שֵׁל חִבְרו שֶׁקֵּבֵל בְּמִתְנָה יִכְרֹךְ, וְאֲחַר כֵּן יִטֵּל שֵׁל לְהַלֵּל וְהוֹשִׁיעָנָא:

ו ^{נב} בְּשַׁעַת הַדְּחָק וְכו'. וְלֹא מְקָרִי שַׁעַת הַדְּחָק אֶלֶּא אֵם כֵּן אֵין כֹּכֵל הַעִיר אֲבָרְכָה מִינֵם כְּשִׁרִים, ^{נב} אֶבֶל אֵם יֵשׁ לְחִבְרו, אֵף שְׁהוּא לֹא יִכּוֹל לְמַצָּא, לֹא מְקָרִי זֶה שַׁעַת הַדְּחָק, אֶלֶּא צִירָךְ לְטַרְחָה וְלִכְרֹךְ עַל שֵׁל חִבְרו אֵם יִתֵּן לוֹ, וְיַעֲשֶׂה הַנְּעוּנִים בְּשֵׁלֹו אֵם אִי אֶפְשָׁר בְּשֵׁל חִבְרו (אֲחֻזּוֹתִים):

שְׁעָרֵי הַצִּיּוֹן

כִּשְׁאֵל לֹא אַחֵר יֵשׁ לְהַקֵּל גַּם בְּיוֹם רִאשׁוֹן: ^{מט} מִגֵּן אֲבָרְהָם: ^{נא} כֵּן מִשְׁמַע מִטוֹר: ^{נב} הָרַמֵּ"א וְפִטְרָה יְהוּדָה וּמִאֲמָר מְרַבִּי: ^{נג} שִׁי' וְאֵלֶּיָּה רַבָּה, וְהֵם לֹא הִזְכִּירוּ שַׁעַת הַדְּחָק: ^{נד} אֲמִירִים רַק שַׁעַת הַדְּחָק, וְעַצְמָם, מִשְׁוֹם דְּהִמְגֵּן אֲבָרְהָם בְּסִימָן תַּרְלָה וְחֻזּוֹת כּוּ, בְּכּוּרִי דְּבִרְכָּה פֻּסְלוּ כֹל שִׁבְעָה לְכֹן לֹא רַצּוּ לְסַמֵּךְ לְהַקֵּל רַק בְּשַׁעַת הַדְּחָק. וְעֵין כְּבִיר מְגִידִים שֶׁכְּתֵב דִּילְכָּא בְּכּוּרֵךְ גַּם כֵּן, וְעֵין שֶׁם עוֹד שְׁמַעְדֵּר דָּאֵין לְהַקֵּל רַק בְּחֻזּוֹת מִשְׁוֹם דִּישׁ דַּעַת בְּחֻזּוֹת אֵין פֻּסְלוּ מִשְׁוֹם חִסָּר אוּ מִשְׁוֹם הִדָּר, וְהוּא פִּסְק סִפְקָא, דְּבִשְׁאֲר מִשְׁוֹם חִסָּר, וְאֵם תַּרְחָה לִמֵּר מִשְׁוֹם הִדָּר שְׁמֵא הִלְכָה בְּתַרְמִיבִים, אֶבֶל בְּשַׁאֲרֵי יוֹמֵי שֶׁהִם בְּנִדְאִי מִשְׁוֹם הִדָּר אֵין לְהַקֵּל בְּשַׁאֲר יוֹמִי, וּמִלְשׁוֹן הָרַמֵּ"א וְחִי' אֲדָם מִכֹּחַ וְסִמְכָה בְּשַׁעַת הַדְּחָק לְהַקֵּל אֵף בְּהִדָּר וְכֵן מִשְׁמַע מִתְחַבֵּת הַשְּׁעִל דְּהִשְׁתֵּי מְכַל גַּם בְּשַׁאֲרֵי דְּבִרִים שֶׁהִם מִשְׁוֹם הִדָּר, לְכֵן כִּבְשׁ יֵשׁ מִחְמִירִין מִשְׁוֹם לֹא הַמְּחִים וְהִלְלוּ יְהוָה, וְחֻזּוֹת עֵין: ^{נד} מִשְׁבּוּחַ עֵין וְחֻזּוֹת וְחֻזּוֹת ^{נא} עֵין יִכְבָּא אֲמִיר: ^{נב} שֶׁם בְּחֻזּוֹת וְכֵן כֶּתֵב הָרַמֵּ"א מְגִידִים: ^{נב} כְּבִיר יַעֲקֹב: ^{נא} וְכֵן מִשְׁמַע מִרְמִיא שֶׁכְּתֵב דְּהִמְגֵּן לְכָרֵךְ עַל יִבְשִׁים אֶפְלוּ בְּכּוּרִי אֲבָרְהָם לְחִין, מִשְׁמַע דְּבִשְׁאֲר דְּבִרִים אֵין נִתְּנִין כֵּן, דְּלֹא הָיָה שַׁעַת הַדְּחָק כִּינֵן שִׁישׁ לְחִבְרו כֶּשֶׁר (בְּכּוּרִי יַעֲקֹב):

לט. הִרְטִיבֵא וְכֹל הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִין דֹּאֲפִלוּ בְּעֵצִי סִפְה הַקֶּצֶה הַכֵּל אֶפְלוּ בִּיחֵר מְבִירֵי כֶּשֶׁר סִפְה, וְכֵן כֵּאֵן דְּהוּא גּוֹף אַחֵד: ^{מא} מִגֵּן אֲבָרְהָם: ^{מב} דְּהִרְטִיבֵא מִנֵּה בְּפִקֵּן ח חֲלֵקָה ב כֶּרְלָה תַרְמוּהָ טִמְאָה וְטָבֵל, וְקִאֲמֵר אֶפְשָׁר זֶה לְכַלֵּל כֹּל הַיָּן שֶׁהִם מְקָרִים: ^{מג} אֶבֶל דַּעַת הַתּוֹסֵפוֹת, דָּאֲוִתֵּן שְׁאֵין בָּהֶם מִשְׁוֹם אֶסוּרִי וְהָאֵה מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי: ^{מד} מִגֵּן אֲבָרְהָם הַתּוֹסֵפוֹת מִדֹּרָה כְּרִיאַתָּה שֶׁם בְּדִרְבִּיתָה הַבְּרָא, וְכִכֵּר מִמָּה הַחֲמֵד מִשֶּׁה עַל הַמֶּגֶן אֲבָרְהָם שֶׁכְּתֵב בְּחִפּוּץ עַל שְׁמֵם: ^{מה} מִגֵּן אֲבָרְהָם וְאֵלֶּיָּה רַבָּה: ^{מו} מִגֵּן אֲבָרְהָם, וְהוּא בְּכִיתָה הַלֵּל, מִשְׁמַע דָּאִי כִי מְקָרִי לְכַסֵּחַ וְהוּא עֵין וְחֻזּוֹת לֵה, וְטָבֵל עֵין בְּרִין שֶׁהִבֵּא דַּעַת כֵּאֵן אֲמִירִין מִגֵּן דָּאִי כִינֵן הַפְּרִישׁ אַחֵר עֲלִי, דְּמִנֵּה וְהָאֵה אִי אֶפְשָׁר לְהַפְּרִישׁ דְּמִי לֵה חִסָּר, אוּ אֶפְשָׁר כִּינֵן דַּעַת אֵין בּוּ הִתֵּר אֲכִילָה אֵין וְיִצְאִין בּוּ, וְהִרְמִיבִים הוּא מִן הַמַּחְמִירִין, כִּינֵן וְכֵן יֵשׁ לִשְׁלֵל אֲתַרוֹג שֶׁל טָבֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלֹא בְרִכָּה, וּבְחֻזּוֹת לֵאֲרֵךְ אֵין כֵּאֵן אֶסוּר טָבֵל כֹּלֵל, דָּאֵין תַּרְמוּהָ וּמַשְׁמִשּׁוֹת בְּחוּץ לְאֶרֶץ כּוֹזֵן תּוֹח: ^{מז} מִגֵּן אֲבָרְהָם וְאֵלֶּיָּה רַבָּה: ^{מח} כְּבִיר יַעֲקֹב, וְכִתֵּב שֶׁם דְּעֻסֵּם פֻּסְלוּ בְּשֵׁל הוּא, מִשְׁמַע שְׁאֵין תֵּר, וְאֵם כֵּן דִּינוּ כִּמוֹ חֻזּוֹת דָּאִי נִפְסֵל אֶלֶּא בְּכּוּרִי, וּמִתְרִין כּוֹזֵן קִשְׁתֵּי הַפְּרִי מְגִידִים, עֵין שֶׁם: ^{מט} מִגֵּן אֲבָרְהָם וְעֵין יַעֲקֹב אֵינוּ שְׁמוּכִים כִּסְבֵּרָה מִגֵּן אֲבָרְהָם, דְּלֹא כְשִׁלְטֵי גְבוּרִים, וְאֵם כֵּן מִמְקוֹם הַדְּחָק

לבר נש, דלצלי צלותא בצבורא. מאי טעמא, בגין דלא בזה את תפלתם, אף על גב דלאו פלהו בכונה ורעותא דלכא.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער, דא יחידי דאתפליל בסגיאין. ומאן הוא יחידי דאתפליל בסגיאין, הוי אימא דא יעקב, דאיהו כליל בתרין סטריין, וקרא לבנוי, וצלי צלותיה עלייהו. מאן צלותא דיתקבלון בשלימו לעילא, צלותא דלא ישתעון בגלותא.

בהאי שעתא דייעקב קרא לון, אסתלק מניה שכינתא, והא אוקמוה. ותא חזי, בשעתא דייעקב הנה קארי לבנוי, אודמנו אברהם ויצחק תמן, ושכינתא על גבייהו. ושכינתא הנה חדי ביה בייעקב,

לאתחברא באכהן, (דף רלד ע"ב) לאתקשרא עם נפשייהו כחד, למיהוי רתיבא.

בשעתא דפתח יעקב, ואמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. באחרית, דא שכינתא, כפיכול יהב עציבו ביה, ואסתלק. ולבתר אהדרו לה בנוי, ביחודי דמילייהו, ופתחו ואמרו, (דברים ו) שמע ישראל וגו'. בההיא שעתא קאים לה יעקב, ואמר ברור שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואתישבת שכינתא בדוכתה. ויקרא יעקב, מאי קריאה הכא. אלא קריאה, לקיימא דוכתייהו, לקיימא לון לעילא ותתא.

תא חזי, בכל אתר קריאה בהאי גוונא, דכתיב, (במדבר יג) ויקרא משה

תרגום לשון הוזהר

בייעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרכבה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית – זו השכינה, כפיכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזיר אותה בנוי ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברור שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכינה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון והושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן

להושע בן נון והושע, לקיימא דוכתייהו, באמר דאצטריך, ולקשרא ליה. וכן (בראשית כח) ויקרא שמו יעקב. ורתיב, (בראשית לג) ויקרא לו אל אלהי ישראל, קדשא בריך הוא קיים ליה לאתר דא בשמא דא. קריאה לקיימא קא אתיא.

אי תימא (וינה ג) ויקראו אל אלהים, (וינה ב) קראתי מצרה לי אל ה', הכי הוא ודאי, לקשרא ולקיימא קיימא לעילא. ומאן איהו, סדורא דשכחא דמאריה. וכל אינון מלין דבעאן קמי מאריה, קיימא יהיב ליה למאריה, דאחזי דביה תליא כלא, ולא באתר אחרא, הא כלא קיים קיימא. כהאי גוונא ויקרא יעקב אל בנוי, קיים לון בקיימא שלימ. כגוונא דא ויקרא אל משה, אתקיים בקיימיה.

אמר רבי יצחק, א' דויקרא, אמאי

היא ועירא. אמר ליה, אתקיים משה בשלימו, ולא בכלא, דהא אסתלק מאתתיה. בספרי קדמאי אמרי לשבחא, ואנן הכי תנינן, מאי דאסתלק לעילא, יתקשר לעילא ולתתא, וכדין, איהו שלימ. תו, אל"ף ועירא מאתר ועירא הנה, ועירא דאיהו רב באתחברותיה לעילא. (ג'א לעילא ותתא וכדין שלימ).

ויאמר, מאי ויאמר. הא אוקמוה, (קמה דאת אמר, ויאמר בלבו) (ישעיה מט) ואמרתי בלבבך, אמירה בחשאי. האספו, אספו מיבעי ליה, כמה דאת אמר, (תהלים ג) אספו לי חסיד. אלא קיים לון קים לן האספו מאתר דלעילא הוא. האספו בקשורא שלימ ביחודא חד. ואגידה לכם, מאי ואגידה, דא דחכמתא איהו.

רבי יוסי שאיל לרבי שמעון, אמר

תרגום לשון הוזהר

לשבת, ואנו כף שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואו הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה ממקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. (למעלה ולמטה ואו בשלם).

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פשוט, (כמו שנאמר ויאמר בלבו) ואמרתי בלבבך – אמירה בחשאי. האספו? אספו הנה צריך, כמו שנאמר (תהלים ג) אספו לי חסיד. אלא (מקיים להם) קיים לנו, האספו ממקום שלמעלה הוא. האספו, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רבי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ויגד, או ויגיד, וכן כלם, ששנינו שסוד החכמה היא, למה בדבר זה (בבבס) הוא

ליה, ואגידה, או ונגד, או ונגידו, וכן פלגה, דתגנין דרזא דחקמא איחי, אמאי במלה דא (בבלוח) איהו רזא דחקמא. אמר ליה, בגין דאיהו מלה דאתיא בגימ"ל דל"ת בלא פירווא, והאי איהו רזא דחקמא. מלה דאתיא בשלימו ברזא דאתון, הכי הוא, פד אינון בחקמא. אבל דל"ת בלא גימ"ל, לאו הוא שלימו, וכן גימ"ל בלא דל"ת. דהא דא ברא אתקשרו בלא פירווא, ומאן דאפריש לון, גרים לגרמיה מותא, ורזא דא חוכא דאדם.

בגין כך, הוא מלה דרזא דחקמא, ואף על גב דאית יו"ד לזמנין בין גימ"ל לדל"ת, לאו הוי פירווא, וכלא קשורא חדא, ועל דא מלה דא, הכי הוא ודאי. ואגידה לכס, רזא דחקמא, בעא לגלגא סופא דכל עובדיהון דישאל.

ואי תימא, דלא גלי מאי דבעא לגלגא, אי הכי, אמאי כתיב באורייתא מלה דיעקב שלימא, ואתפגים לבתר, ולא אשתלים מלה. אלא ודאי אשתלים, כל מה דאצטריך לגלגא גלי וסתים, אמר מלה וגלי לבד וסתים לגו. ומלה דאורייתא לא אתפגים לעלמין. וכלא הוא סתים ביה באורייתא, בגין דאורייתא הוא שלימו דכלא, שלימו דלעילא ותמא, ולא אית מלה או את באורייתא פגימו. ויעקב כל מה דאצטריך ליה למימר אמר, אבל גלי וסתים, ולא פגים מכל מה דבעא אפילו אות אחת.

רבי יהודה ורבי יוסי הו' יתבי יומא חד אפתחא דלוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, הא דחמינן דיעקב בריך לבנוי, חמינן ממה דכתיב, ויברך אותם, אבל אן ברכתא דלהון.

אמר ליה, כלא ברכאן אינון דכריך להו. בגין, יהודה אתה יודוך אחיך. דן ידן עמו. מאשר שמנה לחמו. וכן פלגה.

אבל מה דבעי לגלי לון לא גלי, דבעא לגלגא להו את הקץ. והא אוקמוה, דאית קץ לימינא, ואית קץ לשמאלא, ובעא לגלגא לון את הקץ, בגין לאסתמרא (דף רלח ע"א) ולאסתפא משרלה. ומאן דגלי לון אתידע ואתגלי, עד דעאלו לארעא קדישא. אבל מלין אחרין לאו אינון באתגלייא, וסתמין אינון באורייתא, בהאי פרשתא דיעקב, ובאינון ברכאן.

פתח ואמר. ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מאי קא חמא יעקב למפתח בראובן, ליפתח ביהודה, דאיהו קדמא לל כל משריין, ואיהו

תרגום לשון הוזהר

והתפלל תפלה עליו, כמו שנאמר (דברים לו) ויחי ראובן ואל ימות.

אבל ודאי ברכו, ועלתה אותה ברכה למקומה. לאדם שהיה לו בן. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם, בא המלך אליו. אמר, הרי כל ממוני יהיה בידי המלך שמור כנגד אפיך וגו', כתרומתו. ראובן או נתן לו. כך יעקב אמר.

ראובן בכרי אתה, אהוב מצי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפיך וגו', כתרומתו. ראובן

בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בבכוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, העמוד הבא

אותם, אבל איפה הברכה שלהם? אמר לו, כל הברכות הם שברך אותם, כמו יהודה אתה יודוך אחיך, דן ידן עמו, מאשר שמנה לחמו, וכן כלם. **אבל** מה שרצה לגלות להם לא גלה, שרצה לגלות להם את הקץ, ודבר פרטות שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ורצה לגלות להם את הקץ כדי להשמר ולהשתרר מעדלה. ומה שגלה להם נודע והתגלה עד שנכנסו לארץ הקדושה, אבל דברים אחרים אינם בגלוי, והם נסתרים בתורה בפרשה הזו של יעקב ובאותן הברכות.

פתח ואמר, ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מה ראה יעקב לפתח בראובן? שפתח ביהודה, שהוא ראשון לכל המנות, והוא מלך, וראינו שלא ברך אותו וסלק ברכות ממנו, עד שבא משה

תרגום לשון הוזהר

אז למה כתוב בתורה דבר של יעקב השלם, ואחר כך נפגם, ולא השתלם הדבר? אלא ודאי שהשתלם, כל מה שצריך לגלות גלה והסתיר, אמר דבר וגלה בחוץ והסתיר לפנים. ודבר תורה לא נפגם לעולמים.

והכל הוא נסתר בתורה, משום שהתורה היא שלמות הכל, שלמות של מעלה ולמטה, ואין אות או דבר בתורה פגום, ויעקב, כל מה שהצטרך לומר אמר, אבל גלה והסתיר, ולא פגם מכל מה שרצה אפילו אות אחת.

רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים יום אחד על פתח לוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, זה שאינו שיעקב ברך את בניו, ראינו ממה שקתוב ויברך

בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ"ל דל"ת בלי פירוד, והו' סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא כשהם בחכמה, אבל דל"ת בלי גימ"ל אינו שלמות, וכן גימ"ל בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשר בלי פירוד, ומי שפירדים, גורם לעצמו מות, וסוד זה הוא חסא של אדם.

משום כך הוא דבר של סוד חכמה. ואף על גב שיש יו"ד לפעמים בין גימ"ל לדל"ת, אין פירוד, והכל קשר אחד. ועל זה דבר זה כך הוא ודאי, ואגידה לכם – סוד החכמה, שרצה לגלות את סוף כל מעשיהם של ישראל.

ואם תאמר שלא גלה מה שרצה לגלות, אם כך

הוא וְשֹׁנִיף לֹא יִתָּמוּ: כט בְּגִי-עֲבָדֶיךָ
יִשְׁבְּנוּ וְיִדְעוּ לִפְנֶיךָ יְכוֹן:

קב * לְדוֹר | בְּרָכִי בְּפִשִּׁי אֶת-יְהוָה
וְכָל-קִרְבִּי אֶת-שֵׁם קִדְשׁוֹ: ב בְּרָכִי

בְּפִשִּׁי אֶת-יְהוָה וְאֶל-תִּשְׁכְּחִי כָל-
גְּמוּלוֹי: ג הַסֵּלַח לְכָל-עֲוֹנֵכִי הִרְפָּא

לְכָל-תַּח-לֹאִיכִי: ד הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיִּיכִי
הַמַּעֲשִׂיכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים: ה הַמְשַׁבֵּיעַ

בְּטוֹב עֲדֶיךָ תַּחֲתֶהָ בְּנֶשֶׁר נְעוּרֵיכִי:
ו עֲשֵׂה עֲדָקוֹת יְהוָה וּמִשְׁפָּטִים לְכָל-

עֲשׂוּקִים: ז יִדְעֵי דִרְכֵּי לְמִשְׁה לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו: ח רַחוּם וְחַנוּן יְהוָה

אֲרֹךְ אֲפִים וּרְב־חֶסֶד: ט לֹא-לִנְצַח
יָרִיב וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר: י לֹא כִחַטְאִינוּ

עֲשֵׂה לָנוּ וְלֹא כְעֻנְתֵּינוּ גָּמַל עָלֵינוּ:
יא כִּי כָגֵה שָׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ גָּבַר

חֶסֶדוֹ עַל-יִרְאָיו: יב בְּרַחֵק מִזֶּרֶחַ
מִמַּעֲרֵב הִרְחִיק מִמּוֹנוֹ אֶת-פְּשָׁעֵינוּ:

יג בְּרַחֵם אֶב עַל-בָּנִים רַחֵם יְהוָה עַל-
יִרְאָיו: יד כִּי-הוּא יָדַע יַעֲרָנוּ וְכוֹר

כִּי-עַפַּר אֲנַחֲנוּ: טו אֲנוֹשׁ כַּחצִיר יִמּוֹ
כַּצִּיץ הַשֹּׁדֵד כֵּן יִצִּיץ: טז כִּי רִיחַ

עֲבָרָה-כּוֹ וְאִינֵנוּ וְלֹא-כִפִּירָנוּ עוֹד
מִקוֹמוֹ: יז וְחֶסֶד יְהוָה | מַעֲוֹלָם וְעַד-

עוֹלָם עַל-יִרְאָיו וְעֲדָקָתוֹ לְבָנֵי בָנִים:
יח לְשִׁמְרֵי בְרִיתוֹ וּלְזִכְרֵי פִקְדּוֹ

לַעֲשׂוֹתָם: יט יְהוָה בְּשֵׁמִים הַכִּין כֶּסֶף
וּמְלֻכּוֹתָו בְּכָל מַשְׁלַח: כ בְּרָכִי יְהוָה
מִלְאָכָיו גָּבְרִי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַ

בְּקוֹל דְּבָרוֹ: כא בְּרָכִי יְהוָה כָּל-צִבְאָיו
מִשְׁרָתוֹ עֲשֵׂי רְצוֹנוֹ: כב בְּרָכִי יְהוָה |

כָּל-מַעֲשָׂיו בְּכָל-מַקְמֹת מִמַּשְׁלַחַתוֹ
בְּרָכִי בְּפִשִּׁי אֶת-יְהוָה:

כא לחודש

יום ראשון

קד * בְּרָכִי בְּפִשִּׁי אֶת-יְהוָה יְהוָה
אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מֵאֵד הוֹד וְהִדָּר

לְבָשֶׁת: ב עֲטָה-אֹזֶר כְּשִׁלְמָה נוֹטָה
שָׁמַיִם בְּיָרִיעָה: ג הַמַּקְהֶה בָּמִים

עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׁם-עֲבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ
עַל-כְּנַפֵּי-רוּחַ: ד עֲשֵׂה מִלְאָכָיו רוּחוֹת

מִשְׁרָתוֹ אֵשׁ לְהֵט: ה יִסַּד-אָרֶץ עַל-
מְבוּטָה כָּל-תְּמוֹנוֹת עוֹלָם וְעַד: ו תַּהֲוִים

כָּלכּוֹש כְּפִסְתּוֹ עַל-הָהָרִים יַעֲמִדוּ-מִים:
ז מִן-גִּיעֲרָתְךָ יִנְוִיחוּ מִן-קוֹל רַעְמֶךָ

יַחֲפֹזוּ: ח יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ בְּקַעֲוֹת
אֶל-מְקוֹם זֶה | יִסְדֶּה לָהֶם: ט גְּבוּל-

שְׁמֶת בְּלִי-עֵיבָרוֹן בְּלִי-יִשְׁכוֹן לְכִסּוֹת
הָאָרֶץ: י הַמְשַׁלַּח מַעֲיָנִים בְּנוֹחִים בֵּין

הָהָרִים יַחֲלֹכוּן: יא יִשְׁקוּ כָּל-חֵיתוֹ עֲשֵׂי
יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִם: יב עֲלִיָּהֶם עוֹף-

הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוֹן מִבֵּין עֶפְאִים יִתְנוּ-
קוֹל: יג מִשְׁקָה הָרִים מַעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי

מַעֲשִׂיךָ תִּשְׁבַּע הָאָרֶץ: יד מִצְמִיחַ
חֲצִיר | לִבְהֵמָה וְעֹשֶׁב לַעֲבֹדַת הָאָדָם

לְהוֹצִיא לָחֶם מִן-הָאָרֶץ: טו וְיִיזֵן |
יִשְׁמַח לְבַב-אֲנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים

מִשְׁמֵן וְלָחֶם לְבַב-אֲנוֹשׁ יִסְעֵד:
טז יִשְׁבַּעוּ עֲצֵי יְהוָה אֲרָזֵי לְכוֹנוֹ אֲשֶׁר

נָטַע: יז אֲשֶׁר-שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה
בְּרוּשִׁים בֵּיתָה: יח הָרִים הַגְּבוּהִים

לַעֲלִים סִלְעִים מַחֲסֶה לְשִׁפְנִים:
יט עֲשֵׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שְׁמֵשׁ יָדַע

מְבוֹאָ: כ תִּשְׁתַּחֲשֹׁף יִהְיֶה לִלְיָה בּוֹ-
תִרְמֹשׁ כָּל-חֵיתוֹ-יַעַר: כא הַכְּפִירִים

שֹׁאֲגִים לְטָרֶף וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם:
כב תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יִאֲסֹפוֹן וְאֶל-מַעֲוֹנָתָם

יִרְפְּצוּן: כג יֵצֵא אָדָם לַפַּעַל וּלְעֲבֹדָתוֹ
עֲדִי-עָרֵב: כד מִה-רָבוּ מַעֲשִׂיךָ | יְהוָה

בְּלֶם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ מִלְאָה הָאָרֶץ
קוֹנֶנֶךָ: כה זֶה | הֵיטָּ גְדוֹל וְרַחֵב יָדִים

שָׁם-רָמַשׁ וְאִין מִסְפָּר חֲיֹת קִטְנוֹת
עִם-גְּדֻלוֹת: כו שָׁם אֲנִיּוֹת יַחֲלֹכוּן

לְוִיָּתָן זֶה-יִצְרָף לְשַׁחֲקֶבּוּ: כז בְּלֶם
אֱלִיד יִשְׁבְּרוּן לָתֵת אֲכָלָם בַּעֲתוֹ:

כח תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֻטוּן תִּפְתַּח יָדְךָ
יִשְׁבַּעוּן טוֹב: כט תִּסְתִּיר פְּנֶיךָ יִבְהַלּוּן

תִּסְף רוּחָם יִגְוִעוּ וְאֶל-עַפְרָם יִשׁוּבוּן:
ל תִּשְׁלַח רוּחְךָ וַיִּבְרָאוּ וַתַּחֲדֹשׁ פָּנָי

אֲדָמָה: לא יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם
יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: לב הַמַּבִּיט

לָאָרֶץ וַתִּרְעַד יָגַע בַּהֲרִים וַיַּעֲשֻׁנוּ:
לג אֲעִירָה לִּיהוָה בְּחַיִּי אֲזַמְּרָה לְאֱלֹהֵי

בְּעוֹדִי: לד יַעֲרֵב עָלָיו שִׁיחִי אֲנִכִּי
אֲשַׁמַּח בֵּיתָה: לה יִתָּמוּ חֲטָאִים |

מִן-הָאָרֶץ וְרִשְׁעִים | עוד אֵינָם בְּרָכִי
בְּפִשִּׁי אֶת-יְהוָה הַלְלוּיָהּ:

קח * הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ

הוֹדִיעוּ בַּעֲמִים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוֹ-לוֹ
וַמְרוֹ-לוֹ שִׁיחוּ בְּכָל-נַפְלֹאוֹתָיו:

ג הַתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לֵב |
ד מִבְּקָשֵׁי יְהוָה: ה דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֲזֹז

בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תִּמִּיד: ו זָכוּ וּנְפִלְאוֹתָיו
אֲשֶׁר-עֲשֵׂה מִפְּתָיו וּמִשְׁפָּטֵי-כִּיּוֹ:

זֶרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בַּחֲצִירוֹ:
ח הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-הָאָרֶץ

מִשְׁפָּטָיו: ט זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר
צִוָּה לְאֵלֶיךָ דוֹר: ט אֲשֶׁר בְּרַת אֶת-

אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לִישָׁחֵק: י וַיַּעֲמִידָהּ
לַיַּעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

יא לֵאמֹר לָךְ אֶתָּן אֶת-אֶרֶץ-כְּנָעַן חֲבָל
נַחֲלָתָם: יב בַּהֲיוֹתָם מְתֵי מִסְפָּר

כְּמַעֲט וְגָרִים בָּהּ: יג וַיִּתְּהִלְכוּ מִגְוִי
אֶל-גְּוִי מִמַּמְלָכָה אֶל-עַם אֲחֵר: יד לֹא-

הִנִּיתָ אָדָם לַעֲשֹׂקָם וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם
מִלְכִּים: טו אֶל-תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וְלִנְבִיאִי

אֶל-תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֵב עַל-הָאָרֶץ
כָּל-מִטְה-לָחֶם שָׁכַר: יז שִׁלַּח לַפְּנִיָּהִם

אִישׁ לְעָבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עֲנוּ בִּכְבֹּל
רַגְלֵי רַגְלֵי בְּרוּל בָּאָה נִפְשׁוֹ: יט עֲדִיעַת

בֹּא-דְבָרוֹ אֲמַרְתָּ יְהוָה צִרְפָּתָהּ:
כ שִׁלַּח מֶלֶךְ וַתִּתְּרָהּ מִשַּׁל עָמִים

וַיִּפְתַּחְהוּ: כא שְׁמוֹ אֲדוֹן לְבִיתוֹ וּמִשַּׁל
בְּכָל-קִנְיָנוֹ: כב לְאִסָּר שָׂרֵיו בְּנַפְשׁוֹ

וּזְקִינוֹ יַחֲכֶם: כג וַיִּבָּא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם
וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ-חָם: כד וַיִּפְּרֹ אֶת-עַמּוֹ

מֵאֵד וַיַּעֲצִמְהוּ מִצְרָיו: כה

כח הפך לפס לשנא עמו להתנפל בעבריו: כו שלח משה עבדו אהרן אשר בחרבו: כז שמוכם דברי אותיו ומפתים בארץ חם: כח שלח חשף ויחשף ולא מרו את דבריו דברו: כט הפך את מימיהם להם ונת את דגתם: ל שרץ ארצם צפרדעים בחדרי מלכיהם: לא אמר ויבא ערב פנים בכל גבולם: לב נתן גשמייהם בדר אש להכות בארצם: לד ויך גפנם ותאנתם וישפר עץ גבולם: לה אמר ויבא ארבה וילק ואין מספר: לה ויאכל כל עשב בארצם ויאכל פרי אדמתם: לו ויך כל בכור בארצם ראשית לכל אוגם: לו ויזיזאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל: לה שמו מצרים בצאתם כי נפל פחדם עליהם: לו פרש ענן למסך ואש להאיר לילה: מ שאל ויבא שלן ולחם שמים ושבועם: מא פתח צור וינובו מים הלכו בציות נהר: מב כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו: מג ויזא עמו בששון ברנה את בחיריו: מד ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו: מה בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ויצרו הללויה:

כח לחודש יום שני

קו א הללויה | הודו ליהנה פיטוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהנה ישמיע כל תהלתו: ג אשרי

שמרי משפט עשה צדקה בכל עת: ד זכרני יהנה ברצון עמך פקדני בישועתך: ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך: ו חטאנו עם אבותינו העונו הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו עליהם בים סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את גבורתו: ט ויגער בים סוף ויחרב ויוליכם פתהמות במדבר: י ויושיעם מיד שונא ויגאלם מיד אויב: יא ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר: יב ויאמינו בדבריו ושירו תהלתו: יג מהרו שכתו מעשיו לא חכו לעצתו: יד ויתאו תאנה במדבר וינסו אל בשימון: טו ויתן להם שאלתם וישלח רזון בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש יהנה: זז תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירים: זח ותבער אש בעדתם להכה תלהט רשעים: טט יעשו עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב: כא שכתו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות עליהם סוף: כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירי עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית:

כד ויאסאו בארץ חמדה לא האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהנה: כו וישא ידו להם להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ עם מגפה: ל ויעמד פניחם ויפולל ותעצר המגפה: לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד עולם: לב ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם: לד כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו: לה לא השמידו את העמים אשר אמר יהנה להם: לה ויתעברו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו את בנייהם ואת בנוותיהם לשדים: לה וישפכו דם נקי דם בנייהם ובנוותיהם אשר זבחו לעצבי כנען ותהנה הארץ בדמים: לו ויטמאו במעשיהם וינוו במעלליהם: מ ויחר אף יהנה בעמו ויתעב את נחלתו: מא ויתנם בידי גוים וימשלו בהם שונאיהם: מב וילחצום אויביהם ויכנעו תחת ידם: מג פעמים רבות יצילים והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד ויזא בצר להם בשמעו את רנותם: מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדו חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני

פלישויביהם: מז הושיענו | יהנה אלהינו וקבצנו מן הגוים להדות לשם קדשך להשפכם בתהלתך: מה ברוך יהנה | אלהי ישראל מן העולם | ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה:

ספר לוי ששי חמישי

קז א הודו ליהנה פיטוב כי לעולם חסדו: ב ויאמרו גאולי יהנה אשר גאלם מיד צר: ג וימאצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים: ד תעו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו: ה רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף: ו ויצעקו אל יהנה בצר להם ממוצקותיהם יצילים: ז ויזריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב: ח יודו ליהנה חסדו ונפלאותיו לבני אדם: ט כיהשביע נפש שקקה ונפש רעבה מלא טוב: י ישבי חשף וצלמות אסירי עני וברזל: יא כיהמרו אמריאל וצאת עליון נאצו: יב ויכנע בעמל להם כשלו ואין עזר: יג ויצעקו אל יהנה בצר להם ממוצקותיהם ויושיעם: יד ויזיזאם מחשף וצלמות ומסרותיהם ינתק: טו יודו ליהנה חסדו ונפלאותיו לבני אדם: טז כי שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע: יז אולים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו: יח כל אכל תתעב נפשם ויגיעו

לקומי

שאלו תלמידיו את רבי יוסי נז

מזהר

סח

ד ועלידי האורות האלו עולה ומתענג בענג שבת, בבחינות (שעה נח): או מתענג על וכו' והרפתקתו על במתי ארץ והאכלתו נחלת יעקב אביד. במתי ארץ הם אברהם ויצחק, שהם הדידים, שהם וזועות עולם. (מ) והאכלתו נחלת יעקב - זה בחינות נדר הנ"ל. ועלידי האבות עם האמונה הנ"ל וזכה לענג שבת, בחינת שין בת. שין - זה בחינת אבות (נ); בת - זה בחינות אמונה, בחינות: בת היתה לאברהם וכו' (כ"ב טז): דרשו שם על פסוק וז' פרד את אברהם בכל, בת היתה לו לאברהם ובכל שמה, בחינת (משל כח): איש אמונות רב ברכות:

ה וענג שבת הזה, זה בחינת אכילה בקדשה, כי אכילת ימי החל נהנה ממנה גספן הסטראאחרא, אבל מאכילת שבת אין חלק לסטראאחרא כלל וכלל. וזה שצוה אותנו על אכילת שבת, כמו שקתוב (שמות טז): אכלוהו היום כי שבת היום לה, כי אכילת שבת נעשה קדשה ואלקות גמור, בלא תערב סוגים כלל, ויכול לפעל באכילת שבת מה שפועל בתענית, הינו להפיל אויביו לפניו בזכות ענג שבת כמו שפועל בצום. ועל-שם זה נקרא שבת, כי בסגלתו להשבות אויב ומתנשם (תהלים ח):

ו כי עלידי הצום אויביו נופלים לפניו, כי עלידי הפעם, הבא מהקבד, בחינת כבד פועם (ברכות סא), נתעורר המקטרג הגדול, שהוא עשו הוא אדם (י), שאחזתו בכבד (וורד פינים דף רלד ותיקן כא). והוא אדמוני (ח), שהוא בחינת כבד שהוא מלא דם (ט). וזמן המקטרג העליון נתעוררים ונשלשלים מקטרגים וצרים למטה על אדם הפועם ושוולטים עליו, ואינם יראים מלפניו, כי עלידי הפעם נדמה להם כבהמה, בבחינת (תהלים טז): נמשל כבהמות נדמו. כי עקר המורא שמתיראין מן האדם, בבחינת (בראשית ט): ומוראכם וחמכם, אינו אלא עלידי הצלם האלים שבפני האדם, ועלידי הצלם, האדם הוא אדם, וכשפר צלם, אזי יוצא מגדר אדם לגדר בהמה, ואז סר מוראו (י). ועקר הצלם המאיר בפני האדם הוא חכמות הנורא, שנתן לאדם יתרון על הבהמה, היא המאירה בפני אדם, בבחינת: חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח); ועלידי הפעם - אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת (פסחים סו), ואז צלו סר ופניו נופלים, בבחינת (בראשית ט): למה חרה לך ולמה נפלו פניו; וכשאין לו פני אדם, אזי מוראו סר, כי נמשל כבהמות, וצריזו מצרים לו. ועלידי הצום והתענית הוא מתקן את פניו ומחזיר לעצמו את חכמתו, שהוא צלמו המאיר בפניו, ואז הפל יראים ממנו, ואויביו נופלים לפניו. לפניו דיקא, כי עקר נפילתם - מחמת הפנים כנ"ל.

ב ולחקים אמונה הנפולה היא עלידי בחינת יעקב, הינו עלידי נדר (ט), שידר אוחזו נדר (רצונו לוטר חקים מיד), (עין בחשבונו), ועלידי הנדר ישוב לאמונת חכמים, כי בשאין לו אמונת חכמים, זה בחינת הסתלקות החכמים, בחינת פלא, בבחינות (שעה כט): הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואברהם חכמת חכמיו; ודרשו חכמינו וזכונם לברכה (סדר איכה א), שזה נאמר על סלוקן של חכמים. ותקונו של הפלאה הזאת, הינו של סלוקן של חכמים, תקונו הפלאה של נדר, בבחינת (במדבר י): כי יפליא לגדר נדר; כי עלידי הנדר הוא עולה לשרש שהחכמים משרשים שם, הינו בחינת פליאות חכמה (ספר צידה, וע' וורד בלק דף קצנא), וידוע ומפור מעלות החכמים, ועלידיהו הוא שם ומאמין בהם:

וזהו בחינת (שעה כח): אודה שמך כי עשית פלא; ועלידיהו: עצות מרחק אמונה אמן, הינו עלידי בחינת נדר, שהוא בחינת פלא, נתתקן אמונת חכמים, שעצתם מרחוק, בבחינת: מפרקת תביא לחמה (משלי לא); כי דבריתורה עניים במקומם ועשירים מקום אחר (ירושלמי ר"ה פרק ארבעה בן דין), שהחכמים למדים דבריהם ממקומות רחוקים שבתורה, שזה נמסר להם לדרש התורה לכל הפציהם בשלש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ומחזיגין אנהנו להאמין לכל דבריהם, בבחינות: לא תסור מן הדבר וכו', ויעקב הוא בחינות נדר, שהוא ראש לכל הנודרים, כמו שקתוב (בראשית כח): וידר יעקב נדר (ח):

וזהו: מידי אביר יעקב (שם טט) - בשביל לתקן ידי המלאך, הנקרא אביר, צריך להשתמש בנדר, שהוא בחינת יעקב כנ"ל. כי: משם רועה אבן ישראל - הינו עלידי הנדר נתתקן האמונה הנקרא רועה, בבחינת: ורעה אמונה (תהלים לו), וכשנתתקן האמונה, נתתקן הדידים, בבחינת לא תסור כנ"ל:

ג ובשנתתקן הדידים הנ"ל עלידי נדר כנ"ל, עלידיהו מתנוצצים בו אורות האבות, כי נדר זה בחינת אור יעקב, וידים הם אברהם ויצחק, שהם ימין ושמאל. וזה בחינות (שם עח): נגד אבותם עשה פלא; הינו שעלידי פלא הנ"ל מתנוצצים בו אור האבות. וזהו סופירתבות של שמות האבות בק"ם (כי סופירתבות של אברהם, יצחק, יעקב, הם אותיות בקם) נוספיקון: ב'שמן ק'דשי מ'שחתיו (תהלים טט), שהיא רמז בחינות נדר, כי כן בתיב בנדר יעקב (בראשית כח): והאבן הזאת אשר וכו', ובתיב (שם לח): ויצק עליה שמן, הינו עלידי הנדר מתנוצצים על האדם אור האבות:

(ג) עין וורד פינים רח. (ד) עין ב"ר יצחק פירשה (ה) דברים לו. (ו) הקדמת חוור דף ב ע"ב, בראשית לו. (ח) שם כח. (ט) עין בבורות טז. (י) עין שבת דף קא ע"ב.

לב

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְכוּת וְנִטְלַת יְדִים הַלְכָּה ו

לְקוּמֵי הַלְכוּת

וכנ"ל. ועל-כן כְּשֶׁנִּבְנָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ אָז נִשְׁלַם הַתְּקוּן הַזֶּה. וְאִזְ תִּקְנֵי דָּוִד וְשְׁלֹמֹה הַבְּרָכָה שְׁלִישִׁית בְּכִרְתַּת הַמְּזוּזָה שֶׁהָיָה בִּזְמַן יְרוּשָׁלַיִם, כִּי עָקַר הַתְּקוּן הוּא עַל-יְדֵי יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם עָקַר כְּלָלִית הַעוֹלָמוֹת שֶׁעַל-יְדֵיהֶם דִּיקָא זֻכֵּין לְהָאֵרֶת הַרְצוֹן בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה. וְעַל-כֵּן תִּקְנֵי כָּל אֵלֹה הַבְּרָכוֹת עַל אֲכִילַת יִשְׂרָאֵל כְּדִי שִׁיְהִי נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵיהֶם הָאֵרֶת הַרְצוֹן בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה, שֶׁהוּא הַרְצוֹן שֶׁאִיר לְעֵתִיד בְּחִינַת 'נִפְעַת' יֹאמֵר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מֶה' וְכו', 'מֶה' דִּיקָא וְכו' כנ"ל:

עב. וְזֶה בְּחִינַת בְּרַכַּת 'הַטוֹב וְהַמְּטִיב' שֶׁתִּקְנֵי בִּבְנֵה עַל הַרוּגֵי בֵּיתָר שֶׁנִּתְּנָה לְקַבֵּרָה (בְּרֻכּוֹת מ:), כִּי עָקַר הַטוֹב הָאֲמִתִּי וְהַנִּצְחִי הוּא הָאֵרֶת הַרְצוֹן שֶׁיִּזְכֶּה כָּל אֶחָד לְעֵתִיד לְפִי בְּחִינָתוֹ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמָר (תְּהִלִּים ל"א, כ): 'מֶה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְּנָתָ לִירָאִיךָ' וְכו"ל. וְעַל-כֵּן לְעֵתִיד לְבֹא יִבְרְכוּ עַל הַכֹּל 'הַטוֹב וְהַמְּטִיב', כִּי אִזְ כִּינִי וְיִשְׁיֵאִי הַכֹּל, שֶׁכָּל מֶה שְׁעוֹבֵר עַל הָאֵדָם - הַכֹּל לְטוֹבָתוֹ הַנִּצְחִית, כְּדִי שִׁיִּזְכֶּה עַל-יְדֵיהֶם לְהָאֵרֶת הַרְצוֹן הַמְּפֻלָּג, שֶׁהוּא עוֹלָה עַל הַכֹּל. וְעַל-כֵּן אַחֵר הַחֲרָבָן תִּקְנֵי הַחֲכָמִים הַהֲזִכִּיר בְּפֶרוֹשׁ בְּרַכַּת הַטוֹב וְהַמְּטִיב בְּכִרְתַּת הַמְּזוּזָה, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עַל-יְדֵיהֶם הָאֵרֶת הַרְצוֹן מִהַעוֹלָם הַבָּא לְעוֹלָם הַזֶּה, עַל-יְדֵי הַבְּרָכָה שֶׁל הַטוֹב וְהַמְּטִיב שֶׁהִיא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, כִּי אִזְ יִבְרְכוּ עַל הַכֹּל 'הַטוֹב וְהַמְּטִיב' כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (פְּסָחִים נ:).

כִּי בְּזִמְנָ שְׁבִית-הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָם - הָיָה נִמְשָׁךְ הָאֵרֶת הַרְצוֹן מִמִּילָא עַל-יְדֵי הַשְּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִית הַעוֹלָמוֹת, שֶׁעָקָרָם הָיָה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ עַל-יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁמִּכְפָּרִין, אֲבָל עֲכָשׁוּ שָׂאִין לָנוּ בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא קָרְבָן, וְצִרְכִּין לְהַמְשִׁיךְ הַכִּפּוּרָה וְהַפְּלִיחָה עַל הַעוֹנוֹת עַל-יְדֵי הָאֲכִילָה בְּעֶצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרֻכּוֹת נה:): "שֶׁ"עֲכָשׁוּ שֶׁלַּחֲנוּ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר". וְעַל-כֵּן עֲכָשׁוּ צִרְכִּין לְהוֹסִיף בְּרָכָה רַבִּיעִית שֶׁהוּא בְּרַכַּת 'הַטוֹב וְהַמְּטִיב', שֶׁהִיא בְּחִינַת הַבְּרָכָה שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁאִזְ יִהְיֶה הָאֵרֶת הַרְצוֹן, כִּי עֲכָשׁוּ צִרְכִּין לְהַמְשִׁיךְ הָאֵרֶת הַרְצוֹן שֶׁל לְעֵתִיד לְבֹא, עַל-יְדֵי הַבְּרָכָה נֹסֶפֶת שֶׁמְדַבֵּרֶת מֵעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא בְּרַכַּת הַטוֹב וְהַמְּטִיב שֶׁיִּבְרְכוּ לְעֵתִיד עַל הַכֹּל.

וְעַל-כֵּן תִּקְנֵי 'הַטוֹב וְהַמְּטִיב' בִּבְנֵה עַל הַרוּגֵי בֵּיתָר שֶׁנִּתְּנָה לְקַבֵּרָה, וְהַדְּבָר תְּמוּנָה: לְמַה תִּקְנֵי בְּרַכַּת טוֹב וְהַמְּטִיב דִּיקָא עַל שֶׁנִּתְּנָה לְקַבֵּרָה? וְגַם מֶה זֶה שֶׁקִּבְּעוּ בְּרָכָה זֹאת שֶׁנִּתְּנָה עַל קְבוּרַת הַרוּגֵי בֵּיתָר בְּכִרְתַּת הַמְּזוּזָה דִּיקָא שֶׁמִּכְפָּרִין אַחֵר הָאֲכִילָה, הָיָה לָהֶם

הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְכַרֵּךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה אַחֵר הָאֲכִילָה, כְּדִי שִׁיִּזְכֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ בְּחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן עַל-יְדֵי הַדְּבָר הַקְּדוּשׁ שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה, שֶׁמִּכְפָּרִין וּמוֹדִים וּמִשְׁבַּחִין לַהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ עַל אֲכִילָתוֹ, כִּי כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַהוֹדָאוֹת לְשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ הֵם בְּחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן, כִּי 'שְׁמוֹ' בְּגִימָטְרִיא 'רְצוֹן', כִּי כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַהוֹדָאוֹת כְּלוּלִים בְּכִרְתַּת עֲשָׂרָה מִיְּנֵי נִגְיָנָה שֶׁהֵם בְּרָכָה וְהוֹדָאָה וְכו', שֶׁכָּלֵם הֵם בְּחִינַת דְּבָקוֹת נִפְלָא וְרָצוֹן וְהַשְׁתַּקְקוֹת נִמְרָץ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְעַל-כֵּן עָקַר בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה הוּא עַל הַכּוֹס שֶׁל יַיִן, כִּי 'אֵין אֹמְרִים שִׁיר אֶלָּא עַל הַיַּיִן' (בְּרֻכּוֹת לה.) שֶׁזֶה בְּחִינַת דְּבָקוֹת וְרָצוֹן, כְּנ"ל לְעֵנִין אֲרַבְעַת כּוֹסוֹת (בָּאוֹת יט):

עא. וְזֶה בְּחִינַת שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה, כִּי לְהָאֵרֶת הַרְצוֹן אֵין זֻכֵּין כִּי אִם עַל-יְדֵי כְּלָלִית בֵּן וְתַלְמִיד, שֶׁהוּא כְּלָלִית דְּרִי מַעֲלָה וְדְרִי מִטָּה וְכו', כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְעַל-כֵּן הֵם שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת בְּכִרְתַּת הַמְּזוּזָה, אֶחָד כִּנְגַד הָאֵרֶת דְּרִי מַעֲלָה וְאֶחָד כִּנְגַד הָאֵרֶת דְּרִי מִטָּה, וְאֶחָד כִּנְגַד כְּלָלִיתָם יַחַד. כִּי בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה תִּקְנֵי מִטָּה כְּשִׁירֵד הָמָן לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרֻכּוֹת מ:). וְזֶה בְּחִינַת הַשְּׁגָת 'מֶה', בְּחִינַת הָאֵרֶת דְּרִי מַעֲלָה כְּנ"ל, כִּי מִטָּה הוּא עָקַר הַרְבֵּי הָרָאוּשׁוֹן שֶׁעָקַר הַשְּׁגָתוֹ בְּחִינַת 'מֶה' - שְׁבוּ כְּלוּלִים שְׁנִיָּהֶם, כִּי הַתַּחֲתוֹן נִכְלָל בְּעֵלְיוֹן כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֶׁם בְּמִאֲמָר הַזֶּה. וְזֶהוּ בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת (שְׁמוֹת טו, לא): "וַיִּקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן; כִּי לֹא יָדָעוּ 'מֶה' הוּא" (שם טו).

וּבְרָכָה שְׁנִיָּה הוּא בְּרַכַּת 'הָאֶרֶץ', זֶה בְּחִינַת הַשְּׁגָת דְּרִי מִטָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת 'מִלָּא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', כִּי עָקַר הַתַּגְלּוּת כְּבוֹדוֹ בְּאֶרֶץ הַגִּשְׁמִי הַזֹּאת הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ אֵינֶה הָאֶרֶץ גַּם לַחוּץ לְאֶרֶץ עַל-יְדֵי הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין גַּם הָאֵוִיר שֶׁל חוּץ לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹכָא בְּדִבְרֵי ז"ל (לְקוּמֵי מוֹתָרִין סִימָן מד). וְכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (פְּתוּחוֹת קי:): "כָּל הַדֶּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמָה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶלּוּה" וְכו'. וְעַל-כֵּן יְהוֹשֻׁעַ דִּיקָא תִּקְנֵי בְּרַכַּת הָאֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרֻכּוֹת מח:), כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם הַשְּׁהֲגָתוֹ בְּחִינַת 'מִלָּא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', שֶׁהוּא הַשְּׁגָת הַתַּלְמִיד כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם.

וּבְרַכַּת 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם' תִּקְנֵי דָּוִד וְשְׁלֹמֹה כְּשֶׁנִּבְנָה הַבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ - זֶה בְּחִינַת כְּלָלִית בֵּן וְתַלְמִיד, כְּלָלִית דְּרִי מִטָּה עִם דְּרִי מַעֲלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כְּלָלִית הַעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא הָעֵקֶר, שֶׁעָקַר זֶה הַתְּקוּן בְּשְׁלֹמֹה נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי הַבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשָּׁם עוֹלָם כָּל הַקְּרִבָּנוֹת וְכו'

לְהַמְשִׁיךְ
הָאֵרֶת הַרְצוֹן
מִמִּשְׁכַּת
הַבָּא לְעוֹלָם
הַבָּא

בְּרַכָּה
רִאשׁוֹנָה תִּקְנֵי
מִטָּה כְּשִׁירֵד
הָמָן לְיִשְׂרָאֵל

כְּמוֹ בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ -
נִמְשָׁךְ הָאֵרֶת
הַרְצוֹן עַל-יְדֵי
שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת
הַמְּזוּזָה

הַתַּגְלּוּת
כְּבוֹדוֹ בְּאֶרֶץ
הַגִּשְׁמִי -
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

כָּל זֶמַן וְזֶמַן
עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ
לְמִקְוֵי חַצְצָה
אֵינֶה יְכוּלָה
לְתַאֲרֵי בְּנוֹן

בְּרָכוֹת
הָאֲכִילָה
מִמִּשְׁכַּת
הָאֵרֶת הַרְצוֹן
בְּשַׁעַת
הָאֲכִילָה

בְּעוֹנוֹתַי הִחַרְבָּן, שְׁעַל־יְדֵי־יָהּ אֵין מִי שִׁכְפֹּר בְּעֵדֵינוּ
עַל עוֹנוֹתַי, שָׁזָה עָקֶר הַצֶּהָה הַגְּדוֹלָה מִכָּל הַצִּרוֹת
שֶׁבְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁמֶבְאָר שֵׁם בְּמֶאֱמָר הַנִּל. וְעָקֶר הַצֶּהָה
הוּא, שְׁעַל־יְדֵי הַתְּגַבְרוֹת הַעוֹנוֹת שֶׁגָּרְמוּ הַחֲרָבָן בֵּית־
הַמֶּקְדָּשׁ אִי אֶפְשָׁר לְכָלל הַעוֹלָמוֹת וְלִזְכוֹת לְהָאֶרֶץ הַרְצוֹן
הַנִּל, שָׁזָה עָקֶר הַתְּכִלִּית וְכִנִּי. וְעַל־כֵּן כִּשְׂרָאוֹ שְׁאִין
מִנִּיחִין לְקַבֵּר הַרוּגִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הַרוּגִי בֵּיתָר, סִבְרוֹ,
שֶׁחַס וְשָׁלוֹם, הַתְּגַבֵּר הַקְּטוֹרֵג כָּל כָּף, עַד שֶׁאַפְסָה תְּקוּהָ
שְׁאִי אֶפְשָׁר עוֹד לִזְכוֹת לְעָקֶר הַתְּקוּהָ הַנִּל, שֶׁהִיא הָאֶרֶץ
הַרְצוֹן שְׁזוֹכִין אַחֵר הַקְּבוּרָה דִּיקָא. וּבִפְרָט הַרוּגִי בֵּיתָר
שֶׁנֶּהְרָגוּ עַל־יְדֵי שְׁהַדִּיקוּ נְרוֹת לְחֲרָבָן בֵּית־הַמֶּקְדָּשׁ, כְּמוֹ
שֶׁאֱמָרוּ בַּמֶּדְרָשׁ (אִיכָה רַבָּה ב, ד). וְעַל־יְדֵי־יָהּ הַמְשִׁיכוּ עַל
עַצְמָן גְּזֵרַת הַחֲרָבָן יוֹתֵר וְיוֹתֵר. כִּי כָּל הַמִּתְאַבֵּל עַל
יְרוּשָׁלַם זֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׁמְחָתָהּ (תַּעֲנִית ל, ז). וְלִהְפֹּךְ, כָּל
מִי שֶׁאִינוֹ מִתְאַבֵּל עַל הַחֲרָבָן מִכָּל שֶׁכֵּן כֶּשֶׁשְׂמַח עַל
צֶהָה הַזֹּאת, עָלָיו נֶאֱמָר (תְּהִלָּה ל, כז): "וְתָהִי עוֹנוֹתָם
חִקּוּקָה עַל עַצְמוֹתָם" וְכו'. כְּמוֹ שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
(תַּעֲנִית ל, ז). וְעָקֶר קְלָקוּל הַעוֹנוֹת שֶׁהֵם עָקֶר פֶּגַם חֲרָבָן
בֵּית־הַמֶּקְדָּשׁ כִּנִּי, הוּא שְׁעַל־יְדֵי־יָהּ אֵין זֹכִין לְהָאֶרֶץ
הַרְצוֹן בְּעַת הַתְּחִיָּה כִּשְׁאִינוֹ זֹכֶה לְתִשְׁבָּה.

לְקַבֵּעַ בְּכֶרֶת הַתְּפִלָּה! אֶף עָקֶר בְּרָכָה זֹאת תִּקְנוּ לְחִזּוֹק
תְּקוּמָתוֹ עֲדִין גַּם עִתָּה אַחֵר הַחֲרָבָן, שְׁעֵדִין יֵשׁ לָנוּ תִּקְוָה
לִזְכוֹת לְרַב טוֹב הַצֶּהָפֵן לְעִתִּיד לְבֹא שֶׁהִיא הָאֶרֶץ הַרְצוֹן,
זֶה תִּקְנוּ עַל־יְדֵי שְׂרָאוֹ חֶסֶד ה' שֶׁהַרוּגִי בֵּיתָר נִתְּנוּ
לְקַבּוּרָה, כִּי הַקְּבוּרָה הוּא תְּקוּנָה מֵמָת, כִּי אִזּוֹ דִּיקָא מִתְחִיל
צְמִיחַת חַיִּיתוֹ הַנֶּצְחִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת יב, ז): "וְיִשָּׁב
הַעֲפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה", וְאִזּוֹ דִּיקָא "וְהָרִיחַ תִּשָּׁב אֶל
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה". וְכִמוֹ שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שִׁבְעָה
קֹבֵד), הֵינּוּ שְׁאֵז מִתְחִיל לִזְכוֹת לְהָאֶרֶץ הַרְצוֹן שֶׁמֵּאִירָה
הַנֶּפֶשׁ בְּהַגּוֹף הַרְחוֹק מִמֶּנָּה עִתָּה מֵאֵד, וְאִזּוֹ דִּיקָא מֵאִירָה
בּוֹ הָאֶרֶץ הַרְצוֹן, שֶׁהִיא עָקֶר תְּקוּמָה בְּחִינַת חַיִּים נֶצְחִיִּים
שִׁזְזָה לְעִתִּיד, כִּי תִּכָּף כִּשְׁאֵדָם מֵת - צָרִיד לְהִתְחִיל
לְחַיּוֹת חַיִּים הָאֱמֵתִיִּים, שֶׁהֵם חַיִּים נֶצְחִיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת
הָאֶרֶץ הַרְצוֹן הַנִּל. וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמֶּדְרָשׁ (קֹהֶלֶת רַבָּה ז, ד)
עַל פֶּסוּק (קֹהֶלֶת ז, א): "טוֹב יוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַחַיּוֹת" —
"שֶׁכֶּשֶׁאֲדָם חַי מוֹנִין לוֹ לְמִיתָה וְכִשְׁמָת מוֹנִין לוֹ לְחַיִּים"
כִּי אִזּוֹ עָקֶר הַתְּחִלַת חַיִּיתוֹ הַנֶּצְחִי. אֲבָל אֵין מִתְחִיל לִזְכוֹת
לְזֶה כִּי אִם לְאַחֵר הַקְּבוּרָה, כִּי הַנֶּפֶשׁ אֵין לָהּ שׁוֹם מִנּוּחַ
עַד אַחֵר הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּבִחִינַת
'וְיִשׁוּב' וְכו'. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ אֶל
הָאֱלֹהִים לְמִקּוֹר חֲצִבָּה לְמַעַל אֵינָה כּוֹלָה לְהֵאִיר בְּגוֹף
שֶׁהוּא בְּחִינַת דְּרִי מִשָּׁה.

כִּי זֶה כָּלל, שֶׁכָּל מָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹלָה בְּעִלְיָה יִתְרָה -
הִיא מֵאִירָה בְּיוֹתֵר לְכָל מִדְּרָגוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם
בְּחִינַת דְּרִי מִשָּׁה, בְּחִינַת גּוֹף, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת מַעֲלַת הַצַּדִּיק
הַגְּדוֹל, שֶׁכָּל מָה שֶׁהוּא גּוֹדֵל בְּמַעַל מִפְּלִגַּת יוֹתֵר וְיוֹתֵר
- הוּא מֵאִיר בְּדְרִי מִשָּׁה יוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁהַקְּבוּרָה הִיא
תְּקוּנָה מֵמָת, וְעָקֶר הַתְּקוּנָה הוּא שְׁאֵז עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ לְמַעַלָּה,
וְעַל־יְדֵי־יָהּ דִּיקָא מִתְחִיל לְהֵאִיר מִשָּׁם בְּהַגּוֹף, בְּחִינַת
הָאֶרֶץ הַרְצוֹן, שֶׁהוּא עָקֶר הַחַיִּים נֶצְחִיִּים שֶׁל לְעִתִּיד,
שִׁזְזָה כָּל אֶחָד אַחֵר תְּחִילַת הַמַּתִּים, אֲבָל הַתְּחִלַת צְמִיחַת
הַחַיִּים הַזֶּה שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֶרֶץ הַרְצוֹן מִתְחִיל מַעַת
הַקְּבוּרָה, שְׁאֵז מִתְחִיל הַגּוֹף לְהִתְבַּלֵּעַ בְּעָפָר, שְׁעַל־יְדֵי־יָהּ
נִכְלָה הַזֶּהָמָא שֶׁנֶּאֱחָז בּוֹ מִחֶטֶא אָדָם הָרָאשׁוֹן, שֶׁכָּל
פְּגָמוֹ הִיָּה עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה שֶׁאֲכָל מֵעֵץ הַדַּעַת, שְׁעַל־
יְדֵי־יָהּ פֶּגַם בְּבִחִינַת הָאֶרֶץ הַרְצוֹן הַנִּל, וְכִמוֹ שֶׁמֶבְאָר
לְעִיל מִזֶּה. וְעַל־כֵּן אִזּוֹ מִתְחִיל צְמִיחַת חַיִּיתוֹ שֶׁהוּא הָאֶרֶץ
הַרְצוֹן וְכִנִּי.

וְעַל־כֵּן כִּשְׂרָאוֹ הַחֲכָמִים בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר שְׁאִין מִנִּיחִין
הַרוּגִי בֵּיתָר לְקַבּוּרָה, סִבְרוֹ, שֶׁחַס וְשָׁלוֹם, אֶפְסָה
תְּקוּהָ, כִּי עָקֶר צֶרֶת חֲרָבָן בֵּית־הַמֶּקְדָּשׁ הוּא מָה שֶׁגָּרְמוּ

אֵין מִחִין
עַצְמוֹ רַק
כִּפּוּר שְׁאֵין
מִתְּנַעֲנָעִים
וּמִצָּדִים
וּמִחִינִים
לְבִנּוֹת בֵּית
הַמֶּקְדָּשׁ

כִּי מָה
שֶׁנֶּפֶשׁ עוֹלָה
בְּעִלְיָה יִתְרָה
- מֵאִירָה
בְּיוֹתֵר לְכָל
מִדְּרָגוֹת
הַתְּחַתּוֹנוֹת

עָקֶר צֶרֶת
חֲרָבָן בֵּית
הַמֶּקְדָּשׁ הוּא
מָה שֶׁגָּרְמוּ
בְּעוֹנוֹתַי
הַחֲרָבָן

וְנָתַן לָהֶם גַּם-כֶּן לָחֶם לֶאֱכֹל, וְהָלַךְ לוֹ גַּם-כֶּן פַּנ"ל, וּבִרְכָּם גַּם-כֶּן שִׁיְהִי כְמוֹתוֹ וְהָלַךְ לוֹ, הַכֹּל פַּנ"ל. וְחִזְרוּ וּבָא בְּעֶטְלִיר שִׁיְהִי צִנְאוֹר עֲקָם, וְהָיָה גַם-כֶּן פַּנ"ל, וְחִזְרוּ וּבָא בְּעֶטְלִיר בְּעַל חֲטוּטְרוֹת, (שְׁקוּרִין זִיכְרִיד)... וְחִזְרוּ וּבָא בְּעֶטְלִיר בְּלֹא יָדִים... וְחִזְרוּ וּבָא בְּעֶטְלִיר בְּלֹא רַגְלִים... וְכָל אֶחָד נָתַן לָהֶם לָחֶם וּבִרְכָּם שִׁיְהִי כְמוֹתוֹ, הַכֹּל פַּנ"ל.

אחרי-כך חזרו וקבלה הלחם אצלם, והתחילו ללך לשוב, עד שבאו לאיזה דרך, והלכו על אותו הדרך עד שבאו לאיזה כפר, ונכנסו אלו הבנים באיזה בית, והיו מרחמים עליהם

ער רעט, ווארן ער האט גישטאמפלט. האט דער בעטלער זיי אויך גיגין ברויט צו עסן. און איז זיך אויך אוועק גיגאנגען און האט זיי אויך גיבענשט, אז זיי זאלן זיין ווי ער, און איז זיך אוועק גיגאנגען פנ"ל.

דערנאך איז ווידער גיקומען א בעטלער, וואס ער האט גיהאט א קרומען האלד. איז אויך אזוי גיווען פנ"ל. דערנאך איז ווידער גיקומען א בעטלער, אן הויקער. דערנאך איז ווידער גיקומען א בעטלער, אן הענט. דערנאך איז גיקומען א בעטלער, אן פיס. און איסליכער האט זיי גיגין ברויט. און האט זיי גיבענשט. אז זיי זאלן זיין אזוי ווי ער, גאר אזוי ווי יענע בעטלערס פנ"ל.

דערנאך, איז ביי זיי ווייטער דאס ברויט אויסגיגאנגען. האבן זיי אנגיהויבן צו גיין אין ישוב אריין, ביז זיי זענען גיקומען צו א וועג. זענען זיי גיגאנגען מיט דעם וועג. ביז זיי זענען גיקומען צו איין דאך. זענען די קינדער אריין גיגאנגען אין א שטוב אריין. האט מען אויך זיי

וְנָתַנוּ לָהֶם לָחֶם, וְחִזְרוּ וְנָכְסוּ בְּאִיזָה בֵּית וְנָתַנוּ לָהֶם גַּם-כֶּן, וְהָיוּ מַחְזִירִים עַל הַפִּתִּיּוֹת, וְרָאוּ שֶׁהָיָה טוֹב לַפְּנִיָּה, וַעֲשׂוּ בִּפְנֵיהֶם שִׁיְהִי תָמִיד בִּיחָד; וַעֲשׂוּ לָהֶם שָׂקִים (שְׁקוּרִין שְׂאֲרִיבִיס) גְּדוֹלוֹת, וְהָיוּ מַחְזִירִים עַל הַפִּתִּיּוֹת, וְהָלְכוּ עַל כָּל הַשְּׂמָחוֹת: עַל סְעוּדַת בְּרִית מִיֵּלָה, וְעַל חֲתָנוּת, וְהָלְכוּ לָהֶם לְמָקוֹם אַחֵר, וְהָלְכוּ לַעֲזֵרוֹת, וְהָיוּ מַחְזִירִים עַל הַפִּתִּיּוֹת; וְהָלְכוּ עַל הַיְרִידִים, וַיִּשְׁבוּ בֵּין הַבְּעֶטְלִירִשׁ בְּדֶרֶךְ שִׁישׁוּבִים שָׁם עַל הַפִּרְזִיבִיס עִם הַטְּעֵלִיר. עַד שֶׁהָיוּ אֵלּוּ הַבָּנִים מִפְּרָסְמִים אֲצֵל כָּל הַבְּעֶטְלִירִשׁ כִּי כָּלָם הִפִּירוּ אוֹתָם וַיִּדְעוּ מֵהֶם, שֶׁאֵלּוּ הֵם הַבָּנִים שֶׁנֶּאֱבָדוּ

רחמנות גיהאט. און מע האט זיי גיגין ברויט. זענען זיי ווייטער אין א שטוב אריין גיגאנגען. האט מען זיי דאָרט אויך גיגין ברויט. פלעגן זיי גיין אין די הייזער. האבן זיי גיזעהן סע גוט, מע גיט זיי ברויט, האבן די קינדער צווישן זיך גימאכט אז זיי זאלן תמיד זיין אין איינעם. און זיי האבן זיך גימאכט גרויסע טארפעס. און זענען גיגאנגען אין די הייזער. און זענען גיגאנגען אויך אלע שמחות, אויך ברית'ן און אויך חתונות. און זיי זענען גיגאנגען ווייטער, און זענען גיגאנגען אין שטעט אריין. און זענען גיגאנגען אין די הייזער, און זענען גיגאנגען אויך די ירידים. און פלעגן זיך צווישן די בעטלערס, אזוי ווי זיי זיך דאָרט אויך די פרויבעס מיט די טעלער. ביז די קינדער זענען שוין גיווען מפורסמים ביי אלע בעטלערס. ווארן אלע האבן זיי גיקאנט, און האבן פון זיי גיוואוסט, אז דאס זענען די קינדערלעך, וואס זיי זענען פארפאלן גיווארן אין וואלד פנ"ל.

אמאל איז גיווען א גרויסער יריד, אין א

בִּיעַר פַּנ"ל. פַּעַם אֶחָד, הָיָה יְרִיד גְּדוֹל בְּאִיזָה עִיר גְּדוֹלָה, וְהָלְכוּ לָשֶׁם הַבְּעֶטְלִירִשׁ, וְאֵלּוּ הַבָּנִים הָלְכוּ גַם-כֶּן לָשֶׁם, וּבָא עַל דַּעַת הַבְּעֶטְלִירִשׁ שִׁישְׁדָּכוּ אֶת אֵלּוּ שְׁנֵי הַבָּנִים שִׁישְׁאוּ זֶה אֶת זֶה, וְתַכְף שִׁדְּבָרוּ זֹאת קֶצֶת בְּעֶטְלִירִשׁ - הַיֵּטֵב הַדְּבָר מֵאֵד בְּעֵינֵי כָּלָם, וְגִמְרוּ הַשְּׂדוּף. אָכַל אִיךְ עוֹשִׂין לָהֶם חֲתָנָה? ! וְנִתְּנָעֲצוּ בְּאֶשֶׁר שְׂבִיּוֹם פְּלוּנִי וְהָיָה סְעוּדָה שֶׁל יוֹם הַלֵּלָה הַמֶּלֶךְ (שְׁקוּרִין שְׂעִיבִיס), וְיִלְכוּ לָשֶׁם כָּל הַבְּעֶטְלִירִשׁ. וּמִמָּה שִׁיבְקָשׁוּ לַעֲצֹמֶן שָׁם בְּשֹׁר וְלָחֶם, מִזֶּה יַעֲשׂוּ חֲתָנָה, וְכֵן הָיָה. וְהָלְכוּ לָשֶׁם עַל הַמֵּינִינִים כָּל הַבְּעֶטְלִירִשׁ, וּבִקְשׁוּ לָהֶם לָחֶם וּבִשְׂר, וְגַם קִבְּצוּ מֵה שֶׁנֶּשְׁתַּמֵּר מִן הַסְּעוּדָה

גרויסער שטאט. זענען אהין גיגאנגען אלע בעטלערס, און די קינדער זענען אויך אהין גיגאנגען. איז גיקומען די בעטלערס אויך דער דעה, אז זיי זאלן משדך זיין די צווי קינדער, אז זיי זאלן זיי איינס דאס אנדערע נעמען. און תיכף ווי מע האט אנגיהויבן דערפון צו שמוסן, איז דאס זיי אלע זייצער גיפועלן, האט מען זיי משדך גיווען, לושמיר ווי מאכט מען זיי חתונה, האבן זיי זיך מישיב גיווען, באשר אין דעם און דעם טאג, וועט זיין באם מלך מינינעס, וועלן אהין גיין אלע בעטלערס וועלן זיי זיך דארטן אויסבעטן קויליטש און פלייש, דערפון וועט מען זיי מאכן חתונה. איז אזוי גיווען, זענען אלע בעטלערס גיגאנגען אויך די מינינעס, און האבן זיך אויסגיבעטן פלייש און ברויט, און זיי האבן נאך פארנומען וואס סע איז גיבלין פון דער סעודה, פלייש און קויליטש. און זענען גיגאנגען, און האבן זיך אויסגיגראבן. א גרויסן גרוב, וואס סע זאל אין איהם קענען אריין

בְּשֹׁר וְלָחֶם (שְׁקוּרִין קוּלִּיטִישׁ), וְהָלְכוּ וְחִפְרוּ בּוֹר גְּדוֹל שִׁיְהִי מַחְזִיק מֵאֵה אֲנָשִׁים, וְכִסּוּ אוֹתוֹ עִם קָנִים וְעֶפֶר וְזָבַל, וְנָכְסוּ לָשֶׁם כָּלָם, וַעֲשׂוּ שָׁם חֲתָנָה לֵאלּוּ הַבָּנִים הַפַּנ"ל, וְהִכְנִיסוּ אוֹתָם לַחֲפָה, וְהָיוּ שְׂמָחִים שָׁם מֵאֵד מֵאֵד, וְגַם הִחָזוּ וְהַפְּלָה הָיוּ שְׂמָחִים מֵאֵד.

והתחילו לזכר החסדים שעשה עמם השם ותברך בהיותם ביער, והיו בוכים והיו מתגעגעים מאד: איך לוקחין לכאן את הבעטליר הראשון העור שהביא לנו לחם ביער? ותכף ומיד בתוך שהיו מתגעגעים מאד אחרי הבעטליר העור, ענה ואמר: הגני! הגה באתי אצלכם על החתנה, ואני נותן לכם מתנה לדרשה (שְׁקוּרִין

הונדערט מענטשן. און זיי האבן איהם צוגידעקט מיט פרוטעס, און מיט ערר און מיט מיסט. און זיי זענען אהין אלע אריין גיגאנגען. און זיי האבן דאָרט גימאכט חתונה די קינדער, און זיי האבן זיי גישטעלט א חופה, און זיי זענען דאָרט זייצער זייצער פריילעך גיווען, און די חתן כלה זענען אויך זייצער פריילעך גיווען.

האבן זיך חתן כלה אנגיהויבן צו דערמאנען, די חסדים וואס הש"ת האט מיט זיי גיטאן, אז זיי זענען גיווען אין וואלד. און זיי האבן אנגיהויבן צו וויינען, און האבן זייצער גיבענשט, ווי נעמט מען דא דעם ערשטן בעטלער, דעם בלינדן, וואס ער האט אונז גיבראכט ברויט אין וואלד. ווי זיי האבן אזוי גיבענשט, נאך דעם בלינדן בעטלער, דערווייל רופט ער זיך אן, איך בין דא. איך בין גיקומען צו אייך אויך דער חתונה. און איך שענק אייך דרשה גישאנק, אז איהר זאלט זיין אזוי אלט ווי איך. ווארן פריער האב איך אייך דאס

יְדִישָׁה גִּישְׁמָאָק), שְׁתַּחֲוִי זְקֵנִים כְּמוֹנִי! כִּי
בַתְּחִלָּה בִּרְכָתִי אֲתֶכֶם בְּזֶה, וְעַכְשֵׁי
אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם זֹאת בְּמַתָּנָה גְּמוּלָה
לְדָרֶשָׁה: שְׁתַּחֲוִי חַיִּים אֲרָפִים כְּמוֹנִי!
וְאַתֶּם סְבוּרִים שְׂאֲנִי עוֹר? אִין אֲנִי עוֹר
כֻּלָּל, רַק שֶׁכֵּל זְמַן הָעוֹלָם כְּלוּ אֵינוֹ
עוֹלָה אֲצִלִּי בִּהְרֹף עֵין (ועל כן הוא נִדְמָה כְּעוֹר,
כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הַסְתַּמְלֵת כִּלְעַל עַל הָעוֹלָם, מֵאֲחֵר שֶׁכֵּל זְמַן הָעוֹלָם
אֵינוֹ עוֹלָה אֲצִלִּי בְּהֵרֶף עֵין, וְעַל כֵּן אֵין שׁוּף אֲצִלִּי הַסְתַּמְלֵת וְרֵאשִׁית
בְּהַם הַשֶּׁמֶל כֻּלָּל), וְאֲנִי זְקֵן מְאֹד וְעֵדִין אֲנִי
נֶעֱקֵי לְבִמְרִי (וְהֵנָּה עֵדִין), וְלֹא הַתְּחַלְתִּי עֵדִין
לְחַיִּית כֻּלָּל, וְאֶף עַל פִּי כֵן אֲנִי זְקֵן
מְאֹד, וְלֹא אֲנִי בַּעֲצָמִי אוֹמֵר זֹאת, רַק
שֵׁישׁ לִי הַסְכָּמָה עַל זֶה מִהַנְּשׂוּר
הַגָּדוֹל: וְאִסְפַּר לָכֶם מַעֲשֶׂה (כֵּן עַל הוּא דְבִרִּי
הַעֲרֵי תַחֲלִי).

כִּי פַעַם אַחַת הָלְכוּ אַנְשִׁים בְּסָפִינוֹת

גיוואנטשטן, אז איהר זאלט ווין אזוי אלט ווי איהר.
היינט שטענען איהר איידן דאס דאזיגע בומות'ן גמז'ה
דרישה גיטשאנק, אז איהר זאלט ווין אזוי אלט ווי
איהר מיינט, אז איהר גאנצע בלינדער, איהר
בין גאר נישט בלינד, נאר די באנעס וועלען, שטעסט
ביי מיר נישט ב'ה'רף עליון. ודעמיו ווי איין אינגליש
דעם האט ער א געט ווי בלינד, ווארן ער טוט גאר קיין שום קוק אין
זיין וועלט נישט איין ווארן. דאס געזעט וועלען שטעסט ביי איהם נישט
אז פארט ווי איין אינגליש, באזעט דעם געשטערט ביי איהם אונדז נישט
קיין וועט, און איין קוקל און דער וועלט. ווארן איהר ביי זייער
אלט, און איהר בין נאך גאר יונג, און איהר האב
נאך גאר נישט אנג'דרייבן צו לעבן, און בין פארט
זייער אלט. און נישט איהר אליין זאג דאס, נאר איהר
האב א הסכמה דרייפן פון דעם גרויסן אדלער. איהר
וועל איידן דערצייגלעך און מעשה. (דאס רעט אלץ דער
בלינדער בעטער.)

אַמאַל זענען גיגאַנגען מענטשן אויף אַ סאך שיפן, אויף דעם ים. איז גיקומען אַ רוּחַ סעָרָה, (דהיינו אַ שטורעם ווינט) און האט צובראכן די שיפן. און

הִרְבֵּה עַל הַיָּם, וּבֹא רִיחַ סַעְרָה וּשְׁפָר
אֶת הַסְּפִינּוֹת וְהָאֲנָשִׁים נָצְלוּ, וּבֹא אֶל
מִגְדָּל אֶחָד, וְעָלוּ אֶל הַמִּגְדָּל, וּמָצְאוּ
שָׁם כָּל הַמְּאָאֲלִים וּמִשְׁקָאוֹת
וְיִמְלֻבוּשִׁים וְכָל מִזֵּה שְׂצָרִיקִים, וְהָיָה
שָׁם כָּל טוֹב וְכָל הַמַּעֲנִיגִים שְׁבָעוּלָם;
עָנּוּ וְאָמְרוּ שָׁפֵל אֶחָד יִסְפֹּר מַעֲשֵׂה
יְשָׁנָה מִזֶּה שֶׁהוּא זֹכֵר מִזְכְּרוֹן
הֶרָאוּשׁוֹן, הֵינּוּ מִזֶּה שֶׁהוּא זֹכֵר מֵעַתָּה
שֶׁהִתְחִיל אֲצִלוֹ הַזְכְּרוֹן. וְהָיוּ מְכַבְּדִים אֶת הַזָּקֵן
וְיָקָנִים וְנָעֲרִים, וְהָיוּ מְכַבְּדִים אֶת הַזָּקֵן
הַגָּדוֹל שֶׁבִּינֵיהֶם שֵׁיִסְפֹּר בַּתְּחִלָּה. עָנָה
וְאָמַר: "מִזֶּה אֲסַפֵּר לָכֶם, אֲנִי זֹכֵר גַּם
כִּשְׁתַּחֲתֹכוּ אֶת הַתְּפִיחַ מִן הָעֵנָף". וְלֹא
יָדַע שׁוּם אֶחָד מִזֶּה הוּא אוֹמֵר, אֲפִי הָיוּ
שָׁם חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: בּוֹדָאי זֹאת הִיא
מַעֲשֵׂה יְשָׁנָה מִזֶּה.

די מענטשן זענען ניצול גיורארן, זענען די מענטשן גיקומען צו איין טורעם, זענען זיי ארויף ארויף דעם טורעם, און זיי האבן דארט גיפנען אלערליי מאכלים, און משקאות, און מלבושים, און וואס מע באדארף. און סע איז דארט גיווען קל טוב, און אלע תועגים וואס אין דער וועלט. האבן זיי זיך אנגרייבן און איינשליכער זאל דערצייילן איין אלטע מעשה. וואס ער גידענקט נאך פון דעם ערשטן זיכרון. דייינו וואס ער גידענקט זינט סע האט זיך ביי איהם אנגיהויבן דער זיכרון. איז דארטן גיווען אלטע און זינגע, האט מען מכבד גיווען, דעם גרעסטן זון וואס סע גיווען צווישן זיי, אז ער זאל צום ערשטן דערצייילן. האט ער זיך אנגרייבן ווייטער צוליב וואס זאל איך דערצייילן, איך גידענק נאך, אז מע האט אפגלייבטן דאס עפעלע פון דער צווייג. איך קיינער גיט פארשטאנען וואס ער זאגט. לויטער סע איז דארט גיווען חכמים, האבן

וְכַבְּדוּ אֶת הַשָּׁנִי שְׁסֹפֶר. עֲנֵה הַשָּׁנִי
שֶׁלֹּא הָיָה זָקֵן כְּמוֹ הָרִאשׁוֹן: "זֹאת
הִיא מַעֲשֵׂה יִשְׁנָה (בלשון תמנה) זֹאת
הַמַּעֲשֵׂה אֲנִי זֹכֵר גַּם-כֵּן, אָבֵל אֲנִי
זֹכֵר גַּם כְּשֵׁהָ הַגֵּר דֹּלֶק". עֲנֵה
וְאָמְרוּ שָׁם: זֹאת הִיא מַעֲשֵׂה יִשְׁנָה
בְּיֹתֵר מִהָרִאשׁוֹנָה; וְהָיָה פֶּלֶא אֲצִלָּם
שֶׁהַשָּׁנִי שְׁהוּא יֵצִיק מִהָרִאשׁוֹן,
וְזֹכֵר מַעֲשֵׂה יִשְׁנָה יֹתֵר מִהָרִאשׁוֹן.

וּכְבֹּדוֹ אֶת הַשְּׁלִישִׁי שִׁסְפֹּר. עֲנֵה
וְאָמַר הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהִיא יְצִיק יוֹתֵר:
"אֲנִי זֹכֵר גַּם כִּשְׁתַּחֲוִיל בְּגִן הַפְּרִי,
דִּהְיֵנו כִּשְׁתַּחֲוִיל לְהַתְרַקֵּם הַפְּרִי," עֲנֵה
וְאָמְרוּ: "זֹאת הִיא מַעֲשֵׂה יִשְׁנָה
בְּיוֹתֵר". עֲנֵה הַרְבִּיעִי, שֶׁהִיא יְצִיק עוֹד

זיי גינאגט, אווא, דאס איז א גאנץ אלטע מעשה.
האט מען דערנאך מכבד גיווען דעם אנדערן זון,
וואס ער איז גיווען יונגער פון דעם ערשטן. אז
ער זאל דערציילן.

האט זיך דער אנדערער אנגירופן, אַט דאס איז איין אלטע מעשה. (מיט א לשון ווי איבער פארזונדערט וויד.) איך גידענק די מעשה, און איך גידענק נאך אפילו אז דאס לעכט האט גיברענט. האבן זיי זיך דאָרט אנגירופן, האט דאס איז נאך איין עלטערע מעשה פון דער ערשטער. און סע איז ביי זיי א חידוש גיווען, וואס דער אנדערער איז זיך יינגער, און גידענקט אים עלטערע מעשה פון דעם ערשטן. ערנאך האט מען מכבד גיווען דעם דריטן זקן, אז ער זאל דערייזילן.

און דער דריטער איז נאך יונגער גיוען. האט
דער דריטער זיך אנגייפן. איך גידענק נאך
אפילו אז סע האט זיך גאר אנגיהויבן דער בנין
פון דער פרי אז די פרי האט גאר אנגיהויבן צו
ווערן א פרי. האבן זיי זיך אנגייפן דארט. דאס

יוֹתֵר: "אֲנִי זֹכֵר גַּם בְּשֶׁהוֹלִיכּוֹ
 הַגִּרְעִין לִנְטֹעַ הַפְּרִי." עָנָה הַחֲמִישִׁי,
 שֶׁהָיָה יָצִיק עוֹד יוֹתֵר: "אֲנִי זֹכֵר גַּם
 הַחֲכָמִים שֶׁהֵם הָיוּ חוֹשְׁבִים
 וּמִמְצִיאִים אֶת הַגִּרְעִין." עָנָה הַשֵּׁשִׁי
 וְכו', שֶׁהוּא זֹכֵר גַּם "אֵת הַטַּעַם שֶׁל
 הַפְּרִי קֹדֶם שֶׁנִּכְנַס הַטַּעַם בְּתוֹךְ
 הַפְּרִי." עָנָה הַשְּׁבִיעִי וְכו', וְאָמַר
 שֶׁהוּא זֹכֵר גַּם "אֵת הָרִיחַ שֶׁל הַפְּרִי
 קֹדֶם שֶׁנִּכְנַס בְּפִרְיִי." עָנָה הַשְּׁמִינִי
 וְאָמַר שֶׁהוּא זֹכֵר גַּם "הַמַּרְאֶה שֶׁל
 הַפְּרִי קֹדֶם שֶׁנִּמְשְׁכָה עַל הַפְּרִי." וְאֵנִי
 (הֵינִי זֶה הַבְּטֻלִי הַעוֹר שֶׁמִּסָּבֵב כָּל זֶה) הֵייתִי אֶז
 תִּינוּק לְגִמְרִי, וְהֵייתִי גַם-כֵּן שֵׁם,
 וְעַנִּיתִי וְאָמַרְתִּי לָהֶם: אֲנִי זֹכֵר כָּל

אז ווי נאך איין עלטערע מעשה, דערנאך האט
זיך דער פערדער וואן אנגירופן, וואס ער איז נאך
יונגער געווען. איך גידענק נאך אפילו אז מע האט
גיפירט דאס קערנדל מע זאל פלאנצן די פרי.
האט זיך דער פיסטער אנגירופן, וואס ער איז נאך
יונגער געווען, איך גידענק נאך אפילו די חכמים
וואס זיי האבן אויסגיראכט דאס קערנדל. האט
זיך דער זעקסטער, וואס ער איז נאך יונגער
געווען, אנגירופן, איך גידענק נאך אפילו דעם
טעם פון דער פרי, איידער דער טעם איז אריין
אין דער פרי. האט זיך דער זיבעטער אנגירופן,
איך גידענק נאך אפילו דעם ריח פון דער פרי,
איידער דער ריח איז אריין אין דער פרי. האט זיך
דער אכטער אנגירופן, איך גידענק נאך אפילו די
מראה פון דער פרי, איידער די מראה איז ארויף
אויף דער פרי, און איך בין נאך דעמאלט געווען
נאך א קינד. (והינזי דער בלינדער בעטלער וואס ער דעציילט
דאס אלץ) און איך בין אויך דאס געווען האב איך
מיך אנגירופן, איך גידענק די אלע מעשיות, און

משלם לו שכר כאלו עשה; ומי שאינו עשה לפי יקלתו - אזי מקבל ענש על-זה.

ג. מי שמזכה את הרבים נעשה שותף לקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית.

ג. אין ערך למצוה שעשה אדם לעצמו לבד, אפילו שתהיה רבה - למצוה שתמשך ממנה זכות לרבים, אפילו שתהיה קטנה.

ג. הפרנסה, והשונאים, וההולאת, ורבויו העשר - הן המנעין לאדם מהגיע אל השלמות והתכלית.

ג. כשאתה עשה איזה חזק, זה הסימן שיצר הרע שולט עליך.

ג. מי שמסית את חברו מדרך הטוב - שרפה בא עליו.

ג. מי שאינו יכול לבכות, הסגלה שישב במקום ששופכים שם שני נהרות ביחד.

ו. מי שמחזיר את בני אדם בתשובה זוכה לחכמה.

ס. על-ידי העצלות נדמה לאדם שנסתר ממנו דרך התשובה.

ס. מי שמגלה סודותיו אזי קשה לדבר הזה להתקיים.

ס. מי שבוש על עונותיו הקדוש-ברוך-הוא עשה עמו צדקה.

ס. התענית שהוא בלא דעת - אינו

תענית.

ס. משעה שאדם חשב לעשות תשובה - אזי מקבלין תפלתו, אף-על-פי שלא עשה עדיין.

ס. כשתרצה לעשות תשובה, תבקש מהצדיק שהוא יכניס אותך לפני השם ותברך.

ס. על-ידי חסד ואמת יכפר עון.

ס. על-ידי שתבקש מהשם ותברך שיתן לך אהבה, על-ידי-זה יכסה הקדוש-ברוך-הוא פשעיך.

ס. מי שמתודה על עונותיו יזכה שלא יצטרך למכר מנחלת אבותיו.

ע. כשאתה מוכיח אותם שלא תקנו חטאות נעורים - תכלל את עצמך עמם, ועל-ידי-זה יקבלו ממך.

ע. עקר תקון פגם עונותיו: על-ידי הכנעה.

ע. צריך אדם להוכיח את-עצמו בכל בקר.

ע. העבודות שאדם עובד את השם בבחירתו, כל יום ערכו יקר משנים רבות של עבודה לעת זקנתו.

ע. אי אפשר שידע אדם בחייו אם נתקבל תשובתו.

ע. מה שאנו ראיין שמי שמתחיל לעבד את ה' יסורין באין עליו, זה מחמת שהתחיל מתוך יראה של 'צדק'.

יעקב בן דוסאי. ר' יעקב בר סיס. ר' יעקב עמסוניא. ר' יעקב בר יוחאי. ר' יעקב גרוסה. ר' יעקב דקסרין. ר' יעקב בר אימי. יעקב קרחה. יעקב בן יעקב מבית גופנין.

ר' יעקב. ר' יעקב בן טבלא. ר' יעקב נפחא. ר' יעקב חקולא. ר' יעקב בן אלעזר. ר' יעקב בר אחא דשמעמא. ר' יעקב בן פנחס דאגדתא. ר' יעקב בן אלעאי. ר' יעקב. ר' יעקב רבה. ר' יעקב דבי בר אמי. יעקב דבי ר' ינאי. ר' יעקב בר אבדימי. (ב ה).

ר' יעקב ברב אדא. ר' יעקב בר שמואל בר מרתא. ר' יעקב אבוי דרב שמואל. ר' יעקב בר אשי. ר' יעקב בר יונתן. ר' יעקב בר אבא בר מחסיה. ר' יעקב בר יוסף. ר' יעקב בר יוסי. ר' יעקב איש כפר עכו. ר' יעקב דיבאה. ר' יעקב פסקאה. ר' יעקב קסקסאה. ר' יעקב בר יעקב בר גיורי. ר' יעקב איש כפר עיטוש. ר' יעקב בן אלישיב. ר' יעקב מגדלאה. ר' יעקב בר מרי. ר' יעקב בר מריון. ר' יעקב בר אוריון. ר' יעקב בר נחמי או בר נחמן. ר' יעקב בר מנחם. ר' יעקב בר חלוב. ר' יעקב ברב אמי. ר' יעקב בר אבא. ר' יעקב ברב אידי. ר' יעקב בריה דר' חייא בתובה. ר' יעקב בר חייא. ר' יעקב בר ריפא. ר' יעקב בר חנינא. יעקב סחורה. ר' יעקב בר קפרא. ר' יעקב

בן קצרתא. ר' יעקב בר גופתא. ר' יעקב ברבי. ר' יעקב בר אבין. ר' יעקב בר אשיון. ר' יעקב בר יצחק ברב יצחק בר מישנא. ר' יעקב בר יהודה. יעקב בריה דרב יהודה בר יחזקאל. ר' יעקב בריה דרבה בר ברנא. יעקב תלמיד ר' פפא. ר' יעקב ברב משרשיא. ר' יעקב בריה דרב. ר' יעקב אריצפא. ר' יעקב בן לוי. ר' יעקב דמן קרטיגנון. ר' יעקב הכהן. ר' יעקב רבא. ר' יעקב בר נפתלי. ר' יעקב בר סבירין. ר' יעקב בר סימון. ר' יעקב בר תרדיון.

ר' יקים איש תדיר. יקים איש צורות שעשה תשובה. ר' ירמיה בן אלעזר (ב ה). אבא ירמיה. ר' ירמיה בר אבא. ר' ירמיה בר תחליפא. ר' ירמיה דשבשב. ר' ירמיה (ב ה).

ר' יששכר דכפר מנדי. ירמיה בר אחא. ר' ירמיה ביראה. ר' ירמיה מגופתא. ר' ירמיה מדיפתי. ר' ירמיה בר' חנינא. ר' ירמיה דרומיא. ר' ירמיה ספרא. ר' ירמיה רבה. ר' ישבאב הסופר, הוא ר' ישבב מעשרה הרוגי מלכות. בר' ושיטא.

ר' ישמעאל בן פאפי כהן גדול. ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול מעשרה הרוגי מלכות. ר' ישמעאל סתם. ר' ישמעאל בן חנניה. ר' ישמעאל ש' ר' יוחנן בן ברוקא. ר' ישמעאל בן ר' אלעזר בן עזריה. ר' ישמעאל בן אלעזר. ר' ישמעאל בר' יוסי.

חזרה לתוכן העניינים

יום שני

לנצח עוד יום

מ"ה ע"א

ובעל הפיקון והעיקל, והמשנה מפרשת:

איזהו העיקל?

כל שהוא מקוק פרסותיו, שכשהוא יושב ומחבר את כפות רגליו זו לזו, ואין ארכובותיו נושקות זו לזו, ואין ברכיו מתחברות זו לזו, שעקמות הן כלפי חוץ.

ובעל פיקה היינו שפיקה יוצא מגודלו, שיש לו חתיכת בשר [נעלה כעין "פיקה"] שיצאת מאגודלו ביד או ברגל.

עקיבו יוצאה מאחוריו, שעקב רגלו בולט כלפי חוץ, ונראה כאילו השוק עומדת באמצע כף הרגל.

פרסותיו רחבות כשל אוז, שכף רגלו קצרה כשל אוז, ואין ארכה יתר על רחבה.

אצבעותיו מורכבות זו על זו, בידי או ברגליו. או שאצבעותיו קלוטות, שמדובקות זו לזו. הרי אם הן מחוברות רק למעלה, עד הפרק האמצעי של האצבעות, כשר. ואם הן מחוברות למטה מן הפרק האמצעי, לצד הצפרניים, וחתכה, והפרידים זו מזו, כשר.

היתה בה בידו או ברגלו אצבע יתרת וחתכה, אם האצבע היתרת יש בה עצם פסול, שעתה הרי הוא מחסור אבר. ואם לאו, שלא היה בה עצם, כשר, דאניה אלא תלתול בעלמא, והואיל וחתכה כשר.

יתר בידיו וברגליו שש ושש, שיש לו בכל יד ובכל רגל שש אצבעות. וביחד הם עשרים וארבע, בזה נחלקו תנאים.

רבי יהודה מכשיר, דאין זה מום. והואיל וכל מנין אצבעותיו שוין.

וחכמים פוסלים, דאף על פי שהם שווים שבכל אחת ואחת יש שש, מכל מקום הוי מום ופסול. השולט בשתי ידיו, שיש לו כח בימיו כבשמאלו - רבי פוסל, דסבירא ליה שהוא שוה בשתיקה מחמת כחישותא דידמין. וחכמים מכשירין, דסבירי דשמאל בריאה ביותר, ואין זה מכח חלישות ימין.

גמרא:

כתיב: "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד".

תנו רבנן: "שבר רגל", אין לי אלא שבר רגל. מניין לרבות הקישן, שהוא מקיש בקרסוליו. והעיקל, שכשמחבר כפות רגליו אין ברכיו נוגעות זו בזו. והקילבן, שיש לו פיקה יוצאת מגודלו. תלמוד לומר: "או שבר רגל", "או" קאתי לרבות. תנא: בעל הפיקון והשופנר.

אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: בעל הפיקון מהו? שיש לו כסתות הרבה, שהקיסול שלו גדול מאד.

שופנר מהו? שאין לו כסתות כל עקר, שאין לו קיסול כלל.

שנינו במשנה: פיקה יוצא מגודלו, ועקיבו יוצא לאחוריו.

אמר רבי אלעזר: "עקיבו יוצא לאחוריו" היינו שוקו יוצא באמצע רגלו, שכף הרגל עומדת באמצע הרגל וחצייה לפניו חצייה לאחור.

שנינו במשנה: פרסותיו רחבות כשל אוז. אמר רב פפא: לא תימא דלא הוי מום אלא באופן דטריפה, שכף רגלו היא קצרה, ולא

סדיקא, שאינה סדוקה בין האצבעות. אלא כיון דטריפה, כיון שכף רגלו קצרה, אף על גב דסדיקא, שהאצבעות פרודות זו מזו הוי מום.

שנינו במשנה: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו, או קלוטות.

תנו רבנן: "או שבר יד". אין לי אלא שבר יד. אצבעות מורכבות זו על גב זו או קלוטות למעלה מן הפרק וחתכה. ולמעלה הדכא היינו לצד הצפורן כלמטה דמתניתין.

ופרכין: והאמרת במתניתין חתכה כשר?

ומתריצין: אלא הכי קאמר: או קלוטות למעלה מן הפרק ולא חתכה, מניין דפסול? תלמוד לומר "או שבר יד", "או" לרבות הך.

שנינו במשנה: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול, ואם לא כשר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובנספרת על גב היד, הא דאצבע יתירה חשיבא אבר היינו דוקא כשעומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות, ונספרת עמה, ואם לאו אינה פוסלת את חתכה, אפילו אם יש בה עצם.

הדין הוא שכזית בשר מן המת מטמא באהל ובמגע ובמשא, ובפחות משיעור זה אינו מטמא באהל ולא במגע ובמשא.

ואילו בעצמות המת השיעור הוא: עצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא אבל באהל אינו מטמאה אלא אם היו בעצמות "רוב בנין" - רוב המבנה של עצמות הגוף, או "רוב מנין" - רוב מנין עצמות האברים. כמו כן, שיעור "רובע הקב" של עצמות מוטא טומאת אהל.

שיעורים אלו הם בבשר, או בעצמות, אבל אבר שלם שיש בו עצם ומעט בשר אפילו פחות מכזית מטמא טומאת אהל.

תנו רבנן: אצבע יתירה שיש בה עצם, ויש עליה פחות מכזית בשר, אף על פי שאין בה צפורן, בכל זאת חשובה "אבר". ומטמא במגע ובמשא ובאהל, דכיון דיש עליה דין אבר, מטמאה באהל אף שאין עליה כזית בשר.

ועולה למניין קכ"ה שאם לא היה על עצם האצבע יתירה בשר כלל אינה מטמאה באהל בפני עצמה אבל היא מצטרפת למנין קכ"ה עצמות האברים, שהם רוב אברי האדם שיש בו רמ"ח עצמות אברים, ו"רוב מנין" מטמא באהל.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הא דחשיבא עצם האצבע יתירה כאבר לטמא באהל זה, דוקא בנספרת על גב היד.

אמר רב חסדא: דבר זה, רבינו הגדול - רב אמר, המקום יהיה בעזרו! אצבע יתרת שיש בה עצם ואין לה צפורן, מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובשאינה נספרת על גב היד מיירי רב, דאז אינה נחשבת לאבר ולכן אינה מטמאה באהל ודוקא כשאין לה צפורן דהיי תרתי לגריעותא. אבל אם יש לה צפורן הוי אבר אפילו אינה נספרת, וכן אם נספרת אף על פי שאין לה צפורן, הוי אבר.

אמר רבי חנינא: עשו דבריהם כדברי נביאות, לא נתנו טעם לדבריהם, כנביאים שאין צריכין להם טעם לדבריהם לפי שגם בלא טעם שומעין להם. שהרי מה נפשך! האי יתרת, אי אבר הוא, באהל נמי טמא. ואי לאו אבר הוא, במגע ובמשא נמי לא ליטמי. ומדוע חילקו בין טומאת מגע ומשא

לטומאת אהל?

ומתריצין: אמר רב הונא בר מנחם, משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: משום עצם כשעורה נגעו בה. שאף אם אינה אבר הרי על כל פנים יש כאן עצם בגודל שעורה שזה השיעור לטומאת במגע ובמשא.

רב פפא אמר: הא דמטמאה במגע ובמשא, גזירה אצבע יתרת שאינה נספרת, אטו יתרת נספרת. ופרכין: אי הכי דגורין, אם כן אצבע שאינה נספרת - באהל נמי טמא. ומדוע לא גורין שתטמא באהל?

ומתריצין: להכי לא גזור רבנן שתטמא באהל, כי עבדי רבנן הכי, כי היכי דלא לישרפו עליהו תרומה וקדשים. דתרומה וקדשים שנטמאו דינם בשריפה. אבל בנטמאו בטומאת דרבנן אין שורפין אותם על טומאה זו, ולכן לא גזור כאן על טומאת אהל כדי שיבחינו שטומאה זו אינה אלא מדרבנן.

תנן התם: רוב בנינו - רוב עצמות בנין גופו של מת, ורוב מנינו - רוב מנין עצמות אבריו של מת, אף על פי שאין בהן שיעור רובע הקב של עצמות, טמאין באהל.

תנו רבנן: איזהו רוב בנינו? שני שוקיים וירך אחד. והטעם דבהכי חשבינן רוב בנין: הואיל ורוב גבוהו בגדול, שזוהו רוב הגובה באדם גדול [כלומר באדם גדול שאבריו אינם קטנים ביחס לגופו], ללא הראש.

איזהו רוב מנינו - קכ"ה.

אמר ליה רבינא לרבא: וכי תנא מניינא אתא לאשמועינן? דכיון דרמ"ח אברים יש באדם, פשיטא שרובא הוי קכ"ה.

אמר ליה: הא קא משמע לך, כדתנא: אדם חסר, שאין בו מאתים אברים במקום מאתים ארבעים ושמונה, וכגון שנברא חסר בכל יד ורגל ב' אצבעות שהם שמונה, ובכל אצבע יש ר' עצמות, הרי ארבעים ושמונה שחסרו. ויתר, שיש בו מאתים שמונים ואחד אברים, כגון אשה, שכל אשה יתרה על איש בחמשה אברים כדלקמן, ונבראת האשה וזאת כשהיא יתירה ד' אצבעות, שבכל יד ורגל יש לה אצבע נוספת, ובכל אצבע יש ר' עצמות הרי כ"ט יתירים, וכשנוסיפין על רמ"ח אברים הרי רע"ז.

כולך, כל אלו היתרים חשובין לאברים, והם עולין למנין קכ"ה. ושמעין מהך ברייתא דאף דלאו גברא שיש לו רפ"א אברים, ורובא ידיה הוי קמ"א. וכן גבי חסר שיש לו רק מאתים אברים ורובא ידיה הוי ק"א, מכל מקום רק קכ"ה חשיב רובא. וחידוש זה באה הבריייתא הקודמת להשיעורנו.

מאי טעמא?

זיל בתר רובא דאינשוש, וברוב האנשים קכ"ה הוי רוב מנין.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה בתלמידיו של רבי ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך, בדקו ומצאו בה מאתים חמושים ושנים אברים.

בא ושאלו את רבי ישמעאל: כמה אברים יש באדם? אמר להם: רמ"ח.

אמרו לו: והלא בדקנו ומצאנו רנ"ב אברים? אמר להם: שמא באשה בדקתם? שהוסיף לה הכתוב, שני צירים ושני דלתות!

תנאי רבי אלעזר אמר: כשם שצירים לבית כך

עין משפט
גד מצוה

ר

(ב) ב
רהיעק
לסחוריו
לוח וכו'
וכי הי'
מורכבו
ומתכן
(ג) רש
מחשב
(ד) ר
בגמרי

קיבול'
קלושר
רק. דק.
קרודני
צירים

כ

ובשא
היד.
האנעט
ביארט
כתנגל
נטן

ר

כל שו'

מומין אלו פרק שביעי בכורות

(א) ואלהותם (ב) שבתם (ג) ורשע (ד)
(ה) גר ערוד והספה ערוד (ו) נחבא
(ז) ברסותם (ח) ערוד ערוד
(ט) אשר ערוד ודק שגגה לרבות
ערוד ערוד שבת (י) ואלהותם
ולד קלף שגגה ערוד (יא) אלכס
(יב) ויחלם (יג) מיר. ד. ערוד היטב
סגור (יד) שושנתם ערוד (טו) ברוי
(טז) דא לבי ערוד חבטו ערוד
(יז) ערוד (יח) חולין ערוד
(יט) גרסעס ערוד (כ) ערוד ויחלם
(כא) ונדרים (כב) ערוד
(כג) ערוד ערוד ערוד (כד) ערוד
דא חור ורשע שבת (כה) ערוד
גמור (כו) ערוד ערוד ערוד
ד: ערוד ערוד (כז) ערוד ערוד
דבכל ערוד (כח) ערוד ערוד

תורה אור השלם

1. ותהי עוד מלחמה בנת יהוי
איש מרון ואצבעת ידיו
ואצבעת רגליו שש ושש
עשרים וארבע מספר וגם הוא
לד' יתקפה: שמואל ב' כ"א
2. ואנכי השמדתיו את האמורי
מפניהם אשר בגבה ארזים
בדבר וחסן הוא כאלונים
ואשמדו פרוז ממעל ראשיו
מחזות: שמואל ב' כ"א

הגהות הב"ח

[illegible]

זליון הש"ס

מתני' והחדש. עיין לעיל דף לו
ע"א תוס' ד"ה מה:

לעזי רש"ר

רו"ש. אודם.
מי"ד [מי"ץ]. מי-דבש.

מוסף רש"

שית דידיה ושית דברעיה.
שלא תאמר אלכסות שמי ידיו חזק

רים וארבע ולא
יבנו אומות שבע

[illegible]

רבינו גרשום (המשך)

גדול וחלוצה לכהן הדיוט פסול
עד שידור מהן הנאה שיגרשן:
נודר הנאה ועובד עבודתו על
גבי המזבח ולכשיר מעבודתו
מגרש ולא צריך לגרש קודם
שיעבוד: וניחוש. דלא לישוייה
לעבוד קודם שיגרש ולמא בתר
האי דאמר נודר ועובד קסבר
מכת הדגא ובר: זמרינו

[illegible][illegible]

הגהות הב"ח

[illegible][illegible]

ה' שנאמר: "ואבני
המזבחות אשר בנווה
בארצי" בארצי כנווה
ה' ישא גבורות שמו
ישא נוסח שמו יצא
אשר שמו שמו יצא
השמות והדבור:
השמות "הדמול"
אשר דברים המושכים
אבל דבילה קעילת
בכנס למקדש חייב:
הפסולין בכמהם
וריה "יווצא דופן
ועשהמית את האדם)
בעבדיה פסול עד
במיתים: פסול עד

מטבא למתים: גמ' ואלו כשרין בראם מ' מא' אהרן ו' וננו דכותה תייש וכו' נהיג ה'התניא נקבות וכו' וננו כוסרים אלא תיישה וננה דכותה ת' בת עבודה היא לעולם א' אהרן ו' דכותה מערבא משמיה דר' יוסי בר אבין עדא אמרה הנניה מ' הנניה אומר נהיג כוסרים ובנקבות: והנניש נשיש ל'ני חכם ושרי ל'ה קסבר צריך לפרט את הנדר ר'ך לפרט את הנדר מאי איכא למימר דמדרינן ליה אלא למ'ד י'ש ל' הפרה מאי איכא למימר דמדרינן ליה

ובשאר דברים המשכרים ודלא ב' יהודה. הא דמיאן בסוף פ"ק דנזירות (פ"ד י:) זר וזקן ושיכור ועבלי מוס בקבלה ובהולסו וזקריהו קרי ל' לנמוה אמאי נקט שיכור הוא ליה למימר שמוי יז' ופרעיו רלא חאז וזמורו חאסכ' ב' חייס כהן ג'ע דמיייר' בשאר דברים המשכרים ובר' יהודה

יתר בידיז וברגניו א:
 מרדכי ורמיהו

הַנְּהִיאוּ פִּלְמוֹת צִיֹּר צִפִּים כִּי
 שָׁמַרְתָּ אֹתָם לְדֹר וָדֹר
 פֶּסַח בֶּן־שָׁמֹן וְיִצְחָק בֶּן־זֶלֶה וְנִרְמָה
 וְהַסְתַּחֲתָם יָרִים לְדֹרֶךְ לַפְּרֵט וְתַמְחָה
 וְהָאֵל וְאֶחָד לִי הַסְּסִימִם דְּגִיסִי הֵם
 כִּי שֵׁשׁ מִקְסוֹד כִּרְפָּא אֶל כֻּלָּה
 כִּי־נָחַם נִחְמָן לִלְלוֹ מִיָּד אֶל־צִיֹּר אִשְׁטִיל
 (לְדִקֵּן מִיָּדֵי הַבָּהָה לְנִגְזֹת מִתּוֹמֶת)
 וְהָאֵל לָעֵינָן אִסְרוֹר אִשְׁטִיל כְּדִמְשֵׁמ
 וְהֵם קִדְמָנוּ אֶל־תַּחֲמֹת הַלָּדִים לַפְּרֵט
 וְשֵׁשׁ וְיִצְחָק דְּגִזְלוּ אֶל־לִי וְלִיבְרוֹסִי
 וְהֵם יָנִי שָׂאוּ לִי בְּרַחֲמֵם וְנִמְנִין
 מִכִּי־נָחַם אֶת־כָּל־בְּרִיָּה וְנִמְנִין

י. וְשֶׁהוּדָר בְּדַרְבֵּי

לו ר' יוסי *משם רבי
יתמעטו ממדור ונתן
בשתי דיו: ת"ר *
פסול השולל בשתי
מכשירין מר סבר כחיי
ומר סבר בריהא אר
ההרשי גניחור והלל
הושמו *
מוריס פסולין באר
אומר אשור * מן
(רבי) אשור *
פסולין באר *וכשרי
אובא גניחור חיוור
אחא ההוא דאמר לר
ואישתבח חיוור אל
סומא כדאמר אינש
חיוור כההוא דאמר
ואישתבח חיוור *
גבה אינ * והתני ר
משחבה בבכיל קור
השמדת את האמרי
אירוס גבה אמר ר' ל
גבה *
נצא מן חורבנא נב
מה *אצבעו כל א
מבה ברוח שחור ל
מן * מפה: ההר
מן *
מן *
מן *

שְׁבוּרָה מִמְּחֵל עֲבוּדָה
עֲבוּדָה בְּעִי לְמִיחָשָׁב בִּי
יִרְלָא כִּי יוֹדֵה רְתִמְתָּ מִיחָשָׁב
וְשִׁתָּה חֲלָב יִי אִו דְּבִי
מִתְנָה אֶל כִּשְׁרוֹ בִּי

ד"ר פ"ח מהלכות נישואין
ד"ר הלכה יא [יג]:
ד"ר פ"ח מהלכות נישואין

לב א מיי מיל שם הלל ב
 דל א מיי מיי מיל אסורי
 מונח הל א ופוי מיל
 ביאת חמקס הל א ופוי ין
 דל א מיי מיי מיל אסורי
 חנוכה הלל ד ופוי מיל
 דל א מיי מיי מיל אסורי
 חנוכה הלל ד ופוי מיל
 לו א מיי מיי מיל ביאת
 חמקס הל א
 לו א מיי מיי מיל חנוכה
 הלל א ופוי מיל שמו
 ט חמקס ד
 דל א מיי מיי מיל ביאת
 חמקס הל א
 לב א מיי מיי מיל חנוכה
 הלל א ופוי מיל חנוכה
 דרס הל א טור שיע יד שמו
 רמח ספך ד
 ב א מיי מיל חנוכה חנוכה
 ח א מיי מיל חנוכה דרס
 ח א מיי מיי מיל חנוכה
 ח א מיי מיי מיל חנוכה

שה מקובצת

[illegible]

(א) אולי צ"ל והך ברימא ר' יהודה
היא הקס"ד ובאמת בתוספתא
דכריתות פ"א ר"י בעמ'ו הוא
דמקיים הכי וכ"ה להדיא בגזר דף
ד' ע"ט ר"י אומר וכו'.

ינא שית דידיה. ה

ושתי דגמיה חזא: משא ראיה
 ודבר אלהי במחמך ראה
 משא שבחא. אלא כך אמר אלה
 במחמך ראה אעצבת יחור אלה
 במחמך ותתני שבשיראל כדי
 ויהי ניכרין ותתעטש שפרש
 שיראל מהן תתעטש: בם
 מ. טבר. ר. פוסול כימחשת
 אתחלה לה כימן שיהי איהן
 כחא דתא משכאל והוי מום
 טוקמא איהן איהן. ארזא: בורור:
 באריכא שפוטא אים. ארזא: בורר
 ופרפוסו ברח הרבה ברחן וסני
 ויהי לואתא ויהי מום: בורר
 טב הוא ויהי מדא דיהי נע:
 למן חילי חרש שחור. בחדי
 מומי בעי מחמחבשה שחור
 וכולהו דמחתי לאו מומין ניהו
 ויהי מום דאיהן שחור שחור

אחרון הוא דאסור. שיכור מחיל
עבדו מפורש במסכת עובדים: בשאר המשכרין דלר' יהודה במיתה ^(א) ולרבנן באזהרה ופולגותיהו בסיפא. דלדולין תלחלו; וצונו הוא שנים לעבדו בחד וכן כהן טומא יוצא וסוף כשר לעבדו: הנשיא שנים בעבדו. נכון למלמנו לכהן
(א) ויום ג' בעת ההיא: ז"ל לשיכור בשאר משכרין שעבד סוף למה ואמנם בכריתות דף קי' משמע לרבנן וירא שם אשלי אהרן ליפא ועין

צירים לאשה, שנאמר: "ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צירים", צירי דלתי בטנה.
רבי יהושע אומר: כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה, שנאמר: "כי לא סגר דלתי בטני"
רבי עקיבא אומר: כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה, שנאמר: "ויופתח את רחמה".
 והיונין בה: **לרבי עקיבא,** קשיא הא דמנו תלמודי רבי ושמעאל ומצאו רנ"ב, ולרבי עקיבא היה רנ"ג.
 ומתרגמין: **דלמא אידי דזוטרא המפתח של אשה אתמוחי מתמח נימוח מחמת שליקה,** ולכן

מ"ה ע"ב שנינו במשנה: **יתר בידיו וברגליו** שש ושש עשרים וארבע, רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלים.
אמר רבי יצחק: ושניהם, רבי יהודה וחכמים, מקרא אחד דרשו.
 דכתיב: "ותהי עוד מלחמה בגת והיה איש מדון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע מספר".
מו, חכמים סברי: בגנותיה משתעי קרא, ולכן היתר באצבעותיו היו מום.
ומר, רבי יהודה סבר: בשבחה משתעי קרא, ולכן לא היו מומא.
אמר רבה: למה לי דכתיב "שש ושש עשרים וארבע מספר"? דפשיטא דמדדוהו ליה שש אצבעות בכל יד ורגל, הוו עשרים וארבע ביחד.
 ומתרגמין: **צירי,** דאי כתב רחמנא "שש ושש", הוה אמנא שתי דידיה ושתי דברעיה, דבידי אחת וברגלו אחת היו שש אצבעות ולא בשתי ידיו ובשתי רגליו. **להכי כתב:** "עשרים וארבע", לומר שבכל יד ובכל רגל היה יתר.
ואי כתב "עשרים וארבע," הוה אמנא, דלא היו שתי ידיו ורגליו שוים, אלא חמש אצבעות באה, ושבע אצבעות באה.
להכי כתב: "שש ושש" לומר שבכל יד ורגל היו שש.

והא דכתיב "מספר" לומר שבנספרת על גבי היד היו, שעמדו בשורה אחת עם שאר האצבעות.
תניא אמר רבי יהודה: מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון והיה יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע.
אמר לו רבי טרפון: כמותך ירבה בישראל! ומשמע דלשבחו אמר לו כן, דלא היו מום. וראיה לרבי יהודה.
אמר לו רבי יוסי לרבי יהודה: **משם ראינו?** כך **אמר לו:** כמותך יתמעט ממזירי ותנתינו מישראל! להוואי וכל הפסולים יהיו כמותך ויהיו ניכרים שפסולים הם, ומתוך כך לא ידבק בהם.
 שנינו במשנה: **השולט בשתי ידיו.**
תנו רבנן: איטר בין שהוא איטר ביד, שרגיל לעשות פעולותיו ביד שמאל. בין שהוא איטר ברגל, שכשהולך עוקר רגלו השמאלית ראשונה, פסול.
 והטעם לפסול איטר יד בבחן, משום שהעבודה נעשית רק ביד ימין והאטר אין לו ימין שגם שמאלו אינה נחשבת לימין ואיטר ברגל פסול משום דכתיב "לעמוד ולשרת" כדרך שאנשים שעיקר עמדתם בימין.
השולט בשתי ידיו, רבי פוסל וחכמים מכשירין.
 ומפרשין טעמיהו: **מר רבי סבר:** כחישותא

ומתרגמין: **הנך, צירי בשר הן.** ואין בהם עצם ולא חשיב אבר שלם כשאין בו עצם.
 ותו מקשינן: **והכתיב:** "אדני במראה נהפכו צירי"?
 ומתרגמין: **הכי נמי צירי בשר.**
הכי נמי מסתברא כדמתרגמין דהנך צירים לית בהו עצם, דאי לא תימא הכי, מאתים וארבעים ושמונה היכי משכחת לה? לא באיש ולא באשה! דבאיש נמי יש יותר מרמ"ח, אלא שמע מינה דאין הצירין באדם נחשבים כיון דלית בהו עצם.

רונו וגובהו והכן נעשה כפוף וחוליותיו נראות כאילו שמוטות, ולכן מראהו מכוער.
אמר ריש לקיש: אדם שהוא גבוה, לא ישא אשה גבוהה, שמה יצא מהן ילד שיהיה גבוה כמו תורן.
 אדם שהוא ננס, לא ישא אשה שהיא ננסת נמוכת קומה, שמה יצא מהן ילד שהוא אוצבתא נמוך ביותר.
 אדם שהוא לבן, לא ישא אשה שהיא לבנה, שמה יצא מהם ילד שהוא בוקק לבן מאד.
 אדם שהוא שחור, לא ישא אשה שהיא שחורה, שמה יצא מהן ילד שהוא טפוח שחור ביותר.
 שנינו במשנה: **החרש השוטה והשכור.**
ופרכין: שכור, אחולי מוחל עבודה, דכתיב: **ויקרא י' ט"ז** "ויושכר אל תשת אתה ובניך אתך, וכתוב: "ולחבדיל בין הקדש ובין החול". ודרשין "ולחבדיל בין עבודה קדושה למחוללת". ואם כן בהדי הנך מומי גמורין בעי למיחשב. ומאי טעמא תני לשכור כאן במתניתין בהדי מומין שפוסלין משום שאינם שווים בורעו של אהרן, דהנך לא מחלי עבודה.
 ומתרגמין: מתניתין איירי בשאר דברים - שאר משקין המשכרים, שאינם בכלל אוהרת התורה "ויושכר אל תשת". והשוותה מהם אינו פסול אלא משום שאינה שוה בורעו של אהרן.
ודלא כרבי יהודה, ולדרידה שאר משקין המשכרים דינם כיון.
דתניא: אבל דבילה הגדילה במקום ששמו קעילת, והיא משכרת כמו יין, ושמה חלב, או דבש שהתבשל עם מים, ונכנס למקדש, חייב מלקות משום "ויושכר אל תשת". וברירתא זו רבי יהודה היא. וכיון ששאר משקין הם בכלל "אל תשת" הרי הם גם בכלל "ולחבדיל בין הקדש ובין החול" ומחללים עבודה.
 ומתניתין דפסלין שכור משאר משקין רק משום שאינו שוה בורעו של אהרן, לאו רבי יהודה היא.

מתניתין:

אלו כשרין באדם לעבוד, ופסולין בבהמה!
 אותו ואת בנו, אסור לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, ולכן הבהמה השניה פסולה להקרבה באותו יום שנשחטה הראשונה, מה שאין כן בבחן שעובדים יחד האב והבן.
וטריפה בבהמה פסול, ובאדם שהוא טריפה כשר דהוה מום שבשר.
ויצא דופן, שלא נולד דרך רחם, אלא הוציאוהו דרך דופן בטן אמו. ופסול להקרבה דכתיב: "כי יולד", פרט ליצא דופן. מה שאין כן בבחן שנולד דרך דופן לא נפסל לעבודה. 2 ונשענבדה בהן

לא מצאוהו.
אמר רב: וכולן, כל הנך חמשה אברים שיתרים באשה, אין מטמאין באהל המת, ככל האברים שמטמאין בפני עצמן באהל, שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל". דבר השוה לכל אדם. ויאינו דומה לאצבע יתירה דלעיל, שעצם האצבע שוה בכל אדם.
אמר ליה אבוי: הא דאמרת דהנך אינם שווים בכל אדם, תיקשי וכי באיש לזכא מאותם אברים? והכתיב: "צירים אחזוני כצירי יולדה". שמע מינה דהם קיימים גם באיש.
אתחלא ליה בימין, זה שהן שוות הוא כתוצאה מחלשות יד ימין, והרי הוא כאיטר שאין לו ימין ומר, חכמים, סברי: בריאותא ויתירתא אתחלא ליה בשמאל, שאין יד ימינו נחלשה, אלא להיפך שמאלו נתחזקה, וימין ידידה הוי ימין.
מתניתין:
הכוש, שעורו שחור.
והגיחור, שעורו אדום כארגמן.
והלבקן, שעורו לבן ביותר.
והקפת, שהוא גבוה מאד ורזה, והוא מכוער.
והננס, שהוא קטן קומה נגמר.
והחורש, והשוטה.
והשיכור, משאר משקין, כגון ששתה הרבה חלב או דבש ונתבלבלה דעתו, ולא איירי בשיכור מיין מכבומר בגמ'.
ובעלי נגעים טהורין, כגון "כולו הפך לבן", אבל בנגעים טמאים חייב כרת על כניסתו לעזרה, ולא צריך לאשמעינן שאינו עובד.
 כל אלו המומין, פסולין באדם, וכשרים בבהמה.
רבן שמעון בן גמליאל אומר: שוטה בבהמה, אינה מן המוכחר! רבי אלעזר אומר: אף בעלי ההלתולין שיש לו כמין חתיכות בשר ויצאות ותוליות פסולין באדם, וכשרים בבהמה.
גמרא:
כוש, הוא אוכמא - שחור.
גיחור, הוא חוורא - לבן.
לבקן הוא סומקא - אדמוני.
 ומקשינן: אינו, והא הואא דאמר להו לאנשים שסביבו: **מאן בעי לזבוקאיני? ואשתבח חיבורא,** והיו בידו טלאים לבנים. ושמע מינה שלבקן הוא לבן דומיא דלזבוקאיני, ואת אמרת שהוא אדום? הדרגין מדלעיל: אלא, כוש - אוכמא שחור. גיחור - סומקא אדום. כדאמר אינשוי סומקא - גיחאי. שאנשים רגילים לקרוא לאדם "גיחאי". לבקן - חיורא לבן. כההוא דאמר להו מאן בעי לזבוקאיני? ואשתבח חיבורי, שמע מינה לבקן הוא לבן.
 שנינו במשנה: קפח.
תני רב זביד: קפח הוא גבוה.
 ומקשינן: אינו, מי הוי מום? והאמר רב אבהו: **מנן שהקדוש ברוך הוא משתבח בבעלי קומה, שנאמר:** "ואנכי השמדתיו את האמורי מפניהם שאר גבוהה ארזים גבוה". ונתבאר היה אומר כן, שמע מינה שבה הוא.
 ומתרגמין: **אמר רב פפא:** מתניתין באריכא שמיטא סניא, גבוה ורזה ביחס לגובהו, ומחמת

עבירה, שנרבעו ושהמית את האדם פסולין להקרב כדלעיל מא, א ובאדם כשר. הנושא נשים בעבירה, כגון כהן שנשא גרושה או חלוצה, פסול עד שידרינה הנאה, שידור שלא יהנה הוא ממנה, ולא היא ממנו. ובכך כשר הוא לעבוד דכין שהדירה הנאה בודאי יגרשנה. והמטמא למתים פסול, עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים. ודי בכך. ובגמ' מפרש מאי שנא מרישא דצריך לנדור ולא סגי בקבלה.

גמרא:

שנינו במשנה ואלו כשרין באדם אותו ואת בנו. והוינן בה: מאי אותו ואת בנו הכשרים לעבוד? אילימא אהרן ובנו, [כלומר כהן ובנו] דכשרים לעבוד יחד, דכותיה בבהמה תייש ובנו, שאסורין ליקרב ביום אחד. תקשי מי נהיג בהם איסור אותו ואת בנו? והתניא בחולין: דין אותו ואת בנו נהיג בנקבות ואינו נהיג בזכרים ואסור לשחוט רק אם ובנה,

אבל תייש ובנו שרי.

אלא תישה ובנה, שבהם נוהג האיסור. דכוותה הכא בכהנים דאמרינן שכשרים לעבודה, איירי בכהנת ובנה. אכתי תקשי, וכי כהנת בת עבודה היא? ומתרצינן: לעולם אהרן ובנו בהם איירי מתניתין דאין בהם פסול אותו ואת בנו. דכוותה הכא במתניתין תייש ובנו. ודקא קשיא לך הא איסור אותו ואת בנו אינו נוהג בזכרים? אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין: עדיא אמרה, זאת אומרת: הך מתניתין חנניה היא דסבירא ליה דנוהג אף בזכרים.

דתניא: אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים. חנניה אומר: נוהג בזכרים ובנקבות.

שנינו במשנה: והנושא נשים בעבירה פסול עד שידרינה הנאה.

תנא: נודר הנאה, ועובר מיד עבודה, ואין צריך להמתין עד שיגרש. יורד מעבודתו ומגרש.

ומקשינן: וליחוש דלמא בתר דעבד עבודה אזיל

הך גברא לגבי חכם, ושרי ליה נדרו, ואישתכח דלא מגרש לה.

ומתרצינן: קסבר האי תנא: הבא להתיר נדרו צריך לפרט את הנדר ולומר לחכם על מה נדר, וכשישמע החכם מה שנדר לא יתיר לו נדרו.

ופרכינן: הניחא למאן דאמר: צריך לפרט את הנדר. אלא למאן דאמר: אין הבא להתיר צריך לפרט את הנדר, מאי איכא למימר? והלא יש חשש שיתירו לו נדרו.

ומתרצינן: דמדרינן ליה ברבים לפני אנשים רבים שיגרשנה, ואין החכם יכול להתיר נדר זה.

ופרכינן: הניחא למאן דאמר: נדר שהודר ברבים אין לו הפרה. [נדילפינן מהא דלא הכו את הגבעונים כי נשבעו להם נשיאי העדה, ומדוע לא נשאלו על שבתתם? ומוה למדו שנדר שהודר ברבים אין לו הפרה].

אלא למאן דאמר: דאף נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, מאי איכא למימר? דהדרא קושיא דלמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה.

תִּלְבִּישׁ נֹמֶה: כג שְׁמַע לְאָבִיךָ זֶה יִלְדֶּךָ וְאַל־תִּבְזוּ פִּי־זִקְנָה
אִמֶּךָ: כד אִמֶּת קִנְה וְאַל־תִּמְכֹּר חֻכְמָה וּמוֹסֵר וּבִיעִיָּה: כה גֹּל
גִּיל יִגִּיל אָבִי צָדִיק וְיִלְדֶּךָ חָכֵם וְיִשְׁמַח־בוּ: כו יִשְׁמַח
אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתִגַּל וְיִלְדֶּךָ: כז תִּנְה־בְנִי לִבֶּךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכֵי
תִּרְצָנָה תִּצְרָנָה: כח פִּי־שׁוּחָה עֲמָקָה זֹנָה וּבֶאֱרָ צָרָה נִכְרִיָּה:
כח אֶף־הִיא פִּתְחָהּ תִּאָּרֵב וּבִגְדִים בָּאֲדָם תֹּסֶף: כט לְמִי אוֹי
לְמִי אָבוֹי לְמִי מְדֻנִּים מְדֻנִּים לְמִי שִׁיחַ לְמִי פִּצְעִים חֲנָם לְמִי

רש"י

העצלות והתנומה תלביש אותך בגדי קרועים: (כג) אמת קנה. ואם לא תמצא ללמוד בחנם למוד בשכר ואל תאמר כשם שלמדתי בשכר כך אלמדנה בשכר: (כז) ובאר צרה. אשטריינא בלעז: (כח) אף

מצודות ציון

סורר ומורה וכו' וזלל וסוּבָא (דברים כ): (כא) נומה. מל' מנומה ושניה: (כד) גיל. ענין שמחה: (כה) כחתף. כמו כחטף צני'ת ועניינו מהירות הנלקיטה כמו וטעפתם לסס (שופטים כ): (כט) שיה. ענין דבור כמו יעקב עליו שמו (ספלים קד): פצעים. מכות המולידות דם כמו פלע חתם פלע (שמות כ): חכמ'לילות.

בשכר אם לא מצאת ללמוד בחנם ועכ"ל אז תמכור ללמדה לאחרים בשכר כ"א למוד בחנם: חכמה וגו'. את אלה לא תלמוד בשכר כי המה תורה שבע"פ ואסור לקחת עליהם שכר אבל לקרוא מקרא יוכל לקבל שכר כן ארז"ל: (כד) וילד. המוליד את החכם ר"ל המלמד ומוליד חכמה בלב התלמיד: (כה) ישמח וגו'. מוסב על האמור למעלה אמת קנה לומר הלא גיל יגיל וגו' לזה קנה אמת וישמח אביו וגו': וילדתך. המלמד המוליד החכמה בלבך: (כז) תנה. הכן לבבך להבין אמרי ואז עיניך דרכי תצורנה כי תשכיל שהוא דרך הישר: (כח) כי שוחה. ר"ל כי באמרי הבין שהזונה הוא כבוד עמוק שקשה מאוד לעלות ממנה כי כן קשה להפדר מן הזונה אחר שנכשל בה ונאמר למשל על המינות: נכריה. זונה נכריה אשר לא מכונת ישראל הנגה היא ככאר צרה ודחוקה שאי אפשר להתהפך בה מצד אל צד להתחכם לעלות ממנה: (כח) אף היא. עם כי אינה מכונת ישראל ואינה רגילה כ"כ עם היהודים מ"מ כאשר תוכל לחטוף מי מהם אז תארוכ עליו וצ"י פתויה הולכת ומוספת בוגדים בבני אדם ומוסב למעלה לומר כאשר תבין כל ע"י אמרי ידעתי שענייך דרכי תצורנה ולא תכשל בזה: (כט) למי אוי. למי מיוחד צעקת אוי ואבוי והם צעקת יללה: מדינים. דין ומריבה עם אנשים: שיה. ר"ל רבוי דברים בלא השכל ובלא סדר: פצעים חנם. דרך השיכור להתקוטט ולפצוע בחבירו

חִלְלֹת עֵינַיִם: * לְמֵאחֲרֵי עַל־הֵינן לְבָאִים לַחֲקֹר מִמֶּסֶד:
אֶל־תֵּרָא יוֹן כִּי יִתְאַדָּם פִּי־יִתֵּן בִּפְּסִים בָּסִים עֵינָו יִתְהַלֵּךְ
בְּמִישְׁרִים: כג אַחֲרֵיתוֹ פִּנְחֵשׁ יִשְׁךְ וּכְצַפְעֵנִי יִפְרֹשׁ: כד עֵינֶיךָ
יִרְאוּ זֹרוֹת וְלִבְךָ יִדְבֹּר תִּהְפְּכוֹת: כה וְהָיִיתׁ פֶּשֶׁכְּב בְּלִבִּים
וּכְשִׁכְּב בְּרֹאשׁ חֶבֶל: כה הַפּוֹנֵי בַל־חִלְתִּי הִלְמוּנִי בַל־יִדְעָתִי
מִתִּי אֶקְיִן אֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנוּ עוֹד:

רש"י

ואבוי כי ברב דברים רב פשע: למי חכמ'לות עינים. מרוב יין מאדימים עיניו וגנאי הוא: (כג) ממשך. ממוג והוא שם דבר כמו ממכר: (כד) עיניך יראו זרות. שחוקרין ובודקין היכן מוכרין יין טוב: (כא) אל תרא יין כי יתאדם אל תתן בי עיניך: כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים. המרבה שכרות כל עבירות דומות לו למישר כל הדרכים ישרים בעיניו. בכוס. בכיס כתיב כלומר השותה נותן עין בכוס והחנוני בכיסו

מצודות ציון

לדמימות כמו חללתי עינים מין (בראשית מט): (כג) למאחרי. מל' לחור ועמו: ממשך. ענין מוגה והוא מערובת המים בין כמו מסכה ינה (לבי ט): (כא) יתאדם. מלשון אדם: (כג) וכצפננו. הוא מין נש: (כד) זרות. מל' זר ונכר: (כה) חליתי. מל' חולי: ה'למוני. ענינו מכות המשכרות כמו ה'למוני לדיק (ספלים קמ"ב): אקין. לעיר מן השניה:

כי יתן. כי מי אשר יתן מראית עינו וחפצו בכוס היין הולך הוא במישרים ר"ל אין דרך מעוקם לפניו על כולם יחשוב כי ישרים המה כי לא יבחין עוד מעטה: (כג) אחרייתו. ר"ל אם בעת השתיה יערב לחיך הלא אחרייתו מרה והרי הוא כנחש הנושך בעקב איש ולא ירגיש ואחרייתו ישגא מאוד כי יבעב נופח עד הקדקד: יפריש. המפריש חיי האדם ממנו ע"י ארסו וכפל הדבר במ"ש: (כד) יראו זרות. דברים שאינם באמת כי מרוב השכרות ידמה שרואה דבר מה ואין כל מאומה: תהפוכות. הפוך השכל והאמת: (כד) בלב ים. אנשי הספינה ההולכת באמצע הים כשהרוח חזק דרכם להיות שוכבים בעבור חוזק תנועת הספינה: בראש חבל. הוא תורן הספינה שכל החבלים תולים בו והשוכב שם דעתו מבלבלת מפני ראיית הים ומהירות התנועה: (כה) הכוני. עודך מהנמנם היחי פשתיך דוכבות על המשכב לאמר מה בכך שהכוני בעת השכרות הלא לא חליתי ומה בכך שהלמו אותי בהכאות הלא

כד * אֶל-תִּקְנָא בְּאִנְשֵׁי רָעָה וְאַל-תִּתְּאוּ תַּתְּאֵי לַהֲיוֹת אִתָּם:
כ- כִּי-שָׂד יִהְיֶה לָבֶס וְעֵמֶל שְׁפִתֵיהֶם תִּדְבַּרְנָה: ב- בַּחֲכֻמָּה יִבְנֶה
בֵּית וּבִתְבוּנָה יִתְּכֻנֶּנּוּ: ד- וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל-הֶזֶן יִקְרַ
וְנָעִים: ה- גִּבְר־חֲכֹם בַּעֲזוֹ וְאִישׁ-דָּעַת מֵאֲמִין-בָּהּ: ו- כִּי
בִתְחִבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה-לָּךְ מִלְחָמָה וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ: ז- רֵאמוֹת
לְאוֹיֵל חֲכָמוֹת בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח-פִּיהוּ: ח- מִחֲשָׁב לַהֲרַע לֹא
בַּעַל-מִזְמוֹת יִקְרָא: ט- זִמַּת אוֹלֵת חֲטָאֵת וְתוֹעֵבֶת לְאָדָם לֵין:
י- הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה צָר בַּחֲכָה: יא- הֵצֵל לִקְחִים לָמוֹת וּמָטִים

לְהָרֵג אֶם-תִּחְשֹׁד: יב- כִּי-תֹאמַר הֵן לֹא-יִדְעֵנוּ זֶה הִלְאִיתִכֶן
לְבוֹת הוּא-יִבִּין וְנִצֵּר נַפְשָׁךְ הוּא יִדַּע וְהַשִּׁיב לְאָדָם כִּפְעֻלוֹ:
יג- אֲכַל-בְּנֵי דָבֶשׁ כִּי-טוֹב וְנִפְתַּ מְתוֹק עַל-חֶפֶד: יד- כֵּן דָּעָה
חֲכָמָה לְנַפְשָׁךְ אֶם-מִצָּאָת וְיֵשׁ אַחֲרִית וְתִקְוָתְךָ לֹא תִכָּרֵת:
טו- אֶל-תֹּאדָרֵב רִשָּׁע לְנוֹה צָדִיק אֶל-תִּשְׁדָּד רַבִּיצוֹ: טז- כִּי שִׁבְעַ
יִפּוֹל צָדִיק וְקָם וְרִשְׁעִים יִפְשְׁלוּ בִרְעָה: יז- בִּנְפֹל אוֹיְבֶיךָ אוֹיְבֶךָ
אֶל-תִּשְׁמַח וּבִכְשָׁלוֹ אֶל-יִגַּל לָבֶךָ: יח- פֶּן-יֵרָאֵה יְהוָה וְרַע
בְּעֵינָיו וְהַשִּׁיב מַעֲלֵיו אָפוֹ: יט- אֶל-תִּתַּחַר בְּמַרְעִים אֶל-תִּקְנָא

רש"י

רש"י

לשתות: (ה) גבר חכם בעוז. איש חכם הוא
תמיד בעוז: (ז) ראמות לאויל חכמות. מין
אבן יקרה שאינה מצויה כמה דתימא ראמות
וגביש (אויב כח) כלומר כל חכמה דומה לכסיל
כאבן יקרה וכמרגליות לקנות לומר איך
אעסוק בתורה מתי תעלה בידי אבל החכם
שוני' היום מעט ולמחר מעט: (ח) מחשב

מאמצין כחך זה מדרש חכמים, ולפי פשוטו
התרפית ביום צרת אהובך לעמוד מנגד: צר
כחכה. ביום פורענותך דכתיב אם החרש
תחרישי וגו' (אסתר ד: יא) הצל לקוחים וגו'.
להציל את הלוקחים למוות, את המטי' להרג,
אם תחשוך מלהצילם על זה אמרתי צר כחך:
(יב) כי תאמר. שמה תאמר וזהו כי משמש

מצודות ציון

מצודות דוד

(ב) יהגה. יתשוב כמו ויגיון לוי (ספ יט): (ה) מאמין.
מחוק: (ו) ברוב. ענינו גדולה ומשיצות כמו ורבי
המלך (ירמיה מה): (ז) ראמות. ספ אלן יקר וכן ראמות
וגביש (אויב כח): (י) התרפית. מלי כחכה. כמו
סמך: (יא) ומטים. מלי נטיה: תחשוך. מנענע:

בעבור עסק החכמה יבנה בית האדם ובעבור התבונה יתכונן ויתקיים הבית: (ד) ובדעת. בעבור הדעת
ימלאו החדרים כל הון וגו': (ה) בעוז. עומד בחזקו בדבר יראה ה': ואיש דעת. בעל דעת העדיף
מחכם הוא מאמין כח בהוראה ומוסיף והולך: (ו) כי בתחבולות. ע"י תחבולות הדעת תוכל לעשות
מלחמה מול היצו"ר המסית לעבירה: ותשועה. התשועה ממנו היא באה ברבות מעלת היועץ וגדולתו
בדעת ולזה מאמין כח בכל פעם כאשר יתחכם בדעת החכמ': (ז) ראמות. החכמות המה להאויל כאבן
יקר אשר תקשה השגתו וחדל מהם לזה לא יפתח פיו בשער מקום שבת החכמים כי לא למד מאומה:
(ח) מחשב להרע. עם כי לא עשה הרעה סוף יגולה קלונו ויקראו לו בעל מחשבות רעות: (ט) זמית.
מחשבת אולת ורשע מחשבת לחטאת עם כי לא עשה מעשה: ותועבות וגו'. ר"ל הליצנות מתעבת
את האדם בעיני כל עם כי אין בה כ"א עקימת שפתים: (י) התרפית. אם היית מרפא ירך מחברך
מלעזור לו ביום צרתו אזי יהיה כחך צר ורחוק מלעזור לעצמך בכוא צרה עליך: (יא) הצל וגו'. מוסב

(יב) תוכן. מלי מוך: (יג) ונפת. ענין הוצלה ונטיפה
כמו ונפת לופט (ספסל ט): חכך. מלי טיך:
(טו) תשדד. מלי שדירה וגולה: רבצו. מקום רגלו
והוא המקום אשר ישכב שמה לנוט כמו כרע רכן
כלאים (בבלי שבת מט: יט) תתחר. ענין ההסערנות
להדמות כמו ואין מתמרה את הסוסים (ירמיה ט):

כמפעלו ואם ידעת והתרפית יהיה צר כחך מדה במדה: (יג) אכזב. כשם שמאכל דבש טוב הוא וכשם
שתשים טיפין מדבר מתוק על חכך: (יד) כן דעת. כ"כ דע חכמה לתקן את נפשך אם מצאת אותה
ויש לך לב משיג: יוש אחרית. ר"ל וטובה היא מן הדבש כי בזה יש אחרית טוב אבל הדבש לפעמים
זייק באחרונה: ותקותך. הגומל שאתה מקוה בעבורה הנה לא תכרת כי בוא יבוא וכפל הדבר במ"ש:
(טו) אל תאדירב רשע. אתה רשע בראותך כי מטה יד הצדיק אל תאדירב על מדורו ואל תגזול מקום
רבצו בחושבך כאשר החל לנפול לא יוסיף לקום: (טז) כי שבע. כי אף אם הצדיק נופל שבע פעמים
יחזור ויקום אבל הרשעים הם הנכשלים מבלי תקומה בכוא עליהם הרעה: (יז) ובכשלו וגו'. כפל
יחזור במ"ש: (יז) ורע בעיניו. על שאתה שמח בתקלתו: והשיב מעליי. ר"ל עליך ישוב האף מעליי
כי ממנו יסיר ועליך יחול: (יט) אל תתחר. את תתערב עם המרעים לעשות כמעשההם ואל תקנא

מתר, ופרושן אסור. רבי מאיר אומר, אף דקל טב וחדב ונקל לכתם אסור למפור לגוים:

ו. מקום שנהגו למפור בהמה דקה לגוים, מוכרין. מקום שנהגו שלא למפור, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה, עגלים וסוּחִים, שלמים ושבורין. רבי יהודה מתיר בשבונה. וכן בתיא מתיר בפסוס:

ז. אין מוכרין להם דבין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בוגין עמהם בסילקי, גרדום,

ואיצטדנא, ובימה. אבל בונים עמהם בימסלאות ובית מרחצאות. הגיעו לכפה שמעמידין בה עבודה זרה, אסור לבנות:

ח. (ואין עושין תכשיטין לעבודה זרה, קטלאות ונזמים וטבעות. רבי אליעזר אומר, בשקר מתר.) אין מוכרין להם במחבר לקרקע, אבל מוכר הוא משיקצץ. רבי יהודה אומר, מוכר הוא לו על מנת לקוץ, אין משפירין להם בתים בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות. ובסורא משפירין להם

רבינו עובדיה מברטנורא

כי היכי דליתבו לי, קמשמע לי: דקל טב. פירות דקל משוכח שפירותיו רגילין להקריב מהן לע"ז. וחב. קנים שעושין מהן הצוקר"א: ונקליבם. מין עשב משוכח מאד. והלכה כר' מאיר:

ו. אין מוכרין בהמה גסה. דגורין מכירה אטו שכירות והשאלה, שהיא בהמתו של ישראל, ויעשה בה הנכרי מלאכה בשבת. ועל ידי ססור דליכא לאחלופי בשכירות, שאין הססור משכיר. שרי למכרה: שלימים ושבורים. שאף השבורים חזו למלאכה, שטוחנים בהם: רבי יהודה מתיר בשבונה. ואין הלכה כר' יהודה: בן בתיא מתיר בסוס. ואפילו הסוס שהציידים מביאים עליו העופות שצדין בו. קסבר החי נושא את עצמו. ורבנן סברי, דוקא אדם נושא את עצמו, הלכך אם לא היה מיוחד אלא לרכוב עליו מותר, אבל להביא בעל חי אחר חוץ מאדם, אסור. ואין הלכה כבן בתיא:

ז. כל דבר שיש בו נזק לרבים. כגון כלי מלחמה חרבות ורמחים: בסילקי. טירה

בתים, אבל לא שדות. ובחוץ לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, בארץ ישראל משפירין להם בתים, אבל לא שדות. ובסורא מוכרין בתים ומשפירין שדות. ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו:

זו. אף במקום שאמרו להשפיר, לא לבית דינה אמרו, מפני שהוא מכנים לתוכו עבודה זרה, שנאמר (דברים ז) ולא תביא תועבה אל ביתך. ובכל מקום לא ישפיר לו את

רבינו עובדיה מברטנורא

מכירה. דאי נמי אתי לידי מכירה לא עבר אדאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חנייה, בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא, משום מכירה דא"י: אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאיסורא: ובחוצה לארץ. דמרחק, וליכא למגור מכירה דהתם אטו מכירה דארץ ישראל: מוכרין בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא, כיון דאיכא תרתי: רבי יוסי אומר כו'. והלכה כרבי יוסי. ובלבד שלא ישכיר בארץ ישראל לשלשה נכרים ביחד, שלא יעשה שכונה של נכרים:

ט. אף במקום שאמרו להשכיר. לר' מאיר בסורא דוקא ולא בארץ ישראל, ולרבי יוסי אפילו בארץ ישראל: לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן ועצים וכיוצא בזה: מפני שהיא נקראת על שמו. והנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי ורוחצים בה בשבת. אבל דמי לשדה של ישראל שארם נכרי עושה בה מלאכה בשבת, דשדה לאריסות עבידא, והנכרי אריסותא דנפשיה קא עביד, אבל מרחץ לאו

המרחץ, מפני שהיא נקראת על שמו:

פרק ב

א. אין מעמידין בהמה בפנדקאות של גוים, מפני שחשודין על הרביעה. ולא תתיחד אשה עמהן, מפני שחשודין על העריות. ולא תיחד אדם עמהן, מפני שחשודין על שפיכות דמים. בת ישראל לא תילד את הנכרית, מפני שמילדת בן לעבודה זרה. אבל נכרית, מילדת בת ישראל. בת ישראל לא תניק

לאריסותא קא עבידא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לנכרי, ולכן אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד אריס למרחץ לשנה, למחצה לשליש ולרביע כדרך שמורדין לשדות, שרי להשכיר מרחץ לנכרי, ואע"פ שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעכו"ם אריס בה ואריסותא דנפשיה קא עביד:

פרק ב אין מעמידין בהמה בפונדקאות. העשוין להתאכסן שם עוברי דרכים. לפי שהנכרים חשודים על הרביעה. אפילו נקבות אצל נקבות אסור, לפי שהעובדי כוכבים מצויים אצל נשי חבריהם ופעמים שאינו מוצא ומרביע את הבהמה: ולא תתיחד אשה עמהן. אפילו ביחוד שכיוצא בו אצל ישראל מותר, כגון שאשתו עמו, אצל נכרי אסור, דנכרי אין אשתו משמרתו: לא תילד את הנכרית. מפני שמגדלת בן לעבודה זרה. ובשכר, מותרת, משום איבה. בזמן שאחרות מילדת את בת ישראל, בזמן שאחרות עומדות על גבה. אבל בינה לבינה לא, שחשודה על שפיכות דמים שמתאחרגנו:

לו: המקום ימלא חסרונך, כשם שאומרים לאדם על שורו וחמורו.

ב. יאכל מנדה, אין מברין אותו ואין אומרים לו תנחומי אבלים.

ג. מנדה שמת, מנחמים אביו.

סימן שעה דיני סעדת הבראה לאיש ולאשה, וכו' י"ג סעיפים

א. אכל אסור לאכל משלו בסעדה ראשונה, אכל בשניה מתר,

יאכלו ביום ראשון. ומוצה על שכניו שיאכילוהו משלהם, כדי שלא יאכל משלו. ויכול אחד

להאכיל את חברו בימי אבלו, והוא יחזר גם כן ויאכילנו בימי אבלו,

ובלבד שלא יתנו בתחלה.

ב. יאשה שארעה אכל, אין לאנשים להברותה; יאכל נשים

מברין אותה. ויאשה נשואה שארעה אכל, אינה יכולה לאכל

סעדה ראשונה משל בעלה. וכן מי שיש לו סופר או שכיר, אם אוכל

בשכרו וארעו אכל, לא יאכל סעדה ראשונה משל בעל הבית. אכל מי

שזן עני או יתום או לבנו ובתו, בלא

תנאי, וארעם אכל, יכולים לאכל סעדה ראשונה משל בעל הבית.

ג. אם רצה האכל שלא לאכל ביום הראשון, מתר לאכל משלו אפילו סעדה ראשונה. הגה: וכן אם לא

הברוהו ביום ראשון שנמשך עד הלילה, מתר לאכל בלילה משלו, ואין צריך הבראה (טור בשם

רב הפוסקים).

ד. היו נוהגים להתענות ביום מיתת החכמים.

ה. מי שנקבר בערב שבת סמוך לחשכה קדם בין השמשות, ייש

מי שאומר שמברין אותו אז; ולי נראה דכיון שאינו חובה טוב שלא

להברותו אז, מפני כבוד השבת, וכן נוהגין.

ו. אין מברין על הקטן אלא אם כן הוא בן שלשים יום שלמים, או קים לה בה שפלו לו חדשיו.

ז. מרביצין ומכבדין בבית האבל, ומדיחין קצרות, כוסות וצלוחיות

וקיתונות, ואין מביאין שם לא בשמים ולא מגמר, יאכל מביאים

אותם בבית שהמת שם ואין מברכים עליהם; ואין אומרים שמועה

ואגדה בבית האבל, אלא יושבין ודוממים.

ח. פיון שנקבר המת, מתר לאכל בשר ולשתות יין מעט בתוך הסעדה, כדי לשרות אכילה שבמעיו

אבל לא לרוות.

ט. מקום שנהגו להברות בכשר ויין ומיני מטעמים עושים; ומברין תחלה בביצים או בתבשיל

של עדשים, וזכר לאבלות, ואחר כך אוכלים כל צרכם.

י. אין לאכל עם האבל כל כך בני אדם שיתחלקו לשני מקומות.

יא. היכא שצריך למנות שבעה אחר הרגל, וכן אם שמע

שמועה בשבת, צריך להברותו הבראה ראשונה שבימי אבלות. ויש

אומרים שבין שנדחה יום ראשון אין מברין אותו, וכן נוהגים (בדרכי ב"ק בשם "א ונ"א), ואפילו

היכא דעולה לו למנוח' גזון במקומות שעשין שני ימים, ששני עולה.

יב. אין מברין על שמועה רחוקה.

יג. פרים (פרוש בוצע לתם לברך המוציא) מנחם גדול דבהון, ובשבת פרים באורחיה.

באר הגולה

ע"א: ע לשון הרמב"ם בפ"ד מהלכות אבל דין ר' פ טור בשם הרמב"ן בס"ה: ז הגהמ"פ פ"י מהירושלמי: ק מרדכי במ"ק: ר מרדכי ונ"י במ"ק: ש הגהת מ"י פ"ד בשם סמ"ג בשם הירושלמי פ"ג דברכות ופ"ק דמ"ק: כתב רבינו ירוחם שנהגו לאכול משל אחרים כל שבעה מפני עני ישראל שאינם יכולים לעשות מלאכה ולא יתביישו שאף לעשירים עושים כן ע"כ וכן ראיתי פה מנהג קהל קדוש ספרדיים יצ"ו: א ממרא דמר וזוטא ברכות דף מ"ו ע"ב: ב טור בשם אביו הרא"ש וכו"כ התוס' שם ושכן עמא דבר דלא כמ"ש בשם בה"ג: ג כל בו: ד טור בשם רב עמרם ושכן הסכים הרמב"ן בסת"ה: ה שם בשם הרמב"ן:

סימן שעה דין ברפת המזון בבית האבל, וכו' ה' סעיפים

א. כשמברכין ברפת המזון בבית האבל, אומר ברכה רביעית כנסח

זו: בא"י אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו בוראנו גואלנו קדושנו

קדוש יעקב המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דין אמת שופט

בצדק וכו'. הגה: ב לוקח נפשות במשפט שליש בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו

במשפט ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חלבים להודות לו ולברכו גודר פרצות ישראל הוא יגדל הפרצה הזאת מעלינו ומעל אבל זה לחיים

ולשלום (טור).

ב. ייש מוסיפים בברכה שלישית: נחם ה' אלהינו את אבלי

ירושלים ואת האבלים המתאבלים באבל הזה, נחמם מאכלם ושמחם

מיגונם, כאמור: כאיש אשר אמו תנחמונו (שעה סו, יג) וכו' בא"י מנחם ציון בברכה ירושלמים.

ג. ייש אומרים בברפת זמון: נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו.

ד. בשבת, אם ברך ב'חיד, או ב'ג' אבלים, מברך בדרך שמברך בחול, דצנעא הוא. ואם אכלו

כל הפסולים נוטלין ואין מברכין: הגה ויש מכשירין^נ לולב יבש אפלו לברך עליו (רמב"ם פרק ח והגמיר), וכן נוהגין לברך על לולבין יבשים^נ אפלו בדאיכא אחרים לחים (אגור) אבל^נ בשאר מינים אין לנהג הכי. ויש מקלין^נ אפלו בהדס יבש (הגהות מימוני ומרדכי),^נ ויש לסמך עליהו בשעת הדחק. ואף על גב דחסר קשר בשאר ימים,^נ אין לחתך אתרוג לשנים או שלשה חלקים ולחלקו ולצאת בו אפלו בשעת הדחק, ודוקא חסר ונשאר העקר קים כשר, אבל כי האי גונא מקרי חתיכת אתרוג ולא אתרוג (ר"ן ופסקי מהרא"י סימן נב), וכל זה לענין לברך עליו, אבל בלא ברכה^נ יכול לטל כל הפסולין ולא יברך עליהם (טור):

באר היטב

ד. הפסולין. והנינו מחמת מום, אבל שאינן מינים וגזול פסולים אפלו בשעת הדחק, הסמכת אחרונים. ועין מגן אברהם. אתרוג של ערלה בארץ ישראל פסול, ונפרט חזון לארץ כשר. ואתרוג שנאסר מחמת בליעת אסור יש להכשירו בשאר ימים. אתרוג דמאי כשר, עין מגן אברהם סעיף קטן יט: **טו. בשאר.** בפשטא בגמין סימן יז כתב דכל הארבעה מינים יבשים כשרים בשעת הדחק, אבל אם ברך על יבשים גמורים ואיכא לחים גמורים, אפלו בדיעבד לא יצא. ועין מגן אברהם:

עין שם שהארבתי על פי זה בסוגיא שם בדרכים נכוחים בעזרת ח' ותרבר:

משנה ברורה

הדחק. ומהאחרונים הסכימו לדינא, בדבשעת הדחק נוכל לסמך על הפוסקים הסוכרין דבכל ארבעה מינים כשהם יבשים נוכל לברך עליהן. ויש בזה ארבעה חלוקים, אם לא נמצאו בעיר לחים רק יבשים, אזי כל הארבעה מינים נוטלין ומברכין. ואם יש לו יבשים גמורים ויש לאחרים לחים גמורים, מברכין על הלחים דוקא, ואפלו בדיעבד לא יצא כשברך על היבשים. ובארצות שאין נמצאין לולבים והדסים לחים גמורין וגם היבשין אינן יבשים גמורים, וכנ"ל, מברכין על היבשים שיש לו אפלו בכתחלה, וכמו שכתבנו למעלה. ובמקום שנמצאו אצל אחרים לחים גמורים, בכתחלה יש לומר שלא לברך על היבשים שלו אפלו אינן יבשים גמורים, ובדיעבד כשברך ישל עוד הפעם הלחים שאצל אחרים בלא ברכה: **נב. יבול לא יבש וכו'.** עין במגן אברהם שנתקשה, מה הוסיף רמ"א על דברי המחבר לעיל בסעיף ו. ועין בבבבורי יעקב שכתב דמה שהוסיף הרמ"א הוא, דהבית יוסף כתב, בשעת הדחק שאין נמצא קשר ישל בלא ברכה, אבל אפתי לא שמענו אם ימצא אחר כך קשר רק שעתה אין בידו, כגון שאחר מברך הלל בלולבו הקשר והבטיחו שאחר הלל יתן לו, אם יכול לברך לעת עתה הלל בלולבו הפסול, שלא נאמר שיכנס על ידי זה לספק ברכה אם ישל הקשר, קא משמע לן הרמ"א דבלא ברכה יכול לטל בכתחלה, כיון שזה^נ ודאי פסול הוא, יכול לברך אחר כך על הקשר:

שער הציין

בשעת הדחק אפלו בדיעבד לא יצא כדי שיהיה ישראל ממצוה, אבל במקום הדחק הכשירו כיון שאי אפשר מעגן אחר ומכריז עליהם. אכן אפשר דבמדינתנו אין נוהגין כהרמ"א וסיעתו רק ביבשות משום דאין מצוי לחין כל כך ולא בשאר פסולין, ואם כן קם דבר הטי"ז על מקומו, וצריך עיון: **סד.** מגן אברהם בשם משאת בנימין: **סה.** הנינו לפי מה דאנו נוהגין לדינא כהרמ"א דגם בהדסים יש להקל: **סז.** עין בבבאור הגר"א: **סז.** מגן אברהם בשם משאת בנימין ואליה רבה ושאר פוסקים: **סח.** וכתב עוד, ודוקא פסול ודאי, אבל ספק פסול לא ישל בלא ברכה קדם שישל של חבירו הקשר. דאם קשר הוא, כבר יצא ולא יכול שוב לברך על נטילה של הקשר. ואם עבר ונטל הספק לחלה בלא ברכה, מכל מקום לא יברך כשנטל הקשר אחר כך, דספק ברכות להקל:

שערי תשובה

דאין לברך בדאיכא אחר, ועין בפרי מגדים שהניח גם כן בצורך עיון: * הפסולין. עין באר היטב. ועין בשער אפרים סימן לה מה שכתב להסתפק באתרוגין הפסולים שנטלים ואין מברכין דשפא רשאים לברך שהחנינו בחזרת מטה נפשו, דאף אם לא יצא מברך שהחנינו על ראית הפרי כו', ועין בבאר היטב לעיל סימן רכה בשם השער אפרים שדבריו תמוהים וכמו שכתבתי בזה ביד אפרים, עין שם: * אין לחתך אתרוג כו'. זה מדברי מהרא"י בתרומת הרשן שכתב דאם חותך לאכילה ביום שני ומכרך על השאר הוי כמו שיורי מצוה כראשיתו גבי ציצית ואובו כו', וכתבתי בספרי שו"ת בית אפרים סימן נט שכן מוכח מהתוספות והרא"ש בפרק דף מו שמבאר מדבריהם דרבי חנינא דביום שני מטביל ברוך עליו ביום ראשון דלקאורא אין זה מברך, ולפי התרומה הדשן אפשר לומר, דאם לא ברך עליו ביום ראשון אם כן כשחזר ממנו ביום שני אין מקום לתת עליו שם שיורי מצוה, עין שם שהארבתי על פי זה בסוגיא שם בדרכים נכוחים בעזרת ח' ותרבר:

נג. כל הפסולין וכו'. הנינו, הפסולים מחמת מום, יא אבל הפסולין מחמת שאינן מינו, כגון הדס שוטה וצפצפה או מרקב, פסול אפלו בשעת הדחק, דאחי למטעי לצאת בקו תמיד. וזהו הדין גזול פסול אפלו בשעת הדחק. אם אין בכל העיר ארבעה מינים כשרים^נ ישל מה שנמצא שנים או שלשה מינים, ויצעק כל הנענעים, וכן השליח צבור, ובלבד שלא יברך, אבל אסור לקח מין אחר, ויבאו לטעות בשאר שנים, מה שאין כן בשלשה מינים לא יבאו לטעות, דהכל יודעין שצריך ארבעה מינים: **נד. נוטלין ואין מברכין.** נוטלין^נ אפלו ביום ראשון, כדי שלא תשתבח תורת לולב מישאל, ואין מברכין כיון דהוא לזכר בקעלא: **נה. לולב יבש.** דעת הרמב"ם, דאפלו בשעת הדחק אין להקל בברך בלולב ולא בשאר מינים כשהם יבשים, וכדלקמה, וכן גם **נו. אפלו בדאיכא אחרים לחין.** השעם, משום דארי^נ בארצות שאין נמצאים לולבים לחים גמורים, וגם היבשים אינן יבשים גמורים והנינו, להיות הלולב נפרך בצפרן (והוא הדין)^נ בהדסים שלא הגיעו לשעור שליבינו פניהם) נואם כן הלחים והיבשים כמעט דומין זה לזה, ולכן המנהג לברך על שלוש: **נז. אפלו בהדס יבש.** דגם כן אינו מצוי לחין, מה שאין כן^נ בצרבות דמצויות לחין. ובאתרוג לא רצו להקל לדעה זו, משום דכתיב בהדיא בתורה פרי עץ הדר: **נח. ויש לסמך עליהו בשעת**

כמה אטימין איננו בני נשא, דלא ידעין ולא משגיחין ביקרא מלכא, דהא אורייתא אכרין עליהו בכל יומא, ולית מאן דציית אודגיה לקבליה. האי קרא קשאי, פיון דקתיב הנבא אל הרוח, אמאי זמנא אחרא הנבא בן אדם ואמרם אל הרוח.

אלא מפאן אולפנא רזא דחכמתא, תרין קיימין הכא, חד לאתערא מתתא לעילא, דאי לא מתערין לתתא, לא מתערין לעילא, ובאתערותא דלתתא אתער לעילא. הנבא אל הרוח מתתא לעילא. הנבא בן אדם ואמרם אל הרוח, מעילא לתתא.

דהא אפילו לעילא, באתערותא דלתתא, נקיט ההוא עלאה מעלאה מניה. כגון האי קרא, (יחזקאל לו) כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח,

מארבע רוחות, דא דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח אתיא ממערב, באתערותא דאלין אחרנין. כמה דאתא אמר, (במדבר כא) ברוח נדיבי העם וגו'.

ומהכא נפקין רוחין ונשמתין לבני עלמא לאצטיירא בהו. ופחי, כמה דאתא אמר, (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. תא חזי, נקיט מהאי גיסא, וניהיב בגיסא אחרא, ועל דא (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. אמאי איננו מלא, בגין דנקיט וניהיב, אעיל ואפיק.

רבי אלעזר שאיל שאלתא לרבי שמעון. אמר, הואיל וקדשא ברין הוא גלי קמיה דבני נשא ימותון, אמאי נחית נשמתין לעלמא, ואמאי אצטריך ליה. אמר ליה, שאלתא דא קמיהו דרבנן שאילו כמה וכמה, ואוקמוה. אכל קדשא ברין הוא

תרגום לשון הוזהר

בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנאמר (במדבר כא) ברוח נדיבי העם וגו'.

ומכאן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטיר בהם, ונושבים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברין הוא שבני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבנן שאילו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברין

נהיב נשמתין דנחתין להאי עלמא, לאשתמודעא קריה, ונקיט לון לבתר, אי הכי אמאי נחתו.

אלא, רזא דא, הכי הוא. פתח ואמר, (משלי ח) שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארץ, הא אוקימנא. בור, אתר דלא נביע מגרמיה, ואימתי נבעין גמי מנא, בשעתא דאשתלים נשמתא בהאי עלמא, פד סלקא ליההוא אתר דאתקשר ביה, כדן הוא שלים, מכל סטרין מתתא ומעילא. (ס"א ויכל סטרין).

וכד נשמתא סלקא, כדן אתער תיאובתא דנוקבא לגבי דכורא, וכדן נבעין מנא מתתא לעילא. ובור, אתעביד באר, מיין נביעאן. וכדן אתחברותא ויחודא (כ"א ויסדא) ותיאובתא ורענא אשתפח. (להא) דהא בנשמתא דצדיקא אשתלים ההוא

תרגום לשון הוזהר

בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת תביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחווים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, משה שלמה לא נמצא מיום שנברא העולם כאותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימיו, יצחק משמאלו (דיו), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. כיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדור שלם.

מִנָּא לֹן דְסִדְר לֹן סַחְרִינָה
דְשִכְנִתָּא, דְכְתִיב הָאֶסְפוּ, וּבְדִין
אֲשַׁתַּח תַּמָּן שְׁלִימוּ דְכָלָא, וְכַמָּה
רְתִיבִין עֲלֵאִין סַחְרִינִיחוּ. פְּתַחֲוּ
וְאָמְרִי, (דְבָרֵי חִימִים א כט) לָךְ ה' הַגְדֹּלָה
וְהַגְבוּרָה וְגו', בְּדִין אֲתַפְגִּישׁ שְׁמִישָׁא
לְגַבְיָה דְסִיחְרָא, וְאֲתַקְרִיב מִזְרַח
בְּמַעֲרָב. הָדָא הוּא דְכְתִיב וַיֵּאֲסוֹף
וַיִּגְלִיו אֶל הַמִּשְׁשָׁה, וְאֲתַנְהִיר סִיחְרָא,
וְאֲשַׁתַּח בְּשִׁלְמֹו. וּבְדִין וְדָא תַנְיִנָן,
יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מִית. בְּיִנָן דְחִמָּא
יַעֲקֹב (ס"א סודיא) סֵטְרָא שְׁלִים, מַה דְלֹא
אֲשַׁתַּח הִכִּי לְכַר נֶשׁ אַחְרָא, חֲדִי,
וְשִׁבַּח לִיהִי לְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּפְתַח
וּבְרִיךְ לְבָנָיו, כָּל חַד וְחַד בְּדָקָא יָאוּת
לִיהִי.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יִיסָא הוּוּ אֲזִלִּי
בְּאַרְחָא. אֲמַר רַבִּי יִיסָא הָא וְדָאִי
תַנְיִנָן, כָּל בְּנֵי דְיַעֲקֹב אֲתַקְּנוּ כְּסֻדְיָא

שְׁלִים, וְאֲתַבְּרִכוּ כָּל חַד וְחַד בְּדָקָא
יָאוּת לִיהִי, מָאִי קָא גִימָא בְּהֵאִי קִרָּא,
דְכְתִיב, מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמּוֹ וְגו'.
אֲמַר לִיהִי, לֹא יִדְעָנָא, בְּגִין דְלֹא
שְׁמַעְנָא בִּיהִי מְבוֹצֵינָא קִדְשִׁישָׁא, אֵלָא
אַתָּה וְאַנָּה גִיזִיל לְגַבִּי בּוֹצֵינָא קִדְשִׁישָׁא.
אֲזִלִּי, כַּד מְטוּ לְגַבִּי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן,
אֲמַרוּ מֵלָה וְשִׁאֲלִיו שְׁאִילְתָּא. אֲמַר
לֹן, וְדָאִי רְזָא דְחֻקְמָתָא הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (שׁוּפְטִים ה) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף
יָמִים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן, אֲמַאי יִתִּיב
תַּמָּן. אֵלָא מָאֵן דִּיתִיב בְּשַׁפְתָּא דִּימָא,
אֲשַׁתַּמֵּשׁ בְּתַפְּנֻקֵּי עֲלֵמָא. (וְהָכָא אֲשֶׁר דָּא
פְּתַח עֲלָא דְצִדִּיק (ס"א דָּקִדֵּק) כַּד אֲתַבְּרָא לְאִקְרָא בְּרַכָּא
בְּעֵלְמָא. ס"א וְהָכָא סָמָךְ לְהֵאִי קִרָּא, מֵאֲשֶׁר, שְׁמִנָּה לְפְתַח
עֲלָא דְתַמָּן אֲתַרְקוּ בְּרַכָּא (עֲלֵמָא) וְהֵאִי פְּתַח
אֲשַׁתַּמִּודֵּעַ תְּדִיר לְבְּרַכָּא דְעֵלְמָא
וְאִקְרִי אֲשֶׁר, וְדָא הוּא עֲמוּדָא מֵאִינִין
דְקָאִים עֲלֵמָא עֲלִיָּהוּ.

וְהָהוּא אֲתַר דְאִקְרִי לְחֶם עֹנִי,
מֵהָהוּא אֲתַר אֲתַקִּין (תְּהוּמָא). הָדָא הוּא
דְכְתִיב מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמּוֹ, מַה
דְּהוּא לְחֵמָא דְמִסְכְּנָא, אֲתַתְּדֵר לְחֶם
(עֹנִי) פִּגְגָּ (שְׁמִנָּה). בְּגִין דְאִרְקִי וְאִרְמִי
בִּיהִי בְּרַכָּא וְתַפְּנֻקִין, וְסוּפָא דְקִרָּא
אוֹכַח, וְהוּא יִתָּן מַעֲדָנֵי מֶלֶךְ. מָאֵן
מֶלֶךְ, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְמִנָּה אֲתַתָּן
בְּתַפְּנֻקֵּי עֲלֵמָא. וְדָא יִהִיב לְהֵאִי מֶלֶךְ
כָּל בְּרַכָּא, כָּל חֲדָיו וְכָל טִיבּוֹ. הוּא
יִהִיב וּמִנָּה נִפְקִי. אֲמַרוּ, אִי לֹא
אֲתִינָא לְעֵלְמָא, אֵלָא לְמַנְדֵּעַ דָּא, טַב
לָא.

רְאוּבֵן בּוֹכְרָא דִיעֲקֹב הוּהוּ, אֲמַר רַבִּי
חֲזִיָּא, לִיהִי הוּהוּ אֲתַחְזִי כְלָא, וְאֲתַעֲבֹר
מִינָּה כְלָא, וְאֲתִיחִיב מְלָכוּ לִיהוּדָה,
בְּכִירוּתָא לְיוֹסֵף, בְּהוּנְתָא לְלוֹי. הָדָא
הוּא דְכְתִיב, פָּחוּ כַּמִּים אֶל תּוֹמֵר,
לֹא תִשְׁתָּאֵר בָּהוּ. וּמַה דְאֲמַר כַּחֲדִי

וְרֵאשִׁית אוֹנִי, הָכָא בְּרַכִּיָּה וּפְקִדִּיָּה
לְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא.
לְרַחֲמֵא דְמִלְכָּא, (דְבָרֵי מִן מִלְכָּא לְמַעַבְדּ בִּיהִי
טִיבּוֹ) (נ"א דְהוּא לִיהִי בְּרָא וְהוּוּ כְּעִי דְמִלְכָּא יַעֲבִיד לִיהִי טִיבּוֹ)
יּוֹמָא חַד אֲעֵבֵר בְּרִיָּה בְּשׁוּקָא, אֲמַר
לְמִלְכָּא, דָּא הוּא בְּרִי, וְדָאִי רַחֲמֵא
דְנַפְשָׁאִי. שְׁמַע מִלְכָּא, וְיִדַּע דְהָא
שְׁאִיל עַל בְּרִיָּה. כִּךְ יַעֲקֹב אֲמַר,
רְאוּבֵן בְּכוֹרִי אֲתַה כַּחֲדִי וְגו', הָכָא
פְקִדִּיָּה לְמִלְכָּא.

פָּחוּ כַּמִּים אֶל תּוֹמֵר, הָכָא אֲמַר
מַה דְאֲעֲרַע לִיהִי, דְלֹא אֲשַׁתָּאֵר (לִיהִי)
בְּאַרְעָא, וְשְׁדִי לִיהִי לְכַר מֵאַרְעָא.
לְקַבֵּל דָּא, חַד מִמֵּנָא (תְּהוּמָא) מִסְטָרָא
דְמִשְׁכְּנָא לְעִילָא, דִּי מִמֵּנָא תַּחוּת
יָדָא דְמִיכָאֵל, וְאָמְרִי לָהּ תַּחוּת יָדָא
דְגַבְרִיָּאֵל. וּמִיכָאֵל הוּא רִישָׁא כָּל
אֲתַר מִסְטָרָא דְחֶסֶד, וְגַבְרִיאֵל
מִסְטָרָא דְשְׁמָאֵלָא דְגְבוּרָה. (חֻשְׁעִי יב)

תרגום לשון הווהר

ומה שאמר כחי וראשית אוני, כאן ברכו
והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [ושהיה לו בן
ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק.
אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע
המלך, וידע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר,
ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.
פחו כמים אל תומר. כאן אמר מה שארע לו,
שלא נשאר [ב] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד
זה מנחה [תחום] אחד מצד המזרח העליון שממנה
תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל.
ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד,
וגבריאל מצד של שמואל של גבורה, ויהודה
עד רך עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין,
העמוד הבא

תרגום לשון הווהר

מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה
לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי
מהמנונה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנונה
הקדושה. הלכנו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו
דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה
הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל
מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שישב
על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. [וכאן
אשר זה פתח עליון של צדיק (של צדק), כשתבקר לחוריק ברכות
לעולם. וכאן סוף לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם
מורידים ברכות לעולם] ופתח זה נודע תמיד בברכות
של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם
עמודים שהעולם עומד עליהם.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יִיסָא הִיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, אֲמַר
רַבִּי יִיסָא, הִיוּ וְדָאִי שְׁנֵינוּ, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְקַנּוּ
כְּסֻדְרָא שְׁלָם וְהִתְבְּרְכוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּ לֹו,

פֶּלֶא־שׁוֹבִיָּהֶם: מִהוֹשִׁיעֵנו | יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְקִבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם הַלְהוֹת
לְשֵׁם קִדְשׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ:
מִהַ בְּרוּךְ יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מִן־הַעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמֵר פֶּלֶא־
הַעֵם אָמֵן הַלְלוּיָהּ:

ספר ליום ששי חמישי

קִז א הָדוּ לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ: ב וְאָמְרוּ גְאוּלֵי יְהוָה אֲשֶׁר
גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם
מִמְזֻרָה וּמִמַּעַרְב מִצָּפוֹן וּמִמֶּיִם: ד תַּעֲזוּ
בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דְּרֹךְ עִיר מוֹשָׁב לֹא
מִצָּאִי: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים יִפְשָׁם
בְּהֵם תַּתְּעִטֶּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר
לָהֶם מִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם
בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלְכַת אֶל־עִיר מוֹשָׁב:
ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי
אָדָם: ט כִּי־הַשְׂבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ
רַעֲבָה מִלֹא־טוֹב: י יִשְׂבִי חֲשֹׁף
וְצִלְמוֹת אִסְרֵי עֲנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ
אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצָא: יב וַיִּכְנַע
בַּעֲמַל לָבָם כְּשִׁלּוֹ וְאִין עֵזֶר: יג וַיִּצְעֲקוּ
אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם
יִוֹשִׁיעֵם: יד וַיִּצְאֵם מִחֲשֹׁף וְצִלְמוֹת
וּמִסּוֹרֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה
חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם: טז כִּי־
שִׁבַּר דִּלְתוֹת נִחַשְׁת וּבְרִיחֵי כְרוּל גִּדַּע:
יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲשֵׂוֹתֵיהֶם
יִתְּנֵנוּ: יח כֹּל־אֲכַל תַּתְּעַב נֶפֶשָׁם וַיִּגְעִיו

כד וַיִּמָּאֲסוּ בְּאֶרֶץ חֲמֹדָה לֹא־הָאֲמִינוּ
לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּזוּ בְּאֵהֱלִיָּהֶם לֹא שָׁמְעוּ
בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל
אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלֵּהֲפִיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם
וְלִזְרוֹתָם בְּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל
פְּעוֹר וַיֵּאֱכְלוּ זִבְחֵי מַתִּים: כט וַיִּכְעִסוּ
בַּמַּעַלְלֵיהֶם וּתְפַרֵץ־בָּם מַגֶּפֶה:
ל וַיִּצְמַד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֹר
הַמַּגֶּפֶה: לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לַעֲדָקָה לְדֹר
וָדֹר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי
מִרְיָכָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם: לב כִּי־
הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בַּשִּׁפְתָיו:
לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הַעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה לָהֶם: לה וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ
מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם
וַיִּהְיוּ לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לז וַיִּזְבְּחוּ אֶת־
בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים:
לח וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם
וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בְּדַמִּים: לט וַיִּטְמְאוּ
בַּמַּעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בַּמַּעַלְלֵיהֶם: מ וַיִּחַר־
אֵף יְהוָה בַּעֲמָו וַיִּתְּעַב אֶת־נַחֲלָתוֹ:
מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם
שָׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּכְנַעוּ
תַּחַת יָדָם: מג פְּעָמִים רַבּוֹת יִצִּילֵם
וְהִמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם:
מד וַיִּרָא בְּצָר לָהֶם כְּשָׁמְעוּ אֶת־דִּנְתָם:
מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֶם כִּכְבֹּד חֲסִדּוֹ
סִדְּדֵי: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי

שְׁמִרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה עֲדָקָה בְּכָל־עַתָּה:
ז זָכְרֵנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עֲמָךְ פְּקֻלְנִי
בִּישׁוּעַתְךָ: ה לְרָאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירְיֶךָ
לְשִׁמְחַת בְּשִׁמְחַת גּוֹיְךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־
נַחֲלָתְךָ: ו חֲטִאֲנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ הַעֲוִינוּ
הִרְשָׁעֵנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־
הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב־
חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם בֵּים־סוּף:
ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ הַלְלוֹיָע אֶת־
גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעֵר בֵּים־סוּף וַיִּתְרַב
וַיּוֹלִיכֵם כְּתִהְמוֹת בַּמִּדְבָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם
מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֵלֵם מִיַּד אוֹיֵב:
יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צַרֵּיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא
נֹתַר: יב וַיִּאֲמִינוּ בְּדַבְּרָיו וַיִּשְׁירוּ
תִּהְלֹתוֹ: יג מִהֲרוּ שִׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־
חָזְרוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַּאֲוָה בַּמִּדְבָּר
וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם
שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רִזּוֹן בְּנִפְשָׁם:
טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ
יְהוָה: יז תַּתַּחֲ־אָרֶץ וַתִּבְלַע דִּתָּן וַתִּכַּס
עַל־עֲדַת אֲבִירָם: יח וַתִּבְעֵר־אֵשׁ
בַּעֲדָתָם לְהַכָּה תִּהְלֵט רִשְׁעִים:
יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בְּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמִּסְכָּה:
כ וַיִּמְיְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתִבְנִית שׁוֹר אָכַל
עֵשֶׂב: כא שִׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה
גְּדִלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בְּאֶרֶץ חָם
נִזְרָאוֹת עַל־יַם־סוּף: כג וַיִּאֲמֹר
לְהַשְׁמִידָם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עֲמַד
בְּפֶרֶץ לִפְנֵי הַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהֲשַׁחֲתִית

כה הִפָּךְ לָבָם לִשְׂנֹא עֲמָו לְהַתְנַפֵּל
בַּעֲבָרֵי: כו שְׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן
אֲשֶׁר בְּחֶרֶב־בוֹ: כז שְׁמוֹ־בָם דְּבָרֵי
אוֹתוֹתָיו וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ חָם: כח שְׁלַח
חֲשֹׁף וַיִּחַשְׁף וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרָיו דְּבָרוֹ:
כט הִפָּךְ אֶת־מִימֵיהֶם לָיִם וַיָּמָת אֶת־
דָּגָתָם: ל שְׁרַץ אֲרָצָם צִפְרָדַיִם בְּחִדְרֵי
מַלְכֵיהֶם: לא אָמַר וַיִּבָּא עֶרֶב כְּנִים
בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ
לְהַכּוֹת בְּאֲרָצָם: לד וַיִּךְ גִּפְנִם וַתִּאֲתָנָם
וַיִּשְׁפֹּר עֵץ גְּבוּלָם: לה אָמַר וַיִּבָּא אֲרָבָה
וַיִּלָּק וַאֲזִין מִסִּפֶּר: לח וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרִי אֲדָמָתָם: לו וַיִּכֶּה
כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רִאשִׁית לְכָל־אוֹנָם:
לז וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וַזָּהָב וַאֲזִין בַּשִּׁבְטִי
כּוֹשֵׁל: לח שְׁמַח מִצְרַיִם בַּעֲזָתָם כִּי־
נִפְל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם: לט פֶּרֶשׁ עֲנָן לְמִסָּךְ
וְאֵשׁ לְהָאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיִּבָּא שִׁלּוֹן
וְלָהֶם שְׁמִים יִשְׁבִּיעֵם: מא פֶּתַח צוֹר
וַיַּזְוֹבוּ מַיִם הִלְכוּ בַּצִּיּוֹת נִהַר: מב כִּי־
זָכַר אֶת־דְּבָר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרָהָם עֲבָדוֹ:
מג וַיִּצָּא עֲמָו כְּשִׁשׁוֹן בְּרִנָּה אֶת־
בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם
וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בַּעֲבוּר |
יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתָיו וְנִצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

יום שני

קִז א הָדוּ לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת
יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תִּהְלֹתוֹ: ג אֲשֶׁרִי

עד־שַׁעֲרֵי מוֹת: יט וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה
בְּצַר לָהֶם מִמַּצְוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם:
כ וַיִּשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּפְּאֵם וַיִּמְלֹט
מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יִדְרוּ לַיהוָה חֶסֶדוֹ
וַיִּנְפְּלוּתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּרוּ זִכְרֵי
תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג וַיִּרְדּוּ
הַיָּם בְּאִנְיֹת עֲשֵׂי מְלָאכָה בְּמִים רַבִּים:
כד תִּמְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וַיִּנְפְּלוּתָיו
בְּמַצּוֹתָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה
וַתְרוֹמֵם גְּלוֹיו: כו יַעֲלֹ שָׁמַיִם יִרְדּוּ
תְּהוֹמוֹת נִפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג:
כז יִתְּנוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁבוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם
תִּתְבַּלַּע: כח וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה בְּצַר
לָהֶם וַיִּמְצְאוּתֵיהֶם וַיִּצְיָאֵם: כט יִקָּם
סַעֲרָה לְדָמָמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוֹיהֶם:
ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוֹז
חֶפְצָם: לא יִדְרוּ לַיהוָה חֶסֶדוֹ
וַיִּנְפְּלוּתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוּמֻמוּהוּ
בְּקַח־לָעַם וּבְמוֹשָׁב זָקָנִים וַיִּהְלֻהוּ:
לג יֵשֶׁם הַהָרֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
לְצִמְאֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת
יִשְׁבֵּי כָּה: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם
וְאַרְץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם
רַעֲבִים וַיִּכְנֹנוּ עִיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ
שָׂדוֹת וַיִּשְׁעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי
תְבוּאָה: לח וַיִּבְרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד
וַיִּבְהַמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְצְעוּ
וַיִּשְׁחֻהוּ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְדּוּ: מ שִׁפְךָ בְּזוֹ
עַל־גְּדִיבִיכֶם וַיִּתְּעֵם בְּתֵהוּ לֹא־דָרְךָ:

כב לחודש יום שלשי

קח א שִׁיר מְזֻמָּר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לְבִי
אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֹה־
בְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹנֹר אַעֲרִיה
שָׁחַר: ד אֹדֶךְ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ
בְּלִאֲמִים: ו כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם
חֶסֶדְךָ וַעַד־שְׁחָקִים אֲמַתְךָ: ז רִוְמָה
עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ
בְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: ט אֱלֹהִים: י דָּבָר
בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶה אֶחְלֶקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ
סִבּוֹת אֲמַדְד: יא לִי גִלְעָד: יב לִי מִנְּשָׂה
וְאַפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי:
יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אָדָם אֲשַׁלִּיךְ
נַעֲלִי עַל־פְּלִשַׁת אֶתְרוּעָה: טו מִי וְכִלְנִי
עִיר מִבְּצָר מִי נִתְּנִי עַד־אָדָם:
יז הֲלֹא־אֱלֹהִים זִנְחֻתָנוּ וְלֹא־תִצָּא
אֱלֹהִים בְּצִבְאָתֵינוּ: יח הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת
מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם: יט בְּאֱלֹהִים
נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יְבוֹס צָרֵינוּ:

קח א לְמִנְצַח לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהִי
תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רִשָּׁע
וּפִי־מְרֻמָּה עַל פִּתְחוֹ דִּבְרוּ אֹמֵי לִשׁוֹן
שָׁקָר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבֵּנִי וַיִּלְחַמּוּנִי
חֲגָם: ד תַּחַת־אֶהְבְּתִי יִשְׁטַנּוּנִי וְאֹנִי

תַּפְלָה: ה וַיִּשְׁמְעוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה
וְשִׁנְאָה תַּחַת אֶהְבְּתִי: ו הִפְקֵד עָלַי
רִשָּׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
ז בְּהִשָּׁפְטִי יֵצֵא רִשָּׁע וַתִּפְלֹתוּ תְהִיָּה
לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲשִׂים פְּקָדְתּוֹ
יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־כִנּוּי תוֹמָיִם וְאַשְׁתּוֹ
אֶל־מִנְהָ: י וְנוֹעַ יִנּוּעוּ כִנּוּי וְשִׁאֲלוֹ
וְדָרְשׁוּ מִחִרְבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה
לְכָל־אֲשֻׁרָּלוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגִּיעוּ:
יב אֶל־יִהְיֶילוֹ מִשְׁךָ חֶסֶד וְאֶל־יִהְיֶה חֲזוֹן
לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לַחֲכִרִית בְּדוֹר
אַחֵר יִמַּח שְׂמִם: יד יִזְכָּר: טו עֲזֹן אֲבֹתָיו
אֶל־יְהוָה וַחֲטָאֹת אָמֹו אֶל־תִּמַּח:
טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּבְרַח מֵאֶרֶץ
זָכָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת
חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וַיִּבְכֶּה
לִבָּב לְמוֹתָת: יח וַיִּאָּהֵב קָלְלָה וַתְּבוֹאָהּ
וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ:
יט וַיִּלְבַּשׁ קָלְלָה כְּמָרוֹ וַתִּבְכֶּה בְּמִים
בְּקִרְבּוֹ וַיִּשְׁמֵן בַּעֲצָמוֹתָיו: כ תִּהְיֶי־לּוֹ
כְּבֹד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תָּמִיד יִחַגְרָה:
כא זֹאת פָּעַלְתָּ שָׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה
וְהַדְּבָרִים רָעַ עַל־נַפְשִׁי: כב וְאַתָּה: כג
יְהוָה קְרִי אֱלֹהִים אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹמֵי לִמְעַן
שָׁמֹךְ כִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הִצִּילָנִי: כד כִּי־
עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי:
כה כָּל־כְּנוּטוֹתַי נִהְלַכְתִּי נִגְעַרְתִּי
בְּאֶרְבָּה: כו בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וּבִשְׁרִי
כָּחַשׁ מִשְׁמֵן: כז וְאֹנִי: כח הִיטִיתִי חִרְפָּה

לָהֶם וְרֹאשִׁי וַיִּנְעוּן רֹאשָׁם: כט עֲזָרְנִי
יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַח־סֶסֶדְךָ: לו וַיִּדְעוּ
כִּי־יִרְדֹּף זֹאת אֹתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָה:
כז וַיִּקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ: לב
וַיִּבְשׂוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי
כָּל־מָה וַיַּעֲטוּ כְּמַעֲלֵל בִּשְׁתָּם: לד אֹדְרָה
יְהוָה מְאֹד בְּכִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֵלְנוּ:
לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ
מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

קי א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה: לב לֹאֲדַנִּי
שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֲיִכְךָ הַדָּם
לְרִגְלֶיךָ: לד מִשְׁחָ־עֵזְךָ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן יִרְדֶּה בְּקִרְבִּי אֲיִכְךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת
כְּנוֹם חִילְךָ בַּהֲדָרִי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר
לְךָ טַל יִלְדָּתְךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה: ו לֹא
יִנָּחֵם אֹתָהּ־כִתְּנוֹ לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵי
מַלְכֵי־צָדֵק: ז אֲדֹנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ
בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ח יָדִין בְּגוֹיִם מְלֹא
גִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה:
ט מִנְּחַל בְּדִרְךָ יִשְׁתַּה עַל־פָּן יָרִים
רֹאשׁ:

קיא א הַלְלוּיָהּ: לב אֹדְרָה יְהוָה בְּכָל־
לִבָּב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וַעֲדָה:
ג גְּדֻלִּים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־
חַפְצֵיהֶם: ד הוֹדוּ־וְהִדָּר פָּעִלְוּ וַצִּדְקָתוֹ
עֲמִידַת לְעַד: ה זָכַר עֲשֵׂה לְנִפְּלוֹאוֹתָיו
חֲנוּן וְרַחֲמֵם יְהוָה: ו טָרַף נִתָּן לִי־אֹיִ
יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ז כַּח מַעֲשָׂיו הִגִּיד
לַעֲמֹו לַתָּה לָהֶם נִחַלַת גּוֹיִם: ח מַעֲשֵׂי

לקוטי

שאלו תלמידיו את רבי יוסי נן

מזהר

בניהם אלא משהו, נומיקון: ויהי מעשה הצדקה שלום (ישעיהו כב); הינו כי אין דומה שלום של התענית לשלום של שבת, כי זה אין לו פה, וזה יש לו פה. וזהו החלוק, שבחיתת שלום שיש לו פה היא במעלה על שלום שאין לו פה, כמו מעלת מדבר על חי:

כי החיות הם חיים כמו בני אדם, אבל האדם יש לו מעלה, שיש לו פה הדברי. וזהו החלוק בין חמץ למצה, שהחלוק בין חית לחא. חמץ הוא בחית, זה בחינת שלום שאין לו פה, בחינת חי, בחינת (אויב ח): וזאת השדה השלמה לך; הינו בחינת שלום שאין לו פה, שאין לו פה הדברי, כמו חיות השדה. ומצה היא בהא, זה בחינת ה' מוצאות הפה, בחינת פה הדברי כנ"ל. וזה בחינת (בראשית טו): הא לכם זרע, בחינת (תשע ט): זרעו לכם לצדקה, בחינת: מעשה הצדקה שלום כנ"ל:

וזהו (משל יח): מדנים ושבית הגורל. גורל זה בחינת ענג שבת, בחינת (דניאל יב): ותנחם ותעמוד לגורלך לקץ הימין; שאז יהיה כלו שבת, וזה: ותנחם, זהו בחינת (שמות כ): ויגד ביום השביעי. וגורל הזה, שהוא שבת, מבטל מדנים וצרים כנ"ל. ועוד יש לו פה, שבו נעשה בחינת פה כנ"ל, וזהו: ויבין עצומים יפירי - בין התעצמות והתחברות קנה החיות לג החיות, הוא מפירי, ונעשה הא מחית, הינו בחינת פה כנ"ל:

וזהו ששאלו את רבי יוסי בן קסמא: אימתי בן דוד בא. והשיב להם: כשיפל זה השער וכו'. ועקר הדבר, שיפל שלשה פעמים, ואין מספיקין לבנותו עד שכן דוד בא. כי שער ארם זה בחינת שער דסמרא אחרא, וכשיפל נפילה אחר נפילה על ידי בחינות שהבאתי * כנ"ל, אז יבוא בן דוד ויבנה שערי הקדשה. הינו, כשאין אמונות חכמים ואין שומע להם, בבחינת (ישעיה כב): ולמוכיח בשער יקשו; על ידיהם באים לחלי עד אין מרפא כנ"ל, בבחינת (תהלים ק): ויגיעו עד שערי מות; אבל כשיש להם אמונה, אזי נפתחים להם שערי הקדשה, בבחינת (ישעיה כב): פתחו שערים וכו' שומר אמונים. וכשזה קם, זה נופל (ח), ואז נופל שער ארם פעם אחת:

וחקמת אמונה היא על ידי נדר, ואז נהר בנהירו דאבהו כנ"ל, ואז נבנה פעם שנייה שער דקדשה, בבחינת (תהלים כד): שאז שערים ראשיכם; כי האבות הן הראשים (כ), בבחינת (שמות י): אלה ראשי בית אבותם. וכשזה קם, זה נופל, וזה בחינת נפילה פעם שנייה שער של ארם. ועל ידי האות האבות וזכה לשבת, להשפית אויב, וזכה לשלום כנ"ל, ואז נבנה פעם שלישי שער דקדשה, בבחינת (זכריה א): ומשפט שלום שפמו בשעריכם; ובבחינת צדקה: אל תדפא עני בשער (משל כב); ומבטלים השונאים חיוגים משער ארם, בבחינת (תהלים כב): וישחו כי ישיבי שער; כי נכנע כד פועם, שהיה עשו אדום כנ"ל, שהוא באדרת שער (בראשית כח), וזהו נפילת פעם שלישי שער של ארם:

(עד כאן לשון רבנו ז"ל)

וכל זה נעשה על ידי הצום, כי על ידי הצום נכנע הכבד לפני המוח, כי ביום שאדם אוכל, אז הכבד נוזן תחלה, ואחר כך הוא שולח להמוח; נמצא, ביום האכילה הגדלה והממשלה להכבד. וכשמתענה, אזי נוזן המוח תחלה, והמוח שולח מוון אחרי כך להכבד (א); נמצא, ביום הצום נכנע הכבד לפני המוח, והגדלה והממשלה להמוח. וזהו תקון למה שפגם בתחלה בתחבמה, שהיא המוח, שהיא הצלם המאיר בפניו, ועכשו על ידי התענית הוא מכניע את הכבד, ונותן הממשלה להמוח, וכשנכנע הכבד, שהוא ראש המסמרים, אזי נכנעים כל האויבים האחוזים בהכבד. וזה אותיות צום נומיקון: וכתותי מפני צרי (תהלים כב), שעל ידי הצום נכנע הכבד ונתתקן מוח התחבמה, שהיא הצלם, ומאיר בפני אדם. ועל ידי הצלם שפגמו, על ידי זה: וכתותי מפני צרי - מפניו דיקא כנ"ל:

אבל כשזוכה לבחינת ענג שבת כנ"ל, אז אין צריך לצום (ב), כי פועל באכילתו מה שפעל על ידי הצום, הינו להשפית אויב. כי אכילת שבת, קדש היא, וכל זר לא יאכל קדש (ויקרא כב); * ואז נכנע הכבד, ואז נתפטר כחו, בבחינת (תרומה דף קלח): וכל שולטני רגזיו, שהם בחינת כבד פועם, * ונתגלה המוח התחבמה ומאיר בלבו ערקון ואחברו. ואז: וכלא בבחינת ואנפא נהירו אהבה, בבחינת (שח"ט): אהבה בנהירו עלאה:

בתענוגים, וכל זה מענג שבת הנ"ל:

ז ודע, שלבטל ולהכניע האויבים די הצום או אכילת שבת לבר, אבל לרב השלום צריך גם להרבות בצדקה, כמאמר חכמינו וזכונם לברכה (אבות פ"א): מרבה צדקה - מרבה שלום. וזהו שאמרו (ברכות י): אגרא דתעניתא - צדקתא; ואמרו (תענית ח): שמש בשבת צדקה לעניים. שמש, זה בחינת שלום, כמאמר חכמינו וזכונם לברכה (מכילתא ובספרי פ' תצא ובירושלמי בחובות פ"ד): וזרחת עליו השמש - מה שמש הוא שלום לכל באי עולם וכו'. וזהו שמש, הינו השלום, אינו אלא על ידי צדקה לעניים:

ח ודע, שיש חלוק בין השלום של התענית של חל ובין השלום של ענג שבת. הינו, השלום של תענית אין לו בחינת דבור, בחינת (בראשית יז): ולא יכלו דבור לשלום; אבל על ידי ענג אכילת שבת נשלם הדבור לשלום, בבחינת (תהלים קב): למען אחי ורעי אדברה נא שלום; בחינת (ישעיה נז): ודבר דבר, הנאמר בשבת. כי הפה נשלם באור גדול בשעת אכילת שבת:

וזהו שאמרו חכמינו וזכונם לברכה (ט): אין בין חמץ למצה אלא משהו. חמץ, זהו בחינת תקון הפעם על ידי התענית כנ"ל, בחינת (ישעיה כב): מי זה בא מאדום חמוץ בגדים. אדום זה בחינת כד הנ"ל, וחמץ זה בחינת הכנעתו, בחינת תענית, בחינת העדר אכילה, בחינת (שמות יב): כל מחמץ לא תאכלו. לא תאכלו - זה בחינת תענית הנ"ל. מצה, זה בחינת אכילת ענג שבת, בחינת (ישעיה כב): למען תמצו והתענגתם וכו'. וזהו: אין בין חמץ למצה וכו'; הינו אין בין התענית לבין אכילת ענג שבת הנ"ל, אין החלוק

(א) עין בשער חקוני עונות להאיר. (ב) עין אורא וזאת דף רפ"ב ע"ב. (ג) טעמי מנות ל"ח הבבלי וכן תוכא בשל"ה בספספס. (ד) רש"י פרשת תולדות על פסוק ולאם מלאם יאמין. (ה) עין וזר פתח דף ר"ג ע"ב. * בעמ' הבא.

לקוטי הלכות

הלכות נטילת ידים הלכה ו

ארח חיים

מרחמם" הנ"ל, שזהו הצרה הגדולה מכל הצרות וכו', כמו שמבאר שם. ועל כן צריכין להתאבל מאד על זה, והעקר לככות על צוונותינו שגרמו הרבה מהם מעכבים הגאולה. ועקר הצרה הגדולה מן הכל הוא ההסתלקות וההעלמה של הצדיקי אמת, שנסתלקו ונתעלמו בצוונותינו ואין מי יעמד בעדינו. כי כל חטא המרגלים וכל חטא העגל שגרמו הרבה בבית המקדש, וכן כל העשר נסיונות שנסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר, כלם היו על-ידי פגם המחלקת שחלקו על משה והתלוננו עליו ולא שמעו לדבריו, כמו שכתוב שם בפסוק (שמות טו, כד): "וילנו העם על משה ועל אהרן" וכו' וכן הרבה. וזה גרם כל התרבות. וכן עתה עקר אריכת הגלות הוא על-ידי המחלקת על צדיקי אמת והאמת נעדרת. ועל-כן צריכין לככות ולצעק מאד על זה כמו נפש. ועקר הפגם הוא בחינת מחלקת קרח הנ"ל, שהוא מה שעושים פרווד בין בחינת 'איה' ו'מלא', על-ידי הקטשות שהם למעלה מדעתם שאי אפשר להבינם כנ"ל. והכל בא על-ידי גסות וגאות שכל אחד חפץ בכבוד, כי מי שמבטל כבודו נגד כבוד הצדיק האמת שהוא כבוד המקום - בודאי לא יכל לעולם, אף אם יעבר עליו מה, כי הצדיק יכול להאיר בו בכל מקום שהוא, כי מלא כל הארץ כבודו' וכו' כנ"ל. אכל אם חפץ בכבוד עצמו - אינו יכול להתקרב להצדיק, בפרט עתה בדורות האלו, שנקרת האמת מבנה מאד ונשלף אמת ארצה וכו', וכל מי שחפץ להתקרב אל האמת מבזין אותו מאד, על-כן אי אפשר להתקרב כי אם על-ידי שיבטל כבודו וכו'. אכל זה שחפץ בכבוד - אי אפשר לו להתקרב, אף גם נעשה חולק, שזהו בחינת מחלקת קרח וכו', שעל-ידי זה עקר הרבה ואריכת הגלות וכו'.

אנו מחיין עצמנו רק במה שאנו מתגעגעים ומצפים ומחכים לבנין בית המקדש, ואנו עוסקין באמירת הקרבנות בבחינת (הושע יד, א): "ונשלמה פרים שפתינו", שכל זה הוא בחינת רצון - שאנו חושקים ורוצים ומצפים לעשות רצונו להביא קרבנות לבית המקדש וכו'. ומחמת שער הארת הרצון נמשך בשעת האכילה, על-כן הוסיפו ברכה זאת של 'הטוב והמטיב' בברכה המזון דיקא וכו'.

עג. וזה שקונן ירמיהו על הרבה (איכה ג, יח): "ואמר אבד נצחי ותולתי מה", שסבר, שחס ושלום, אפס תקוה, מאחר שנתחבר הבית המקדש שער כלליות העולמות על ידו, שזה עקר התקון וכו' כנ"ל. ועל-כן שם בבית המקדש היה עקר הרצון והדבקות הנפלא להשם יתברך, ועכשיו שנתחבר, חס ושלום, אפס תקוה. אף בתוך דבריו מנחם עצמו ואומר: "זאת אשיב אל לבי על-כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמי, חדשים לבקרים רבה אמונתך". 'חדשים לבקרים' וכו' זה בחינת תחית המתים, שאז יתחדשו כל הנפשות ויקומו בתחיה ויחיו חיים נצחיים, שהוא בחינת הארת הרצון הנ"ל שהוא הרב טובך שיכפו לעתיד וכו'. וזהו שמחזק עצמו כי אף-על-פי שנתחבר הבית המקדש ששם היה עקר תקון זה כנ"ל, אף-על-פי-כן לא אפס תקוה, כי אף-על-פי-כן נזכה לבחינת 'חדשים לבקרים' וכו'. על-כן 'חלקי ה' אמרה נפשי על-כן אוחיל לו' (שם כד), כי עדין אוחיל ואחכה ואקנה ואצפה להשם יתברך, שכל זה בחינת רצון, כי עדין יש תקוה כי 'חסדי ה' לא תמנו' וכו', כי אדרבא, עתה בתקף גלותנו ורחבנו בכלל ובפרט - צריך כל אחד לחזק את עצמו יותר בבחינת התחזקות הרצון ולחכות ולחלות ולצפות עדין לישועת ה', ברצון ונגעגועים גדולים מאד, כי כפי מה שימשיך על עצמו התחזקות הרצון בזה העולם גם בתקף הגלות - כן יזכה לרב טוב הצפון שהוא הארת הרצון לעולם הבא. ועל-כן עתה שחבר הבית המקדש ששם היה עקר הארת הרצון כנ"ל, על-כן עתה צריכין להתחזק בזה ביותר וכו'.

עד. וזה בחינת בין המצרים, שאז מתאבלין על הרבה בית המקדש שגרמו המרגלים, כמו שאמר רבותינו ו"ל (תענית כט). על פסוק (במדבר יד, א): "ויכבו העם בלילה ההוא" - 'אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות'. וכמבאר כל זה בהתורה "כי

וזה שצוה ירמיהו (איכה ה, א): זכר ה' מה היה לנו - ואיתא בכתבי האר"י ו"ל (פרי עין חיים תקון חצות פרק א) שהצעה הוא שמבחינת 'מה' נתהוה 'לנו' וכו', עין שם. הינו בחינה הנ"ל שהגבירו בחינת 'לנו' על בחינת 'מה'. כי האדם צריך להיות בבחינת 'מה', שיהיה נכלל בהרבי האמת שהוא בחינת משה שאמר (שמות טו, ט): "ונחנו 'מה' - שבטל כל ישותו ונכלל בבחינת 'מה'. ומשה, בחינת הצדיק האמת היה קדוש וטהור בקדשה נוראה מאד, ויגע מאד מאד בעבודת ה', ואף-על-פי-כן בטל את עצמו בתכלית הבטול, מכל שכן וכל שכן

אם רוצה להתקרב לצדיקי אמת - צריך לידע שפלותו ופחיתותו האמתית

כפי התחזקות הרצון - יזכה לרב טוב הצפון לעולם הבא

אבלותנו בבין המצרים על התעלמה של צדיקי אמת

לְזִמָּן, כִּי עָקַר בְּרַפְת הַזְמָן הוּא בְּחִינַת הָאֶרֶץ הָרְצוֹן
שְׁאוּמְרִים קִדְּשׁ בְּרַפְת הַזְמָן שְׁאֵנוּ רוֹצִים לְבָרֵךְ, כְּמוֹ
שְׁאוּמְרִים: 'נִבְרָךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵי' וְכו'. וְעוֹד הִנְהִיגוּ
רְבוּתֵינוּ ו'ל הוֹסִיף לִזְמַן מִקֵּדֶם בְּלִשׁוֹן לְעוֹ: 'רְבוּתִי,
מִיר ווִילִין בְּעִנְטִישֵׁין' - פִּקֵּחַ עֲנִיף אִתָּה הַמַּעֲזֵן וְרָאָה
נִפְלְאוֹת ה', אִיף חֲכָמִינוּ ו'ל בְּרוּחַ קִדְּשֵׁם תִּקְנֵנוּ הַכֹּל עַל
הַסֵּדֶר, שְׂדִיקָא בְּמִצְוֹת בְּרַפְת הַזְמָן תִּקְנֵנוּ זֹאת לְזִמָּן
שֶׁהוּא לִזְמַן 'נִבְרָךְ' וְכו', וְלִהְיוֹת עוֹד מִקֵּדֶם לִזְמַן דְּבוּרֵי
הָרְצוֹן הַמְּפֹלָג הַנִּלְכָּד בְּפֶה מִלֵּא שְׁאוּמְרִים 'מִיר ווִילִין
בְּעִנְטִישֵׁין'. וְכָל זֶה מִחֲמַת שֶׁעָקַר הָאֶרֶץ הָרְצוֹן הוּא בִּשְׁעַת
הָאֲכִילָה כְּנִל, עַל-כֵּן אִזְדַּקְתָּ תִּקְנֵנוּ בְּרַפְת הַזְמָן וְלִזְמַן
דְּבוּרֵי הָרְצוֹן בְּפִירוּשׁ, כִּי זֶה עָקַר בְּרַפְת הַזְמָן שֶׁאֲחֵר
הָאֲכִילָה שֶׁהוּא הַתְּגָלוּת בְּפֶה הָאֶרֶץ הָרְצוֹן הַמְּפֹלָג הַמֵּאִיר
בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה דִּיקָא וְכִנִּל:

עו. וְעַל-כֵּן תִּקְנֵנוּ בְּרַפְת הַזְמָן בְּשִׁלְשָׁה דִּיקָא, כִּי עָקַר
הָאֶרֶץ הָרְצוֹן בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי
כָּלִילֵי הַעוֹלָמוֹת הַנִּלְכָּד, שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת, שֶׁהֵם הָאֶרֶץ
דְּרִי מַעְלָה וְהָאֶרֶץ דְּרִי מַטָּה וְכָלִילֵי הַזְמָן יַחַד וְכִנִּל, שֶׁזֶּהוּ
בְּחִינַת שְׁלֹשׁ קְדָשׁוֹת בְּחִינַת (רַשְׁיָא ה. א): "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ" וְכו', וְכִדְמִתְרַגְּסוּ 'קְדִישׁ בְּשִׁמִּי מְרוּמָא עֲלֵאָה'
וְכו', בְּחִינַת קְדִישַׁת הָאֶרֶץ דְּרִי מַעְלָה. 'קְדִישׁ עַל אֶרֶץ'
וְכו', בְּחִינַת קְדִישַׁת הָאֶרֶץ דְּרִי מַטָּה. 'קְדִישׁ לְעֵלָם
עֲלֵמָא', זֶה בְּחִינַת קְדִישַׁת כָּלִילֵי הַזְמָן יַחַד, שֶׁזֶּה עָקַר שְׁלֵמוֹת
הַקְדָּשָׁה, לְכַלֵּם יַחַד בְּזוֹ, שְׁעַל-יְדֵי זֶה דִּיקָא מִתְפַּשֵּׁט
וּמֵאִיר וּמִתְגַּלֶּה קְדִישָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַעוֹלָמוֹת לְעוֹלָמֵי
עוֹלָמֵי הַבָּיָה וְנִצְחֵי. וְאִזְדַּקְתָּ אַחֲרָיְכֶם אוֹמְרִים 'ה' צִבְאוֹת
מִלֵּא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', כִּי בְּתַחֲלָה הִצְדִּיק מִקְשֶׁר כָּל
הַעוֹלָמוֹת יַחַד עַל-יְדֵי שְׁמִקְדָּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְמַעְלָה
וּלְמַטָּה וּמִקְשֶׁרם וְכוֹלֵלם יַחַד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ קְדָשׁוֹת
הַנִּל, וְאִזְדַּקְתָּ מִמִּשְׁיָף הַקְדָּשָׁה בְּהַתְּגָלוּת נִפְלָא כָּל
כָּף, עַד שְׁמוּדִיעַ לְכָל הַרְחוּקִים מֵאֵד מֵאֵד, שֶׁהֵם בְּחִינַת
תְּכֵלִית הַיְרֵוּדִים וְהַנְּמוּכִים שֶׁל דְּרִי מַטָּה, מוֹדִיעַ לָהֶם
דִּיקָא כִּי 'מִלֵּא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', שֶׁזֶּהוּ עָקַר שְׁלֵמוֹת
הָאֶרֶץ דְּרִי מַטָּה - לְהוֹדִיעַ לְכָל הַרְחוּקִים אֵת גְּדֻלָּתוֹ
יִתְבָּרַךְ, וְכִמְוִכֵּן הַיֵּטֵב בְּכָל הַתּוֹרָה הַנִּל, שֶׁזֶּהוּ עָקַר
גְּדֻלַּת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הִצְדִּיק הַרְחֵמֶן הֵיזָה כְּמִבְּאֵר שֶׁם, עֵין
שֶׁם. אֲבָל בְּתַחֲלָה מִקְשֶׁר הַעוֹלָמוֹת בְּשִׁלְשׁ קְדָשׁוֹת הַנִּל,
עַד שְׁמִמִּשְׁיָף הַקְדָּשָׁה יוֹתֵר לְמַטָּה לְמַטָּה בְּבְחִינַת 'ה'
צִבְאוֹת מִלֵּא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ'.

שְׁאֵר אֲנָשִׁים, שְׁכָל אֶחָד יוֹדֵעַ פְּגָמֵי וְחֲטָאֵי וְכו', אִם
הוּא רוֹצֵה לְחוּס עַל עַצְמוֹ לְהַתְקַרֵּב לְצִדִּיקֵי אֱמֶת בְּחִינַת
מֹשֶׁה - צָרִיף לִידַע שְׁפִלוּתוֹ וּפְחִיתוּתוֹ הָאֱמֶתִי עַל כָּל
פְּנִים, וְלֹא יִרְצֶה כְּבוֹד עַל כָּל פְּנִים, וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּבְחִינַת
'מֵה', וְאִזְדַּקְתָּ הִצְדִּיק לְהֵאִיר בּוֹ גַּם כֵּן, כִּי 'מִלֵּא כָל
הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', עַד שִׁיְהִי נִכְלָל בְּחִינַת 'מִלֵּא' וּבְחִינַת
'אִיָּה' יַחַד כִּי בְּאֱמֶת כִּלֵּא חֵד וְכִנִּל. אֲבָל הַחֲפֵץ בְּכָבוֹד
עַצְמוֹ עוֹשֶׂה פְּרוּד, וְאִזְדַּקְתָּ מִבְּחִינַת 'מֵה' בְּחִינַת 'לְנוֹ'
שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּינִים כְּמִבְּאֵר בְּפִתְחֵי הַנִּל. וְכָל זֶה מִחֲמַת
שֶׁכְּרוּף אַחֵר יִשׁוּתוֹ וְחֲפֵץ בְּכָבוֹד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'לְנוֹ' -
שְׁאֵנוּ חוֹשְׁשִׁים עַל כְּבוֹד שְׁלָנוּ, כִּאֲלוֹ הַכֹּל מֵגִיעַ לָנוּ עַד
שְׁחַפְצִים שִׁיְהִי לָנוּ גַּם כְּבוֹד.

וְזֶהוּ (אִיכָּה שֶׁם): הַבִּישָׁה וְרָאָה אֵת חֲרַפְתָּנוּ - חֲרַפָּה הִיא
הַפֶּךְ הַכְּבוֹד, כִּי עַל-יְדֵי שְׁחַפְצִים בְּכָבוֹד - בְּאִים
לְחַרְפוֹת וּבוֹשׁוֹת גְּדוּלוֹת, חֵס וְשָׁלוֹם, כִּי 'כָּל הַרְדִּיף
אַחֵר הַכְּבוֹד, הַכְּבוֹד בְּרוּחַ מִמֶּנּוּ' (עֲרִיכִין יג.), כִּי אִינוּ יָכוֹל
לְהַתְקַרֵּב לְהִצְדִּיקֵי אֱמֶת, וְאִזְדַּקְתָּ בְּאִי חֲרַפּוֹת וּבוֹשׁוֹת
שֶׁהֵם הַעוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לְעָלָן, כִּי אֵין מִי שִׁיְצִילֵנוּ וְיֵאִיר
בּוֹ כִּי עֲדָן ה' עִמּוֹ כִּי 'מִלֵּא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ', מֵאַחֵר
שֶׁנִּתְרַחַק מִהִצְדִּיקֵי אֱמֶת עַל-יְדֵי שְׁחַפְצֵי בְּכָבוֹד עַצְמוֹ
וְכִנִּל. וְזֶהוּ (אִיכָּה ה. ב): נִחְלַתְנוּ נִפְכָּה לְזִרִים וְכו' - כִּי
מִבְּאֵר בְּהַתּוֹרָה הַנִּל שֶׁעָקַר הַפְּרִנְסָה וְהַעֲשִׂירוֹת נִמְשָׁךְ
מִכָּלִילֵי הַעוֹלָמוֹת הַנִּל, אֲבָל זֶה שְׁנִתְרַחַק וְגַרְם פְּרוּד
כְּנִל, עַל-יְדֵי זֶה אִינוּ יָכוֹל לְהַמְשִׁיף הַשִּׁפְעַת שֶׁל הַפְּרִנְסָה
וְהַעֲשִׂירוֹת. וְעַל-כֵּן נִחְלַתְנוּ נִפְכָּה לְזִרִים וְכו'. וְעַל-כֵּן
אֵנוּ מִבְּקָשִׁים (תְּהִלִּים קטו. א): "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ
תֵּן כְּבוֹד", כִּי אֵנוּ מִבְּטָלִין עַצְמָנוּ וְיִשׁוּתֵנוּ בְּחִינַת 'לְנוֹ'
שֶׁהוּא יִשׁוּתֵנוּ, רַק אֵנוּ מִבְּקָשִׁים "לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד" שְׁכָל
הַכְּבוֹד יִהְיֶה נִחְזָר וְיָשׁוּב לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא בְּחִינַת
(מִלְכִּים א יח, לט) 'ה' הוּא הָאֱלֹהִים" שֶׁהוּא שֶׁם מִלֵּא
שְׁעַל-יְדֵי זֶה יִתְגַּלֶּה כִּי 'מִלֵּא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ' וְכו':

עו. וְזֶה בְּחִינַת בְּרַפְת הַזְמָן שֶׁתִּקְנֵנוּ רַק בְּבְרַפְת הַזְמָן
לְבָד, שֶׁכְּשִׁשְׁלִשָּׁה אוֹכְלִין יַחַד צָרִיכִין לְזִמָּן,
שְׁצָרִיף הַמְּכָרֵף לִזְמַן לְהַשְׁנִים - שְׁרוּצִים לְבָרֵךְ, שֶׁזֶּהוּ
עָקַר בְּרַפְת הַזְמָן, כִּי מִחֲמַת שֶׁבִּשְׁעַת הָאֲכִילָה הוּא עָקַר
הָאֶרֶץ הָרְצוֹן כְּנִל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מִצְוֹת בְּרַפְת הַזְמָן
כְּנִל, כִּדִּי לְהַמְשִׁיף הָאֶרֶץ הָרְצוֹן הַמְּפֹלָג שֶׁבִּשְׁעַת
הָאֲכִילָה בְּדוּבִירִים שֶׁהֵם דְּבוּרֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁל בְּרַפְת הַזְמָן
וְכִנִּל, עַל-כֵּן תִּקְנֵנוּ, שֶׁכְּשִׁשְׁלִשָּׁה אוֹכְלִין בִּיחָד, אִזְדַּקְתָּ יוֹסִיפוּ

על-ידי
שחפצים
בכבוד -
באים
לחרפות
ובושות
גדולות

תקנו ברכת
הזמן ולומר
דבורי הרצון
בפרוש

אלו המעשיות, ואני זוכר "לאו כלום"! (ראו איך גידענק גאר נישט!) ענו ואמרו: זאת היא מעשה ישנה מאד, יותר מכלם! והיה חידוש גדול אצלם שהתינוק זוכר יותר מכלם.

בתוך כך בא נשר גדול ודפק על המגדל, ואמר להם: חדלו עוד מלהיות עניים! שובו אל האוצרות שלכם, והיו משתמשים באוצרות שלכם. ואמר להם שיעזאו מן המגדל בדרך זקנותם, שכל מי שזקן יותר - יצא תחלה, והוציא כלם מן המגדל. והוציא תחלה את התינוק הנ"ל, כי באמת הוא זקן יותר מכלם, וכך כל מי שהיה נימך יותר - הוציא קדם, והזקן

הגדול הוציא באחרונה, כי כל מי שהיה נימך יותר, היה זקן יותר פנ"ל, והזקן שבהם היה נימך יותר מכלם.

ואמר להם (הנשר הגדול הנ"ל): אני אפרש לכם את המעשיות שספרו כל הנ"ל, כי זה שספר שהוא זוכר גם כשהתכו את התפוח מן הענף, הינו שהוא זוכר גם כשהתכו את טבורו (הינו שגם את המעשה הזאת שפעשה עמו תחב בעת החילוק, בעת שחתכו את טבורו, גם את זה הוא זוכר); והשני שאמר שזוכר כשעשה שהיה הנר דולק, הינו שהוא זוכר גם כשהיה בעבור, שהיה נר דולק על ראשו; וזה שאמר שזוכר גם בעת שהתחיל רקום הפרי, הינו שזוכר גם כשהתחיל להתרקם הגוף,

עלצטער זקן דער איז גיווען יונגער פון זיי אלע. האט זיך דער גרויסער אדלער צו זיי אנגירופן, איך וועל אייך מפרש זיין די אלע מעשיות, וואס די אלע האבן דערציילט. דער האט דערציילט אז ער גידענקט נאך, אז מע העט אפגישניטן דאס עפעלע פון דער צווייג, מיינט ער, ער גידענקט נאך אפילו אז מע האט איהם אפגישניטן דעם נאפל. (כלומר אפילו דאס וואס מיט איהם האט זיך גיטאן תיכף ווי ער איז גיבוירן גיזאן, אז סע האט איהם אפגישניטן דעם נאפל, אפילו דאס גידענקט ער אויך) און דער אנדערער, וואס ער האט גיזאגט, ער גידענקט נאך אפילו אז דאס לעכט האט גיברענט, מיינט ער, ער גידענקט נאך אז ער איז גיווען בעיבור, וואס דעמאלט ברענט א לעכט אויף דעם קאפ. (וואוין אזוי שטייט אין דער גמרא אז דעמאלט אז דאס קינד איז ביי דער מוטער אין בויך, דעמאלט ברענט א לעכט אויף זיין קאפ וכו') און דער וואס ער האט גיזאגט אז ער גידענקט נאך אפילו אז סע האט אנגיהויבן צו ווערן א פרי. דאס איז, ער גידענקט נאך אפילו ווי זיין גוף האט אנגיהויבן צו ווערן, דעמאלט אז דאס קינד הייבט גאר אן באשאפן צו ווערן. און

היינו בעת יצירת הנלד; וזה שזוכר בעת שהיו מוליכים הגרעין לנטע הפרי, הינו שזוכר גם כשנמשכה הטפה בעת הזווג; וזה שזוכר את החכמים שהיו ממציאים את הגרעין, הינו שזוכר גם כשהיה הטפה עדין במח (פי המחין ממציאים את הטפה); וזה שזוכר את הטעם - הינו הנפוש, והריח - הינו הרוח, והמראה - הינו הנשמה; והתינוק אמר שזוכר לאו כלום, כי הוא למעלה מן הכל, וזוכר אפילו מה שהוא קדם מנפש רוח נשמה, שהוא בחינת 'אין'.

ואמר להם: חזרו אל הספינות שלכם, שהם הגופים שלכם שנשברו, שיחזרו ויבנו; עתה חזרו אליהם,

דער גידענקט נאך, דעמאלט, אז מע האט גיפירט דאס קערנדל צו פלאנצן די פרי. דאס איז, ער גידענקט נאך אפילו ווי די טפה איז נמשך גיזאן. און דער גידענקט נאך די חכמים וואס זיי האבן אויסגיראכט דאס קערנדל. מיינט ער, ער גידענקט נאך, אפילו אז די טפה איז נאך גיווען אין מח. און דער גידענקט נאך דעם טעם, דאס איז דאס נפש. און דער ריח, דאס איז דער רוח. און די מראה, דאס איז די נשמה. און דאס קינד האט גיזאגט ער גידענקט גאר ניט, וואוין ער איז גרעסער פון זיי אלע. און ער גידענקט אפילו וואס סע גיווען פאר נפש רוח ונשמה. דרום האט ער גיזאגט, ער גידענקט גאר ניט (כלומר ער גידענקט נאך אז סע גאר ניט גיווען, גידענקט ער אפילו וואס דאס האט זיך גיטאן וואס דאס איז העכער פון אלע.

און דער גרויסער אדלער האט צו זיי גיזאגט, קערט אייך אום צו אייערע שיפן, דאס זענען אייערע גופין וואס זיי זענען צוגראכן גיזאן, זיי

וכברך אותם. ולי (הינו זה הבעטליר הער שוקה תיבוק אז, שהוא מספר כל זה), אמר הנשר הגדול הנ"ל: אתה בוא עמי, כי אתה כמותי, כי אתה "זקן מאד וצדין אתה נימך מאד", וצדין לא התחלת לחיות כלל, ואף על פי כן אתה זקן מאד; וגם אני כך, כי אני זקן וצדין אני נימך וכו'; נמצא שיש לי הספקמה מאותו הנשר הגדול (שאני חי חיים ארבים כנ"ל); ועתה אני נותן לכם חיים ארבים שלי, במתנה לדרשה! ונעשה שם שמחה וחדוה גדולה ונעצומה מאד מאד.

ביום השני של שבועת ימי המשפה, חזרו וזכרו הזוג הזה את הבעטליר השני, הינו החרש שהחיה אותם ונתן להם לחם, והיו בוכים ומתגעגעעים:

וועלן ווידער גיבויעט ווערן. היינט קערט אייך אום צו זיי, און ער האט זיי גיבענטשט. און צו מיר, (היינו צום בלינדן בעטלער וואס ער דערציילט דאס אלץ) האט ער גיזאגט. (היינו דער גרויסער אדלער) דו קום מיט מיר ווארין דו ביסט אזוי ווי איך. וואוין דו ביסט זייער אלט. און גאר יונג. און דו האסט נאך גאר ניט אנגיהויבן צו לעבן און דו ביסט פארט זייער אלט. און איך בין אויך אזוי. וואוין איך בין זייער אלט. און בין נאך גאר יונג וכו'. נמצא האב איך א הספקמה פון דעם גרויסן אדלער. אז איך בין זייער אלט און בין גאר יונג וכו'. היינט שענק איך אייך במתנה גמורה דרשה גישאנק. אז איר זאלט זיין אזוי אלט ווי איך. איז דאסר גיזאן א גרויסע שמחה און זייער א גרויסע תורה. און זיי זענען זייער פרייליך גיווען.

אין דעם אנדערין טאג פון שבועת ימי המשפה, האבין זיך די חתן כלה ווידער דעמאנט. אין דעם אנדערין עטלער. וואס ער איז גיווען א טיבער

איך לוקחין לכאן את אותו הפעטליר
החרש שההיה אותנו, פנ"ל? בתוך
שהיו מתגעגעים אחריו, והנה הוא
בא, ואמר: הגני! ונפל עליהם ונשק
אותם, ואמר להם: עתה אני נותן לכם
במתנה שתהיו כמוני, שתהיו חיים
טובים כמוני, כי בתחלה ברכתי אתכם
בזה, ועתה אני נותן לכם חיים טובים
שלי - במתנה גמורה לדרשה. ואתם
סוברים שאני חרש? אין אני חרש
כלל! רק שכל העולם פלו אינו עולה
אצלי לכלום, שאשמע החסרון
שלכם, כי כל הקולות - כלם הם מן
החסרונות; כי כל אחד ואחד צועק על
חסרונו, ואפלו כל השמחות שבעולם

- כלם הם רק מחמת החסרון, ששמע
על החסרון שחסר לו ונתמלא; ואצלי
כל העולם פלו אינו עולה לכלום,
שיכנסו באזני החסרון שלהם, כי אני
חי חיים טובים שאין בהם שום
חסרון, ויש לי הספקמה על זה שאני
חי חיים טובים, מן המדינה של
עשירות, וחיים טובים שלו היו,
שהיה אוכל להם ושותה מים. (וספר
להם):

כי יש מדינה שיש בה עשירות גדול,
שיש להם אוצרות גדולים. פעם אחת
נתקבצו, והתחיל כל אחד להתפאר
עם חיים טובים שלו, איך הוא חי
חיים טובים, וכן ספר כל אחד ואחד

מסדר החיים טובים שלו, ועגית
ואמתי להם: אני חי חיים טובים
שהם טובים יותר מחיים טובים
שלכם, והא ראיה - כי אם אתם חיים
חיים טובים, אראה אם תוכלו
להשיע את מדינה פלונית, היות שיש
מדינה שהיה להם גן, והיה באותו
הגן פרות, שהיה להם כל מיני טעמים
שבעולם; גם היה שם כל מיני ריחות
שבעולם, גם היו שם כל מיני מראה,
כל הגונין וכל 'הקוויאטין' שבעולם,
הכל היה שם באותו הגן. והיה על
הגן גנני אחד (שקרו 'אגראדניק'), והיו בני
אותו המדינה חיים חיים טובים על
ידי אותו הגן. ונאבד שם הגנני. וכל

איך לעב חיים טובים בעסערע פון איין.
ראיה. ווארין אז איר לעבט חיים טובים העלפט זע
דער מדינה ווארין סע פארהאנדן א מדינה וואס
זיי האבין גיהאט א גארטן און אין דעם גארטן
איז גיווען פירות וואס זיי האבין גיהאט אליילי
טעמים וואס אין דער וועלט. און זיי האבין גיהאט
אליילי ריחות וואס אין דער וועלט. און סע
דארט גיווען אין דעם גארטן אליילי פירות.
וואס פאר א פאך און אלע קוויאטין וואס אין
דער וועלט. איז אלץ גיווען דארט אין דעם
גארטן.

און סע גיווען איבער דעם גארטן איין א
גראדניק (דעיינ דער וואס ער זעהט דעם גארטן) פלעגט
די מדינה צו לעבן חיים טובים דארף דעם
גארטן. איז דארט דער אגראדניק פארפאלן
גיווארין. מיילא וואס סע איז דארט דא אין דעם
גארטן. מוז בוודאי שוין גאר צו נישט ווערין
ווארין סע איז זיך שוין נישט דא דער אגראדניק.
וואס ער זאל דעם גארטן צו זעהן און זאל זיך

מה שהיה שם באותו הגן פנדאי
מכרה להיות כלה ונפסק, מאחר שאין
שם המקנה - דהינו הגנני; אבל אף
על פי כן, היו יכולים להיות מן
הספחים שבגן. ובא עליהם מלך
אכזר על אותה המדינה, ולא היה
יכול לעשות להם דבר, והלך וקלקל
את החיים טובים של המדינה שהיה
להם מן הגן, ולא שקלקל את הגן, רק
שהשאר שם באותה המדינה שלש
כתות עבדים, וצוה עליהם שיעשו מה
שפקד עליהם; ועל ידי זה קלקלו את
הטעם, שעל ידי מה שעשו שם, כל
מי שיצא לטעם איזה טעם יהיה
טעם נבלה. וכן קלקלו את הריח,

פארין ארום אים וואס מע באדארף ארום דעם
גארטן צו טאן. לושמיר זיי וואלטין נאך גיקאנט
לעבין פון די ספחים פון דעם גארטן. (דהיינו פון דער
וודער וואסמג. דעיינו דאס וואס סע וואקסט אין א גארטן אליון פון
דעם וואס סע פאלט אראם) איז אנגינקען א מלך אכזר
(מלכוון אין אום דערפארטיקער) אויף דער מדינה און דער
מלך האט זיי גאר נישט גיקענט טאן. איז ער
גיאנגען און האט זיי כלאי גימאכט די חיים
טובים פון דער מדינה וואס זיי האבין פון דעם
גארטן. און נישט ער האט כלאי גימאכט דעם
גארטן. גאר ער האט איבער גילאזט אין דער
מדינה. דריי כתות קנעכט. און ער האט זיי אן
גיאנט. אז זיי זאלן טאן דאס וואס ער האט זיי
גיהייסן. און דורך דעם וואס זיי האבין דארט
גיסאן. דאס וואס דער מלך האט זיי גיהייסן.
דורך דעם. האבין זיי כלאי גימאכט דעם טעם.
ווארין דורך דעם וואס זיי האבין דארט גיסאן.
דורך דעם האבין זיי גימאכט. אז ווער סע וועט
וועלן פילין א טעם. זאל דאס האבין א טעם פון
נבלה. און אזוי האבין זיי כלאי גימאכט דעם ריח

לְוִי בַר חִיָּתָא. ר' לְוִי בַר חִיָּיא. ר' לְוִי
בְרִיהַ דְּר' זְעִירָא. ר' לְוִי צִנְפְּרִיא. ר'
לְוִי בַר יַעֲקֹב. ר' לְוִי בַר רַבִּי. לְוִי בַר
טַבְרִי. לְוִי בַר יִצְחָק. רב לְוִי בַר הִיגִי.
רב לְוִי בַר בְּרַכְיָה.

רַב לְוִיטָס איז יבֵּנָה. ר' לְוִיטָס
חוּזָאָה. ר' לולאַיני בר טבֿרי. לולֵינוס
חֲבִירוֹ שֶׁל פֿפּוס שְׁנֵהֲרַג עַל קִדּוּשׁ
הַשֶּׁם. רַב לולֵינוס דְּרוֹמִי. בַּר לולֵיתָא.
רַב לִיוֹנְטִי. לִחְמָא בַּר לִזְאִי. רַב לִזְאִי.
לִילִי בַר מֵאנִי אוֹ בַר מִמֶּל. ר' לִיל בַּר
אַלֶּם.

אות מ. ר' מאיר. ר' מאיר בר רב
פינצא. מאיר בר אבהו. רב מאיר בר
מר. רב מרי. רב מאיר ברב חסדא
מרי ברב הונא בר' ירמיה בר אבא.
מרי בר איסק (ב"ה). רב מרי בר איסור
גידוא, [רב מרי] בר רזול פת שמואל. רב
מרי ברביה דרב פהנא. מרי בר מר
עוקבא. רב מרי ברביה דרב אשי. אבא
מר ברביה דרב פפא. אבא מרי ריש
גלותא. אבא מרי. אבא מרי אחוה דר'
יוסי מר יונה ואמר משוישא בני רב

חֲסֵדָא. מִר בְּרִיה דְּרַבִּינָא. מִר בְּרִיה
דְּרַב יוֹסֵף. מִר קִשְׁיָשָׁא בְּרִיה דְּרַבָּא.
מִר בִּר לְשִׁמְעֵאל. מִר. מִר בִּר אַחָא
בְּרִיה דְּרַבָּא. מִר בִּר רַב אֲדָא בִּר
אַהֲבָה. מִר בִּר אִידָאִי. מִר בִּר אֲמִימִר.
(וּבִר רַב אֲשִׁי). מִר בִּר רַב אֲשִׁי שְׁחָתָם
הַתְּלִמּוּד, וְטָבִימִי חָתָם. מִר בְּרִיה דְּרַב
סָמָא פֶּרֶב אֲשִׁי. מִר בִּר הַמְדִּירִי. מִר
בִּר חִיָּא. (מִר טַבָּא).

התחזק במצות יותר ממה שהיכלת
בדרך.
הפסד ממון מכפר על גופו.
הצמאון הוא תקון דברים בטלים.
התשובה מביאה רפואה לעולם.
השוכה מראה - זדונות נעשין
כשגגות, ומאהבה - נעשין כזכיות.
השוכה מקרבת את האלה,
ומארכת ימיו ושנותיו של אדם.
על-ידי השוכה יחיד מוחלין לו
ולכל העולם כולו.
הקדוש ברוך-הוא נתפס על-ידי
ודוי; ודומה כאלו בנה מזבח
והקריב קרבן.
מי שמעביר על מדותיו מעבירין לו
על כל פשעיו.

כִּזָּה יוֹדֵעַ הָאָדָם שֶׁבִּאֲמַת הוּא רוֹצֵה
לַעֲבֹד: כְּשֶׁאֵינוּ רוֹצֵה בְּפָסוּמֵנוּ.
עַתָּה מִי שֶׁאֵינוּ יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ הַשָּׂם, יִקְטִין
אֶת-עֲצָמוֹ.
עַתָּה עַל-יְדֵי תַפְלָה שֶׁהִיא בְּשׁוּעָה -
יִמְחַל לָהּ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.
פ. עַל-יְדֵי שְׁקָרִים אֵין אָדָם יָכוֹל
לְהִיטִיב מַעֲשָׂיו.
פֶּא. מִי שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לִפְטֹל אֶת הַיָּצֵר
הָרַע עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת אוֹתוֹ לְבֵית-
הַמִּדְרָשׁ, יֵדַע שֶׁעֲדִין בְּרִשְׁעוֹתָ קֵנִם.
פֶּב. הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חִפֵּץ בְּמַצּוֹת
שֶׁעָשָׂה בָּהֶם גַּם רְצוֹן הַכִּרְיּוֹת, יוֹתֵר
מִבְּמַצּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְקוֹנוֹ.
פֶּג. מוֹטֵב לְאָדָם לָקִים הַמַּצְוָה כְּפִי
הַאֲפֹשֶׁר - מִלְּהַנִּיחַ לַגִּמְרִי.

ידי זה מתגברים חס ושלום כל התאוות ומדות רעות שבאים מהעפוי"ם שיונקין מאנפין חשוכין. ועל ידי זה בעצמו מתגבר חס ושלום מממשלתם וגוזרין עלינו גזרות רעות ומרות רחמנא לצל. אבל מה נעשה לתקן זאת, כי מחמת על הפרנסה והתגברות הוצר הרע ורבויו הצרות קשה מאד לעסק בתורה פראוי, ואפלו מעט שעוסקים בה, חשכו עינינו, ונסתם שכלנו מלעין בה פראוי, ועל פי רב אין אנו מבינים אפלו פשוטן של דברים, מכל שכן שאין אנו מבינים עמקותיה ונעימותיה פנימיותיה וסודותיה. ואין אנו זוכים לראות אור פני התורה הקדושה. וכמה וכמה אנו רחוקים משבעים פנים לתורה, משבעים אנפין נהירין, שהם מכניעים ומבטלים העי"ן אנפין חשוכין, שעל ידי זה ממילא נשברים ונופלים ממשלת שבעים שרים של אומות שיונקים מהם, אבל איך זוכים לזה.

אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו ותן חלקנו בתורתך, ונבנו ברחמיך הרבים שנוזה להתעורר מעטה אליך באמת, ונתחיל מעתה לעסק בתורה יומם ולילה. ואל יטרידנו ואל יבלבל אותנו שום טרדא ועסק ומשא ומתן, רק תהיה מלאכתנו נעשית על ידי אחרים. וברחמיך הרבים תפרנס אותנו בהרחבה גדולה,

ותספיק לנו כל הצטרכותנו מאתך קדם שנוטריך להם, באפן שלא נצטרך לעסק בשום עסק בשביל פרנסה, רק תהיה תורתנו אמונתנו בעולם הזה ותהיה עמנו לעולם הבא. ואפלו מי שמכרח לעסק באיזה מלאכה ועסק ומשא ומתן בשביל פרנסה, תעזרם ותחזק לבכם, שאל ישכחו חס ושלום את עולמם הנצחי. ויחוסו על נפשם לקבוע עתים לתורה, ותהיה תורתם קבוע ומלאכתם ארעי. ולא יתבטלו מעסק התורה כי אם בעת ההכרח בשביל המשא ומתן והעסק בלבד, ובכל זמן שיוכלו לחטף איזה שעה או רגע, מכל שכן יום או יומים לעסק בתורה, יזכו להגות בה בהתמדה גדולה. ותרחם עלינו, ותפתח לנו שבילי השכל האמת שנוזה להבין כל דברי התורה על ברזן ואמתתן. ונוזה להכניס כל מחנו ומחשבותינו ושכלנו בתוך התורה ולעין בה היטב במקום שצריכין לעין.

וכל פונתנו יהיה לשמה באמת כדי להבין דברי התורה על ברזן לאמתתן ולא להתיהר ולקנטר חס ושלום, ולא בשביל שיהא נקרא רבי, ולא בשביל ממון וכבוד. ולא נעשה חס ושלום דברי התורה קרדם לחפר בהם ולא עטרה להתגדל בהם, רק נעסק בהתורה באמת לשמה בכל כחנו ושכלנו ומחשבותינו, כדי שביאנו תלמוד לידי מעשה, לסור מרע

ולעשות הטוב בעיניך תמיד. ואתה ברחמיך הרבים וחסדיך העצומים תאיר עינינו בתורתך, ותפתח לבנו שנוזה להבין היטב במהירות גדול בכל מקום שנולמוד שם ולהשיג דברי התורה באמת, ונוזה ללמוד כל ספרי תורתך הקדושה בכל יום, תנ"ך וש"ס ופוסקים ומפרשיהם, וכל ספרי המדרשים, וספרי הזהר הקדוש ותקונים, וכל כתבי האר"י זכרנו לברכה, וכל ספרי הצדיקים האמתיים שבנימינו, ונוזה לגמרם ולחזר ולהתחילם כמה וכמה פעמים כל ימי חיינו, רחם עלינו למען שמך, ונבנו להתמיד בתורתך הקדושה בהתמדה גדולה, כי הם חיינו וארץ זמינו ובהם נהגה יומם ולילה. ונוזה להמית עצמנו על התורה עד שתתקנם בדינו. ונוזה לשבור ולבטל ולהמית כל התאוות רעות וכל המדות רעות שבגופנו, על ידי עסק ועיון התורה באמת.

אבינו אב הרחמן המרחם רחם נא עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמע ללמוד וללמד לשמו ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך לשמה באהבה, רחם עלינו למען שמך, ונעזר והושיעה לנו בכל מיני ישיעות באפן שנוזה להתחזק בעסק תורתך הקדושה לשמה, ונכניס כל דעתנו ומחשבותינו וכל רעיונו בתוך תורתך הקדושה תמיד יומם

ולילה, באפן שתאיר לנו התורה הקדושה אור פנייה הנעימים הקדושים. ויאירו ויגנו עלינו כל העי"ן פנים לתורה שזכו הצדיקים השלמים להשיגם, ועל ידי זה נוזה לשבור ולבטל כל התאוות וכל המדות רעות מאתנו, וברחמיך הרבים וברחמיתך הגדולה שאתה חומל על עמך ישראל בכל דור ודור, תחוס ותרחם ותחמל עלינו עתה בעת צרה הזאת, ותעשה למענך ולמען אבותינו, ולמען כל הצדיקים הקדושים והנוראים שהיו בכל דור ודור עד הנה. ותשבור ותבטל ברחמיך הרבים וברחמיך הגדולים מהרה מאתנו כל הגזרות קשות הן אותם ששכר נגזרו עלינו, הן אותם שרוצים לגזר חס ושלום, כלם תעקר ותשבור ותבטל ברחמיך הרבים וברחמיך הגדולים, ולא ישאר מהם שום רשם כלל.

מלא רחמים, שומר ישראל שומר שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל. כי איך שהוא איך שאנו עומדים להתפלל עתה בין מצולה ואין מעמד בזה, עם כל זה "הקיצותי ועודי עמך". כי עדן אנו אומרים שמע ישראל פעמים בכל יום תמיד. ועל זה לבד תמכנו יתדותינו לבוא לפניך אדון כל עתה גם עתה להפיל תחנונו לפניך בעל הרחמים, בזכות וכח הצדיקי אמת שעבדו אותך בקדש בקדשה ובטהרה גדולה,

חזרה לתוכן העניינים

יום שלישי

לנצח עוד יום

מ"ו ע"א ומתריצין: דמדינן ע ליה אדעת רביס, שיאמרו לו רביס הרי אנו מדירין אותך על דעתני.

דאמר אממר: הלכתא: אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, אבל נדר שהודר על דעת הרבים, אין לו הפרה.

והני מילי דאין לו הפרה, לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה יש לו הפרה, דאנן סהדי שכולם מסכימים ומתחברים באותה חרטה כשהוא לצורך מצוה.

כי ההוא מקרי דרדקי, מלמד תנוקות, **אדריה רב אחא** על דעת רבים שלא ללמד עוד תינוקות משום דקא פשע בינוקי, שהיה מכה אותם והיו מתים. **ואהדריה רבינא,** החזירו למשמרתו, משום דלא אשתבח מלמד אחר דהוה דייק כותיה, שמע מינה דלצורך מצוה שרי.

שנינו במשנה: **והמטמא למותים** פסול עד שיקבל עליו שלא יטמא למותים.

ומקשינן: מאי שנא הבא גבי נטמא למותים דסגי ליה בקבלת שמקבל על עצמו לא ליטמא, ומאי שנא התם לגבי נושא נשים בעבירה **דמדינן ליה,** ועד שידור לא שרינן ליה לעבוד? ומתריצין: **התם** בנושא נשים בעבירה, **יצרו תקפו,** וחיישין שמא יחזור מקבלתו הלכך בלא נדר לא שרינן ליה.

הדרן עלך פרק מומין אלו

פרק יש בכור

הפרק שלפנינו עוסק בשני דיניו של בכור אדם: האחד: אמרה תורה [שמות יג] "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא... וכל בכור אדם בבניך תפדה [בכחש סלעים הניתנים לכהן]". בכור זה הוא הבכור לאמו ואף שאינו בכור לאביו, שהרי אמרה תורה "פטר רחם", מי שפטר את הרחם. ונשנית פרשה זו בפרשת כי תשא [שמות לד כ]: "כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם". ונשנית עוד [במדבר יח טו]: "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם... ופדיוו מובן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש עשרים גרה הוא". השני: אמרה תורה [דברים כא] "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנאה... והיה ביום הנחילו את בניו את אשר ידיה לו, לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור. כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים

בכל אשר ימצא לו, כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכורה". ובכור זה הוא הבכור לאביו ואף שאינו בכור לאמו, וכמאמר הכתוב "כי הוא ראשית אנו". ועוד דרשו חכמים: "ראשית אנו", מי שלב אביו דוה עליו כשמת [אנוני נדרש מלשון אנוני], אבל אם היה הראשון מי שאין לב אביו דוה עליו, כי אז הבא אחריו הוא הבכור לנחלה. המשנה שלפנינו מפרשת, מי הם אלו שאם כי לא נולדו ראשונים, בכל זאת יש להם דין בכור לפדיון או לנחלה.

מתניתין:

יש מי שהוא בכור לנחלה לירש פי שנים בנחלת אביו ואף שלא נולד ראשון, ואינו בכור ליתן פדיונו לכהן.

יש מי שהוא בכור לכהן ואף שלא נולד ראשון, ואינו בכור לנחלה.

יש מי שהוא בכור לנחלה וגם לכהן ואף שלא נולד ראשון.

יש מי שאינו בכור לא לנחלה, ולא לכהן -

והכל מתבאר בהמשך המשניות.

איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן:

א. **הבא אחר נפלים** [הנולד אחר הנפל הוא מי שלא כלו לו חרשין] **שיצא ראשו** של הנפל חי, ומשום שהראשון אינו בר קיימא, לפיכך הבא אחריו הוא החשוב בכור לענין נחלה. אבל לענין פדיון לכהן אינו חשוב בכור.

ב. וכן הבא אחר בן תשעה [היינו שאינו נפל כי כלו לו חרשין] **שיצא ראשו** של ראשון כשהוא מת, כי מאחר שיצא מת אין הוא חשוב בכור לנחלה אלא הבא אחריו הוא הבכור.

ג. וכן הבא אחר המפלת ולד כמין בהמה חיה ועוף.

דברי רבי מאיר. וטעם כל אלו הוא, כי לענין בכור לנחלה אמרה תורה "כי הוא ראשית אנו", ודרשינן "אנוני" מלשון אנוני, ללמד: מי שלב אביו דוה עליו כשמת, יצאו כל אלו שאין אביהם דוה עליהם, אלא הבא אחריהם הוא הבכור לנחלה. אבל לענין בכור לכהן לכהן הדבר תלוי אלא ב"פטר רחם", דהיינו: מי שפטר את הרחם הוא הבכור, וכיון שפטר אלו את הרחם, אין הבאים אחריהם חשובים בכורים לכהן.

וחכמים אומרים לחלוק על סברתו של רבי מאיר, שהמפלת בהמה חיה ועוף כבר נפטר הרחם ואין הבא אחריו בכור לכהן:

אין הוא פוטר את הרחם עד שיהא בו - בזה שפטר את הרחם - **מנורת אדם.**

מוסיפה המשנה לפרש את הבכורים לנחלה שאינם בכורים לכהן:

ד. **המפלת סנדל** [עובר שאין לו צורת פנים], ד. או **שליא** שודאי יש ולד בתוכה אלא שנימוח, ו. או **שפיר** [עור של ולד] **מרוקס**. כלומר, שכבר התחילה צורת הולד להירקם. ז. **והיוצא** רובו כשהוא מחותך:

הרי הבא **אחריהם בכור לנחלה** משום שעל הקודמים לו אין לב אביו דוה, ואין בכור לכהן, שכבר נפטר הרחם.

ח. **מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה שכבר ילדה וילדה לו,** ונמצא שהוא בכור לאביו ואינו פטר רחם לאמו -

ט. ואפילו ילדה את בנה הקודם בעודה שפחה, ונשתחררה ונישאת לו וילדה.

י. או שילדה אותו בעודה גויה ונתגיירה ונישאת לו, ומשבתא לישראל ילדה -

הרי זה שילדה לו לאחר השחרור והגיורת הוא בכור לנחלה שהרי בכור הוא לאביו, ואין בכור לכהן שהרי כבר ילדה, ואף שהלידה הקודמת היתה בהיותה שפחה או גויה.

רבי יוסי הגלילי אומר:

ס ילדה בעודה גויה ונתגיירה ונישאת לו וילדה, הרי הוא בכור לנחלה ואף לכהן, שאין פטירת הרחם בהיותה גויה חשובה פטירת רחם, שנאמר "קדש לי כל בכור פטר [כל] רחם ב [בני] ישראל", ללמד: עד שיפטרו רחם מישראל.

מכאן מפרשת המשנה את הבכור לכהן ואינו בכור לנחלה: א. **מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה,** וילדה, שהנולד הוא בכור לאמו ואינו בכור לאביו.

ב. **נתגיירה מעוברת** היא ובעלה עמה - הרי הולד שתלד אינו יורש את אביו, אבל בכור הוא לאמו.

ג. או שנשתחררה מעוברת, כי הולד אינו מתיחס לאביו ואינו יורשו, אבל בכור הוא לאמו.

ד. או שילדה בבית אחד היא וכהנת [שכנה פטור מן הבכורה], או היא ולויה [שאף בנה פטור מן הבכורה], או שילדה היא ואשה שכבר ילדה, ונתערבו הולדות, שאין אחד מהם נוטל ירושה מספק בנחלת אביו שאינו ידוע, אבל בכור הוא לאמו.

ה. **וכן מי [אשה מבכרת] שלא שהתה לאחר בעלה שלושה חדשים -** שהוא זמן המתנה כדי להבחין אם הנולד הוא מן הראשון או מן השני - **ונשאת וילדה, ואינו ידוע אם בן תשעה הוא לראשון אם**

בן שבעה לאחרון, ומספק אינו נוטל ירושה -

כל אלו, הרי הנולדים בכור לכהן ואינו בכור לנחלה.

מסורת הש"ס

(א) גיטין לו. ממות סו. עשרין
 כה. (ב) ומדרש ב"ב. (ג) חולין
 סס. (ד) [לנקמן כה]
 (ה) ודברים כל. ע"פ גמדותיו.
 (ו) ז"ק. (ז) ז"ל ראשון ראש
 (ח) ז"ל שני. (ט) ז"ל שלישי
 וכו' (י) ז"ל. (יא) [עוד קד' כה]
 (ב) ע"ד רבים חזן לו ספרה
 הנחזק (י"ג). סו. ופ"ה ג"כ
 (ג) ג"כ ז"ק אסמך. (ד) ג"כ ז"ק
 ותולדותיה נמי לו. ופ"ה
 (ע) ז"ק. (פ) ונער רש"י בנדה
 ס. ד"ס גבי וס' שפירא ג"כ
 כ"י (פ"ה). (ז) אסמך דהא
 בערו (פ"ה). (ק) ז"ק.

הגהות הב"ח

(א) וְדַמְּךָ דִּמְתִּי
(ב) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ג) אֵלֶּיךָ עָלוּ וְלֹא
(ד) אֵלֶּיךָ עָלוּ וְלֹא
(ה) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ו) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ז) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ח) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ט) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(י) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יא) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יב) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יג) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יד) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(טו) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(טז) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יז) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יח) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(יט) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כ) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כא) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כב) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כג) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כד) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כה) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כו) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כז) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כח) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(כט) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
(ל) שֶׁבְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם

רבינו גרשום

[illegible]

מו. מומין אלו פרק שביעי בכורות

אלו
קפון להכי מדרינן ליה:
גוקי. מלקה אותן ומתים:
גל דעת רבים: דאדריה רב

לִּיהִי יִאָדַעַת רִבִּים (b) אִמְרָא אֲמִימֹר הַלְכְּתָא
אֲפִי' לְמִי' (c) דְּרֵי שְׁהוּדִי כְּרִיבִים יִשְׁ לוֹ הִפְרָה
וְעַל דַּעַת הַרְבִּים אֵין לוֹ הִפְרָה וְהִ' לִדְבֵר
הַפְּרָה אַבְל לִדְבֵר מְצוּיָה יִשְׁ לוֹ הִפְרָה כִּי
הִתְהוּא (d) דְּמִקְרִי דְרִדְקִי אֲדִירָה דָּא אַחָא דְקָא
פִּשְׁעֵשׁ בִּינוּקִי אֲדִירָה דְּרִבִּינָא לֵאמֹר אֲשַׁכְּחַ
דְּתוּהוּ דִּיק מְצוּתָהּ: וְהִמְטַמֵּא לְמַתִּים כּו':
מֵמָּא שְׁנָא הָבָא דְּמִי' הָבָא דְּמִי' בְּקַבְלָהּ וְמֵאִי
הָבָא דְּמִדְרִינִי לִיהִי תֵּלֵם יִצְרוּ תַּקְפוּ:

הדרן עלך מומין אלו

יִישׁ כְּבוֹד לִנְחֻלָּה וְאִינוּ כְּבוֹד לִכְתָּן כְּבוֹד
לִכְתָּן וְאִינוּ כְּבוֹד לִנְחֻלָּה כְּבוֹד לִנְחֻלָּה
וְלִכְתָּן וְיֵשׁ שְׂאִינֵי כְּבוֹד וְלִנְחֻלָּה וְלֹא לִכְתָּן
אִיזוֹרֵה כְּבוֹד לִנְחֻלָּה וְאִינוּ יִיבֹר כְּתָבָה לִכְתָּן
אַחֲרֵי נִפְלִים (ז) אֵ"פּ שִׁינָא אֶת רֹאשׁוֹ הִי
יִבֹן שְׁמֻעָה שִׁינָא אֲדָרְשִׁי מִי (ח) הַמְּפֻלֵּל כְּמִן
כְּתָבָה בְּיָדוֹ עוֹדָה רָשִׁי מֵאִיר וְהִכְלֵ' מִן
שִׁינָאוֹ בִּי מִצּוֹרֹת אֲדָרִם הַמְּפֻלֵּל סִנְדֵּל אֶל שְׂלֵא
אוֹ שִׁפְרִי מִקּוֹמָם וְהִדְוָנָא מִחוּתָרֵי הֵבֵא אַחֲרֵיהֶם
כְּבוֹד לִנְחֻלָּה וְאִין כְּבוֹד לִכְתָּן מִי שְׂלֵא הִי לֹ
נִינְטָא וְנִשְׂא אֶשְׁה עוֹבֵד יִלְדֵּי (ט) עוֹדָה שְׂפֻחָה
וְנִינְטָא עוֹדָה עוֹדָה שְׂפֻחָה כּוֹכְכִים וְנִתְגִּידִי
מִשְׁכָּאֵת לְיִשְׂרָאֵל יִלְדֵּי כְּבוֹד לִנְחֻלָּה וְאִין
לִכְתָּן לִכְתָּן הַגְּלִילִי אֹמֵר כְּבוֹד
לִנְחֻלָּה לִכְתָּן שְׂנֹאמֵי אִפְסֵר מִי שִׁינָאוֹ עַד
שִׁיפְטֵמִר רַחֵם (י) מִישְׂרָאֵל מִי שִׂישָׁר לֹ כְּנִים
וְנִשְׂא אִשָּׁה שְׂלֵא יִלְדֵּי נִתְגִּידִי מַעֲבֹרֹת
נִתְגִּידִיחֵרֵרֵה מַעֲבֹרֹת (יא) וְיִלְדֵּי הִיא וְכִתְנָה
וְהִיא וְלִוְיֵה הִיא וְאִשָּׁמֵי שְׂכָבֵי יִלְדֵּי יִבֹן מִי שְׂלֵא
שִׁהֲתָה אַחֲרֵי כְּעֵלָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְנִשְׂאֵת
וְיִלְדֵּה וְאִינוּ יִדּוּעַ אֵין כָּן תִּשְׁתַּע לְרֹאשְׁתָּן אֵין
שְׁבַעֵה אַחֲרָהִין כְּבוֹד לִכְתָּן וְאִינוּ כְּבוֹד לִנְחֻלָּה;
(נב')

וְלֵד יִשְׂרָאֵל יִלְדֶּה יִמּוֹ נָמִי
לְכָנָן לֹא דֹלֵיט פֶּטֶר רַחֵם:
וְיֹחֵזֶה עֲרֻבֹת כֹּרִיבִים לֵךְ
לֵךְ הוּא יִלְדֵּה לְךָ כִּבְרוֹ לְכָנָן
הַיְּהוּדִים שָׁלֵל בְּקֻדְשָׁהּ וְלֹא
יִשְׂרָאֵל דְּלִמְדֵּי (יִחוּסֵאל ט) וְחִמְתָּ
שִׁמְךָ מִבְּנֵיכָה שְׂוֹרֶה עִירָה
לְכָנָן: לֵךְ הוּא וְנָמִי. לְדֹלֵיט
וְיִקָּם: אוֹ הוּא וְאִשָּׁה שְׂכֵנִי
וְיִנָּן. וְיִבְרָאֵה קָם אֲשֶׁמֶן לֵךְ
וְיִנָּן דֶּהֱנָן וְכֵר שֵׁי לֵךְ לֵךְ
בְּמִי דִמְאָן הוּא: וְכֵן מִי
יִפְדֶּה עֲמָנוּ וְלֵךְ לְנִמְלֵה
לְדִפְּלִינּוּ פִּשְׁטוּ נָמִי לֵךְ הוּא:
גמ'

[illegible]

ולו הפרה כדאמר אמימר הכא יוש לפרש דלענין נדרי אשמו אין לחלק
בין צרכים בין על דעת רבים כיוון דצרכים יש לו הפרה לרב הווא
היה על דעת רבים בנדרי אשמו וכי פריך התם ארב הווא וליחוש דילמא
אזילא לגבי חכם ושריה חכם קסבר ארץ לפרט את הגדר הוה מאי

לְשׁוֹנוֹ הַדְּמִיד לִיה עַל דַּעַת רֵוָה אֵלֶּה
לֵלָה לָרִץ וְשׁוּב לִיה עַל דַּעַת רֵוָה אֵלֶּה
לֵלָה לְדַמְעִיךָ דֹּאֵה קִדְמָה לְמִינִי
אֶפְיִלוֹ לִמֵּד נִדְרַשׁ הַשׁוֹדֵר בְּרִיבִים כִּי
לֹא פְלִיגוּתָהּ לְדַמְעוּרֵיךָ אֵלֶּה שׁוּב אֵלֶּה
כִּי רַחֲמֵיךָ בְּרִיבִים הַשְׁלוֹם (סס) אֵלֶּה
פְּלִיגוּתָהּ דְּרִי יְהוּדָה וְרֵוָה בְּסוֹף הַשְׁלוֹם
(סס) **אִמְרֵי אֲבִינָה**
אִמְרֵי אֲבִינָה (סס)
אִמְרֵי אֲבִינָה כִּי הַשְׁלוֹם (בִּנְיָאן)
גִּרְם הַלְכָתָה אִמְרֵי לִי לִימֵי כִי וְנִמְנִסָּה
(דף עט) גִּרְסֵי בְּרִיבִים פְּסִירִים הַלְכָתָה
הַשְׁלוֹם (סס) אִמְרֵי אֲבִינָה

[illegible]

מוסף

אדעת רבים. על דעת רבים
ועל דעת בית דין (מכות טז.)
כך יאמרו לו הרי אנו מדירין
אותך על דעתנו (גיטין לז.)
או: שאומרים לו נדור (ערכין

הדדן עלד כ

[illegible]

שיטה מ

(א) אביר ארדמי; כן
 דעת הרבנים על פסוק
 העטם שפעתו כפי מורו
 יצחק בן חורון מוסר דאין
 נדריהם בחרתם מור דאין
 מחזיקים בחרטה
 אחת לא פכת אחת
 דעת כל אחד ואחד יכול
 להיות על פסוק דעת הכוונה
 אביר שחבר מצוה לו
 הפרה און חרטה דכולם
 משפטים ומחזיקים דאין
 שיהי' בן חרטה בן חרטה
 מור אלא כן חרטה אביר
 שנתן חרטה על פסוק
 רבים און חרטה אלא בעל
 שניותו הכוחות און שפער
 בלא תחת חרטה און
 חלקו בעל דעת הרבנים
 לדרסם אחריהם יכול להיות
 כעליו: כן התיא
 דרדוק דאדיר: כן און פסלים
 שראש און וכן כן ב' חרטה
 מן המפלט כמין: כן ילדה
 ילדה עדה: כן שיראל און

זאדס

[illegible]

מזר:

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי ס"א מכלות
כזורים הלכה טו טוש"ע
י"ד סימן זה סעיף כב:
ה ב מיי ס"ה מכלות
מכלות אצרות הל' טו
טוש"ע י"ד סימן ד סעיף א
ו ב מיי ס"י מכלות אצרות
ניאה הלכה ו טוש"ע י"ד
סימן קלד סעיף י:
ד ז מיי ס"ב מהל' נחלות
הל' ב וע"ש טוש"ע ח"מ
ס' רעז [בגין א] וסעי'
:ו

ח ה ו מיי פייג מהל' גירושין הלכה כל טוש"ע
אה"ע סימן ז סעיף כד:
ז מיי פייג שם הל' טו
טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. כל אשר נשמת רוח חיים באפו מכל אשר בנרקה מתו;
2. כי את הברך בן השנואה יביר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הברכה;
3. חקרת פצחים ענתה בם וחשאתם כסדם הגידו לא בכחור אוי לנפשי י גמלו לשם רעה: ישעיהו ג ז

רבינו גרשום

[illegible]

קחני וזה רכב הו' אל
אמלם ממש וקחני מלך
אלמלם הוראש פוטר כנלם
ויתובחט דשדולל: מ'י.
ויתובחט כדמכ' יו' לת
ל' ש' שנים ופדוחת כל
ל' שנים ל' הו' הורכ: ודמכ'
קדס שצאו
קדס ושרא הנה מין
ותוחנן לו י' ש' שנים
והרעצות כדמכ' הו' יו'
קדס ועוברת כוכבם
שטממא בלדח: ו' חסות
קדס ל' יו'תנ דמכ'
קדס ל' חסות מו'ר
תלחלח: ו' חסות
קדס ל' חסות: חסות
קדס ל' חסות דמכ'
קדס ל' חסות דמכ'
קדס ל' חסות דמכ'
קדס ל' חסות דמכ'

דאָס מבחמה אַ ייִף דלית אַ פּרוּדור. האַ פּרוּדור דאָס
זכּיט צומה המקשה (חולין דף סח.) וצשנת פ' א"ר עקיבא
דף פו: שום ולא הוּ כּי הוּא דפרק יואל דופן (מדה דף מב:) יל דמכּי
הוּאיל וּלד ראשו מוז לפרחודור הוּ כּילוד דאִי בפרחודור דהסם^א אַמרין

גמ' א' אמר שמואל א' מ"ט וכל אשר נשמח היכא דנשמח רוח ח' רישא אידך לא חשיב' נפלים ראשו א' מת קתני מיהא ראשו רובו בדין הוא לא' ואידיד דקא בעי לא' שיצא ראשו מת מעמב' (דמ' ד' ע"ג)

חי הבא אחריו בכור ל

רש"א נמי ראשו ומוא
 ליה 6 רשיה הוה ליה
 אע"פ שהחזירו הרב
 אשמוע"פ בחמה קרי'
 אי נלוי הוה לך רב

לא יקח משהו חסדו לא יקח
ילכא משהו חסדו
נמי תנינא^א רצא דרסס
ואיהו רוב ראשו מע
רשומא ליובתא אמא
פרחת פורתא בל מק
מעמא^ב יכיר אמר רב
לנחלא בכל מקום לא
דתנו רבנן גיורת שציצא
גברית ואח^א נתיירא
טומאה וימי טוהרה וא
מיתבי יכיר וזו הכרת
פנים פרוצו פנים ע
תא שמע^א ראין מע
פנים עי החוטם תנינ
פרחת בלא פרוצו כ
פרחת אין מעידין ע
ואמר אבי ואיתימא
פרחת פניה עניה^ב
דאמריהו בה רבנן ו
יהוהו קליות משיא^א
מפי עבר מפי שפחה
בתחתית לא אקילו

[illegible]

יש בכור פרק שמיני בכורות

ב'מ' אין הראש פוטר גנפלים. בן שמנה שהזיג ראשו חי והזיגו קדמו אחיו ויגא' הוי צבור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שיגא' ראשו רובו: רוח חיים באפיו. מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו נפל אי לאו בר קיימא הוא לא (א) חשיבי ה' אפיה: קטני מיהא. נפל

[illegible]

תנינא דהדינא = דאשן

דקמי ראשו מנא לא הוי אלס ראש
ויוני: ו' ראשון קמ'ל ממנא י' אמת
שנלמא ראשו דוקא אשמעין דלש
נפלים טעורו ותנא קיפא טעור
אלל א' אמת אלס ו' דוקא ו'אין
אשמעין פוטור צנלים השתא לא
אשמעין מינא אלל דיוקא דדייקין
טעמא דלראש מנא אל ראשו י' אפי'
צור נלמא מנא לא הוי דקמי אלס
כן נ' ח' רישא ו'אלס ו'אלס נפא
הוי דלש אפי' החזירו: א' מינא.
שטת חמשה חמשה: ו'אלס ענבר ראש
צטע צטע מנא י' א' כולד א' א'
החזירו ו'אלס ימנר צטע אמו:
צטע פ' ח' פיוזור. ו'אלס רחם של
צ'ן ירעמוס הלך צטע א'אלס של
צנגלו הוא אלל אש דירימס של
מנא א'אלס רחם אל חציב צ'ן דלש:
א'אלס א' מינא. ו'אלס צטע צטע
[גמ'] מ'אלס רוב ראש י' א' יולד דלסלו
החזירו ו'אלס נולד עד י' אלסן י' ימי
חציב יולד מיום ראשון וצטע צ'ן י' אלס
צוטא ו'אלס מיום ראשון:
צוטא ו'אלס מיום ראשון:
צוטא ו'אלס מיום ראשון:
צוטא ו'אלס מיום ראשון:

אחמירו והא' תנן

קד מפי עד מפי אשה
 אקילו רבנן בסופה
 בבנ ואיבעית אימא
 יביר
 חזון מן הנחל. דהבא אחריי בנר תלמא אלא פניו לא רשאין
 יספיקי יביר. דהבא לתא אלף בלתי פנים אלא תלמא. דפדת
 ממי הוי היכרא. עובדא כוכביס פלוק ממתלא גזדא ויבדא וילדא. ו
 פנים. דמי שהכירי פני רשאין וי פני כוכר תלמא. עינ חסות.
 שקדא לוי יתמן. חזן מעדין. אלא תא פלוק גזדא לתא אלא
 בדרת פנים ענפא. ד. דהכרת פלוק פנים. עדותן אלמא פלוק
 עני. ויבדא דקדא נחמא כחי כרת פני כרת פני. ענפא ענפא
 ויבדא פנים. ענפא. דא תא תמור גזדא פני התלמא. כוכבא לתא
 חסותו יפה. א בזה הקילו תכמים ככופ עדותן להחזיקן אפי
 ושפחה. אל תלמא. תלמא עדות דליי דליי תלמא תלמא
 אלא חסותו פני דהכרתו פנים

יכיר

יביר למה ל' לימא דאלעמערן לכדדרשנין האב דאפ' רבי יוחנן לא פליג
 צום עיש וחולין' ו' ל'רמ' דאמר ארם מקנה כ"ו דאחא יביר לנכסס'
 והכרת האב: (סא' קראה אחרת פניהם ענתה כ"ו פירש קווערטס
 דינצמות דק ק"ה. סא' ארם) מימי קדא אחרת פניהם ענתה כ"ו
 כ' ככלל פלרוץ פנים הוא והאם דינצמות (סא) דתר האי קרא מימי
 קרא דצק דבגלימא דצק אאפומיה חלק קמיהו ו' דא' דבשקויה:
 דבשקויה

מסורת הש"ס

(גדה כט.) א (ב) שבת ל.
 (ג) חולין סח. (ד) גדה
 (ה) יבמות קכ. ב"מ סז.
 שבת קמה. יבמות סז: ודף
 (ו) [חולין סח.], ח ז"ק,
 [ז"ל לפני ד"ה פוטרת],
 [ז"ל אחרי ז"ק], (ז) גנפלים
 (ח) גא בהדיא הכי ז"ק,
 ז"ק. (ט) ועיי' תוס' גדה
 כט. ד"ה מכלל.

הגהות הב"ח

דש"י ד"ה רוח חיים וכו'
חשוב לפיה: (3) ד"ה
פה לאחר שכונו יפה שזה
הוא הקילו חכמים:

גליון הש"ס

אין נותנין לה ימי
שבת וימי מועד. עי'
ז' לו ע"א חוס' ד"ה
הלכתא:

מוסף רש"י

ההראש פוטר בנפלים.
ראש הנפל, כגון יולדת
ומים לשבעה, אחד נגמרה
תו ואחד לא נגמרה תורתו,
א ראש הנפל והחזירו ואח"כ
אחיו, הוי צבור לכהן, שאין

י זה בילוד. ומו לא

[illegible]

1000

[illegible]

ימור ראוי: עון ונפיק נקט
ימור: עון מרזי ונפיק:

ותימה דהכא וביבמות
 ותי קראי אברייא ולא
 ותי ליה אמתני דפ' בתרא
 מות דאיתיי לעיל דאין
 ידין אלא על פרצוף פנים
 החוטם ונראה לפרש
 פדחת דברייא מיתיי
 קרא דהכרת:

מ"ו ע"ב

גמרא:

אמר שמואל:

אף על גב שכולך בן קיימא הוצאת הראש לבד חשובה פטירת רחם ולידה, ואין הבא אחיו חשוב בכור, מכל מקום אין הראש לבדו פוטר את הרחם בנפלים שאינם בני קיימא, עד שיצאו ראשם ורובם. נמצא, שאם הוציא נפל - שלא כלו לו חדשייו - את ראשו כשהוא חי ושוב החזירו, או שהוציא בן תשעה את ראשו מת, וקדמו אחיו ויצא, הרי השני בכור לכהן.

ומפרש שמואל: מאי טעמא? משום שנאמר (בראשית ז כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", ודרשין: הלך אחר אפיו, דהיינו, ראשו, וללמד: כל הובא דנשמת רוח חיים באפיו - והיינו שהוא בן קיימא - הוא דחשיב וישיה נחשו ראשו לבדו לעשותו לידה, אבל איך - מי שאינו בר קיימא - לא חשיב וישיה לבדו לעשותו לידה, עד שיצא גם רובו.

ומקשינן על שמואל ממשנתנו, דהרי תנן: איהו הוא בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי, ואחר בן תשעה שיצא ראשו מת.

קתני מיהא: "שיצא ראשו", הרי מבואר, שאף מי שאינו בר קיימא פוטר את הרחם ביציאת ראשו לבד, ודלא כשמואל? ומשנינן: מאי "יצא ראשו" - רובו.

ומקשינן עלה: וליתני במשנה "רובו" ולמה שנינו "ראשו"?!

ומפרשין: בדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו [אכן מן הראוי היה לומר גבי הבא אחר הנפל שאינו בכור לכהן רק כשיצא רובו] -

ומיהו אידיד דקא בעי למיתנא סיפא "הבא אחר... בן תשעה שיצא ראשו מת", ובסיפא לא רצה התנא לשנות "רובו", ואף על גב שכן הוא האמת לשמואל שאינו פוטר אלא ברובו, משום שרצה התנא להשמיענו:

טעמא דראשו מת הוא דחשיב הבא אחריו בכור לנחלה, הא יצא ראשו ומיהו יצא כשהוא חי, הבא אחריו בכור לנחלה נמו לא הוי שבכל מקום לידת הראש לידה היא ואף שלא יצא כולו, לפיכך תנא רישא נמו "ראשו".

ומקשינן: ומאי קא משמע לן? כלומר, הניחא אם דלא כשמואל ו"ראשו דוקא" אם כן, לכן נקט התנא ברישא "ראשו" כדי להשמיענו דלא כשמואל -

אבל אם כדבריה, שבאמת אין הראש לבדו פוטר, וכונת המשנה היא לרובו, ולא נקט התנא בסיפא "ראשו" אלא להשמיענו דכיון דמפיק ליה וישיה [משוהיא ראשון] הוה ליה לידה ואין הבא אחריו בכור לנחלה, הא כבר תנינא לה במשנה במסכת חולין [סח א] לענין בן פקעה [הוא עובר שנמצא במעי

אמו השחוחה] הניתר בשחיטת אמו:

הוציא העובר את ראשו קודם שחיטת אמו, אף על פי שהחזירו הרי זה כילוד, ושוב אינו ניתר בשחיטת אמו -

הרי כבר שמענו שיציאת ראשו בבהמה והוא הדין באדם הוי לידה? וכי תימא:

אשמועינן במסכת חולין שיציאת הראש הוי לידה בבהמה, וקא משמע לן הכא דגם באדם הוי לידה, ולכן הוצרך להשמיענו דין זה בבהמה לחד ובאדם לחד, משום: דאדם מבהמה לא לוקח, דלית לה פרוודור. כלומר, אין הרחם שלה בין ויכוניה, הלכך חשוב יציאת הראש כלידה שהרי גלוי הוא, אבל באשה שירכיים שלה מכסים את הרחם [והוא הפרודור], היה מקום לומר שאין יציאת הראש לאותו פרוודור מכוסה חשובה כלידה.

ומאידיך: בהמה מאדם נמי לא ילפא שתהא יציאת הראש חשובה לידה, משום דשאני אדם דחשיב פרצוף פנים דירידה [ראשו ופרצופו חשובים הם, מה שאין כן פרצוף הבהמה].

מכל מקום תיקשי: הא - דבאדם הוי יציאת הראש לידה - נמו תנינא לה במשנה במסכת נדה [כח א] לענין טומאת יולדת:

יצא העובר כדרכו [דהיינו שיצא ראשו תחילה]: אין אמו מיטמאה טומאת לידה עד שיצא רוב ראשו, ואיהו רוב ראשו, משתצא פדחתו [מצחו]. הרי למדנו שיציאת הראש באדם חשובה לידה, ומונין נמי טומאה וטהרה של יולדת מיום שהוציא העובר את ראשו -

ותיובתא דשמואל, כי למה הצרכה גם משנתנו להשמיענו כן, כיון שלדעת שמואל בהכרח זה הוא עיקר הדיחוד של המשנה.

ומקשינן: אכן תיובתא, ולעולם אף בנפלים פוטר הראש לבדו את הרחם.

אמר רבי שמעון בן לקיש: יציאת הפדחת [מצחו] של העובר פוטרת בכל מקום, שיהא חשוב כילוד ביציאת הפדחת לבדה,

חוץ מן הבכור לנחלה, שאם לא יצאה אלא פדחתו של ראשו, הרי הבא אחריו בכור הוא.

שואלת הגמרא: מאי טעמא שונה דין הנחלה? ומפרשין: משום ד"את הבכור... יכיר" אמר רחמנא, ללמד, שאין חשוב בכור אלא אם יצא

ראשו כדי הכרה, וסובר ריש לקיש שביציאת פדחת עדיין אין להכירו עד שיצאו פניו.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו לענין בכור לנחלה חשובה יציאת הפדחת לבד כלידה, שכבר ביציאת פדחת חשוב הכרה, ואם הוציא הראשון את פדחתו והחזירה, וקדמו שני יצא, אינו בכור.

שואלת הגמרא: "פדחת פוטרת בכל מקום" - שאמר ריש לקיש - לאתויי מאי [מה בא זה לרבות?] ומפרשין: לאתויי הא דתנו רבנן:

גזירת שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית, והחזיר הולד את פדחתו, ואחר כך נתגיירה וילדה, אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה של יולדת ואינה מביאה קרבן לידה כשאר יולדת, ובדין נכרית שילדה, שאין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן, ואפילו נתגיירה אחר לידתה.

ודין זה משמיענו ריש לקיש, שאף לענין זה חשובה יציאת הפדחת כלידה.

כאן שבה הגמרא למחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, אם חשוב "יכיר" ביציאת פדחת לבד, או רק ביציאת הפנים:

מיתבי לרבי יוחנן ממה ששנינו בברייתא:

"יכיר" האמור גבי בכור זו הכרת פנים, שהולד חשוב בכור רק משהוכרו פניו, ואיזו היא הכרת פנים: פרצוף פנים עם החוטם. הרי בהדיא כריש לקיש שיציאת פדחת לבד אינה חשובה הכרה? ומשנינן: תני בברייתא עד החוטם.

תא שמע דכריש ריש לקיש ששנינו במשנה ביבמות [קב א]:

מי שמת, וראוהו עדים ובאו להעיד לאשתו שבעלה מת, אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, אבל אם ניטל חוטמו אין מעידין עליו, שאין זו טבעות עין שזה הוא בעלה של זו. הרי מבואר שאין להכיר את האדם אלא על ידי כל הפרצוף?!

ומשנינן: תני עד החוטם.

ואכתיו מקשינן: תא שמע דכריש ריש לקיש ממה ששנינו בברייתא:

פדחת בלא פרצוף פנים, פרצוף פנים בלא פדחת, אין מעידין, עד שהיו שניהם עם החוטם, אבל אם ניטל חוטמו אין מעידין עליו -

ואמר אבוי: ואיתנימא רב כהנא, מאי קרא [מנין אנו לומדים שאין מעידין אלא על הפנים] משום שנאמר

[ישעיה ג]: "הכרת פניהם ענתה בם", [הכרת פרצוף פניהם היא עדות]. הרי למדנו, שאין חשוב הכרה

אלא כל הפרצוף כולו, וכריש לקיש?!

ולפיכך מתרצת הגמרא באופן אחר:

שאני עדות אשה [עדות שבאה להחיר אשת איש] דאחמירו בה רבנן.

ומקשינן: ומי אחמירו, וכי אחמירו חכמים בעדות אשה?!

והא אדרבה תנן במסכת יבמות [קב א]:

הוחזקו להיות משויאם אשה בעדות שמת בעלה אפילו כשהעיד עד מפי עד, ואפילו מפי אשה,

ואפילו מפי עבד מפי שפחה. הרי שהקילו בעדות זו מה שלא הקילו בשאר עדויות? ומשנינן: כי

אקילו רבנן בסופה, היינו לאחר שנתבאר שראיית העדות היתה כהוגן, כי אז הקילו חכמים

להאמין אפילו מי שאינו נאמן בדרך כלל, אבל בתחלתה, דהיינו, ראיית העדות עצמה לא אקילו רבנן, אלא אדרבה החמירו בה שלא לסמוך על עדות שאינה ביררה כל צרכה.

פְּרָשִׁים: כִּי לֹא־תִהְיֶה אַחֲרִית לִרְעַנְךָ נֹר רָשָׁעִים יִדְעֶךָ:
 כֹּא יִרְאֶת־יְהוָה בְּנִי וּמִלֶּךְ עִם־שׁוֹנִים אֶל־תִּתְעַרֵּב: כִּי־
 פֶּתָאֵם יִקּוּם אִידָם וּפִיד שְׁנִיָּהֶם מִי יוֹדֵעַ: גַּם־אֵלֶּה לַחֲכָמִים
 הַפְּרָפְנִים בְּמִשְׁפַּט בַּל־טוֹב: כִּי אָמַר לִרְשָׁעִי צִדִּיק אֶתָּה
 יִקְבְּהוּ עַמִּים יִזְעַמּוּהוּ לְאֻמִּים: כִּי וּלְמוֹכִיחִים יִנָּעַם וְעַלִּיהֶם
 תָּבֹא בִרְכַּת־טוֹב: כִּי שְׁפָתַיִם יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נִכְחִים:

רש"י

(כא) ירא את ה' בני ומלך. ירא את המלך
 ובלבד שלא יסירך מיראת ה' ולעולם יראת
 ה' קודמת עם שונים אל תתערב האומרים
 שתי רשיות יש: (כב) ופיד שניהם. שבר ע"ג

מצודות דוד

(ב) ידעך. ענין נמר וקפילה כמו דועכו כלש קוליס
 (הסלס קיס) וזהו כנוי הנר שקופץ השלהט מן הפפילה:
 (כא) שונים. מל' השמות ותלפן כמו ודמיה שנות
 (אסתר ה): תתערב. מלשון מערובות: (כב) אידם. ענין
 שבר ומקרה רע כמו שמע לאיד (לעיל י): ופיד. עניינו
 כמו איד וכן אס' כפידו לכן שוע (לוי ב): (כד) יקבדוהו.
 עמהם אל תתערב: (כב) יקום אידם. שברם של
 העוברים על מצות ה' ודבר המלך: ופיד שניהם.
 עונש העובר על מצות ה' ועונש המדיח מפקודת
 המלך: מי יודע. מה גורל העונש: (כג) גם אלה
 לחכמים. ר"ל עם כי נראה שהדברים האלה כל
 חכם יבין מדעתו ואין מהצורך להזהירו מ"מ

אמורים גם המה לחכמים והם יוסיפו לקח להבין תוכיות הדברים: דבר פנים. ר"ל אף לעשות משפט
 אמת ולומר להיוצא וזאי הנה הכרתי פניך לזכותך הנה לא טוב ידבר כי יש בדבר ח"ה לפני הזכאים:
 (כד) יקבדוהו עמים. כי כאשר יראה הרשע שקוראים אותו צדיק יתפקד עוד יותר לעשות רעה לכל
 האומה בכלל ולזה יקללו כולם את הקוראו צדיק: יזעמדהו לאומים. כפל הדבר במש':
 (כה) ולמוכחים. אבל להמוכחים את הרשע ינעם הדבר לומר לו בתוכחותיהם הלא באמת צדיק
 אתה רק בדברים אחדים תשנה לזאת הסר ממך גם את אלו: ועליהם. על המוכחים ההם תבא ברכת
 טוב כי הטיבו לעשות כ"א יאמרו לו בפה מלא רשע אתה יעזי פניו לומר שהדין עמו אבל בדברים
 כאלה ימשך לבבו אליו לשמוע בקולו: (כו) שפתים ישק. כי עתה כדברים כדברים האלה אז הרשע
 הזה ישק שפה העליונה בתחתונה ולא יפתחם לדבר עזות מול המוכחים ואדרבה יהיה עוד משיב
 להם דברים נכוחים לומר גם בדברים האלה אעשה כאשר אמרתם:

כֹּה הֵכֵן בַּחוּץ מִלֵּאכְתֶּךָ וְעֵתְדָה בַּשָּׂדֶה לֶךָ אַחֵר וּבִנְיַת בֵּיתְךָ:
 כֹּה אֶל־תִּהְיֶה עַד־חֲנָם בְּרַעַךְ וְהִפְתִּיתָ בַּשְּׁפָתֶיךָ: כִּי אֶל־תֵּאֱמַר
 כַּאֲשֶׁר עָשָׂה־לִּי בֶן אֲעֲשֶׂה־לוֹ אֲשִׁיב לְאִישׁ כַּפְעָלוֹ: עַל־
 שָׂדֶה אִישׁ־עָצַל עֲבַרְתִּי וְעַל־כָּרֶם אָדָם חֲסַר־לֵב: כִּי וְהִנֵּה
 עָלָה כָּלֹ קִמְשׁוֹנִים כָּסּוּ פָנָיו חֲרָלִים וְגֵדֵר אֲבָנָיו נִהְרָסָה:
 וְאֶחָדָה אֲנֹכִי אֲשִׁית לְבִי רִאִיתִי לִקְחָתִי מוֹסֵר: כִּי מַעֵט שָׁנוֹת
 מַעֵט תְּנוּמוֹת מַעֵט חֶבֶק יָדַי לִשְׁכַּב: כִּי וּבִאֲמַתְהֶלְךָ רִישָׁךְ

ומחסרריך פאיש מגן

רש"י

לנשקו: (כו) הכן בחוץ. זה מקרא: ועתדה
 בשדה. זו משנה: אחר ובניית ביתך. זו גמרא,
 ד"א כמשמעו בתחלה קח לך שדות וכרמים
 ואחר כך ועתדה לשון עתודים (בראשית לא) שים
 לך בהמות בשדה ואח"כ ובניית ביתך תקח
 אשה: (כח) והפתית בשפתך. תתפת' לרעך
 בדבורך: (כ) איש עצל. שאינו חוזר על גרסת

מצודות ציון

לנא' (שפתי עט): (כו) ועתדה. ענין חומה כמו
 הסעמדו לגלס' (לוי טו): (כא) קמשונים. חרוצים.
 מיני קוליס כמו קמוס ומוס כמנצלים (שפתי עט) וכמו
 חסם מל' יספמו (לוי טו): וגדר. כולל: נהרסה. מל'
 הריסה ומעלה: (כב) ואחזה. ענין ראה כמו חזם
 אים מהיר (לעיל ט): (כג) תנומות. הלא השניה הקלה:
 מתהלך. הלואי כממהלך ומסרסר הכ"ף: רישך. מל'

מצודות דוד

(כו) הכן. בתחלה הכן מלאכתך בחוץ והם
 מלאכת שדה וכרם: ועתדה. הזמן לך בשדה די
 מחסורך אחר זה בנה ביתך לשבת בו כי אם לא
 תכין די מחסורך לא תוכל שבת בית כי תהיה
 נודד ללחם: (כב) עד חנם. ר"ל דבר שלא ידעתו
 ועם כי הוא בדבר חנם שאין בדבר היוק כמון.
 ברעך. בעבור אמונת רעך ר"ל על כי ידעת
 שדבריו אמת: והפתית. ר"ל אף אם בשום פעם

פתית אתה לרעך בשפתך לעשות כזאת עכ"ז אתה לא תעשה כן: (כג) אף תאמר. אל תחשוב אשבי
 להאיש הזה כפעלו כאשר האמין לי והיעיד כן אאמין לו: (כ) עץ שדה וגו'. הוא ענין מליצה לומר
 הנה התבוננתי במעשה העצל: (כא) כולל. על כל השדה עלה קוצים כי בעבור העצלות לא חרש כראוי
 לחתוך שרשי הקוצים לכל יגדלו: וגדר. גדר האבנים שהיה סביב נהרסה כי העצל סר השגחתו:
 (כב) ואחזה. וכאשר ראיתי אני את כל זה שמתי לבי להבין מה העצלות עושה וכאשר ראיתי לקחתי
 מוסר לעצוב דרך העצלות: (כג) מעט שנות. ר"ל ראיתי כי דרך הבון למעט בשינה ותנומה וגו':
 חבוק ידים. דרך השוכב לנוח מחבק ידידו זה בזה: (כד) ובא. ר"ל א"כ תעשה אז אף אם פעם יבא

משלי פרק כה

כה גַּם-אֱלֹהִים מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אַנְשֵׁי חֻזְקָהּ
מִלֶּךְ-יְהוּדָה: בַּבַּד אֱלֹהִים הִסְתֵּר דָּבָר וּבִבְד מַלְכִים חָקֹר
דָּבָר: ג שְׁמִים לָרוֹם וָאָרֶץ לַעֲמֹק וְלִב מַלְכִים אֵין חָקֹר: ד הַגּוֹ
סִיגִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצִרְף כָּלִי: ה הַגּוֹ רִשָּׁע לִפְנֵי-מֶלֶךְ וַיִּבּוֹן

רש"י

שאתה רש מהם יבואו לך במרוצ': (א) גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו. חזר לדורש כי כשנתמנה חזקיהו למלך והוא הושיב תלמידים בכל עיר כדאמרין ב' חלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ: העתיקו. החזיקו: (ב) כבוד אלהים הסתר דבר. כגון מעשה מרכבה ומעשה בראשית: וכבוד מלכים חקור דבר. כשאתה דורש בכבוד מלכים או בכבוד חכמים שעשו סיגים לתורה ובגזרות שגזרו בהם יש לך לחקור ולדרוש ולשאול טעם לדבר אבל כשתדרוש במעשה מרכבה ובמעש' בראשית ובחוקי' הכתובים בתורה כגון חוקים ודברים שהשטן

מצודות דוד

לך העוני לא תתמיד כי תלך לה כדרך המהלך בדרך שאינו מתעכב זמן רב במקום אחד: ומהסודר. אף אם יבא לך חסרון מה בעושר לא יתעכב החסרון וכדרך האיש המלוכש במגן לרדת אל המלחמה שאין דרכו להתעכב במקום מן המקומות וכפל הדבר במ"ש: (א) גם אלה. יראה כי מתחלת הספר עד הנה היה מועתק ביד הכל

ומכאן עד סופו לא היה מועתק כ"א בידי אנשי חזקיה מלך יהודה אשר העתיקו הדברים האלה מספרי שלמה אשר נודמן להם ולזה אמר גם אלה משלי שלמה ר"ל עם כי לא נמצאו ביד הכל מ"מ גם אלה דבריו אשר העתיקו אנשי חזקיה והמה נאמנים על הדבר שמפי שלמה יצאו: (ב) כבוד אלהים. כבוד ה' הוא להסתיר דבר גדולת רוממותו כי א"א לבוא עד התכלית ומוטב להמעט מלהרבות וכמ"ש לך דומיה תהלה (תהלי' סה) אבל כבוד מלכים הוא לחקור דבר גדולת רוממותם הואיל ואפשר לבוא עד התכלית א"כ הממעט יחשב כאילו כבר בא עד התכלי' ומוטב להרבות מלהמעט: (ג) אין חקר. ר"ל אלו שלשת הדבר' וז"ל שא"א לחקור ולרדת רום השמים ועומק הארץ ורוחב לב המלך כי הרבה משפטים באים לפניו ושאר בני"א וצריך לתת לב לכולם: (ד) הגו. כמו כאשר יוסר הסיגים מן הכסף יצא אז לצורף כלי מהודר כי יוכל אז לעקמו וליישרו כפי צורך המלאכה: (ה) הגו רשע. כ"כ כאשר יוסר הרשע העומד לפני המלך יהיה אז כסאו נכון בצדק משא"כ כשהרשע לפני עומד

משלי פרק כה

בַּצֶּדֶק כְּסָאוֹ: וְאֶל-תִּתְּהֶדֶר לִפְנֵי-מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדֻלִּים אֶל-
תַּעֲמֹד: ז כִּי טוֹב אֲמַר לֶךְ עָלֶיהָ הִנֵּה מִהַשְׁפִּילֶךְ לִפְנֵי נָדִיב
אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ: ח אֶל-תֵּצֵא לָרֵב מִהָר פֶּן מִה-תַּעֲשֶׂה
בְּאַחֲרִיתָהּ בַּהֲכָלִים אֶתְךָ רַעַךְ: ט רִיבֶךָ רִיב אֶת-רַעַךְ וְסוֹד
אֲחֵר אֶל-תִּגְלֶה: פּוּן-יִחַסְדְּךָ שִׁמְעַ וּדְבַתְךָ לֹא תִשׁוּב: י תַּפְחוּי
זֶהָ בַּמִּשְׁפָּוֹת כֶּסֶף דָּבָר דָּבָר עַל-אַפְּנֵי: יג נֹסם זֶהָב וְחֹלִי

רש"י

(ו) אל תתהדר לפני מלך. להראר כבודך ולהתגאות לפני מלך או לעמוד לפני מי שגדול ממך כי טוב שיאמרו לך עלה הנה שמתבוא בלא רשותו ויאמרו לך צא: (ז) אשר ראו עיניך. שדבר זה אמת: (ח) פן מה תעשה. פן תבא לידי לא תדע מה לעשות באחריתה: (ט) ריבך ריב את רעך. ואם על כרחך אתה צריך לריב ולהוכיח עם רעך מ"מ סוד אחר אל תגל. לא תזכיר לו דופי אבותיו שמתו שאין הכל יודעין אותו ואתה מגלהו:

מצודות ציון

הוא פסולת הכסף: (ו) יחסדך. ענין מרפה כמו מסד הוא (ויקרא ט): ודבדתך. על הנוס יאמר על דברי נגא' ומעלמו יונן: (יא) במשכיות. מל' סקר וכסוי וכן ואכן משכית (ס' ט): אפניו. מל' אופן עגלה: (יב) נוסם. שם מכשית הנמון על הקף: וחלי. ענין עדי

במקום הגדולים משתגביה לשבת ויאמר לך השפל ורד לפני הנדיב ואל תשב במקומו: אשר כן ראו עיניך שיקרה לזאת אשר אומרים להעולה רדה: (ח) אל תצא. אל תתגרה במריבה מהר עד אשר תחקור אם יש בזה דבר אשמה על שכנגדך כי פן לא תדע מה תעשה באחרית המריבה בעת יכלים אותך רעך לומר הלא אין אשמה בידך והנה הסכלת עשו להתקוטט עד לא חקרת האמת: (ט) ריבך ריב. אף אם מצאת בו אשמה אחר החקירה מ"מ ריב ריבך רק עמו לבנות אותו לבד אבל לא תגלה סוד של אחר להטיל פגם באבותיו בדברים שאינם ידועים לכל כי מה לך להם לבנותם: (י) פן יחסדך. פן כל השומע יחרפך לקרות לך הולך רכיל: ודבדתך. הדבה אשר הוצאת מפך לא תוכל להשיב אחור ותתחרט ולא תוכל לתקן: (יא) תפוחי זהב. כמו ציורי תפוחי זהב החקוקים על מכסה של כסף שהוא דבר מפואר כן הוא דבר המדובר על אופניו בל דבר הראוי לעניינו ותחנתו אליו כאופן העגלה המתגלגל וחזור למקומו: (יב) נוסם זהב. כמו נוסם זהב עם עדי כבוצת הכתם שהנוסם העמוד הבא

בנה של נכרית. אבל נכרית, מניקה בנה של ישראלית בפרשתה:

ב. מתרפאין מהן רפוי ממון, אבל לא רפוי נפשות. ואין מסתפרין מהן בכל מקום, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בפרשות הרבים מותר, אבל לא בינו לבינו:

ג. אלו דברים של גוים אסורין ואסורן אסור הנאה, היין, והחמץ של גוים שהיה מתחלתו יין, וחרס הדרגני, ועורות לבובין. רבן שמעון בן גמליאל אומר, בזמן

ב. רפוי ממון. בהמתו: רפוי נפשות. גופו. ואם אמר לו סם פלוני יפה לך, אפילו רפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו: אבל לא בינו לבינו. ואי רואה במראה, מותר. דמימר אמר הנכרי, הואיל ומסתפר הכי אדם חשוב הוא, ומתירא להורגו:

ג. שהיה מתחלתו יין. לאפוקי היכא דקנה הנכרי חומץ מישראל, דלא מתסר בהנאה. דטעמא דמתסר בהנאה, משום דלמא נסכיה לע"ז, וחומץ לא קא מנסך לע"ז: וחרס הדרגיני. אדריאנוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו כלים ולא היה מצרפן בכבשן, ונושאים אותן במלחמה, וכשרוצים לשתות משימים אותם החרסים במים ונימוחים שם, והטיט שוקע למטה, ונשאר היין מזוג במים. ועל שם אדריאנוס, נקרא חרס הדרגיני: עורות לבובים. קורעים בהמה מחיים כנגד הלב כמין נקב עגול ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז: משוך מותר. שאין עושין לע"ז אלא עגול. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

שהקרע שלו עגול, אסור. משוך, מותר. בשר הנכנס לעבודה זרה, מותר. והיצא, אסור, מפני שהוא כזבחי מתים, דברי רבי עקיבא. ההולכין לתרפות, אסור לשאת ולתת עמהם. והבאין, מותרין:

ד. נודות הגוים וקנגניהן ויין של ישראל כגוס בקה, אסורין ואסורן אסור הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אין אסורן אסור הנאה. התרצנים והגזין של גוים, אסורין ואסורן אסור הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, לחין, אסורין. יבשין, מותרין.

רבינו עובדיה מברטנורא

היצא אסור בהנאה. שכבר נעשה תקרובת: לתרפות. לטעות עבודה זרה [למחק. רש"י]. מקום ערותה של אשה נקרא בית תורפה: אסור לשאת ולתת עמהם. דאולו ומורו לע"ז. ועוד, דובני מידי דצריך לתקרובת ע"ז. והלכה כרבי עקיבא:

ד. נודות. של עור: וקנגנים. של חרס: אין איסורן איסור הנאה. ודיניהו הכי, אם חדשים הם, מותר לתת לתוכן יין מיד. ואם הכנים בהן הנכרי יין לקיום, ממלא אותם מים ומשהה בתוכן שלשה ימים מעת לעת, אלא שמערה המים בכל יום מעת לעת של שלשה ימים ומשים מים אחרים תחתיהם, ואח"כ מותר לשום בתוכו יין. ואם ישנן שנים עשר חדש שלא היה בהם יין של נכרים, מותרין מיד אחר שנה בלי עירור: חרצנים וזגים. פסולת של ענבים גרעינים שבפנים והקליפים שבחוץ: לחים. כל שנים עשר חודש אסורים בהנאה: ויבשים. לאחר שנים עשר חודש מותרין אפילו באכילה:

המרים וגבינות בית אנקי של גוים, אסורין (ואסורן) אסור הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אין אסורן אסור הנאה:

ה. אומר רבי יהודה, שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע בן לוי מה מהלכין בדרך. אומר לו, מפני מה אסרו גבינות של גוים. אומר לו, מפני שמעמידן אותה בקבה של נבלה. אומר לו, והלא קבת עולה חמורה מקבת נבלה ואמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא מוצלין. (חזר) אומר לו, מפני

רבינו עובדיה מברטנורא

המוריס. שומן של דגים. ורגילין היו שמעריבין בו יין. אבל אם ניכר ממנו שלא נתערב בו יין, כולי עלמא לא פליגי דשרי: בית אונייקי. שם כפר, שרוב עגלים הנמצאים שם קרבים לעבודה זרה. ר' מאיר חייש למיעוטא וסבר דאע"ג דרוב עגלים הוו מיעוטא כנגד שאר בהמות, חיישינן למיעוטא, וכל הגבינות הנמצאות שם אמרינן דלמא בקיבת עגלי ע"ז העמידן. וחכמים לא חיישי למיעוטא. ואין הלכה כר' מאיר בכל הני תלתא בבי:

ה. מפני מה אסרו גבינות של נכרים. באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש, דקים לן דחלב בהמה טמאה אינה נקפה:

שורפה חיה. דפירשא בעלמא היא: בקיבת עגלי עבודה זרה. ואע"ג דפירשא בעלמא היא, אסור, דשאני ע"ז דכתיב בה (דברים י"ג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: הטיאו לדבר אחר. ולא רצה להגיד לו טעמו של דבר. מפני שעדיין לא עברו שנים עשר

שמעמידן אותה בקבת עגלי עבודה זרה. אומר לו, אם כן, למה לא אסורה בהנאה. השיאו לדבר אחר, אומר לו, ישמעאל אחי, היאף אתה קורא (שיר השירים א) פי טובים דדיך מנין, או פי טובים דודיך. אומר לו, פי טובים דודיך. אומר לו, אין הדבר כן, שהרי חכרו מלמד עליי, לריח שמניך טובים:

ו. אלו דברים של גוים אסורין ואין אסורן אסור הנאה, חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, והפת, והשמץ שלהן. רבי ובית דינו התירו

חודש שנגזרה גזירה זו, וכי גזרי רבנן גזירה לא מגלו לטעמא עד תריסר ירחי שתא עד שתתפשט גזירתן, דלמא איכא דלא סבירא ליה לטעמא ואתי לזלוולי ביה. וטעמא דאסרו גבינות של נכרים, מפני שמעמידן אותה בעור קיבה של חשיטת נכרים שהיא נבילה. ואע"פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב, כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא בטל, דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד. ומשום בשר בחלב לא היה אסור, כיון שהבשר בפני עצמו מותר אינו אסור בחלב אע"פ שמעמידו, עד שיתן בו טעם. אבל דבר של איסור מעיקרו, אסור בהיתר אע"פ שאינו נותן בו טעם, כל זמן שהוא מעמיד: כי טובים דודיך מנין. הקב"ה אומר כן לכנסת ישראל: אין הדבר כן. אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקב"ה, ערבים עלי דברי דודיך כלומר תקנות שתקנו וגזרו החכמים, יותר מיינה של תורה, מעיקר תורה שבכתב: ו. הפת והשמץ וכו'. כל הגי' אסורין משום חתנות. ופת של נחתומין התירוהו, אבל

אחרים עמו וברכו, אין מזכירין מעין המארע, דכיון דאפא אחרים לאו צנעה הוא.

ה. יאכל מצטרף לתפלה ולזמון, בין לג' בין לעשרה.

סימן שפ דברים שהאכל אסור בהם, ובו כ"ה סעיפים

א. אלו דברים שהאכל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאלת שלום ובכביסה, וחיוב בעטיפת הראש ובכפית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפלין ביום הראשון, ואסור בנהוץ ובתספורת ושמחה ואחוי קרע כל ל' יום וכל דבר אבילות

נוהגין בין ביום בין בלילה (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ז).

ב. במלאכה פיעד, כל ג' ימים הראשונים אסור במלאכה, אפלו עני המתפרנס מן הצדקה; ימפאן ואילף, אם הוא עני ואין לו מה יאכל, עושה בעצמו בתוך ביתו, ואשה טוהה בפלך בתוך ביתה,

יאכל אמרו חכמים: תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך. בדרך שמתר לכתב בזה המועד, כך מתר לכתב בימי אבלו; אבל לא בענין אחר (כל בו בשם הר"מ וב"י סוף סימן קס"ו).

ג. ג' ימים שהוא אסור בעשיית מלאכה, כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילך ממדינה למדינה בסחורה.

ד. אפלו דבר האבד אסור האכל לעשות בין יעבדיו ושבחיהו ובניו ובנותיו שמעשה ידיהם שלו.

ה. אסור לעשות מלאכתו על ידי אחרים אפלו עובד כוכבים (ומדכי ריש פרק מי שהפך), אלא אם כן הוא דבר האבד, שדבר האבד מתר לאכל לעשות על ידי אחרים; אפלו דבר האסור במועד משום טרחה, מתר, ואפלו הוא מצעוה אמן. הנהגה ויש אומרים דאם לא יוכל לעשות על ידי אחרים, והוא דבר האבד, מתר לעשות האכל בעצמו וטור

בשם הרשב"א והרא"ש וכן כתב רמב"ם ויחזקו; ולדעת שלשה ימים הראשונים יש להקל, ואפלו תוך ג' והוא הפסד מרבה.

באר הגולה

ו מדכי סוף פ"ג: מה שלא ראיתי נוהגין להוסיף ברכת אבילים בברכה רביעית נלע"ז שסמכו אדברי התוספות כתובות דף ה' ריש ע"ב שהוכיחו שם בדיקת אבילים אינה אלא בעשרה וכ"כ תשובת מהר"מ סימן תרע"ז וכ"כ הבי"ב בשם הרמב"ם ובשם הר"מ: א ברייתא מ"ק דף כ"א ע"א ומיית לה שם דף ט"ו ע"ב מקרא שנאמר והפכתי חגיכם לאכל כל מה חג אסור בעשיית מלאכה וכו'. ב ברייתא שם ע"ב: ג שם בתוספות בשם פ"ה הרב ושכן הוא משמעות הגמרא שם ושהכי תניא במסכת שמחות וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ה וכ"כ כמעט כל הפוסקים כולם ומפרש בירושלמי הטעם משום דכל שלשה ימים הנפש טריט על גופא סברא דאיהי חזרה גביה כיון דאיהי חזרה דאשתני וזוהו דאפוי היא שבקה ואולה לה ורבינו יוחנן כתב בשם הראב"ד משום דאמרו חז"ל ג' לבני ואם יעסוק במלאכה הוא מתעצל בכ"י: ד שם במסכת שמחות: ה לשון הרמב"ם שם מהירושלמי ועובדא דגוריון בריה דרבא וכו' וציינתו לקמן בסעיף כ"א: ו כדיוקא דרב שיטא בריה דרב אחי מותני' דתניא כותיה מ"ק דף י"א הסכמת הפוסקים: ז ברייתא באבל רבתי ופירוש הרמב"ם בספר תורת האדם: ח ברייתא שם וכן משמע במ"ק דף י"א ע"ב: ט ברייתא שם: י הרמב"ם בסת"ה והסכים הרא"ש בפסקיו לדבריו

ו. פרקמטיא שלו, בדבר האבד, שאם לא ימכר יפסיד מהקרן, נמכרת על ידי אחרים; אבל אם לא יפסיד מהקרן, אלא שאם ימכרנה עתה ירויח בה יותר משאם ימכרנה אחר כך, אסור. לומפל מקום אם שירות או ספינות באו, או שהם מבקשים לצאת, ומזכרים בזול או לוקחים ביקר, מתר למכר ולקנות על ידי אחרים, אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא לעשות סחורה להשתמר.

ז. להלוות לעובדי כוכבים בדינית, לאותם שרגילים ללוות ממנו, מתר להלוות להם על ידי אחרים, משום דהוי דבר האבד.

ח. יאי מסיק וזוי באינשי, והאדנא משבח להו, ובתר הכי לא משבח להו, שרי לשדורי עליהו.

ט. אם יש לו דין על אדם, אינו תובע כל ז'. ואם הוא דבר האבד, כגון שבקש לילך למדינת חנם, או שעבדי חולים, עושה מרשה ודן עמו.

י. כל הדברים שהתירו במועד

משום צורך המועד, כלם אסורים באבל, אפלו על ידי אחרים. יא. אבל ששדהו ביד אחרים באיסות או בחכירות או בקבלנות, הרי אלו עובדין בדרך בימי האבל של פעל השדה, ואפלו נשלם זמן חכירותם קדם ונשארו בשדה כמו שהיו.

יב. אם האכל הוא אריס בשדה של אחרים, לא יעברו הוא בעצמו, אבל על ידי אחרים מתר. יג. אם יש שכיר יום שעובד שדה האכל, אפלו בעיר אחרת, לא יעשה.

יד. אם יש לאכל חמור או ספינה מחבר או משכר ביד אחר, הרי זה לא יעשה בימי אבלו של פעל החמור והספינה, אם לא ששכרו קדם שהתחיל האבלות ועדין לא פלה הזמן; אבל אם פלה הזמן, אסור.

טו. אם היה החמור והספינה ביד אחרים, למחצה, לשליש ולרביע, יש מתירים י"ש אסורים.

יז. אם האכל משכר לאחר, לא

באר הגולה

וש"פ: ב רא"ש שם בברייתא דלעיל וש"פ: ז ג"ז שם וכ"כ הטור בשמו: ח טור בשם אביו הרא"ש: ט שם מדברי הרמב"ם בסת"ה: פ שם בשם הגאונים וכ"כ הרמב"ם בפ"ה: ע שם בסת"ה וש"פ: פ ברייתא מ"ק דף י"א ע"ב וכמ"ש הראב"ד בשביל שבעל השדה הוא אבל לא ימנעו מלעבדה: צ הרא"ש ממשמעות הברייתא וכו' בשם הראב"ד הטעם משום דאדנא לאיסותא קיימא וכו' וכיון שזה היה אריס מקורם לכן מסתמא לא מסלק לה חז"ל כמי שהיתה אצלו מושכרת מתחלה: ק ברייתא שם: ר שם בברייתא: ש משלשן הברייתא שם וכמ"ש הראב"ד שבחמור וגמל וספינה הוא דרך בני אדם להחליף מזה לזה ולא להורבה בשכרו קודם ויזיקו וזוול לפי הזמנים: ת טור בשם הרמב"ם: א שם בשם י"א דשאני ארעא דלאיסותא קיימא ולא נקרא שם בעלים עליה משא"כ בדברים אחרים וציינתו לעיל סעיף י"א: ב שם בברייתא: העמוד הבא

קכג. בַּאֲרֵה הַגּוֹלָה.

תִּרְנֶנּוּ שְׁעוֹר הַדָּם וְעֶרְבָהּ. וְכֹו ב' סְעִיפִים:

א. * ישעור הדס וערבה שלשה טפחים, וישדרו של לולב ארבעה טפחים, כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח, באמה פת חמשה טפחים יעשה אותה ששה, צא מהם שלשה להדס, נמצא ישעור הדס וערבה טפחים ומחצה שהם עשרה גודלים, וישעור שדרו של לולב שלשה עשר גודלים ושלש גודל. ויש מי שאומר שישעור שדרו של לולב ארבעה עשר גודלים. והיש אומרים שישעור הדס וערבה שנים עשר גודלים וישדרו של לולב ששה עשר גודלים (וכן נהגים להכתילה): ב. ואין להם ישעור למעלה. ויש מי שאומר שאפלו הוסיף בארץ ההדס והערבה כמה, צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהם טפח:

תִּרְנָא נְטִילַת הַלּוּלָב וּבִרְכָּתוֹ. וְכו' ט"ו סְעִיפִים:

א. מַצֹּת אֲרֻבָּעָה מִיָּנִים, ^אשִׁטֹּל כָּל אֶחָד לִדְלֵב אֶחָד וּשְׁתֵּי עֲרֻבוֹת וְשִׁלְשָׁה הַדָּסִים.^ה (ובמקום הדחק דליכא הַדָּס כְּשֶׁר ^יסָגִי לָהּ בַּחֲדָּה ^בדָּלָא קֻטְּוִים) (בית יוסף סימן תרמ"ב בשם אורחות חיים). ^בבַּמְצוֹה לֵאגֹדֶם ^גבְּקֶשֶׁר גְּמוּר, דְּהֵינּוּ שְׁנֵי קֶשֶׁרִים זֶה עַל זֶה, מְשׁוּם נֹזֵי, וְיִכּוֹל לֵאגֹדֶם בְּמִין אֶחָד.

פֶּאָר הַיִּטֵּב

א. דִּלָּא קָטוּם. וּבִשְׁעַת הַדָּחֶק אֶפְלוּ בְּחֵד וְקָטוּם, מִגֵּן אֲבָרָהֶם, עֵין שָׁם:

א. **דלא קטום.** ובשעת הדחק אפלו במד קטום, מן אבריה, עין שם: **דלא קטום.** עין באר השב. ועין דבר שמאל סימן פד בקהל אחר, איך שיש טוב הראשון של חג אל נמצא להם מין הדס כשר כי אל אבר אחד, איך שיש טוב הראשון וסימנים פוסקים עין עקבא, הטוב והישר לאל אותו בד עם שש אלא שהאומן והרמסין והטור ומהר"ק פוסקים כרי' ישמאל דשלישה בעינן נדה מחלקה, שהאומן והרמסין והטור ומהר"ק פוסקים כרי' ישמאל דשלישה בעינן

מִשְׁנָה בְּרִוּרָה

א. א. שְׁעוֹר הַדָּס וְעֶרְכָּה שְׁלִישָׁה טַפְחִים. וְאִם הָעֵלִין שְׁלֹמֶה יִצְאִין
לְמַעֲמֵלָה מִן הָעֵץ, צִירָף שִׁתְּיָהּ בְּעֶצֶם הָעֵץ שְׁעוֹר זֶה
[רִיטֵב"א]: **ב. ב. שְׁדוֹר שֶׁל לֹאֲבָב וְכו'.** הֵינִי, ^בלִבֵּב מִהָעֵלִין הִיִּצְאִין
לְמַעֲמֵלָה אַחֲרֵי שִׁכְלָתָהּ הַשְּׁדוֹרָה. וְלֵאמֹר הָעֵלִין לֹא נָתַן שְׁעוֹר:
ג. בִּאֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים וְכו'. הַמַּחֲבֵר מִבְּאֵר דְּבָרֵינוּ, שְׂאִין צִירָף
שְׁלִישָׁה טַפְחִים בִּינוּנִים שֶׁשֶּׁה בִּאֲמָה, אֲלֵא אֲנִי לֹקוּחִין אִמָּה קִטְנָה
שְׁהִיא בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים בִּינוּנִים וּמַחֲלִקִין אוֹתָהּ לִשְׁשֶׁה טַפְחִים קִטְנִים,
וּמִקְצָה מִקֵּץ הוּא שְׁעוֹר הַדָּס וְעֶרְכָּה, וְנִמְצָא שֶׁשְׁלִישָׁה טַפְחִים הֵאלוּ
הוּא רֶק טַפְחִים וּמִקְצָה בִּינוּנִים: **ד. גוֹדְרִים.** פִּירוּשׁ, רַחֵב גּוֹדֵל שֶׁל
אֲדָם בִּינוּנִי שֶׁשֶּׁ בְּכָל טַפַּח אֲרָבָה מִמֶּה: **ה. שְׁלִישָׁה עֶשְׂרֵי לָדָע**
וְשִׁלְשִׁי גוֹדֵל. דִּטְפַח שֶׁל לֹחֵב הַנוֹסֵף הַזֶּה הוּא גַם כֵּן טַפַּח קָטָן לָדָע
זו, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִטַּפַּח בִּינוּנִי שֶׁמִּזְחִיק בְּעֵלְמָא אֲרָבָה גוֹדְרִים, כְּשֶׁעוֹר
שְׁתוּת שְׁהוּא שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי גוֹדְלִין וְשׁוֹנִים עֶשֶׂר שְׁלִישֵׁי גוֹדֵל הוּא אֲרָבָה
גוֹדְלִין, וְנִמְצָא שֶׁטַפַּח זֶה מִזְחִיק רֶק שְׁלִישָׁה גוֹדְלִין וְשִׁלְשִׁי, וְעַם עֲשָׂרָה
גוֹדְלִין הַזֶּה הוּא כֶּסֶף הַכֵּל שְׁלִישָׁה עֶשֶׂר גוֹדְלִין וְשִׁלְשִׁי: **ו. אֲרָבָה**
עֶשְׂרֵי גוֹדְלִין. סִבְיָרָה לֵה דִּטְפַח הַנוֹסֵף בְּלוֹחֵב הוּא טַפַּח בִּינוּנִי שֶׁמִּזְחִיק
אֲרָבָה גוֹדְלִין, וְנִמְצָא שֶׁכֶּסֶף הַכֵּל הוּא אֲרָבָה עֶשֶׂר גוֹדְלִין: **ז. וְיִשֵּׁ**
אוֹרִיִּים שְׁשֶׁעוֹר וְכו'. קִבְרִיא לֵה דִּלְשָׁלָה טַפְחִים הַזֶּה לֵב הַטַּפַּח שֶׁל
לֹחֵב הַזֶּה הוּא טַפְחִים בִּינוּנִים שֶׁכֵּל אֶחָד מִזְחִיק אֲרָבָה גוֹדְלִין:
ח. לִבְתַּחֲתֶיהָ. יְבֻדְיַעֲבֹד דִּי הַלּוֹחֵב בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה גוֹדְלִין וְשִׁלְשִׁי, וְהַדָּס
וְעֶרְכָּה בְּעֲשָׂרָה גוֹדְלִין, וּפְחוֹת מִזֶּה פִּסּוּל אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבֹד ^אכֵּל שִׁבְעַת
הַיָּמִים, כִּתְּבִי בְּתוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל פִּי הַסּוּד יֵשׁ לִטֵּל שְׁדָרְתוֹ שֶׁל לֹחֵב
כִּלְפֵי פָּנָיו וּפְנֵי הַלּוֹחֵב כִּלְפֵי חִזֵּץ, ^בוְהָיָה נִקְוָה: **א. א. שִׁיטָּה.**
בֵּינֵי טוֹב רֵאשׁוֹן יוֹתֵר טוֹב לִילָף לְמַקּוֹם שֶׁשֶּׁשׁ בּו לֹחֵב
מִלִּילָף לְמַקּוֹם שֶׁמִּתְפַּלְלִין, דְּלֹחֵב בֵּינֵם רֵאשׁוֹן הֵיא

שער הציון

א. ובכפר מגדים מסתפך בנה, ולא ראה את הרמב"ם. וצ"ח בבכורי יצחק שפאריץ בעקני חן; ג. נגד: א. אחרונים. וכן הפסיקים שכתובל אודותיהם הוא ודאק חסד שער חן ומה יאמר ונסת. ד. לילי ביטמן מרמז סעף: ה. פרי מגדים: ז. נגד: א. נגד: ב. כר"י יוסף כהן נפת המהרלח ובית דוד: ג. יד בית יוסף כהן בשם המהר"ם מקדור ידוע של המהר"ם שילוש משפט כהן שרמן וילכ"י מכשיר בנקטם ראשו, ור"י טרומן משלשן סטומים, וכן שם לעיל סטומי חרמו סעף א. ור"י דנקא אשכנזי, פת"י שם. ובכפר שאר: י. משה בראי: יא. להלל לברוך ג. כן, ודעת רמב"ם ראשו משום דהו, ודעת הרמב"ם והוא דעת רב

לוח עמוד היומי: יום א יא כסלו תשעז ♦ יום ב יח כסלו תשפב ♦ יום ג כג חשוון תשפז ♦ יום ד כח תשרי תשצב ♦ יום ה ד תשרי תשצז ♦ יום ו י אלול תתא

ויהודה עד רד עם אל, סטר גבורה, בי דינא אקרי, וסמיד ליה ראובן, אף על גב דמלכו הנה דיהודה, ראובן סמוך לקבליה הנה. אמר רבי שמעון, זמנין אינון בני ראובן, לאגחא תרין קרבין בגו ארעא. תא חזי, כתיב כחי, בגלותא דמצרים. וראשית אוני, דאינון הוו קדמאין לגבי אחיהון לקרבא. יתר שאת, לגלותא דאשור, דמתמן גלו בני גד ובני ראובן קדמאי מפלהו, וסבלי כמה בישין, וכמה ענויין סבלי, ולא תבו עד כעון.

ויתר עז, לזמנא דמלכא משיחא יתער בעלמא, אינון יקוון ויגחון קרבין בעלמא, וינצחון, ויתקפון על עממא. ובני עלמא ידחלוון מנייהו וירתתון קמנייהו, (דף רל"ז ע"א) ויחשיבו לאתגברא במלכותא, ולא ישתארו

ביה. הך הוא דכתיב פחו פמים אל תותר, מאי טעמא לא ישתארו ביה, ואפילו בסטרא חד דעלמא, בגין כי עלית משכבי אביך. דזמנין לאעלא ולאגחא קרבין בגו ארעא קדישא, משכבי אביך דייקא, זו ירושלים. תא חזי, בארבע סטרי עלמא, אתבדרו בני ראובן בגלותא, לקבליהון דכל ישראל, דאתגלו בגלותא ארבע זמנין בארבע סטרי עלמא. הך הוא דכתיב, כחי חד, וראשית אוני תרי, יתר שאת תלת, ויתר עז ארבעה. כגונא דא זמנין אינון לאגחא קרבא בארבע סטרי עלמא, ולמשלט בקרבייהו על כלא, וינצחון עממין סגיאין, וישלטון עלייהו:

פחו פמים אל תותר כי עלית משכבי אביך, הך אתרמיז על

הרהורא קדמא דהנה ליה לעקב. בהאי טפה קדמא ברחל, דאלמלא הרהורא דההיא טפה הנה באתה, אשתאר ראובן בכלא. אבל פחו פמים אל תותר כי עלית משכבי אביך, עלית, בהרהורא אחרא, אז חללת וגו'.

דבר אחר, פחו פמים אל תותר, דהא בד יגחון קרבא בני ראובן בעלמא, וינצחון עממין סגיאין, לא ישתארו במלכותא, מאי טעמא, כי עלית משכבי, דזמנין לאגחא קרבא בארעא קדישא דייקא, דכתיב כי עלית משכבי אביך (ס"א דא ירושלים. משכבי), משכב מיכעי ליה. אלא, אביך דא ישראל סבא, משכבי אביך ולא משכב, בגין דהא בתרי זמני אתבני ירושלים, ותליתא לזמנא דמלכא משיחא. ועל דא משכבי אביך.

והכא אתגליא ברבא, ומאי דהנה בההוא זמנא, ומאי דהנה בד עאלו ישראל לארעא, ומה דהא בזמנא דמלכא משיחא בעובדא דראובן: שמעון ולוי אחים, אמר רבי יצחק, הך אחיר לון בסטרא שמאלא דשכינתא. דחמא עובדין דדינא קשיא, דלא יכיל עלמא למסבל. אמר רבי יוסי, ברכתא דלהון אן היא. אמר רבי יצחק, שמעון לא אתחזי להאי, דחמא ליה כמה עובדין בישין. ולוי דאתי מסטרא דדינא קשיא, וברכתא לא תליא ביה. ואפילו בד אתא משה, לא תלי ברכתיה ביה. דכתיב, (דברים לג) ברח ה' חילו ופועל ידיו תרצה, בקדשא בריך הוא תליא.

תא חזי, כתיב, (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר

תרגום לשון הוזהר

באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן. שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראש מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראש לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדיו הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפילו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברח ה' חילו ופועל ידיו תרצה. תלוי בקדוש-ברוך-הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול – זו השכינה שעומדת על

תרגום לשון הוזהר

שלא ישארו בה ואפילו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביך, שעתידים להכנס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביך דוקא, זו ירושלים. בא ראה, לארבעת צדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. והו שכתוב כחי – אחד, וראשית אוני – שנים, יתר שאת – שלשה, ויתר עז – ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב ארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחו פמים אל תותר כי עלית על משכבי אביך. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה לעקב בטפה

הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחו פמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית – בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחו פמים אל תותר – שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה השעם? כי עלית משכבי אביך, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביך, (ו' ירושלים. משכבי) משכב היה צריך לכתבו אלא אביך, זה ישראל הענק. משכבי אביך ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לימנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביך. וכן התגלתה ברכה, ומה שהיה

חיות קטנות עם גדולות. זה הם גדול, דא שכינתא דקיימא עליה דיצקב בד בעא לאסתלקא מעלמא. ורחב ידים, דהא כל עלמא אמלי ואשתלים ואתצמצם תמן. שם רמש ואין מספר, דכמה מלאכי עלאי וקדישאי אשתכחו תמן. חיות קטנות עם גדולות, אלין אינון תריסר שבטין, בנוי דיצקב, דאשתכחו בהון בשלימו. חד אילה, וחד זאב, וחד ארי, וחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה חד, וטלה חד, וחד זאב, וחד גדי, וכן פלהו, לאשתכחא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, פלהו שפיר. אבל יהודה אריה, שמעון שור, והא אוקמוה חברייא דהו משגיחין דא לקבל דא, דא מימינא, ודא משמאלא. לתורא דעובדוי כישין,

אמרו נצייר אקונין דאריה בקופטיה, ויסתכל בדא וידחל מגיה, כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכאן, אלא טפל ליה משה ביהודה. כתיב הכא (דברים ל) שמע ה' קול יהודה, וכתיב התם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אבוהון סליק לון למשה. אמר ליה רבי יוסי, מאי טעמא אבוהון סליק לון למשה. אמר ליה, אף אנו נסליק ליה לבוצינא קדישא עלאה.

אתו שאלו ליה לרבי שמעון. אמר, כמה חביבין מלין. אטפח בידיי ובכה, ואמר מאן יגלי לך מהימנא קדישא, אסתלקת בחייך על בני נשא, אסתלקת במוותך, ואסתים דיוקנך. מפתחן דמארך אתמסרו בידך תדיר.

תרגום לשון חזקוני

לשור שמעשיו רעים, אמרו נצייר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדריק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים ל) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה השעם אביהם העלם למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה

תא חזי, יצקב הנה ליה ארבע נשין, ואוליד בנין מפלהו, (דף ר"ל ע"ב) ואסתליק (נ"א ואשתלים) בנשוי. בד בעא יצקב לאסתלקא, שכינתא קיימי עלוי, בעא לברוכי לאלין, ולא יכל. מקמי שכינתא דדחיל. אמר, היך אעביד, דהא תרנויהו מסטרא דדינא קשיא קא אתיין. אי אתקיף בשכינתא לא יכילנא, דהא ארבע נשין הוו לי, ואשתלימנא בהון. אלא אסלק לון למארי דביתא, דהא (ביה) ביתא ברעותיה קיימא, ומה דבעי יעביד.

כך יצקב אמר, חולקין דנשין ובנין הא נסבית בהאי עלמא, ואשתלמנא, היך אתקיף במטרוניתא תייר, אלא

אסלק מלין למארי מטרוניתא, והוא יעביד מה דבעי, ולא ידחל.

תא חזי, מה כתיב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, מאריה דביתא, מאריה דמטרוניתא. כמה דכתיב, (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו. דהא (במדבר ו) פלת משה כתיב. ועל דא, משה בריך מאן דבעא ולא דחיל, כדאוקימנא. ובגין כך אמר יצקב, הא חמינן דבני אלין בסטרא דדינא קשיא, (ליתיה) ייתי מאריה דביתא ויברך לון.

משה ודאי איש האלהים היה, ורעותיה עביד בביתיה, כמה דאף אמר אישה יקימנו. הדא הוא

תרגום לשון הוזהר

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שחרי (סס ו) כלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבאנו. ולכן אמר יצקב, הרי ראיתי שכני אלה הם בצד הדין הקשה, [נביא] יבא בעל הבית ויברך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, והו שכתוב (סס ו) ויאמר משה קומה ה' ואישה יפרנו, והו שכתוב ובגזלה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוזה בידו, כמו לאדם שגורר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יצקב, אף על גב שמה אהנו בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למשה. משה הוא העמוד הבא

עֲדֹשְׁעֵרִי מוֹת׃ יט וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה
בְּצָר לָהֶם מִמַּצְוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם׃
כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּפְּאֵם וַיְמַלֵּט
מִשְׁחִיתוֹתָם׃ כא יִרְדּוּ לַיהוָה חֲסִדוֹ
וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם׃ כב וַיִּזְבַּחוּ זִבְחֵי
תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה׃ כג וַיִּרְדּוּ
הַיָּם בְּאִנְיֹת עֲשֵׂי מְלָאכָה בְּמִיִּם רַבִּים׃
כד תִּמְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו
בְּמַצְוֹתָ׃ כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה
וּתְרוֹמֶם גָּלִיו׃ כו יַעֲלֶה שָׁמַיִם יִרְדּוּ
תְּהוֹמוֹת נִפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג׃
כז יִתְּנוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁבוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם
תִּתְבַּלַּע׃ כח וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר
לָהֶם וּמִמַּצְוֹתֵיהֶם וַיִּצְיֵאֵם׃ כט יִקַּם
סַעֲרָה לְדָמָמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם׃
ל וַיִּשְׁמָחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז
חֲפָצָם׃ לא יִרְדּוּ לַיהוָה חֲסִדוֹ
וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם׃ לב וַיִּרְוּמָהוּ
בְּקַח־לָעָם וּבְמוֹשָׁב זָקָנִים וַיִּלְלוּהוּ׃
לג יֵשֶׁם הַהָרֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
לְצִמְאֹן׃ לד אֶרֶץ פָּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת
יִשְׁבִּי כַּה׃ לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם
וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם׃ לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם
רַעֲבִים וַיִּכְנֹנּוּ עִיר מוֹשָׁב׃ לז וַיִּזְרְעוּ
שָׂדוֹת וַיִּשְׁעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי
תְבוּאָה׃ לח וַיִּבְרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד
וַיִּבְהַמְתֶּם לֹא יִמְעִיט׃ לט וַיִּמְעַטּוּ
וַיִּשְׁחוּ מַעַצֵּר רָעָה וַיִּגְדּוּ׃ מ שָׁפַךְ בִּזּוֹ
עַל־גְּדִיבִיכִים וַיִּתְּעֵם בָּתְחוּ לֹא־דָרָךְ׃

יום שלשי

קח א שִׁיר מְזֻמָּר לְדָוִד׃ ב נִכּוֹן לְבִי
אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֲזַמְּרָה אֹה־
בְּבוֹדִי׃ ג עוֹרָה הַגָּבֹל וְכֹזֹר אַעֲרִיה
שָׁחַר׃ ד אֹדֶךְ בַּעֲמִים׃ ה יְהוָה וְאֲזַמְּרָךְ
בְּלֵאמִים׃ ו כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם
חֲסִדֶּךָ וְעַד־שָׁחֲקִים אֲמַתֶּךָ׃ ז רִוְמָה
עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ
בְּבוֹדֶךָ׃ ח לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וַעֲנֵנִי׃ ט אֱלֹהִים׃ י דָּבָר
בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶה אֲחַלְקָה שְׂכָם וְעַמִּי
סִבּוֹת אֲמַדֵּד׃ יא לִי גִלְעָד׃ יב לִי מִנְשֵׁה
וְאַפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי׃
יג מוֹאָב׃ יד סִיר רַחֲצִי עַל־אָדָם אֲשִׁלִּיךְ
נַעֲלִי עַל־פְּלִשְׁת אֲתֹרֹעַ׃ טו מִי וְכִלְנִי
עִיר מִבְּצָר מִי נִתְּנִי עַד־אָדָם׃
יז הֲלֹא־אֱלֹהִים זִנְחִתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא
אֱלֹהִים בְּצִבְאֹתֵינוּ׃ יח הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת
מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם׃ יט בְּאֱלֹהִים
נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יְבוֹס צְרִינוּ׃

קח א לְמִנְצַח לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהִי
תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ׃ ב כִּי פִי רִשְׁעַ
וּפִי־מְרֻמָּה עַל פִּתְחוֹ דִּבְרוּ אֹמֵי לִשׁוֹן
שָׁקָר׃ ג וּדְבַרְתִּי שִׁנְאַה סִבְבִּי וַיִּלְחַמוּנִי
חֲנָם׃ ד תַּחַת־אֶהְבְּתִי יִשְׁטַנּוּנִי וְאֹנִי

תַּפְלָה׃ ה וַיִּשְׁמָעוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה
וְשִׁנְאַת תַּחַת אֶהְבְּתִי׃ ו הִפְקֵד עָלַי
רִשְׁעִי וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי׃ ז
בְּהִשָּׁפְטִי יֵצֵא רִשְׁעִי וְתִפְלְתוּ תְהִיָּה
לְחֻטָּאה׃ ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲשִׂים פְּקָדָתוֹ
יִקַּח אַחֵר׃ ט יִהְיוּ־כִנּוּי תוֹמָיִם וְאַשְׁתּוֹ
אֶל־מִנְהָ׃ י וַיִּזַּע יָנוּעוּ כִנּוּי וְשִׁאֲלוֹ
וַיִּרְשׁוּ מַחֲרֹבוֹתֵיהֶם׃ יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה
לְכָל־אֲשֻׁרֵּלּוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּגְעוּ׃
יב אֶל־יִהְיֶה־לּוֹ מִשְׁךְ חֲסֵד וְאֶל־יִהְיֶה חֲזֹן
לִיתוּמָיו׃ יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר
אַחֵר יִמַּח שְׁמָם׃ יד יִזְכָּר׃ טו עֲזֹן אֶבְרָתִי
אֶל־יְהוָה וְחֲטָאת אָמוֹ אֶל־תִּמַּח׃
טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תְּמִיד וַיִּבְרַח מֵאֶרֶץ
זָכָם׃ יז יַעַן אֲשֶׁר׃ יח לֹא זָכַר עֲשׂוֹת
חֲסֵד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וַיִּבְאֵה
לִבִּי לְמוֹתָת׃ יט וַיֹּאכֶב קָלְלָה וּתְבוּאָהּ
וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ׃
כ וַיִּלְבַּשׁ קָלְלָה כְּמָרוֹ וּתְבֹא כַּמִּים
בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֵן בַּעֲצָמוֹתָיו׃ כא תִּהְיֶה־לּוֹ
כְּבֹד יַעֲטָה וְלִמְנוּחַ תְּמִיד יִחַגְרָה׃
כב זֹאת פָּעַלְתָּ שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה
וְהַדְּבָרִים רָעַ עַל־נַפְשִׁי׃ כג וְאַתָּה׃
כד יְהוָה קְרִי אֱלֹהִים אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹמֵי לִמְעַן
שָׁמֹךְ כִּי־טוֹב חֲסִדֶּךָ הִצִּילָנִי׃ כה כִּי־
עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי׃
כה כַּעֲלֵ־כִנּוּסוֹתַי נִהְלַכְתִּי נִגְעַרְתִּי
בְּאֶרְבֶּה׃ כז בְּרַפִּי כָשְׁלוּ מִצּוֹם וּבִשְׁרִי
כָחַשׁ מִשְׁמֵן׃ כח וְאֹנִי׃ כט הִיטִיתִי חֲרָפָה

קח א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה׃
שֶׁב לִימִינִי עַד־אַשִׁית אֲיִכְךָ הַדָּם
לְרִגְלֶיךָ׃ ב מִשְׁה־עֶזְךָ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן יִרְדֵּה בְּקִרְבִּי אֲיִכְךָ׃ ג עֲמֹךְ נִדְבַת
כְּנוֹם חִילֶךָ בְּהַדְרִי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחַר
לֶךְ טַל יִלְדָּתְךָ׃ ד נִשְׁבַּע יְהוָה׃ ו לֹא
יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי
מִלִּכְּ־עֲדֶךָ׃ ז אֲדֹנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ
בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים׃ ח יָדִין בְּגוֹיִם מִלֹּא
גּוֹיֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה׃
ט מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתַּה עַל־פָּן יָרִים
רֹאשׁ׃

קח א תְּהִלָּתִי יְהוָה בְּכָל־
לֵב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַד־
גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־
חַפְצֵיהֶם׃ ג הוֹדוּ־וְהִדָּר פָּעִלְוּ וַיְצַדְקוּ
עֲמִידַת לְעַד׃ ד זָכַר עֲשֵׂה לְנִפְלְאוֹתָיו
חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה׃ ה טָרַף נִתָּן לִי־אִיוֹ
יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ׃ ו כַּח מַעֲשָׂיו הִגִּיד
לַעֲמּוֹ לְתַת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם׃ ז מַעֲשֵׂי

לָהֶם וְרֹאשִׁי וַיִּנְעוּן רֹאשָׁם׃ ז עֲזָרְנִי
יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֲסִדֶּךָ׃ ז וַיִּדְעוּ
כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֵתָה יְהוָה עֲשִׂיתָ׃
ח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קִמּוֹ׃
ט וַיִּבְשׂוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח׃ כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי
כְּלִמָּה וַיַּעֲטוּ כְּמַעֲלֵל בִּשְׁתָּם׃ ל אֹדְרָה
יְהוָה מְאֹד בְּכִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֵלְנוּ׃
לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ
מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ׃

קח א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה׃
שֶׁב לִימִינִי עַד־אַשִׁית אֲיִכְךָ הַדָּם
לְרִגְלֶיךָ׃ ב מִשְׁה־עֶזְךָ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן יִרְדֵּה בְּקִרְבִּי אֲיִכְךָ׃ ג עֲמֹךְ נִדְבַת
כְּנוֹם חִילֶךָ בְּהַדְרִי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחַר
לֶךְ טַל יִלְדָּתְךָ׃ ד נִשְׁבַּע יְהוָה׃ ו לֹא
יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי
מִלִּכְּ־עֲדֶךָ׃ ז אֲדֹנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ
בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים׃ ח יָדִין בְּגוֹיִם מִלֹּא
גּוֹיֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה׃
ט מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתַּה עַל־פָּן יָרִים
רֹאשׁ׃

קח א תְּהִלָּתִי יְהוָה בְּכָל־
לֵב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַד־
גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־
חַפְצֵיהֶם׃ ג הוֹדוּ־וְהִדָּר פָּעִלְוּ וַיְצַדְקוּ
עֲמִידַת לְעַד׃ ד זָכַר עֲשֵׂה לְנִפְלְאוֹתָיו
חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה׃ ה טָרַף נִתָּן לִי־אִיוֹ
יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ׃ ו כַּח מַעֲשָׂיו הִגִּיד
לַעֲמּוֹ לְתַת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם׃ ז מַעֲשֵׂי

יָדִיו אִמָּת וּמִשְׁפָּט נִאֲמָנִים כָּל־
פְּקוּדָיו: ה סְמוּכִים לַעֲד לְעוֹלָם
עֲשׂוּלִים בְּאִמָּת וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שְׁלַח
לַעֲמֹ צוּה־לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא
שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה
שָׁכַל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֲמֻדָּה
לַעֲד:

קיוב * הללויה | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־
יְהוָה בְּמַצּוֹתָיו חֲפֵץ מֵאֵד:
ב גְּבוּר בְּאֶרֶץ יְהִי זֶרְעוֹ דּוֹר יִשְׁרִים
יִכְרֹךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ יִצְדָּקְתוּ
עֲמֻדָּה לַעֲד: ד זֶרַח בְּחֶשֶׁף אוֹר
לִישְׁרִים חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־
אִישׁ חוֹנֵן וּמְלוּחַ יִכְלֹכַל דְּבָרָיו
בְּמִשְׁפָּט: ו יִכְלֹכַל לֹא־יִמוּט לְזִכְר
עוֹלָם יְהִי צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא
יִירָא נִכּוֹן לְבֹ בָטָח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ
לְבֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ:
ט פּוֹר | נִמֵּן לְאִבְיוֹנִים יִצְדָּקְתוּ עֲמֻדָּה
לַעֲד קָרְנוֹ תְּרוֹם בְּכָבוֹד: י רֵשַׁע יִרְאֶה |
וְכַעַס שִׁגְיוֹ יִחַר וְנִמָּס תַּאֲוַת רָשָׁעִים
תֵּאבֹד:

כד לחודש י"ח רביעי

קיוב * הללויה | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה
הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם
יְהוָה בְּכָרֶךְ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְרוֹח־שֹׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאֵי מְהִלָּל שֵׁם
יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל
הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ: ה מִי בִיהוָה יֵאֱלֹהֵינוּ

הַמַּגְבִּיהִי לְשֹׁכֵת: ו הַמִּשְׁפִּילִי לְרֵאֲוֹת
בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲפָר דֵּל
מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־
נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי |
עֲלֵת הַפִּית אִם־הַכְּנִים שְׁמִיחָה
הַלְלוּיָהּ:

קיד * בָּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית
יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה
לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁלוֹתָיו: ג הֵיִם
רָאָה וַיִּנָּס הִיִּדְרֹן יִסָּב לְאַחֹר:
ד הִתְהַרֵם קָדְדוֹ כְּאִלִּים גְּבֻעוֹת כְּבִנִי־
צֶאֱן: ה מַחֲלֹךְ הֵיִם כִּי תָנוּס הִיִּדְרֹן
תִּסָּב לְאַחֹר: ו הִתְהַרֵם תִּרְקְדוֹ כְּאִלִּים
גְּבֻעוֹת כְּבִנִי־צֶאֱן: ז מִלְפָּנֵי אֲדוֹן חוֹלִי
אֶרֶץ מִלְפָּנֵי אֱלֹהִים יַעֲקֹב: ח הִתְפַּכִּי
הַצּוֹר אֲגַם־מִיָּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִיָּם:

קטו * לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי־
לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־
אֲמֻתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ חֲגוּזִים אִי־נָא
אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־
חֲפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם פֶּסֶף וְזָהָב
מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא
יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים
לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם וְלֹא
יִרְחֹחוּ: ז יָדֵיהֶם | וְלֹא יִמִּישׁוּן רַגְלֵיהֶם
וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם:
ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל־אֲשֶׁר־בְּיָטָח
בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטָח בִּיהוָה עֲנוּכֶם
וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בְּטָחוֹ בִּיהוָה

עֲנוּכֶם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בְּטָחוֹ
בִּיהוָה עֲנוּכֶם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה
יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יִכְרֹךְ יִרְאֵי
יְהוָה הַקְּטָנִים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסָּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם:

טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאֶרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לִיהוָה
וְהָאֶרֶץ נִתֵּן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים
יְהוּלִיָּהּ | לֹא כָל־יָרְדֵי דוּמָה:
יח וְנִגְחָנוּ | נִכְרֹךְ לָהּ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

קטז * אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־
קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי
וּבִינִי אֶקְרָא: ג אֶפְסוּנִי | חֲבִל־יָמוֹת
וּמִצְרֵי שְׁאוֹל מִצְאֹנִי צָרָה וַיִּגְוֹן
אֲמַצָּא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי
יְהוָה מְלִטָּה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מִרְחָם: ו שֹׁמֵר פֶּתָאִים
יְהוָה דְּלוֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי
לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי
חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה
אֶת־רִגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה
בְּאֶרְצוֹת הַחַיִּים: י הָאֲמָתִי כִּי אֲדַבֵּר
אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֵד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַּחֲפֹזִי
כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת
אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נְדַרִּי
לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:

טו יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוֶתָה לְחִסְדֵּיוֹ:
טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ
כִּן־אֲמַתְךָ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרִי: יז לִךְ־אֲזַבַּח
זָבַח תוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נְדַרִּי
לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית יְהוָה בַּתוֹכִי
יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיז * הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם
שֹׁבְחוּהוּ כָל־הָאָמִים: ב כִּי גִבֹר
עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאֲמֻת־יְהוָה לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

קיח * הוֹדוּ לִיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֶהְרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי
יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמַּצָּר
קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחָב יָהּ: ו יְהוָה לִי
לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה
לִי בְּעֶזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב
לְחִסּוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב
לְחִסּוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּנָדִיבִים: י כָּל־
גּוֹיִם סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם:
יא סְבוּנִי גַם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי
אֲמִילָם: יב סְבוּנִי כְּדוֹבָרִים דַּעְכוּ בְּאֵשׁ
קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דִּחִיתִנִי
לְנֹפֶל וְיִהְיֶה־לִי לִישׁוּעָה: יד עֲזִי
וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל |
רָנָה וְיִשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים יִמִּין
יְהוָה עֹשֵׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רִוּמָמָה

לקוטי

תלת נפקין מחד נח

מוזח"ר

סט

שך לעיל, אחר תבת עלידי בחינות שהבאתי:

[**בכאן**] דלג רבנו וזכרנו לברכה כמה תבות, שהיו כתובים בלשוננו שם בכתובתו הקדושה, ובשנתן לי להעתיק תורה זאת, מחק בכונה כמה וכמה תבות מכתובות ידו הקדושה, כדי שלא אעתיקם, וראיתי שהיה לי קוה בונה שלמה. וכן היה דרכו כמה פעמים בכמה תורות, שהיה מרדקדק מאד בשנתן תורתו להעתיקה למחק שם כמה וכמה תבות, שהיו מכרחים להענין מאד, ודלג באמצע, כי לא רצה שיתגלו אלו הדברים. והמענין היטב באלו המקומות, ויכל להבין שחבר שם באמצע הענין. וגם בתורה הזאת יכולין לראות קצת, כי כתב: **ובשפאל** וכו' עלידי בחינות שהבאתי, ואין זה דרך לשונו. אך כל זה היה אצלו כתוב הדור מבאר היטב, אך בכונה מדיקת דלג באמצע, כי כל דבריו הקדושים היו בפלס ומשקל גדול, מה לגלות ומה שלא לגלות, ואפלו תבה אחת יתרה היה מרדקדק עליה שלא לדבר או שלא להעתיק, כפי מה שהיה יודע עליה השגתו העצומה, שאין צריכין לגלות זאת. ועין בסמוך בסמין נח, אות מ, מה שכתוב שם: כי הגדלה של הכשרי הדור היא בחינת כלי אל התחדשות התורה בבחינת* ואלו וכו', ושם נפר החסרון לעינים, ועתה עליה הנ"ל תבין הדבר, כי שם מחק כמה תבות באמצע התורה. וכן באותה התורה שפסוקי נח הנ"ל מחק מקדם גספן כמה וכמה תבות וענינים בשאר מקומות שאין נגר בלבה, וכן אחר כך בסמין נח, שם גספן מחק באות ה, אחר וזה פירוש: בית והון וכו', שהתאבות היו מנידים גרים וכו', שם מחק כמה וכמה תבות, וכן בשאר מקומות באותה התורה. וכן היה בכמה וכמה תורות שנתן להעתיקם בנ"ל, והדברים עתיקים:]

שך לאות א' וכו':

המבנה תלמידיתכם אין לו רפואה למכתו (שבת קטז), כי כל הרפואות הם הרפבות, והינו שולקתין סם פלוני ועשב פלוני במדה ובמשקל כך וכך, וכן עשב אחר שמשקלו כך וכך, וכן שולקין ממנה מינים. וכל עשב ועשב יש לו בח אחר, ומעריבין אלו המינים ביחד, ועושים מהם הרפבה, וזאת ההרפבה יש לה בח לרפאת החולאות. נמצא, שעקר בח הרפואה - עלידי ההרפבה, שנעשה לה בח אחר חדש עלידי הכח שקבלה מכל אלו העשבים שנתערבו, ובהו הכח של ההרפבה דוקא מרפאין החולאת. ועליכן צריך רופא ממתה, שיועד לעשות ההרפבה, אבל מי שאינו ממתה, אף אם יקח העשבים שיש להם בח לרפאת, עם כל זה לא יפעל כלל, כי אין יודע איך להרפבים:

במוזח"ר התורה, שהיא רפואה לכל דבר, כמו שכתוב: ולכל בשרו מרפא; אין מי שיועד אותה כי אם חכמי הדור, כי נמסרה להם לדרשה בשלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן. אבל מהתורה בעצמה אי אפשר לידע דבר, כי אם עליפי חכמי

הדור, שהם מפרשים אותה, כי התורה עניה במקומה ועשירה במקום אחר, והחכמים מלקטין ומעריבין ומרביבין את התורה, ודורשין אותה במקום למקום בשלש עשרה מידות, והם גורעין ומוסיפין ודורשין (כ"ב קא); ואף שכתוב בהתורה כך, הם גורעים ממנה אות או תבה, ובמקום אחר מוסיפין, ובהו דורשין אותה כפי מה שיודעין, כמו שנמסרה להם. ועליכן קשפונם בכבוד תלמידיתכם אין רפואה למכתו, כי עקר בח הרפואה שמקבלין מהתורה, אי אפשר לקבל כי אם עלידי חכמי הדור, כי להם נמסרה לדרש, והם יודעים להרביב אותיות התורה בנ"ל, שזה עקר בח הרפואה בנ"ל, כי כל העשבים מקבלים בח מהתורה, כמבאר לעיל, ועקר בהם לרפאת הוא עלידי ההרפבה בנ"ל. עליכן העקר תלוי בחכמי הדור, שעלידי שהם יודעים לדרש את התורה ולהרביב אותיות התורה בנ"ל עלידיהו מקבלין בח כל ההרפבות של כל העשבים שמקבלים בח מהתורה:

עליכן העקר - שיהיה לו אמונת חכמים, ולהזהר בכבודם, לירא מהם מאד. ואף אם נראה לו מהם דבר שאינו מפרש בהתורה כך לפי דעתו, ונדרמה לו שהם עושים, חס ושלום, כנגד התורה, הוא צריך להאמין שבנדאי הם עושים נכונה עליפי התורה, כי התורה נמסרה להם. כגון שאנו רואים, שמפרש בתורה: ארבעים יבנו (דברים כח); והם אמרו שלשים ותשע מלקות דוקא (מכות כב: ע"ש), כי הם יודעים עליפי הדרשות והמדות, כפי מה שנמסר להם, שצריך דוקא שלשים ותשע מלקות. עליכן צריך להאמין בחכמים, ולהשליך שכל דעתו, רק לסמוך עליהם, כי להם נמסרה התורה לדרשה בנ"ל:

נח

לשון רבנו וזכרנו לברכה

איתא בזהר בראשית (דף לב:): תלת נפקין מחד. חד בתלת קניא. חד גאל בין תריין. תריין נפקין לחד. חד גניק לבמה סמריין:

א הנינו, כי באר ועגן וזון, כלם חזרו בזכות משה, כמו שאמרו חכמינו וזכרונם לברכה (תענית ט): ואכחיד שלשת הרועים בירח אחד - וכי בירח אחד מתו? ותרצו, כי בהסתלקותם של אהרן ומרים נסתלקו עגן ובאר, וחזרו בזכות משה. ובשנסתלק משה בירח אדר, אזי נסתלקו באר ועגן וזון, והיו כאלו מתו כל השלש בירח אחד. והיו: תלת נפקין מחד; הנינו באר ועגן וזון היו בשביל חד, בשביל משה:

ב ומשה, היה נשמתו כלול משלשה אבות, והיה לו בח להמשיך אלו השלשה השפעות. באר מים חיים (ט) זה בחינת אברהם, מימי החסד, ואברהם התחיל לחבר בארות; ועגן זה בחינת יצחק, בחינת חשד עגן וערפל (ט), בחינת (בראשית כו): ותחקין,

(א) בראשית כו. (ב) דברים ה.

לד

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְכוּת וְנִשְׁלַח יְדֵימִים הַלְכָה ו

לְקוּמֵי הַלְכוּת

בְּכָל יוֹם, וְרַבִּים בַּהֲבִרְכוֹת שֶׁמִּבְרָךְ בִּיחִיד. וְלָמָּה בִּבְרִכַּת הַזְּמָן דִּיקָא הִחְמִירוּ שְׁאֵל לְזִמְן בְּשֵׁם כִּי אִם בְּעֶשְׂרָה, וּכְלָלוּהוּ בַּתּוֹף כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה שְׁאִין אוֹמְרִים אוֹתָם בַּפְּחוֹת מַעֲשֶׂרָה? וְגַם הוּא גּוֹפֵא צְרִיכִין לְהִבִּין וְלִשּׁוֹם לֵב, מִהוּ הַחֲלוּקִים בֵּין הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה שְׁצָרִיכִין עֲשֶׂרָה דִּיקָא, לְבִין שְׁאֵר בְּרִכוֹת וְהַהוּדָאוֹת שְׁאוֹמֵר כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּיחִיד כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים? הֲלֵא כָּל הַבְּרִכוֹת הֵם קֹדֶשׁ וּמִזְכִּירִין שְׁמוֹ הַקֹּדֶשׁ וְהַנּוֹדָא בִּיחִיד בְּרַב הַבְּרִכוֹת!

אף עָקֵר עֲנִין דְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה שְׁאִין אוֹמְרִים אוֹתָם בַּפְּחוֹת מַעֲשֶׂרָה - הוּא עֲנִין הַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁ, שְׁעָקֵר הַתְּגַלּוּת קֹדֶשׁוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא עַל־יְדֵי כָּלִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת יַחַד וְכַנִּזְכָּר, שְׁעָקֵרוּ הוּא עַל־יְדֵי שְׁמֹגְלִין קֹדֶשְׁתּוֹ לְמִטָּה דִּיקָא בְּזֶה הָעוֹלָם הַגָּשְׁמִי. כִּי יֵשׁ לְהִשָּׁם יִתְבָּרַךְ מִלְּאֲכִים וּשְׁרָפִים וְכוּ', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, עָקֵר שְׁעִשׂוּעִיו יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁעוֹלָה הַקֹּדֶשׁ מִזֶּה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל דִּיקָא וְכוּ'. וּמִבְּאֵר שֶׁם [וּבְמִקּוֹם אַחֵר הַשִּׁיף לְזֶה הַנִּזְכָּר (סִימָן סח תינא)], שְׁהָעָקֵר הוּא כְּשֶׁנִּכְלָלִין הַעוֹלָמוֹת יַחַד, שְׁזֶה בַּחֲנִינֵת כָּלִיּוֹת הַשְּׁגָת בַּחֲנִינֵת 'אִיָּה' וּבַחֲנִינֵת 'מֵלָא' שְׁצָרִיכִין לְכַלֵּם יַחַד, כִּי בְּאֻמַּת כְּלָא חַד וְכַנִּזְכָּר, וּבְאֻמַּת זֶה הַדְּבָר נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּפִי עֲבוּדָתוֹ, עַל־יְדֵי כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה, וְעַל־יְדֵי כָּל תּוֹרָה וּמִצְוָה שְׁעוֹשָׂה, שְׁכַפִּי עֲבוּדָתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם - בֶּן מִמְשִׁיף אֱלֹהוֹתוֹ לְמִטָּה וּמִקָּשֵׁר אֶת עֲצָמוֹ לְמַעְלָה וּמַגִּילָה אֱלֹהוֹתוֹ בְּעוֹלָם. אֲבָל אֵינּוּ דוּמָה יַחֲדִיד הַמִּבְרָךְ וּמִקָּדֶשׁ שְׁמוֹ, לְרַבִּים. כִּי הַתְּגַלּוּת הַקֹּדֶשׁ בַּפְּרוֹסוֹם גָּדוֹל עַד שֶׁנוֹכַח לַעְזוּר כָּל הַדְּרִי מַעְלָה וְדְרִי מִטָּה לְקֹדֶשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ יַחַד - זֶה אִי אֲפָשֵׁר כִּי אִם בְּעֶשְׂרָה, שְׁזֶה בַּחֲנִינֵת 'כָּל דְּבָר שֶׁבִּקְדָּשָׁה - אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בַּפְּחוֹת מַעֲשֶׂרָה; וּדְבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה הֵם כְּגוֹן קֹדֶשׁ - שְׁעָקֵר גְּדֻלַּת מַעְלָתָה הוּא מֵה שְׁאֵז אוֹמְרִים בַּפְּרוֹשׁ וְקוֹרְאִים לְכָל דְּרִי מַעְלָה שִׁיקְדָּשׁוֹ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עֲמֻנּוֹ הַדְּרִי מִטָּה יַחַד, כְּמוֹ שְׁאוֹמְרִים: נִקְדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ בְּנֵעַם שִׁיחַ סוֹד שְׁרָפִי קֹדֶשׁ וְכוּ'. וְכֵן בִּקְדָּשָׁת כְּתָר שְׁכוּלִילִים בִּיּוֹתֵר שְׁנִיָּהם יַחַד דְּרִי מַעְלָה וְדְרִי מִטָּה, וְאוֹמְרִים: כְּתָר יִתְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּאֲכִים הַמוֹנִי מַעְלָה עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי מִטָּה, יַחַד כְּלָם קֹדֶשׁ לָךְ יִשְׁלֹשׁ וְכוּ', וְאֵז צְרִיכִים עֲשֶׂרָה דִּיקָא, כִּי אִי אֲפָשֵׁר לְפָרְסֵם קֹדֶשְׁתּוֹ בְּרַבִּים לְכָל דְּרִי מַעְלָה וּמִטָּה וּלְכַלֵּם יַחַד כִּי אִם כְּשִׁישׁ עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יַחַד, כִּי עָקֵר הַכָּלִיּוֹת הוּא לְכַלֵּם בַּחֲנִינֵת הַשְּׁגָת 'אִיָּה' וּמֵלָא' יַחַד וְכַנִּזְכָּר, שֶׁהֵם

וְעַל־בֵּן כְּשִׁישׁ שְׁלֹשָׁה מִיִּשְׂרָאֵל שְׁאֲכִלוּ עַל שְׁלַחן אֶחָד חֲיִיבִים לְזִמְן. כִּי הָאֵרֶת דְּרִי מִטָּה הַנִּזְכָּר, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת 'מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ' - מִתְחִיל מִשְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל לַפְּחוֹת שֶׁהֵם כְּנֶגֶד בַּחֲנִינֵת שְׁלֹשׁ קִדְשוֹת הַנִּזְכָּר. כִּי מִבְּאֵר בַּהֲתוֹרָה הַנִּזְכָּר, שֶׁכָּל אֶדָם צָרִיף לַעֲסֹק בְּזֶה, לְהֵאִיר זֶה הַדַּעַת הַקֹּדֶשׁ בַּחֲבָרִיו שְׁנַעֲשִׂים תַּלְמִידִיו עַל־יְדֵי־זֶה, דְּהֵינּוּ שִׁינְהָר כָּל אֶדָם לְדַבֵּר עִם חֲבָרָיו בִּקְרָאת שְׁמִים בְּכָל יוֹם, כְּפִי מֵה שֶׁקָּבַל מִרְבוֹ הָאֲמָתִי - לְהֵאִיר בּוֹ הַדַּעַת הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה, לְהוֹדִיעַ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וּמֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם. וְעַל־כֵּן בְּכָל מְקוֹם שִׁישׁ שְׁלֹשָׁה שְׁעוֹסְקִין בְּזֶה - הֵם מִמְשִׁיכִין בַּחֲנִינֵת שְׁלֹשׁ קִדְשוֹת הַנִּזְכָּר, שְׁזֶהוּ בַּחֲנִינֵת שְׁלֹשָׁה שְׁאֲכִלוּ יַחַד שְׁחִיבִין לְזִמְן.

כִּי אֵין כָּל בְּנֵי אֶדָם שְׁוִין, וְעַל־כֵּן הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם, הוּא בַּבְּחִינֵת הָרֵב לְגַבִּי הַשְּׁנִים שְׁמֵאִיר בָּהֶם הַדַּעַת הַקֹּדֶשׁ הַנִּזְכָּר, וְהַשְּׁנִים מֵאִירִין זֶה בְּזֶה, וּמִקְבָּלִין דִּין מִן דִּין, וְכַמְבָּאֵר לְעִיל מִזֶּה. וְזֶהוּ בַּחֲנִינֵת 'אֵין אֶדָם חֲשׁוֹב רִשְׁאִי לְצִאֵת לְדָרְךָ כִּי אִם עִם שְׁנֵי נַעֲרָיו', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב, א): **וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתוֹ** (רש"י שם), וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר מִזֶּה שֶׁם, כִּי כְּשֶׁמִּתְקַצֵּין שְׁלֹשָׁה וְעוֹסְקִין בְּלִמּוּד הַדַּעַת הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה - נִמְשָׁף שְׁלֹשׁ בַּחֲנִינֵת הַנִּזְכָּר, שֶׁהֵם הָאֵרֶת דְּרִי מַעְלָה שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת הָרֵאשׁ שְׁבָהֵן, שֶׁהוּא בַּבְּחִינֵת הָרֵב כַּנִּזְכָּר, שֶׁהִשְׁתָּהוּ בַּחֲנִינֵת מֵה, כִּי הַתְּחַתּוֹן נִכְלָל בְּעִלּוֹן וְכוּ'. וְהַקָּטָן שֶׁבָּהֶם הוּא בַּבְּחִינֵת הָאֵרֶת דְּרִי מִטָּה וְכוּ'. וְהָאֲמָצִי הוּא בַּבְּחִינֵת הַמִּקְשָׁרֵם וְכוּלְלֵם יַחַד, כִּי הָאֲמָצִי מְקַבֵּל מִהָרֵאשׁ וּמֵאִיר לְהַשְׁלִישִׁי הַנִּמּוּךְ מִכָּלֵם. וְעַל־כֵּן הוּא בַּבְּחִינֵת הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַכָּלִיּוֹת הַנִּזְכָּר. וְעַל־כֵּן הַזְכִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִשְׁנֵה מַעְלַת שְׁלֹשָׁה שְׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בַּפֶּרֶט עַל הַשְּׁלַחן, כְּמִבְּאֵר בְּמִשְׁנֵה אֲבוֹת (ג, א). וְזֶהוּ בַּחֲנִינֵת 'שְׁלֹשָׁה שְׁאֲכִלוּ כְּאֶחָד שְׁחִיבִים לְזִמְן', שְׁאֵז חֲיִבִּין בִּיּוֹתֵר לְהַמְשִׁיךְ הָאֵרֶת הָרֵצוֹן וְלִוְמֵר בְּפֶה מֵלָא שְׁרוּצִים לְבָרֵךְ וְכַנִּזְכָּר, כִּי הַמִּבְרָךְ הוּא בַּבְּחִינֵת הָרֵב שֶׁהוּא הַגָּדוֹל שְׁבָהֵן, וְהַשְּׁנִים הַעוֹנִים הֵם בַּבְּחִינֵת הַשְּׁנִים הַנִּזְכָּר שְׁמִקְבָּלִים מִמֶּנּוּ וּמֵאִירִין זֶה בְּזֶה, וְכַנִּזְכָּר:

עו. וְזֶה בַּחֲנִינֵת שְׁתַּקְנוּ שְׁעֶשְׂרָה שְׁאוּכְלִין יַחַד צְרִיכִין לְזִמְן בְּשֵׁם שְׁאוֹמְרִים 'בְּבִרְכָּה אֱלֹהֵינוּ', וּבַפְּחוֹת מַעֲשֶׂרָה אֲסוּר לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם בְּבִרְכַּת הַזְּמָן (בְּרִכוֹת טז, ב). וְהַדְּבָר פֶּלֶא לְאֹתוֹרָה, מִדּוּעַ הִחְמִירוּ כָּל כָּף בְּבִרְכַּת הַזְּמָן דִּיקָא שְׁאֵל לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם כִּי אִם בְּעֶשְׂרָה, כִּי הֲלֵא כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּבִרְכוֹת כַּמָּה פְּעָמִים

הָאֵרֶת דְּרִי מִטָּה - מִתְחִיל מִשְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל לַפְּחוֹת

הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם הוּא הָרֵב וְהַשְּׁנִים הַחֲאֲרִים הֵם הַפִּאֲרִים זֶה לְזֶה

מִדּוּעַ הִחְמִירוּ בְּבִרְכַּת הַזְּמָן שְׁאֵל לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם כִּי אִם בְּעֶשְׂרָה

אִי אֲפָשֵׁר לְפָרְסֵם קֹדֶשְׁתּוֹ בְּרַבִּים לְכָל דְּרִי מַעְלָה וּפְסוּט וּלְכַלֵּם יַחַד רַב ב' מִיִּשְׂרָאֵל

לקוטי הלכות

68

הלכות נטילת ידים הלכה ו

ארח חיים

ששם זה הרצון שהוא בחינת 'מה חמית', בחינת 'איה', הוא שם בבחינת התגלות בחינת 'מלא' וכו'. כי מה שהוא בתכלית ההעלם בזה העולם, עד שאין לנו בו שום תפיסה במח כי אם בחינת רצון לבד, הוא בהעולם הגבה יותר - בבחינת התגלות בחינת 'מלא' וכן מעולם לעולם ומדרגה לדרגה עד אין סוף. וכידוע ומוכן כל זה למשפילים ובפרט על-פי דבריו הקדושים ו"ל המדברים מזה במקום אחר, עין שם.

ועל-כן בברכת המזון כשאוכלים עשרה יחד - אז דיקא מאיר הרצון ביותר, עד שצריכין לזמן בשם להזכיר בברכת הזמון שהוא רק בחינת רצון פנ"ל. להזכיר גם שם את השם אלהינו, שהוא בחינת התגלות מלכותו בחינת "ואלהים מלכי מקדש" (תהלים עד, יב), שהוא בחינת השגת 'מלא', שממשיכו מעולם שלמעלה ממנו, על-ידי הרצון התקין המתגלה ומאיר על-ידי עשרה שאכלו על שלחן אחד, שאז על-ידי האכילה דיקא מאיר הרצון פנ"ל. ומאחר שאכלו עשרה יחד - יכולין להמשיך הארת הרצון כל כך, עד שיימשיכו בחינת התגלות מלכותו שהוא בחינת שם 'אלהים' מהעולם שלמעלה לתוך הרצון, שזה עקר שלמות הרצון, עד שיזכה להוציא מההעלם אל הגלוי, וזה עקר כלליות העולמות, וזה אי אפשר כי אם בעשרה, כי זהו בעצמו הוא בחינת דבר שבקדשה שאינו נאמר בפחות מעשרה, כי הוא בחינת פרסום הקדשה מאד לקשר ולכלל דרי מעלה ודרי מטה יחד, עד שיימשיכו על-ידי הרצון, שהוא למעלה מכל השמות שבזה העולם - להמשיך לתוכו הזכרת השם מהבחינה והעולם שלמעלה ממנו וכו' וכנ"ל. והבן מאד מאד, כי צריכין לדבר הרבה בזה לבאר היטב ענין זה:

בחינת תכלית נוראות הקדשה העליונה דסתים וגניז שהוא בחינת 'איה' בחינת 'מה' בחינת כתר וכו' עם תכלית קדשה האחרונה, שהוא בחינת מלכות, בחינת 'מלא כל הארץ כבודו'.

וזה ידוע, שמבחינת 'איה' עד בחינת 'מלא' הם בחינת עשר תקונים שהם עשר ספירין שהם מפתח עד מלכות (שער הפנות חזרת העמידה דרוש ב). ועל-כן באר לנו אדמו"ר ו"ל, שבהתורה הזאת כלולים כל העשר ספירות, כמבאר בהשיחה שבסוף התורה הנ"ל. ודיקא על-ידי אלו העשר תקונים יכולין לקשר ולכלל העולמות יחד. ועל-כן צריכין עשרה מישראל לזה, ואין אומרים דבר שבקדשה כזה, שהוא לקרא ולעורר את כל דרי מעלה שיקדשו שמו יתברך עם כל דרי מטה יחד כי אם בעשרה, שהם כלולים מכל העשר תקונים הנ"ל, ואז דיקא יכולים לכלל כל העולמות יחד בשלמות שנה העקר וכנ"ל. וגם 'ברכו' שאומרים דיקא בעשרה הוא גם כן בבחינה הנ"ל, כי אף-על-פי שאנו אומרים כל ברכת השחר וברכת קריאת שמע ביחיד, אבל שרוצים לעורר ולפרסם שמו יתברך ולומר לרבים שייברכו שם ה' המברך צריכים עשרה דיקא, כי זה נקרא דבר שבקדשה שאין אומרים בפחות מעשרה, כי לעורר ולהקיץ רבים שייברכו שמו שבהם כלולים דרי מעלה ודרי מטה, לזה צריכים עשרה דיקא, כדי שיוכלו לכלל 'איה' ו'מלא' יחד וכנ"ל:

וזה בחינת ברכת הזמון בשם שאין מזכירין השם בברכת הזמון בפחות מעשרה, כי ברכת הזמון הוא רק בחינת הארת הרצון בעצמו, שצדין אין אומרים בהרכה בעצמה, רק שאומרים שרוצים לברך וכנ"ל, שזהו בחינת הארת הרצון שיקר מאד, שמתגלה בעת האכילה דיקא על-ידי כלליות העולמות וכנ"ל. ועל-כן להזכיר את השם בברכת הזמון שהוא הארת הרצון - לזה צריכין עשרה שאכלו יחד דיקא, שאז דיקא מתגלה הרצון בשלמות יותר, על-ידי כלליות העולמות שגלגלין בעשרה דיקא וכנ"ל. כי בכל הברכות שבמזכירין את השם - אינו חדוש כל כך, כמו להזכיר את השם בברכת הזמון שהוא בחינת הארת הרצון, כי באמת בחינת הרצון הוא למעלה מכל השמות וכל השמות נמשכין משם, רק כשזוכין לרצון חזק במעלה נפלאה מאד, אזי זוכין שיימשך קדשת שמו מהבחינה הגבה יותר ויותר,

לעורר ולהקיץ רבים שייברכו שמו - צריך עשרה

כשמוזכרין השם בכל הברכות - אינו חדוש כמו בברכת הזמון בחינת הארת הרצון

שימשיכו התגלות מלכותו - שם אלהים מקדשם שלמעלה לתוך הרצון

להשתוקק בכל עת רצון חזק אליו ויחדר עד שיזכה לזכור ולחשיג מה שאל תיה מבין מתחלה

שָׁפַל הָרִיחוֹת - יְהִיָּה לָהֶם רִיחַ הַלְבָנָה. וְכֵן קָלְקְלוּ אֶת הַמֶּרְאָה, שֶׁהוֹשִׁיכּוּ אֶת הָעֵינִים כְּאִלוּ יֵשׁ עֲנָנִים יְעִבִים (וְהָבֵל עַל דָּבַר מַה שֶׁעָשָׂה שָׁם, כְּאִשֶּׁר צִוָּה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ הַמַּאֲכֹר בִּנְיָמִן), וְעָתָה אִם אַתֶּם חַיִּים חַיִּים טוֹבִים, אָרְאָה אִם תּוֹכְלוּ לְהוֹשִׁיעַ אוֹתָם; וְאֲנִי אוֹמֵר לָכֵן (כֹּה נֶה דְּבַר הַחַדָּשׁ הַזֶּה), שְׂאֵם לֹא תוֹשִׁיעוּ אוֹתָם - יוֹכְלוּ הַקְּלָקְלוּם הַזֶּה לְשָׁל אוֹתוֹ הַמְּדִינָה לְהִזִּיק לָכֵן גַּם-כֵּן.

וְהִלְכוּ הַעֲשִׂירִים הַזֶּה אֶל אוֹתוֹ הַמְּדִינָה, וְגַם אֲנִי הִלְכְּתִי עִמָּהֶם; וְגַם בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכִים הָיוּ חַיִּים גַּם-כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיִּים טוֹבִים שָׁלוּ, כִּי הָיוּ לָהֶם אוֹצְרוֹת כִּנְיָ.

לְהַמְּדִינָה, הַתְּחִיל לְהַתְקַלְקֵל גַּם אֶצְלָם הַשָּׂעִם וּשְׂאֵר הַדְּבָרִים, וְהִרְגִּישׁוּ בַּעֲצָמָם שֶׁנִּתְקַלְקַל אֶצְלָם, וְאִמְרִיתִי לָהֶם: אִם עָתָה, שְׂעִידִין לֹא נִכְנַסְתֶּם אֶצְלָם, כִּכֹּר נִתְקַלְקַל אֶצְלָכֶם הַשָּׂעִם וְכו', וְאִפְּרִי יִהְיֶה אִם תִּכְנַסוּ לְשָׁם? וּמִכָּל שָׂכָן אִיךְ תּוֹכְלוּ לְהוֹשִׁיעַ אוֹתָם? וְלִקְחִיתִי לָהֶם שְׂלִי וַיָּמִים שְׂלִי וְנִתְתִּי לָהֶם, וְהִרְגִּישׁוּ בַּלָּחֶם וַיָּמִים שְׂלִי כָּל הַשָּׂעִמִּים, (וְכָל הַיְּרִיחוֹת וְכו'), וְנִתְתַּקֵּן מַה שֶׁנִּתְקַלְקַל אֶצְלָם. וְכֵן הַמְּדִינָה הַזֶּה, הִנֵּנוּ הַמְּדִינָה שֶׁהָיָה שָׁם הַגֶּן הַזֶּה, הַתְּחִיל לְפָקֵחַ עַל תְּקוּן הַמְּדִינָה שֶׁנִּתְקַלְקַל אֶצְלָם הַשָּׂעִם וְכו', כִּנְיָ, וְנִתְשַׁבְּבוּ: הָיוּ שְׂשֵׁם מְדִינָה שְׁלִי

וְאִכְזוּ הָאֲבִין וְיִי דַּעַרְפִּילֵט אוֹ סַע אִזוּ בִּי וְיִי כִלְיָ גִיוָרָן. הָאֵב אִיךְ מִיךְ אֲנִיְרופִין צוּ וְיִי. מִיְדוּךְ הִיִּנֵט אוֹ אִיר זַעֲנֵט נָאךְ נִיט אִרִּין גִּינְאָנְגֵּן אִין דַּעַר מְדִינָה. אִזוּ שׁוֹין בִּי אִיךְ כִּלְיָ גִיוָרָן דַּעַר טַעַם און דִּי מְרָאָה און דַּעַר רִיחַ. וְיִי וְנַעַם שׁוֹין וְיִי. אוֹ אִיר וְנַעַם אִהִין אִרִּין גִּיין. און מִכָּל שָׂכָן וְיִי קֶאֱנֵט אִיר וְיִי נָאךְ הַעֲלָפִין. הָאֵב אִיךְ גִּינְמַעֵן מִיין בְּרוּיִט און מִיין וואַסער. און הָאֵב וְיִי גִיְעֶבֶן. הָאֲבִין וְיִי גִיפִילֵט אִין מִיין בְּרוּיִט און וואַסער אִלַּע טַעַמִּים (און אִלַּע רִיחוֹת וְכו') און סַע אִזוּ בִּי וְיִי פֶאָרְעֶכֶט גִּיוָרָן וואַס סַע אִזוּ בִּי וְיִי כִלְיָ גִיוָרָן. (וְהִינֵנוּ דַּעַר טַעַם און דִּי מְרָאָה און דַּעַר רִיחַ).

און יַעֲנֶה מְדִינָה. דְּהִינֵנוּ דִּי מְדִינָה וואַס בִּי וְיִי אִזוּ גִיוָעֵן דַּעַר גִּינְמַעֵן (וואַס בִּי וְיִי הָאָם מִעַן כִּלְיָ גִיפִילֵט דַּעַם טַעַם וְכו' כִּנְיָ). הָאֲבִין וְיִי יִיךְ אֲנִיְרופִין אַרֶם צו קוֹקוּן אוֹ וְיִי אִלַּע פֶּאָר רַעֲכִטִין דִּי מְדִינָה וואַס בִּי וְיִי אִזוּ כִּלְיָ גִיוָרָן דַּעַם טַעַם וְכו' הָאֲבִין וְיִי יִיךְ מִיִּישֵׁב גִיוָעֵן. כְּאִשֶּׁר סַע אִזוּ פֶּאָרְהֶאָנְדִין אִי מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת (וְהִינֵנוּ טַאקֵּר דִּי מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת הַזֶּה אִלַּע דַּעַר

עֲשִׂירוֹת (וְהִנֵנוּ אוֹתוֹ הַמְּדִינָה עֲצָמָה הַזֶּה), וְנִרְאָה לָהֶם שֶׁהַגִּנֵּי שְׂלָהֶם שְׂנֶאֱבָד (שְׂעַל יְדוּ הָהָה לָהֶם חַיִּים טוֹבִים), הוּא מְשַׁרְשׁ אֶחָד עִם אוֹתָן בְּנֵי הַמְּדִינָה שְׁלֵשׁ עֲשִׂירוֹת, שְׂשֵׁם לָהֶם גַּם-כֵּן חַיִּים טוֹבִים, עַל כֵּן הָיְתָה עֲצָמָה לְשַׁלֵּחַ אֶל אוֹתוֹ הַמְּדִינָה שְׁלֵשׁ עֲשִׂירוֹת, וּבִדְבָרֵי יוֹשִׁיעוּ אוֹתָם; וְכֵן עָשׂוּ.

וּשְׁלָחוּ שְׁלוֹחִים אֶל אוֹתוֹ הַמְּדִינָה שְׁלֵשׁ עֲשִׂירוֹת, וְהִלְכוּ הַשְׁלּוּחִים וּפְגַעוּ בָהֶם (וְהִנֵנוּ שֶׁהַשְׁלּוּחִים פְּגַעוּ בְּכֵן אוֹתוֹ הַמְּדִינָה עֲצָמָה שֶׁל עֲשִׂירוֹת, כִּי הָם הָיוּ רֹצִיעִים לִילֵךְ אֶצְלָם בִּנְיָמִן), וּשְׂאִלוּ אֶת הַשְׁלּוּחִים: לְהִיכֵן אַתֶּם הוֹלְכִים? הַשִּׁיבּוּ: אֲנִנוּ הוֹלְכִים אֶל אוֹתוֹ הַמְּדִינָה שְׁלֵשׁ עֲשִׂירוֹת שְׂשֵׁם יוֹשִׁיעוּ אוֹתָנוּ. עֲנּוּ וְאָמְרוּ: אֲנִיְנֵנוּ בַּעֲצָמָנוּ הֵם בְּנֵי אוֹתָהּ

בַּעֲטַלְעֵר הָאָם מִיט וְיִי גִיפִילֵט (כִּנְיָ) אִזוּ וְיִי גִיפִילֵט (וְהִינֵנוּ דַּעַר מְדִינָה וואַס דַּעַר גִּינְמַעֵן אִין אִרִּין גִּינְאָנְגֵּן אִין דַּעַר אֲנִיְרופִין וואַס עַר אִזוּ פֶּאָרְפֶּאֱלִין גִּיוָרָן (וואַס דוּרַח אִיךְ הָאָבִין וְיִי גִילְעֵט מִיט טוֹבִים) אִזוּ עַר פון אִיין שׁוֹרֵשׁ מִיט דַּעַר מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת. וואַס וְיִי לַעֲבִין אִיךְ מִיט טוֹבִים. אִיְבֶר דַּעַם אִזוּ וְיִי גִיפִילֵט דִּי עֲצָה. אוֹ וְיִי אִלַּע שִׁיקוּן צו דַּעַר מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת. וְיִי וְנַעֲלִין יִי בְּוִדֵּי הַעֲלָפִין. הָאֲבִין וְיִי אוֹזִי גִישָׁן. און וְיִי הָאֲבִין גִישָׁקֵט שְׁלוֹחִים צו דַּעַר מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת. וְנַעֲנֵן דִּי שְׁלוֹחִים גִינְאָנְגֵּן הָאֲבִין וְיִי אִיְנֵס דַּעַם אֲנִיְרופִין בֶּאֱנַעֲגִינֵט. (וְהִינֵנוּ דִּי שְׁלוֹחִים הָאֲבִין וְיִי בֶּאֱנַעֲגִינֵט מִיט דַּעַר מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת אִיךְ דַּעַם וְנַעֲ. וואַרְיִין דִּי מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת הָאָם וְיִי גִיוָעֵן בִּין בִּנְיָמִן) הָאֲבִין וְיִי גִיפִילֵט דִּי שְׁלוֹחִים וואַס הִין גִּיט אִיר. הָאֲבִין וְיִי גִינְפֶּרֶט מִיר גִיִּיעֵן צו דַּעַר מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת אוֹ וְיִי אִלַּע אֲוִנוּ הַעֲלָפִין. הָאֲבִין וְיִי יִיךְ אֲנִיְרופִין. מִיר וְנַעֲנֵן דַּעַם אִלַּע דִּי מְדִינָה פון עֲשִׂירוֹת. און מִיר גִיִּיעֵן צו

הַמְּדִינָה שְׁלֵשׁ עֲשִׂירוֹת, וְאֲנִנוּ הוֹלְכִים אֶצְלָכֶם. אִמְרִיתִי אֲנִי לָהֶם (וְהִנֵנוּ הַחֲדָשׁ שְׂשֵׁם כֹּה נֶה אִמֵּר לָהֶם): הֲלֹא אַתֶּם צְרִיכִים אֵלַי, כִּי אַתֶּם לֹא תּוֹכְלוּ לִילֵךְ לְשָׁם לְהוֹשִׁיעַ לָהֶם כִּנְיָ, עַל כֵּן אַתֶּם תִּשְׁאָרוּ כָּאֵן, וְאֲנִי אִלַּע עִם הַשְׁלּוּחִים לְהוֹשִׁיעַ לָהֶם. וְהִלְכְּתִי עִמָּהֶם, וְנִכְנַסְתִּי בְּמְדִינָה בְּאִיזָה עִיר, וּבִאִתִּי וְרִאִיתִי שְׂבָאִים אֲנָשִׁים וְאוֹמְרִים אִיזָה דְּבַר הַלְעָה (שְׂקוֹרִין וְעִירְטִילִין), וְאַחֲרֵיכֶם מִתְקַבְּצִים עֲלֵיהֶם עוֹד אִיזָה בְּנִי-אָדָם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה אִיזָה קְבוּץ, וְאוֹמְרִים אִיזָה דְּבַר הַלְעָה (וְהִנֵנוּ וְעִירְטִילִין), וְהֵם מְחִיכִים וְשׁוֹחֲקִים; וְהַשִּׁיבּוּ אֲנִי וְשְׂמַעְתִּי שֶׁהֵם מְדַבְּרִים בְּבוֹל פֶּה, וְזֶה אוֹמֵר דְּבַרִּי בְּבוֹל פֶּה, וְזֶה אוֹמֵר בְּדַקּוֹת יוֹתֵר, וְזֶה

אִיךְ. הָאֵב אִיךְ מִיךְ אֲנִיְרופִין (וְהִינֵנוּ דַּעַר טוֹבִיטֵר בַּעֲטַלְעֵר וואַס עַר דַּעַרְפִּילֵט דַּעַם אִלַּע) צו וְיִי. אִיר בֶּאֱדֶאָרְפֵט וְיִי צו מִיר. וואַרְיִין אִיר קֶאֱנֵט יִיךְ נִיט גִיין אִהִין און זַאֲלֵט וְיִי הַעֲלָפִין כִּנְיָ. (וואַרְיִין אוֹ וְיִי נַעֲנֵן נָאךְ גִיוָעֵן מִאֲנֵס צו דַּעַר מְדִינָה הָאָם וְיִי אִלַּע שׁוֹין אִיךְ גִישָׁן. מִכָּל שָׂכָן וְכו') כִּנְיָ בְּכֵן בְּלִיִּיבֵט אִיר דָּא און אִיךְ וְנַעֲלִין גִיין מִיט דִּי שְׁלוֹחִים. צו הַעֲלָפִין וְיִי.

בִּין אִיךְ גִינְאָנְגֵּן מִיט דִּי שְׁלוֹחִים. און בִּין גִינְמַעֵן אִין דַּעַר מְדִינָה אִרִּין. בִּין אִיךְ אִרִּין גִינְמַעֵן אִין אִשְׁטֶאט אִרִּין. הָאֵב אִיךְ גִינְמַעֵן. סַע קוֹמַעֵן מַעֲנִשָׁן. און סַע זַאָגֵט אִיְנַעֵר אִי וְעִירְטִיל. און דַּעַרְנֶאך וְנַעֲנֵן נָאךְ צו גִינְמַעֵן מַעֲנִשָׁן בִּין סַע גִיוָרָן אִין דַּרְעִיל מַעֲנִשָׁן און וְיִי הָאֲבִין גִינְאָנְגֵּן וְעִירְטִילִין. און וְיִי הָאֲבִין גִילְאֶכֶט הָאֵב אִיךְ מִיךְ צו גִיְהַעֲרֵט וואַס שְׂמוּסִין וְיִי. הָאֵב אִיךְ גִיְהַעֲרֵט. וְיִי רִיִּידִין נִיבּוֹל פֶּה. און דַּעַר זַאָגֵט אִי וְעִירְטִיל פון נִיבּוֹל פֶּה. און דַּעַר זַאָגֵט אֲבִיסִיל אִיְדִילֶר און דַּעַר לֶאכֶט און דַּעַר הָאָם הַנָּהָה און

שׁוֹחֵק וְזֶה לֹשׁ לוֹ הַנָּאָה וְכִיפּוּצָא. אַחֲרֵי-כֵן הִלַּכְתִּי לַהֲלֹךְ לַעֲרִי אַחֶרְתָּ, וְרֵאִיתִי שִׁשְׁנֵי בָנֵי אָדָם מְרִיכִים זֶה עִם זֶה מִחֻמַּת אֵיזֶה מִשָּׂא וּמִתֵּן, וְהִלְכוּ אֶל הַבֵּית-דִּין לָדוֹן, וּפְסָק לָהֶם הַבֵּית-דִּין: זֶה זָכַאי וְזֶה חִיב, וְיִצְאֻ מִן הַבֵּית-דִּין. אַחֲרֵי-כֵן חֲזְרוּ וְנִתְקַטְטוּ זֶה עִם זֶה, וְאָמְרוּ שְׂאֵינָם רוּצִים זֶה הַבֵּית-דִּין, וְכֵן הֵם רוּצִים בֵּית-דִּין אַחֵר, וּבִחְרֹו לָהֶם בֵּית-דִּין אַחֵר (כִּי מֵאִדָּר שְׂהֵם מְרַצִּים עַל אוֹתוֹ הַבֵּית-דִּין שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם וְיִחְלוּ לָדוֹן לַפְּתִימָה), וְדָנוּ לַפְּנֵי אוֹתוֹ הַבֵּית-דִּין. אַחֲרֵי-כֵן חֲזְרוּ וְנִתְקַטְטוּ אֶחָד מֵאֵלּוּ עִם אַחֵר, וּבִחְרֹו לָהֶם בֵּית-דִּין אַחֵר, וְכֵן הָיוּ מְרִיכִים וּמִתְקַטְטִים שָׁם, וּבִחְרֹו לָהֶם כְּמָה

בְּתֵי דִינִים, עַד שֶׁכָּל הָעִיר הָיְתָה מְלֵאָה מִבְּתֵי דִינִים. וְהִסְתַּפַּלְתִּי, שֶׁזֶּה מִחֻמַּת שְׂאֵין שָׁם אָמֶת, וְעַתָּה זֶה מִטָּה דִּין וְנוֹשֵׂא פָנִים לָזֶה, וְאַחֲרֵי-כֵן חֲבָרוּ נוֹשֵׂא פָנִים לוֹ, כִּי הֵם מְקַבְּלִים שֶׁחַד וְאֵין בָּהֶם אָמֶת. אַחֲרֵי-כֵן רֵאִיתִי שְׂהֵם מְלֵאִים נֶאֱוָף מִמַּשׁ, וְיֵשׁ שָׁם נֶאֱוָף הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּשְׁעָשָׂה כְּהִתֵּר אֲצִלָּם. וְאִמְרָתִי לָהֶם, שֶׁבִשְׂכִּיל זֶה נִתְקַלְקַל אֲצִלָּם הַטֶּעַם וְהָרִיחַ וְהַמְרָאָה, כִּי זֶה הַמֶּלֶךְ הָאֲכָדִר הַשְּׂאִיר אֲצִלָּם שְׁלֹשׁ כְּתוֹת עֲבָדִים הַנִּזְכָּרִים, שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים וּמְקַלְקְלִים אֶת הַמְּדִינָה; שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים וּמְדַבְּרִים בִּינֵיהֶם נְבוּל פֶּה, וְהַכְּנִיסוּ נְבוּל-פֶּה בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה, וְעַל-יְדֵי נְבוּל

דִּינִים. הָאֵב אִיךְ אַ קוֹק גִּישָׁאן. הָאֵב אִיךְ גִּזְעָהָן. אֹז דָּאס אִיו מִחֻמַּת סַע אִיו דָּארֵט קִיין אָמֶת נִיט דָּא. און הֵיינט אִיו דַּער מַטֶּה דִין און אִיו נוֹשֵׂא פָנִים צו דַּעַם. (כְּלוּמֶר עַד תִּפְסִי יַעֲנֶם און פִּסְקִיט אִים צו) און דַּערנָאךְ אִיו יַעֲנַעַר נוֹשֵׂא פָנִים אִים (כְּלוּמֶר דַּעֲנָאךְ פִּסְקִיט יַעֲנַעַר וְיִדְעַר אִים צו) וואַרִין זײ נַעֲמֵען שׁוֹחֵד און סַע אִיו בײַ זײ קִיין אָמֶת נִיט דָּא. דַּעֲרָנָאךְ הָאֵב אִיךְ גִּזְעָהָן אֹז זײ נַעֲנַעַן פּוֹל מִיט גִּישָׁאן און סַע אִיו דָּארֵט וְיִזַּעַר פִּיל גִּישָׁאן בִּיט סַע אִיו שׁוֹיין גָּאָר בײַ זײ גִּישׁוּרִין וּוי אַ הִיתֵר. הָאֵב אִיךְ זײ גִּישׁוּרִיגֶט. אֹז דַּער אִיבַּעַר אִיו בײַ זײ כְּלָאָ גִּישׁוּרִין. דַּער טַעַם און דַּער רִיחַ און דִּי מְרָאָה וואַרִין דַּער מֶלֶךְ דַּער אֲכָדִר הַנִּזְכָּר. עַד הָאֵט בײַ זײ אִיבַּעַר גִּישׁוּרִיגֶט. דִּי דִרְי מְכֻלֹּת קִנְעֶכֶט הַנִּזְכָּר. אֹז זײ זָלְקִין אִים גִּישׁוּרִין און זײ נַעֲנַעַן אִים גִּישׁוּרִיגֶט און הָאֲבִין אַרִיין מְדִינָה. וואַרִין זײ נַעֲנַעַן אִים גִּישׁוּרִיגֶט און הָאֲבִין אַרִיין גִּירַעַט צװִישׁוֹן זײ נִיבּוֹל פֶּה. און זײ הָאֲבִין אַרִיין גִּירַעַט דַּעַר מִיט דַּעַם. און דַּער מִיט דַּעַם. און זײ הָאֲבִין זײ אִיוסִיקְלִיבִין אֲלַע מֵאֵל אִיין אַנְדֶּער בֵּית דִּין. בִּיז דִּי גִנְצַעַר שְׂטָאט אִיו פּוֹל גִּישׁוּעַר מִיט בְּתֵי

פֶּה נִתְקַלְקַל הַטֶּעַם, שֶׁכָּל הַטֶּעַמִּים הֵם טַעַם נְבִילָה; וְכֵן הֵם הַכְּנִיסוּ שֶׁחַד בְּמִדְיָנָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִחְשָׁכוּ הַעֲנִינִים וְנִתְקַלְקַל הַמְרָאָה, כִּי ״הַשְׁחָד יַעֲזוֹר עֲנִי חֻמָּם״; וְכֵן הֵם הַכְּנִיסוּ נֶאֱוָף בְּמִדְיָנָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְקַלְקַל הָרִיחַ (וְעַד בְּקוֹס אַחַר בְּדַרְיָנוּ שְׁעַל-יְדֵי נֶאֱוָף נִפְסָם תִּרִּיט); עַל כֵּן, תִּרְאוּ לְתַקֵּן אֶת הַמְּדִינָה מִשְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת אֵלּוּ, וְלִחְפֹּשׁ אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים הַנִּזְכָּרִים; וְאֹז כְּשֶׁתִּתְקַנֵּן שְׁלֹשָׁה עֲבֻרוֹת אֵלּוּ, לֹא דִי שִׁיתְמַתְקֵן הַטֶּעַם וְהַמְרָאָה וְהָרִיחַ, כִּי אִם גַּם הַגִּנְנִי שְׂנֵאָבֵד יוֹכַל גַּם-כֵּן לְהַמְצֵא. וְעַשׂוּ כֵּן. וְהַתְחִילוּ לְתַקֵּן אֶת הַמְּדִינָה מִשְׁלֹשׁ

גִּישׁוּרִין דַּעַם טַעַם אֹז אֲלַע טַעַמִּים הָאֲבִין אִיין טַעַם פּוֹן נְבִילָה. און אוֹזִי הָאֲבִין זײ אַרִיין גִּירַעַט שׁוֹחֵד אִין דַּער מְדִינָה אַרִיין און דוֹרֵךְ דַּעַם אִיו בײַ זײ כְּלָאָ גִּישׁוּרִין דִּי מְרָאָה און סַע אִיו בײַ זײ שׁוֹטְקִיל גִּישׁוּרִין אִין דִּי אִיוִּגִין. וואַרִין אוֹזִי שְׁטִיט כִּי הַשְׁחָד יַעֲזוֹר עֲנִי חֻמָּם. כְּלוּמֶר שׁוֹחֵד מֵאֲכַט בְּלִיגֵי דִי אִיוִּגִין. און אוֹזִי הָאֲבִין דִּי קִנְעֶכֶט אַרִיין גִּירַעַט גִּישׁוּרִין אִין דַּער מְדִינָה. און דוֹרֵךְ דַּעַם אִיו כְּלָאָ גִּישׁוּרִין דַּער רִיחַ וואַרִין דוֹרֵךְ גִּישׁוּרִין ווערַט כְּלָאָ דַּער רִיחַ. (אֹז דָּאס הָאֵט עַם דַּער מֶלֶךְ אֲכָדִר אִיבַּעַר גִּישׁוּרִיגֶט דוֹרִי מְכֻלֹּת קִנְעֶכֶט אִין דַּער מְדִינָה. און הָאֵט זײ גִּישׁוּרִין אֹז זײ זָלְקִין אִים גִּישׁוּרִין אַרִיין פִּרְעִנְגֶּען דִּי דִרְי עֲבֻרוֹת אִין דַּער מְדִינָה. און דוֹרֵךְ דַּעַם אִיו בײַ זײ כְּלָאָ גִּישׁוּרִין דִּי מְרָאָה און דַּער טַעַם און דַּער רִיחַ כְּבִיל) כֵּן זָלְקִין אִיר זַעֲנֵן פֶּאר רַעֲכֻטִין דִּי מְדִינָה פּוֹן דִּי דִרְי עֲבֻרוֹת. און אִיר זָלְקִין נָאָךְ וּזְכִיין נָאָךְ דִּי מַעֲנִשְׁטֵן (דִּרְיֵינוּ נָאָךְ דִּי קִנְעֶכֶט וואַס זײ הָאֲבִין סַע אַרִיין גִּירַעַט דִּי דִרְי עֲבֻרוֹת אִין דַּער מְדִינָה כְּבִיל) און אִיר זָלְקִין זײ פֶּארִטֵּרִיבִין. און אֹז אִיר וועַט אוֹזִי טָאָן. און אִיר וועַט אַפֶּרִיגִיקֵן דִּי מְדִינָה פּוֹן דִּי דִרְי עֲבֻרוֹת זָגֵא אִיךְ אִיךְ. אֹז לֹא דִי וואַס סַע וועַט בִּי אִיךְ פֶּאר רַעֲכֻט וועַרֵן דַּער טַעַם און דִּי מְרָאָה

עֲבֻרוֹת אֵלּוּ. וְחִפְשׂוּ אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים הַנִּזְכָּרִים, וְהָיוּ תוֹפְסִים אֶת אֵיזֶה אָדָם, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: מַהֲיֵכֵן פֶּאָתָּ לְכָאָן? עַד שֶׁתִּתְקַנְנוּ אֲצִלָּם הָאֲנָשִׁים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָאֲכָדִר הַנִּזְכָּר, וְגִרְשׁוּ אוֹתָם, וְתִקְנֻ אֶת הַמְּדִינָה מִעֲבֻרוֹת הַנִּזְכָּרִים. כְּתוּבָה כֵּן נַעֲשֶׂה רַעַשׁ: אֲפֹשֶׁר אֶף-עַל-פִּי-כֵן, זֶה הַמִּשְׁנַע שֶׁהוֹלֵךְ וְאֹמֵר שֶׁהוּא הַגִּנְנִי, וְכָל אֶחָד מִחֻזֵּק אוֹתוֹ לְמִשְׁנַע, וְזוֹרְקִין אַחֲרָיו אֲבָנִים וּמִגְרָשִׁין אוֹתוֹ, אֲפֹשֶׁר אֶף-עַל-פִּי-כֵן אוֹלִי הוּא הוּא הַגִּנְנִי בְּאָמֶת?! וְהִלְכוּ וְהִבְיִאוּ אוֹתוֹ לַפְּתִיחַם (וְהָיוּ לַפְּנֵי אֵלּוּ שִׁישְׁבוּ וְתִקְנֻ אֶת הַמְּדִינָה. וְגַם הוּא

און דַּער רִיחַ, נָאָךְ מַעַר. אֲפִילוּ דַּער אַגְרָאדִּיק וואַס עַר אִיו בײַ אִיךְ פֶּארפֶּאלִין גִּישׁוּרִין. וועַט עַר זײךְ אִיךְ קָאָנַע אַפּוֹזִכִין. הָאֲבִין זײ אוֹזִי גִישָׁאן. און זײ הָאֲבִין אַגְרִיהוֹבִין צו רִיגִינִיקִין דִּי מְדִינָה פּוֹן דִּי דִרְי עֲבֻרוֹת. און זײ הָאֲבִין נָאָךְ גִּישׁוּכֶט נָאָךְ דִּי מַעֲנִשְׁטֵן. (דִּרְיֵינוּ נָאָךְ דִּי קִנְעֶכֶט הַנִּזְכָּר) און זײ הָאֲבִין אַגְרִיכָאָט א מַעֲנִשְׁטֵן. און זײ הָאֲבִין אִים גִּירַעַטִט. פּוֹן וואַנַּעַט קוּמַסְטוּ אַהַר. בִּיז זײ הָאֲבִין גִּישָׁאָט דִּי מַעֲנִשְׁטֵן פּוֹן דַּעַם מֶלֶךְ אֲכָדִר. (דִּרְיֵינוּ דִּי דִרְי מְכֻלֹּת קִנְעֶכֶט הַנִּזְכָּר) און זײ הָאֲבִין דִּי מַעֲנִשְׁטֵן אַרִיִים גִּישְׁרִיבִין. און זײ הָאֲבִין אַפֶּרִיגִיקֶט דִּי מְדִינָה פּוֹן דִּי עֲבֻרוֹת. דַּעֲרוּוִיל אִיו גִּישׁוּרִין א רַעַשׁ. אֲפֹשֶׁר אִיו פֶּאָרֵט דַּער מִשְׁנַעֲנַעַר דַּער אַגְרָאדִּיק. וואַרִין סַע גִּישִׁט אוֹם אֹז דַּער מִשְׁנַעֲנַעַר. און עַר זָגֶט אֲלַף אֹז עַר אִיו דַּער אַגְרָאדִּיק און אִיטְלִיכֶער הָאֵלט אִים פֶּאר מִשְׁוַע. און מַעַ וואַרַפֶּט אִים נָאָךְ שְׁטִיגֶער. און מַעַ טִרְיִיבֶט אִים אוֹרַעַק. טַאָמַעַר פֶּאָרֵט אִיו טַאָקַע עַר דַּער אַגְרָאדִּיק. אִיו מַעַן גִּישׁוּרִיגֶט און מַעַ הָאֵט אִים גִּירַעַטִט. הָאֵב אִיךְ גִּישְׁט (דִּרְיֵינוּ דַּער בַּעֲשִׁלַּע דַּער

צט. התורה וגמילות חסדים מכפרין.
ק. צעקה ובכיה בלילה - יותר נשמעת לרחם.
קא. בעל תשובה יתפלל על הגשם, ועל ידיה מכפרין לו על עוונותיו.
קב. כשישראל מתענין, אין נענין עד שיהיו עם רשעים באגדה.
קג. הדרך שכיבור לו האדם: שיאבה את התוכחות, ויחזיק באמונה יתרה.

חלק שני

א. יום שהאדם עשה תשובה הוא למעלה מהזמן, ומעלה כל הימים למעלה מהזמן; וכן יום הכפורים הוא למעלה מהזמן.
ב. גם על ידי תשובה הרוח של משיח מושבת על גדות המלכיות ומבטלן.
ג. גם על ידי תשובה נתבטל החמימות הגדולה.
ה. הנצרים - הוא בקל להשיב אותם להשם יתברך מזקנים.
ה. צריך לכפות את הרשעים בכפית ממוז שחזרו בתשובה.
ו. על ידי תשובה הפרנסה בנקל.
ז. על ידי מפלגי וחריפי הדור מאירין את הנראה, ועל ידי הנראה מתנוצץ זכות אבות, ועל ידי התנוצצות האבות נתעורר תשובה בעולם.
ח. הקדוש ברוך הוא עשה שבילין בים כדי לכבש עונותינו ולהוציא צדקותינו.

ט. כשהצדיק נתעשר, על ידיה הרשעים חוזרים בתשובה.
י. על ידי שמירת שבת ממשיך על עצמו אור של משיח; גם על ידי תשובה.

תוכחה

א. המוכיח צריך לומר תוכחתו על ידי התקשרות הדבור לשרשו; ואז נתקבל תוכחתו.
ב. מי שנשמתו - אל תוכח אותו, כי לא תועיל.
ג. על ידי שאין מקבל תוכחות נחרב מעונו.
ה. מי שמוכיח את העולם שלא בחכמה, על ידיה מעורר חס ושלום גלות גדול והכבדה מהאמות.
ה. לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל.
ו. מפני ענש תוכחה חוזר בו הקדוש ברוך הוא על הטוב שיצא מפיו.
ז. היכא דידעת דלא מקבלי תוכחה - הנח להם.
ח. מי שירא מבני אדם להוכיח אותם, לסוף שהקדוש ברוך הוא שבר אותו לפניהם.
ט. מי שידע להזהיר, ואינו מזהיר - גם חברו מידו נענש [גם דם חברו מקדו נדרש].
י. על ידי צדקה תזכה לקבל מוסר.
יא. מי שאינו מקבל מוסר נדון במיתה.

מבוגר. מגבילה אחי דר' אבא בר כהן. ר' מונא. ר' מונא בר תנחום. מונבז. ר' מנסא בר אידי. מטי. ר' מיאשה. ר' מיאשה בר בריה דרבי יהושע בן לוי. ר' מישא. ר' מישא בר ירמיה. ר' מישון בר נגרא. מלאי אביו של ר' אלעזר. ר' מלוח ערבאה. רב מלפני. רב מלפני. רב ממין.

ר' מנא. ר' מנא בר תנחום. ר' מנא דשאב. ר' מנא דציפורין. ר' מנאה. ר' מנאמן. ר' מנהמא בר זעירא. ר' מנהמא. ר' מני דצור. ר' מני בריה דר' יונה. ר' מני. ר' מני בר פטיש. ר' מני בר חלקיה.

מנחם חברו של הלל. מנחם בן סינגאי. רב מנחם. ר' מנחם בר' סימאי. ר' מנחם בן כפרי. ר' מנחם אחיה דר' גוריון. ר' מנחם דמן גליא. מנחם יודפאה. ר' מנחם בן גופתא. ר' מנחם איש כפר שערס. ר' מנחם בר תנחום. ר' מנחם בן מבסימא אחי דיונתן קופה. ר' מנחם בן נפח. ר' מנחם טלמאי. ר' מנחם חתניה דר' אלעזר בר אבונא. ר' מנחמה. מנחם בר' יהודה בר לוי.

רב מניומי. ר' מניומי בר חלקיה. מניומי בריה דרב נחומי. מנימין בר חייא. מנימין גר המצרי. מנימין סקסקאה. מנימין בר איהי. רב מנסא בר בריה דרב מנסא. רב מנסא בר רב מנשה. רב מנשה בר זביד. רב מנשיא בר גא. רב מנשיא בר

שגובלי. מנשיא בן עזת. רב מנשיא בר ירמיה. רב מנשיא בר ירמיה מדפתא. רב מנשיא בר יהודה. רב מנשיא בן יעקב. רב מנשיא בר תחליפא. רב מנשיא. רב מנשיא בריה דרבא. מנשיא בר מנשה. ר' מנשי. ר' מעדיא. רב מרדכי. ר' מריון. רב מריון בר אבין. מרימר האחרון. מרימר בר חנינא. בר מרינא. רב מרינוס אביו של רב שבתאי. ר' מרינוס בר אושעיא. רב מרינוס. רב משון בר נגרא.

רב משרשיא בר חלקאי. רב משרשיא. רב משרשיא בן רבא. רב משרשיא בר חנין. רב משרשיא בריה דרב אחא. רב משרשיא בר רב. רב משרשיא בן בנו של רב אחא בר רב. רב משרשיא בריה דרב חייא. רב משרשיא ברב אמי. רב משרשיא בריה דרב נתן. רב משרשיא בריה דרב אידי. רב משרשיא ברב דימי. רב משרשיא מתוסנניא. רב משרשיא בר פקוד. רב משרשיא בריה דרב ביבי. רב מתון. מתאי (או מתאי או מתיה) בן שמואל. רב מתא בן חרש. רב מתנה. מתתיהו בר יהודה. מוקרט, הקבור יחד עם יונתן בן עוזיאל.

אות נ. נאנאי בריה דר' יוסף בר רבא. [נאנאי] נגרא. ר' נהוראי. ר' נהוראי אמונא. נהוראי בר שניינא. אבא נהוראי. ר' נהוראי סבא. רב נהילאי. רב נהילאי בר אידי. נזירא בר נזירא.

ובמסירת נפש, ובשכל נפלא, ובתמימות גדול כל ימי חייהם, ובזכות כל הקדושים שנהרגו על קדשת שם, ונשחטו ונעלבו ונהרגו ומתו בכמה מיני ענויים משנים, ונשפך דמם פמים אלפי אלפים ורבי רבבות נפשות ישראל גדולים וקטנים נערים וזקנים מיום החרבן עד הנה. הן על כל אלה פאנו לפניה, העונה לעמו ישראל בעת צרה, שתמלא רחמים עלינו בעת צרה המרה הזאת, ותמחר להושיענו ישועה שלמה חיש קל מהרה, ויקים מהרה: "ועת צרה היא ליצלב וממנה יושע". חוסה עלינו קרב רחמים, יהמו מעיד ורחמים עלינו, כי צרכנו מרבים מאד מאד, בגוף ונפש בגשמיות ורוחניות, ודעתנו קצרה לכאר ולפרש חלק אלה וירבבה מהם. רחם עלינו והושיענו מהרה למען שם, בכל מה שאנו צריכים להושע והגן בצדנו והסר מעלינו אויב דבר וחרב ורעב ויגון, והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, ובצל כנפיד תסתירנו. כי אין לנו על מי להשען כי אם עליה אבינו שבשמים, "ואנחנו לא נדע מה נעשה, כי עליה ענינו. הנה כעני עבדים אל יד אדוניהם, כעני שפחה אל יד גברתה, כן ענינו אל יי אלהינו עד שיחננו. חננו יי חננו, כי רב שבענו בז" חוסה עלינו בארץ שבנו ואל תשפך חרוק עלינו כי אנחנו עמך בני בריה" יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי

צורי וגואלי", אמן.

תפילה קיא

מיוסד על תורה קיי בליקוטי מוהר"ן

מלכי ואלהי אליך אתפלל. אגא יי הושיעני ברחמים הרבים שאזכה לעסק בדברי תורתך לשמה בהתמדה גדולה ובתורתך נהגה יומם ולילה. ותהיה עמי תמיד ותעזרני ותושיעני שלא יתגשמו ויפלא יתשכחו דברי התורה מפי חס ושלום. רק אזכה ללמד תורה בקדשה ובטהרה גדולה לבטל עצמי וכל גשמיותי בשעת למודי, באופן שאזכה להרגיש בלבי ודעתי הערבות והנעמיות והרוחניות והדקות והעמקות שבתורתך הקדושה. כי אתה לבד ידעת עצם מתיקות הנעמיות והערבות והרוחניות של דברי תורתך הקדושה הטהורה והתמימה, כמו שנאמר: "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונפת צופים", ונאמר: "צוף דבש אמרי נעם, מתוק לנפש ומרפא לעצם", ונאמר: "דריכה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום". וגם מרחוק אני רואה ומאמין בגדל העמקות והנעמיות והערבות שבתורתך הקדושה, אף בעזונותינו הרבים, מרבוי גשמיותנו ועבנו במעשינו הרעים, ומחשבותינו המבלבלות, גם התורה שבאף לתוך פינו, לא די שאינה מאירה לנו כראוי, אף גם התורה בעצמה נתגשמה ונתחשכה

מפינו, ומחמת זה לא זכינו עדין לשפר את היצר הרע ומאונותיו על ידי העסק התורה הקדושה. ואיני זוכה להרגיש המתקנות והנעמיות וגדלת הפורא ויחפד, וגדלת הצדיקים האמתיים וגדלת התורה והתגלות האלהות, על ידי התגלות חדושי תורה כאלה שזכינו לקבל מיום מתן תורה ועד עתה.

ועתה מה אעשה אבי שבשמים, במה יזכה נער כמוני מרחק כמוני לשמור כדברך. במה אתראה אל אדוני, במה אסתיר ואקדש את עצמי, במה אזכה לשוב מדרכי הרעים ומחשבותי המגנות, אחרי שגם דברי התורה הקדושה אשר הם חיינו וארץ ימינו, וכל תקוותינו עליהם, גם הם אינם מאירים לי, אף, גם הם נתחשכים ונתגשמים מפי חס ושלום. ועתה מה אעשה מה אפאל, להיכן אנוס לעזרה. תורה, תורה, תורת יי תורת משה, תורת כל הצדיקים האמתיים, תורת כל ישראל, "תורת יי תמימה משיבת נפש", חוסה על כבודך, והאירה לנו באורך הגדול בתוך חשכת אפלט הגלות הארך המר הזה, גלות העכו"ם, גלות התאוות הרעות והמרות. קומה בעזונתנו בעת צרה הגדולה הזאת בכלל ובפרט, והתגברי באור זריחתך הגדולה על כל מיני חשך ואפלה, ועל כל מיני גשמיות וחשכות בלי שעור שהמשכתי עלי

בעזונותי הרבים, באופן שאזכה גם אנכי לראות אור הגדול של התורה. ותזרח ותאיר לי התורה לכל מיני חשך וגשמיות שגפלתי בהם, ותוציאני מתוכם מהרה. ואזכה לצאת מאפלה לאורה מחשך לאור גדול, ויקים בי: "גר לרגלי דברך ואור לנתיבותי". ונאמר: "פתח דברך יאיר מבין פתים", ונאמר: "כי גר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר".

מלא רחמים, נותן התורה, עזרה נא, עזרה נא, ברחמים וכתך את הכח הגדול של התורה הקדושה, אשר יש לה כח להאיר גם בתוך חשך אפלה שלי. "כי אתה תאיר נרי, יי אלהי יגיה חשפי". כי "גם חשך לא יחשיך ממך, ולילה פיוס יאיר כחשיכה פאורה", עשה מה שתעשה ברחמים הרבים ונפלאותיך העצומים, שאזכה לקים באמת מקרא שכתוב: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו", שלא יסורו דברי התורה מפי לעולם. וגם שלא יתגשמו ולא יתחשכו על ידי פי המגשם, רק אדרבא התורה תאיר בי לבטל ממני כל הגשמיות וכל החשכות עד שאזכה להרגיש באמת הערבות והנעמיות והדקות והעמקות האמתיות, והתגלות אלהותך שבתורתך הקדושה, עד שאזכה להכיר אותך באמת ולהבין גדלתך וגדלת הצדיקים וגדלת התורה, על ידי עסקי בה באמת

חזרה לתוכן העניינים

יום רביעי

לנצח עוד יום

מ"ז ע"א ואיבעית אימא: ע "כור" לחור, ו"הכרת פנים" לחור. כלומר, לענין עדות שנאמר בה "הכרת פנים" אכן בעיני עדות עם החוטם, אבל גבי בכור שלא נאמר אלא "כור" לבד, די בפדחת בלי החוטם. **איתמר:**

היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר, והוליד בגירותו שני בנים או יותר:

רבי יוחנן אומר:

אין לו בכור לנחלה, כי זה שנולד בהיותו גוי אינו יורשו כלל, ואילו הבא אחריו אינו בכור.

ורבי שמעון בן לקיש אומר: יש לו בכור לנחלה, והוא הראשון שנולד לו משנתגייר, ואף שכבר ילד אביו בו בהיותו גוי.

ומפרשין טעמיהו: **רבי יוחנן אומר אין לו בכור לנחלה,** משום דהא **הה ליה כבר "ראשית אנו",** והוא זה שנולד בגירותו, ואילו זה שנולד לאחר גירותו אינו ראשית אנו.

ורבי שמעון בן לקיש אומר, יש לו בכור לנחלה, כי גר שנתגייר כקטן שנולד - שהנולד לו ראשון הוא יהא הבכור - דמי.

ואזדור רבי יוחנן וריש לקיש **לטעמיהו** [לשיתם] שנחלקו בכעין זה לענין קיום מצות פריה ורביה: **דאיתמר:**

היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר: רבי יוחנן אומר: קיים פריה ורביה באותם בנים.

ורבי שמעון בן לקיש אומר: לא קיים פריה ורביה. **רבי יוחנן אומר קיים פריה ורביה,** משום שנאמר [ושעיה מה יח]: "יוצר הארץ ועושה הוא כוננה, לא

[כדי להיות הארץ] תהו - בראה [הקדוש ברוך הוא, כי אם] **לשבת יצרה**", והרי הארץ מיושבת על ידו.

ורבי שמעון בן לקיש אומר לא קיים פריה ורביה, כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

וצריכא, הצרכו רבי יוחנן וריש לקיש לחלוק בשני דינים אלו:

משום דאי איתמר בקמייתא, אם לא היו נחלקים אלא במחלוקת הראשונה, דהיינו, לענין בכור לנחלה, כי אז הייתי אומר: **בהא הוא דקאמר רבי שמעון בן לקיש דמשום גר שנתגייר כקטן שנולד דמי - הבא אחריו בכור, משום דבהיותו גוי לאו בני נחלה נהנו - אבל בהא אימא מודה ליה לרבי יוחנן, ד"לא תהו בראה לשבת יצרה"** והא עבד ליה שבת. ואי איתמר רק בהא [אילו נחלקו רק לענין פריה ורביה], כי אז הייתי אומר: **בהא הוא דקאמר רבי יוחנן דלא אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי,** משום דכבר עבד ליה שבת, אבל **בהא הוא בכור לנחלה אימא מודה ליה לרבי שמעון בן לקיש דאמרינן: גר שנתגייר כקטן שנולד דמי -**

לפיכך צריכא מחלוקתם בשני העניינים.

ומקשינן על רבי יוחנן מהא דתנן במשנתנו: **מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה - או שילדה בעודה שפחה ונשתחררה - או שילדה בעודה גויה ונתגיירה, ומשבתאה לישראל ולדה,** הרי הן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. וסבורה היתה הגומרא, שלענין בכור לנחלה הוא שדיקה המשנה לומר שילדה בעודה שפחה או גויה, וכדמפרש ואזיל.

והרי ילדה ממאן ממי נתעברה לאחר שחרורה או לאחר גירותה, אולימא מאותו ישראל שלא היו

לו בנים הנזכר במשנה -

אם כן, תיקשי: **מאי איריא גיורת ושפחה,** למה אמר התנא שהיות ולדיהה הקודמת היתה בעודה שפחה או גויה לכן הן שנולד עכשיו ממי שאין לו בנים הוא בכור לנחלה, והרי אפילו **בן ישראל נמי,** אפילו אילו היתה יולדת בהיותה בת ישראל היה הן שנולד ממי שאין לו בנים - בכור לנחלה שלו, שהרי אין אנו הולכים אחר האם אלא אחר האב!?

אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר, וקתני "בכור לנחלה." כלומר, הרי בהכרח שכונת המשנה היא: מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה. או אפילו אם היו לו בנים, אלא שילד אותם בהיותו עבד או גוי משפחה או מגויה ושוב נתגיירו שניהם וילדה עוד, הרי הן הזה בכור לנחלה, ומשום שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, הרי מבואר כריש לקיש, ותיקשי רבי יוחנן? ומשנינן: לא כאשר פירשת שהסיפא עוסקת במי שהוא זה שעברה כשהיתה שפחה או גויה, ולהשמיענו שהן הבא אחריו הוא בכור לנחלה. אלא:

לעולם מישאל שלא היו לו בנים ילדה זו לאחר גירותה, ולא נקטה המשנה אופן זה שילדה בעודה גויה או שפחה כדי לתת טעם למה הבא אחריו בכור לנחלה, אלא **"ואינו בכור לכהן"** הוא **דאיצטריכא ליה להשמיענו.** כלומר, התנא נקט אופן זה כדי להשמיענו שאף על פי כן הבא אחריו אינו פטר רחם לאמו, ולאפוקי מדרבי יוסי הגלילי, דאמר בהמשך המשנה שהוא בכור לנחלה ולכהן, ומשום שנאמר **"פטר רחם בישראל, עד שיתטור רחם מישאל"** -

ולפיכך קא משמע לן תנא קמא דלא כן, אלא אף שפטר בהיותה גויה או שפחה אין לה עוד פטר רחם.

תא שמע מברייתא דלא כרבי יוחנן, דהא תנאי: **היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר, יש לו בכור לנחלה,** הרי מפורש כריש לקיש דאמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי? **אמר תירין רבינא, ואיתמר:** [יש אומרים] **רב אחא בריה דרבא הוא שתיק:**

הא ברייתא זו ודאי רבי יוסי הגלילי היא, דאמר: כיון דכתיב **"פטר רחם בישראל, עד שיתטור רחם מישאל"**, ואם היה לה בן בהיותה גויה ונתגיירה הרי הבא אחריו בכור לכהן - ויליף איהו מינה דידה [ומשה רבי יוסי הגלילי בכור שלו לבכור שלה]. כלומר, סובר רבי יוסי הגלילי, דכשם שאם נתגיירה האם אין הבן שנולד בהיותה גויה חשוב בכור לפטור את הרחם, כך גם בן הנולד לגוי, אינו חשוב בכור לאביו הגר, והבא אחריו בכור הוא בכור לנחלה.

איתא לעיל ד א: כהנים ולויים פטורין הן עצמן - מפרדין עצמם כשהם בכורים - מקל וחומר, אם הפקיעה קדושה של לויים קדושת של ישראל [הבכורים] במדבר, [ונמבואר במדבר ג מה: "קח את הלויים תחת כל בכור בני ישראל"], לא יפקיע את של עצמן.

למה רב דא בר אבהו: **אמר שילדה,** הרי בנה פטור מחמש סלעים, ומפרש לה ואזיל.

ומקשינן עלה: **דאיעבר ממאן,** [ממי נתעברה ליה] **אולימא דאיעבר מכהן ומלוו,** כך אי אפשר

לומר, שהרי מאי איריא לוי - דהיינו, שהיא בת לוי - והרי אפילו ישראלית נמי פטור בנה משום שכהן או לוי הוא מחמת אביו, וכדאמרינן לעיל ד א: כהנים ולויים פטורין.

אלא דאיעבר בת לוי מישאל, אף כך אי אפשר לומר, שהרי אם כן, תיקשי למה באמת בנה פטור, והרי:

"למשפחותם לבית אבותם" כתיב! ללמד שאין הן הולך אחר אמו להיות לוי לפטור את עצמו, אלא אחר אביו - שישראל הוא - והייב בפרין.

אמר פירש רב פפא:

הכא במאי עסקינן בכגון **דאיעבר מגוי** שאינו מתייחס אחרי אביו כיון שאמו ישראלית, ומאחר שליה היא, הרי הוא לוי ופטור מפרדיו, ולא תימא, ואל תאמר שאין דין זה אמור אלא אליבא דמאן דאמר ביבמות מה א: אין מזהמין את הולד הנולד מגוי הבא על ישראלית. כלומר, גוי הבא על בת ישראל הולד כשר ואינו מזוהם כאביו הגוי כי אין הולכים אחר אביו - אלא אפילו למאן דאמר: מזהמין את הולד. כלומר, גוי הבא על בת ישראל הולד ישראל ממזר כי הולכים אחר אביו הגוי, דמכל מקום לוי פטול מפריו.

מר בריה דרב יוסף אמר פירש משמיה דרבא: **לעולם בכגון דאיעבר מישאל** הוא דאמרינן שהולד פטור, ודקשיא לך: והרי "למשפחותם לבית אבותם כתיב", לא תיקשי:

ושאני התם גבי פרין דאמר קרא "פטר רחם," ולמדנו: בפטר רחם תלה רחמנא, וכיון שיצא מרחם של לוייה הרי הוא פטור.

ומקשינן לרב פפא מהא דתנן במשנתנו: **מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, או שנתגיירה מעוברת או שנשתחררה מעוברת - או שילדה היא ובהנת [שכנה פטור] כאחד ונתערבו הולדות,** או ילדו היא ולויה [שכנה פטור] -

או שילדו היא ואשה שכבר ילדה ונתערבו הולדות, וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחריו - בכל אלו הולד בכור לכהן, שהרי בהכרח יש כאן בכור אף שאין ידוע מי הוא. ואינו בכור לנחלה. מכלל, הרי למדנו שולד דכהנת ולויה פטורין. והרי:

דאיעבר ממאן ממי נתעברו הכהנת או הלוייה? אולימא דאיעבר מכהן ולוי. כך אי אפשר לומר, שהרי:

אם כן, **מאי איריא כהנת ולויה דמשמע** שהן עצמן בנות כהן או לוי, והרי אפילו אם הולדות היתה בת ישראל נמי פטור וילדה, כיון ש"למשפחותם לבית אבותם" כתיב.

אלא תאמר לפרש דאיעבר מגוי ועל דרך פירושו של רב פפא בדברי רב דאד בר אבהו, ונמצא שהפטר את הולדות הוא מה שאמן כהנת או לוייה. אף כך אי אפשר לומר, כי הניחא בלוייה אפשר לפרש כן, אבל כהנת - שזינתה ונתעברה מגוי - וכי פטורה היא!?

והאמר רב פפא: בדיק לן רבה [רבא] (לגירסת הרא"ש) מנסה ובוחר את סברתנו:

כהנת שנתעברה מגוי, מהו שיהיה בנה פטור מחמש סלעים?

ואמינא ליה [נענית לז]: וכי לאו היינו דרב דא

בר אהבה, דאמר: לזיה שילדה - מגו, וכדפריש רב פפא - בנה פטור מחמש סלעים? ואמר לי: הכי השתא נזכי הנידון דומה לראיה? בשלמא לזיה שזינתה ונתעברה מגוי בדקדושה קיימא, ולולדה לזי ופטור, ומשום דתניא: לזיה שנשבת בין הגויים ויש לחוש שנבעלה, או שנבעלה בעלת זנות הפוסלת כהנת מלאכול בתרומה, ונתנין לה מן המעשר ראשון הניתן ללויים ואוכלת. הרי שלא נפסלה מהיות לזיה אלא כהנת, והרי כיון דאיבעל לזיה מגוי הוה

לה זרה, וכמבאר ביבמות סח א, שאם נבעלה בת כהן לגוי פסלה מן התרומה, שנאמר 'זבת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל', ואם כן, איך תפטור את בנה מן הפדיון? הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר לפרש את דברי רב אדא בר אבהה גבי לזיה שילדה, בכגון דאיעבר מישראל, ואפילו הכי פוטרת היא את בנה ומשום דבפטר רחם תלה רחמנא, אם כן, מוקי לה נמי למשנתנו שהכהנת פוטרת בכגון דאיעבר מישראל שעדיין בקדושה

מ"ז ע"ב איתמר: כהן שמת, והניח בן חלל, כגון שנולד מן הגרשה, וישראל גמור הוא וחיוב בבכורה, אלא שהאב היה פטור מלפדותו, כי הוא הרי בעצמו כהן וראוי ליטול פדיון הבן: רב חסדא אמר: האב אכן פטור מפדיונו, אבל הבן חייב לפדות את עצמו שהרי אינו כהן. רבה בר רב הונא אמר: אין הבן חייב לפדות את עצמו.

ומפרשת הגמרא באיזה אופן נחלק: כל הויא דמת האב לאחר שלשים יום שכבר נתחייב בפדיון, וכמאמר הכתוב 'ופדיוני מן חודש תפדה', דכולי עלמא - בין רב חסדא ובין רבה בר רב הונא - לא פליגי, דאין הבן חייב לפדות את עצמו, שהרי זכה אביו - שהוא בעצמו כהן - בפדיונו. כי פליגי - רב חסדא ורבה בר רב הונא - היכא דמת האב בתוך שלשים יום שעדיין לא חל חיוב הפדיון:

רב חסדא אמר: הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו בפדיונו, שהרי מעולם לא נתחייב, אלא הבן הוא שהתחייב לאחר מיתת אביו, והוא נתחייב ליתנו לכהן אחר.

רבה בר רב הונא אמר: אין הבן חייב לפדות את עצמו, משום דאמר ליה הבן לכל כהן שיתבע פדיונו: אתינא מכא גברא דלא מצית לאישתעווי דינא בהדיה [אני בא מכא מי שאין אתה יכול לדון עמו ולהוציא ממנו], שהרי אם היה אביו פודה אותו היה נוטל הפדיון לעצמו. ומקשינן לרבה בר רב הונא מהא דתנן במשנתנו: נתגיירה מעוברת ולא ילדה עדיין מעולם, הרי הולד תחלת כבור לכהן - ולרבה בר רב הונא תיקשי: אמאי צריך הבן לפדות את עצמו, והרי לימא ליה הבן לכהן: אתינא מכא גברא [נאתי מכא אבי שהוא גוי] דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה?

ומשינין: שאני גוי דלית ליה חיוס לבנו הישראל, ואין הבן בא מכחו. אתמר רבי שמעון בן יאסינא אמר רבי שמעון בן לקיש: כהן שמת בתוך שלשים והניח בן חלל, הבן חייב לפדות את עצמו, שלא זכה האב בפדיונו, וכדברי רב חסדא. מת לאחר שלשים יום, אין הבן חייב לפדות את עצמו, שהרי זכה האב בפדיונו.

שנינו במשנה: וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים ונשאת ולדה, ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון, בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

ומקשינן: וכי בכור לנחלה ליטול פי שנים בלבד הוא ולא הוי הבן המסופק מי אביו, הא חלק אחר כשאר בן פשוט - שקול? ואמאי יטול יורשה כלל בין בבכסי הראשון ובין בבכסי האחרון, שהרי:

ליזיל לגבי האי ולידחייה, אם יבוא אל שאר בני הראשון ליטול עמם בנחלתם ידוהו אצל בני השני מספק, ולגבי האי ולידחייה, וכשיבוא אצל בני השני ליטול עמם בנחלתם, ידוהו אצל בני הראשון מספק?

אמר תירץ רבי ירמיה: לא נצרכא משנתנו להשמיענו שאינו בכור לנחלה, אלא לבא אחריו ללמד שהנולד לשני אחר בן ספק זה, אף הוא אינו נוטל חלק בכורה, והכי קאמר התנא:

הבן הספק הרי הוא בכור לכהן, שהרי ודאי פטר רחם הוא, ואף הבא אחריו אין בכור לנחלה, כי יאמרו לו אחיו: אף הראשון בן אביו הוא והוא הבכור, ואם כי הוא לא נטל מספק, גם אתה לא יטול מספק, ומידה חלק פשוט ודאי יטול, שהרי ודאי בן אביו הוא.

ואכתוב מקשינן: למא לא יטול הספק והבא אחריו חלק בכורה כאחד? ולכתבו הרשאה להדרי, יכתוב האחד לשני הרשאה ליטול חלק בכורה במקומו, ויבוא עם ההרשאה אל האחיים ויאמר להם: אם אני הבכור תנו לי חלק בכורה, ואם הספק הוא הבכור הרי הורשיתי על ידו ליטול חלקו? וכי תימא: מתניתין שלא בהרשאה, שמה תאמר: אכן אם כתבו הרשאה זה לזה הרי הם נוטלים חלק בכורה, אלא שמשנתנו עוסקת בלי הרשאה. כך אי אפשר לומר, דהא מוקמינן לה למשנה שבהמשך הפרק לקמן [מט א], דמיייר בהרשאה?

ומשינין: מסייע ליה משנתנו לרבי ינאי! דאמר רבי ינאי: הוכרו הולדות בתחילה, שידעו מי הוא ולדו של מי, ולבסוף נתערבו הולדות ואין יודעים מי הוא בנו של מי, הרי אלו כותבין הרשאה זה לזה כדי ליטול חלקם בירושה, אבל אם לא הוכרו מעולם, אין כותבין הרשאה זו לזו. ולפיכך אף במשנתנו, כיון שלא הוכר מעולם מי הוא הבכור, אין הם יכולים לכתוב הרשאה זה לזה.

היא קיימת. אלא לרב פפא דסבירא ליה שלזיה אינה פוטרת אלא אם כן, נבעלה לגוי, אם כן, במאי מוקי לה למה ששינוי במשנתנו שהכהנת פוטרת את בנה מן הפדיון, והרי אם נבעלה לגוי פקעה ממנה קדושת כהונה? ומשינין: לעולם עוסקת משנתנו - הפוטרת את בן הכהנת מן הפדיון - בכגון דאיעבר מכאן ואפילו היא בת ישראל. ודקשיא לך: ואמאי קרי לה "כהנת", אימא לך: משום דבנה כהן מחמת אביו.

מתניתין:

משנתנו מפרשת את החלוקה השלישית שבתחילת המשנה הקודמת: איזהו בכור לנחלה ולכהן, ואף שאינו ראשון ממש:

המפלת פטור [עור של ולד] מלא מים מלא דם מלא גגנין [גוויים] - או המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים - וכן המפלת עד ליום ארבעים [כולל יום הארבעים] מזההריון -

בכל אלו, הרי הבא אחריהם הוא בכור לנחלה ולכהן.

מספיקה המשנה לפרש את החלוקה הרביעית שבמשנה הקודמת: יוצא דופן נולד שהוציא את דופן האשה, ולא דרך פתח רחמה, והבא אחריו דרך רחם, שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן.

רבשמונתומרהראשון שישאחורפסכבוראלנחלהוהשני זה הבא אחריו בכור הוא לחמש סלעים. כלומר, חייב בפדיון, ויתבאר טעם חכמים ורבי שמעון בגמרא.

גמרא:

שנינו במשנה: יוצא דופן והבא אחריו, שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן. רבי שמעון אומר: הראשון לנחלה, והשני לחמש סלעים:

ומפרשינן טעמא דחכמים: ראשון לנחלה לא משום ד'יולדו לו בנים... הוה הבן הבכור לשניאיה' בעינן, ובכור זה אינו דרך לידה. ולחמש סלעים נמי לא הוי הראשון, משום ד'פטר רחם' בעינן.

שני לנחלה לא, משום שאם כי ראשון הוא ל'יולדו לו', הרי 'ראשית אונו' בעינן, והשני אינו ראשית אונו.

לחמש סלעים נמי לא הוי השני, ואף שהוא הראשון שפטר את הרחם, משום דקסבר תנא קמא: בכור לדרב אחר - היינו מי שהוא בכור לרחם ולא לולדות - לא הוי בכור.

רבי שמעון אומר: הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים, משום דרבי שמעון לטעמיה דאמר: דא דכתיב גבי יולדת [ויקרא יב]: 'ואם נקבה תלד [וטמאה שבעיים כנדחת...]', 'לרבות יוצא דופן שיושבת עליו ימי טומאה וטהרה, והיות ולגבי יולדת חשוב לידה דרך דופן, הוא הדין לגבי בכור.

ואילו השני לחמש סלעים, משום דקסבר רבי שמעון: בכור לדרב אחר - כזה שהוא בכור לרחם ואינו בכור לולדות - הוי בכור.

כֹּתֶם מוֹכִיחַ חֶלֶם עַל-אֹזֶן שֹׁמֵעַת: ^(י) בְּצַנֹּת-שֶׁלֶג בְּיוֹם קִצִּיר
צִיר נֶאֱמָן לִשְׁלַחיו וּנְפֶשׁ אֲדֹנָיו יֵשִׁיב: ^(ה) נְשִׂאִים וְרוּחַ וּגְשָׁם
אֵין אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמִתַּת-שָׁקֶר: ^(טו) בְּאֶרֶץ אֲפִים יִפְתָּה קִצִּין
וּלְשׁוֹן רִפְּהָ תִשְׁבֶּר-גֶּרֶם: ^(טז) דְּבַשׁ מִצֹּאת אָכַל דִּידָּךְ פֶּן-תִּשְׁבַּעֲנוּ
וְהִקְאִתָּו: ^(יז) הָקֵר רִגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ פֶּן-יִשְׁבַּעֲךָ וְשִׁנְאֶךָ:

רש"י

חטף קמץ: (יב) נזם זהב וחלי כתם. עדי קבוצת זהב כמו ותעד נזמה וחליתה (והשע ב) כמו חלאים (שיר ז): כתם. לשון תכשיט זהב וכן כתם פז (שם ה): (יג) בצננת שלג. כקור ימי שלג שאדם מתאוו לו בימי קציר ולא שלג ממש שהשלג לא טוב הוא בשעת קציר: (יד) נשיאים ורוח וגו'. כאשר יהיה תוחלת שוא כשהשמים מתקשרים בעבים והרוח מנשבת ואדם מצפה שיבא גשם ולא בא והם מצטערים וכלות עיניהם כך איש מתפאר לומר כך וכך צדקה אתן ליד גבאי והוא משקר וכלות עיני עניים למתנתו ואינו באה:

מצודות ציון

ומכשט כמו ומעד ומנה וחלימה (השע ב): כתם. זהב יקר וטוב וכן נכסם אופיר (פסלים ח): (יג) בצננת. מלי' לנה וקור וזכר"ל צר און (פסלים ט): ציר. שלם כמו וליר גרויס שולם (שעריה ב): ישיב. ענין השקט והנחה כמו צנוה ונחם (ישעיה ג): (יד) נשיאים. עננים ע"ש שמשאס עננים למעלה: מותה"ל. מלי' הלז ונחם: במת. מלי' ממנה: (טז) קצין. שר ומושל כמו קין מהיה לנו (ספ ב): גרם. עלם כמו מיכס גרם (גליל ח) ור"ל הקושי: (טז) והקאתו. ענין החומת המאכל מן הגוף וכן וספק מואב בקילו (ירמיה מ"ט): (יז) הוקר. מלי' יקר:

בעבור זה יפותה ממנו הקצין ותנחו חמתו: ולשון רכה. ואם יוסיף לדבר למולו רבות אז הדבר הזה תחבר ותבטל קושי הכעס מכל וכל: (טז) דבש. כמו אם מצאת דבש מהראוי הוא שתאכל ממנו מעט להיות די לך להשיב הנפש כי כשתאכל הרבה כדי שביעה פן תקיא את הכל ותאבד גם המעט שאכלת בתחילה: (יז) הוקר. כן עשה רגליך יקרים וחשובים מבלי יבואו דדיר בבית רעך כי פן ישבע ממראית פניך וימצא אותך כי האוהב הנראה לפרקים אהוב ביותר וכשתמיד להראות מאבד האהבה הראשונה:

□

מִפִּיין וְחָרֵב וְחָץ שָׁנוֹן אִישׁ עֲנָה בְּרַעְיוֹ עַד שָׁקֶר: ^(י) שֶׁן רֵעֶה
וְרָגַל מוֹעֲדָת מִבְּטָח בּוֹגֵד בְּיוֹם צָרָה: ^(ה) מַעֲדָה בּוֹגֵד בְּיוֹם קָרָה
חֲמוֹץ עַל-נֶתֶר וְשָׂר בְּשָׂרִים עַל לִב־רַע: ^(כא) אִם-רָעֵב שִׁנְאֶךָ
הֶאֱכִלְהוּ לֶחֶם וְאִם-צָמָא הִשְׁקָהוּ מַיִם: ^(כב) כִּי גַחְלִים אֶתָּה
חֲתָה עַל-רֹאשׁוֹ וְיִהְיֶה יִשְׁלֵם-לָךְ: ^(כג) רוּחַ צָפוֹן תִּחְוֹלֵל גְּשָׁם

רש"י

וזה רעי: (יח) מפיין וחרב. שם כלי מלחמה: (יט) שן רעה. רצועה: מועדת. כמו ולא מעדו קרסולי (תהלים יח): מבטח בוגד. מכוב בו ביום צרתו כשן רצועה ומועדת: (כ) מעדה בגד ביום קרה. בגד עדים בגד מוסר כלי שהוא ראוי להסירו מעליו לפי שהוא בלוי כדמרגמינן ויסר ויעדי, וזה פתורנו בגד בלוי הרי הוא ביום קרה בחומץ על נתר. נתר. מין אדמה רכה כגון אדמה שלנו הנקרא קירי"א והיו חוקקים אותה ועושים כלים ואם יפול בו חומץ ממסמסו ונשחת. אף שר בשירים על לב רע. דומה לשניהם ומה הוא שר בשירים זה המלמד תורה לתלמיד רשע

מצודות ציון

(יח) מפיין. שם כלי ממשר וכן מפץ אמה לי (ספ טז): שנון. ענין מדוד: עונה. מעיד כמו לא תענה (שמות כ): (יט) רועה. ענין שציה כמו מרומם נשגב נחל (פסלים ג): מועדת. ענין המלקט והשמטה כמו ולא מעדו קרסולי (ספ י"ח): (כ) מעדה. מלי' עדי וקטנו: קרה. מלי' קריות: נתר. מין אדמה רכה עשוי לכנס זו כמו אס ממנסי ננמר (ירמיה ב): רע. מושגר כמו שן רועה: (כב) חותה. עניינו שציה אש מהיקוד כמו למחוט אש מיקוד (ישעיה ג): (כג) רוח צפון. ענין בריאה

מצודות דוד

(יח) מפיין וגו'. המעיד בחיבורו עדות שקר הורגו בלשונו כבכלי קרב: (יט) שן רועה. כמו שן הנשבר בעת יטחון בו המאכל וכמו רגל השומטת ומחלקת בעת ירוץ בדרך כן הוא מבטח הבוגד בבוא עת צרה והיא העת הצריך אל הבטחון והוא בוגד אז בו כשן ורגל הבוגדים בעת הצורך: (כ) מעדה. כמו המעלה על גופו בגד מקושט ביום קרה ונחמד הוא למראה העין אבל אין בזה שום תועלת להגן מהקור וכמו השופך חומץ על נתר שבעבור רכות הנתר וחוזק החומץ יוסדק

סדקים ממעל אבל לא יוגבר כח החומץ לחלקו חלקים מפורדים כן הוא השר בשירי שמחה על לב נשבר המלאה לה תוגה כי אף אם יפתח פיו ללמא שחוק מ"מ הצער שמור בלבו ולא הלק לו: (כא) האכילהו. ואל תטור לו שנאה: (כב) כי גחלים. במה שתאכיל אותו יצר לו כאלו שאבת מהיקוד גחלים לתת על ראשו כי יבוש מאוד על אשר תגמול לו טובה על הרעה ועם כי תחשב זה לנקמה מ"מ ישלם לך ה' שכן צדק: (כג) רוח צפון. כמו שרור צפוני מוליד את הגשם כן לשון הרע הנאמר

וּפְנִים נֹזְעִים לְשׁוֹן סֹתֵר: כה טוֹב שֶׁבֶת עַל־פֶּנֶת־גַּג מֵאֶשֶׁת
מְדוֹנִים מְדִינִים וּבֵית חֶבֶר: כה מִים קָרִים עַל־נֶפֶשׁ עֵיפָה
וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק: כו מַעֵין גִּרְפֶּשׁ וּמִקּוֹר מִשְׁחַת
צִדִּיק מִט לִפְנֵי־רִשָּׁע: כז אֲכָל דְּבַשׁ הָרְבוֹת לֹא־טוֹב וְחֹקֶר
כְּבֹדָם כְּבוֹד: כח עֵיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין מַעֲצָר
לְרוּחוֹ:

רש"י

המקרא רוח צפון עשויה לחולל גשם ולשון סתר עשוי לפנים נועמים: (כד) טוב שבת על פנת גג. על סלוק השכינה נאמר: מאשת מדינים. כנסת ישראל שהרשיעו את מעשיה והקניטו להקב"ה: ובית חבר. בית שחברו בו גדולים לשכינה: (כה) על נפש עיפה. עשויה להשיב נפש עיפה: ושמועה טובה. אף היא שוה להם וכן יעקב ותחי רוח יעקב אביהם (בראשית מז): (כו) מעין גרפש. עכור ברגלים: צדיק מט לפני רשע. כשהצדיק מט לפני

מצודות ציון

והולדה כמו הן צעון חוללמי (הפסלים הל): נועמים. מל' זעם וכעס: (כד) פנת. זיוית: (כו) גרפש. ענין רמיסה כמו צרגלים מרפסון (מקראי): מוט. מל' נטיה: (כה) פרוצה. ענין שזירה: מעצר. ענין מניעה כמו ומעצר המגפה (מכדבר ח): ארוחו. ענין דבור כמו וצרות שפמיו (שפמיו יב). על שם שצאה צרות הפה:

בסתר מוליד פנים של זעם מן האמור עליו על האומר: (כד) על פנת גג. מבלי מחסה ויחיד מבלי חברת אנשים: מאשת. מלשבת בית עם אשת מדינים ואף במקום חבורת אנשים: (כה) מים קרים וגו'. שני אלו הנאתן שוה והם מים קרים הנשפכים על נפש העיפה מורב החום ושמועה טובה הבאה לאדם ממרחק: (כו) מעין גרפש. כמו מעין הגרם והנדרך ברגל שהנה נעכר המים ולא ישתווה מעתה: ומקור משחת. הנשחת ברמיסת הרגל וכפל הדבר במ"ש: צדיק. וכן כאשר ימוט הצדיק לנפול לפני הרשע היא סיבה לבל יבקשו עוד תורה מפיו באמרם אם לעצמו לא הועיל מה יועיל לזולת: (כו) אכיל דבש. לאכול דבש הרבה לא טוב כי מעוטו יפה ורובו קשה אבל מרבית חקירת כבודם של נפש צדיקים לכבוד יחשב ר"ל מהראוי להרבות לחקור חכמתם שהיא כבודם ותפארתם: (כז) עיר פרוצה. כמו עיר נפרצה חומתה ולא נבנית חומה במקום הפרצה הנה בזה נתקלקלה שמירת העיר כי כל הרוצה בא בה כן איש אשר לא יוכל למנוע רוח אמרי פיו כי בזה מקלקל שמירת נפשו וכמ"ש שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (לעיל כא) א"כ מי שלא שמר רוח אמרי פיו מקלקל שמירת הנפש:

כו א כִּשְׁלֹג בִּקְיִין וּכְמֹטֶר בִּקְצִיר בֶּן לֹא־נְאוֹה לְכִסִּיל כְּבוֹד:
כז בִּצְפוֹר לָנוֹד כְּדָרוֹר לַעֲוִי בֶּן קָלִילֶת חֲנָם לֹא יָד תָּבֵא: ז שׁוֹט
לְפִסּוֹס מִתֵּג לַחֲמוֹר וְשִׁבְט לָגוּ בְּסִילִים: ח אֶל־תִּעַן בְּסִיל
בְּאוֹלָתוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם־אֶתָּה: ה עֵנָה כְּסִיל בְּאוֹלָתוֹ פֶּן־יִהְיֶה
חֲכָם בְּעֵינָיו: ו מִקְצֶה רִגְלִים חֲמֵס שְׂתָה שְׁלַח דְּבָרִים
רש"י

(א) כש"לג בקיין. בשעה ששוחטין התאנים בחמה ליבשן ולעשות קציעות כדאמר הלחם והקיץ לאכול הנערים (שמואל ב טז): (ב) כצפור. שהוא נד וכדרור שהוא חוזר לקנו: בן קלילת חנם. לא תבוא. למי שהוציאה בפיו: דרו. הוא עוף הנקרא ורנדל"ע בלעז ונקרא דרוו שדרה בבית כבשדה: (ג) שוט אפס. הוא עשוי ואף שבט נכון לגו כסילים יסורין מוכנין לרשע: (ד) אל תען כסיל. בדברי ריב

מצודות ציון

(א) בקיין. הוא עם שטימם התאנים ליבש כמו וקין ומוקף (בנאשית ט): נאוה. נאה כמו נאיה מהלה (הפסלים): (ב) כדרור. הוא עטלף ומקרא דרוו ע"ש שמקנת צנמים כללו היתה מפסים מנמי אלם כי דרוו הוא ענין מירות כמו וקלאסם דרוו (ויקרא טז): (ג) שוט. שרביט ושטן כמו קול שוט (שמואל א): מותג. הוא כעין רכס עשוי להטיח בו צנמם וספן עניו (הפסלים): (ד) תען. מל' עניה ומשונה: תשוה. מל' השואל ודמיון: (ו) מקצה. מל' קליפה ומכיתה: חמס. דגמי סרס וקריע לענין נמסמו הכסילים לייסרו לעזוב אולתו כי לא יוסר בדברים: (ד) אל תען. אל תשיב לכסיל כאשר ידבר אולת בדברי ריב ומצה כי כשתשיב תהיה דומה לו בעיני השומעים כי אין הפרש בין מאמרין למאמריו ויחשבו גם אותך לכסיל כמוהו כי בוודאי לא יחשבו שניהם לחכמים כי אין דרך החכמים להתקוטט על בזה (וקצר הכתוב ולא פירש ולומר בדברי ריב ומצה כי מסוף המקרא יוכן שהוא בדבר שדברי שניהם דומים): (ה) ענה. השב תשובה לכסיל כאשר ידבר אולתו בדבר התורה והראה לו טעותו כי פן יחזיק עצמו לחכם כי יאמר שלא מצאת מענה ולכן ענהו ולא תחשב בזה כמוהו כי הכל יראו שדבריו אולת ודבריו בהשכל (וקצר הכתוב גם בזה הואיל ומאליו יוכן מסוף המקרא): (ו) מקצה וגו'. הרוצה לתת מרגוע לרגליו ושולח אמריו ביד כסיל הנה הכסיל לא בדעת ידבר ומהפך הכוונה העמוד הבא

בשמן. ושלקות, וקבשין שדרפן לתת לתוכן יין וחמץ, וטרית טרופה, וציר שאין בה דגה [פלגית שוטטט בון], והחילק, וקרט של חלתית, ומלח סלקונטית, הרי אלו אסורין ואין אסורין אסור הנאה:

ז. אלו מתרין באכילה, חלב

שחלבו גוי וישראל רואהו, והדבש. והדבגניות אף על פי שמוטטין, אין בהם משום הקשר משקה. וקבשין שאין דרפן לתת לתוכן יין וחמץ, וטרית שאינה טרופה, וציר שיש בה דגה, ועלה של חלתית, וזיתים גלסקאות המגלגלין. רבי יוסי אומר,

רבינו עובדיה מברטנורה

טמאים דומים לה, ולכן שרי כשאינה טרופה: חלתית. כך שמה בערבי. וחלתין קרטיז בסכין. ואסורה משום שמנונית דסכין, דאגב חריפותא [דחלתית] ממתקת היא טעם השמנונית הנבלע בה: ומלח סלקונטית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותה, ורגילין למשוח אותה בחלב חזיר ובשומן דגים טמאים והיא גסה ולבנה ביותר:

ז. וישראל רואהו. לאו דוקא רואהו, אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה, הנכרי ארתותי מרתית, אמר השתא קאי וחזי לי: והדבגיות. החלות שרודין מן הכוורת שבהם הדבש. אע"פ שהו נוטפות לא חיישינן שמא עירב בהם יין נסך. פירוש אחר, אשכולות של ענבים. אע"פ שהיין נוטף מהן אין בהן משום יין נסך, ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה, דסתמן לאכילה ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן: וטרית שאינה טרופה. ואע"פ שהיא עשויה חתיכות, [נשאר] ראש הדג ושרדו קיימין ויכר שהוא טהור: עלה של חלתית. דהא לא מפסק לה בסכין: וזיתים גלוסקאות מגולגלים. זיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעצרים מאליהן ונעשים גלוסקים מגולגלים כמו ביצה מגולגלת

השלוחין, אסורין. ההגבים הנאים מן הסלולה, אסורין. מן ההפתק, מתרין. וכן לתרומה:

פרק ג

א. כל הצלמים אסורים, מפני שהן נעבדין פעם אחת בפשנה, דכרי רבי מאיר. וחקמים אומרים, אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שיש בידו כל

רבינו עובדיה מברטנורה

דרכן לעשות צורות לנוי, דברי הכל אסורין ואפילו אין בידו דבר, דלמפלחינהו עבדי להו:

ב. הרי אלו מותרין. דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום, ואפילו אם תימצא לומר עבדום, שמא בטלום ולכן שברום, והוי ספק ספיקא ולקולא: שניוצא בהם נעבד. חבנית יד לבדה הן עושים מעיקרא ועובדין אותה:

ג. צורת חמה צורת לבנה. פירש הרמב"ם ז"ל, לא שימצא עיגול ויאמר זהו השמש, או כמין קשת עגול ויאמר זו לבנה, אלא שימצא הצורה שמיחסים אלו הוברי שמים לשמש וירח, כמו שאמרו שצורת השמש צורת מלך מעוטר וישוב על עגלה, וכן כל כיצא כזה: צורת דרקון. צורת נחש שיש לו ציצין וקשקשין כקשקשי הדג, ואומרים שהיא צורה לתלי הלבנה, והיתה נעבדת באותן הימים. ואפילו לרבנן דאמרי לעיל שאר כל הצלמים מותרין, מודו דהנך אסירי, דאורחיהו למפלחינהו: שעל המנובדים. כלים נאים שתשמשין לנוי ולכבוד, כגון שירים וזמזמים וטבעות וכיצא בהם: מבזים. כגון יורות וקומקומים, ומהם חמין

דכר:

ב. המוצא שברי צלמים, הרי אלו מתרים. מצא חבנית יד או חבנית רגל, הרי אלו אסורים, מפני שפיוצא בהן נעבד:

ג. המוצא כלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון, יוליהם לים המלח. רבן שמעון בן גמליאל אומר, שעל המבבדין, אסורים. שעל המבבדין, מתרין. רבי

ש"צ ובא"י; ואין לשנות המנהג, כי מנהג קדום הוא ונתקדם על פי ותיקין (א"י בשם רש"י א).

ב. יסיכה ביצה, אסור לסוף אפלו כל שהוא, אם מכון לתענוג, אבל אם הוא להעביר הזהמא מתר; ואין צריך לומר משום רפואה, כגון שיש לו חטטין בראשו.

- ג. היולדת אכלה שצריכה לרחץ, מותר. וכן מאן דאית ליה ערבוניא ברישיה, מותר לחף ראשו בחמין, דלא גרע מאסטניס (פ"ה ק"ר הגוף והצנן), שמתר לרחץ כל גופו. ולא כל מי שאמר: אסטניס אני, מתירין לו, אלא דוקא שהוא ידוע שהוא אסטניס ומתנהג בנקיות, ואם לא ירחץ "יצטער הרבה ויבא לידי מחוש".

ד. מי שתכפהו אבליה, שארעו שני אבילות זה אחר זה, מותר לרחץ כל גופו בצונן.

ה. יגדה שנודמנה זמן טבילתה בימי אבילה, אינה טובלת (טור בשם ר"ת וע"פ ומהר"ק שם ל"ה). הגה: וכל שכן שאינה רוחצת לבלש לבנים. אבל מיד אחר ז', אף על

שאם לא יקנה באותה העיר לא ימצא, יקנה לצרף הדרך דברים שיש בהם חיי נפש.

כד. מ על כל המתים, רצה למעט בעסק סחורה המתרת לו, כגון דבר האבד, ימעט; רצה, אינו ממעט. על אביו ואמו, ימעט.

כה. מ על כל המתים אסור עד ליום לילך בסחורה למרחוק, דאכא פרסום גדול ודומה לשמחה שהולך בשמחה גדולה ושמחים הרבה בדרך; באביו ואמו, עד שיגזרו בו חבריו ויאמרו: לך עמנו.

סימן שפא אסור רחיצה וסיכה לאבלי, וכו' ר' ספינים

א. רחיצה ביצה, אסור לרחץ בכל גופו, אפלו בצונן; אבל פניו ידיו ורגליו, בחמין, אסור; בצונן, מותר. ואם היה מלכלך בטיט וצואה, רוחץ בדרבו ואינו חושש. הגה: וכל זה מדינא אינו אסור רק שבעה, אבל אחר כך מותר ברחיצה, אלא שנהגו האדנא לאסר כל רחיצה כל ל' יום (מהר"ם הלכות שמחות ובהגמ"י פ"ו מהל' י"ט ופ"ה דהל' אבלי); ואפלו לחף הראש אסור (לקמן סי')

באר הגולה

מהלכות אבלי: מ ברייתא מ"ק דף כ"ב ע"ב: ב פירוש ה"י שהביא ה"י וכ"כ התוספות שם ובכ"מ שם פ"י דאחר ז' תוך ל' מיירי דומיא מאי דתנן בפ"ק דתענית דף י"ב ע"ב עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן: מ ירושלמי סוף מ"ק הביא הרא"ש שם בפסקיו שפירשו כן והביאו הטור: א ברייתא מ"ק דף ט"ו ע"ב וילף לה שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל אבל ואל תסוכי שמן ורחיצה בכלל סיכה ופירוש רש"י שנאמר ותבא כמים בקירבו וכשמן בעצמותיו והרמב"ם שם בפ"ה שהרחיצה קורמת לסיכה שנאמר ורחצת וסכת: ב מסקנת הגמ' תענית דף י"ג ע"ב: ג ג"ז מסקנת הגמרא שם: ד הרמב"ן בסתיה: ה הרא"ש שם בפ"ה ממשלה מעשה דר"ג שרחץ וכו' ברכות דף ט"ו ע"ב: ו שם בתוס': ז רמב"ן בסתיה טור בשם רב האי גאון: ח כן פ"ה הרמב"ן שם בדרי: ט אוקימתא דגמרא תענית דף י"ג ע"א וע"ב: י סתמא בברייתא שם דטובלין ופולוגא דתנא בברייתא בסוף יומא וכתבו התוס' בביצה דף י"ח ע"ב דהאידנא כל טבילות שנעשתו טובלות הם שלא בזמנם שהן ספורות שבעה ימים מספיק אם כי דוקא בימים שהיו נוסקים בטהרות היו צריכים לטבול מיד כדי שלא יטמאו את הטהרות אבל הטבילה הדשאת דאינה באה אלא לטהרה לבעלה וכו' דהא אפילו העומד הבא

לחרש ולזרע בימי אבלי של בעל השדה, יוש מי שאוסר.

כא. שני שתפים חנונים שארע אבל לאחד מהם, נועלים חנותם, שלא יעשה השתף בפרהסיא, אבל יכול לעשות בצנעא בתוך ביתו, אפלו בעסק השתפות ואם האבל אדם חשוב, והשתפות נקרא על שמו, שאפלו אם יעשהו בצנעא בתוך ביתו ידוע שיש לאבל חלק בו, אסור לשני לעשות אפלו בתוך ביתו.

כב. כבוד הבית, הדחת כוסות והצעת המטות, אין בהם משום מלאכה לאבל; וכן מותר לאשה לאפות ולבשל בימי אבילה כל הצריך לה, אבל מה שאינו צריך לה אסור: כגון אשה המשרתת בבית בעל הבית אחד, וארעה אבל, מתרת לאפות ולבשל ולעשות שאר צרכי הבית, בין שהיא משרתת בחנם בין בשכר. כג. להחולף ממקום למקום לסחורה, ושמע שמועה קרובה, אם יכול למעט שלא לעשות שום עסק באותה העיר, מוטב; ואם לאו,

באר הגולה

ג שם: ד שם בברייתא: ה ל' הטור ממירא דשמואל וכדמוקים לה רב פפא ורב משרשיא שם דף י"ב ע"א וכפירש"י כלשון ראשון שאע"פ שקבלו המלאכה בקבולת קודם האבל אסור מפני מראית העין שלא יאמרו ראו זה שמסר מלאכתו לאחרים בימי האבל ולא ידעו דקבולת היא גבייה: ו טור בשם הרמב"ן בסתיה מטעם שצנייתו לעיל סעיף י"א ואין חוששין לחשוש שלאחר זמן כשיארו שהעובד כוכבים יוצא ממנה והירשאל אוכל פירות שאין בני אדם פונים מכל עסקיהם לומר חרש זה בכאן והיינו סבורים שהוא אריס וכו': ז שם מטעם חשד הג"ל: ח ירושלמי הביא הר"ף בפ"ב דמ"ק דאסור לכל ועבועא דמרין בריה דרבין וכו' בבבלי דף י"א ע"ב מסיק דבאדם חשוב שאני ותיקין הראב"ד דבירושלמי אינו כפחסיא וכ"כ הרמב"ם בפ"ה ובבבלי אינו בביתו: ט ברייתא באבל ובתי פוק י"א וכתבה הרמב"ן בסתיה שם: י מהיר"ק בשורש נ"ה: כ תרומת הדשן: ל לשון ניומקי יוסף מבריייתא מ"ק ריש דף כ"ו ומדברי הרמב"ם בפרק י'

י' ואם נשירו מהעלין בתוך האגדה בענין שמפסיק, אין לחוש (דמין במינו אינו חוצץ, אבל שלא במינו חוצץ, על כן יתיר לקח החוט שרגיל להיות סביב ³ ההדס (מהרי"ל). י' ואם לא אגדו מבעוד יום או שהתיר אגדו, אי אפשר לאגדו ביום טוב בקשר גמור אלא אגדו בעניניה: הגה ⁴ ויש מי שכתבו לעשות הקשר בדרך אחר, שכוונתו כיבדות שלשה מינים אלו ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך (טור), וכן ⁵ נהגין. ויש ⁶ לקשר ההדס ⁷ בכות יתר מן הערבה (מהרי"ו). וישפיל ההדס והערבה תוך אגוד הלולב כדי שישל ⁸ כל שלשה מינים בידו בשעת ברכה (מהרי"ל). ויש שכתבו לעשות בלולב ⁹ שלשה קשרים, וכן נהגים (מרדכי פרק לולב הגזול): **ב. יטל האגדה בידו י' הימנית, י' ראשיהם למעלה ו' עקריהם למטה, ו' האתרוג ¹⁰ בשמאלית: ג. אטור נוטל לולב בימין כל אדם**

ד שם לו ויכרא. ה ברוקא שם דעניבה אטור ומוקף לה כריי לדין דקפא לז דעניבה לא קשרה היא מטר לאגדו. 1 ממקרא אלא שם לו. 2 משמע דרב שמעון ב יוחאי שם מה. 3 כן שם לו. 4 בעל העטור וכן כתב הטור.

שערי תשובה

השלשה מינים כדי לקיים מספק את המצוה בלא ברכה, עין שם, מכאן דאף שעת הדחק סבירא לה דלא מטייל לענין ברכה ואף דלא קטום, וענין בשו"ת נכנסת הגדולה חלק ב' אם אחר שנטלו הקטל נמצא שלא היו רק שני בדי הדס חתור וישלו בלא ברכה, והביאו ברבי יוסף, עין שם: ¹ ההדס עין באר היטב. וכתב במטה משה שיש לזהר בהדס לחתור אגודו, ולפעמים מנח עקצו של זה כדור ראשו של זה ולפעמים כופפים הראשים לתוך שלא ינשרו העלים. לכן יפסח ויזקף את הכדים ויעמידם דרך גדילתם, עין שם, וכן כתב הש"ת והביאו בארליה רבה: ² נהגין. ועין שם במטה משה בשם מהרי"ל שכל שלשה מינים לא יהיה פתוח לולב למעלה ר' טפח וכיום הושענא רב יתיר אגדו עד חצייו. ועין בפרי מגדים שכתב, נשאלתי ביום טוב ראשון היה עלין תלושין מלולב אי שרי לחתל מלולב ולעשות אגד, יש לומר דשרי, דכל בתלוש היה בה אטור, עין ביצה ובסיון שכתב, עד כאן לשונו. ועין סימן שכב סעיף קטן ו' ונראה מדבריו במסמך קצת בזה שכתב, ולקטם עלה מלולב לאגד הלולב ביום טוב בקשר המותר אין ראיה מכאן ודארי ליתר, עין שם, וכן העולם נהגים ונהגים כזה שלא לחתל ביום טוב ומכיון עלי לולב מערב יום טוב, ודברים המותרים ואחרים כו'. ואם שכתב להקין ואי אפשר לו לאגד בענין אחר כדמנה שיש נהגים לחתל בשני דאיכא שנוי, ופשיטא לדצק מצוה שרי בכהאי גוונא, ומכל מקום טוב לעשות בצנעא: ³ בשמאלית. עין באר היטב, ועין לקמן סעיף קטן י' וי' וי' מחזיק ברכה בשם ונע אמת שהנטל לולב קדם יש לו על מה שיסמך, ואדרבא יש לומר

משנה ברוכה

לאגדו, האי לחודה קאי והאי לחודה קאי, ומשום חציצה נמי ליכא ¹ אף שהקשר מפסיק בין ידו ללולב, דכל לנאותו אינו חוצץ, ² ואפלו אם הקשר היה בדרך שאינו מיו: **י. החוט שרגיל להיות סביב ההדס פרוש, שרגילין לקנות בדי ההדס מהעכו"ם אגדה אגדה, וקאמר שצריך להסיר החוט משם, דזה החוט הוא שלא במינו ואינו לנאותו, ³ אבל אם כרך בדי ההדס בלולב שרי ולא היה חציצה, דזה מקרי לנאותו ולכבושי שרדו. ומחצית השקל כתב הטעם דלהכי שרי, דכל שלשה מינים כחד חשיבי: ⁴ יש מי שכתבו וכו'. אטור טוב ⁵ קאי, דהשלחן ערוך הביא הנהיר של עניבה, ותרמ"א הביא מביא הנהיר דכריכה. אף מה דסיים הרמ"א וכן נהגין, ופרש מהגן אברהם אף בחל, צריך עיון, דאף דבמדרש נזכר הנהיר דכריכה אף בחל אבל לא באפן זה, אלא שמתחלה קושר פעם אחת ואחר כך כורך וכו', ומתוך כך הוא כאלו קושר שני קשרים זה על גבי זה, אבל בלא קשריה לא עירף מעניבה. אחר כך מצאית שגם הגר"א מתמה על זה. ועל כן נראה, לפי מה שמבאר לקמה דהמנהג לעשות שלשה קשרים, הקשר המתחנן שם שמאגד השלשה מינים ביחד יעשה בקשריהם מקדם: **יב. גבול יתרה** והטעם על פי הקבלה, עין בלבוש. ההדס צריך ⁶ לקשרו בימין הלולב והערבה משמאלו (מגיד משנה), וכן נהגין. ואטר יד, דימין ידיה הוא שמאל דעלמא. מצדו הפרי מגדים דלא אזלינן בתר ידיה כי אם בתר דעלמא. ועין בבכורי יעקב: **יג. כל שלשה מינים בידו**. דאף על גב דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, כדלקמה בסעיף ז, ⁷ מכל מקום לכתחלה**

ולקטן גם כזה צריך עיון, דהא קמא לן דלולב אין צריך אגד וקא לחודה קאי וקא לחודה קאי: **יד. גמרא:** יח. פוסקים: יט. ונראה לי להביא ראיה לזכריו מחוספות בך לא ע"ב דבור הפתחיל הואיל שכתבו, דכשאגדו שלא במינו אין זה חשיב כמנוסח משום דלא מיי כדרך גדלתו, עין שם, הרי דגם בדרך שכיבה לא מקרי דרך גדלתו. וכן בספר בכורי יעקב שפארץ גם כן בענין זה ומסיק להלכה כמחזיקי: **יז. פוסקים:**

שער הציזון

לוח עמוד היומי: יום ב יב כסלו חשעו ♦ יום ג יט כסלו חשעו ♦ יום ד כז חשון חשעו ♦ יום ה כט חשון חשעו ♦ יום ו ה חשון חשעו ♦ שבי"א אלול חתא

דְּכַתִּיב, (במדבר י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'. וַאֲשֵׁיפָה יִפְרְנוּ. הֲדָא הוּא דְּכַתִּיב, (במדבר י) וּבִנְחָה יֹאמֶר שׁוּבָה ה'. וְדָא רְעוּתִיָּה עֲבַד מֵאֲרִיָּה דְּבִיתָא וְלִית דִּימְחִי בִּידֵיהּ. כְּבַר נֶשׁ דְּגִזֹּר עַל אֲנַתְמִתִּיהּ, וְעִבְדָּא רְעוּתִיָּה. וְעַל דָּא יַעֲקֹב אָף עַל גִּב דְּהוּה אֲחִיד בְּאֵילָנָא דְּחַיִּי, לֹא הוּה מֵאֲרִי דְּבִיתָא, אֲלֵא לְתַתָּא, מֹשֶׁה הוּא לְעֵילָא, בְּגִין כִּף סְלִיק לֹון לְמֵאֲרִיָּה דְּבִיתָא:

בְּסוּדָם אַל תִּבָּא נִפְשֵׁי וְגו', רַבִּי אָבָא פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים כח) סוּד יִי לִירָאִיו וְגו'. סוּד יִי לִירָאִיו, רָצָא עֲלָאָה דְּאוּרִייתָא, לֹא יְהִיב קִדְשָׁא כְּרִיף הוּא אֲלֵא לְאִינּוּן דְּחִלִּי חֲטָאָה. וּמָאן דְּאִינּוּן דְּחִלִּי חֲטָאָה, אֲתַגְלִי לֹון רָצָא עֲלָאָה דְּאוּרִייתָא. וּמָאן אִיהוּ רָצָא עֲלָאָה דְּאוּרִייתָא, הוּי אִימָא דָּא אַת קַיִמָא קִדְשָׁא, דְּאֶקְרִי סוּד יִי בְּרִית קִדְשָׁה.

שְׁמַעוֹן וְלֹוי, אֲטַרְחוּ גִרְמִיָּהוּ עַל

הָאֵי סוּד, בְּאֲנָשֵׁי שְׂכָם, דִּיגִזְרוּן גִּרְמִיָּהוּ וַיִּקְבְּלוּ צִלְהוֹן הָאֵי סוּד. וְקָרָא אֲסַחֲד, בְּמִרְמָה. תו כְּעוֹבְדָא דְּזִמְרִי בֵּן סָלוּא, דְּפִסַּל הָאֵי סוּד. וַיַּעֲקֹב אָמַר בְּסוּדָם אַל תִּבָּא נִפְשֵׁי. מָאִי נִפְשֵׁי. דָּא נִפְשָׁא דְּעֵאֲלָת וְאֲתַאחֲדַת בְּכִרִית עֲלָאָה לְעֵילָא, וְאֶקְרִי נִפְשָׁא צְרוּרָא דְּחַיִּי.

בְּקַהֲלָם אַל תַּחַד כְּבוֹדִי. הָא אוֹקְמוּהָ, כְּמָה דָּאֵת אָמַר, (במדבר טו) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרְחָה. אַל תַּחַד כְּבוֹדִי, דָּא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סָתָם. וְעַל דָּא לֹא כְּרִיף לֹון אֲבוּהוֹן, בְּגִין דְּסְלִיק לֹון לְמַשְׁה. רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, מַהֲנִי קָרָאִי (חפ"ד) וּבְגִינִי (קד) (ס"א מִשְׁמַע) דְּלָא אֲתַאחֲדִיד דָּא כְּדָא, וְאֶצְטְרִיף כְּכִי. וְעַל דָּא אִית בִּיָּה כְּלָא, וְלִית לָךְ דְּרָא כְּעֵלְמָא, דְּלָא נִתְתָּא דִּינָא דְּלַהוֹן לְקִטְרָגָא כְּעֵלְמָא וְאֶסְגִּיאוּ מַהֲדִירֵי עַל פִּתְחִיָּהוּ דְּכַנִּי נִשָּׂא, הָא לָךְ כְּלָא. (ס"א) הָא לְקַבֵּל

(הא):

תרגום לשון הוזהר

אַל תִּבָּא נִפְשֵׁי. מִי זֶה נִפְשִׁי? זֶה נִפְשִׁי שְׁנִכְנַסְתָּ וְנִאֲחֲזַת בְּכִרִית הַעֲלִינָה לְמַעְלָה, וְנִקְרָאֵת נִפְשִׁי צְרוּר הַחַיִּים.

בְּקַהֲלָם אַל תַּחַד כְּבוֹדִי, הֲרִי פְּרִשׁוּהָ, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר (במדבר טו) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרְחָה. אַל תַּחַד כְּבוֹדִי – זֶה כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סָתָם. וְלָכֵן לֹא בִרְךְ אוֹתָם אֲבִיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָם לְמַשְׁה. רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, מַהֲפִסְקִים הָלָלוּ (וּמִשּׁוּם כִּף) [מִשְׁמַע] שְׁלָא נִאֲחֲזוּ זֶה בְּזוֹה, וְהֶצְטְרִיף כִּף. וְלָכֵן יֵשׁ בּוֹ הַכֵּל, וְאִין לָךְ דוֹר עוֹלָם שְׁלֵא יוֹרֵד דִּין שְׁלָהֶם לְקִטְרָג עוֹלָם, וּמִתְרַבִּים הַמְּחַוִּים עַל הַפְּתִיחִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. הֵנָּה לָךְ הַכֵּל לֹחַ בְּגִזְרֵי זֶה.

וַהֲוֹדָה אֶתְּהָ יְיָ אֱחִיד יְיָ בְּעֶרְףְּ אִבְיָךְ וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פִּתַּח, (תהלים קד) עֲשֵׂה יִרְחָ לְמוֹעֲדִים וְגו'. עֲשֵׂה יִרְחָ בְּגִין לְקִדְשָׁא בִּיָּה יִרְשָׁה יִרְחִין, וְרִישָׁ שְׁתִּין. וְלַעֲלִמִין סִיְהָרָא לֹא נְהִיר אֲלֵא מִשְׁמַשְׁא, וְכַד שְׁמַשְׁא שְׁלִיט, סִיְהָרָא לֹא שְׁלִטָא. כַּד אֲתַכְנִישׁ שְׁמַשְׁא, כַּדִּין סִיְהָרָא שְׁלִטָא, וְלִית חוּשְׁפֹן לְסִיְהָרָא אֲלֵא כַד אֲתַכְנִישׁ שְׁמַשְׁא.

וְתַרְוִוִּיָּהוּ עֲבַד קִדְשָׁא כְּרִיף הוּא לְאַנְהָרָא. הֲדָא הוּא דְּכַתִּיב, (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאֲרִי עַל הָאָרֶץ וְגו'. וְהִיוּ לְאוֹתוֹת, אֲלִין שְׁבָתוֹת, דְּכַתִּיב, (שמות לא) כִּי אוֹת הִיא. וְלְמוֹעֲדִים, אִינוּן יוֹמִין טְבִיין. וְלִמִּים, אֲלִין רִישֵׁי יִרְחִין. וְלִשְׁנִים, אֲלִין רִישֵׁי שָׁנִין. דְּלַהוֹן אוֹמּוֹת

תרגום לשון הוזהר

וְזוֹ הוֹלֵךְ כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (ישעיה ט) הַרְבִּית הַגּוֹי לוֹ הַגְּדֻלָּת הַשְּׁמִימָה. הַרְבִּית הַגּוֹי – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוּב בְּהֶם (דברים ז) כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל, וְכְתוּב גוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. לוֹ – בְּשִׁבְלוֹ. הַגְּדֻלָּת הַשְּׁמִימָה [מִשְׁמַע] – זֶה הִלְכָּנָה שְׁמִתְגְּדֻלָּת בָּאוֹר בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל. אֲמוֹת הָעוֹלָם לְשִׁמְשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלִכְנָה, אִינוּן מַהֲ עֲדִיף וְדָאִי הִלְכָּנָה לְמַעְלָה, וְהַשְּׁמִשׁ שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם תַּחַת הִלְכָּנָה הוּא, וְאוֹתוֹ הַשְּׁמִשׁ מִזֶּה [מִשְׁמַע] הִלְכָּנָה מֵאִיר.

רָאָה מִה בִּינָם לְבִין יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל אֲחוּזִים בְּלִכְנָה, וְהַשְּׁתִּלְשְׁלוּ בְּשִׁמְשׁ הַעֲלִינָה, וְנִאֲחֲזוּ בְּמִקּוֹם [בא] [שְׁמַעֲרִי לְשִׁמְשׁ] שְׁמַאֲרָה מִהַשְּׁמִשׁ הַעֲלִינָה וְנִדְבָקִים בּוֹ, שְׁכָתוּב (דברים ז) וְאִתָּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיהֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

עֲלֶאָה, וְאַתְּאֲחִדוּ בְּאֶתֶר (ביה) (ס"א דְּנִהִיד לשמא) דְּנִהִירָא מִשְׁמָשָׁא עֲלֶאָה, וּמִתְדַבְּקוֹן בֵּיהּ, דְּכִתִּיב, וְאִתָּם הַדְּבָקִים בֵּינִי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים בְּלָכֶם חַיִּים.

וְיִהוּדָה אִתָּהּ וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מְלָכוּ לִיהוּדָה אֲתֻקְיִים, וְהִינֵנו דְּאִמְרִינָן, מָאי דְּכִתִּיב, (בראשית כט) הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת ה', בְּגִין דְּאִיהוּ רַבִּיעָא, אוֹדָה אֶת ה', בְּגִין דְּאִיהוּ רְגֵלָא רַבִּיעָא לְכַרְסָא. יְהו', דָּא רְשִׁימָא דְשָׁמָא עֲלֶאָה, וּבִמְה אֲשִׁתְּלִים, בַּה"א (ס"א בְּלִית), וְהִינֵנו ה"א בְּתַרְגָּא דְשָׁמָא קְדִישָׁא. שָׁמָא קְדִישָׁא שְׁלִים בְּאִתּוּי, וְקִשְׁר דְּאֲחִיד לִוְן, עַל דָּא יוֹדוּךְ אַחִיד, דְּמִלְכוּ לָךְ אֲתַחְזִיא לְאַתְקִימָא וְדָאי. (דוּשַׁע יב) וְיִהוּדָה עַד רַד עִם אֵל וְעִם קְדוּשִׁים

תרגום לשון הזהר

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וָאָמַר, (תהלים מה) כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. כָּל כְּבוֹדָה – מִשּׁוּם שְׁהוּא כְּבוֹד, זֶה עַל זֶה. זֶה וְכֵן וְזֶה נִקְבָּה (ו' נִקְבָּה), וְנִקְרָאת כְּבוֹדָה. בַּת מֶלֶךְ – הִינֵנו בַּת שֶׁבַע, בַּת קוֹל שְׁהוּא קוֹל גְּדוֹל, וְזֶהוּ מֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. פְּנִימָה – מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מֶלֶךְ שְׁאִינוּ לִפְנֵים כְּמוֹתוֹ, וְזֶהוּ כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ.

מִמְשַׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה, מִשּׁוּם שְׁהִתְלַבְּשָׁה וְנִגְאִתָּהּ בְּגִבּוֹרָה עֲלִיּוֹנָה, וְגַם זֶה נִקְרָא מֶלֶךְ, וּבִשְׁבִילָה עוֹמֶדֶת הָאָרֶץ, מִתִּי? בִּשְׁעָה שְׁנֵאֲחֻזוֹת בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְלִזּוֹ קוֹרְאִים מְלֻכּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְיִהוּדָה נֶאֱחָז בָּהּ, וְיִרְשׁ הַמְּלֻכּוֹת שְׁבָאָרֶץ.

בְּשִׁעָתָא דְּאַתְּאֲחִיד בְּמִשְׁפָּט. כְּמָה דָּאֵת אָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְדָא קְרִינָן מְלָכוּ דְשָׁמָיָא, וְיִהוּדָה אֲתַחְזִיד בָּהּ, וְיִרְתִּי מְלֻכּוֹתָא דְּבָאָרֶץ.

רַבִּי (אבא) יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָווּ קְאָזְלִי בְּאֶרְחָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִפְתַּח בְּמִלִּי דְּאוֹרִייתָא וְנִיזִיל. פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וָאָמַר, (בראשית ג) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לִנְן עֵדֵן וְגו'. הָאֵי קָרָא אוֹקְמוּיָה חֲבֵרִיָּא. אָבִל וַיִּגְרַשׁ, כְּכַר נֶשׁ דְּגֵרִישׁ לְאַנְתְּתִיָּה, אֶת הָאָדָם דִּיִּיקָא.

תָּא חֲזִי, רִזָּא דְּמִלָּה, אָדָם כְּמָה דְּחִטָּא אֲתַפֵּס, וְגֵרִים מוֹתָא לִיה וּלְכָל עַלְמָא, וְגֵרִים לְהֵהוּא אֵילְנָא דְּחִטָּא בֵּיהּ תִּירוּכִין, לְאַתְרָכָא בֵּיהּ, וְלֵאמֹר כְּבָנוּי לְעַלְמִין. הָדָא הוּא דְּכִתִּיב, וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם, אֶת דִּיִּיקָא,

תרגום לשון הזהר

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִפְתַּח בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְנִזְלַךְ. פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וָאָמַר, (בראשית ג) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לִנְן עֵדֵן וְגו'. פְּסוּקִי זֶה בְּאִירוֹהוּ הַחֲבֵרִים, אָבִל וַיִּגְרַשׁ, כְּמוֹ כֵּן אָדָם שְׁמַגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֶת הָאָדָם דְּוָקָא.

בָּא רָאָה סוּד הַדֶּבֶר, אָדָם נִתְפָּס בְּמָה שְׁחָטָא, וְגֵרִים מוֹת לֹו וְלְכָל הָעוֹלָם, וְגֵרִים לְאוֹתוֹ עֵץ שְׁחָטָא בֹו גְרוּשִׁים, לְהַגְרֵשׁ בֹו וְלְהַתְגַּרֵּשׁ בְּכַנְיָ לְעוֹלָמִים. וְזֶהוּ שְׁתַּבּוּב וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם, אֶת דְּוָקָא, כְּתוּב (ישעיהו ג) וְאֶרְאָה אֶת ה'. אֵף כָּאֵן אֶת הָאָדָם, וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לִנְן עֵדֵן וְגו' – זֶה לְמִשְׁכָּה. כְּמוֹ שְׁכֻרִיבִים לְמַעְלָה, יֵשׁ כְּרוּבִים לְמַטָּה, וְהַשְׁרָה

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יִפְהֵ, וְכֵן זֶה וְדָאי שְׁגֵרָם אָדָם לְאוֹתוֹ עֵץ שְׁחָטָא בֹו לְהַתְגַּרֵּשׁ, וְגַם לְשֹׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (שם ג) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שָׁלַחְהֶם מִלְּפָנֶיךָ הָאֵל

כְּמָה דְּכִתִּיב, (ישעיהו ז) וְאֶרְאָה אֶת ה'. אוֹף הָכִי אֶת הָאָדָם. וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לִנְן עֵדֵן וְגו', הָאֵי לְתַתָּא. וְכְּמָה דְּכֻרִיבִים לְעֵילָא, אֵיט כְּרוּבִים לְתַתָּא, וְהָאֵי אֵילְנָא אֲשִׁירִי עֲלִיָּהוּ. וְאֵת לְהַט הַחֲרִב הַמִּתְהַפֶּכֶת, אֵינוֹן טְפְסִי דְּשִׁלְחוּכִי דְּאִשָּׁא, מֵהֵהוּא חֲרָבָא דְּמִתְלַהֶטָא. הַמִּתְהַפֶּכֶת, דָּא הָאֵי חֲרָבָא, דִּינִקָּא בְּתַרִּין סִטְרִין, וְאַתְהַפֶּכָא מִסְטָרָא דָּא לְסִטְרָא אַחְרָא.

דְּכַר אַחַר הַמִּתְהַפֶּכֶת, דָּא לְהַט אֵינוֹן טְפְסִי דְּשִׁלְחוּכָא (ס"א דְּמִלְכֻתָא) דְּקִאָמָרְנָא, דְּמִתְהַפֶּכָן לְזַמִּין גּוֹבְרִין וְלְזַמִּין נָשִׁין, וּמִתְהַפֶּכָן מִדּוּכְתִּיָּהוּ לְכָלָא. וְכָל דָּא, לְשִׁמּוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. מֵאֵן דֶּרֶךְ, כְּמָה דָּאֵת אָמַר, (ישעיהו מג) הַנּוֹתָן בָּיִם דֶּרֶךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁפִיר, וְהָכִי הוּא וְדָאי, דְּגֵרִים אָדָם לְהֵהוּא אֵילְנָא

יָדֵיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים כָּל־
פְּקוּדָיו: ה סְמוּכִים לַעֲד לְעוֹלָם
עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת וְיֶשֶׁר: ט פְּדוּת | שְׁלַח
לַעֲמֹ צֹהֵל־לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא
שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה
שָׁכַל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֲמֻדָּה
לַעֲד:

קִיב * הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יִרְאֵת אֶת־
יְהוָה בְּמַצֻּתָּיו חֲפֵץ מֵאֹד:
ב גְּבוּר בְּאֶרֶץ יְהִיָּה זֶרְעוֹ דּוֹר יִשְׂרָאֵל
יִכְרֹךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ יִצְדָּקְתוּ
עֲמֻדָּת לַעֲד: ד זֶרַח בְּחֶשֶׁף אֹר
לִישְׂרָאֵל חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־
אִישׁ חוֹנֵן וּמְלִיָּה יִכְלָל דְּבָרָיו
בְּמִשְׁפָּט: ו יִכְלָל־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכָר
לְעוֹלָם יְהִיָּה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא
יִירָא נִכּוֹן לְבֹ בָטָח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ
לְבֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרּוֹ:
ט פּוֹר | נִמֵּן לְאֲבִינָיִם יִצְדָּקְתוּ עֲמֻדָּת
לַעֲד קָרְנוֹ תְּרוֹם בְּכָבוֹד: י רֵשַׁע יִרְאֶה |
וְכַעַס שִׁגְיוֹ יַחֲרֹק וְנִמְסֵ תַּאֲוֹת רִשְׁעִים
תֹּאבֵד:

כד לחודש יום רביעי

קִיג * הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה
הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם
יְהוָה מְבָרֵךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם
יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל
הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ: ה מִי בִּיהוָה יֵאלֹהֵינוּ

הַמְגִבִּיהִי לְשֹׁכֵת: ו הַמִּשְׁפִּילִי לְרֵאֻת
בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ: ז מְקִימִי מַעֲרָךְ דָּל
מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיּוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עַם־
נְדִיבִים עַם נְדִיבִי עִמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי |
עֲלֵתָ הַפִּית אֶם־הַכְּנִים שְׁמִיחָה
הַלְלוּיָהּ:

קִיד * בָּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית
יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה
לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁלֹתָיו: ג הֵיִם
רָאָה וַיִּנָּס הִיִּדְרֹן יִסָּב לְאַחֹר:
ד הִתְהַרֵם קִדְּוֹ כְּאֵלִים גְּבֻעוֹת כְּבִנִי־
צֵאן: ה מַחֲלֹךְ הֵיִם כִּי תִגֹּס הִיִּדְרֹן
תִּסָּב לְאַחֹר: ו הִתְהַרֵם תִּרְקִדּוֹ כְּאֵלִים
גְּבֻעוֹת כְּבִנִי־צֵאן: ז מִלְפָּנֵי אֲדֹן חוֹלִי
אֶרֶץ מִלְפָּנֵי אֱלֹהִים יַעֲקֹב: ח הִתְפַּכִּי
הַצֹּר אֲגַם־מִיָּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִיָּם:

קִיז * לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי־
לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־
אֲמֻתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ חֲגוּזִים אִי־נָא
אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־
חֲפֵץ עֲשֵׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם פֶּסֶף וְזָהָב
מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם: ה פַּה־לָּהֶם וְלֹא
יִדְּבֹר עֵינֵיָם לָהֶם וְלֹא יֵאָרוּ: ו אֲזִנִּים
לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם וְלֹא
יִרְחֹקוּ: ז יִדְּיָהִם | וְלֹא יִמִּישׁוּן רִגְלֵיהֶם
וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוּנָם:
ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל־אֲשֶׁר־בְּיָטָח
בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטָח בִּיהוָה עֲנֹכָם
וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בִּטְחוּ בִּיהוָה

עֲנֹכָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ
בִּיהוָה עֲנֹכָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה
יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית אֶהֱרֹן: יג יִכְרֹךְ יִרְאֵי
יְהוָה הַקְטִינִים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסָּף
יְהוָה עַל־יָכֶם עַל־יָכֶם וְעַל־כְּנִיָּכֶם:

טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה לְעֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאֶרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לִיהוָה
וְהָאֶרֶץ נִתֵּן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמַּתִּים
יְהִלְלוּיָהּ | לֹא כָל־יְהוּדֵי דוּמָה:
יח וַאֲנַחְנוּ | נִכְרֹךְ לָהּ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

קִכז * אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־
קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי
וּבִינִי אֶקְרָא: ג אֶפְסוּנִי | חֲבִל־יָמוֹת
וּמִצְרֵי שְׁאוֹל מִצְאֹנִי צָרָה וַיִּגְוֶן
אֲמַצָּא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי
יְהוָה מְלִטָּה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מִרְחָם: ו שְׁמֹר פְּתָאִים
יְהוָה דְּלוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי
לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַיְכִי: ח כִּי
חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה
אֶת־רִגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה
בְּאֶרְצוֹת הַחַיִּים: י הָאֲמֻנָתִי כִּי אֲדַבֵּר
אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַּחֲפָזִי
כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹתָי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת
אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נְדָרֵי
לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדָה־נָא לְכָל־עִמּוֹ:

טו יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוֶתָה לְחִסְדֵּיו:
טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ
כִּן־אֲמַתְךָ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרִי: יז לִךְ־אֲזַבַּח
זָבַח תוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נְדָרֵי
לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדָה־נָא לְכָל־עִמּוֹ:
יט בַּחֲצֹרֹת | בֵּית יְהוָה בַּחוּלְכִי
יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קִיז * הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם
שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גִבֹר
עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאֲמֻת־יְהוָה לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

קִיח * הוֹדוּ לִיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֶהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי
יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצְרַיִם
קָרָאתִי יְהוָה עֲנִנִי בְּמִרְחָב יָה: ו יְהוָה לִי
לֹא אִירָא מִה־עַשְׂשָׁה לִי אָדָם: ז יְהוָה
לִי בְּעֶזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב
לְחַסּוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב
לְחַסּוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּנָדִיבִים: י כָּל־
גּוֹיִם סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם:
יא סִבְבוּנִי גַם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי
אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדוֹבָרִים דַּעְכוּ בְּאֵשׁ
קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַה
דַּחִיתָנִי לְנֹפֶל וְיִהְיֶה עֲצוּנִי: יד עֲזִי
וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל |
רָנָה וְיִשׁוּעָה בְּאֶהֱלִי צַדִּיקִים יִמִּין
יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה

ימין יהוה עשה חיל: ^ח לא-אמות
 כִּי־אֲחִיָּהּ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יָהּ: ^ט יִסֹּר
 יִסְרֵנִי יָהּ וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: ^י פִּתְחוּ־לִי
 שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹאֲכֶם אוֹדָה יָהּ: ^כ זֶה־
 הַשֹּׁעַר לַיהוָה צִדִּיקִים יִכְאוּ בוֹ:
^{כא} אוֹדֶה כִּי עֲנִיתִנִּי וְתַהֲלִי לִישׁוּעָה:
^{כב} אֲכֵן מֵאִסּוּ הַבּוֹגִים הִתָּה לְרֹאשׁ
 פָּנָה: ^{כג} מֵאֵת יְהוָה הִתָּה זֹאת הִיא
 נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: ^{כד} זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה
 יְהוָה נִלְיָה וְנִשְׁמָחָה בוֹ: ^{כה} אֲנָא יְהוָה
 הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא:
^{כו} בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרוּכֵינוּכֶם
 מִבֵּית יְהוָה: ^{כז} אֵל | יְהוָה וַיֹּאֲרֵ לָנוּ
 אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבָתִים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:
^{כח} אֵלֵי אֲתָה וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:
^{כט} הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם
 חֲסִדּוֹ:

כה לחודש

יום חמישי

קיט א * אֲשֶׁר־תִּמְיִי־דָרֶךְ הַחֲלֹכִים
 בְּחוֹרֹת יְהוָה: ^ב אֲשֶׁר־יִצְרִי
 עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ: ^ג אֵף לֹא־
 פָּעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכוּ: ^ד אֲתָה
 עֲנִיתָה פִקְדֵיךְ לִשְׁמֹר מֵאֵד: ^ה אֲחִלִּי
 יִכְנוּ דְרָכֵי לִשְׁמֹר חֲקִיךָ: ^ו אֲזַ לֹא־
 אֲבוֹשׁ בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ:
 וְאוֹדֶה בְּיֶשֶׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי
 צִדִּיק: ^ח אֶת־חֲקִיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹכֵנִי
 עַד־מָאֵד:

ב * בְּמָה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אֲרָחוֹ לִשְׁמֹר

בְּדַכְּךָ: ^א בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־
 תִּשְׁגִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^ב בְּלִבִּי צַפְנֹתִי
 אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחַט־אֶלֶךְ: ^ג בְּרוּךְ
 אֲתָה יְהוָה לְמַדְנִי חֲקִיךָ: ^ד בִּשְׁפָתִי
 סִפְרֹתֵי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: ^ה בְּדִרְךָ
 עֲדוֹתֶיךָ שְׁשֹׁתִי כַּעַל כָּל־הוֹן:
^ו בִּשְׁפֹדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאִבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ:
^ז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשָׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּכָרְךָ:

^ח גַּם עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשֶׁמְרָה
 דְּכָרְךָ: ^ט גַּל־עֵינִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: ^י גַּר אֲנִי בְּאֶרֶץ אֶל־חִסְתֹּר
 מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ: ^כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה
 אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה: ^{כא} גִּעַרְתָּ זֵדִים
 אֲרוּרִים הַשֹּׁגִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{כב} גַּל
 מַעַלִּי חֲרַפָּה וְבוֹז כִּי עֲדָתֶיךָ נִצְרָתִי:
^{כג} גַּם יִשְׁכּוּ שָׂרִים כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ
 יֵשִׁית בְּחֻקֶּיךָ: ^{כד} גַּם־עֲדוֹתֶיךָ שְׁעִשְׂעִי
 אֲנִשִּׁי צַעֲתִי:

^ד כֹּה דְּבָקָה לַעֲבֹר נִפְשִׁי חֲנִי בְּדַכְּךָ:
^ב דְּרָכֵי סִפְרֹתִי וְתַעֲנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: ^ג דֶּרֶךְ־פִּקְדוֹנֶיךָ הַבִּינִי
 וְאֲשִׁיחָה בִּנְפֻלְאוֹתֶיךָ: ^ד דִּלְפָּה נִפְשִׁי
 מִתּוֹגָה לְחִמִּי בְּדַכְּךָ: ^ה דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר
 הִסֹּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִי: ^ו דֶּרֶךְ־
 אֲמוּנָה בְּחֻרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי:
^ז דְּבָקָתִי בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְשִׁיעֵנִי:
^ח דֶּרֶךְ־מִצְוֹתֶיךָ אֲרוֹן כִּי תַחֲיִיב לִבִּי:
^ט הֵן הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ וְאֲעֲרַנָּה

עֵקֶב: ^א הַבִּינִי וְאֲעֲרָה תוֹרָתְךָ
 וְאֲשַׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: ^ב הִדְרִינִי בְּנִתִּיב
 מִצְוֹתֶיךָ כִּי־בוֹ חֲפָצְתִּי: ^ג הִטֵּל־לִבִּי
 אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־כָּצַע: ^ד הַעֲבֵר
 עֵינֵי מִרְאוֹת שְׁוֹא בְּדַכְּךָ חֲנִי:
^ה הִקָּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר
 לִירְאָתְךָ: ^ו הַעֲבֵר חֲרַפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי
 כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹכִים: ^ז הִנֵּה תַאֲבָתִי
 לִפְקֻדֶיךָ בְּצִדִּיקְתְּךָ חֲנִי:

^ח וַיִּבְאֵנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ
 כְּאִמְרָתְךָ: ^ט וְאֲעֲנֶה חֲרִפִּי דְבַר כִּי־
 בְּטַחְתִּי בְּדַכְּךָ: ^י וְאֶל־תַּצֵּל מִפִּי
 דְּבַר־אֲמַת עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: ^{יא} וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד
 לַעֲוֹלָם וָעַד: ^{יב} וְאֶתְהַלַּכְהָ בְּרַחֲבָה כִּי
 פִקְדֵיךָ דִּרְשָׁתִּי: ^{יג} וְאֶדְבַּרָה בְּעֲדוֹתֶיךָ
 נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ: ^{יד} וְאֲשַׁתַּעֲשָׂע
 בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי: ^{טו} וְאֲשֹׁא־כַפִּי
 אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי וְאֲשִׁיחָה
 בְּחֻקֶּיךָ:

^ז זִכְר־דְּבַר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר
 יִחְלָתִנִּי: ^ב זֹאת נִחְמֵתִי בְּעֵינֵי כִּי
 אִמְרָתְךָ חִיתָתִי: ^ג זֵדִים הִלִּיצֵנִי עַד־
 מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: ^ד זִכְרָתִי
 מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם | יְהוָה וְאֶתְנַחֵם:
^ה זִלְעַפָּה אֲחֻזָּתִי מִרְשָׁעִים עֲזָבִי
 תוֹרָתְךָ: ^ו זִמְרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ בְּכִית
 מְגִירִי: ^ז זִכְרָתִי כִלְיָה שְׁמֶךָ יְהוָה

וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ: ^ח זֹאת הִתַּחֲלִי כִּי
 פִקְדֵיךָ נִצְרָתִי:

^ח ח חֲלָקִי יְהוָה אֲמִרְתִּי לִשְׁמֹר
 דְּכָרֶיךָ: ^ט חֲלִיתִי פִנִּי בְּכָל־לֵב
 חֲנִי כְּאִמְרָתְךָ: ^י חֲשַׁכְתִּי דְרָכֵי
 וְאֲשִׁיחָה רִגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ: ^{יא} חֲשַׁתִּי
 וְלֹא תִחְמַקְמַחְתִּי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ:
^{יב} חֲבָלִי רְשָׁעִים עֲרָנִי תוֹרָתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^{יג} חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לַהֲדוֹת
 לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדִּיק: ^{יד} חֲבֵר אֲנִי
 לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרֵי פִקְדוֹנֶיךָ:
^{טו} חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאֶרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי:

^{טו} ט טוֹב עָשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 בְּדַכְּךָ: ^{טז} טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי
 כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הִאֲמַנְתִּי: ^{יז} טִרַם אֲעִנֶה
 אֲנִי שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שְׁמֵרְתִּי:
^{יח} טוֹב־אֲתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
^{יט} טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר זֵדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב |
 אֲצִר פִּקְדוֹנֶיךָ: ^כ טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי
 תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׂעֵתִי: ^{כא} טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי
 לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקִיךָ: ^{כב} טוֹב־לִי תוֹרַת־
 פִּיךָ מֵאֵלֶיךָ זֶה־בְּכָסֶף:

^כ י יִדְיָךְ עֲשׂוֹנִי וַיְכַוְנוּנִי הַבִּינִי
 וְאֶלְמַדָּה מִצְוֹתֶיךָ: ^{כא} יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי
 וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַכְּךָ יִחְלָתִי: ^{כב} יִדְעִתִּי
 יְהוָה כִּי־צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: ^{כג} יְהִי־נָא חֲסִדְךָ לְנַחֲמִנִי

לקוטי

ספ:

תלת נפקין מחד נח

מוזחר"נ

עלידי החרב נוקמת כנ"ל וזכה לפי שנים, בחינת לחס"מ שנה. ושבט משלח הארוחיו לכל המדרגות, בבחינת חד יניק לכמה סטרי, ומרפא רפואות הנפש ורפואות הגוף, בבחינת (שמות כא): רק שבתו יתן ורפא ירפא - שתי רפואות עלידי שבת:

ו וזה שהחכם משפיע לחס"מ שנה הנ"ל, כי עלידי וזוהו זכה גם"כ לחלק חברו, כמו שאמרו חכמינו וזכרונם לברכה (הגנה טו): וזה - נוטל חלקו וחלק חברו. וכשכא יום השבת, ונפשו נכללת בשבת, בבחינת: כי בו שבת ונפש (שמות לא), אזי נותן לחס"מ שנה ליום השבת כנ"ל:

ז ועלידי הארת שבת נתעורר העולם לתשובה מאהבה, כי שבת בחינת תשובה, בחינת (דברים ה): ושבתי עד ה' אלוקי; והתשובה היא מאהבה, בחינת: אהבה בתענוגים (ש"ש י); כי אהבה בא מתענוג שבת, בחינת (ישעיה נח): וקראתי לשבת ענג, והתשובה מאהבה זה בחינת לחס"מ שנה, כמאמר חכמינו וזכרונם לברכה: כאן מאהבה, כאן מיראה (סוטה לא. איתא שם: גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלי דור, וזה תלוי לאלפים דור) - עלידי תשובה מאהבה עושה חסד לשני אלפים:

ח ואז כל הכשרים שבדור נתרפאים, בבחינת (ישעיה ו): ושב ורפא לו; כי קדם סבלו יסורים, בבחינת (שם ט): אכן חלינו הוא נשא. גם נעשים מכבדים בעיני הבריות, בבחינת (ש"ה ו): מה יפית ומה נעמתי, עלידי אהבה בתענוגים כנ"ל, כי מקדם היו בבחינת (שם ט): לא תאר ולא הדר לו:

ט וכשחשברי דור נתינים ונתקבדים בעיני כל, אזי כל אחד לפי כשרותו יכול להבין, שכבר השפיע חכם הדור ביום השבת לחס"מ שנה הנ"ל, כי כל אחד ואחד לפי כשרותו, כן מקבל יפי והדר, ונתגדל כן בעיני הבריות. והיפי והגדלה היא ציון וסימן ורשימה על משנה תורה הנ"ל, בבחינת (תהלים נח): הר ציון ירדתי צפון. הר זה בחינת גדלה, כמאמר חכמינו וזכרונם לברכה (מסכתין ק): על גדי הרכס צפור - זה מלכות וגדלה, שהגדלה הוא ציון וסימן על ירדתי צפון, על חמוקי ורכיך (ח), תורה הצפונה (י). וזהו (ישעיה נח): אם תשוב משבת רגלך; עלידי תשובה הבאה מבחינת שבת נמשך ירדתי צפון, וזהו: רגלך. וכל אחד לפי כשרותו, כן נתצין ונתסמך אצלו, כדי לקבל אחר כך בתוך הצינים של הגדלה את ירדתי צפון הנ"ל, כי הגדלה של הכשרי דור היא בחינת כלי אל התחדשות התורה, בבחינת* (י):

י ואלו הכשרי הדור, צריך להם להתבונן מאוד בהודו והדר והגדלה הבאה להם, שלא ישלכו בנאות. כי לפעמים, כשהדור אינם שומרים את פיהם, אזי אין וכלת בידם לקבל בחינת שבת הנ"ל, כי שבת תלוי בשמירת הדבור, בבחינת: ודבר דבר - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל (שבת קנא). ואז, כשאננם שומרים את פיהם, אזי אפי' עליפי שפחתי הדור משפיעים את השבת, את התשובה הנ"ל, נתקלקל אצלם הארת התשובה, ואז נתקלקל ההוד והדר והגדלה הבאה לכשרי הדור, ונתגאים.

עיניו מראות; וכן זה בחינת יעקב, בחינת (תהלים עח): לרעות בעקב עמו. ומשה, שהיה כלול מאבות, נאמר בו (שמות ב): וישב משה על הפאר, ובתיב בה (שם כד): ויבא משה בתוך הענן; ובתיב בה (שם טו): ויאמר משה אליהם הוא הלחם. הוא דיקא, קאי על משה בעצמו, שבזכותו אכלו המן. ולעיתים, בשעת התורה, יקום משה כלול משלשה אבות במקדש, בחינת (קדלה א): מה שהיה הוא שיהיה; בחינת (דברים לא): הגד שוכב עם אבותיך וקם - שיקום בתורה כלול משלשתו. וזה חד בתלת קומא:

ג ובבב' שהיה כלול מאבות היה לוחם כנגד עמלק, בבחינת (ויקרא טו): חרב נקמת נקם ברית (ט). כי האבות הן ברית, בחינת (שם): וזכרתי את בריתי יעקוב וכו'; ועמלק טמא בריחם, בבחינת (דברים כח): אשר קרד בדרך. וזהו: וחד עאל בין תרין - והו מלחמת עמלק, שנאמר בו (שמות י): ואהרן וחורו תמכו בידי מזה אחד ומזה אחד:

ד וזכה שהכניע קלפת עמלק ותפן הברית וזה לבחינת (שמות טו): והיה לחם משנה על אשר ילקטו יום יום. ויוסף, שזכה לברית, בתיב בה (בראשית כא): וירבב אותו במרפבת המשנה; הינו משנה על אשר ילקטו יום יום, שעלידי ברית וזכה לשפע בפולה. וזה תרין ונקין לחד, שבחינת שבת מקבל מיוסף לחם משנה, הינו משנה תורה (ח), בחינת (משל ח): ואהיה ששועים יום יום. ובחינת שבת משפיע לשאר העולמות, בבחינת (ויקרא כח): והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. וזה: חד יניק לכמה סטרי:

ה וזהו, כי עלידי הדעת באים תלת הנ"ל, שהם: אכילה ושתיה ומלבושים, כי בו כלולים, בבחינת (משל ט): לכו לחמו בלחמי; בחינת אכילה, בחינת מן הכלול בדעת התורה. שתיה כלול בדעת, בבחינת (ישעיה נח): הוי כל צמא לכו למים; שהיא באר, בחינת (משל ח): ונזולים מתוך באר. מלבושים - בבחינת (ישעיה ג): שמלה לבה, קצין תתיה לני; בחינת ענג, בחינת לבוש, בחינת (איוב לח): בשומי ענג לבשו. וזהו תלת נפקי מחד:

ו עקר קיומו של הדעת - עלידי האבות, שהם: חסד, גבורה, תפארת. חסד, הינו בחינת אברהם, הינו שצריך ללמוד חכמתו לאחרים ולקרבם תחת כנפי השכינה, בבחינת (משל לא): ותורת חסד על לשונה; ואמרו חכמינו וזכרונם לברכה (סוכה נטו): זה הלמוד עלימנת ללמודה; וזה בחינת (בראשית יב): ואת הנפש אשר עשו בחרן. גבורה, זה בחינת שמקדים וראת חטאו לחכמתו (אבות ג'), תפארת, זהו שמדקדק איך להוציא חכמתו, שלא יהיו נבזים, בבחינת (קדלה ט): דברי פי חכם חן. וזהו: חד בתלת קומא:

זכשחכמה בקיומה ובשלמותה, אזי הוא בבחינת חד עאל בין תרין, שכולל להם מלחמות ה', בבחינת (שם ט): מוכה חכמה מפלי קרב. ואז, כשמכניע כל הצרים הרודפים אחר חלושי כח שבישראל ומכנים אותם לעבודת השם ויחברו, עלידי זה וזכה לחדש חודשין דאוריתא בשבת על חד תרין, בבחינת לחס"מ שנה, בחינת משנה תורה, בחינת מגלה עפה (וכרית ח), בבחינת תרין ונקין לחד כנ"ל, בחינת חרב פיפיות (תהלים קמט).

(ג) עין וזה בשלח דף טו. (ד) דברים י. (ה) שיר השירים ג. (ו) עין סוכה דף מט ע"ב. (ז) עין לעיל אחר המאמר בסיון נו. ברה שיד לעיל.

לה

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְכוּת בְּמִלַּת יְדִים הַלְכָה ו

לְקוּמֵי הַלְכוּת

שְׂאִינָם יוֹדְעִים וְאָמְרוּ 'אִיה' וְכו'. שֶׁהוּא בַּחֲנִית 'מֶה' כִּנְל.

עַתָּה בְּרִצּוֹן חֶזֶק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, עַד שִׁזְכֶּה לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג מֶה שֶׁלֹּא הָיָה מִבֵּין מִתְחִלָּה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית הַשְּׂגָת הַמְקִיפִים וְכו' כִּנְל. וְכָל מֶה שִׁזְכֶּה לָזֶה בְּיוֹתֵר - הוּא מְקַשֵּׁר וְכוֹלֵל הַעוֹלָמוֹת יוֹתֵר וְכוֹלֵל יוֹתֵר, בַּחֲנִית 'אִיה' וּמֵלֵא. כִּי מֶה שְׂאִינֵנו מְשִׁיג הוּא בַּבְּחִינָה 'אִיה', בַּחֲנִית 'מֶה' חֲמִית' וְכו'. וְשֵׁם הוּא אֶצְלוֹ לְמַעְלָה מִכָּל הַשְּׂמוּת, כִּי בַּחֲנִית 'אִיה' הוּא בַּבְּחִינָה עֲתִיק, בַּחֲנִית שְׂרָשׁ וּפְנִימִיּוֹת הַחֵתֶר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל הַשְּׂמוּת וְשֵׁם דִּיקָא הוּא שְׂרָשׁ כָּל הַשְּׂמוּת כִּידוּעַ וּמוֹכֵן בַּכְּתִיב 'הָאֵרִי וְל'.

הַפֶּעַל בַּחֲנִית
כְּשִׁזְכֶּה
לְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן
- וְכו' לְכוֹל
לְחֻשׁוֹת
גְּדוּלוֹת

אֶרֶץ הַחֲלוּקִים הוּא עַל-פִּי הַנְל, כִּי הַמִּלְאָף נִקְרָא 'עוֹמֵד' - שְׂאִינֵנו יוֹכֵל לַעֲלוֹת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, כַּמּוּבָא. אָבָל הָאָדָם הַפֶּעַל בַּחֲנִיתָה כְּשִׁזְכֶּה לְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן בְּזֶה הָעוֹלָם שְׂנַעֲשֶׂה צָדִיק - יוֹכֵל לַעֲלוֹת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, עַד שֶׁיִּשְׁכֹּל לְבוֹא לְהַשְׁגָּת גְּדוּלוֹת וְעֲצוּמוֹת. כִּי זֹכָה בְּכָל פַּעַם לְהַשִּׁיג הַמְקִיפִין שֶׁלֹּא הָיָה מְשִׁיג מִתְחִלָּה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית שְׂמִשְׁיָף מִבְּחִינָה 'אִיה' לְבַחֲנִית 'מֵלֵא' וְכו' כִּנְל, עַד שֶׁיִּשְׁכֹּל לְהֵאִיר בְּדָרִי מַעְלָה וְדָרִי מִטָּה בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי בְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא מְשִׁיג מְקִיפִים גְּבוּהִים בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, הוּא מְאִיר בְּכָל פַּעַם בְּדָרִי מִטָּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר. שְׂאִפְלו הַנְּפוּלִים וְהַיְּרוּדִים מֵאֵד שֶׁלֹּא הָיָה יָכֹל בַּתְּחִלָּה לְהֵאִיר בָּהֶם וּלְהוֹדִיעַם כִּי עֲדִין ה' אִתָּם וְכו', עֲתָה עַל-יְדֵי הַשְּׂגָתוֹ הַמְקִיפִין יוֹתֵר הוּא מְאִיר גַּם בָּהֶם כִּי ה' אִתָּם גַּם עֲתָה כִּי 'מֵלֵא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ'. וְכֵן מְאִיר בַּהֲדָרִי מַעְלָה יוֹתֵר, שְׂמִיֵּר בָּהֶם בַּחֲנִית 'מֶה חֲמִית' שֶׁהוּא בַּחֲנִית 'אִיה', הִנֵּנו שְׂמִיֵּר לָהֶם וּמוֹדִיעַ לָהֶם שְׂעִדִּין אֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם.

וְזֶהוּ מַעְלָת מִנֵּן עֲשָׂרָה, כִּי 'אֶפֶל בַּה עֲשָׂרָה שְׂכִינְתָא שְׂרָכָא' (סְנִהֲרִין לט.), וְאֵז יוֹכִלִין לֹמֵר דְּבָר שְׂבָקְדִשָּׁה, שֶׁהוּא לְעוֹרֵר וּלְהַקְצִין יוֹתֵר וְיוֹתֵר כָּל הַדָּרִי מַעְלָה וְהַדָּרִי מִטָּה, שֶׁיִּפְלְלוּ יַחַד וּיְקַדְּשׁוּ שְׁמוֹ בְּרַבִּים, כִּי עֲשָׂרָה כְּלוּלִים בְּיוֹתֵר מִבְּחִינָה 'אִיה' וּמֵלֵא' וְכו' כִּנְל. וְאֵז יוֹכִלִין בְּיוֹתֵר לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינָה 'אִיה' לְבַחֲנִיּוֹת 'מֵלֵא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ' שֶׁזֶּהוּ בְּעֲצֻמוֹ בַּחֲנִית הַשְּׂגָת הַמְקִיפִין. וְאֵז עוֹלִין כָּל אֶחָד בַּעֲלִיּוֹת גְּדוּלוֹת וְכָל מֶה שְׂעוֹלִין יוֹתֵר וְיוֹתֵר - יוֹכִלִין לְהֵאִיר לְמִטָּה יוֹתֵר לְהֵאִיר לְכָל הַדָּרִי מִטָּה הַנְּמוּכִים וְהַיְּרוּדִים בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, לְהֵאִיר גַּם בָּהֶם כִּי עֲדִין ה' עִמָּם, כִּי 'מֵלֵא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ' וְכו' כִּנְל. כִּי עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל כְּלוּלִים בְּשִׂרְשָׁם מִכָּל הַכְּחוֹת שִׁישׁ בְּיִשְׂרָאֵל, מִתְּכִלִּית הַמַּעְלָה שֶׁל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל עַד תְּכִלִּית הַשְּׁפִלוֹת שֶׁל הַפְּחוּתִים וְהַיְּרוּדִים מֵאֵד, שֶׁלְכֹלֶם צְרִיכִים לְהוֹדִיעַ אֱלֹהוֹתוֹ אֲשֶׁר בְּכָל מַשְׁלָה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית מֶה שְׂמִשְׁיָף רַבְּנוּ, עַלֵּיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁהוּא עֶקֶר הַרְבֵּי שְׂמִיֵּר הַדַּעַת הֵנָּה בְּכֹלֶם, קִבֵּץ כָּלֶם קֹדֶם הַסְּתַלְקוּתוֹ וְאָמַר לָהֶם (דְּבָרִים כט. ט): אִתָּם נִצְבִּים הַיּוֹם בְּכֹלֶם לְפָנָי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם וְכו'. וּמוֹנֶה כָּל הַמְּדַרְגּוֹת עַד: מִחֻטֵּב עֲצִיף עַד שְׂאֵב מִימָם - שֶׁהֵם עֲשָׂרָה מְדַרְגּוֹת, כַּמּוּבָא (וְהָרִי יִתְרוֹ פב.), שֶׁהֵם כָּלֶם כָּלֶם הַמְּדַרְגּוֹת מֵרָאשׁ עַד סוֹף כִּנְל. וּמֵאִיר בְּכֹלֶם שִׂידְעוֹ כָּלֶם שְׂעִדִּין ה' עִמָּם כִּנְל.

עֲשָׂרָה
מִיִּשְׂרָאֵל
כְּלוּלִים
בְּשִׂרְשָׁם
מִכָּל
הַכְּחוֹת
שִׁישׁ
בְּיִשְׂרָאֵל

הַפֶּעַל אֵינָם
יֹדְעִים אֵז
שְׂאִינָם
יוֹדְעִים מֶה
שֶׁהַצִּדִּיקִים
יֹדְעִים

הִינֵנו כִּי בַּתְּחִלָּה הָיוּ סְבוּרִים שִׂידְעִים אֵינָה יְדִיעָה, וְכִּי שְׂלַמְעֶלָה מִיִּדְעָתָם אֵי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג, עַל-כֵּן הֵם שׂוֹאִלִים 'אִיה' וְכו' שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית (וְחֻקָא א. יד): "וְהַחֲנוּתָה רְצוּא וְשׁוּב", שְׂפָרֵשׁ רִשׁ": שְׂמַתְנַשְׂאִים בְּכָל פַּעַם לְהַסְתַּפֵּל לְמַעְלָה מִהֲקִרְעַת אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם וְשָׁבִים וְחוֹזְרִים תַּכְף מְאִימַת הַבוּרָא יִתְבָּרֵךְ וְכו', אָבָל הַצִּדִּיק מוֹדִיעַ לָהֶם, שְׂמָה שְׂנַעֲלֶם מֵהֶם וְנִדְמָה לָהֶם שְׂשֵׁם מִסְתִּימַת יְדִיעַת הַבוּרָא, וְלַמַּעְלָה מִזֶּה הוּא בַּחֲנִית 'אִיה' שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג - זֹאת הַהַעֲלָמָה הוּא יוֹדֵעַ הֵיטֵב, כִּי הוּא יוֹדֵעַ הֵיטֵב מֶה שְׂנַעֲלֶם מֵהֶם יוֹדֵעַ עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכִּי הוּא יוֹדֵעַ שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג, דִּהְיֵנו שְׂאִפְלו בְּעֲצָם נוֹרְאוֹת הַשְּׂגָתוֹ, עֲדִין יֵשׁ מְקִיפִים גְּבוּהִים יוֹתֵר שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג, כִּי תְּכִלִּית הַיְּדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע וְכו'. נִמְצָא, שְׂמוֹדִיעַ לָהֶם לְכָל הַדָּרִי מַעְלָה שְׂאִינָם יוֹדְעִים כְּלוּם, דִּהְיֵנו שְׂשֵׁם מֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ - הֵם אֵינָם יוֹדְעִים. וְכֵן מוֹדִיעַ לָהֶם בְּכָל פַּעַם, שֶׁזֶּהוּ בְּעֲצֻמוֹ בַּחֲנִית עוֹלָם הַבָּא שְׂאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְל' (וְיִשְׁלַמֵּי שְׂחָה ט. ט): "עֲתִידִין צִדִּיקִים שִׁיְהִיָּה מְחַצְתֵּן לְפָנִים מִמִּלְאָכֵי הַשְּׂרַת, וְהַמִּלְאָכִים יִשְׂאֻלוּ אוֹתָם מֶה פֶּעַל אֵל, כַּמּוּבָא מֵאִמֵּר זֶה שֵׁם, הִינֵנו שֶׁהַמִּלְאָכִים יִדְעוּ אֵז שְׂאִינָם יוֹדְעִים מֶה שֶׁהַצִּדִּיקִים יוֹדְעִים, כִּי הַיְּדִיעוֹת שֶׁהַצִּדִּיק מְשִׁיף מִבְּחִינָה 'אִיה' לְבַחֲנִית 'מֵלֵא' מִמְּקִיף לְפָנִים, אֶצְלֶם הוּא בְּהַעֲלֶם,

וְזֶהוּ בַּחֲנִית הַחֲלוּקִים שְׂבִין הַשְּׂגָת 'מֶה' שֶׁל הַצִּדִּיק בַּחֲנִית מִטָּה לְבִין הַשְּׂגָת 'מֶה' שֶׁל הַמִּלְאָכִים דְּרִי מַעְלָה, שֶׁהַצִּדִּיק צָרִיף לְהֵאִיר בָּהֶם בַּחֲנִית 'מֶה' שְׂעִדִּין אֵין יוֹדְעִים כְּלוּם. וְהַדְּבָר קָשֶׁה לְכַאוֹרָה, הֵלֵא גַם קֹדֶם שְׂבָא הַצִּדִּיק וְהֵאִיר בָּהֶם הָיוּ אוֹמְרִים תְּמִיד 'אִיה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ', כַּמּוּ שְׂאוֹמְרִים: 'מִשְׁתְּרִינוּ שׂוֹאִלִים זֶה לָזֶה 'אִיה' וְכו'. וְכַמּוּ שְׂמוּבָא זֶה בַּהֲתוֹרָה הַנְל. וְאֵם כֵּן, מֶה זֶה שֶׁהַצִּדִּיק מְאִיר בָּהֶם וּמוֹדִיעַ לָהֶם שְׂעִדִּין אֵינָם יוֹדְעִים בִּידְיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית 'מֶה' הֵלֵא גַם מִתְחִלָּה הוֹדוּ בְּעֲצָמָם

מֶה מִחֻטֵּב
לְהֵם הַצִּדִּיק
שְׂאִינָם
יוֹדְעִים כְּלוּלִי

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְכוּת בְּמִלַּת יְדִים הַלְכָה ו

לְקוּמֵי הַלְכוּת

70

וְהַצְדִּיק צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם כֹּל זֶה. וְכֵן בְּכָל פַּעַם. וְזֶהוּ בַּעֲצֻמוֹ בַּחֲנִינֵת מֶ'ה פֶּעַל אֱלִי. מֶ'ה בַּחֲנִינֵת אֵיכָה, בַּחֲנִינֵת הַעֲלָמָה. פֶּעַל בַּחֲנִינֵת פֶּעַל וּבְרִיאָה, בַּחֲנִינֵת מֶ'לֵא. וְהַצְדִּיקִים יֵדְעוּ מֶ'ה פֶּעַל אֱלִי שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת שְׂמִמְשִׁיף בְּכָל פַּעַם מִבַּחֲנִינֵת אֵין לִישׁ מִ'מָּה לִ'מֵּלֵא, מִמִּקְיָן לִפְנִימִים, וְהַמִּלֵּאכִים יִשְׁאֲלוּ בְּכָל פַּעַם זֹאת מִהַצְדִּיקִים שִׂידֵיעוּ לָהֶם כֹּל זֶה וְכֵן"ל:

עט. וְזֶהוּ עֵינֵינוּ מִה שְׂמִמְשִׁי מִמֶּנּוּ ז"ל (שִׁיחוֹת הָרִ"ן רכח), כִּי יֵשׁ שְׂנֵדָמָה לָהֶם שְׂמִסְתִּימָת יִדִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ אַחֵר עוֹלָם הַגְּלָגָלִים, וְיֵשׁ שִׂידֵיעִים שִׁישׁ עוֹלָמוֹת גְּבוּהִים יוֹתֵר, אֲבָל אַחֲרֵיכֶם מִסְתִּימָת יִדִיעָתָם, וְנִדְמָה לָהֶם שְׂלִמְעָלָה מִזֶּה הוּא בַּחֲנִינֵת תְּכִלִּית הִידִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע. אֲבָל בְּאֵמֶת "גְּבִה מַעַל גְּבִה שׁוֹמֵר" וְכו' (קִהְלֵת ה, י), כִּי יֵשׁ צְדִיק שִׂידֵיעַ כֹּל אֱלוֹ הִידִיעוֹת שְׂנֵדָמָה לָהֶם שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לִידַע אוֹתָם, אֲבָל הָאֵינוּ יוֹדַע שְׁלוֹ, בַּחֲנִינֵת תְּכִלִּית הִידִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע שְׁלוֹ - זֶה עֵמֶק וְנוֹרָא וְנִשְׁגָּב מֵאֵד וְכו', כִּי אֲצֵל הַמַּחְקָרִים מִסְתִּימָת הִידִיעָה אֲצֵל הַגְּלָגָלִים שְׂלִמְעָלָה מִהֶם אֵינֶם יְכוּלִים לְדַבֵּר כָּלֵל, וְאֶפְלוּ עַד הַגְּלָגָלִים הֵם תּוֹעִים וְגוֹכִיכִים בְּרַב הַדְּבָרִים, אֲבָל לְמַעַל מִשֶּׁם נִדְמָה לָהֶם שֶׁהוּא כָּלוּ רִוְחָנִיּוֹת אֱלֹקוֹת, וְהוּא בַּחֲנִינֵת תְּכִלִּית הִידִיעָה אֲצֵלֵם, שְׁלִפִי דַעְתָּם זֶהוּ בַּחֲנִינֵת תְּכִלִּית הִידִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע. אֲבָל הַצְדִּיקִים הַמִּקְבְּלִים הָאֲמִתִּיִּים, כֹּל יִדִיעָתָם מִתְחִיל מִשֶּׁם וּלְמַעַל, דִּהְיִנוּ מַעוֹלָם הַגְּלָגָלִים שֶׁהֵם הִרְקִיעִים וּלְמַעַל, כִּי אָמַר, שְׂבִמְקוֹם שְׂמִסְתִּימָת חֲכָמַת הַמַּחְקָרִים לְגִמְרִי, מִשֶּׁם מִתְחִיל יִדִיעָת הַקְּבִלָה הָאֲמִתִּית. אֲבָל אָמַר, שֶׁגַם הַמִּקְבְּלִים הַגְּדוֹלִים שֶׁגָּלוּ הַשְּׁגוֹת עֲצוּמוֹת גַּם בַּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וּלְמַעַל בְּשִׂרְשֵׁי הָאֲצִילוֹת וְכו', גַּם שֶׁם יְכוּלִין לַעֲלוֹת מִמַּעַל לְמַעַל וְכו'. וְעַל-כֵּן אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּל הַחֲכָמִים וְאֶפְלוּ הַמַּחְקָרִים מוֹדִים שֶׁתְּכִלִּית הִידִיעָה הוּא אֲשֶׁר לֹא נִדַּע, אֲבָל לֹא כָּל אֶפֶן שׁוֹיִן, כִּי רַבָּם אֵינֶם יוֹדְעִים כָּלֵל מִה שְׂאֵינֶם יוֹדְעִים, וְהֵם בְּבַחֲנִינֵת אֵינוּ יוֹדַע שְׂאֵינוּ יוֹדַע יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כְּמוֹכֵן לְמַשְׁכִּיל מִדְּבָרֵינוּ הַנִּזְכָּר. וְעֵינֵינוּ עוֹד בְּמִקְוֵמוֹת אַחֲרֵים מִשִּׁיחוֹת כְּאֵלוֹ (ח"י מוֹהֲרָ"ן סִימֵן רפג), וּמִהֶם תּוֹכֵל לְהַתְּבַוֵּן וְתַעֲמֹד מִרְעִיד מְאִימַת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ.

תוכן
להתבונן
ותעמוד
מריעיד
מאימת
הבורא
יתברך

פ. אֲבָל עֵינֵינוּ צָרִיכִין לָזֶה תְּפִלוֹת וְעֲצֻקוֹת הַרְּבָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְזִכּוֹת לָזֶה, שִׁיְהִיָּה נִכְלָל בְּהַקְבּוּץ הַקְּדוֹשׁ שִׂיאֲמָרוֹ כֹּל הַדְּבָרִים שְׂבִקְדָּשָׁה בְּכוּנָה גְּדוּלָה כֹּל כֶּף וּבִהַתְּקַשְׁרוֹת לְצְדִיקִים אֲמִתִּיִּים, עַד שִׂיְכָלוּ לְהַמְשִׁיךְ כֹּל הַתְּקוּנִים הַנִּזְכָּר בְּכָל פַּעַם, כִּי בַּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְּבִים נִתְּרָבָה הַמַּחְלָקָת מֵאֵד בִּישְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְזִיק בְּיוֹתֵר מִכֹּל הַקְּלִקוּלִים, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל. וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְּרָבָה הַבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְּעַכֵּב בְּגִינוֹ, כִּי עָקֵר הַעֲכוּב הוּא עַל-יְדֵי שְׂאֵין הַקְּבּוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְמוֹת בְּתַכְלִית הַשְּׁלוֹם הָאֲמִתִּי, כְּמוֹכֵן כֹּל זֶה, וְהַרְּבָה חֲפָצִים בְּכָבוֹד עֲצָמֵנוּ, שְׂמִיָּה נִמְשָׁף כֹּל הַמַּחְלָקָת שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת מַחְלָקָת קֶרֶח הַנִּזְכָּר, שְׂמִשֶּׁם כֹּל הַתְּקַבּוּת וְעֲכוּב בְּגִין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְכו"ל.

וְעֵינֵינוּ לְעִיל בָּאוֹת סה סו וכו', בַּעֲנֵן מַחְלָקָת קֶרֶח שְׂעַל-יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד חֲפֵץ בְּכָבוֹד עֲצָמֵנוּ וְאֵינוּ מְכַשֵּׁל עֲצָמוֹ וּיְכוּבוֹדוּ קְדָאוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה אִי אֶפְשֶׁר לְגַלוֹת לוֹ לְהַאֲרִי בּוֹ תְּדַעַת הַנִּזְכָּר כִּי מֵלֵא כֹל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ וְעֵדוֹן ה' אִתּוֹ אִיף שֶׁהוּא. וְעַל-יְדֵי-זֶה אֵינוּ מִתְּחַזֵּק בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וְתוֹרָתוֹ בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם. וְהַרְּבָה נַעֲשִׂים מִתְּנַגְּדִים וְחוֹלְקִים גְּדוּלִים עַל-יְדֵי-זֶה, עֵינֵינוּ שֵׁם. וְעַל-יְדֵי-זֶה עָקֵר עֲכוּב גְּאֵלֵת יִשְׂרָאֵל וּבְגִין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְכו"ל.

וְעַל-זֶה צָרִיכִין לְכַפּוֹת וְלְהַתְּאוֹנֵן מֵאֵד בֵּין הַמַּצְרִים וּבִתְשׁוּעָה בָּאֵב, וְכֵן כָּל לִילָה בְּחֻצוֹת לְהַתְּאָבֵל עַל הַחֲרָבָן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וּפְחוּר יִשְׂרָאֵל. וְזֶה בַּחֲנִינֵת שְׁלֵשׁ פְּעָמִים אֵיכָה שְׂמִתְאָבְלִין עַל הַסְּתַלְקוֹת וְהַעֲלָמַת הַצְדִּיק, שֶׁכָּלֵל הַשְּׁגָתוֹ בַּחֲנִינֵת מֶ'ה פֶּעַל אֱלִי, שֶׁהוּא יְכוּל לְהַאֲרִי בְּכָל הַדְּרֵי מִשָּׁה בַּחֲנִינֵת מֶ'לֵא כֹל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלְהַשִּׁיב כָּלֵם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְהַעֲקֵר עַל-יְדֵי הַשְּׁלוֹם שִׂתְּקַבְּצוּ וְיִתְאֲסַפּוּ יַחַד וְיִתְקַשְּׁרוּ עִם הַצְדִּיק הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת הַמְּשָׁכֵן שֶׁהִיָּה בִּימֵי מִשָּׁה וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה יְהוָה וְשִׁלְמָה, כִּי לִשְׁם מִתְּקַבְּצִים כֹּל יִשְׂרָאֵל יַחַד, וּמִקְבְּלִים

עַל-יְדֵי הַצְדִּיק מְאִיר בְּכָל הַדְּרֵי מַעַלָה בְּכָל פַּעַם בַּחֲנִינֵת אֵיכָה, בַּחֲנִינֵת מֶ'ה, כִּי מְאִיר בָּהֶם בַּחֲנִינֵת מֶ'ה מִבַּחֲנִינָה גְּבִה יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכו' וְכו' פנ"ל. וְכֹל מִה שְׂמִיָּה בָּהֶם בַּחֲנִינֵת מֶ'ה בְּיוֹתֵר - הוּא מְאִיר בְּדְרֵי מִשָּׁה בַּחֲנִינֵת מֶ'לֵא בְּיוֹתֵר, עַד שְׂמִיָּה וּמִקְיָן הַנְּמוּכִים מֵאֵד מֵאֵד שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵת פְּגָרִים מִתִּים מִשֶּׁם, שְׂנַפְלוּ מֵאֵד מֵאֵד עַל-יְדֵי

פעלת הקבוצה
מישראל
האחרונים
עצמו
במצדדיק
האמת

היגו חודש שספסל כל זה היה שם, ואמרתי: בודאי זה הוא הפגני באמת! (נמצא שנתתן על דיו המדינה הזאת).

נמצא שיש לי הספקה מאותו המדינה של עשירות שאני חי חיים טובים, כי אני תקנתי את המדינה הנ"ל כנ"ל, ועתה אני נותן לכם במתנה את החיים טובים שלי. ונעשה שם שמחה גדולה וחדרה רבה מאד.

(וכן כל העמל"ר הנ"ל כלם חזרו וקאו על התנה, ונתנו במתנה לך מה שבתורה ברוב אותם שיהיו כמותם – ורקשו נחנו זאת במתנה לך) הראשון נתן להם במתנה 'חיים ארפים', והשני נתן להם במתנה 'חיים טובים'.

ביום השלישי חזרו ונזכרו הזוג הזה, והיו בוכים ומתגעגעים: איך לזקחין

טובער וואס ער דערציילט דאס אלץ) א וואו איז ער דער אנגאדניק (דמינו דער וואס ווי האבין פריי גיזאנט אז ער איז משועב).

נמצא האב איך א הספקה פון דארט אז איך לעב חיים טובים ווארין איך האב זיך פאר רעכט די מדינה (און דאך איס האט זיך ער אפילו דער אנגאדניק אפצויסן. האבין ווי ווידער גילעכט חיים טובים כנ"ל) היינט שענק איך איך במתנה מיין חיים טובים. איז דארט גיזאדניק ווייזער א גרויסע טמכה און א גרויסע חדנה, און ווי נענען ווייזער פרייליך גיזאדניק: דער ערשטער האט ווי גישענקט חיים ארוכים דיינו לאנג לעבין און דער אנדערער האט ווי גישענקט חיים טובים. דיינו גוט לעבין. און אזוי אלע בעטלערס נענען אלע דערנאך גיקומען אויף דער חתונה און האבין ווי גישענקט דרשה גישאנק דאס דאזיגער וואס זי האבין ווי פריי גויגנטשן אז ווי נאלין וויין אזוי ווי ווי. און היינט האבין ווי דאס גישענקט ווי במתנה גמורה דרשה גישאנק.

דעם דריטן טאג. האבין זיך חתן כלה ווידער

כאן את העמל"ר השלישי שהיה כבד פה? בתוך כך והנה הוא בא, ויאמר: הנני! ונפל עליהם ונשק אותם, ואמר להם גם-כן כנ"ל: בתחלה ברכתי אתכם שתהיו כמוני, עתה אני נותן לכם במתנה לך דרשה שתהיו כמוני; ואתם סבורים שאני כבד פה? אין אני כבד פה כלל, רק שהדבורים של העולם, שאינם שבחים להשם יתברך, אין בהם שלימות (ועל כל הוא נראה ככבד פה, כי הוא כבד פה טאלו הדבורים של העולם שאין בהם שלימות), אבל באמת אין אני כבד פה כלל, אדרבא אני מליץ ודברן נפלא מאד, ואני יכול לדבר חידות ושיימים (שקורין לידער) נפלאים, עד שאין נמצא שום נכרא

דערמאנט. און האבין גיזוינט און גיבענקט. ווי נעמט מען דא. דעם דריטן בעטליר. וואס ער איז גיזענע א כבד פה (דמינו ער האט גישטאמפלט מיט דעם טויל) דערווייל קומט ער אריין און זאגט. איך בין דא. און איז ווי ארום גיפאלן. און האט ווי גיקושט און ער האט ווי אויך אזוי גיזאנט כנ"ל. פריי האב איך איך גיבענקשט. אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. היינט שענק איך איך דרשה גישאנק. אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. איר מיינט איך בין א כבד פה. איך בין גאר קיין כבד פה גיט. נאר די דיבורים פון דער וועלט וואס ווי נענען גיט קיין שבחים צום אייביגשטן האבין קיין שלימות גיט (כלומר דריבער האט ער א פנים ווי א כבד פה, וואס קען גיט דריין. ווארין ער וויל גאר גיט דריין קיין שום ווארט פון דער וועלט. וואס ער איז גיט קיין לויב צו השם יתברך. ווארין ער רייז וואס גיט קיין לויב צו השם יתברך האבין קיין שלימות גיט. איבער דעם שטאמפלט ער אין די רייד) אבער צום אמת בין איך גאר קיין כבד פה גיט. אדרבא. איך בין א מליץ און א דברן דיינו א ריידער. ווייזער א וואוילער וואס סע איז א ווילד

בעולם שלא ירצה לשמע אותי, ובאלו החידות והשירים שאני יודע, יש בהם כל החכמות, ויש לי הספקה על זה מאותו האיש גדול הנקרא 'איש חסד האמת' (דער גרויסר מאן דער אמתיר איש חסד. בזה הלשון ספר רבנו וכווננו לברכה), ויש בזה מעשה שלמה: כי פעם אחת ישבו כל החכמים, וכל אחד התפאר בחכמתו: זה היה מתפאר שהמציא בחכמתו עשית ברזל, וזה התפאר במין מתכת אחר, וזה היה מתפאר שהמציא בחכמתו עשית כסף שהוא חשוב ביותר, וזה התפאר שהמציא עשית זהב, וזה היה מתפאר שהמציא כלי

חידוש. און איך קאן ריידין חידות און שירים און לידער וואס ווי נענען ווילדע חידושים. וואס אז איך הייב אן צו ריידין מינע חידות מיט מינע שירים מיט מינע לידער. איז גאר גיט פארהאנדן קיין שום נכרא אין דער וועלט וואס ער זאל מיר גיט וועלן הערין (כלומר סע גיט דא קיין שום באשעפעניש אין דער וועלט וואס סע זאל גיט וועלן הערין ווינע שירים וכו') און סע איז אין ווי דא (דמינו אין די חידות און אין די שירים וואס ער זאגט) כל החכמות. און איך האב איין הספקה דאך. פון דעם גרויסן מאן וואס ער הייסט דער אמתיר איש חסד.

ווארין אמאל, נענען גיזעסין אלע חכמים און איסליכער האט זיך בארימט מיט זיין חכמה. איינער האט זיך בארימט. ער האט ארויס גיבראכט מיט זיין חכמה. אייזין. (דמינו דאס וואס מען זאל קענען מאכין אייזין פון דער ערד דאס האט ער ארויס גיבראכט אויף דער וועלט) און דער האט זיך בארימט ער האט ארויס גיבראכט איין אנדערער מתכת (דמינו איין אנדערער מין אייזין וואר. צו דער בלי וכו') און דער האט זיך בארימט. ער האט ארויס גיבראכט מיט זיין חכמה וילדער. דאס איז שוין חשובער (דמינו דאס וואס מען קאן מאכין

מלחמה, וזה היה מתפאר שהוא יודע לעשות אלו המתכות, שלא מאלו הדברים שהם עושים מהם אלו המתכות, וזה היה מתפאר בחכמות אחרות, כי יש כמה דברים שהמציאו בעולם על ידי חכמות, כגון סאליטרע ופיללוריר וכיוצא בזה; והיה כל אחד מתפאר בחכמתו.

ענה שם אחד ואמר: אני חכם יותר מכם, כי אני חכם כמו היום. ולא הבינו שם מה זה שאומר, שהוא חכם כמו היום. ואמר להם כי כל החכמות שלהם יכולים לקבץ אותם, ולא יהיו מהם רק שעה אחת. אף על פי שכל

וילדער. דאס האט ער ארויס גיבראכט) און דער האט זיך בארימט. ער האט ארויס גיבראכט. מע זאל קענען מאכין גאלד. און דער האט זיך בארימט. ער האט ארויס גיבראכט כלי מלחמה. (דמינו די כלים וואס מע האלט מיט זיי מלחמה. דמינו ביקסן און הוקמאטיס און דעסט גלייכין די חכמה צו מאכין די כלים דאס האט ער ארויס גיבראכט) און דער האט זיך בארימט. ער קאן מאכין די אייזין וואר. גיט פון די זאכין. וואס ווי מאכין דערפון די אייזין וואר. און דער האט זיך בארימט מיט אנדערע חכמות. ווארין ער איז פארהאנדן כמה זאכין אויף דער וועלט. וואס מע האט ארויס גיבראכט דורך חכמות. דיינו סאליטרע און פיללוריר און דעסט גלייכין האט זיך איסליכער בארימט מיט זיין חכמה.

האט זיך דארט איינער אנגירופין איך בין קלוגער פון אייך. ווארין איך בין קלוג ווי דער טאג. האט מען דאקטן שם פאשטאנען וואס ער זאגט. ער איז קלוג ווי דער טאג. האט ער זיך צו זיין אנגירופן. ווארין אלע אייזערע חכמות. קאן מען זיין צום אויף נעמען. וועט פון זיין מער גיט זיין. גאר איין שעה. כאטשע איסליכע חכמה נעמט זיך

חֲכֵמָה וְחֲכֵמָה הִיא נִלְקָחֶת מִיּוֹם אַחֵר,
כִּפְּי הַבְּרִיָּאָה שֶׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. כִּי
כָּל הַחֲכָמוֹת נִמְצְאוּ הֵם הַרְפָּבוֹת. (דעל פן
הַחֲכָמָה לִלְקַחַת מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִיָּה בּוֹ אוֹתוֹ הַבְּרִיָּאָה שֶׁמִּמֶּנָּה
הַחֲכָמָה), אֶף-עַל-פִּיכֶן יוֹלִים עַל יְדֵי
חֲכָמָה לִקְבֹּץ כָּל אֱלֹו הַחֲכָמוֹת בְּשֻׁעָה
אַחַת, אֲבָל אֲנִי חָכֵם כִּמּוֹ יוֹם שְׁלֹם.

(כל זה התבאר אותו החכם האחרון הנ"ל). עֲנִיתִי וְאִמַּרְתִּי אֵלָיו (הֵינִי זה הכבד פה הנ"ל אמר להחכם הנ"ל): כִּמּוֹ אֵיזָה יוֹם (הֵינִי כִּמּוֹ אֵיזָה יוֹם אֵתָה

(חכם) ? עָנָה וְאָמַר (הַחֲכָמִים ז' : ז') זֶה הַיּוֹנָה הַחֲדָשׁ
 הַזֶּה, הוּא חָכָם מִמֶּנּוּ, מֵאַחֵר שֶׁשְּׂאוֹל
 כְּמוֹ אֵיזֶה יוֹם, אֲכַל כְּמוֹ אֵיזֶה יוֹם
 שֶׁתִּרְצֶה, אֲנִי חָכָם ! וְעַתָּה יִקְשֶׁה, מִפְּנֵי
 מָה, זֶה שֶׁשְּׂאוֹל כְּמוֹ אֵיזֶה יוֹם הוּא
 חָכָם יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא חָכָם

פון איין אנדערן סאג. וועלדיג די בריאה וואס ס'ע
גיווען איז איטליכן סאג. ווארין אלע חכמות
זענען זיך הרבבות (והיינו מע מיטש צום אויף שטליכע זאכן
און איינע און דערפון מאכט מען די דאך. איבער דעם נעמט זיך
איטליכע חכמה פון דעם סאג, וואס קאן האט נאך באשאפן די
זאכן און דערפון נעמט מען די חכמות און מען מיטט אויף מיט
חכמה און מען מאכט די דאך וואס מען וויל מאכן זיכער אדער קושער
און דעסט לייזן) פון דעסט וועגן פארט קאן מען מיט
חכמה צום אויף זעמען אלע אייערע חכמות וועט
פון זיי מער ניט זיין גאר איינע. שעה. אבער דער
בין חכמה ווי א גאנצע איד. (אוי וואס זיך בארייט אדער

(דערמאנעט דער נאמען פון וואס ער דערשיינט דאס אלץ) ווי וועלכער
 סאגא (בלאזער ווי וועלכער סאגא ביסטו קלוג) האט ער זיך
 אנגערופן. אט דער איז קלוגער פון מיר. ווייל ער
 פרעגט ווי וועלכער סאגא. לויטשטיי ווי וועלכער
 סאגא איר ווילט אויז בין איך קלוג. לויטשטיי פאר
 גאסע וויידער איז דער קלוגער. ווייל ער האט
 געפרעגט ווי וועלכער סאגא. דער חכם איז זיך
 איך קלוג ווי וועלכער סאגא ער וויל. נאר ס'

בְּמִוּת אִיזָה יוֹם שִׁנְרָה, אֶף לֹשׁ מַעֲשֵׂה
שְׁלֵמָה: כִּי זֶה הָאִישׁ חֶסֶד הָאֱמֶת הוּא
בְּאֱמֶת אִישׁ גָּדוֹל מְאֹד, וְהוּא ^{(וְעַתָּה זֶה הַכֶּבֶד}
(שֶׁ), הוֹלֵךְ וּמִקְבֵּץ כָּל הַחֲסִידִים שֶׁל
אֱמֶת, וּמֵבִיא אוֹתָם אֶל זֶה הָאִישׁ חֶסֶד
הָאֱמֶת: וְעַקֵּר הַתְּהִיבוֹת הַזֶּמֶן ^{(כִּי הוֹמֵן עַצְמוֹ}
(וְהוּא נִבְרָא), הוּא עַל יְדֵי הַחֲסִידִים שֶׁל אֱמֶת,
וְזֶה הַכֶּבֶד כֶּה, הוּא הוֹלֵךְ וּמִקְבֵּץ כָּל
הַחֲסִידִים שֶׁל אֱמֶת, וּמֵבִיא אוֹתָם אֶל
זֶה הָאִישׁ חֶסֶד הָאֱמֶת כְּנֶל.

יֵשׁ הָרָה, וְעַל הָהָר עֹמֵד אֲבֹן, וּמִן
הָאֲבֹן יֹצֵא מַעֲיָן. וְכָל דְּבַר יֵשׁ לֹא לֵב,
וְגַם הָעוֹלָם בְּכָלֵּוּ יֵשׁ לֹא לֵב, וְזֶה הַלֵּב
שֶׁל הָעוֹלָם הוּא קֹמָה שְׁלֵמָה - עַם
פְּנִינִים וְיָדִים וְרַגְלִים וְכו' אֲבֵל הַצִּפְרָן

פֿאַרְהאַנדין אַ גאַנצע מעשה.

ווארין דער אמתיר איש חסד. איז וויער א גרויסער מאן. און אײך (דײַטש דער כבד פון וואס ער שטייט צו דאס אלץ) גיי אום און נעם צום אױף אלע אמת'י חסדים און ברענג זיי צו דעם אמת'י איש חסד. און דער עיקר זמן (דײַטש א פסאל ווי א צייט וואוין ער צייט אליין דײַטש א פסאל ווי און טעג און דער וועלט דאס אליין האט ווי אײך דעם תהדר במשאפון) ווערט גאר דורך אמת'י חסדים. און אײך גיי אום און נעם צום אױף אלע אמת'י חסדים און ברענג זיי צו דעם אמת'י איש חסד. וואס דערפאר ווערט דער זמן.

און סע איז פארהאנדן א בארג. און אויף דעם
בארג שטייט א שטיין. און פון דעם שטיין גייט א
קוואל. און איסליכע נאך האט א הארץ. און די
וועלט איז אנגעבן האט אויף א הארץ. און דאס
הארץ פון דער וועלט. איז א גאנצע קומה מיט א
שטיין און מיט הענט און פיס וכו'. לושמיר דער
גאנצער פון דעם פון דער הארץ פון דער
וועלט. איז הארציגער איידער איין אנדערענס
וועלט.

שֶׁל הַרְגֵּל, שֶׁל אוֹתוֹ הֵלֵב שֶׁל הָעוֹלָם,
הוא מְלֻבֵּב (בלשון אשכנזי "הארציקר") יוֹתֵר מִלֵּב
שֶׁל אֲחֵר. וְזֶה הִהָר עִם הָאֵבֶן וְהַמַּעֲזֵן
הַנִּיֵּל, עוֹמֵד בְּקֶצֶה אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם,
וְזֶה הֵלֵב שֶׁל הָעוֹלָם עוֹמֵד בְּקֶצֶה אֲחֵר
שֶׁל הָעוֹלָם, וְזֶה הֵלֵב הַנִּיֵּל עוֹמֵד
בְּכַנְגַּד הַמַּעֲזֵן הַנִּיֵּל, וְכֹסֶף וּמִשְׁתַּוָּקֵק
תָּמִיד מֵאֵד מֵאֵד לְבֹא אֶל אוֹתוֹ
הַמַּעֲזֵן, בְּהִשְׁתַּוָּקוֹת גְּדוֹל מֵאֵד מֵאֵד.
רְצוּעַת מֵאֵד לְבֹא אֶל אוֹתוֹ הַמַּעֲזֵן,
וְיֵבֶן זֶה הַמַּעֲזֵן מִשְׁתַּוָּקֵק אֵלָיו. וְזֶה
הֵלֵב, יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי חִלְיוֹת: אֶחָת - כִּי
הַחֲמָה רֹדֶפֶת אוֹתוֹ וְשׁוֹרֶפֶת אוֹתוֹ,
(וְחֲמָת שְׁהוּא מִשְׁתַּוָּקֵק וְרֹבֵץ לִפְנֵי וְלַחֲמָת אֶל הַמַּעֲזֵן),

וּחֲלִישׁוֹת הַשְּׁנִיָּה - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵב מִן

הארץ. און דער בארג מיט דעם קוואל שטייט אין
איינע עק פון דער וועלט. און דאס הארץ פון דער
וועלט. שטייט אין דעם אנדערן עק פון דער
ועלט. און דאס הארץ. שטייט אקעגן דעם
קוואל. און גלויבט און בענקט תמיד וייער אז סע
זאל קומען צו דעם קוואל. און דאס בענקען און
דאס גלויבטן פון דעם הארץ צוזאם דעם קוואל אז
גאר ווילד. און סע שרייט תמיד דאס הארץ אז סע
זאל קומען צו דעם קוואל. און דער קוואל גלויבט
צו דעם הארץ אויך. און דאס הארץ. האט צוויי
העלישט (דרייט צוויי שלאפטייט). איינס ווארן די וון
אגבט עס וייער. און ברענט עס. (ווייל סע בענקט אלץ
און וויל קומען צום קוואל). און דאס אנדערע שלאפטייט
האט דאס הארץ. מהמת דעם בענקען און דאס
גלויבטן וואס דאס הארץ בענקט און גלויבט תמיד.
און סע גייט גאר אויס צו דעם קוואל. און סע
שרייט אלץ סע זאל קומען צו דעם קוואל כנ"ל.
ווארן דאס הארץ שטייט תמיד אקעגן דעם
קוואל און שרייט נא גיוואלד. און סע בענקט אלץ

גָּדַל הַשְׁתֻּקָּה וְהַעֲגוּעִים שְׁהוּא
מִתְעַנֵּעַ וְכוֹסֶף תָּמִיד וּמִשְׁתֻּקָּה מָאָד,
בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ, אֶל אוֹתוֹ הַמַּעֲזִין, וְצוּק
וְכוֹ, פְּנִ"ל, כִּי הוּא עוֹמֵד תָּמִיד כְּנֶגֶד
הַמַּעֲזִין הַנִּ"ל, וְצוּק: "נָא גִיּוּרָא לֵד!"
וּמִשְׁתֻּקָּה אֵלָיו מָאָד פְּנִ"ל, וּכְשֶׁצָּרֶיךָ
לְנוֹחַ קָצָה, שִׁיחֶיהָ לוֹ אֲרִיכַת הַרוּחַ
קָצָה (שְׂוִירִין אַח אֶפְסִין), אֲזִי בָּא צָפוֹר גָּדוֹל
וּפּוֹרֵשׁ כְּנַפָּיו עָלָיו, וַיִּמְגֵן עָלָיו מִן
הַחֶמֶה, וְאִזּוּ יֵשׁ לוֹ נִיחָא קָצָה; וְגַם אֲזִי,
בְּשַׁעַת נִיחָא, הוּא מִסְתַּכֵּל גַּם-כֵּן כְּנֶגֶד
הַמַּעֲזִין וּמִתְעַנֵּעַ אֵלָיו; אַךְ מֵאַחֵר
שְׁהוּא מִתְעַנֵּעַ אֵלָיו כְּ-כֶּרֶךְ, מִפְּנֵי מָה
אֵינוֹ הוֹלֵךְ אֶל הַמַּעֲזֵן? אַךְ כְּשִׁרְצָה
לִילֵךְ יִלְהַתְקַרֵּב אֶל הַהֵר, אֲזִי אֵינוֹ

וַיֵּדַע וַיִּיָּדַע צוֹ דָּעַם קְנוּאָל כִּנְלִי. לִדְשִׁמִּיר אִזְ דָּאס
הָאָרֶץ בִּאדֹאָרְף יוֹד אֲבִיסֵל אָפְרוּצוֹן. אִזְ סַע וְאֵל יוֹד
אָפְסִאָפֶען אֲבִיסֵל. אוֹיז קוֹמֵט אַגְרוֹיִסער פּוֹיגִיל.
און פֿאַרשפּרִיט דִי פֿלִיגֶל אויף אִים און
פֿאַרשטעלס אִים פֿון דער ווין. דעמוֹלט רוט יוֹד
דָּאס הָאָרֶץ אָפּ אֲבִיסֵל. און אפילו דעמוֹלט אִז סַע
רוט יוֹד אָפּ. קוֹקס עס אויך אַקעגין דָּעם קְנוּאָל.
און פֿענקט אַלץ צום קְנוּאָל. לִדְשִׁמִּיר אִז סַע
פֿענקט יאָ אוֹיז צום קְנוּאָל. אַקְנוּאָס אִז ער נִיט
צום קְנוּאָל. גָּאָר ווי בִּאָלד דָּאס הָאָרֶץ וויל צו גִּין
נָהֵגט צום בֶּאָרג וואָס אויבִין אִז דער קְנוּאָל.
אוֹיז זְעָהט ער שוין נִיט אַרויס דָּעם שפּײַץ. קָאָן ער
נִיט זְעָהן דָּעם קְנוּאָל. און וויבִּאָלד ער קוֹקס נִיט
אויף דָּעם קְנוּאָל. גִּיט ער אויס. וואָרין גָּאָר זִין
חִית פֿון דָּעם הָאָרֶץ. אִז נָאָר פֿון דָּעם קְנוּאָל. און
אִז ער שפּײַט אַקעגין בֶּאָרג. זְעָהט ער אַרויס דָּעם
שפּײַץ בֶּאָרג וואָס דָּאָרט אִז דער קְנוּאָל. אָבער
תּוֹכָן וויבִּאָלד ער וויל שפּײַט צום בֶּאָרג. זְעָהט ער
שפּײַט. אִז אַרויס דָּעם שפּײַץ. (וואָרין אויז אִז דער
שפּײַט. אִז אַרויס בֶּאָרג. פון וויסן אִז מען שפּײַט. זעט מען אויס
און שפּײַט.)

י. על-ידי תוכחה שתוכיח - תנוח
בקבר בלא צער גיהנם, ותזכה לגן-
עדן.
יג. מתר לרחות בשתי ידיים את זה
שלא קבל ממך תוכחה.
יד. כל זמן שתוכחה בעולם - נחת-רוח
וטובה וברכה באה לעולם.
טו. על-ידי תוכחה נמתק הדין ונמשך
החסד.

חלק שני

א. מי שאין במעלות הצדיקות וגם אין
לו זכות אבות, ורוצה לקרב את בני
אדם לעבודת השם ותפלה - ישמר
את עצמו מנסיונות, ובפרט שלא
יתקנאו בו הרשעים.
ב. מי שמקרב את הרחוקים לעבודת
השם ותפלה, הברכות מסורים
בידו.
ג. מי ששמע תוכחה ואינו נתקבל
אצלו - ידע שיצטרף ללוות אצל
אחרים. וסימן לדבר: "בדברים לא
יוסר [עבר]" (משלי כ"ט)
- "עבר לזה לאיש מלזה" (שם כ"ב)
ה. אין מי שיכול לזרק דבורים לתוף
פיו של חברו מרחוק, אלא עד
שיכניס את חברו לבחינת עבור
תחלה.
ו. בזה שיוציאין לקראת אדם חשוב,
נתעוררין עשרה מאמרות שבהם
נברא העולם; גם על-ידי קרבת
הרחוקים גם-כן.

תפלה

א. צריך אדם להיות נכסף ומשתוקק
לשוב הכללי, אף-על-פי שימשך
לו לבד הפסד.
ב. המתפלל בבית-הכנסת כאלו הביא
מנחה טהורה.
ג. הקדוש-ברוך-הוא מצוי בבית-
הכנסת.
ד. על-ידי חנפה אין תפלתו נשמעת.
ה. על-ידי עסק התורה מתוה דחק
תפלתו נשמעת.
ו. המתפלל על חברו, והוא צריך
לאותו דבר - הוא נענה תחלה.
ז. מי שדעתו שפלה עליו, אין תפלתו
נמאסת.
ח. לעולם יקדים אדם תפלה לצהר.
ט. כל המאמץ עצמו בתפלה למטה,
אין צרים יכולים להסטינו
מלמעלה.
י. לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו
הכל מאמצין את פחו, ושיסעעוהו
מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא
יהיו לו מסטינים מלמעלה.
יא. תפלת אחר מועיל יותר מתפלת
עצמו; ואפלו צדיק צריך לתפלת
אחרים.
יב. מתר להתפלל על בעל לשון הרע
שימות, ושישתפח תורתו, ושלא
יהיה לו חלק לעולם הבא, ושלא
יהיו לו בנים חכמים.
יג. כל העוסק בתורה הקדוש-ברוך-
הוא עשה לו תפציו.

נחום הכלכל. נחום המדי. נחום הנזק.
נחום איש גם זו. נחום איש קדש
קדשים. נחום בר' סימאי. נחום בן
ירמיה. ר' נחום אחיה דר' אילא.
נחום בר נפח. ר' נחום בר פפא. נחום
שמעיה דר' אבהו. ר' נחום. נחום
איש גלגל. נחום בן קנה. נחומא בן
אפקשיון. רב נחומי בר אדא. רב
נחומי. ר' נחומי בר' זכריה. רב נחומי
בר חזיא בר אבא.

ר' נחוניא בן הקנה. קנה אבן גדור,
בנו נחום. רב נחוניא הגדול. ר'
נחוניא בן אלנן איש כפר הפבלי (נחום)
אחר: נחמיה בן אלנן איש כפר הפבלי
גודגדג. ר' נחוניא חופר שיחין. ר'
נחוניא בריה דרב יוסף. רב נחוניא בן
יוסף בן פסס. ר' נחוניא איש בקעת
בית חורטן. ר' נחוניא. ר' נחוניא
בית חורן.

רב נחמיה העמסוני. נחמיה איש
בית דלי. ר' נחמיה. נחמיה איש
שיחין. ר' נחמיה דיפו. נחמיה. ר'
נחמיה בר רב יוסף. ר' נחמיה חתניה
דבי נשיאה. ר' נחמיה בריה דרב
חגילאי. רבנא נחמיה. ר' נחמיה בר
עוקבן. ר' נחמיה בר מר עוקבן בריה
דר' יוסף. רבנא נחמיה אחיה דריש
גלותא. רב נחמיה ריש גלותא. רב
נחמיה בן אלעזר. רב נחמיה בר
שמואל בר נחמן. ר' נחמיה הספה. ר'
נחמיה בריה דר' חזיא בר אבא. רב
נחמיה בר יהושע.

רב נחמן. רב נחמן בר יעקב. רב
נחמן בר נחמן בר יעקב. רב נחמן בר
יעחק. רב נחמן ברב חסדא. רב נחמן
בר גוריא. רב נחמן בר כהן. רב נחמן
בר שמואל בר נחמן. ר' נחמן ברב
זבדא. רב נחמן בר רבא. רב נחמן בר
זכריה. רב נחמן בר מניומי. רב נחמן
בן פרטא. רב נחמן בר ברוך. רב נחמן
בר אבדימי. רב נחמן בר פפא. רב
נחמן מנהרדעא. רב נחמן בר איקא.
רב נחמן ברב אדא. נחמן סבא. רב
נחמן דיפו. רב נחמן בר הונא. רב
נחמני כהן.

נירלי. ניותי. ר' נחא בר סבא. ר'
נחומי. נימוס. ניקומכי. ניקנור. נתיאי
הארבלי. נתיאי איש תקוע. נתיאי
תלמיד שמואל. ר' נסא. ר' נסא
דיקסרין. ר' נפתלי. ר' נתן הפבלי. ר'
נתן בן אבישלוס. ר' נתן ברי. רב נתן
בר אושעיא. ר' נתן בר טובי. ר' נתן
בר מניומי. רב נתן בר' ברכיה. רב נתן
בר אמי. ר' נתן בר מר זוטרא. רב נתן
בר שילא ריש טבחיא דציפורי. רב
נתן בר אבא. רב נתן בר אבני. ר' נתן
כהן. רב נתן בר מר עוקבא. רב נתן
בר אסאי. רב נתן דרומאי. רב נתן. ר'
נתן ביראה. רב נתן אביה דר' הונא בר
נתן. רב נתן בן עמרם. נתן דצוציתא.
ר' נתנאל.

אות ס. סבא. סבי דפומבדיתא. סבא
דסורא. סבא קרויא או סרויה. סבי
דהגורניא. סבי דנזונא סבי דבי רב

לשמה, בלי שום פניות וגדלות וי שקרים, בלי שום פנה בשביל שום צד כבוד והתנשאות ומנהיגות ורפנות חס ושלום, רק למען שמך לבד באמת לאמתו. ועל ידי זה אצפה לתפס את דברי התורה היטב בלבי ומוחי ודעתי, ותפתח לי בתורתך שאצפה ללמד הרבה בכל יום, ולהבין כל דבר על בריו לאמתתו במהירות גדול, ולזכור היטב כל דבר שאלמד. ולא אשכח שום דבר ממשנתי, ולא יכלול אותי ולא יטריד אותי רבוי הלמוד, רק תרחיב לי בתורתך שתאיר בי פאור גדול ואצפה לתפסה ולקבלה במחי ולבי בדרך רוחניותה ודקותיה עד שתוכל כל התורה כלה לשכן בלבי ולזכרה היטב תמיד בלי שום שכחה כלל הפא מחשבות ונשמות חס ושלום.

אבינו שבשמים חונן לאדם דעת, המלמד תורה לעמו ישראל, ובנו לאור התורה אור החיים, באמת. "האירה פניך על עבדך הושיעני בחסדך" שיאירו לנו דברי התורה תמיד, עד אשר המאור שבה תחזיר אותנו למנוח, הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. ויקים בנו מקרא שכתוב: "ואני זאת בריתי אותם אמר יי, רוחי אשר עליך ודברי

אשר שמתי בפיך, לא ימושו מפיה ומפי ורעך ומפי ורע ורעך, אמר יי מעתה ועד עולם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי".

תפילה קיב

מיוסד על תורה קי"ב בליקוטי מוהר"ן

רבנו של עולם נותן התורה, רחם עלינו ונפנו לעסק בתורתך הקדושה לשמה בהתמדה גדולה ונצפה ללמד הרבה בכל יום ויום. ותשיענו בכל מקום שגלמוד שם לפרש הדבר היטב בלשון שאנו מבינים בו, באופן שנוצפה לעורר ולהמשיך עלינו רוחו של משיח, שהוא רוח אלהים המרחף על פני המים שהיא התורה, אשר הוא מחלל מפשעינו, וסובל מרעין וחלאים רבים ויסורים קשים מפשענו ומעוונותינו כדי לכפר עלינו, להצילנו מכל הצרות, לתת לנו מחיה בעבודתנו, לשום לנו שארית בארץ ולהחיות אותנו לפלטה גדולה. רחם עלינו ועלינו, ונפנו לעסק בתורה הרבה, ולפרש כל דבר היטב בלשון שמבינים בו, ובפרט בפשלומודים עם חברים ותלמידים, לפרש ולברר ולבאר להם כל דבר היטב בלשון שבינו בו, וינסו הדברים באזניהם ובלבביהם, באופן שתתעורר עלינו על ידי זה רוחו של משיח אשר הוא סובל מרעין עבדנו, ומוריד את עצמו ומלביש את עצמו בכמה וכמה לבושין, לבושי

חל, כדי להיות עמנו לחיותנו ולקיימנו בתקף הגלות המר והארץ הזה, רחם עלינו אבינו אב הרחמן, ועזרנו והושיענו בזכותו וכחו, והצילנו מהרה מכל הצרות ומכל הגזרות הן אותם שנגזרו עלינו, הן אותם שרוצים לגזר חס ושלום, כי "כשל כח הסבל". צור ישראל קומה בעזרת ישראל, ומהר להושיענו בעת צרה כזאת בכח וזכות משיח צדקנו קדוש ישראל. ויקים בנו מקרא שכתוב: "עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו, יענהו משימי קדשו, בגבורות ישע ימינו". ונאמר: "מגדל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדרך ולזרעו עד עולם". ונאמר: "יי עז למו ומעוז ישועות משיחו הוא. הושיעה את עמך, וברך את נחלתך, ורעם ונשאת עד העולם. יי הושיעה המלך יענונו ביום קראנו" אמן ואמן.

תפילה קיב

מיוסד על תורה קי"ב בליקוטי מוהר"ן

"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת יי, אשפילה בדרך תמים מתי תבוא אלי אתהלהך בתם לכבי בקרב ביתי, תם וישר יציוני כי קויתיד, ואני בתמי אלה פדני ורחמי". רבנו של עולם, מלא רחמים, התמים במעשיו, תם ומתקם עם תמימים, רחם עלי ונפני לתמימות באמת. ואצפה לקשר את עצמי באמת ובתמים לצדיקים

ובשרים ותמימים אמתיים שבדור אשר זכו לשמש צדיקים אמתיים ולקבל מהם דרך האמת והישר. ואצפה לסלק ולבער ולבטל כל חכמתי ושכלי ודעתי נגדם, כאלו אין לי שום שכל כלל, רק לקים כל היוצא מפייהם. ועל כל אשר יאמרו "כי הוא זה" ולא אסור ימין ושמאל. רחם עלי בעל הרחמים, והצילנו מכל מיני בלבולים ומכל מיני חכמות של העולם שאינם אמתיים רחם עלינו והצילנו מהם, אל ישעו אל דרכיהם לבי, ולא אסור מאמרי פיהם של הצדיקים הקדושים אמתיים המנהלים אותנו ברחמים באמת ובתמימות, על פי דרכי התורה שקבלנו מפי משה רבנו עליו השלום, שמרנו והצילנו מכל מיני כפירות ובלבולי אמונה הפאים מחכמות האלה. ונפנו והכניסנו לתוך דרכי התמימות באמת לאמתו באופן שאצפה לאמונה שלמה באמת, ולקיים את כל תורתך באהבה ובאמת ובתמים כל ימי חיי. "יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש". כי "אתה הוא יי האלהים אשר פחת פאכרם והוצאתו מאור פשדים, ושמתי שמו אברהם, ומצאת את לבו נאמן לפניך". כי הלא לפניך בתמימות כי היה ראש לכל המאמינים האמתיים התמימים והישרים העובדים אותך בתמימות ובפשטות באמת ובאמונה שלמה. בזכותו ובזכות כל הצדיקים

חזרה לתוכן העניינים

יום חמישי

לנצח עוד יום

מ"ח ע"א

מתניתין:

מי שלא בברה אשתו עדיין, וילדה שני זכרים תאומים ואין ידוע איזה הבכור, הרי האב נותן חמש סלעים לכהן, שהרי ודאי נולד לו בכור. ואם מת אחד מהן בתוך שלשים יום שעדיין לא הגיע זמן החיוב:

הרי האב פטור, כי הרי ספק הוא אם התי הוא בכור או לא, ומספק אינו נותן, שהכהן מוציא מחבירו הוא, ועליו הראיה.

ואם מת האב של התאומים, והבנים - שאין ידוע איזה מהם הוא הבכור - קיימים, כך הוא דינם לענין פדיון:

רבי מאיר אומר: אם נתנו פדיון לכהן עד שלא חלקו את נכסי האב - נתנו, ואין יכולים להוציא מהכהן, ואם לאו, שחלקו תחילה את הנכסים, הרי אלו פטורין, ויתבאר טעמו בגמרא.

רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים לכהן כבעל חוב, וחייבים לפרוע בין שניהם, ויתבאר טעמו בגמרא.

ואם ילדה תאומים זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום ואפילו מן הבנים, שהרי אין ידוע אם יש כאן בכור זכר כלל, והכהן מוציא מחבירו הוא, ועליו הראיה.

גמרא:

שנינו במשנה: מת האב והבנים קיימים, רבי מאיר אומר, אם נתנו עד שלא חלקו - נתנו, ואם לאו פטורין. רבי יהודה אומר, נתחייבו נכסים: ומקשינן: דמית האב אימות [מתי מת האב]? שהרי: אולימא בכגון דמית האב לאחר שלשים יום שכבר חל עליו חיוב הפדיון, הלאו תיקשי: וכי בהא אמר רבי מאיר כי חלקו - פטורין, והא

אשתעבר נכסיה של הא"ב - בחייו - לפדיון? אלא תאמר שמשנתנו עוסקת בכגון דמית האב בתוך שלשים יום שעדיין לא נשתעברו נכסיו כיון שעדיין לא חל החיוב. הרי אף זה קשה, כי:

מאי שנא כי חלקו שהם פטורים לפי רבי מאיר, ומשום דאזיל לגבי האי ומדחי ליה, דאזיל נמי לגבי האי ומדחי ליה [כל אחד מהבנים דוחהו לאמר: אני איני בכור] - כי לא חלקו נמי ושותפים הם בירושת האב, לזיל לגבי האי ולדחיה, ולזיל לגבי האי ולדחיה [ידחהו כל אחד לאמר: אני איני בכור, ומחלקי לא תיטול]? אמר תירץ רבי ירמיה:

משנתנו עוסקת בכגון שמת האב בתוך שלשים יום ולא נשתעברו הנכסים ביד האב, ודקשיא לך: ידחהו כל אחד ואחד, אימא לך: זאת אומרת, ממשנתנו יש ללמוד: שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת, ולקחו שדה בשותפות, הרי בעל חוב שיש בידו שטר על שם אחד מן השותפים ואין ידוע מי הלזה - גובה אותה מהם -

ומשום דאמר ליה המלוה לכל אחד מהם, ממה נפשך יכול אני ליטול בשדה זו, כי:

אי בדידך מסיקא, מנתא דידך קא שקולנא [אם כך אני נושא הריני נוטל את חלקך בשדה], ואי בחבירך מסיקא מנתא דחבירך קא שקולנא [ואם בחבירך אני נושא, הרי את חלקו אני נוטל] - ואף במשנתנו, כיון שוראי יש לו לכהן חוב חמש סלעים על אחד מהבנים, והם - עד שלא חלקו - הרי שותפים הם במה שירשו מאביהם, לכן יכול הכהן ליטול ממה נפשך.

אמר תמה רבא על יסודו של רבי ירמיה: מכיזי נכסי דבר איניש אינון ערבינן ביה [נכסיו של אדם הם הערבים לפרעון חובותיו] ומטעם זה גובים מכהבסין. והרי: מי איכא מזלי [היתכן דבר הזה], דלדידיה [לבעל החוב עצמו] לא מצי תבע ליה משום שהוא דוחהו לאמר: איני חייב, ואילו לערב מצי תבע ליה! וזה תנן:

"המלוה את חבירו על ידי ערב, לא יפרע מן הערב" וקיימא לך לפרש את המשנה: דלא יתבע מן הערב תחילה עד שיתבע תחילה את המלוה. ובכלל זה, שאם אינו יכול לתבע את ההוה אף את הערב לא יתבע!

אלא אמר רבא: לעולם עוסקת משנתנו בכגון שמת האב לאחר שלשים יום. כי אם מת האב קודם שלשים, אין הכהן יכול לגבות כלום וכסברתו של רבא. ודקשיא לך: והרי נתחייב האב ונשתעברו נכסיו. אימא לך:

ואי דאיכא נכסי טובא הכי נמי דשקיל [אילו היתה עוסקת משנתנו בכגון שיש בנכסים - שהותיר האב ונשתעברו - כדי שתי פעמים משיעור החוב, אכן אין ספק שהיה הכהן נוטל מן הנכסים שנשתעברו ביד האב] ואפילו לאחר שחלקו, וכפי שיתבאר שממחצית הירושה אכן אין ספק שיכול הכהן ליטול - ואולם הכא במשנתנו במאי עסקינן:

בכגון דליכא בנכסים שהוריש האב אלא כדי חמש סלעים בלבד. שבאופן זה אף שכדי מחצית מחמשת הסלעים היה לו ליטול, מכל מקום סובר רבי מאיר שלאחר חלוקה אינו נוטל כלום. והטעם בכל זה הוא:

כי מלוה על פה [היינו כל חוב שאינו כתוב בשטר] אין בעל החוב יכול לגבותו אלא מיושר, אבל אינו יכול לגבותו מלקוחות, וכאשר יתבאר -

וממילא דבשני יורשים שחלקו אינו יכול לגבות אלא חצי, ומשום דכולי עלמא [רבי מאיר ורבי יהודה שנחלקו במשנתנו] אית להו דרב אסי, דאמר רב אסי: האחזן שחלקו את ירושת אביהם, הרי שביחס למחצה מן הירושה הרי הם חשופים יורשין, ואילו ביחס למחצה הנותרת הרי הם חשופים כלקוחות. נמצא, שאין הם חייבים לתת מנכסיהם למלוה על פה, אלא מן המחצה שהם חשופים עליו כיוורשים -

וחוב של פדיון הבן הרי הוא כמלוה על פה, ומשום דכולי עלמא [רבי מאיר ורבי יהודה] אית להו מלוה הכתובה בתורה כפדיון הבן

רבי יהודה בעיקר השעבר. והרי "חייב גברא" מובעי ליה למימרי? כלומר, היה לו לשנות "ירבי יהודה אומר: חייבין", ויהיה משמעו: שאינם פטורים לגמרי כדברי רבי מאיר, אלא את מחצית הפדיון מיהא יתנו?

ועוד תניא: רבי יהודה אומר: האחזן שחלקו, אם יש עשרה זון [שהם שני סלעים ומחצה, כי הסלע ארבעה זון] לאח זה, ועשרה זון לאח זה, הרי אלו היורשים חייבין ליתן חמשה סלעים, ואם לאו הרי אלו פטורין -

ומאי עשרה זון לזה, ועשרה זון לזה? אולימא שיש לכל אחד שנים ומחצה סלעים בין מן המחצה דירושה בין מן המחצה דלקוחות, כך אי אפשר לומר, שהרי:

אלמא [בהבדל] שלדעת רבי יהודה "חמש ואפילו

שחלקו ונעשו כלקוחות על מחצית הירושה, נמצא, שאין הכהן יכול ליטול אלא חצי חמש, ושבו אינו נוטל כלום.

ואילו רבי יהודה סבר: חמש סלעים ואפילו חצי חמש, ולכן בין שחלקו ובין שלא חלקו - יטול הכהן, דהיינו: קודם שחלקו יטול חמש סלעים, ולאחר שחלקו יטול מחצית מחמשת הסלעים.

ומקשינן עלה: אי הכי, כפירושך, וכי מתאים הלשון "רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים",

שמשמעו: רבי יהודה חידש שחל שעבוד על נכסים? והרי לא בזה נחלקו, אלא אף לרבי מאיר נשתעברו הנכסים ביד האב, אלא מתוך שהפסיד מחצה כי נעשו הבנים כלקוחות, סובר רבי מאיר שהפסיד את הכל, ואילו לרבי יהודה מה שיכול הוא ליטול - יטול, ואין חידושו של

מ"ח ע"ב לאו ככתובה בשטר דמאי - ודכולי עלמא אית להו דרב

פפא, דאמר רב פפא: מלוה על פה גובה מן היורשים, ואינו גובה מן הלקוחות. נמצא, שלדעת כולם אין לכהן זכות לאחר חלוקתם אלא במחצית הירושה - שתורת יורשים יש להם עליה - שהיא מחצית מן החוב כי הרי לא השאיר האב אלא חמש סלעים בלבד, ולפי זה יתבאר טעם מחלוקתם:

והכא במשנתנו בחמש סלעים ולא חצי מחמש סלעים קמפולגי רבי מאיר ורבי יהודה:

דדבי מאיר סבר: חמש ולא חצי חמש, ולכן סובר רבי מאיר, שלפני החלוקה כשעדיין הם יורשים על כל חמשת הסלעים, הרי הכהן נוטל את כל חמשת הסלעים מכח שעבוד האב, אבל לאחר

ת הש"ס

פ רעז"י

ר איניש אינזן

ז. גרשום

[illegible]

מח.

עין משפט
גר מצוה

שיטה מקובצת

[illegible]

חצי חמש! שהרי בין שניהם לא יתנו אלא עשרה זה בלבד, כי מן המחצה שהם לקוחות לא יתנו כלום -

ואי הכי, מאי איריא עשרה, והרי אפילו אם יש לכל אחד בציר **מעשרה** - נמי יתנו כל אחד מחצית חלקו ופחות שבין הכל אין מגיע אפילו לחצי חמש, כי מה לי חצי חמש מה לי פחות מכך.

אלא פשיטא, כונת רבי יהודה לומר, שאין הם חייבים אלא אם יש עשרה זוז דירושה לה **ועשרה זוז דירושה לזה**, כי אז בין הכל יתנו חמש סלעים שלמים, אבל אם ירשו פחות מכך לא יתנו כלום, כי "חמש ולא חצי חמש" -

אלמא חמש ולא חצי חמש סבירא ליה, שלא דביריך דברתו שהוא סובר "חמש ואפילו חצי חמש!"?

אלא מפרשת הגמרא את טעם מחלוקתם באופן אחר. והכא במאי עסקינן - כפי שנתבאר בפירוש הקודם - בכגון שלא הניח אביהם אלא חמשה סלעים, שני סלעים ומחצה לזה ושני סלעים ומחצה לזה -

ודכוילו עלמא - בין רבי מאיר ובין רבי יהודה סברי - **חמש ולא חצי חמש**, ומתבאר טעמו של רבי מאיר כפי שנתבאר בפירוש הקודם. ואף רבי יהודה מודה לו בעיקר דין זה, אלא שהוא סובר: יטול הכהן את כל חמשת הסלעים וכפי שיתבאר. והיינו דאמרין בברייתא, שאף רבי יהודה לא חייב אלא כשיש שם בין הכל חמשה סלעים - **והכא דברב אסי** - שאמר "מחצה וירשין ומחצה לקוחות" - **ורב פפא** שאמר - מלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות - **קמפולגי**. כלומר: רבי מאיר סובר כרב אסי ורב פפא, ולכן אינו נוטל כלום, וככל אשר נתבאר בפירוש הקודם. אבל בדעת רבי יהודה יש לפרש בשני אופנים: האחד: רבי יהודה סובר שביחס לכל הירושה הם חסושים וירשנים, ונמצא שיש לכהן זכות בכל חמשת הסלעים.

השני: רבי יהודה חולק על רב פפא, וסובר שמלוה על פה גובה אף מן הלקוחות, ושבו לא איכפת לן שמחצה מן הירושה היא לקוחות, ויש לכהן זכות בכל חמשת הסלעים ולכן הוא גובה. מוסיפה הגמרא לבאר, **ואיכא דמתני ליה** - למשא ומתן **אסיפא**, היינו אדברי רבי יהודה. כלומר:

לפי הסוגיא דלעיל הקושי היה בדברי רבי מאיר לבד שלא ידענו לפרשם, ולכן הצרכנו לפרש כאשר פירשנו. ואילו יש שהיו מצריכים לפרש שלא כפשוטו משום דברי רבי יהודה שהם מוקשים. שהרי שנינו: **רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים**, ותיקשי: **דמית האב אימת** (מתי מת האב), **אילומא דמית האב לאחר שלשים**, **מכלל דרבי מאיר סבר: כי חלקו פטורין** אף שמת האב לאחר שנתחייב. וזה הרי לא יתכן דאא **אישתעבדי נכסי** (השתעבדו נכסי האב) ולמה לא יטול הכהן -

אלא תאמר לפרש את משנתנו בכגון שמת האב בתוך שלשים יום. הלא תיקשי דברי רבי יהודה: והרי כיון שמת האב תוך שלשים יום לא נשתעבדו הנכסים מכא האב, ואנו באים לגבות רק מכא חייבי הבנים, ואם כן: **כי חלקו אמאי מחייב רבי יהודה**, והרי לזיוול לגבי האי **לירחיה** ולזיוול גבי האי **לירחיה** (אם יתבע את חלקו של זה

ידחהו לאמר: לא אני הבכור, וכן ידחהו גם השני) ועל זה אמר רבי ירמיה באופן אחר:

זאת אומרת: שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ויצא על יוסף בן שמעון שטר חוב, ואין ידוע איזה הוא - ולקח אחד מהם שרה מחבירו, הרי הבעל חוב גובה אותה ממנו, ומשום דאמר ליה המלוה לקונה, ממה נפשך יש לי זכות בשדה זו, כי:

אי ביריך מסוקנא הרי מנתא דירך קא שקולנא, ואי בחברך מסוקנא הרי לדידי קדימנא **משתעבדי** (אם כן אני נושא הריני לוקח אותה, ואף אם איני נושא אלא בחברך, הרי אני קודם לך בזכות שדה זו, שהרי השתעבדה לי ביד המוכר לך).

הוא הדין במשנתנו שיכול הכהן לגבות ממה נפשך, ומשום דסבר רבי יהודה "האחים שחלקן לקוחות הן", ופדיון הבן יכול לגבות מן הלקוחות, ואם כן, גובה ממה נפשך:

אם אתה הוא הבכור מה טוב, ואם אחיך הוא הבכור הרי קנית ממנו את חלקך, ואני גובה מכא אחיך.

אמר תמה רבא:

מכרי נכסיה דרב אינש אינון ערבין ביה (נכסיו של אדם הם הערבים לפרעון חובותיו) ומטעם זה גובים מהנכסים. והרי:

מי איכא מידי, רלדידיה (לבעל החוב עצמו) **לא מצי תבע ליה** משום שהוא דוחהו לאמר: איני חייב, ואילו **לערב מצי תבע ליה! והתנן:**

"המלוה את חבירו על ידי ערב, לא יפרע מן הערב" וקיימא לן לפרש את המשנה: **דלא יתבע מן הערב תחילה** עד שיתבע תחילה את הללו. ובכלל זה, שאם אינו יכול לתבוע את הללוה אף את הערב לא יתבע. ואם כן, אין יכול הוא לומר לקונה, שמשעבדת היא לו מחמת חובו של המוכר?

וכולה כלישנא קמא, היינו דרבא פירשה כפי שפירשה לעיל, ושוב הדרגין בן ומפרשין, דברב אסי או דברב פפא נחלקו.

מתניתין:

א. **שתי נשים של איש אחד שלא ביכרו, וילדו שני זכרים** ואין ידוע מי של מי:

הרי האב נותן עשרה סלעים לכהן, שהרי יש לו שני בבורים.

ואם מת אחד מהן בתוך שלשים יום:

אם לכהן אחד נתן את שני הפדיונות, הרי זה **יחזיר לו חמש סלעים**, שהרי נפטר מלפדות את אחד מהם.

ואם לשני כהנים נתן, אינו יכול להוציא מידם, שהרי כל כהן אומר: שלי הבכור החי ושל חבירי הבכור המת.

ואם ילדו זכר ונקבה, או אפילו שני זכרים ונקבה נזכר לו חזר ונקבה לזו) אך אין ידוע אם הנקבה קדמה או הזכר:

הרי זה נותן חמש סלעים בלבד לכהן, כי אינו מחייב לפדות מספק את השני.

ואם ילדו שתי נקבות וזכר (נקבה לזו, ונקבה חזר לזו, ואין ידוע מי קדם), או שילדו שני זכרים ושתי נקבות (זכר ונקבה לכל אחת) ואין ידוע מי קדם:

אין כאן לכהן כלום, שהרי ספק הוא שמא אין כאן בכור כלל.

ב. אם משתי הנשים אחת כבר ביכרה ואחת שלא

ביכרה, וילדו שני זכרים:

הרי זה נותן חמש סלעים לכהן, שהרי ודאי ילדה אשתו - שלא ביכרה עדיין - בן זכר.

ואם מת אחד מהם בתוך שלשים יום, הרי האב פטור לגמרי, כי שמא מת הבכור.

ואם מת האב, והבנים קיימים:

רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו - נתנו, ואם לאו, פטורין. וכדמפרשין שיטתו בבבלין זה לעיל בגמרא על המשנה הקודמת.

רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים, וכדמפרשין שיטתו בבבלין זה לעיל בגמרא על המשנה הקודמת.

ואם ילדו שתי הנשים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, שהרי אפשר שהנקבה היא זו של האשה שלא ביכרה, ואין כאן בכור.

ג. **שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו, וילדו שני זכרים:**

זה נותן חמש סלעים לכהן, וזה נותן חמש סלעים לכהן.

ואם מת אחד מהם בתוך שלשים יום:

אם לכהן אחד נתנו, יחזיר להם חמש סלעים, שהרי ודאי יש בידו חמש סלעים שאינם שלו, ויחלקן ביניהם. ומיהו בגמרא פריך עלה: כיון שאין ידוע למי הוא חייב, יכול לדחות כל אחד ולומר לו לחבירך אני חייב, ומפרשין לה בבא בהרשאה.

ואם לשני כהנים נתנו, אינם יכולים להוציא מידם, שהרי כל כהן אומר: בכורי החי, ושל חבירי המת.

ואם ילדו זכר ונקבה ואין ידוע מי למי:

האבות פטורין, שהרי ספק הוא אם יש בביתם בכור, ואילו הכן שהוא ודאי בכור חייב לפדות את עצמו.

ואם ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים, באופן שספק הוא שמא אין כאן בכור כלל:

אין כאן לכהן כלום.

ד. אם אחת מהנשים ביכרה, ואחת שלא ביכרה, והיו של שני אנשים, וילדו שני זכרים:

זה שלא ביכרה אשתו, נותן חמש סלעים לכהן. ואם ילדו זכר ונקבה ואין ידוע מי למי:

אין כאן לכהן כלום, שהרי שמא אין כאן בכור כלל, כי הזכר היה של זו שבכר ביכרה.

גמרא:

שנינו במשנה: שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו, וילדו שני זכרים, זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם חמש סלעים, אם לשני כהנים נתנו, אינם יכולים להוציא מידם: ומקשינן על מה ששינוי שאם נתנו לכהן אחד יחזיר להם חמש סלעים כיון שהוא בדאי חייב לחזיר:

מאי שנא, שאם נתנו לשני כהנים שאין אחד מהם חייב להחזיר, ומשום דאזיל כל אב לגבי האי כהן ומדחי ליה לאמר: שלי החי. ואזיל כל אב לגבי האי כהן ומדחי ליה לאמר: שלי החי - והרי אם נתנו שניהם לכהן אחד נמי, לזיוול הכהן לגביה דחד אב, ולירחיה לאמר: לחבירך אני חייב כי שלו המת, ולזיוול עוד הכהן לגביה דהאי אב, ולירחיה לאמר: לחבירך אני חייב?

בִּיד־כְּסִיל: דְּלִיּוֹ שָׁקִים מִפֶּסַח וּמִשָּׁל בְּפִי כְּסִילִים: הַ בְּצִרּוֹר אָבֵן בְּמִרְגָּמָה בִּין־נֹתֵן לְכִסִּיל כְּבוֹד: וְחוֹחַ עָלָה בִּיד־שָׁפּוֹר וּמִשָּׁל בְּפִי כְּסִילִים: רֶב מִחוּל־לִפְלֹ וְשֹׁכֵר כְּסִיל וְשֹׁכֵר עֲבָרִים: פְּכָלֵב שָׁב עַל־קֶאוּ כְּסִיל שׁוֹנֶה בְּאוֹלֶתוֹ: יֵי רְאִיתָ

רש"י

חמס שחבירו זועף עליו על שליחות הכסיל: (ז) דליו שוקים מפסח. גבהו כמו דלו עיני (ישעי' לח) השוקים של כל אדם נראין לפסח גבוהים ממנו, ודבר זה משל כפי כסיל האומר אותו על לימוד החכמה איך אנו באים ללמוד החכמה נפלאה וגבוהה היא ממנו, המשל אומר דליו שוקים מפסח: (ח) במרגמה. פרונדול"א בלעז שאבן שזוררין בו לא להתקיים היא שם שעומד' להזרק כך הנותן לכסיל כבוד אינו של קיימא, ורז"ל דרשו על המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון שהוא כזורק אבן למרקוליס: (ט) חוח עלה ביד שבור. כחוח שהוא נדבק ביד שבור כן המשל האומר למטה נדבק בפי הכסיל להיות להם לחוח ולקרן מכאיב, ומהו המשל: (י) רב מחולל בל

מצודות ציון

עקני' (ירמיה יג) שטוף הסרה: (ז) דליו. עני הרמה כמו דלו עיני למרום (ישעי' לח): שוקים. שוקי הרגלים: מפסח. ממגר: (ח) בצרור. עני קשירה כמו לרז כספו (בדלשית טז): במרגמה. כן יקרא הקלע על כי רוגמים ומשליכים האנשים והוא מל' צנץ ירגמו (ויקרא ס: (ט) חוח. מין קוז כמו החוט אשר צלצון (מלכים ב: י: (י) רב. מל' מריצה: מחולל. מל' חלל והרג: עוברים. ר"ל בעלי עצירה עוצרים על דת: (יא) קאו.

מהר יבוה את עצמו במעשה כסילות: (ט) חוח. כמו הקרן העולה ביד שבור שהוא נדבק כפיו ומזיק בו לאחרים כן המשל אשר בפי הכסילים יזיק לעצמו ולאחרים: (י) רב. איש ריב ירבה חללים כל הקרב ואין מי יגש אליו אבל ישיכר את הכסיל ואת העוברים על דת למען יהיו הם בחברתו להכאיב עמהם את הבריות: (יא) ככלב. כמו הכלב אשר דרכו לחזור ולאכול את המאכל אשר קאה מגופו ולא

אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לְכִסִּיל מִמֶּנּוּ: יֵי אָמַר עֲצֵל שָׁחַל בְּדֶרֶךְ אֲרִי בֵּין הָרְחוֹבוֹת: הַ הִדְלֹת תִּסּוֹב עַל־צִירָה וְעֲצֵל עַל־מִטָּתוֹ: טוֹ טָמֵן עֲצֵל יָדוֹ בַּצִּלְחַת נִלְאָה לְהִשְׁבִּיהַ אֶל־פִּיו: טז חָכָם עֲצֵל בְּעֵינָיו מִשְׁבַּעַה מְשִׁיבִי טָעַם: זֵי מַחְזִיק בְּאֲזִנֵּי־כֶלֶב עֶבֶר מִתְעַבֵּר עַל־רִיב לֹא־לוֹ: חַ פִּמְתַּלְחֵלֶה הִירָה זָקִים חֲצִים וּמוֹת: יט כֵּן־אִישׁ רַמָּה אֶת־רַעְיוֹ וְאָמַר הֲלֹא־מִשְׁחָק אָנִי:

רש"י

ענין כאן: (טו) בצלחת. ביורה חמה נותן ידו מפני הקור: (טז) משיבי טעם. חכמים: (יז) מחזיק באזני כלב. העובר להתעבר על ריב לא לו הרי הוא כאוחז באזני כלב הגורם שישכנו על חנם: (יח) כמתלחלה. כמתגיע לירות זיקים של אש כמו ובזיקות בערתם

מצודות ציון

מל' הקאה: שונה. מל' טעם: (יג) שחף. שם משמות האריות: (יד) צירה. רגל הדלת הנמון נחור המפסח וכן נאמר נדכן שאלה נהפכו עליה לזריה (ש"ה ד): (טו) בצלחת. שם לל' נשול כמו וזכודים וצלחות (ד"ה ב: טז) גלאה. עני עייפות כמו ונלחו מארץ (שמות י: יח) כמתלחלה. עני יגיעה ועייפות כמו ומלה ארץ מארץ (בדלשית טז): הוירה. עני השלטה כמו ירה ציס (שמות טו): זקים. נלוחות כמו מאורי זיקות (ישעי' ג:)

מצודות דוד

יבין כי בעבור רוע המאכל קאה אותו ומה לו לאכלו שוב כן הכסיל שונה לעשות שוב אולתו אשר נכשל על ידו ולא יבין: (יב) ראית. כאשר תראה איש חושב עצמו בעיניו לחכם ולא כן הוא הנה יש תקוה להמחזיק עצמו לכסיל יותר ממנו כי הוא ילמד ויתחכם אבל המחזיק עצמו לחכם לא יחפוץ ללמוד מזולת: (יג) אמר עצל. לרוב העצלות יגזים לומר איך אלך הלא שחל בדרך וגו' ואהיה נטרף: (יד) הדלת. כמו הדלת תסבב

עצמה על הציר הנה והנה ולא תצא ממנה כן העצל יתהפך על מטתו ולא יקום: (טו) טמן. הנה העצל יתעצל במלאכה וכל היום עוסק באכילה וירידו טמונים בצלחת לקנח התבשיל המתדבק בו והנה בסופו יהיה נלאה ועף להשיב ידו אל פיו להשיב בה המאכל והוא ענין מליצה לומר שיסחר לחמו וכאלו נלאה להשיב המאכל אל פיו: (טז) חכם עצל. העצל הוא חכם בעיני עצמו יותר משבעה רואי פני המלך היוצעים להשיב טעם על כל אשר ישאלום כי בעבור העצלות יתחכם למצוא טעם על בטול המלאכה: (יז) מחזיק. כמו האוחז באזני כלב הנה הוא גורם לעצמו נשיכת הכלב כן המתמלא עברה וזעם להתעבר ולכעוס על ריב שאין נוגע אליו כי כאשר יוזק בדבר הזה הוא גרם לעצמו: (יח) כמתלחלה. כמו המתייגע לזרוק ניצוצים של אש הנכבדים טרם יבואו אל מי שזרקם ולא יזיק אותו הנה עכ"ז לא יגע לריק כי כוונתו לאמן ידו לזרוק בו חצים ודברים הממיתים: (יט) כן איש. כן המרמה את רעהו וכאשר ירגיש בדבר ישיב לומר הלא לשחוק עשיתי וכונתי היתה לגלות לך הנה ירוע תדע שלא כן הוא והשמרו ממנו כי דעתו לרמות כאשר ימצא ידו:

משלי פרק כו

בַּאֲפֶס עֲצִים תִּכְבֶּה אִשׁ וּבֵאִין נִרְגָן יִשְׁתַּק מְדוֹן: ^א כַּ פַּחַם לִגְחָלִים וְעֲצִים לֹאֵשׁ וְאִישׁ מְדוֹנִים מְדִינִים לְחִרְחָר־רִיב: ^ב דְּבָרֵי נִרְגָן כַּמְתַּלְהָמִים וְהֵם יִרְדּוּ חֲדָרֵי־בָטָן: ^ג כֶּסֶף סִיגִים מִצִּפָּה עַל־חֲרָשׁ שִׁפְתִּים דֹּלְקִים וְלִב־רַע: ^ד בִּשְׁפָתוֹ בִּשְׁפָתוֹ יִנְכַּר שׁוֹנֵא וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁית מִרְמָה: ^ה כִּי־יִחַנֵּן קוֹלוֹ אֶל־תֹּאמָר־בּוֹ כִּי שִׁבְעַת תּוֹעֲבוֹת בִּלְבּוֹ: ^ו תִּפְסֶה שְׁנָאָה בְּמִשְׁאוֹן תִּגְלָה

רש"י

על החרש שצורפין אותו בו והוא מבחיק כאלו הוא כסף ואין בו תועלת כן שפתיים דולקים ולב רע הרודפים אחר הבריות להסיתם בחלקות ומדברים אחד בפה ואחד בלב ולב רע נראין כאוהבין והם אויבים: דולקים כמו דלקת אחרי (בראשית לא): (כד) ינכר שונא בדבורו מתנכר השונא שלא יכירו שהוא שונא, דישקונייש"ט בלעז: (כו) תכסה שנאה העושי מעשיו במחשך ומכסה במשאון שהוא חושך (ס"א שואת השן) את

מצודות דוד

(כ) באפס הוא כענין לא כמו ואפס כמוני (ס"ט טו): נרגן ממלוגן: (כא) פחם הס מלגס כנוים כמו נופח בלש פחם (ס"ט לו): לחרחר להנעיר לש המריבה והמרון והוא מלי והענמות יתרו (יחזקאל טו): (כב) כמתלהמים ענין הכאה המשגרת והוא הפוך מן יהלמני לדיק (ספסל קק): (ג) סיגים הוא פסולת הכסף: מציפה ממופה: דולקים ענין רדיפה כמו דלקת אחרי (בראשית לו): (כד) שבע ר"ל הרבה וכן שבע יפול לדיק (לעיל כד): (כו) במשאון בחושך כמו המתלונן: (ג) כסף סיגים כמו המצפה כלי חרס בכסף המעורב בסיגים הנה כאשר יראה הרואה כי סיגים המה יתן לב לבחון בפנימיותם וימצאם חרס כן השפתיים הרודפים אחר אהבת הבריות ובלבו יחשוב מרמה הנה כאשר ימצא בשפתי וימצאם רע ואם מעט הוא ידוע תדע שלבו מלאה ודון: (כד) בשפתיים בחלקקות שפתי עישה השונא עצמו כאלו הוא נכרי מן השנאה ואינה עמדו אבל בקרב לבו ישים המרמה ואינה עוברה: (כז) כי יחנן אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו: (כו) תכסה השנאה בחושך ר"ל העושה דבר השנאה והרעה במקום

משלי פרק כז

צח

רַעְתּוֹ בִּקְהָל: ^א כִּדְרֵה־שַׁחַת בָּהּ יִפֹּל וְגִלְלֵא אָבִין אֵלָיו תָּשׁוּב: ^ב לִשְׁוֹן־שֶׁקֶר יִשְׁנֵא דַבְיוֹ וּפֶה חָלָק יַעֲשֶׂה מִדְּחָה: ^ג כִּז « אֶל־תִּתְּהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר כִּי לֹא־תִדְעַ מַה־יֵּלֵד יוֹם: ^ד יִחַלְלֶךָ זֶר וְלֹא־פִיךָ נִכְרִי וְאֶל־שִׁפְתֶּיךָ: ^ה כִּבְד־אָבִין וְנִטְלֵה הַחוּל וּכְעַס אוֹיֵל כִּבְד־מִשְׁנִיָּהֶם: ^ו אֲכֹזְרִית חֲמָה וְשֹׁטֵף אָף וּמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְאָה: ^ז טוֹבָה תּוֹכַחַת מְגִלָּה מֵאֲהָבָה

רש"י

הדבר השנאי להקב"ה סוף שהקב"ה מגלה רעתו בקהל שיכירו בו שהוא רשע: (כו) כורה שחת כגון בלעם שהשיא עצה בלבק על ישראל והפיל מהם כ"ד אלף ובא למדין לתבוע שכרו ונהרג ביד ישראל: וגו' כלומר סופו של המעמיד מכושל שיכשל בו: וגו' אבן מגללו ממקום למקום שיכשלו בו בני אדם, ואגדה פותרו באבימלך שהרג שבעים אחיו על אבן אחת וסוף מת באבן שנתמלך אשה פלח רכב ותרץ לגלגלו וגו' (שופטים טו): (יח) ישנא דביו מי

מצודות ציון

אמש שואה ומשואה (יחזקאל לו): (כו) כורה מופר כמו נזר כלה (ספסל לו): שחת נזר כמו ויפול נשמת (ס"ט לו): וגו' מלי נגללו וסננו: (כז) דביו ענין שצירה וכמיתה כמו לו דכו נמזוכה (מנחם לו): מידחה מלי דמיה: (א) תתהלה מלי הללו וזכנו: י"ד עניינו מקרה וכן אלה מולדות יעקב (בראשית לו) ולפי שזמון מוליד הקורות אמר ילד יוס: (ג) ונפלא ענין משא כמו נטילי כסף

משקבל לשון הרע שונא את הנדכאים תחתיו שכן על לשון הרע דרף שאלו לדוד והרג נוב: ופה חלק פה של חלקקות: יעשה מידחה עושה דיחוי שדוחה את מקבלו מעל הקב"ה: (א) אל תתהלה אל תתפאר עכשיו בדבר שעתיד להיות ליום מחר: כי לא תדע מה ילד יום. שוא היום יולד שום רעה שיבטל מחשבות מחר: (ג) ונפלא משא: וכעס אויף. שהאויול מכעיס להקב"ה גורם להביא כעס לעולם: (ד) ושמף אף, ומי ינמזוד לפני קנאתו של קנא ונקם:

מצודות דוד

שאין אנשים רואים הנה סוף הדבר תגלה רעתו בקהל רב ואז יקבל גמול הרעה: (כו) כורה החופר בור לגלגל חבירו סופו הוא עצמו יפול בה וכן הגולל אבן על חבירו סופו תשוב אליו וכפל הדבר במ"ש ור"ל החורש רעה על חבירו הוא עצמו יוכשל ברעתו: (כז) לשון שקר. איש שקר ישנא את הנדכאים בשקרי ואף אם לא גמלוהו רע כי יחשוב שאויבים המה לו על כי נדכאו בשקרי אבל פה חלק ידחה את השנאה ההיא ר"ל אם ידבר אליו חלקקות להראות בעצמם כאלו אינם יודעים מדברי שקריו אז השנאה ההיא נדחית מעצמה: (א) אל תתהלה אל תשתבח עצמך במה שתבטיח לעשות ביום מחר כי לא תדע מה דבר יקרה כי פן יקרה דבר אשר לא תוכל עשוהו: (ג) יחללך ר"ל אף בדבר שכבר עשית יחללך זר וגו' נכרי וגו' הוא כפל הדבר במ"ש: (ג) כובד. הנה האבן יש לה כובד רב וגם החול משאו רב אמנם כעס האויול כבד לשאת ולסכול יותר משני אלו כי מחסרון הדעת ירבה לכעוס: (ד) אכזריות. החמה מביא לידי אכזריות והאף יסית לשטוף ולאבד ולפני בעל קנאה מי יוכל לעמוד ולהתקיים כי קשה היא עון יותר מהחמה והאף כי בעל הקנאה יבחר ברע כשתהיה גם לזולתו משיבחר הטוב לו ולזולתו: (ה) תוכחת מגילה. אף המורה על המורה ומכלים

יוסי אומר, שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. אמרו לו, אף הוא נעשה זבל, שנאמר (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החכם:

ד. שאל פרוקלוס בן פלוספוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר לו, כתוב בתורתכם, ולא ידבק בידך מאומה מן החכם. מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר לו, אין משיבין במרחץ. וכשנצא אמר לו, אני לא כאתי בגבולה, היא באת בגבולי. אין אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי, אלא אומרים, נעשה אפרודיטי נוי למרחץ. דבר אחר, אם נותנין לה מומן הרבה, אי אתה נכנס לעבודה

זרה שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה, וזו עומדת על פי הביב וכל העם משתינין לפניה. לא נאמר, אלא אלהיהם. את שנוהג בו משום אלוה, אסור. ואת שאינו נוהג בו משום אלוה, מתר:

ה. הגוים העובדים את ההרים ואת הגבעות, הן מתרים ומה שעליהם אסורים, שנאמר, (דברים יז) לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת. רבי יוסי הגלילי אומר, (שם) אלהיהם על ההרים, ולא ההרים אלהיהם. אלהיהם על הגבעות, ולא הגבעות אלהיהם. ומפני מה אפשר אסורה, מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, אסור. אמר רבי עקיבא, אני אוכין ואדון לפניה. כל מקום

רבינו עובדיה מברטנורה

ודומיהן. והלכה כרשב"ג: זורה לרוח. שלא יהנה ישראל ממנה: אף הוא. אם יזרנו לרוח גם נתה יש הנאה לישראל ממנו, שהיא נעשית זבל:

ד. אפרודיטי. צורת כוכב נוגה. כך פירש הרמב"ם ז"ל: אין משיבין. דבר תורה במרחץ, לפי שאדם עומד שם ערום: היא באתה בגבולי. שהמרחץ קדם לה, והמרחץ נעשה לכל הבא לרחוץ. ועוד תשובה אחרת, אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי, דמרחץ לאו דבר של נוי הוא, אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, שאפרודיטי משמש למרחץ, הוא טפל והיא עיקר: ביב. חרץ עשוי בקרקע להוציא שופכים לרשות הרבים:

ה. הן מותרין. ההרים עצמן מותרין לזריעה

שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודה זרה:

ו. מי שהיה ביתו סמוך לבית עבודה זרה ונפל, אסור לבנותו. פיצד נעשה, כונס בתוך שלו (ארבע אמות) ובונה. היה שלו ושל עבודה זרה, נדון מחצה על מחצה. אכניו עציו ועפרו, מטמאין פשרץ, שנאמר (שם יז) שרץ תשקצנו. רבי עקיבא אומר, פנדה, שנאמר (ישעיה ל) תזרם כמו דנה צא תאמר לו. מה נדה מטמאה כמשא, אף עבודה

רבינו עובדיה מברטנורה

שיחפושם ישראל ויבערום. ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא ממעטין ממשמעותיה שלא צוה לנו לאבד ההרים. אבל עץ רענן צוה לנו לאבד שנאמר (שם יב) ואשריהם תשרפון באש:

ו. סמוך לבית עבודה זרה. שהיה אחד מכותליו בית עבודה זרה והבית עצמו נעבד: אסור לבנותו. שבונה בית לע"ז: כונס לתוך קרקע שלו ארבע אמות. ואינו מניחו פניו, שנמצא מהנה לע"ז שמרחיב את גבולה, אלא ממלא המקום קוצים ועושה שם בית הכסא לתינוקות: היה שלו ושל ע"ז. שמקום עובי הכותל חציו שלו: נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה בכניסת ארבע אמות. אבל חלקו עולה. שאם עוביו שתי אמות מונה אמה שלו וכונס שלש אמות בתוך שלו: אבניו ועציו ועפרו. של אותו כותל: מטמאין כשרץ. ואפילו חלקו של ישראל, לפי שאין ברירה: כשרץ. שטמא במגע ואינו מטמא במשא. לפי

זרה מטמאה כמשא:

ז. שלשה בתים הן. בית שבנוי מתחלה לעבודה זרה, הרי זה אסור. סידו וכירו לעבודה זרה וחדש, נוטל מה שחדש. הכניס לתוכה עבודה זרה והוציאה, הרי זה מתר. שלש אכנים הן. אכן שחצבה מתחלה לפימוס, הרי זו אסורה. סידה וכירה לשם עבודה זרה (וחדש), נוטל מה שחדש. העמיד עליה עבודה זרה וסלקה, הרי זו מתרת. שלש אשרות הן. אילן שנטעו מתחלה לשם עבודה זרה, הרי זה אסור. גדעו ופסלו

שטומאת ע"ז דרבנן, אקילו בה. ואינה מטמאה כבעדשה כשרץ, אלא כבית כמת: רבי עקיבא אומר כנדה. ואין הלכה כרבי עקיבא אפילו בע"ז עצמה, וכל שכן במשמשיה:

ז. שלשה בתים הם. לענין ביטול ע"ז: בית שתחלת בנינו לע"ז, והיו עובדין את הבית עצמו, הרי זה אסור: סידו וכירו לעבודה זרה. שהיה בנוי מתחלה לדירת אדם, וסידו, שליכנו בסיד. וכיירו, פיתוח וציוור: וחדש. או שחדש: נוטל מה שחדש. ושאר כל הבית מותר: הכניס לתוכו ע"ז. לפי שעה ולא הקצהו לתשמיש ע"ז: שלש אבנים הם. לענין בטול: אבן שחצבה מתחלה. מן ההר: לבימוס. להושיב ע"ז עליה: סידה וכיירה. והיא היתה חצובה ועומדת: נוטל. ישראל: מה שחדש. הנכיר, והאבן מותרת: העמיד עליה ע"ז. לפי שעה ולא הקצה האבן לבימוס: וסילקה, הרי זו מותרת. ואינה צריכה בטול: גדעו. לשם עבודה זרה, לעבוד

פי שנהגו אסור ברחיצה כל ל' מפל מקום היא מתרת רק שתשנה הרחיצה קצת (א"ו בסוף הלכות אכל, וחלוק לכן תלבש וסדין לכן תציע, שלא תבא לידי ספק ותשובת מהר"ל סימן ט"ו).

ו. אשה לא תכחל ולא תפרקס בימי אבלה, שכל אלו אסורים ברחיצה. ואשת איש אינה אסורה אלא תוך שבועה, אבל אחר ז' מתרת בכל, כדי שלא תתנגד על בעלה. פ. פלה שארעה אבל תוך שלשים יום לחפתה, מתרת להתקשט אפלו תוך ז'. ובוגרת שארעה אבל, כיון שעומדת לנשא, מתרת בכחול ופרקוס אבל אסורה ברחיצת חמין כל גופה; נערה אבלה, אסורה אפלו בכחול ופרקוס.

סימן שפב אסור נעילת הסנדל לאבא,

ובו ה' סעיפים

א. אבא אסור בנעילת הסנדל, בדוקא של עור; אבל באנפלא של בגד או של גמי או של שער או של עץ, מתר, שאין מנעל אלא של עור. ואם הוא של עץ ומחפה עור, אסור.

ב. יחיה מתרת לנעל כל ל' יום, מפני שהצעה קשה לה.

ג. יכל אדם מתר לנעל במקום שיש סכנת עקרב.

ד. אבא ומנדה ישחיו מהלכים בדרך, מתרים בנעילת הסנדל, וכשיגיעו לעיר, חולצין. ויש מי שאומר שאם היא עיר שרבה עובדי פוככים, אין חולצין עד שיפגסו לרחוב היהודים.

ה. אם צריך לחלץ מנעל בבית הקברות אחר שנקבר המת, נחבא בסומן שע"ה. הגה: יש אומרים שצריך לילך תחף מבית הקברות לביתו אם מת אביו או אמו (כל בו בשם ר"ח), ולא ראיתי נוהגין כן.

סימן שפג אסור תשמיש המטה לאבא,

ובו ב' סעיפים

א. אבא אסור בתשמיש המטה, אבל בשאר דבר קרבה מתר, אפלו במזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, בין באבלות דידה בין באבלות דידה. אבל חבוק ונשוק יש להתחיר (רבנו ירוחם). ומתרת לאכל עמו בקערה. ומתרת לישן עמו הוא כבגדו והיא כבגדה; ומיהו משום לך לך אמרינן נזירא

באר הגולה

תטבול ביה"כ ובט"ב אסורה לבעלה אין טובלין לא ביה"כ ולא בתשעה באב. ב. ברייתא כתובת דף ד' ע"ב ומ"ק דף כ' ע"ב. פ. טור מדברי הרא"ש בריש כתובות דמשמע כאכל רבתי דכל דין ל' היינו גיוחין ותספורת אינו נוהג בא"א; ב. ברייתא אין מונעין מן הכלה וכו' כתובות דף ד' ע"א וכפי הרא"ש: ש. פ. טענית דף י"ג ע"ב: א. ברייתא מ"ק דף ט"ו ע"ב וילין מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך מכלל דלכ"ע אסור: ב. רמב"ן בסת"ה וילין לה מדין אסור נעילת הסנדל ביה"כ צניעותא בא"ח בסי' תרי"ד: ג. ג"ז הרמב"ן שם וגמר לה מיה"כ: ד. ג"ז שם: ה. ברייתא באכל רבתי: ו. הרמב"ן בסת"ה וכו' מהר"ק: א. מ"ק דף ט"ו ע"ב ומיהו לה מדינתא וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה מכלל דמעיקרא אסור: ב. טור בשם הראב"ד בספר בעלי הנפש מבריתא כתובת דף ג' ע"ב: ו. רבינו ירוחם: ד. שם בשם

יש להתחיר שלא יישן (י"ע עמה) במטה כלל.

ב. במה דברים אמורים, בשאר אבילות; אבל אם מת אביו של חתן או אמה של פלה, שמכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הפלה לחפה, ובוטל בעילת מצוה ופורש ונוהגים ז' ימי המשטה, ואחר כך שבעת ימי אבילות, אסור להתניח עמה כל י"ד יום, אלא הוא יישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, כדאיתא בסומן שמ"ב.

אבל אם פגס לחפה והתחילו ימי המשטה שלו, ואחר כך מת לו מת, מתר להתניח עמה כמו בשאר אבילות, והוא שבעל; אבל אם לא בעל, אסור להתניח עמה כל ימי האבל, בין בחל בין בשבת.

סימן שפד האבא אסור בתלמוד תורה, ובו ה' סעיפים

א. אבל, כל שבועה ימים אסור לקרות בתורה, נביאים וכתובים, משנה, גמרא, הלכות ואגדות. ואם רבים צריכים לו להתלמד, מתר,

באר הגולה

הראב"ד משמעא דכתובות שם: ה. כן הוא בטור: ו. צניעותא לעיל בסי' שמ"ב: ז. ופרש שם בגמרא כיון דאקילו בה רבנן דקתני נוהג ז' ימי המשתה תחלה קילא להו ואתי לולולולי ביה: ח. ה"ה משמע שם כיון דליכא הכא שום קולא כי נהוג ז' ימי המשתה תחלה: ט. מימרא דרב יוסף כתובות דף ד' ע"א: א. ברייתא מ"ק דף כ"א ע"א ומיהו לה שם ט"ו ע"א מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום: ב. הרמב"ן בסת"ה ולא דמי לתפילין דר"ת שאני דכתבי בהו משמחי לב: ג. שם בברייתא דף כ"א ע"א: ד. טור בשם הר"ן גיאת: כ. כצ"ל מקום הגה וזו וכן מפורש בברייתא שם כמעשה דרבי יוחי וכו' וכן משמע בחזריא באשירי: ז. ג"ז שם בשם הר"ן גיאת האול וטני לישראל שיקרא במקומו וכו' בשם מקום דף ד' קרא בכתי: ו. שם בשם תשובת אביו הרא"ש עין בא"ח סימן קל"א שאין נפילת אפים בבית האבל ולקמן סימן צ"ג כתב הב"י בשם הכל בו דא"א תחנה ולמנוח ושיר ומזמר ושנע בתפלת ערבית של שבת אצל האבל אין אומרים ברכה אחת מעין ז' ולא במה מדליקין: ז. בסת"ה בשם "א וכו' הסמ"ג בשם ר"ת שחור בעת זקנותו ממה שהיה אסור בימי אביו באיוב וקטנו וכו' וכו' הטור בשם אביו הרא"ש: ח. שם בברייתא דאבל רבתי: ט. העמוד הבא

קכד. באר הנוצה

הלכות לולב סימן תרנא

ואתרוג בשמאל כל אדם, "דכתר ימין ושמאל אצלינו ולא בתר ימין ושמאל דידה. ההגה ויש אומרים דאצלינו בתר ימין דידה, ויש לטל הלולב בימין דידה והאתרוג בשמאל דידה (הרא"ש ורובו ירוחם ומהר"ם) וכן נהגו, וכן עקר. ואם הפך יצא (מהר"ל ומנהיגים). ושו"ט בשתי ידיו, נוטל הלולב בימין ואתרוג בשמאל ככל אדם (כל בו): ד. יאדם שאין לו יד, נוטל לולב *בזרועו, וכן האתרוג: ה. יברך על גטילת לולב ושהחנינו קדם שיטל "האתרוג כדי שיברך עובר לעשייתו, "הוא יתקן האתרוג *עד שיברך: ההגה ויברך *מעמד (מהר"ל וכל בו). ולא יברך רק פעם אחת ביום אף על פי שנוטלו

שערי תשובה

באר היטב

הלולב בימין, וכשמניחו או נותנו לאחר נטות הלולב תחלה כמו בתפלין. ובקהלות שנהגים למכר המקום אצל החזן צריך להניח הלולב ואחר כך האתרוג על איוה מקום. ומאותו מקום יתקנו העומד אצלו האתרוג ואחר כך הלולב, עין של"ה. ואם לוקח מחברו יקח הלולב בשמאל ואחר כך האתרוג גם כן בשמאל ואחר כך יקח הלולב בימין. ויקח הלולב השורה לפני פניו כמו שכתבנו בסעיף קטן ד בשם הארי"ל, וכן כתב הש"ל. ועין מגן אברהם: ט. וכן נהגו. וכן הוא הספקת אחרונים. ועין ט"ז ובתשובת חוט השני סימן כח: י. דהפך פרוש, שאם הפך האטר נוטל האתרוג בשמאל כל אדם יצא. וכתב הש"י, לפי צניות דעתי אפלו כל אדם שהפך ונתן האתרוג בימין והאטר על לולב בשמאלו יצא בדיעבד, עין שם. ועין בתשובת חוט השני סימן כח ובתשובת בית יעקב סימן קמט. והמגן אברהם כתב דאם נטל הלולב בשמאל והאתרוג בימין, שיחזור ויטל פעם אחרת בלא ברכה עין שם: יא. בזרועו. עין בית יעקב סימן קמט ובתחת יאיר סימן קסט ובקהלות קטנות סימן עו, ועין מגן אברהם סעיף קטן י: יב. האתרוג. ולאחר שנטל הלולב ולא קדם לכן, עין סימן כה סעיף ה. ואם שכח לברך קדם לקיחה, מברך צדיק, מגן אברהם. ועין סימן תרמד סעיף א מה שכתבתי שם: יג. עד שיברך. ואם לא נתפנו יצאת עד שיברך מחר, שלש גבורים, ומכל מקום אין לעשות כן לקחתה דתא ויש אומרים דמצות אין צריכות כונה, ומיהו נראה לי שיקח מחברו הלולב בשמאל תחלה ואחר כך יטל האתרוג גם כן בשמאלו ואחר כך יקח הלולב בימין ונקמצא יוצא ידי שניהם, מגן אברהם. עין של"ה: יד. מעמד. ונטילתו תהיה גם כן מעמד, שכלי לט: בורעומי דמא דגדמת בחליצה, משמע כמו שכתבנו דבשנים לא. ועין באליה רבה כישל

משנה בורכה

ג. יח. דכתר ימין ושמאל דעלמא וכו'. דדוקא *תפלין שהוא דאורייתא, אשר אציל בתר ימין דידה, אכל לולב דנטילתו בימין הוא דרבנן משום חשיבותא בעלמא, דיש בה תלתא מצות, אשר הוא ככל אדם. וטעם ה"ש אומרים, דסבר דאצלינו בתר דידה כמו בתפלין: יט. ואם הפך יצא. הינו, בין אשר *וכין מי שאינו אשר, אם הפך ונטל לולב בשמאלו ואתרוג בימין יצא. ויש מחמירין בזה, ויזעל כן טוב לחזור ויטלו בלא ברכה: כ. ושו"ט בשתי ידיו. רוצה לומר, שעושה כל המלאכות בשניהם שוה בשוה, *אכל אם נקל לו לעשות בשמאל, אף שכיול לעשות אותם גם בימין, זה לא מקרי שולט בשתי ידיו:

ד. כא. שאין לו יד רוצה לומר, שאין לו ידים *כלל, נוטל הלולב בזרועו של ימין וכן האתרוג בזרוע שמאל, דמי כתוב ולקחתם ביד: כב. בזרועו. הינו, בית החשי. ואם יש קנה, נטיב במרפקו, דזה נמי לקיחה מקרי, אכל אין לו זרוע כלל אין לטל בפה, דזה לא לקיחה היא כלל ופרי מגדים. ובבבביר יעקב חולק עליו, עין שם: כג. וכן האתרוג. ואם יש לו יד אחר *יטל הלולב באותו יד,

שער היינו

ג. כא. פוסקים: כב. מגן אברהם ואלהי רבה בפרוש דברי הרמ"א, וכן משמע בדרכי משה: כג. מגן אברהם ושאר אחרונים. וכתבתי בלשון טוב, כי האליה רבה כתב דעת כל הפוסקים דאם התלין יצא, ודעה המתקנת דעת חידאה היא, עין שם: כד. כן משמע משערי תשובה: ד. כה. אחרונים: ה. כו. תוספות ודורא"ש: כח. רוצה לומר, דאף שאם כלן לפניו יכול לשלן בזה אחר זה, מכל מקום כל בפה שאינו נוטל האתרוג לא קים המצוה כלל, דמצוה אחת הו, לסיק מקרי עובר לעשייתו: כט. דאף למאן דאמר מצות אין צריכות כונה,

י. דוקא. כ טור בשם הרמב"ם בפרק י. ל שם בשם ר"י תוספות לו.

דמי צדיק וזכי ורטי דברי תוספות והרא"ש והטור ובית יוסף, עין שם, וכן נהגו כדגול מרבקה שהעקר הוא שיקח הלולב תחלה, ואמנם גם על מה שכתב המגן אברהם כשיטל ויטל הלולב תחלה הוא חולק, דהא בכתובת אהא דחולין של ראש תחלה פריך מנא לן כו', עין שם, ודברי המגן אברהם הם מהמשה משה שכן כתב בשם אבן שועיב ונתן הטעם לפי שהקדים הכותב פרי עץ הדר, וזכר תפלין אצלו וזמן שבין עיניו יהיו שמים וכן כל זמן שהלולב בימין יהיו שמים בקדשתו, עין שם: * דהפך. עין באר היטב. וכתב בשבות יעקב חלק ג סימן מו, מי שהוא אטר יד עושה כל המלאכות בשמאל רק שכותב בימין נראה שיקח הלולב בשמאלו שהיא אצלו ימין אף שכותב בימין כל אדם, אין זה אלא לענון תפלין איבא דעוה משום דחביב וקשרתם וכתבתם דמשמע שהקשריה מלי בכתובה מה שאין כן לשאר דברים הרי יד ימין אותו יד שלו שעושה בה כל המלאכות ומה לו בכתובתו, עין שם. ונראה דאם לענון שאר המלאכות הוא שולט בשניהם אף שנקל לו לעשות בשמאל יותר וכותב בימין של כל אדם יקח הלולב בימין שכותב בה כיון שעל כל פנים יכול לעשות כל המלאכות ביד זו. ועין בשו"ת חוט השני סימן קכב שכתב שדרי הרמ"א נפיק מבעל העשור, ובדרכי משה מביאו מהכל בו, וקא אף לאדם דעלמא וכמו שכתב באליה רבה, עין שם: * בזרועו. עין באר היטב. ועין בריי יוסף בשם מהר"י מולכו שאם אין לו ימין יטל שניהם בשמאל ואם אין לו שמאל ישלם בימין דהא עדיפא מלשל זה אחר זה, עין שם. וכתב עוד, שאם אין לו ידים וזרועות יטל בשני כיון דלא תיב יד, כמו דקמא לן לענון חליצה בגדמת. וצריך עיון לעניות דעתי אם מקרי לקיחה שאין דרך לקיחה בכך כלל, ועין בתלכות קטנות סימן עו שאין הנדס: וכול טל בשני, ועין בתשובות דמותי הבאר היטב, ונראה שעל כל פנים יטל בלא ברכה. ופשוט דלא דקא אין לו יד או ידים אלא אפלו יש לו אלא שדרי אסותו בענון שאין יכול לשלן בזה מקרי וסבר רחמנא לעלו, דנא הכי. ועין באליה רבה סעיף קטן יא מה שכתב בשם העל בו שכתב דגם יקח אפלו יד שמאל יקח הלולב בידו והאתרוג בזרועו, עין שם. ולעניית דעתי נראה דברי מהר"י

אפלו היא שמאל נחשבת אצלו ימין, והאתרוג בזרוע שכתבנו. ואם אי אפשר לו לטל האתרוג בזרוע, יטל שניהם בידו בזה אחר זה ויוצא בזה, כדלקמן סעיף יב:

ה. כד. קדם שיטל האתרוג. משמע דאין לברך *קדם שיטלנו להלולב, דלא מסתבר לברך בעוד שהלולב מנח בכלי, וכן אין לברך אחר שנטל כל הארבעה מינים, דבעינן עובר לעשייתו, הלכך מברך קדם שיטל האתרוג דזהו עובר לעשייתו, שמעכבין זה את זה, *דהינו, שאם חסר לו איוה מן המינים לכלי עלמא לא יצא, הלכך מקרי עובר לעשייתו: כה. או יהפך האתרוג. העקץ למעלה, דאינו יוצא בזה, דבעינן דרך גדילתו, ויכליעל בסעיף ב, ולאחר הכרחה יתקן העקץ למטה כדרך גדילתו ויוצא בזה. ועין בבית יוסף דיש עוד עצה שיהיה קדם לעשייתו דהינו, *שיכנו שלא לצאת בהמצוה, עד שישלם כלם בידו, ועין באהרן הגר"א שכתב דזה העצה היא היתר מכתרת שכתבנו: כו. בו. עד שיברך. ואם שכח לברך קדם לקיחה *למברך אחר כך, *דהא גם הנענוע הוא מן המצוה: כז. ויברך מעמד. ונטילתו *תהיה גם כן מעמד. ובדיעבד אם עשה הכרחה וגם המצוה מושב, *יצא:

מכל מקום אם כן שלא לצאת אינו יוצא והגר"א ושאר אחרונים: ל. אמנם בעקר הענין משמע מהגר"א שאין אנו צריכין כלל לחפש עצה כענינו שיהיה עובר לעשייתו, עין שם: לא. מגן אברהם: לב. פרי מגדים וזהו לדבריו אם כבר נענע גם כן, אף שאותו צדיק בידו, שוב אין יכול לברך, ואף דקמא לן בסיון קסו לענון המוציא דאף אם שכח לברך המוציא קדם אכילתו מברך אחר כך, הינו, דקא קדם לענון אכילתו, כפכאר שם, אמנם לפי דעת הגר"א תיזיל מברך אחר כך. ועין בבית יוסף: לז. שם בשבילי לטקט בעינים לזה: לו. פרי מגדים:

לוח עמוד היומי: יום ג' כסלו תשעו ♦ יום ד' כסלו תשעב ♦ יום ה' חשוון תשפ"ו ♦ יום ו' חשוון תשעב ♦ שבי"ו חשוון תשעז ♦ יום א' אלול תתת

דָּהָטָא בִּיה לֹא־תִכְרָא, וְאִפִּילוּ שָׂאָר
בְּנֵי עַלְמָא נָמִי, כְּמָה דָּאֵת אָמֵר, (ישעיה
ו) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם, אָכַל
שְׂפִיר קֶאֱמַרְתָּ, דְּהָא מִדּוּכַתִּיה
מִשְׁמַע, דְּכַתִּיב וַיִּגְרֹשׁ אֶת הָאָדָם,
בְּגִין דָּדָא שְׁלִימוּ דָּאֲדָם הוּא.

וּמַה־הוּא יוֹמָא אֲתַפְּגִים סִיחָרָא, עַד
דָּאֵתָא נַח וְעָאֵל בְּתִיבּוּכָא (ג"א מִתִּיבּוּכָא),
אָתוּ חִיבִיכָא וְאֲתַפְּגִים. עַד דָּאֵתָא
אֲבָרְהָם (וְאֲתַקְּיָשׁוּ), וְקִיִּימָא בְּשְׁלִימוּ
דִּיעָקֵב וּבְנָיו. וְאָתָא יְהוּדָה וְאֶחָד
בִּיה, וְאֲתַקֵּף בְּמַלְכוּתָא, וְאַחֲסִין לִיה
אֲחִסְנָא עַלְמִין, הוּא וְכָל בְּנָיו בְּתַרְוֵי,
הָדָא הוּא דְּכַתִּיב, יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ
אֲחִיךָ. (ס"א בְּגִין דְּדִלִית מַלְכוּתָא עֲלֵיהּ, כְּמָה דָּאֵת אָמֵר,
(דְּבַרֵי הַיָּמִים א' ה') כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאֶחָיו, יוֹדוּךָ אֲחִיךָ) וְדָאִי
בְּשַׁעְתָּא דְּקִיִּימוּ יִשְׂרָאֵל עַל יִמָּא,
דְּכֻלְהוּ אוּדוּ לִיה, וְנַחְתוּ אֲבַתְרִיה
בִּימָא.

יָדָךְ בְּעַרְףְּ אֲבִיךָ, כְּמָה דָּאֵת אָמֵר,
(שׁוֹפְטִים א') יְהוּדָה יַעֲלֶה (בַּתְּחִלָּה). יִשְׁתַּחֲוּ
לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ, כְּלָלָא דְּכָל אֲיָנוּן שָׂאָר
שְׁבָטִין, בְּגִין דָּא בְּנֵי אֲבִיךָ, וְלֹא בְּנֵי
אִמָּךְ. בְּנֵי אֲבִיךָ, הָא כָּלְהוּ שָׂאָר
שְׁבָטִין, דָּאֵף עַל גַּב (בְּסַפְרִים יִשְׁנִים דָּאֲיָנוּן
אֲתַפְּלִיג) דָּאֲתַפְּלִיג לְתַרְוִין מַלְכוּנוּן, כִּד
הוּוּ סֻלְקִין לִירוּשָׁלַם, הוּוּ סֻגְדִין
וְכַרְעִין לְמַלְכָא דְּבִירוּשָׁלַם, בְּגִין
דְּמַלְכוּתָא דִּירוּשָׁלַם, (דף רלו ע"ב)
מַמְלְכוּתָא קְדִישָׁא (שְׁלֵטָא) מִנִּיהּ הָנֹה.

יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ, וְלֹא כַתִּיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ,
דָּאִי כַתִּיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ, לֹא־וּסַפָּא לְשָׂאָר
עַמִּין. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לֹא כַתִּיב, אֲלֵא בְּזִמְנָא
דִּיִּיתִי מַלְכָא מְשִׁיחָא, דְּכַתִּיב, (ישעיה סט)
שָׂרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ, הַשְׁתָּא דָּאֵמֵר
יִשְׁתַּחֲוּ, לֹא־חֻזָּא דִּישְׂרָאֵל כָּלְהוּ
בְּלַחוּדִיִּיהוּ, כָּלְהוּ יַפְלַחוּן לְרִישָׁא
דְּגוּלָּה, לְרֹאשׁ דְּכָכַל, וְלֹא שָׂאָר עַמִּין:

תרגום לשון הוזהר

יָדָךְ בְּעַרְףְּ אֲבִיךָ, כְּמֹ שְׁנָאֵמֵר (שׁוֹפְטִים א') יְהוּדָה
יַעֲלֶה (בַּתְּחִלָּה). יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ, כְּלָל שֶׁל כָּל
אוֹתָם שָׂאָר הַשְּׁבָטִים, מִשּׁוּם זֶה בְּנֵי אֲבִיךָ וְלֹא
בְּנֵי אִמָּךְ. בְּנֵי אֲבִיךָ – הָרִי כָּל שָׂאָר הַשְּׁבָטִים.
שָׂאָף עַל גַּב (שְׁנֵים עָשָׂר) שְׁנַחֲלִיקוּ לְשֵׁנֵי מַלְכוּתִים.
כְּשֶׁהֱיוּ עוֹלִים לִירוּשָׁלַם הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
לְמֶלֶךְ שְׁבִירוּשָׁלַם, מִשּׁוּם שֶׁמַּלְכוּת יִירוּשָׁלַם
מַמְלְכוּת הַקְּדוּשָׁה. (שְׁלֵטָא) מִמֶּנּוּ הֵיִתָּה

יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ, וְלֹא כַתּוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ, שָׂאֵם כַּתּוּב
וַיִּשְׁתַּחֲוּ – לְהוֹסִיף אֶת שָׂאָר הָעַמִּים. לֹא כַתּוּב
וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁכַתּוּב
(ישעיה סט) שָׂרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ. עַכְשָׁ שְׁאֵמֵר יִשְׁתַּחֲוּ,

גּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה, בְּקִדְמִיתָא גּוֹר,
וּלְכַתֵּר אַרְיָה, וְרִזָּא דְּמִלָּה בְּקִדְמִיתָא
נַעַר, וּלְכַתֵּר אִישׁ, (שְׁמוֹת טו) וְיִי אִישׁ
מַלְחָמָה. מִטְּרָף בְּנֵי עֲלִית, מָאִי
מִטְּרָף. לֹא־כָלְלָא מִלְּאָף הַמָּוֶת,
דָּאִיִּהוּ קִיִּימָא עַל טְרָף, לְשִׁינְצָאָה
בְּנֵי עַלְמָא, וְלֹא מְשׁוּיָב. כְּמָה דָּאֵת
אָמֵר, (מִכֵּה ה') וְטָרַף וְאִין מְצִיל. (וַיִּמָּוֶת)

וּמַה־הוּא טְרָף אֲסַתְּלַקַּת שְׁכִינְתָּא.
כְּרַע, בְּגִלּוּתָא דְּכָכַל. רַבִּץ, בְּגִלּוּתָא
דָּאֲדוּם. כְּאֶרְיָה, דָּאִיִּהוּ תְּקִיפָא יִתִּיר. כְּךָ
וּכְלִבְיָא, דָּאִיִּהוּ תְּקִיפָא אֲיָנוּן. דְּכַנֵּי עַלְמָא
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת מַפְתִּין וְדַחֲקִין
לוֹן, וְאֲיָנוּן קִיִּימִי בְּדַתִּיהוֹן
וּבְנִימוּסִיהוֹן כְּאֶרְיָה וּכְלִבְיָא.

כְּךָ שְׁכִינְתָּא, דָּאֵף עַל גַּב דְּכַתִּיב,
(עֲמוּס ה') נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת

תרגום לשון הוזהר

כְּךָ שְׁכִינָה, שָׂאָף עַל גַּב שְׁכַתּוּב (עֲמוּס ה') נָפְלָה
לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא חֻזָּקָה כְּאֶרְיָה
וּכְלִבְיָא בְּנִפְלָה הוּוּ. מַה אַרְיָה וְלִבְיָא לֹא נּוֹפְלִים
אֲלֵא כְּדִי לְטָרַף טְרָף וּלְשַׁלֵּט, שְׁהָרִי מְחֻזָּק
מִרִּית אֶת טְרָפוֹ, וּמִשְׁעָה שְׁמִרִית נּוֹפֵל, וְלֹא קָם
עַד שְׁקוּפִין עַל טְרָפוֹ וְאוֹכְלוֹ, כְּךָ שְׁכִינָה לֹא
נּוֹפֶלֶת אֲלֵא כְּאֶרְיָה וּכְלִבְיָא, כְּדִי לְנָקֵם מַעֲשִׂים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְלַקְפֹּץ עֲלֵיהֶם,
כְּמֹ שְׁנָאֵמֵר (ישעיה סט) צָעָה בְּרַב כַּחוֹ.

מִי יְקִימֵנוּ – הוּא לֹא יְקוּם לְנָקֵם מִהֶם נִקְמָה
קִטְנָה, אֲלֵא מִי יְקִימֵנוּ. מ"י, כְּמֹ שְׁנָאֵמֵר (אִכִּיֶּה
ב') מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שְׁבוּ שְׁלִטוֹן
לְחֻזַּק לְכָל, וְכַתּוּב (אִכִּיֶּה לֹח) מִבְּטָן מִי יֵצֵא הַקְּרוֹת,
וּבְאֶרְיָה.

לא יסור שכט מיהודה וגו',
אוקמוה חברא, אבל עד כי יבא
שיל"ה בה"א, בגין דשאר בו,
לאחזאה הכא רזא ^(הכא) דשמא
קדישא י"ה, באתר אחרא שילו בלא
ה', באתר אחרא שלה בלא י', והכא
שיל"ה כיו"ד ה"א, רזא דשמא
קדישא עלאה, דשכינתא תקום
בשמא ^(ס"א דא) ד"ה ואיהו רזא ד'

^(ס"א מ"י) כדקאמרין.
השלמה מההשמות (סימן כא)

אוסרי לגפן עיר"ה ולשורק"ה בני
אתנו כבס ביין לבשו ויבדס ענבים
סותה. תמנא דרגין כלילן בהאי
קרא. ארבע מנהון דמיין אהדדי,
תרין מנהון דמיין אהדדי, ותרין
אחרוני דמיין אהדדי. ארבע דדמיין

אהדדי אינון גפן שורקה, היינו גפן
היינו שורקה דמנהון גפקין ענבים
ימנהון מתעביד חמרא דאיגרי יין
וכלהו רזא חדא ומשרשא חד גפקין
ונגדין. ותרין דדמיין אהדדי עירה
אתנו, היינו עירה היינו אתנו ורזא
חדא נינהו ובדרגא חדא כלילן
ומרזא חדא נגדין.

לבוש"י סות"ה היינו מלה חדא
ורזא חדא ^(שמות כ"ג) כי היא כסותו
לבדה היא שמלתו לעורו. זמנא
קרייה כסות וזמנא אחרא קרייה
לבוש וזמנא אחרא קרייה שמלה
וכלהו משרשא חדא נגדין ומלה
חדא עבדין וחלופא דשמהן רזין
עלאין כלילן בהו, ומאן דייק טעים
מידי. ומאן דלא דייק, לא טעים

ולא מידי. והני תמנא דרגין רזין
עלאין רמיזין בהו, אבל קרא
בפשטיה קאי.

תא חזי, יעקב שלימא דאבהן הוה,
כמה דאת אמר ^(בראשית כ"ה) ויעקב איש
תם וגו' מאי איש תם דאשתכלל
מחכמתא דלעילא ומחכמתא דלתתא
והיינו דכתיב יושב אהלים, תרין
אהלים נינהו. אהל דאיגרי לפנים מן
הפרגוד ואהל דאיגרי אחורי הפרגוד
וכליל הוה מתרין סטריין, מבתי גואי
ומבתי בראי ומאן אוליה ליה ליעקב
כולי האי.

תא חזי, דהא אינון שני דהוה טמיר
ונגזי בהדיהו דשם ועבר, שם אוליה
ליה חכמתא עלאה דכתי גואי. ועבר
אוליה ליה תרשטא ^(ס"א חכמתא)
וסימניה ^(והשג כ"ד) בעבר הנהר ישבו

תרגום לשון הוזהר

מבתי חיצוניים שנקראים אחורי הפרגוד,
ובאותם שאחורי הפרגוד היו דברים, והיו
מודיעים להם דברים שעתידים לבא לעולם,
טוב או רע, ואז היו כל אותם דורות, עד שבא
אותו צד הקדשה והמשיח לו לאברהם והודיעו
דברים של שרש שנמשכים לעולם שלהם
מבתי פנימיים, ומשם שואבים כל אלו
שנקראים בתי חיצוניים, ומשם מתהווים קצת
דברים, לא הכל, וסימן לדבר – מתמצית גופה
של ארץ ישראל העולם שותה.

ומשעה זו שעמד אברהם אבינו, עליו השלום,
על אותו צד הקדשה, שממנו הכל יוצא ושופע
ובו הכל תלוי, יצא לו לשעתו מצד זה שהם בני
עבר הנהר. ובא לו להשתעשע בארץ הקדושה.
והו שכתוב ^(ויהי ע"כ) ואקח את אביכם את
העמוד הבא

תרגום לשון הוזהר

ענבים ומהם נעשה יין שנקרא יין, וכלן סוד
אחד ומשרש אחד יוצאות ושופעות. ושתים
שדומות זו לזו – עירה אתנו, הינו עירה הינו
אתנו, וסוד אחד הם, ובדרגא אחת כלולות
ומסוד אחד שופעות.

לבשו סותה זה דבר אחד וסוד אחד, ^(שמות כ"ב) כי
היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו. פעם קורא
לו כסות, ופעם אחרת קוראהו לבוש, ופעם
אחרת קוראהו שמלה, וכלם משרש אחד
שופעים ודבר אחד עושים, וחלופ השמות
כלולים בהם סודות עליונים, ומי שדיק טעם
משהו, ומי שלא דק – לא טעם ולא משהו.
ושמנה הדרגות הללו רמוזים בהן סודות
עליונים, אבל הפסוק עומד בפשטו.

לא יסור שכט מיהודה וגו', בארו החברים,
אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר
בו, להראות כאן את סוד ^(באן) השם הקדוש י"ה.
בה"א, ובמקום אחר שלה
בלי יו"ד, וכאן שיל"ה כיו"ד ה"א, סוד השם
הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם ^(הו) של
י"ה, והוא סוד של י' וי"ל, כפי שאמרנו.

השלמה מההשמות (סימן כא)

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס ביין
לבשו ויבדס ענבים סותה ^(בראשית כ"ה). שמנה
דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו
לזו, שתים מהן דומות זו לזו, ושתים אחרות
דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן
שורקה, אחר גפן הינו שורקה, שמהם יוצאים

ימין יהוה עשה חיל: ^ח לא-אמות
כִּי-אֲחִיהָ וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יָהּ: ^ט יִסֹּר
יֶסְרֵנִי יָהּ וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: ^י פִּתְחוּ-לִי
שַׁעֲרֵי-צֶדֶק אֲבֹא-בָם אוֹדָה יָהּ: ^{יא} זֶה-
הַשֹּׁעַר לַיהוָה צִדִּיקִים יִכְאוּ בוֹ:
^{יב} אוֹדֶה כִּי עֲנִיתִנִי וְתַהֲלִי לִישׁוּעָה:
^{יג} אֲכֵן מֵאִסּוּ הַבּוֹגִים הִתַּה לְרֹאשׁ
פָּנָה: ^{יד} מֵאֵת יְהוָה הִתַּה זֹאת הִיא
נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: ^{טו} זֶה-הַיּוֹם עָשָׂה
יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בוֹ: ^{טז} אֲנָא יְהוָה
הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה הַצִּלִּיתָה נָא:
^{יז} בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרוּכֵינוּכֶם
מִבֵּית יְהוָה: ^{יח} אֵל | יְהוָה וַיֹּאֲרֵ לָנוּ
אֶסְרוּ-חַג בַּעֲבָתִים עֲדִירְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:
^{יט} אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:
^כ הוֹדוּ לַיהוָה כִּי-טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ:

יום חמישי

קיט א * אֲשֶׁר־תִּמְיִי-דָרָךְ הַחֲלִים
בְּחוֹרֹת יְהוָה: ^ב אֲשֶׁר־יִצְרִי
עֲדָתוֹ בְּכָל-לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ: ^ג אֵף לֹא-
פָּעַל עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכוּ: ^ד אַתָּה
עֲנִיתָה פִּקְדִיךָ לְשֹׁמֵר חֲקִיךָ: ^ה אַחֲלִי
יִכְנֹו דְרָכִי לְשֹׁמֵר חֲקִיךָ: ^ו אֲזַ לֹא-
אֲבוֹשׁ בְּהִיטִי אֶל-כָּל-מִצְוֹתֶיךָ:
וְאוֹדֶךָ בְּשֹׁר לֵבָב בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי
צִדִּיק: ^ז אֶת-חֲקִיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל-תַּעֲזוּבֹנִי
עַד-מָאֵד:

ב * בְּמָה יִזְכֶּה-נַעַר אֶת-אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר

בְּדַכְּךָ: ^א בְּכָל-לֵבִי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל-
תִּשְׁגִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^ב בְּלִבִּי צִפְנִיתִי
אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא-לָךְ: ^ג בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֲקִיךָ: ^ד בִּשְׁפָתִי
סִפְּרָתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי-פִיךָ: ^ה בְּדִרְךָ
עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל-הוֹן:
^ו בִּשְׁפֹדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאִבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ:
^ז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשֹׂע לֹא אֲשַׁכַּח
דְּכָרְךָ:

ג * גָּמַל עַל-עֲבֹדְךָ אֲחִיהָ וְאֲשִׁמְרָה
דְּכָרְךָ: ^א גַּל-עֵינִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרָתְךָ: ^ב גַּר אֲנִי בְּאֶרֶץ אֶל-חִסְתֶּר
מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ: ^ג גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה
אֶל-מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל-עֵת: ^ד גַּעֲרַת זֵדִים
אֲרוּרִים הַשֹּׁגִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^ה גַּל
מַעַלִי חֲרַפָּה וְבוֹז כִּי עֲדָתֶיךָ נִצְרָתִי:
^ו גַּם יִשְׁכּוּ שָׂרִים כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ
יֵשִׁית בְּחֻקֶּיךָ: ^ז גַּם-עֲדוֹתֶיךָ שִׁעֲשִׂעִי
אֲנִשִּׁי צִצְתִּי:

ד * דְּבָקָה לַעֲבֹר נִפְשִׁי חֲנִי בְּדַכְּךָ:
^א דְּרָכִי סִפְּרָתִי וְתַעֲנִי לְמַדְנִי
חֲקִיךָ: ^ב דֶּרֶךְ-פִּקְדוֹנֶיךָ הִבִּינִי
וְאֲשִׁיחָה בִּנְפִלְאוֹתֶיךָ: ^ג דִּלְפָּה נִפְשִׁי
מִתּוֹגָה לְחִמִּי בְּדַכְּךָ: ^ד דֶּרֶךְ-שֹׁקֵר
הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִי: ^ה דֶּרֶךְ-
אֲמוּנָה בְּחֻרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי:
^ו דְּבַקְתִּי בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל-תִּבְשִׁיעִנִי:
^ז דֶּרֶךְ-מִצְוֹתֶיךָ אֲרוֹץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי:

ה * הִוְרִנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲלִיךָ וְאֲצַנְנָה

עֵקֶב: ^א הִבִּינִי וְאֲצַנְנָה תוֹרָתְךָ
וְאֲשַׁמְרָנָה בְּכָל-לֵב: ^ב הִדְרִינִי בְּנִתִּיב
מִצְוֹתֶיךָ כִּי-בוֹ חִפְצָתִי: ^ג הִטָּ לִבִּי
אֶל-עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל-כָּצַע: ^ד הַעֲבֵר
עֵינֵי מִרְאוֹת שְׁוֹא בְּדַכְּךָ חֲנִי:
^ה הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר
לִירְאָתְךָ: ^ו הַעֲבֵר חֲרַפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי
כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹכִים: ^ז הִנֵּה תַּעֲבָתִי
לִפְקִדֶיךָ בְּצִדִּיקְתְּךָ חֲנִי:

ו * וִיבֹאנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ
כְּאִמְרָתְךָ: ^א וְאֶעֱנֶה חֲרִפִּי דְבַר כִּי-
בִטְחִתִּי בְּדַכְּךָ: ^ב וְאֶל-תַּצֵּל מִפִּי
דְּבַר-אֲמַת עַד-מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
יִחְלָתִי: ^ג וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד: ^ד וְאֶתְחַלְכַּח בְּרַחֲבָה כִּי
פִקְדִיךָ דִּרְשָׁתִּי: ^ה וְאֶדְבָּרָה בְּעֲדוֹתֶיךָ
נִגִּד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ: ^ו וְאֲשַׁתַּעֲשֹׂע
בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי: ^ז וְאֲשִׁא-כַּפִּי
אֶל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי וְאֲשִׁיחָה
בְּחֻקֶּיךָ:

ז * זָכַר-דְּבַר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר
יִחְלַתִּנִּי: ^א זֹאת נִחְמִתִּי בְּעֵינֵי כִּי
אִמְרָתְךָ חִיתָתִי: ^ב זִדִּים הִלִּיצִנִי עַד-
מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: ^ג זִכְרָתִי
מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם | יְהוָה וְאֶתְנַחֵם:
^ד זִלְעָפָה אֲחֻזָּתִי מִרְשָׁעִים עֲזָבִי
תוֹרָתְךָ: ^ה זִמְרוֹת הַיּוֹלֵל חֲלִיךָ בְּכִית
מְגוֹרִי: ^ו זִכְרָתִי כִלְיָה שִׁמְךָ יְהוָה

וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ: ^א זֹאת הִתַּה-לִּי כִּי
פִקְדִיךָ נִצְרָתִי:

ח * חֲלָקִי יְהוָה אֲמִרְתִּי לְשֹׁמֵר
דְּכָרֶיךָ: ^א חֲלִיתִי פִנִּי בְּכָל-לֵב
חֲנִי כְּאִמְרָתְךָ: ^ב חֲשַׁכְתִּי דְרָכִי
וְאֲשִׁיכָה רִגְלִי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ: ^ג חֲשַׁתִּי
וְלֹא תִחְמַקְמַחְתִּי לְשֹׁמֵר מִצְוֹתֶיךָ:
^ד חֲבַלִּי רְשָׁעִים עֲרָנִי תוֹרָתְךָ לֹא
שָׁכַחְתִּי: ^ה חֲצוֹת-לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת
לָךְ עַל מִשְׁפָּטֵי צִדִּיקְךָ: ^ו חֲבֵר אֲנִי
לְכָל-אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרֵי פִקְדוֹנֶיךָ:
^ז חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאֶרֶץ חֲקִיךָ
לְמַדְנִי:

ט * טוֹב עָשִׂיתָ עִם-עֲבֹדְךָ יְהוָה
בְּדַכְּךָ: ^א טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי
כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הִאֲמַנְתִּי: ^ב טָרַם אֲעִנֶה
אֲנִי שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שִׁמְרָתִי:
^ג טוֹב-אַתָּה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:

י * טָפְלוּ עָלִי שֹׁקֵר זֵדִים אֲנִי בְּכָל-לֵב |
אֲצִר פִּקְדוֹנֶיךָ: ^א טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי
תוֹרָתְךָ שִׁעֲשִׁעִתִּי: ^ב טוֹב-לִי כִּי-עֲנִיתִי
לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקִיךָ: ^ג טוֹב-לִי תוֹרַת-
פִּיךָ מֵאֵלֶיךָ זֶהָ וְכִסִּף:

יא * יִדְּיךָ עֲשׂוֹנִי וִיכֻנְנוּנִי הִבִּינִי
וְאֶלְמַדָּה מִצְוֹתֶיךָ: ^א יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי
וְיִשְׁמַחוּ כִּי לְדַכְּךָ יִחְלָתִי: ^ב יִדְעָתִי
יְהוָה כִּי-צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוּנָה
עֲנִיתִנִּי: ^ג יְהִי-נָא חֲסִדְךָ לְנַחֲמִנִי

באמרתך לעבדך: ^{עו} יבאוני רחמיך ואחיה כיתורתך שששעי: ^{עח} יבשו ודים כישקר עותוני אני אשית בפקודיך: ^{עט} ישובו לי יראיך וידעי עדתיך: ^פ יהי לבי תמים בחקך למען לא אבוש:

כ ^{פא} בלתה לתשועתך נפשי לדברך יחלתי: ^{פב} בלו עיני לאמרתך לאמר מתי תחמני: ^{פג} כיהייתי כנאד בקיטור חקיך לא שכחתי: ^{פד} כמה ימיעבדך מתי תעשה בךדפי משפט: ^{פה} כרו לי ודים שיחות אשר לא כחורתך: ^{פו} כל מצותיך אמונה שקר ודפוני עזני: ^{פז} כמעט כלוני בארץ ואני לא-עצובתי פקדיך: ^{פח} כחסדך חגי ואשמרה עדות פיך:

ד ^{פט} לעולם יהיה דברך נצב בשמים: ^צ לדר ודר אמונתך כוננת ארץ ותעמוד: ^{צא} למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך: ^{צב} לולי תורתך שששעי אז אבדתי בעיני: ^{צג} לעולם לא-אשבח פקודיך כי כם חיינני: ^{צד} לך-אני הושעני כי פקודיך דרשתי: ^{צה} לי קוו רשעים לאבדני עדתיך אתבונן: ^{צו} לכל-תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד:

כח לחודש יום שישי

מ ^{צז} מה-אהבתי תורתך כל-היום היא שיחתי: ^{צח} מאיבי תחכמני מצותך

כי לעולם היא-לי: ^{צט} מפל-מלמדי השכלתי כי עדתיך שיתח לי: ^ק מזקנים אתבונן כי פקודיך נצרתי: ^{קא} מפל-ארח רע בלאתי וגלי למען אשמך דברך: ^{קב} ממשפטיך לא-סרתי כיהייתי חורנני: ^{קג} מה-נמלצו לחכי אמרתך מדבש לפי: ^{קד} מפקודיך אתבונן על-פן שגאתי | כל-ארח שקר:

ג ^{קה} גר-לרגלי דברך ואור לנתיבתי: ^{קו} נשבעתי ואקמה לשמור משפטי צדקך: ^{קי} נעניתי עד-מאד יהיה חגי כדברך: ^{קיב} נדבות פי רצה-גא יהיה ומשפטיך למדני: ^{קט} נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי: ^{קיג} נתנו רשעים פח לי ומפקודיך לא תעיתי: ^{קיז} נתתי עדותיך לעולם כיהייתי לבי המה: ^{קכ} נטיתי לבי לעשות חקיך לעולם עקב:

ס ^{קיז} סעפים שגאתי ותורתך אהבתי: ^{קיד} סתרי ומגני אתה לדברך יחלתי: ^{קטו} סורו-ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: ^{קטז} סמכני באמרתך ואחיה ואל-תבישני משכרי: ^{קיו} סעדני ואושעה ואשעה בחקך תמיד: ^{קיח} סלית כל-שוגים מתקך כיהייתי שקר תרמיים: ^{קכ} סגים השבת כל-רשעי-ארץ לכן אהבתי עדתיך: ^{קכא} סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי:

ע ^{קכא} עשיתי משפט וצדק בל-תניחני לעשקי: ^{קכב} ערב עבדך לטוב אל-עשקני ודים: ^{קכג} עיני בלו לישועתך ולאמנת צדקך: ^{קכד} עשה עם-עבדך כחסדך ורחמיך למדני: ^{קכה} עבדך-אני הביני ואדעה עדתיך: ^{קכו} עת לעשות ליהנה הפרו תורתך: ^{קכז} על-פן אהבתי מצותיך מזהב ומפז: ^{קכח} על-פן | כל-פקודי כל ישרתי כל-ארח שקר שגאתי:

פ ^{קכט} פלאות עדותיך על-פן נצרתם נפשי: ^{קל} פתח דברך לאיר מבין פתיים: ^{קלא} פי-פצתי ואשאפה כי למצותיך יאבתי: ^{קלב} פנה-אלי וחנני כמשפט לאהבי שמך: ^{קלג} פעמי הכן באמרתך ואל-תשלט בי כל-און: ^{קלד} פדני מעשק אדם ואשמרה פקודיך: ^{קלה} פניך האר בעבדך ולמדני את-חקיך: ^{קלו} פלגי-מים ירדו עיני על לא-שמרו תורתך:

צ ^{קלז} צדיק אתה יהיה וישר משפטיך: ^{קלח} צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: ^{קלט} צמתני קנאתי כיהייתי כדברך צרי: ^{קמ} צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה: ^{קמא} צעיר אנכי ונבזה פקדיך לא שכחתי: ^{קמב} צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: ^{קמג} צר-ומצוק מצאוני מצותיך שששעי:

קמ ^{קמז} צדק עדותיך לעולם הביני ואחיה:

ק ^{קמח} קראתי בכל-לב עניי יהיה חקיך אצרה: ^{קמו} קראתיך הושעני ואשמרה עדתיך: ^{קמז} קדמתי בנשף ואשועה לדברך לדברך יחלתי: ^{קמח} קדמו עיני אשמרות לשיח באמרתך: ^{קמט} קולי שמעה כחסדך יהיה כמשפטך חגי: ^{קנ} קרבו רדפי ומה מתורתך רחמי: ^{קנא} קרוב אתה יהיה וכל-מצותיך אמת: ^{קנב} קדם ידעתי מעדתיך כי לעולם יסדתם:

ר ^{קנג} ראה-עניי וחלצני כיתורתך לא שכחתי: ^{קנד} ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חגי: ^{קנה} רחוק מרשעים ישועה כיהייתי לא דרשו: ^{קנו} רחמיך רבים | יהיה כמשפטיך חגי: ^{קנז} רבים רדפי וצרי מעדתיך לא נטיתי: ^{קנח} ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך לא שמרו: ^{קנט} ראה כי-פקודיך אהבתי יהיה כחסדך חגי: ^{קס} ראש-דברך אמת ולעולם כל-משפט צדקך:

ש ^{קסא} שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי: ^{קסב} שש אנכי על-אמרתך פמוצא שלל רב: ^{קסג} שקר שגאתי ואתעבה תורתך אהבתי: ^{קסד} שבע ביום הללתיך על משפטי

לקומי

היכל הקדש נט

מוזח"ר

ע

שְׁלֵמָה, כִּי מִבְּחִינַת רִגְלִין נִתְעוֹרֵר לְהִישִׁיר אֶת בְּנֵי־אָדָם לַעֲבֹדֶת הַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ, בְּבִחִינַת (שם ט): 'יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכָּהּ מִסְּלָה לְאֶלְקִינוּ. מִסְּלָה דִיקָא, שֶׁהוּא מְקוֹם הַרְגִּלִין. וְהוּא בְּחִינַת (תהלים פד): 'מִסְּלוֹת בְּלִבָּם; שְׁעֵלֵידֵי מִסְּלוֹת שֶׁבְּלִבָּם נִתְעוֹרֵר לְהִישִׁיר אֶת בְּנֵי־אָדָם הַשּׁוֹכְנִים בְּעֶרְכָּה וּבִשְׁקָד, לְהִישִׁיר לָהֶם דְּרָךְ לַעֲבֹדֶת הַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ:

וּמִחֻמַּת שְׂחִיבֵל הַנ"ל נַעֲשֶׂה מִהַנְּפֻשׁוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ רְחוּקִים עַד הֵנָּה, וְיֵשׁ קַלְפוֹת רַבּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבָם, בְּבִחִינַת (יחזקאל ה): זֹאת וַיִּשְׁלַם שְׁמִיתָהּ בַּחוּץ הַגּוֹיִם; וְאֶפְשָׁר עֲשׂוֹ, כְּשֶׁמַּלְבִּישׁ הַחֵיבֵל אֶת הַלֵּב בְּנ"ל, אֶפְשָׁר שִׁיתְחַזְּזוּ, חֵם וְשֵׁלוֹם, הַחִיצוֹנִים בְּצִדָּה מִחֻשְׁבוֹת לִבּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַזֶּה. עֲצָה עַל זֶה - שִׁזְמִין מַלְאָכֵי לִבּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּלַהֲבוֹת הַלֵּב, שֶׁהֵתְלַהֲבוֹת הוּא בְּחִינַת מַלְאָכִים, בְּבִחִינַת (שמות ט): 'וַיֵּרָא אֵלָיו מַלְאָךְ ה' בִּלְבַת אֵשׁ; וְאֵשׁ הַזֶּה הוּא שׁוֹרֵף אוֹתָם. וְזֶה גַם הַיֵּחַל הַקֹּדֶשׁ מְקַבֵּל כַּח הָאֵשׁ, וְשׁוֹרֵף אֶת הַקְּלָפוֹת גַּם מִלְּהִתְחַזְּזוֹ בּוֹ, בְּבִחִינַת (שם טז): 'וּבָבֹד ה' כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת:

ב וְאֵשׁ הַמַּלְאָךְ הַזֶּה נַעֲשֶׂה מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, שֶׁמְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, שְׂאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עֲצָמוֹ. וְהוּא בְּחִינַת (ישעיה טז): כִּי כָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בִּלְבָב, בְּבִחִינַת (שמות כח): 'וְנִשְׂא אֹהֶרֶן אֶת מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ תִּמְד; וְזֶה יוֹצֵא לְאוֹר מִשְׁפָּט, הֵינּוּ שְׁנֵתְלַהֵב הַלֵּב, וְיִוָּשֵׁב עַל כִּסֵּא, בְּבִחִינַת (תהלים ט): 'בּוֹזֵן לְמִשְׁפָּט כִּסֵּא; שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הַנ"ל, בְּבִחִינַת (ישעיה ח) כִּסֵּא כְבוֹד. וְהוּא בְּחִינַת (תהלים ח): 'תְּמוֹדֶה אֲשׁוּרֵי בְּמַעְגְלוֹתֶיךָ. אֲשׁוּרֵי זֶה בְּחִינַת רִגְלִין הַנ"ל, בְּמַעְגְלוֹתֶיךָ זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא כְבוֹד, בְּחִינַת (מלכים א י): 'וְרָאשׁ עֵגֶל לְכִסֵּא מֵאַחֲרָיו; הֵינּוּ שֶׁהַכְּבוֹד מַלְבִּישׁ אֶת הַלֵּב בְּנ"ל. וְהוּא בְּחִינַת (ישעיה א): 'קְרִיה נֶאֱמָנָה מִלְּאֲנִי מִשְׁפָּט. קְרִיה זֶה בְּחִינַת וַיִּשְׁלַם עֵיר הַקֹּדֶשׁ הַנ"ל, מַלְבִּישׁ אֶת מִשְׁפָּט הַנ"ל. וְהוּא בְּחִינַת (דברים ט): 'בַּעַת הַיּוֹם יִקְרָא יִקְרָא לִירֵשָׁלַם כִּסֵּא ה', וְנִקְוָה אֵלֶיהָ כָּל הַגּוֹיִם לִשְׁם ה', וְלֹא יִלְכוּ עוֹד אַחֲרֵי שְׂרִירוֹת לָבֶם הָרַע; כִּי אֵשׁ הַמַּלְאָכִים שֶׁבְּלֵב הַנ"ל יִכְנִיעַ אֶת לָבֶם הָרַע:

ג וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת שְׁבֹת, כְּמוֹכָא בּוֹחֵר (בַּחֲדָשָׁה דף ח): אֶת שְׁבֹתוֹתֵי תִשְׁמֹרוּ. שְׁבֹתוֹתֵי דָא עֲגוּלָא וְרַבּוּעַ דִּלְגוֹ. עֲגוּלָא - בְּחִינַת כִּסֵּא כְבוֹד הַנ"ל, בְּחִינַת: 'וְרָאשׁ עֵגֶל לְכִסֵּא; וְרַבּוּעַ דָּא מִשְׁפָּט, בְּבִחִינַת (שמות כח): 'רַבּוּעַ וְיִהְיֶה כְּפֹל, הַנֶּאֱמָר בַּחֲשֵׁן הַמִּשְׁפָּט. כִּי בַחַל הַשְׂכִּינָה מְבַרְרַת בְּרוּרִים, וּבִשְׁבֹת הִיא שׁוֹכֶתָה, וְלַעֲתִיד, שִׁיתְבַּטֵּל כָּל הָרַע, בְּבִחִינַת: 'וְלֹא יִלְכוּ עוֹד בְּשִׁירוֹת לָבֶם הָרַע, אֲזִי וְיִהְיֶה יוֹם שֶׁבֻלָּה שְׁבֹת. כֵּן עֲלֵידֵי עֲגוּלָא וְרַבּוּעַ הַנ"ל, שְׁעֵלִידֵם נִתְבַּטֵּל הָרַע בְּנ"ל, עֲלֵידֵיהוּ נִתְהַוָּה בְּחִינַת שְׁבֹתוֹתֵי, בְּחִינַת עֲגוּלָא וְרַבּוּעַ:

ד וְהוּא בְּחִינַת כְּפֹל הָאֶסֶר בְּשִׁשִּׁים. שִׁשִּׁים זֶה בְּחִינַת עֲגוּלָא, בְּחִינַת סִמְךָ שֶׁהִיא עֲגוּלָא, בְּחִינַת כִּסֵּא כְבוֹד, בְּחִינַת (אבות טז): 'וְאֵת מַלְכִּים לְכִסֵּא, בְּחִינַת (שְׂרִירָה שִׁשִּׁים ט): 'שִׁשִּׁים הֵמָּה מַלְכוּת. וְהַסִּמְךָ, שֶׁהִיא הַקְּלָפָה, נִתְבַּטֵּל עֲלֵידֵי כִסֵּא לְמִשְׁפָּט, וְאֵין זִכְרָא אֵלָא עֲגוּלָא, כִּי זֶה בְּאֶתְגַּלְיָא, וְרַבּוּעַ מְכַסֶּה בְּעֲגוּלָא. וְעֶשֶׂר הַכּוֹחַ שֶׁל הַסִּמְךָ אֵינָה אֵלָא מְרַבּוּעַ, הֵינּוּ מְהֻמָּם, בְּבִחִינַת (דברים כח): 'אַרְבָּעִים יָכֵנוּ; כִּי הַסִּמְךָ מְקַבֵּל מְהֻמָּם, שֶׁהִיא כִסֵּא לְמִשְׁפָּט.

וְהוּא בְּחִינַת (תהלים נט): 'תִּמְנָת פִּימוּ דְבַר שְׁפָתֵינוּ וְיִלְכְּדוּ בְּנֵאֻמָּם - עֲלֵידֵי תִמְנָת הַדְּבָר וְלִכְדִּים בְּעוֹן גְּאוֹה. וְהוּא גְלוֹת הַשְׂכִּינָה, הֵינּוּ הַגְּדִלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת שְׂכִינָה, נִפְגַּם וְנַעֲשֶׂה גְאוֹה:

וְהוּא פִּרְשׁ (שבת לא): 'מִפְּנֵי מָה רָאשִׁיָּם שֶׁל בְּבָלִים סִגְלָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיִּית פִּקְחוֹת. בְּבָלִים, הֵינּוּ הַדּוֹר הַפּוֹגְמִים בַּהֲדַבְּרָה, בְּחִינַת (בראשית יא): 'כִּי שָׁם בָּלָל ה' שֹׁפֵת כָּל הָאָרֶץ. וְרָאשִׁיָּם - הֵן בְּשָׂרֵי הַדּוֹר - סִגְלָלוֹת, הֵינּוּ סִגְלָל גְלוֹת. סִגְלָל זֶה בְּחִינַת הַדּוֹר וְהַמַּלְכוּת, בְּחִינַת סִגְלָל מַלְכִּים (קהלת ב), גְלוֹת הַשְׂכִּינָה בְּנ"ל, שְׁנִפְגַּם אֲצֵלֶם הַדּוֹר וְנִלְכְּדִים בְּנֵאֻמָּה. וְזֶה שֶׁהַשִּׁכַּח לָהֶם: 'מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיִּית פִּקְחוֹת. חַיִּית זֶה בְּחִינַת שְׁבֹת הַנ"ל, בְּחִינַת: 'מוֹעֲמֶיהָ חַיִּים וְכוּ, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הַנ"ל, בְּחִינַת (יחזקאל יח): 'שׁוּבוּ וְחַיּוּ, בְּחִינַת רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה לח): 'וְתִחְלִמְנִי וְתַחְיִנִי - שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חַיִּית, בְּחִינַת שְׁבֹת הַנ"ל, מִפְּקַחֵי הַדּוֹר, מִחֻכְמֵי הַדּוֹר הַנ"ל, מִבְּחִינַת מוֹשֶׁה הַנ"ל, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל שְׁבֹת, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, מִחֻכְמֵי הַנ"ל, אֵלָא עֲלֵידֵי שְׁמִירַת הַדְּבָר בְּנ"ל. אֲבָל הַדּוֹר שֶׁהֵם בְּחִינַת בְּבָלִים בְּנ"ל, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חַיִּית שְׁבֹת בְּנ"ל, עֲלֵידֵיהוּ רָאשִׁיָּם, שֶׁהֵם בְּשָׂרֵי הַדּוֹר, סִגְלָל גְלוֹת; הַדּוֹר וְהַגְּדִלָה אֲצֵלֶם בְּגִלּוֹת, הֵינּוּ שְׁנִפְגַּם בְּחִינַת מַלְכוּת, וְהוּא גְלוֹת הַשְׂכִּינָה, שְׁנִפְגַּם בְּגִלּוֹת, חֵם וְשֵׁלוֹם:

נט

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ וְזִרְנוּ לְהַבְרָה

א מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל תְּמִיד לְקָרֵב בְּנֵי־אָדָם לַעֲבֹדֶת הַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ, צִדִּיק לְשֹׁמֵר אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁלֹּא יִתְאַחֲזוּ בּוֹ הַקְּלָפוֹת וְהָרַע שֶׁל אֵלוּ בְּנֵי־אָדָם. כִּי זֶה הָאִישׁ, הַמִּשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב וּלְעֲשׂוֹת נִפְשׁוֹת, בְּבִחִינַת (בראשית יב): 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן, הוּא בּוֹנֵה בְּחִינַת הַיֵּחַל הַקֹּדֶשׁ. קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת (ישעיה ח): 'וְהִתְוֹתֵר בִּירִישָׁלַם קֹדֶשׁ יֶאֱמַר לוֹ; הֵינּוּ זֶה שֶׁבְּנֵי־אָדָם נִשְׂאָרִים דְּבוּקִים בִּירְאָה שְׁלֵמָה (ט) עֲלֵידֵי. אֶפְשָׁר לִפִּי שִׁשִּׁשׁ כְּמוֹהָ וְכְמוֹהָ שֶׁנִּפְגַּם מִקְדָּשָׁם, אֶפְשָׁר לִפְרִיכֵן מֵאֵלוּ שֶׁנִּשְׂאָרוֹ בִּירְאָה שְׁלֵמָה, עֲלֵידֵיהוּ: 'קֹדֶשׁ יֶאֱמַר לוֹ; וְזֶה בְּחִינַת קֹדֶשׁ. וְהַיֵּחַל, זֶה בְּחִינַת הַכְּבוֹד שֶׁנִּתְכַּפַּד הַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ, כְּמוֹכָא בּוֹחֵר (יחזקאל ח טז): 'כִּד אֲנִי יִתְרוֹ, בְּדִין אֲתִשֶּׁר שְׂמָא דְקִדְשָׁא בְּרִידִי הוּא. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים צ): 'סִפְרוּ בְּגוֹיִם אֶת כְּבוֹדִי - שְׁעֵלֵידֵי שְׁמִקְרִיבִים אֶת עֲצָמוֹ לַעֲבֹדֶת הַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ אֵלוֹ הַרְחוּקִים, וְזֶה כְּבוֹדוֹ וַתִּבְרָךְ שְׁמוֹ. וְהַכְּבוֹד זֶה בְּחִינַת הַיֵּחַל, בְּבִחִינַת (שם טז): 'וּבְחִיכָלוֹ כָּלוֹ אוֹמֵר כְּבוֹד. וְהַיֵּחַל הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה מוֹשֶׁךְ אֶת עֲצָמוֹ תְּמִיד לְשִׁרְשׁוֹ, הֵינּוּ לִלְבוֹ שֶׁל עוֹשֶׂהוּ, כִּי שָׁם שִׁרְשׁוֹ. כִּי מִחֻמַּת הַדְּבָרִים שֶׁנִּצְאוּ מֵעֵמֶק לִבּוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַכֹּהֵן, נִכְנָסוּ בִלְבָם וְחִזְרוּ לְהַשֵּׁם וַתִּבְרָךְ:

וְהַיֵּחַל הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה שׁוֹרֵה וּמַלְבִּישׁ אֶת הָרוּחַ הַחַיִּינִי שֶׁבְּלֵב הָאִישׁ הַכֹּהֵן, כִּי הָרוּחַ הוּא בִּלְבָב, בְּבִחִינַת (יחזקאל ח טז): 'וְנִתְחַיֵּי לָבֶם לֵב חֵדֶשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה; וְהַיֵּחַל הַקֹּדֶשׁ יוֹנֵק חַיָּיתוֹ מִהָרוּחַ הַזֶּה, בְּבִחִינַת (משלי טז): 'וְשִׁפְלָ רוּחַ וַתִּמְךָ כְּבוֹד. וְעֶשֶׂר הַלְבָּשָׁתוֹ לְרִגְלֵי הָרוּחַ, בְּבִחִינַת (ישעיה טז): 'וְרוּחַ לְחִלְכִים בָּהּ; כִּי בָרוּחַ הַזֶּה יֵשׁ קוֹמָה

(א) עֵין כִּיר פִּירֶשֶׁה. וְכַמִּדְרָב־רַב פִּירֶשֶׁה, כִּי עַל פִּסְקוֹ נִאֻחַ כִּירִישָׁלַם.

לו

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְלוּת וְנִסִּילַת יְרֵדִים הַלְלָה ו

לְקוּמֵי הַלְלוּת

הָאֶרֶץ הַדְּעַת מִהֶרֶב בַּחֲנִינָה מִשָּׁה, שְׁעַל-יִדְיָה עָקַר
כָּלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת בַּחֲנִינָה 'אִיכָה' וְיִמְלָא יְחִיד וְכו'. וְכַנְ"ל.
וְעַל-כֵּן מְקוֹנְנִין עַל זֶה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים 'אִיכָה' עַל הַסְתַּלְקוֹת
הַצַּדִּיק וְעַל פּוֹזֵר יִשְׂרָאֵל וְעַל חֶרְבֵּן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשֵּׁם
נִתְּוָעָדוֹ וְנִכְלָלוֹ יְחִיד כָּל יִשְׂרָאֵל עִם הַצַּדִּיק הָאֵמֶת בַּחֲנִינָה
מִשָּׁה, שֶׁשֵּׁם עָקַר הַכָּלִיּוֹת, וְכַנְ"ל.

וְזֶה בַּחֲנִינָה (אִיכָה א, א): אִיכָה יִשְׁכַּח בְּדֵד הָעִיר רַבְתִּי
עִם... רַבְתִּי בַּגּוֹיִם וְכו' - שְׁמִתְאַבְּלִין עַל גְּלוּת
יִשְׂרָאֵל מִיִּרְשָׁלָּיִם מִמְּקוֹם קְבוּצָם. וְזֶהוּ (א, א): גְּלֻתָּה
יְהוּדָה מִעֲנִי וְכו' שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִינָה הַבְּכִיָּה עַל פּוֹזֵר יִשְׂרָאֵל
שֶׁיִּצְאֻ מִיִּרְשָׁלָּיִם וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ. וְאִיכָה שְׁנִיָּה שֶׁהִיא
אִיכָה יָעִיב מְרֻמּוֹ עַל חֶרְבֵּן הָעִיר וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲצָמוֹ,
שֶׁמֶזֶה מִתְחַלֵּל אִיכָה שְׁנִיָּה שֶׁהִיא (ב, א): אִיכָה יָעִיב ה'
בְּאִפּוֹ אֶת חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן וְכו', וְלֹא זָכַר הָדָם רַגְלֵי וְכו'.
שֶׁהוּא שְׁמִתְאַבְּלִין עַל חֶרְבֵּן חוֹמַת צִיּוֹן וִירֻשָׁלָּיִם וְחֶרְבֵּן
בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא הָדָם רַגְלֵי וְכו' וְכַנְ"ל. וְאִיכָה
שְׁלִישִׁית שֶׁהִיא (ד, א): אִיכָה יִיעַם וְהָב נֶאֱמַר עַל הַסְתַּלְקוֹת
הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה יֹאשִׁיָּהוּ הַצַּדִּיק, שֶׁעָלָיו אָמַר יְרֵמְיָהוּ
כָּל הָאִיכָה יִיעַם, כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (עין שם בְּאִיכָה
רַבְחִי), וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר שֶׁמִּתְאַוֵּנִים עַל הַסְתַּלְקוֹת
וְהַעֲלָמָה הַצַּדִּיק וְכו', וְכַנְ"ל.

הַבְּכִיָּה עַל
פּוֹזֵר יִשְׂרָאֵל
שֶׁיִּצְאֻ
מִיִּרְשָׁלָּיִם
וּבֵית-
הַמִּקְדָּשׁ

וְזֶה שְׂאִיתָא בּוֹהֵר הַקְדוּשׁ (וְהָרַחֵם, נח, דף ל): שְׁעַל-יִדְיָ
בִּי כְּנִישְׁתָּא חָדָא וּמִתָּא חָדָא - יְבוֹא מִשִּׁיחַ
כְּשִׁיִּשְׁבּוּ בְּאַמְתָּ, הִינּוּ כַּנְ"ל. כִּי עַל-יִדְי רַבּוֹי הַמְּחַלְקָת
קָשָׁה מְאֹד לְקַבֵּץ בִּי כְּנִישְׁתָּא חָדָא וּמִתָּא חָדָא שִׁישְׁבּוּ
בְּאַמְתָּ. אָבֵל אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ יִגְמֹר אֶת שְׁלוֹ,
כִּי הַצַּדִּיק הָאֵמֶת מְאִיר בְּכָל פַּעַם הַשְּׁנָת הַדְּעַת הַנִּי"ל
בְּדַרְכִּים נִפְלְאִים מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁסּוֹף כָּל סוֹף יַעֲזוֹר
וְיִקְרִיץ כָּל דְּרֵי מִטָּה אֶפְלוּ הַנְּמוּכִים מְאֹד, וְיִוְדִיעַ לְכֻלָּם
כִּי עֲדִין ה' אִתָּם, עַד שִׁישְׁבּוּ וְיִתְקַבְּצוּ בִּי כְּנִישְׁתָּא וּמִתָּא
חָדָא עַד שִׁיבּוֹא הַגּוֹאֵל צֶדֶק, כִּי עַל-יִדְי שִׁיתְקַבְּצוּ בִּי
כְּנִישְׁתָּא חָדָא וְכו', וְיֹאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה בְּכֻנָּה
וּבְהַתְקַשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּם, עַל-יִדְיָה יִתְמַשְׁקֵן הַכֹּל
וְכַנְ"ל. וְאֹז יִשְׁבּוּ כֻלָּם לְהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ עַל-יִדְי הָאֶרֶץ
הַדְּעַת הַנִּי"ל וְיִקְרָם (וְשִׁעָה נט, כ-כא): וְכֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבִּי
פֶּשַׁע בִּיעֲקֹב וְכו', עַל-יִדְי וְאֵנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אָמַר ה'
רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיד לֹא יִמּוּשׁוּ
מִפִּיד וּמִפִּי יִרְעַךְ וּמִפִּי יִרְעַךְ אָמַר ה' מַעֲתָה יַעֲד
עוֹלָם - שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה הָאֶרֶץ הַדְּעַת הַנִּי"ל שֶׁמִּאִיר הַצַּדִּיק
בְּכֻנָּה וְחִלְמִידִים, שֶׁנִּקְרָאִים גַּם בֵּן בְּנִים, שֶׁמִּאִיר בָּהֶם
דַּעַת אֲמִתִּי וְנִפְלָא וְנוֹרָא כְּזֶה, שִׁאִיר בָּהֶם מְדוּר לְדוֹר
לְעוֹלָם שְׁעַל-יִדְיָה תְּבוֹא הַגּוֹאֵל שְׁלֵמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
אָמֵן, כֵּן יִהְיֶה רַצּוֹן, אָמֵן וְאָמֵן:

וְיִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אָמַר (אִיכָה ג): אֲנִי הַגִּבֹּר - שֶׁשֵּׁם כְּלוּלִים
כָּל הַשֵּׁלֶשׁ אֵלֶּפָא בִּיתוֹת, כָּל הַשֵּׁלֶשׁ 'אִיכָה'
אָמַר כֻּלָּם עַל עֲצָמוֹ, כִּי תוֹלָה כָּל הַחֶסֶד בּוֹ. וְעַל-כֵּן
אָמַר: אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֲנִי - 'אֲנִי' דִּיקָא, אוֹתִי נִהַג וְיִלַּךְ
- 'אוֹתִי' דִּיקָא וְכו'. וְכֵן אֵף בִּי לִשְׁב יִתְפַּךְ יְדוֹ כָּל הַיּוֹם
וְכו'. עַד שֶׁאָמַר: וְאִמַר אֲבֵר נִצְחִי וְכו'. אָבֵל מַחֲזִיק עֲצָמוֹ
הַרְבֵּה וְאוֹמַר "זֹאת אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל-כֵּן אוֹחִיל חֲסְדִי
ה' כִּי לֹא תִמְנֹנִי" וְכו'. וְכֵן: עֲצוֹ מִים עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי
נִנְזַרְתִּי קִרְאִיתִי שְׁמֶךָ ה' מְבוֹר תַּחֲתִיּוֹת וְכו'.

כִּי הַשֵּׁלֶשׁ
'אִיכָה' אָמַר
כֻּלָּם עַל עֲצָמוֹ

פ.א. וְעַל-כֵּן הָיָה מִשָּׁה רַבְּנוּ מִשְׁתַּקֵּק כָּל כֶּף לְאֶרֶץ-
יִשְׂרָאֵל, וְהַרְבֵּה בְּתַפְלוֹת עַל זֶה מְאֹד, כִּי
מִשָּׁה הוּא הָרַבִּי הָרִאשׁוֹן הָאֲמִתִּי שֶׁעָסַק בְּהָאֶרֶץ הַדְּעַת
הַנִּי"ל, שֶׁהוּא כָּלִיּוֹת וְהַתְקַשְׁרוֹת הָעוֹלָמוֹת, עַל-כֵּן הָיָה
מִתְלַהֵב כָּל כֶּף לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, כִּי עָקַר
הַדְּעַת וּכְלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וּבֵית-
הַמִּקְדָּשׁ וְכַנְ"ל. אֵף עָקַר הָעֶכֶב הָיָה עַל-יִדְי הַמְּחַלְקָת
שֶׁהֵם מִי מְרִיכָה, שְׁעַל-יִדְיָה נִגְזֹר עָלָיו שֶׁלֹּא יְבוֹא
לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שֶׁתְּכַוֵּן (דְּבָרִים ג, כו): "וַיִּתְּעֹבֶר ה' בִּי
לְמַעַנְכֶם" וְכו'. וְזֶה בַּחֲנִינָה (שם) "רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דְּבַר
אֵלֵי עוֹד בְּדַבְּרֵי הַזֶּה". 'אֵל תּוֹסֵף דְּבַר' וְכו' זֶה בַּחֲנִינָה
'סִיג לַחֲכָמָה שְׁתִּיקָה' (אֲבוֹת ג, יג) הַנִּי"ל.

וּמִזֶּה יָכוֹל כָּל אָדָם לְלַמֵּד אֲלֵפִים וְרַבּוֹת קֵל וְחִמֵּר
עַל עֲצָמוֹ, אֵיךְ הוּא צָרִיף לֹמַר כָּל זֶה עַל
עֲצָמוֹ, עַל רַבּוֹי עֲוֹנוֹתָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו הָרָעִים הַשּׁוֹטְפִים
עָלָיו כָּל כֶּף. אָבֵל חֲלִילָה חֲלִילָה שִׁיפֵל עַל-יִדְיָה, חֵס
וְשִׁלּוֹם, רַק יִחְזַק עֲצָמוֹ בְּכַח הַצַּדִּיק הָאֵמֶת הָעֵנִי מְאֹד
מְאֹד, שֶׁהוּא נָקִי מִכָּל צַד שְׁגִיאַת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מֵאִיזָה
עֲוֹן, חֵס וְשִׁלּוֹם, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אוֹמֵר עַל עֲצָמוֹ
קִינּוֹת כְּאֵלֶּה הַנִּי"ל. וְכֵן זֶה אוֹמֵר בְּשִׁבְלֵי כָּל יִשְׂרָאֵל,
עַד שֶׁכָּל אֶחָד יוֹכֵל לְעוֹרֵר עֲצָמוֹ וְלַחֲזֹק עֲצָמוֹ בְּכַח
הַגְּדוֹל, בְּכָל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, שִׁאִמַר בְּכָל פַּעַם: אֶף-
עַל-פִּי-כֵן חֲסְדִי ה' כִּי לֹא תִמְנֹנִי כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו, כִּי

יִחְזַק עֲצָמוֹ
בְּכַח הַצַּדִּיק
הָאֵמֶת הָעֵנִי
מְאֹד

כִּי בְּאַמְתָּ עֲנִין זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִבֵּן וּלְהַשְׁגִּי, וְאֶפְלוּ
מִשָּׁה רַבְּנוּ הָיָה קָשָׁה לוֹ מְאֹד לְהַשְׁגִּי עֲנִין זֶה, מְדוּעַ
לֹא יִזְכֶּה הוּא לְבֹא לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל? וְלֹא פָעַל בְּקִשְׁתּוֹ
בְּרַבּוֹי תַּפְלוֹת כְּאֵלֶּה, וְכִמּוֹכָא בְּמִדְרָשִׁים הַרְבֵּה בְּזֶה
(תַּחֲנוּמָא וְאַתְחַנּוּ): שֶׁהַתַּפְּלָא מִשָּׁה מְאֹד עַל זֶה, שֶׁהוּא פָעַל
בְּתַפְלָתוֹ לְהַצִּיל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִכְלוּ, חֵס וְשִׁלּוֹם,

עַל-יִדְי בִּי
כְּנִישְׁתָּא חָדָא
וּמִתָּא חָדָא -
יְבוֹא מִשִּׁיחַ

עָקַר הָעֶכֶב
הָיָה עַל-יִדְי
הַמְּחַלְקָת
שֶׁהֵם מִי
מְרִיכָה

אֶפְלוּ מִשָּׁה
לֹא חֲבִינִי,
מְדוּעַ לֹא
יִזְכֶּה לְבֹא
לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל

לקוטי הלכות

הלכות נטילת ידים הלכה ו

ארח חיים

שהוא השגת התלמיד בחינת יהושע, כמו שכתוב בהתורה הנ"ל:

כמה פעמים, מה שהם חטאו באמת הרבה, והוא בעצמו שלא חטא כלל כי אם איזה שגיאה דקה במי מריבה וגם זה היה על ידם, כמו שכתוב (קהלת ו, ט): "כי העשק יהולל חכם" וכו', כמו שאמרו רבותינו ז"ל במדרש רבה שמות (פרשה ו, ב), לא יועילו לו כל כך תפלות לפעל שיכנס לארץ ישראל, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (עין בספרי ואתחנן ב) על פסוק (דברים ג, כד): "אתה החלוח" וכו'. ומוכח בפרוש רש"י שם שאמר: 'ממך למדתי להתפלל שאמרת (שמות לב, ו): ועתה הניחה לי וכו' - וכי תופס הייתי בך' וכו'. על-כן השיב לו הקדוש ברוך הוא: רב לך אל תוסף דבר.

כי באמת זהו בבחינת שתיקה, בחינת אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה - כי הוא בחינת מקיפים הגבוהים מאד מאד שאי אפשר להשיגם, כי משה היה בבחינת 'מה', בבחינת עליונה ונשגבה מאד כנ"ל. ועל-כן מה שנעשה עמו הוא בחינת אל תוסף דבר - בחינת שתיקה הנ"ל שהוא בחינת 'שתק כך עלה במחשבה' (מנחות כט:) שהשיב לו על מיתת רבי עקיבא. כי גם ענין רבי עקיבא היה בבחינת זאת, כמו שמבאר בהתורה הנ"ל, עין שם. וזה שנסמך מיד לזה (דברים ג, כח): "וצו את יהושע וחקוהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה" וכו', וכן בכמה מקומות, שמוכיחם על שמכרח להסתלק בעבורם נסמך לזה מה שהביטחו השם יתברך, שיהושע יכניסם לארץ ישראל, כמו שכתוב לקמן בפרשה זאת (שם ד, כא): "וזה התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי וכו'. יהושע הוא עובר לפניך אותו חזק" וכו' וכן במקומות הרבה,

כי זה נפלאות תמים דעים שאי אפשר להשיג כלל, כי דיקא על-ידי הסתלקות משה לעלא ולעלא, על-ידי זה היה כח ליהושע להכניס את כל ישראל לארץ. כי כבר מבאר, שכל מה שהצדיק עולה למעלה יתרה לבחינת מקיפים עליונים יותר הוא יכול להאיר בדרך משה ביותר בחינת 'מלא כל הארץ כבודי'. ועל-כן מעצם רבוי הפגמים של ישראל ובפרט רבוי התלונות והמחלוקת שלהם - שזה גורע מן הכל, על-ידי זה לא היה אפשר להכניסם לארץ ישראל ששם עקר התגלות הדעת הנ"ל, כי 'מלא כל הארץ כבודי' - כי אם על-ידי הסתלקותו, כי היה מכרח לעלות לעליה גדולה כל כך, שאי אפשר להשיג בזה העולם כלל, כי אם על-ידי הסתלקות ממש, שנסתלק ברצון דרעוין בבחינת 'מה' העליון מאד מאד, עד שעל-ידי זה דיקא היה יכול להאיר לתלמידו יהושע, בחינת הארת 'מלא כל הארץ כבודי'

מה שנעשה עמו - הוא בחינת 'אל תוסף דבר'

דיקא על ידי הסתלקות משה וכול יהושע להכניס את ישראל.

ובזה פעל לדורות, שאפלו כשיתגברו העוונות ויתרבו הבית, וישראל גלה יגלה מעל אדמתו, כמו שכבר נתקיים שתי פעמים בעוונותינו הרבים, וקץ האחרון סתם ונפלא מאד מעין כל, אף-על-פי-כן ימצאו צדיקים נוראים גם בעקבות משיח בקץ האחרון, שישגיגו השגות עצומות מאד, ויאירו בישאלא כי 'מלא כל הארץ כבודי' ושאין שום יאוש בעולם כלל, ואף-על-פי שהבעל דבר והספרא אחרא וחילומיהם יתפשטו ויתגברו כמו שיתפשטו בפרטיות על כל אחד ואחד, ובכלליות ברבוי המחלקת שיהיה כטגורא גדולה בין התלמידי חכמים, כמו שנתקיים עכשו בעוונותינו הרבים, שזה עקר חבלו של משיח, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בבבבות דף קיב, ומוכא ברש"י שבת קיח.) אף-על-פי-כן ימחר ויחיש לגאלנו על-ידי הארת דעתם הקדוש בעולם, כי אף-על-פי שתתגבר הספרא אחרא כל כך, עד שיהיו מכריחים הצדיקי אמת בחינת משה להסתלק מן העולם, אף-על-פי-כן על-ידי זה תהיה הישועה והגאולה ויהפך אכלם לששון.

כי הסתלקות והעלמת הצדיקים היא הצרה הגדולה והמרה מכל הצרות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (עין איכה רבתי א, לו): 'קשה סלוקן של צדיקים כפלים כתרפן בית-המקדש' וכו'. אבל גם זה יתהפך לטובה ולנחמה, כי דיקא על-ידי הסתלקותם לעלא ולעלא וכו', יעלו לבחינת מקיפים גבוהים ונשגבים כל כך, עד שמשם דיקא יאירו ביותר בחינת 'מלא כל הארץ כבודי' לתלמידיהם, שהם בחינת יהושע, וכן מדור לדור, עד שיפעלו ויגמרו מה שהתחילו להאיר בעולם דעת הנ"ל - שידעו הכל כי 'מלא כל הארץ כבודי' וישבו להשם יתברך באמת, שעל-ידי זה תבוא הגאולה כנ"ל. כי מרבוי הפגמים והעוונות הכרחו לעלות לעליות גדולות כל כך, שאי אפשר לעלות לשם כשהם מלבשים בגוי בזה העולם. פמוכן כל זה משיחותיו הקדושים.

וזהו בחינת מיתת הצדיקים שמכפרת על עוון הדור, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מועד קטן כח,.) הינו כנ"ל. כי דיקא על-ידי מיתתם הם ממשיכים בחינת 'סלח נא' (בפרקי יו, ט), לכפר חטא המרגלים שגרמו חרבן הבית, שזהו בחינת חטאי כל הדורות, שעקר התקון על-ידי שפועלין בקשת 'סלח נא' ביום הכפורים, שעל-ידי זה זוכין לחננת הבית שהוא בגין בית-המקדש במהרה במינו. אבל מרבוי העוונות אי אפשר לזכות לכל זה,

פעל לדורות שאף שיהיה מה שיהיה סוף סוף תהיה הנישועה

הסתלקות והעלמת הצדיקים היא הצרה הגדולה והמרה מכל הצרות (עין איכה רבתי א, לו)

מיתת הצדיקים שמכפרת על עוון הדור

רואה השפוע, ואינו ככול להסתפל על המעין, ואם לא יסתפל על המעין אזי תצא נפשו, כי עקר חיותו הוא מן המעין. וכשעומד כנגד החרוץ אזי הוא רואה ראש השפוע של החרוץ, ששם עומד המעין, אבל תכף כשילך ויתקרב אל החרוץ - אזי נעלם מעיניו ראש השפוע (וזה מוכן בחוש), ואזי אינו יכול לראות את המעין, ואזי תצא נפשו, חס ושלום. וכשזה הלב הזה מסתלק חס ושלום, אזי יתבטל כל העולם כלו, כי הלב הוא החיות של כל דבר, ובודאי אין קיום בלא לב, ועל כן אינו יכול לילך אל המעין, רק עומד כנגדו, ומתגעגע וצוּעק כפ"ל.

וזה המעין אין לו זמן, כי זה המעין

אינו בתוך הזמן כלל; אך עקר הזמן של המעין, הוא רק מה שהלב נותן לו במתנה יום אחד, וכשמגיע היום להיות נגמר ונפסק, ואזי כשנאמר היום לא יהיה זמן להמעין ויסתלק, חס ושלום, ואזי יסתלק הלב, חס ושלום כפ"ל, ויתבטל כל העולם, חס ושלום כפ"ל. ואזי סמוך לגמר היום, אזי מתחילים לטל רשות זה מזה (שקורין 'צענינים'), ומתחילים לומר חידות ושירים (שקורין 'לידער') נפלאים זה לזה (באגדה רבה השתקפות גדול מאד נאר); וזה האיש חסד האמת הנ"ל יש לו השגחה על זה, וכשמגיע היום בסופו ממש להיות נגמר ונפסק, אזי זה האיש חסד האמת, הוא נותן במתנה יום

אחד להלב הנ"ל, והלב נותן היום להמעין, ואזי שוב יש זמן להמעין. וכשזה היום הולך ממקום שהוא בא ממש, אזי הוא הולך גם-כן בחידות ושירים נפלאים מאד (שיש בהם כל חכמות), ויש שנויים בין הימים, כי יש יום אחד בשבוע יום שני וכו', וכן יש ראשי-חודשים וימים טובים.

וכל הזמן שיש להאיש חסד של אמת הכל על ידי (הינו חסד פה שמספר על זה), כי אני הולך ומקבץ כל החסדים של אמת, אשר מהם התהוות הזמן כפ"ל. (ועל כן הוא חכם יותר אפילו מחכם הנ"ל, שהוא חכם כמו איתו יום שיש, כי כל עקר הזמן והימים - כלם נהנים על ידי, היינו על ידי חסד פה. שהוא מקבץ החסדים של אמת אשר ממש הזמן, ומביא אותם אל האיש חסד האמת. והוא נותן לו לב, והלב נותן להמעין, אשר על ידי זה נתקם העולם כלו. נמצא ששאר התהוות הזמן עם

אך דער אמתיר איש חסד און שענקט א טאג דעם הארצין. און דאס הארץ שענקט דעם טאג דעם קוואל. אזוי האט שוין ווידער. דער קוואל א זמן (דווייט דעם טאג קאן שוין דער קוואל ווידער א קיום האבן קאן שוין דאס הארץ אויף א קיום האבן וכו') און אז דער טאג קומט אן פון וואנען ער קומט אזוי גייט דער טאג אויף מיט חידות. און מיט וואוילע שירים וואס אין זיי איז דא אלע חכמות. און סע איז דא חילוקים צווישן די טעג. ווארין סע איז פארהאנדן וונטאג און מאנטאג וכו'. און אזוי איז פארהאנדן ראש חודש און ימים טובים. (כלומר וועלדיג דעם טאג וואס פאר טאג סע קומט. מיט אויפגע שירים וסופט ער אן.)

און גאר דער זמן וואס דער אמתיר איש חסד האט. איז זיך אלץ דאךר מיר. (דווייט דאךר דעם כד פה וואס ער דערציילט דאס אלץ) ווארין גייט זיך און נעם צום אויף אלע אמת חסדים. וואס פון זיי ווערט גאר דער זמן כפ"ל. (און איבער דעם איז דער כד פה קלוגער אפילו פון דעם חכם וואס ער האט זיך בארימט ער איז קלוג וי וועלכער טאג ער וויל. ווארן גאר די צייט מיט די טעג ווערן זיך גאר דורך אים. וואס די טעג קומען אן מיט שירים און חידות וואס אין זיי אלע חכמות

החידות ושירים שיש בהם כל החכמות - הכל על ידי חסד פה). נמצא, שיש לי הספקה מזה האיש חסד האמת, שאני יכול לומר חידות ושירים, שיש בהם כל החכמות (כי כל הזמן עם החידות והשירים נהנים על ידי חסד פה). ועתה אני נותן לכם במתנה גמורה לדרשה שתהיו כמאני. ונעשה שם שמחה וחדנה גדולה מאד (הילול גיטאן).

כשנאמר השמחה של אותו היום ולנו אחרי-כן, בבקר חזרו הזוג כפ"ל והיו מתגעגעים וכו' אחרי הבטעטליר שהיה צארו עקם, בתוך כך והנה הוא בא, ואמר: הנני וכו', בתחלה ברכתי אתכם שתהיו כמאני, עתה אני נותן לכם במתנה לדרשה שתהיו

(כו' כפ"ל).

נמצא האב איך זיך א הספקה פון דעם אמתיר איש חסד. אז איך קען ריידן חידות און שירים וואס אין זיי איז אלע חכמות (ווארין גאר די סע מיט די חידות מיט די שירים ווערן זיך גאר דורך אים כפ"ל) היינט שענק איך אייך במתנה גמורה דרשה גישאנק אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. איז דאךר גיטאן א גרויסע שמחה און א גרויסע חדות. און זיי האבן א הילול גיטאן.

אז זיי האבן גומר גיווען די שמחה פון דעם טאג. און זיי האבן דערנאך איבער גינעכטיגט. אין דערפריא האבן זיי זיך ווידער דערמאנט און האבן גינעכט וכו' נאך דעם בעטלער וואס ער האט גיהאט א קרומען האלץ דערצווייל קומט ער אריין און זאגט איך בין דא וכו'. פרי האב איך איך גינעכטשט אז איר זאל זיין אזוי ווי איך. היינט שענק איך אייך דרשה גישאנק אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. איר מיינט. אז איך האב א קרומען האלץ. איך האב גאר קיין קרומען

דעם שפין. און אז מיט צו נאנטע וועט מען שוין טיט ארויס דעם שפין קאן ער שוין גיט קוקן אויף דעם קוואל. קאן ער חס ושלום אויסגיין און אז דאס הארץ נאל חס ושלום אויסגיין. וואלט גאר די וועלט חרוב גינארצן ווארין דאס הארץ איז זיך דאס חיות פון איסליכער זאך און ווי קאן די וועלט א קיום האבן אן דעם הארץ. איבער דעם קאן דאס הארץ גיט צו גיין צום דעם קוואל. גאר סע שטייט תמיד אקעגן דעם קוואל און סע בענקט און סע שרייט תמיד אז סע זאל קומען צו דעם קוואל כפ"ל.

און דער קוואל האט גאר קיין זמן גיט. ווארין דער קוואל איז גאר גיט אין זמן. (כלומר דער קוואל האט קיין שום צייט גיט דווייט ער האט גיט קיין שום טאג און קיין שום צייט און דער וועלט. ווארין ער איז גאר העכער פון דער צייט פון דער וועלט) לושמיר. ווי אזוי קאן דער קוואל זיין אין דער וועלט. (ווארין איז דער וועלט קאן זיך קיין זאך ווי אין א צייט). לושמיר גאר די צייט פון דעם קוואל איז גאר וואס דאס הארץ שענקט דעם קוואל א טאג במתנה. און אז דער טאג וויל זיך שוין אויסלאזן.

כמוני. ואתם סוברים שיש לי צנאר עקם? אין צנארי עקם כלל, אדרבא, יש לי צנאר שנה מאד, צנאר יפה מאד, רק שיש הבלי עולם, ואני אני רוצה להוציא שום הבלי ורוח (דוד) בהבלי עולם, (ומתחת זה נדמה שצנארו עקם, כי הוא עקם צנארו מהבלי עולם ואינו רוצה להוציא שום הבלי ורוח בהבלי עולם, אבל באמת יש לי צנאר יפה מאד, צנאר נפלא מאד, כי יש לי קול נפלא מאד, וכל מיני הקולות שבעולם, שהם קול בלא דבור, כלם אני יכול להוציאם בקולי, כי יש לי צנאר וקול נפלא מאד, ויש לי הספקמה על זה מאותה המדינה.

כי יש מדינה שהם בקיאים מאד בחכמת הנגינה (שקורין מאזיקא), וכלם עוסקים שם בחכמה זו, ואפלו בנים

האלו נט. אדרבא איך האב זייער א גלייכין האלו. זייער א שיינעם האלו. גאר סע איז פארהאנדן הבלי עולם. (דהיינו בארשיקו פון דער וועלט) און איך וויל גאר קיין שום דוד אין דער וועלט נישט אריין לאוין. (און דריבער האט ער א פנים ווי א דריבער האלו, ואריין ער פארקערט דעם האלץ פון די הבלי עולם און ער וויל גאר קיין שום דוד אין דער וועלט נישט אריין לאוין) אבער צום אמת האב איך זייער א שיינעם האלו. זייער א וואוילין האלו. וואריין איך האב זייער א וואויל קול. און אלע קולות וואס אין דער וועלט וואס גאר א קול אן א דיבור. קאן איך אלע קולות נאך מאכין מיט מיין קול. וואריין איך האב א האלו און א קול זייער א וואוילין און איך האב א הספקמה דרויף פון דער מדינה.

וואריין סע איז פארהאנדן א מדינה וואס זיי קאנען אלע זייער וואויל די חכמה פון מאזיקא. (דהיינו די חכמה פון שפילן און זינגען) און זיי זענען אלע דאָרט עוסק אין דער חכמה. און אפילו קליינע

קטנים, ואין שם קטן שלא יכול לנגן על איה קלי שיר, והקטן שבאותו המדינה - הוא חכם גדול במדינה אחרת באותו החכמה של נגינה, והחכמים והמלך שבאותו המדינה והקאפעלייש הם חכמים מפלגים מאד מאד באותו החכמה. פעם אחת לשבו החכמים של אותו המדינה, והיה כל אחד מתפאר בנגינה שלו: זה היה מתפאר שהוא יודע לנגן על כלי שיר פלוני, וזה התפאר שיודע לנגן על כלי פלוני שיר פלוני, וזה התפאר בכלי שיר פלוני, וזה היה מתפאר שיודע לנגן על כלי פלוני שיר, וזה התפאר שיודע לנגן על כל כלי שיר, וזה התפאר שיכול לעשות בקולו כמו כלי שיר פלוני, וזה התפאר שיכול

קינדער. סע איז דארטין נישט פארהאנדן א קינד וואס סע זאל נישט קענען שפילן אויף צפעס א כלי שיר. און דער קלענצטער פון דער מדינה איז דער גרעסטער חכם אין איין אנדערע מדינה אין דער חכמה פון מאזיקא. און די חכמים און דער מלך פון דער מדינה און די קאפעלייש זיי זענען זייער ווילד גרויסע חכמים. אין דער חכמה.

אמאל זענען גינעסן די חכמים פון דער מדינה. און איטליכער האט זיך בארימט מיט זיין חכמה אין מאזיקא דער האט זיך בארימט ער קאן שפילן אויף דעם כלי שיר. און דער האט זיך בארימט ער קאן שפילן אויף דעם כלי שיר. און דער האט זיך בארימט מיט דעם כלי שיר. און דער האט זיך בארימט ער קאן שפילן אויף עטליכע כלי שיר. און דער האט זיך בארימט, ער קאן שפילן אויף אלע כלי שיר. און דער האט זיך בארימט, אז ער קאן מאכין מיט זיין קול אויז ווי דאס כלי שיר.

לעשות בקולו כמו כלי שיר פלוני, וזה התפאר שיכול לעשות בקולו כמו כלי שיר, וזה התפאר שיכול לעשות בקולו כמו תף ממש, (שקורין פויק) כאילו מכין בתף, וזה התפאר שיכול לעשות בקולו כאילו מורין בקני שרפה (שקורין אורמאטיס); ואני הייתי גם כן שם, עניתי אני ואמרתי להם: קולי - טוב יותר מקולות שלכם! והא ראיה - כי אם אתם חכמים כל-כך בקול נגינה, אם-כך הושיעו את אותן שתי מדינות; ואילו השתי מדינות, הם רחוקים זה מזה אלף פרסאות, ובאילו שתי המדינות, כשמגיע הלילה אין יכולין לישון, כי בשעשעה לילה אזי מתחילים הכל להיות מזללים בקול

און דער האט זיך בארימט. ער קאן מאכין מיט זיין קול אויז ווי דאס כלי שיר. און דער האט זיך בארימט. ער קאן מאכין מיט זיין קול אויז ווי עטליכע כלי שיר. און דער האט זיך בארימט אז ער קאן מאכין מיט זיין קול אויז ווי א פויק פונקט. גלייך ווי מע פויקט. און דער האט זיך בארימט. ער קאן מאכין מיט זיין קול אויז ווי מע שיסט אויס פון איין הורמאטעס און איך בין דאָרט אויך גינען (דהיינו דער מיט דעם קרוינען האלץ וואס ער דערציילט דאס אלץ) האב איך מיך אנגידופן און האב צו זיי גינאגט מיין קול איז בעסער פון אייערע קולות. והא ראיה. וואריין אז איך זענט יוא אוינע חכמים אין מאזיקא העלפט ער די צוויי מדינות.

וואריין סע איז פארהאנדן צוויי מדינות. און די צוויי מדינות זענען ווייט איינער פון דער אנדערער טויזנט מייל. און דאָרט אין די צוויי מדינות אז סע קומט די נאכט קאן מען נישט שלאפן וואריין אז סע ווערט נאכט אויז הייבן זיי

לילה, אנשים ונשים וטף, אם היה מנח שם אבן - היה נמוח. כי בלילה הם שומעים קול לילה מאד, ומחמת זה כלם מזללים אנשים ונשים וכו' (וכן מתנהג בשתי המדינות), כי במדינה זו שומעים הקול לילה, ומזללים הכל כנ"ל. וכן במדינה אחרת גם כן, וישתי המדינות הם רחוקים זה מזה אלף פרסאות. ועל כן אם אתם חכמים כל-כך בנגינה, אראה אם תוכלו להושיע את אותן שתי המדינות, או שתוכלו לכוון לעשות את קולם (הינו שחם יכנון להוציא קול נכון קול ויחללה העשקע שם). ואמר לו (הינו החכמים הבלי אמרו לזה שצנארו עקם): היתוליד אותנו לשם? ואמר: הן, אני מוליך אתכם לשם. ונתעוררו

אלע אן צו קלאגין מיט א קול לילה. אנשים ונשים וטף. וואריין ביינאכט. הערס מען דארט א קול לילה זייער (דהיינו א ווייניג קול פון קלאגן) און מחמת דעם מוויין זיי אלע דאָרט אנהייבן צו קלאגין. מאנען און ווייבער און קליינע קינדער. אז סע זאל ליגין א שטיין וואלט ער צוגאסין גינאריין. און אויז פירט זיך אין די צוויי מדינות. וואריין אין דער מדינה הערס מען דאס קול לילה מוויין זיי אלע קלאגין כנ"ל. און אויז אין דער אנדערע מדינה איז אויך אויז. און איין מדינה פון דער אנדערער איז ווייט טויזנט מייל. ככן אז איר זענט אוינע חכמים אין מאזיקא. (דהיינו איר קאנט שפילן און זינגען) העלפט ער די צוויי מדינות. אדער מאכט חאטשע נאך דאס קול (דהיינו דאס קול לילה וואס מע הערס דאָרט טאכט נאך דאס קול) האבן זיי צו אים גינאגט. וועסטו אונז אהין פריין. האט ער גינאגט. יוא. איך פיר אייך אהין. האבן זיי זיך אויך גינאגט אלע אהין צו גיין.

י. יפה צעקה לאדם - בין קדם גזר-
דין, בין לאחר גזר-דין.

טו. אל יבקש אדם על שום דבר יותר
מדאי.

טז. ביום הגשמים ישועה פרה ורבה
בעולם, ומליצי זכות נכנסין לפניו.

יז. תפלת יחיד אינה נשמעת אלא אם-
כן לבו מקנן, ותפלת צבור נשמעת
אף על-פי שאין לב כלם שלם.

יח. לא מצליח אחרת.

יט. אסור להטריח את השם לשנות את
הטבע.

כ. מי שמעביר על מדותיו, תפלתו
נשמעת.

כא. המספר בשכחו של מקום יותר
מדאי, נעקר מן העולם.

כב. בית-הכנסת שמחשבין בו
השבונות, לסוף שילינו בו מת-
מצוה.

כג. לכל דבר שבקדשה צריך הכנה
והזמנה.

כד. בשאלת צרכיו אל ירים ראשו
לשאל שאלה גדולה; אבל בתורה
ויקראת שמם ישאל כל תאנתו.

כה. מצוה להיות לו בגדים מכבדים
בשעת התפלה.

כו. הנהיגו ברכותיו בעולם הזה כדי
להיות רגילין לעולם הבא.

כז. יבקש אדם רחמים שלא יבוא לידי
עניות.

כח. על-ידי התפלה יכול לשנות את
המזל.

כט. הדבור בקול רם מביא הרגשה

ויתנועה בכל האברים.
ה. מי שעולה על-רוחו להתחנן לפני
השם יתברך, על-ידי זה נשא חן
בעיני השם יתברך.

זא. על-ידי בטחון הקדוש-ברוך-הוא
שמע תפלתו.

זב. אל תתפלל בבית שבנה בעל-
מחלקת.

זג. קדם התפלה תתן צדקה, ותקשר
את עצמך לצדיקי הדור.

זד. אדם מקבל שפע וכח אלקי כפי
אותו המקום שמתפלל בו.

זה. כשהצבור מתפללים הוא את רצון.
זו. מי שיש לו בית-הכנסת, ואינו נכנס
לשם להתפלל - גורם גלות לבניו.

זז. על כל הדברים, הן על דבר גדול
הן על דבר קטן - תתפלל.

זח. אקדימו ואחשיכו לבי-כנישתא, כי
היכי דתאריכו חיי.

זט. מי שאפשר לו לבקש רחמים על
חברו, ואינו מבקש - נקרא חוטא.

זכ. הנפנה ונוטל ידיו, ומניח תפלין,
וקורא קריאת-שמע, ומתפלל -
באלו בנה מזבח והקריב עליו
קרבן, ובאלו טבל.

זכא. מי שנוהר לומר דבור קדוש בבית
הטנפת, יזכה לאריכות ימים.

זכב. גדולה תפלה ממעשים-טובים ומן
הקרבנות.

זכג. תורה, ומעשים-טובים, ותפלה,
ודרך-ארץ - צריכין חיזוק.

זכד. אל תתפלל אלא בבית שיש בו
חלונות.

המנוגא. בן ספר. ר' סוכיה. סומא בר
פתכה. סומכוס. סורחב בר פפא. רב
סחורה. ר' סידור. סילני. רב סימא
בריה דרב אידי. רב סימא בר אשי. ר'
סימאי. ר' סימון. ר' סימון בן זכדי.
ר' סימון דתרי. ר' סימון בריה דרבי
יהושע בן לוי. רב סימונא מרבנן
סבוראי. רב ססיי. רב סלא חסידא.

רב סמא בר רב ירמיה. רב סמא בריה
דרב מרי. רב סמא בריה דרבא. רב
סמא בריה דרב ייבא. רב סמא בר
יהודה. רב סמא ברב אסי. רב סמא בר
חלקאי. רב סמא בר רתא. רב סמא
בריה דרב משרשיא. רב סמא ברב
אשי. ר' סמאי. סמליון. אבא סמוקיר.
רב סעורם אחוה דרבא. רב ספרא. רב
ספרא בריה דרב ייבא. רב ספרא בר
טוביה. רב ספרא ברב סעורם.

אות ע. עאדא. רב עובדיה. עובד
גלילאה. ר' עוזיאל בריה דר' נחוניא
דבית חרין. ר' עוזיאל בר עוזיאל
משמיה דעוזיאל רבא. ר' עוריא.
עולא. רב עולא בריה דרב עילאי. רב
עולא בר אשי. רב עולא בר אבא.
עולא בר חנינא. עולא בר ישמעאל.
רב עולא בר רב אידי. עולא בר
מנשיא. עולא בר רב. עולא דקיסרין.
עולא ביראה, עולא בריה דר' אלעזר.
עולא שקפר. עולא חזנא. מר עוקבא.

מר עוקבא בר חזיא. רבנא עוקבא.
רב עוקבא ממישן. רב עוקבא בר
אבא. עוקבן בר נחמיה ריש גלותא. ר'

עוקבא. רב עוקבא בר חמא. רב
עוקבא בר חנינא מפרישנא. רב
עוקבא מפשורונא. עוקבן הבבלי.

ר' עזרא בריה דר' אבטולס. ר'
עזריה דפפר חנן. ר' עזריה בר'
סימאי. ר' עילא. ר' עילאה. רב
עילש. רב עינא. רב עינא סבא. עיפא.
רב עמרם. רב עמרם בריה דר' שמעון
בר אבא. רב עמרם חסידא. רב ענן.
רב ענן בר תחליפא. רב ענן בר חזיא.
רב ענן בר רבא. רב ענן בר יוסף.
עניני בר נחשון. ענני בר ששון.
עקבא בן מהללאל. עקבאי. רב
ירמיה עקבא. רב עקבא. רבי עקיבא
בן יוסף, (והא תיסק בשעה רביגי פלסות). ר'
עקיבא בן דוסא. רב עקיבא אמורא.
עקילס הגר.

אות פ. ר' פדא. בר פדא. ר' פדיא.
ר' פדת הדין. ר' פדת בן ר' אלעזר בן
פדת. פוגא שמעיה דר' יוסי בר
חנינא. ר' פזי בן פזי. בן פטירי.
פליפי בר פרוטה. פלטנא דנהה.
פלטיון איש רומי. פלימו. ר' פגדא.

פנחס איש חברה או איש הביירה. ר'
פנחס בן ערובא. ר' פנחס בן יאיר.
פנחס אחיו של שמואל הכהן. ר'
פנחס בר חמא. ר' פנחס הכהן. ר'
פנחס ברב חסדא. רב פנחס ברב מרי.
ר' פנחס בריה דרב אמי. רב פנחס בר
חנניא. ר' פנחס בר זפיי. ר' פנחס בן
לוי. ר' פנחס דפפו. פנחס בן גבתא.

האמתיים והתמימים.

רחם עלי וזכני להתחיל מעשה לילך בדרךך בתמימות ובפשיות, באמת ובאמונה שלמה. ותסיר ממני לבב העקש, שלא ישטה לבבי אל דרכי החכמות של הבל הוהגים בעולם שהם מבלבלים ומונעים מאד מלחשב על תכליתנו וסופנו ולהתקרב אליך באמת. ואבער ואסלק מלבבי כל החכמות האלה, ואדע האמת לאמתו גדל שטותי וחסרוני מהדעת. כמו שכתוב: "כי בער אנכי מאיש ולא כינת אדם לי", וכתוב: "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך". וכתוב: "אמרתי אחכמה, והיא רחוקה ממני". רחם עלי לכל אטעה בעצמי בשום חכמות של העולם המבלבלין הרבה, רק אזהה לקיים באמת ובתמימות ככל היוצא מפי רבותינו האמתיים. ולבטל דעתי ושכלי נגדם לגמרי כאלו אין לי שום שכל כלל כאשר הוא באמת. ואזהה לקיים באמת מקרא שכתוב: "תמים תהיה עם יי אלהיך". ונאמר: "יי מי יגור באהלך, מי ישכן בהר קדשך, הולך תמים ופעל צדק, ודבר אמת בלבבו". חמל עלי והושיעני וזכני לכל מה שבקשתי מלפניך. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.

תפילה קיד

מיוסד על תורה ק"י בליקוטי מוהר"ן

"פרשתי ידי אליך נפשי כארץ עיפה

לך סלה. עיני דאבה מני עני קראתיך יי בכל יום שטחתי אליך כפי", מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני, והורני ולמדני דרכיך האמתיים ועצותיך הישרות בכל עת, באפן שאזהה לשוב מהרה ממעשי הרעים וממחשבותי המגנים עד שאזהה מהרה לתקון הברית באמת בשלמות כרצונך הטוב. ותחנני מאתך דעת ושכל אמת, באפן שאזהה לידע ולהרגיש שפלותי באמת. ולא יעלה על דעתי שום צד גאות וגדלות וגבהות ורמות רוחא כי באמת לפי פחיתותי לא הייתי צריך להתפלל על זה כלל להנצל מגאות. כי מי אנכי שיעלה על לבי שום צד גאות, אחרי שאני רחוק מאתך כל כך, אך אתה יודע איך אורכים עלי מקל צד בכל עת, עד אשר מבלבלים דעתי בפניות וגאות, בפרט בעת שאנו רוצים לעסוק באיזה דבר שבקדשה. על כן באתי לפניך בעל הרחמים, יודע תעלומות, אשר במקום גדלתך שם אנו מוצאים ענותנותך, שתחוס ותחמל עלי בכל עת ותהיה עמי ותשמרני תמיד שלא יעלה על לבי שום צד גאות וגבהות כלל, עד שאזהה לענוה אמתית באפן שאזהה לשמירת הברית באמת כאשר הודעתנו על ידי חכמיך הקדושים שעל ידי ענוה זוכים לשמירת הברית. ותצילני מענוה פסולה רק אזהה לענוה אמתית כרצונך הטוב. והורני יי דרכך אהלך באמתך, יחד לבבי

ליראה שמך. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.

תפילה קטו

מיוסד על תורה ק"י בליקוטי מוהר"ן

"מבטן שאול שונעתי שמעת קולי, קולי שמעת אל תעלם אונך לרוחתי לשונעתי. צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי. קראתי שמך יי מבור תחיתות". רבונו של עולם מלא רחמים על כל הברואים שבעולם, ואפלו עלי אף על פי שעשיתי מה שעשיתי, ואף גם עתה אני כמו שאני, הרחמן יצילני מעתה, אף על פי כן אני רואה ומאמין כי רחמיך אינם כלים ממני לעולם, רק שאי אפשר להבין דרכיך איך אתה מתנהג עם כל העולם, בפרט עם בעלי הבחירה שבשכילם נבדא הכל מראש ועד סוף, מתחלת האצילות עד סוף נקדת המרפז של עולם העשיה הגשמי הזה, וכל העולמות אלפי אלפים ורפי רבבות הכלולים בהם, וכל המלאכים ושרפים ואופנים וחיית הקדש, כל ההיכלין והדרגין דקדשה, ולעצמם זה כל מה שבקלפה וסגרא אחרא הכל כאשר לכל נבדא ונוצר ונעשה בשבילנו בני אדם הבעלי בחירה. ואתה מסרת הבחירה ביד בני האדם כאלו אינה בידיך, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ואף על פי כן באמת גם הבחירה בידיך, כי מקד הכל ואתה

מחיה את כלם. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו היה נופל בידו, שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, יי לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו", ואמרו אלמלא שלשה מקראות נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל, חד "ואשר הרעותי" וכו' ומי יבין דרכי נפלאותיך הנוראות והעצומות, ועצם חסדיך הגדולות והנסתרות והנעלמות, אשר אתה מתנהג בחסדיך בכל דור עם כל אדם ואדם בפרט.

על כן באתי לפניך יי אלהי ואלהי אבותי, אלהי הראשונים והאחרונים, אלהי כל בשר חומל דלים שומע תפלות כל פה, שתחמל עלי בחמלתך הגדולה. ותתן לי עצה וכו' והתחזקת איך לסתם ולהעביר עיני הגשמיים ויעני השכל והמחשבה לכל אסתכל עוד מעתה על הכלי עולם הזה כלל. ובפרט לכלי להתחיל לחשב במחשבותי שום מחשבה הנוגעת להרהורים רעים חס ושלום. כי באמת אני מאמין שעדין יש לי בחירה בודאי, אף מעצם מרירת ההרגל קשה לי מאד לאחז מחשבותי בקדשה. אבל אתה וכל לעזר לי הרבה למען שמך, למען כבודך, למען חסדיך, למען רחמיך הרבים והגדולים באפן שאנצל על כל פנים מעתה ממה שאני צריך

חזרה לתוכן העניינים

יום שישי

לנצח עוד יום

מ"ט ע"א אמר תירץ שמואל: הכא במאי עסקין? ע בבא אחד מהאבות

אל הכהן בהרשאה מחבירו לגבות, וממה נפשך יחזיר הכהן, שהרי ודאי חייב הוא לאחד מהם.

ומקשינן: והאמרי נהרדעי: לא כתבנו אורכתא אמטלטלי! [אין כתבים הרשאה על מטלטלין]?

ומשנינן: הני מילי הויכא דכפריה [אם הנתבע כופר] ושלול התובע את שליחו עם הרשאה לדון עם הנתבע, אבל הויכא דלא כפריה - כתבנו אף על מטלטלין.

שנינו במשנה: שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו... זכר ונקיבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו, שתי נקבות וזכר, או שתי נקבות ושני זכרים, אין כאן לכהן כלום: תנא רב הונא בברייתא אופן רביעי:

אם ילדו שתי הנשים שני זכרים ונקבה [אחת ילידה זכר, והשנייה ילידה זכר ונקיבה ואין ידוע מי קדם], אין כאן לכהן כלום, ואף על גב שודאי בכור יש כאן, כיון שאין ידוע מי הבכור אפילו הבן אינו חייב לפדות את עצמו מספק.

ומפרשין: טעמא דתנא דידן שלא הזכיר אופן זה:

כיון דרק באופן של הסיפא, דהיינו: שתי נשים של שני אנשים הוא דמשכחת לה. כלומר, רק באופן זה אכן אין לכהן כלום, אבל באופן של הרשאה, דהיינו: איש אחד ושתי נשים שילדו שני זכרים ונקבה לא משכחת לה שיהיה האב פטור מליתן לכהן באופן זה, שהרי ודאי בכור גולד בביתו, לכן לא מויתני ליה.

מתניתין:

משנה זו אינה המשך למשניות הקודמות, והיא עוסקת בסתם בכורות:

מת הבן בתוך שלשים יום, אף על פי שכבר נתן האב לכהן, הרי זה יחזיר שהרי אינו חייב בפדיון עד לאחר שלשים יום.

ואם מת הבן לאחר שלשים יום, אף על פי שעדיין לא נתן האב את פדיונו - יתן, כדמפרש טעמא בגמרא לקמן נא ב.

מת הבן ביום שלשים עצמו: הרי יום זה הוא כיום שלפניו, ואף על פי שנתן יחזיר.

רבי עקיבא מסתפק בזה, ולכן הוא אומר: אם כבר נתן האב לכהן לא יטול הימנו, ואם עדיין לא נתן האב לא יתן, שכלל הוא בדינו בכל ספק: המוציא מחבירו עליו הראיה.

גמרא:

שנינו במשנה: מת ביום שלשים כיום שלפניו, רבי עקיבא אומר: אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא יתן:

שואלת הגמרא: מאי טעמיהו דרבנן הסוברים שיום שלשים הוא כפחות מבן חודש?

ומפרשין: גמרי רבנן "חדש" [יפדיוו מבן חודש תפדה] "חדש" ממדבר [פקוד כל בכור זכר מבן חודש ומעלה]:

מה התם במדבר אמר הכתוב "ומעלה", דהיינו, לאחר שלשים יום, אף הכא נמי גבי פדיון "ומעלה".

ורבי עקיבא מספקא ליה בזה, וטעמו: מדאיצטריך למכתב "ומעלה" גבי ערכין ולא גמרי ממדבר. כלומר, הרי בפרשת ערכין [סוף חומש ויקרא] אמרה תורה: "ויהיה ערך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערך עשרים חמשים שקל" [והוא הערך הגבוה ביותר], "ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה, והיה ערך הזכר עשרים שקלים", "ואם מבן חודש ועד בן חמש שנים והיה ערך הזכר חמשה שקלים", "ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערך חמשה עשר שקל".

וממאמר הכתוב "ומעלה" גבי בן ששים, למדנו ששנת ששים עצמה כפחות מבן ששים, ומגזירת הכתוב "שנה שנה" אנו לומדים שגם שנת עשרים כפחות מבן עשרים, ושנה החמישית כפחות מבן חמש, והוא הדין שיום שלשים כפחות מבן חודש. ולכאורה תיקשי: למא לי "ומעלה" בערכין, והרי היה לנו ללמוד ממדבר שיום שלשים הוא כלמטה, והוא הדין שבשנים הוא כלמטה.

ומדאמר הכתוב בערכין "ומעלה" ולא למדנו בן ממדבר, אם כן, הוה להו - מדבר וערכין - שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדו לפדיון הבן שיהיה בן שלשים כלפני שלשים.

או דילמא: כי אמרין שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדו, היינו דוקא לעלמא, דהיינו: ללמוד לדון שלשי שאינו קשור לא לדון זה ולא לדון זה, אבל לגופייהו מלמדו. כלומר, אבל אם באת ללמוד להשוות דין הדומה לאחד משני הדינים, אפשר ללמוד אף שיש שני כתובים הבאים כאחד -

ואם כן, היות ו"ומעלה" האמור במדבר נאמר גבי פדיון בכורי בני ישראל במדבר, ילפינן נמי לענין פדיון הבן בזמן הזה.

ומשום הכי מספקא ליה, [זה] הוא טעם ספיקו של רבי עקיבא.

אמר רב אשי:

הכל מודים לענין אבילות של האב על הבן, אם מת הבן ביום שלשים כמת ביום שלפניו שהוא נפל, ואינו מתאבל עליו, ומשום דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל.

מתניתין:

מת האב בתוך שלשים יום, בחזקת שלא נפדה הבן, ומשום שאין דרך אדם לפדות תוך שלשים - שהוא לפני זמן הפדיון - עד שיביא ראיה שנפדה.

ואם מת האב לאחר שלשים יום, הרי הבן בחזקת שנפדה ומשום שהכהן הוא המוציא מחבירו ועליו הראיה, עד שיאמרו לו לכן שצויה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה.

הוא לפדות ובנו לפדות, אם מוטל היה על אדם לפדות את עצמו שהוא בכור ואת בנו הבכור, ואין בידו כדי שניהם, הרי הוא קודם לבנו. ובגמרא יתבאר באיזה אופן עוסקת משנתנו.

רבי יהודה אומר: בנו קודמו, ומשום שמצוותו שלו היתה על אביו שמת, ואילו מצוות בנו עליו הוא. ויתבאר בגמרא.

גמרא:

איתמר:

הפודה את בנו בתוך שלשים יום, שעדיין לא הגיע זמן הפדיון:

רב אמר: בנו פדוי, כדמפרש לה ואזיל.

ושמואל אמר: אין בנו פדוי.

אמר פירש רבא: דכולי עלמא בין רב ובין שמואל: אם אמר האב "מעכשיו יהא פדוי" אין בנו פדוי, שעדיין לא הגיע זמן הפדיון. ואם אמר האב שיהא הבן פדוי לאחר שלשים יום, ואיתנהו למעות הפדיון בעינם, ודאי בנו פדוי לאחר שלשים.

כי פליגי רב ושמואל, באם אמר האב שיהא הבן פדוי לאחר שלשים יום, ונתעכלו המעות [אינם בעין] לפני הגעת זמן הפדיון:

וטעם מחלוקתם הוא:

רב אמר: בנו פדוי, מידי דהוה אקידושי אשה [דומה למי שקידש אשה לאחר שלשים יום], כי התם לאו אף על גב דנתעכלו המעות קודם שלשים יום הוה פדושי, וכמבואר בקדושין נט א -

מסורת הש"ס

[illegible]

(ה) גמ' לא כתיבין אורכתא
אמלטלין כלי' וכן כדנ"י:
(ב) שם כתיבא וכן ונקס
האבות שטרין וכן וני
רב הונא: (ג) שם דלמר
שמואל הלכ: (ד) שם ושמואל
אמר אין נד פדא אמר רבא
דכ"י עמלמ: (ה) רב"י ד"ה
מני רב הונא ס' נמלמ
פמינא לידא וכן: (ו) ד"ה
ממ הכי וכו' ק"ל רב"ה ושמינ
מני נמק: (ז) ד"ה עד
שלאמו וכו' עד שינא רבא
הבין דיכול לומר לו הכי
וכי' ויכין אמר כדנ"י:

[illegible]

בבא כל אחד בהרשאה
ואמר ליה אי מת ידי
הוא אהור לי ואי דחבראי
הא נקטנא בהרשאה מיניה.
אבל לתרי כהניא של מצא
עבדי הרשאה. דלכל חד
אמר אנא לית לי אלא
ה' סלעים דחי: אדרכתא.
הרשאה: היכא דכפריה,
משום דמחזי כשקריא: תני
רב הונא. מוסיף על מתניתין
דאיתא בכרז דאיתא שלא
בכרז של ב' אנשים וילדו
(ב' מיתרי ב') דרבות וקריה

בנצח בדרשאה. שני האבות כתבו הרשאה האחד נחזירו וצא בעל הרשאה ותובעו ממה נפסך אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של נחזירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה. אדרינכא. הרשאה מוטעלת להדליף ואין בעין מיחוי כשיקרא שמה אין בידו משל זה ולום ותמימי כפי שיהיה: בינא

גלגל וחתמי סדרי אשקנז: סיכא
 ופערסיו: עזי תלתינו ח' תב
 וקדרי הרשעה ליהימו משום דמחזי
 אשקנז: אמר ר' הונא ובי שמי
 ש' אמשא לא ידבר וכל
 וזי וזכרס וקנבא מנבאל און וכל
 גלגל טלוט ואשקנז' דר זי צבור
 ונמי' אלא האתא ילד' דר חור
 אשכא צבור ואם זכר וקנבא ילדא
 ונבאל חתירהם (א) יולדו ר' לבדו
 חור צבור ואשקנז (א) חור אורי
 פערות אלא עזמי דל' שמה אין אמ
 וצבור אלא חתירה: ר' לוי אדא וסמי
 אשקנז: כל צבורי חור
 דר צבור חור' (א) טלמיס וילד לכל
 אלא חור ילד' דר חור דתנא כאן אין
 אלא לכהן כלס שון דין איש אחד
 שני שני אין בשמי שני שני שני
 משמי: מברין' שני שני שני שני

[illegible][illegible]

אכלו ארי ציום שלשים דוקא הוא
אל דבריש החולץ (יבמות דף נ"ב)
הן היא אינה חוללת ו"ל דהתם נזכר
גלמא מת הוא ומיהו ק"אפ"ה איירי
עצילות להקל אף על גב דבאשת

בבבא כהרשאא ^(א) והאמר נהרדעי *לא כתבין ^(ב) אירכתא אמלוליה ^(ג) ה"מ היכא דפריה זכר ^(ד) ונקבה ^(ה) אין כאן לכתן כלום; תנא רב הונא בשני זכרים ונקבה אין כאן לכתן כלום ותנא רבין כיון דבשני אמישׁא הוּא דמשמכת לה דאיש אחד ושתי נשים לא משמכת לה לא ^(ו) ממתני ליה; מתני' ^(ז) ימת הובן ^(ח) בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכתן ^(ט) חזיר ^(י) לאחור ^(יא) ל יום אע"פ שנתן ^(יב) נתן ^(יג) מת ביום שלשים ביום שלשין ^(יד) *קרבא אומר את לא יטול ואם לא נתן ^(טו) לא יתן; גמ' מאי טעמיהו דרבנן גמרי' חדש ^(טז) חדש ממדבר מה התם ומעלה אף הכא נמי ^(יז) ומעלה ^(יח) ורע' מספקא ליה מדאצי' גמרי' למלכתא ומעלה ^(יט) וערכין ^(כ) ולא גמרי' ^(כא) ממדבר הוו להו שני כתובים הבאים כאחד ^(כב) *וכל שני כתובים כאחד אין מלמדין ^(כג) אלא כי אין מלמדין לעלמא אבל ^(כד) לגופייהו מלמדין ומשום הכי ^(כה) *מספקין ליה אמר ^(כו) *רב אשי' דהלכו מדיין לענין אבידות יום שלשים כשן שלשין ^(כז) ^(כח) ^(כט) ^(ל) ^(לא) ^(לב) ^(לג) ^(לד) ^(לה) ^(לו) ^(לז) ^(לח) ^(לט) ^(לכ) ^(לכא) ^(לכב) ^(לכג) ^(לכד) ^(לכה) ^(לכו) ^(לק) ^(לכז) ^(לכח) ^(לכט) ^(לל) ^(ללא) ^(ללב) ^(ללג) ^(ללד) ^(ללה) ^(ללו) ^(ללז) ^(ללח) ^(ללט) ^(ללכ) ^(ללכא) ^(ללכב) ^(ללכג) ^(ללכד) ^(ללכה) ^(ללכו) ^(ללק) ^(ללכז) ^(ללכח) ^(ללכט) ^(ללל) ^(לללא) ^(לללב) ^(לללג) ^(לללד) ^(לללה) ^(לללו) ^(לללז) ^(לללח) ^(לללט) ^(לללכ) ^(לללכא) ^(לללכב) ^(לללכג) ^(לללכד) ^(לללכה) ^(לללכו) ^(לללק) ^(לללכז) ^(לללכח) ^(לללכט) ^(לללל) ^(ללללא) ^(ללללב) ^(ללללג) ^(ללללד) ^(ללללה) ^(ללללו) ^(ללללז) ^(ללללח) ^(ללללט) ^(ללללכ) ^(ללללכא) ^(ללללכב) ^(ללללכג) ^(ללללכד) ^(ללללכה) ^(ללללכו) ^(ללללק) ^(ללללכז) ^(ללללכח) ^(ללללכט) ^(ללללל) ^(לללללא) ^(לללללב) ^(לללללג) ^(לללללד) ^(לללללה) ^(לללללו) ^(לללללז) ^(לללללח) ^(לללללט) ^(לללללכ) ^(לללללכא) ^(לללללכב) ^(לללללכג) ^(לללללכד) ^(לללללכה) ^(לללללכו) ^(לללללק) ^(לללללכז) ^(לללללכח) ^(לללללכט) ^(לללללל) ^(ללללללא) ^(ללללללב) ^(ללללללג) ^(ללללללד) ^(ללללללה) ^(ללללללו) ^(ללללללז) ^(ללללללח) ^(ללללללט) ^(ללללללכ) ^(ללללללכא) ^(ללללללכב) ^(ללללללכג) ^(ללללללכד) ^(ללללללכה) ^(ללללללכו) ^(ללללללק) ^(ללללללכז) ^(ללללללכח) ^(ללללללכט) ^(ללללללל) ^(לללללללא) ^(לללללללב) ^(לללללללג) ^(לללללללד) ^(לללללללה) ^(לללללללו) ^(לללללללז) ^(לללללללח) ^(לללללללט) ^(לללללללכ) ^(לללללללכא) ^(לללללללכב) ^(לללללללכג) ^(לללללללכד) ^(לללללללכה) ^(לללללללכו) ^(לללללללק) ^(לללללללכז) ^(לללללללכח) ^(לללללללכט) ^(לללללללל) ^(ללללללללא) ^(ללללללללב) ^(ללללללללג) ^(ללללללללד) ^(ללללללללה) ^(ללללללללו) ^(ללללללללז) ^(ללללללללח) ^(ללללללללט) ^(ללללללללכ) ^(ללללללללכא) ^(ללללללללכב) ^(ללללללללכג) ^(ללללללללכד) ^(ללללללללכה) ^(ללללללללכו) ^(ללללללללק) ^(ללללללללכז) ^(ללללללללכח) ^(ללללללללכט) ^(ללללללללל) ^(לללללללללא) ^(לללללללללב) ^(לללללללללג) ^(לללללללללד) ^(לללללללללה) ^(לללללללללו) ^(לללללללללז) ^(לללללללללח) ^(לללללללללט) ^(לללללללללכ) ^(לללללללללכא) ^(לללללללללכב) ^(לללללללללכג) ^(לללללללללכד) ^(לללללללללכה) ^(לללללללללכו) ^(לללללללללק) ^(לללללללללכז) ^(לללללללללכח) ^(לללללללללכט) ^(לללללללללל) ^(ללללללללללא) ^(ללללללללללב) ^(ללללללללללג) ^(ללללללללללד) ^(ללללללללללה) ^(ללללללללללו) ^(ללללללללללז) ^(ללללללללללח) ^(ללללללללללט) ^(ללללללללללכ) ^(ללללללללללכא) ^(ללללללללללכב) ^(ללללללללללכג) ^(ללללללללללכד) ^(ללללללללללכה) ^(ללללללללללכו) ^(ללללללללללק) ^(ללללללללללכז) ^(ללללללללללכח) ^(ללללללללללכט) ^(ללללללללללל) ^(לללללללללללא) ^(לללללללללללב) ^(לללללללללללג) ^(לללללללללללד) ^(לללללללללללה) ^(לללללללללללו) ^(לללללללללללז) ^(לללללללללללח) ^(לללללללללללט) ^(לללללללללללכ) ^(לללללללללללכא) ^(לללללללללללכב) ^(לללללללללללכג) ^(לללללללללללכד) ^(לללללללללללכה) ^(לללללללללללכו) ^(לללללללללללק) ^(לללללללללללכז) ^(לללללללללללכח) ^(לללללללללללכט) ^(לללללללללללל) ^(ללללללללללללא) ^(ללללללללללללב) ^(ללללללללללללג) ^(ללללללללללללד) ^(ללללללללללללה) ^(ללללללללללללו) ^(ללללללללללללז) ^(ללללללללללללח) ^(ללללללללללללט) ^(ללללללללללללכ) ^(ללללללללללללכא) ^(ללללללללללללכב) ^(ללללללללללללכג) ^(ללללללללללללכד) ^(ללללללללללללכה) ^(ללללללללללללכו) ^(ללללללללללללק) ^(ללללללללללללכז) ^(ללללללללללללכח) ^(ללללללללללללכט) ^(ללללללללללללל) ^(לללללללללללללא) ^(לללללללללללללב) ^(לללללללללללללג) ^(לללללללללללללד) ^{(לללללל}

[illegible]

סמכין אדרבנן ושמה אפי' לענין צילות ו' דהוי' פשיטא לן מן התורה אפי' תוך ל' דחי הוא דלמא מ' הגא' או אכלו ארי כרבנן דפליגי ארצן שמעון בן גמליאל בכוון גנפ' מן הגג כי התם אין לחוש דהיי' נמי פסקין בכוון א' דלא אפשר סמכין אדרבנן ושריא בלא חילנה ואי"ת

[illegible]

וּפְדִינֵהוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ תַּפְדֶּה
וְיִכָּר בְּסֹף חֲמִשָּׁת שָׁקָלִים
שָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
א: בַּמְדֹּבֵר יִחַז
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה פֶקֶד
בְּכָר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בֶּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה וְשֵׂא אֶת
סֵפֶר שְׁמוֹתָם: בַּמְדֹּבֵר ג מ

[illegible]

וינתן לנצות מחירים כדפרשת
 הבבלי (צ"ק ע"ג פ"ד) ועוד ים
 דללתא ים שפיהם מתיים לפני
 וימזגים ים לתת לאחר חייב להמור
 אל הזקן להעמיד בזה כדפרשה
 אלא כי שייבול האדם הלאוי מים
 כפי עמלו: **אמר** בריה **בשרה**
 כדבריו: אם שטוהיה עשוי לכבוד
 הרשעה אפילו ים כפריה חור' ר"ת
 היינו עממל אל כתיבין להרשע
 ימי שמוס דמורמי דמורמי כדאמר
 כדמורה (צ"ק ע"ג) ונכחמות (דף פ"ה)
 ומזה שפיהם שפיקול אל חישבין
 וימזג (נ"ס ד"ה מלחלולין ודאמר):
מת ים בני ברוך שלשים יום ב'
 יחורו ז' ה' בלע"ה פירש
 כדקונטרס חסר ונכלל א"י ונכנס
 פירש כן דלפניו קים כן ב' דכלו י'
לאחר שלשים אע"פ ש"ה נ"ס
 (כ"ה) מתירין דלחי בנך מנצח שמי
 מנצח שמימי מנצח ירושק ליה
 על מרביתן שמימי על כל מילה
 דשמי מלות פדיון הכן דלא שמיחל'
 הפניו ר' קריבא אומר ב' ב' גרס
 מתירין חסר מנצח ר"ת כן גרס
 א"י נפל אל ה' נא שמי ספיקא הוי
 יעמדי ומתקדש א"י אשח שמיחל'
 שמי כקוף פיר ר"י אליהו דמיחל'
 ים וכן גרס ים ו"ה גרס
 דכ"י אליהו רננו הכן ו"ס ששמן
 ה' ספיקא ופליגי רננו ר"ת ששמן
 מ' י' ב'ים ששמי ונא י' ב' ב'תוך
 חן שלמי וסמי ונא י' ב'תוך
 ומה ל' ה' נפל לרננו דרוקא חן
 שנת פליגי ומה דכלל מ' גרס
 ים ים ויפליגי' ומה מנעשתי פליגי
 ששמי כיון שחי' כל כן כגל מן
 וקיים וירקאו ו' כן גלל מן ו' גרס
 כן קיימא: **ביום** שמימי א"י
 ב'תוך י' ועמדה ומתקדש אל אש
 א"י דמילה אלא הכא כדפיקא ומת דמיחל'
 אל הכא כרנן ששמן ו' מתגלל ענין
 רסא מליון כל כן לענין צדיות
 חפלי

[illegible]

מי נשוי שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דממה נפשך
לשים ויותר חדש היו כ"ט ימים ומחצה ומעלה היו
לה גבי ערכין (משום דליתוהו) [הוי להו] ב' כתובין
אן לא יטול כה' דיום ל' כשל אחיו ומותר בגיהוץ
ששת ואע"ג דנתעכלו המעות קודם: (כדתרצינן התם):

ש' יודע איז אז יצא ראשון; ותנא רידן. דלא תני לה דכיון דלא משכחת לה באש
כל אשה קא מיירי; כיום שלפניו וטסור; מה החם. במזרח כתיב ומעלה הדייני
א' שלפניו וטסור; ור' עקיבא מספקא להו. א' מגורין ומדאיצטערן וליכאבהו
מ' תריוהו בכרו אדם משהו; ודלמא נדלמיהו להכי מספקא להו וקאמר ר' יוחנן
זאמנן; מידי יהוה אקדשו אש. היכא דאמר לה תקדשי לי לאחר ל' דהריא מ'

מי שלא ברכה אשתו דלמא איתתי יליד זכר ונקבה
ז ליד לא מיתני ליה: מת הבן בתוך שלשים. בבב
יינו (כל אחד) [לאחר ל'] ומשום הכי (ב) חייב אבל
מדין. דחדש דמדבר דכתוב ביה ומעלה ופדיוו מבן
גד. שיאמרו לו [שלא] נפדה בין עבד בין אשה בין ק

אין כאן לכהן כלום דמצי אמר
חייב בה' סלעים דהא ב' זכר
יום א' היינו ל' יום ומחצה ו
באין מאחת: אבל לגופייהו
ותספורת: מת. לאחר שלשים:

מ"ט ע"ב הכא גבי פדיון נמי לא שנא. ושמאל אמר לך: התם, בקידושי אשה מועילים הקידושין אף על גב שנתעכלו המעות, משום דבירו לקדשה מעכשיו אם היה רוצה, אבל הכא גבי פדיון הרי אין בירו לפדותו מעכשיו, ולכך אין מועיל הפדיון אם נתעכלו המעות עד שעת הפדיון.

קובעת הגמרא את פסק ההלכה בזה: ואף על גב דקיימא לך, דכל היכא דפליגי רב ושמאלא נבכל מקום שנחלקו רב ושמאלא, הלכתא כרב באיסורי [באיסור ודיתור] והלכתא כשמאלא בדיני [בדיני ממונות], הכא - גבי פדיון אף על גב דאיסורי הוא - הלכתא כוותיה דשמאלא, שאם נתעכלו המעות אין הן פדוי.

ומקשינן לשמואל מהא דתנן במשנתנו: **מת [הבן] בתוך שלשים יום, אף על פי שנתן לכהן יחזיר לו חמש סלעים** - ומשמע: טעמא דמת הן הוא דיחזיר, הא לא מת הן בנו פדוי - וכרב! ומשנינן: הכא במשנתנו במאי עסקינן: דאיתנהו למעות בעינייהו [המעות קיימין] כשעברו שלשים יום מלידת הן, ובזה אפילו שמואל מודה שהן פדוי, וכפי שנתבאר לעיל.

תא שמע דלא כשמאל מהמשך משנתנו: מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה הן, עד שוביא הן ראייה שנפדה. ומשמע: אם יביא ראייה שנפדה יהא פדיונו פדיון, וכרב! ומשנינן: **התם נמי דאיתנהו למעות בעינייהו** [אף שם מיירי שהמעות בעין].

תני תנא קמיה דרב יהודה: הפודה את בנו בתוך שלשים יום בנו פדוי, ואפילו נתעכלו המעות. אמר תמא ליה רב יהודה לההוא תנא: והרי שמואל אמר שאין בנו פדוי, ואילו את אמרת בנו פדוי! אלא כך תני: אין בנו פדוי.

ואף על גב דקיימא לך כרב באיסורי וכשמאלא בדיני, וכאן הרי זה איסורי, מכל מקום הכא הלכתא כוותיה דשמאלא.

שנינו במשנה: **הוא לפדות ובנו לפדות, הוא קודם לבנו:** תנו רבנן: **הוא לפדות ובנו לפדות, הוא קודם לבנו.**

רבי יהודה אומר בנו קודמו, שמצותו על אביו ומצות בנו עליו, וכמבואר במשנה. אמר פירש רבי ירמיה: **הכל - תנא קמא ורבי יהודה - מודים, דהיכא דליכא לאב אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו - ומאי טעמא? דמצוה ידידה [מצותו על עצמו] עדיף ממצות בנו עליו, ודלא כמשמעות פשוט לשון המשנה שמצותו על אביו ולא עליו, ולכן קודמת מצות בנו שהיא עליו.**

כי פליגי תנא קמא ורבי יהודה היכא דאיכא חמש סלעים משועבדות ביד לוקח שקנה מן הסב, וחמש בני חורין ביד האב, ונחלקו רבי יהודה וחכמים, למי יתן את חמשת בני החורין שבידו, וכדמפרש ואזיל:

רבי יהודה סבר: מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, ולכן: פדיון שהוא כתוב בתורה דינו כמלוה בשטר שהוא גובה אף מן הלקוחות שקנאום לאחר שנתחייב הסב בפדיון בנו, ואם כן, ידידה [את פדיון האב] הרי מצי אזיל הכהן וטרין ממשעבדי שלכך נשתעבדו - ולפיכך, **בהני חמש בני חורין שיש בידו פרוק ליה לבריה** [נפדה הוא את בנו] ולא את עצמו, וכדאמר רבי יהודה "בנו קדמו", שהרי אם יפדה את עצמו תחילה מבני החורין, שוב לא יוכל לגבות ממשועבדים בשביל בנו, שהרי לא נשתעבדו לפדיונו.

ורבנן סברי, מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, ונמצא שמאותם חמש סלעים שביד הלוקח אינו יכול לפדות כלל, ואין בידו אלא

חמש סלעים, הלכך מצוה ידידה עדיף.

מתניתין:

חמש סלעים של פדיון הן משערים במנה צורי! שסלע של פדיון הן הוא אחד מעשרים וחמשה מנה צורי.

שלשים של עבר שמתחייב בהם שור שהמית עבר ליתן לאדוניו, וחמישים כסף בקנס של אונס ושל מפתה נערה בתולה, ומאה כסף של מוציא שם רע - כולם חייבים בשקל הקודש! שהוא סלע. [ואף שבאונס ובמוציא שם רע לא כתיב "שקלים" אלא "כסף", ולפינן להו ממפתה דכתיב ביה "כסף שקול כמזהר הבתולות", דיישקול לשון שקלים הוא].

והסלע האמור בהם הוא אחד מעשרים וחמשה שבמנה צורי! וכולן [כל החייבים בנתינת כסף], נפדין בכסף ובשוה כסף. ואינו מחויב ליתנם בכסף ממש, שהרי שוה כסף בכסף. חוץ מן השקלים שתורמין ללשכה באדר. שאין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקל. ולא שוה כסף.

גמרא:

והיונן בה: **מנה צורי** ששנינו במתניתין, מהו? אמר רבי אסי: **מנה של צורי!** שהוא יוצא במדינת צור. ויש בו עשרים וחמשה סלע צורי, שכל אחד מהם שוה ד' זוזים של כסף. **רבי אמי אמר:** סלע צורי של פדיון הן ושל כל אלו השניים במתניתין, הוא דינרא ערבא [ישמעאלין]. **רבי חנינא אמר:** סלע של פדיון הן שוה כאיסתרא סוסריתא [סלעים קטנים], דמודבנא תמנאי מהם בדינרא צורי. וחמש איסתרא מינייהו, בעינן לפדיון הבן! ופליג אתנא דמתניתין שמצריך חמש סלעים צוריים, שהם עשרים דינרים.

מסתרת: וְנִאֲמָנִים פָּעֲעִי אוֹהֵב וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא:
נֶפֶשׁ שְ�בַעַה תָּבוֹס נֶפֶת וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה כָּל־מֵר מִתּוֹק: הַבְּצֹפּוֹר
נִוְדַדְתָּ מִן־קִנְיָה בֶן־אִישׁ נִוְדַד מִמְּקוֹמוֹ: ט שָׁמֶן וְקִטְרֶת יִשְׁמַח־
לֵב וּמֵתַק רַעְהוֹ מַעֲצַת־נֶפֶשׁ: י רַעַךְ וְרַעַה וְרַע אֲבִיד אֶל־
תַּעֲזֹב וּבֵית אַחִיד אֶל־תָּבוֹא בְּיוֹם אִידָךְ טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאֵח

רש"י

(ו) ונעטרות. ל' גודל כמו העתרת' עלי (יחזקאל
לה:) (ז) תבוס נופת. תרמוס ברגל כמו יבוס
קמינו (תהלים נד:) כל מר מתוק. כל דבר מר
מתוק לה, ויש לפותרו בתלמוד תורה המראה
א"ע כשבע שאינו מתאוה לדברי תורה
לתאות נפש: תבוס נופת. אף הטעמים
המיושבים על הלב אינם חשובים עליו
והמתאוה לה אפי' דברים הבאים לו
במרירות וביגיעה הם מתוקים לו: (ח) נודדת
מן קנח. שהולכת ומטלטלת כן האיש הנודד
ממקומו ת"ח הנודד מן הלמוד מלחזור על
גרסתו: (ט) שמן וקטרת. ריח שמן אפרסמון
וריח קטרת משמחין לב: ומתק רעהו מנצת
נפש מי שחברו מקרבו וממתק לו בדבריו

מצודות ציון

(פסוקים 6:) (ו) פצעי. הס מכות המולאוט דס:
ונעטרות. ענין רכוי כמו ועמר ענין הקטורת (יחזקאל
ט:) (ז) תבוס. ענין רמיסה כמו יבוס רנינו (תהלים ט:
נופת. ענין הולס והסכה וכן ונפת נופים (סס טו)
ומתק מלת נופים והוא מונח נעמלו: (ח) מן קנח.
מן מנורה: (ט) קטורת. ענין נשמים: (י) אידך. מל'
איד ומקרה רע:

למוכח מכל מקום טובה היא אם באה מאהבה
מסותרת בלב המוכיח וכוונתו ליישר דרכי
המוכח ולא לקתור: (ו) נאמנים. האהוב הפוצע
לאהובו למען יישר לכת הנה הפצעים הם נאמנים
המה כי עשו שליחותם והועילו לזה כי בעבורם
ייטיב דרכו אבל מן השונא אפי' הקוראת
מרוכות המה והנם למשא הואיל ואין בהם
תועלת: (ז) תבוס. בעבור שבעה תרמוס אף נופת
צופים: כל מר. כל דבר מר נחשב להם למתוק: (ח) בצפור. כמו שיקשה לצפור מה שנודדת מקנה
כן יקשה לאיש הנדידה ממקומו: (ט) ישמח. כ"א משמח את הלב: ומתק. וכן ישמח אמרי מתק
מחבירו הבאים מנצת נפש ולא להחניף ולרמות: (י) רעך. האהוב אותך וגם את אביו אהב ומהנראה
שנשישה האהבה ולזה אל תעזוב והלכת לומר הנה כבוא עלי יום איד אבוא אל בית אחי
לשאל מעמו עזרה כי יותר טוב שכן הקרוב עמך בכל עת כרעים אהובים מהאח הרחוק ממך ולא
יתחבר עמך:

רחוק: יא חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דברי: יב ערום
ראה רעה נסתר פתאים עברו נענשו: יג קח בגדו כי ערב זר
ובעד נכריה חבלהו: יד מברך רעהו בקול גדול בפקד השמים
קללה תחשב לו: טו דלף טורד ביום סגריר ואשת מדינים
מדינים נשתוה: יז צפניה צפן רוח ושמן ימינו יקרא: יח ברזל

רש"י

ימי אבל אבי וגו': (יא) חכם בני. התחכם
בני: ושמח לבי. ותהא לבי שמח כך:
(יב) ערום ראה רעה. רואה פורענות הבאה
על הארץ ונסתר הימנה שמשך ידו מן
העבירה ופתאים לא נסתרו אלא עברו בדרך
רעה: ונענשו. ונפסדו: (יג) כי ערב זר. אדם
שנעשה ערב גורם שאמרו הדיין למלוה קח
בגדו: (יד) מברך רעהו. יש משבח את חברו
יום יום והברכה נהפך' לקללה שאומרים
עליו שהוא וותין בממנו ועשיר והכל באין
ושואלין ממנו והמלכות מתגרת בו לגבו'
ממון כך נדרש במסכת ערכין, ועוד יש

מצודות ציון

(יב) נענשו. גס הפסד ממונ נקרה עונש וכן וענשו
אומו מלא כסף (דברים סג:) (יג) חבלהו. ענין משכון
כמו אס חסל תחבול (שמות סג:) (יד) מברך. ענין
התפארות כמו אשר המתנבך נאמן (ישעיה סה:)
(טו) דלף. ענין טפטוף כמו דלפה עיני (זוהר.
ענין גרושין כמו ולן טרדין (דמאל ד:) סגריר. מל'
סגים: נשתוה. מל' השואל ודמיון:

במדרש רבי תנחומא כנגד בלעם שהיה מברך
את ישראל בקול רם שנאמר וישא משלו וגו'
(מדבר כג) ל' נשאות קול וסופו יעץ להתנאים:
(טו) דלף טורד. גשם הנוטף מן הגג לתוך
הבית וטורד את בני הבית: ביום סגריר. יום
הגשם שהכל נסגרים בכתיהם: ואשת.
מדינים נשתוה. שניים שוין: (יז) צפניה
צפן רוח. מי שסבור לשומרה מתזונותיה
צפונת רוח הוא כשם שאי אפשר לצפון
הרוח כן היא לא תצפנה: ושמן ימינו יקרא.
קורא הוא הצרעת לבוא עליו עד שיגרשנה
כמצורע המטהר בשמן בבית ירו הימנית:
מצודות דוד
(יא) חכם בני. כן אמר שלמה לבנו התחכם בני
ושמח לבבי ואוכל להשיב בדבר חרפה לאשר
יחרפני כי אם תהיה סכל בעל כרחי אשימ יד לפה
כי אפחד שלא יגלה מומך: (יב) ערום. כשראה
הערום הרעה המעותרת לבוא נסתר ממנה ר"ל
שמר עצמו מן הרעה טרם בואה אבל הפתאים
עברו דרך הרעה ולא נשמרו והשיגה אותם הרעה
ובא להם העונש וההפסד: (יג) קח בגדו. קח בגד
הערב למשכון ולא תאשם בזה כי מעצמו נעשה ערב בעבור הזר והכניס עצמו בזה: ובעד נכריה.
כפל הדבר במ"ש ולומר בין ערב בעבור איש בין בעבור אשה עניי סוערה: (יד) מברך. המשבח רעהו
בקול גדול בפרסום רב בכל בוקר בהשכמה ר"ל בחמידות וכוונות הנה לקללה תחשב לו כי כאשר
ישבחנה בנדיבות לב רבים יחלו פניו ומחסרים עשרו: (טו) דלף. הנה טפטוף המטר לא יטריד בני
הבית כ"א ביום בוא המטר אשר דרך בני אדם להיות נסגרים בתוך הבית כי אז יטפטף המטר אל
הבית ויטריד בני הבית במקום אהל כשאין מטר אין טפטוף ואין טרוד אבל אשת מדינים
נשתוה בכל העתים להטריד את בעלה: (יז) צפניה. החושב להסתיר הדבר בפני חבריו דומה הוא
למסתיר את הרוח לכלוא אותו כי אז יערים בקולו נפלאות וכן בעלת מדינים כל עוד שירצה להסתיר

בְּבִרְזֶל יָחַד וְאִישׁ יָחַד פְּגִירָעָהּ: ^ה נֶצֶר תֵּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ
וְשֹׁמֵר אֲדֹנָיו יִכְבֵּד: ^ו כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לִב־הָאָדָם
לָאָדָם: ^ז שְׁאוּל וְאַבְדָּה וְאַבְדָּה לֹא תִשְׁבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא
תִשְׁבַּעְנָה: ^ח מִצָּרָף לִכְסָף וְכֹדֶר לַזָּהָב וְאִישׁ לִפִּי מַהֲלֹלוֹ:
^ט אִם תִּכְתּוֹשׁ-אֶת-הָאֵוִיל בַּמִּכְתָּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפּוֹת בַּעֲלֵי
לֹא-תִסּוֹר מֵעֲלֹיו אוֹלָתוֹ: ^י יָדַע תִּדַּע פָּנֵי צֹאנֶךָ שִׂית לִבָּךְ

רש"י

(יז) יחד פני רעהו. יחד ת"ח מחדדין זה לזה
בהלכה: (יח) יאכל פריה. וכן שומר אדוניו
יכבוד, ויאכל פרי מעלליו: (יט) כמים. הללו
במעשיו הטובים נבחן לרבים אם טוב אם
לא האדם לאדם חברו לפי מה שאדם יודע
שחבירו אוהבו כן הוא מראה לו פנים:
(כ) שאול ואבדה. לא תשבַעננה. מלקבל את
הרשעים לתוכם כשם שעניי האדם רשע לא
תשבַעננה מלשוט אחר יצר הרע מלמלאות

מצודות ציון

(יז) יחד. מלשון מדיה וטעון: (כ) שאול. צור הקצר:
ואבדו. הגיטס: (כא) מצרף. וכור. שנותו לני
הזורקים: (כב) תכתוש. ענין כתיסה וטמינה:
במכתש. שם הכלי שטמשים בו: הריפות. מל' רפיון
ור"ל התמים הנפלים הקלופים מקלפותיהן וכן
ומטעם עליו הריפות (שמואל ב' ח'): בעלי. הוא יד המכתש
שזוכין בו וכן והעלות וכפות (דברי הימים ב' כד):
(כג) שית. ענין שימה:

השכר כן השומר אדוניו יאכל פרי גמול מעשיו כי עוד מכבוד מן האדון נוסף על התשלומין:
(יט) כמים. כמו דרך המים מראים את הפנים בדומים להפנים המסתכלים בה אם שוחקות שוחקות
ואם עצבות עצבות כן לב האדם לאדם אם לבו טוב על חבירו ייטיב גם לבו ואם רעה תרע גם היא:
(כ) שאול. הקבר והגינה אינם שבעים מלקבל אנשים וכן עיני האדם לא תשבַעננה מן העושר וחושק
להרבות עוד: (כא) מצרף. הכסף וזהב כאשר ירצו לדעת הטובים המה וכמה יש בהם מן הסיג הנה
יקחו מהם במשקל ידוע וישימו בכור והסיג ישרף ותשאר נקי וזוה יבחן הכל והאיש יבחן לפי מהללו
כמו שמשבחין אותו בני אדם כן הוא: (כב) אם תכתוש. אם תשים את האויל במכתש בתוך החטים
הנחתשים ועמהם תכתוש אותו ביד המכתש עכ"ל לא תסור ממנו אולתו כי לא יעזבה: (כג) ידוע. תן

לְעֶדְרִים: ^ב כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן וְאִם-נֶזֶר לְדוֹר לְדוֹר:
^ג גִּלְהָ חֲצִיר וְנִרְאָה-דֶּשָׁא וְנֶאֱסָפוּ עֲשֻׁבוֹת הָרִים: ^ד כַּבָּשִׁים
לְלִבְוֶשֶׁת וּמַחֲוִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים: ^ה וְדִי חֶלֶב עֵזִים לְלַחֲמָךְ
לֶלֶחֶם בֵּיתְךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ:

כח * נסו ואין-רדף רשע וצדיקים ככפיר יבטח: * בפשע

□

רש"י

הם צריכים: (כד) כי לא לעולם חסן. שאם
אתה עשיר בכסף ובוהב שמה לא יתקיים
לעולם לכך אל תבזה דברים קטנים שלך:
גללה חציר. כשגלה החציר בימי ניסן ויראה
הדשא ונאספו עשבים לצמוח אז ייטיב לך
שיהיו גזותיהם של כבשים ללבושך:
(כו) ומחיר שדה. ישוו לך העתודים כי תאכל
הבשר ותמכור העורות: (כז) ודי. פרנסתך:
ללחמך וללחם ביתך. תסתפק בחלב העזים
הרי מליצתו, והמשל כן הוא, פני צאנך הרב

מצודות ציון

(כד) חוסן. ענין חוזק ואלמר על העושר וכן חוסן וקץ
יקמו (שמואל ב' כד): נזר. כתר: (כה) ונאספו. ענין כליון
כמו אסף אספים (דברים ח'): (כו) ומחיר. ענין ערך
הדבר ושוויו כמו יקמו נמכור (דברי הימים ב' כד). עמודים.
עזים וזכרים: (כז) ודי. ענין ספוק הלזך: ללחמך.
למאכלך: ללחם ביתך. כמו וללחם ביתך צינך ציו"ו:

(א) ככפיר. שם משמות האריה:

ופעמים נאספו וכלו עשבות הרים לזה תן דעתך להכין לעת אשר לא תמצא: (כו) כבשים. גיות
הכבשים יהיה לצורך מלבושך והעתודים תתמיד והעתודים קיימים ומעברין נקבותיהם ומולידים
ושנה והארץ לעולם עומדת כן גיות העתודים תתמיד והעתודים קיימים ומעברין נקבותיהם ומולידים
ולדות הרבה ואף המה קיימים לבעליהם: (כז) ודי חלב עזים. יהי לך די מחסורך חלב עזים למאכלך
ולמאלל אנשי ביתך וזוה ימצא חיים לנערותיך ולא ימותו ברעב והוא למשל לומר אף אם חמת
דבריהם עיונים למוד גם דברים פשוטים קלי העיון ותוכל לעסוק בהם לעת תחלו כח העיוני וללמד
עם מי אשר קצרה דעתו להשכיל דברים עיונים ותחיה אותו בדברים פשוטים: (א) נסו וגו'. על
הרשעים תפול חתת אלהים וינוסו מבלי מי ירדוף אף אחר אחד מהם לשיפחדו כולם כי רודף אין
ועכ"ז יבוא המוריד בלבם אבל הצדיקים כ"א מהם אף כשהוא יחיד יהיה בוטח ושגאן במשענת ה'
ככפיר הבוטח בכחו: (ב) בפשע. בעבור הפשע עם הארץ ירבו קצינים שרוצים רק טובת עצמם והארץ
העמוד הבא

לשם עבודה זרה והחליף, נוטל מה שהחליף. העמיד תחתיו עבודה זרה ובטלה, הרי זה מותר. איזו היא אשרה, כל שיש תחתיה עבודה זרה. רבי שמעון אומר, כל שעובדין אותה. ומעשה כצידון באילן שהיו עובדין אותו, ומצאו תחתיו גל. אמר להן רבי שמעון, בדיקו את הגל הזה, ובדיקוהו ומצאו בו צורה. אמר להן, הואיל ולצורה הן עובדין, נמיר להן את האילן:

ח. לא ישב בצלה. ואם ישב, טהור. ולא יעבור תחתיה. ואם עבר, טמא. היתה גזלת את הרבים ועבר תחתיה, טהור. וזורעים תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. והחזירין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. רבי יוסי אומר, אף לא ירקות בימות הגשמים, מפני שהנמיה נושרת עליהן והנה להן לזבל:

ט. נטל ממנה עצים, אסורים

רבינו עובדיה מברטנורה

הגידולים שיגדלו בו מעתה: נוטל מה שהחליף. הענפים שגדלו במקום אותו שגדע, ושוורפן כדין אשרה, והשאר מותר: איזו היא אשרה. בגמרא מפרש, דאשלוש אשורות דתנן לעיל קאי. והכי קתני, שלש אשורות הן, שתיים דברי הכל, ואחת מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ואיזהו אשרה שנחלקו רבי שמעון ורבנן, כל שיש תחתיה על זה, דרבנן קרו לה אשרה ואסרי לה כל זמן שיש ע"ז תחתיה, ורבי שמעון אומר אינה אשרה אלא כל שעובדין אותה, אבל כל שיש תחתיה ע"ז אין זו אשרה. ואין הלכה כר' שמעון:

ח. לא ישב בצלה. האי צל לאו תחת נוף האשרה קאמר, דלא הוי מצי למתני תו ואם ישב טהור, דהא קתני סיפא דאם עבר טמא. אלא אמר האילן והלאה, דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר צל ארוך: לא יעבור תחתיה. תחת הנוף מהאילן, שהאילן מאהיל עליו. ואם עבר טמא: היתה גזלת את הרבים. שנופה נוטה לרה"י: טהור. דטומאה דרבנן היא, והיכא דגזלת

בהנאה. הסיק בהן את הפנור, אם חדש, יתץ. ואם ישן, יצן. אפה בו את הפת, אסורה בהנאה. נתערכה באחרות, פלן אסורות בהנאה. רבי אליעזר אומר, יוליף הנאה לים המלח. אמרו לו, אין פדיון לעבודה זרה. נטל הימנה כרפר, אסור בהנאה. ארג בו את הבגד, הבגד אסור בהנאה. נתערכ באחרים ואחרים באחרים, פלן אסורין

בהנאה. רבי אליעזר אומר, יוליף הנאה לים המלח. אמרו לו, אין פדיון לעבודה זרה:

י. כיצד מבטלה. קרסם, וזרד, נטל ממנה מקל או שרביט, אפלו עלה, הרי זו בטלה. שפיה לצרפה, אסורה. שלא לצרפה, מתרת:

פרק ד

א. רבי ישמעאל אומר, שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס,

רבינו עובדיה מברטנורה

יין נסך שנתערכה בחביות של יין של היתר מוליך דמי אותה חבית לים המלח, והשאר כולן מותרות בהנאה:

י. כיצד מבטלה. נכרי לאשרה. קרסם. סקמים יבשים שבאילן נטלן לצרכו לשרוף: וזירד. כרת ענפים לחים שבה: שפאה. תרגום ואכות אותו טחון (דברים ט'), ושפית יתיה: לצורכה. כדי ליפותה. ואין מבטל ע"ז אלא נכרי גדול וכן דעת שידע בטיב ע"ז ומשמשיה. ואפילו אם בטלה בעל כרחו הרי זו מבטלת:

פרק ד רבי ישמעאל. זו בצד זו. וכל שכן אחת על גבי שתיים, שזו עיקר מרקוליס. [מרקוליס שם ע"ז הנקרא בלשונם מערקוליס]: בצד מרקוליס. בצד ארבע אמות של מרקוליס, כלומר שהאבנים רחוקות ארבע אמות מן המרקוליס וידוע דלאו מיניה נפל, ובהא קאמר רבי ישמעאל דשלש אבנים אסורות, שאין מרקוליס פחות משלש אבנים, ועושיין מרקוליס קטן פחות מרקוליס גדול. וקטן הנעשה בצד גדול עבדי ליה בכל דהו ואין חוששין שהיה אחת על גבי שתיים. ורבנן סברי, אין עושיין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, הלכך, נראת ע"ז כלומר

ט. נטל ממנה. מן האשרה: חדש יותץ. שההיסק הראשון שמסיקין התנור הוא מחסמו ומחזיקו, והרי נתקן באיסורי הנאה. והא מתניתין אתי אליבא דמאן דאמר זה וזה גורם אסור. ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן, שלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיעטנן התנור, כדי שלא יהנה מעצי איסור: הפת אסורה. בגמרא קאמר, והוא שאבוקה כנגדו, שכל שעה שהיה פת נאפה היה דולק האור בפי התנור ואופוהו, שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין ויש שבו עצים בפת: יוליף הנאה לים המלח. דמי ככר שנתערכ: כרכור. יש לאורגים עץ עשוי כמין מחט של סקאין, ומעבירין אותו על השתי כשהוא מתוח לפניהם באריגה. ואשמעינן מתניתין פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בהנך תרתי, דאי אשמועינן בקמייתא, הוה אמינא בהך קאמר ר' אליעזר משום דבעידנא דקא גמרה פת אקלי ליה איסורא, אבל כרכור דאייתא לאיסורא בעיניה. אימא מודה להו לרבנן. ואי איתמר בהאיך, בהא קאמרי רבנן, אבל בקמייתא אימא מודו ליה לר' אליעזר, צריכא. והלכה כר' אליעזר, ואפילו חבית של

על גבי קרקע. וכן המנחמים אינם רשאים לישב אלא על גבי קרקע.

ב. יעשו לא נהגו בכפית המטה, מפני שיאמרו העובדי כוכבים שהוא מכשפות, ועוד שאין המטות שלנו עשויות כמטות שלהן כדי שיהא נכר בהם כפיה.

סימן שפח אב"ל ביום ראשון אסור להניח תפילין, וכו' ב' סעיפים

א. אב"ל אסור להניח תפילין ביום ראשון; ואחר שהגן החמה ביום שני, מתר להניחה.

ב. ימנעו לה לאב"ל ליתובי דעתה לכונני לבנה לתפילין שלא יסח דעתו מהם, אב"ל בשעת הספד ובכי לא מנח להו.

סימן שפט אב"ל אסור בכבישת כסותו ודיון גזיון, וכו' ה' סעיפים

א. אב"ל אסור לכבס כסותו ב' כל שבועה גמים, אפלו במים לבד; ולאחר שבועה, מתר. וק"ש שאסור לכבס, כף אסור לבלש המקבצים קדם לבן. ואחר ז' שרי, והעולם נהגו בו אסור (קדעת ריב"א וסיעתו).¹ ונהגין שאדם אחר

דברים שבפרהסיא. הנה: ואסור לשלח מנות לאב"ל על אביו ואמו כל י"ב חדש, ואפלו בשבת, במקום שנהגו שלא לשאל בשלומו בשבת (תשובת מהר"ל סי' לא); אב"ל במקום שנהגו לשאל בשלומו בשבת, גם זה שרי.

סימן שפו עטיפת הראש באב"ל, וכו' סעיף אחד

א. אב"ל חייב בעטיפת הראש, בדיהינו שיקספה ראשו בטלית או בסודר ויחזיר קצתו על פיו ועל ראש החטם; והני מלי שצריך עטיפה, בכל היום. אב"ל כשכאין מנחמים אצלו, מגלה ראשו לכבודם. הנה: ויש אומרים שאין נוהגין במדינות אלו בעטיפה (הגהות מימוני פ"ה); וכן המנהג פשוט, ואין להחמיר לשנות במה שלא נהגו אבותינו.

סימן שפז דיני כפית המטה, וכו' ב' סעיפים

א. אב"ל חייב בכפית המטה. ובשעת שנה ואכילה, יושב על מטה כפויה, אב"ל כל היום אינו יושב, אפלו על מטה כפויה, אלא

שלום, כל שכן שאסור להרבות בדברים (רמ"ם פ"ה וכל בו). ואם עושה לכבוד רבים, כגון שריבים באים לנחמו, מתר לומר להם: לכו לבתיכם לשלום, דלכבוד רבים שרי (נ"י פ"ק אין מגליח ובהגהות ט"ו ובמקדכי הלכות אב"ל). ויש מקליו האדנא בשאלת שלום האב"ל לאחר ל', ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים לא מקרי שאלת שלום שבימיהם (סקרת הרב). ועין בא"ח סימן פ"ט.

ב. ימוצא את חברו אב"ל בתוך ל' יום, מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו. לאחר ל' יום, שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומים כדרכו, אלא מן הצד, שאינו מזכיר לו שם המת, אלא אומר לו: תתנחם. מתה אשתו ונשא אחרת, אינו נכנס לביתו לדבר עמו תנחומין. מצאו בשוק, אומר לו: תתנחם, בשפה רפה ובכבד ראש. אב"ל אם ילא נשא אחרת, מדבר עמו תנחומין עד שיעברו ג' רגלים. ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל י"ב חדש; לאחר י"ב חדש מדבר עמו מן הצד.

ג. מקום שנהגו להיות שואלים בשלום אב"לים בשבת, שואלים. וכתב הרמב"ם שהאב"ל נוהג שלום לכל אדם בשבת, שהוא מקלל

משיכן בשפה רפה, והוא אינו שואל. והני מלי כשאין רבים צריכים לו, אב"ל אם רבים צריכים לו, אפלו בהלכות אחרות מתר, כדאמרין.

ה. יאב"ל שיש לו בנים קטנים, אין לו לבטלם מלמודם.

סימן שפה דין שאלת שלום באב"ל, וכו' ג' סעיפים

א. אב"ל אסור בשאלת שלום. כיצד, בשלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם, ואם אחרים לא ידעו שהוא אב"ל ושאלו בשלומו, לא ישיב להם שלום אלא יודיעם שהוא אב"ל. מג' עד שבועה, אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אב"ל ושאלו בשלומו, משיב להם. משבועה עד ל', שואל בשלום אחרים שהם שרויים בשלום, ואין אחרים שואלים בשלומו, וכל שכן שמשיב למי ששואל בשלומו. לאחר ל' יום, הרי הוא כשאר כל אדם. במה דברים אמורים, בשאר קרובים, אב"ל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבועה, ואין אחרים שואלים בשלומו עד אחר י"ב חדש. הנה: ומאחר שאסור בשאלת

באר הגולה

ג' ש"ס בשם אביו הראש: י הגהות מימוני כפ"ה (ומדכי) מטעם כי אין אבילות לקטן: א מ"ק דף ט"ז ע"א ומיית לה מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנן דום ופי' רש"י כלומר בדבר זה תנהג אבילות ולא תשאל לשלום וכמ"ש הוסי' שם שיהיה צריך להראות בקצת דברים שהיה אב"ל ולא היה נוהג דיני אב"ל אלא למשל: ב ברייתא ומסקנא דגמרא שם דף כ"א ע"ב: ג ברייתא ומסקנא בגמ' שם: ד ברייתא ומסקנא דגמרא שם: ה שם בבריות: ו טור בשם הרמב"ן בסת"ה: ז ברייתא שם דף כ"א ע"ב: ח ירושלמי פ"ג דברכות וכתבו הראש"ש שם במ"ק: ט וזכ"ה הטור בשמו: י לשון הטור וכתב

באר הגולה

הכ"מ ולא הוזכר בגמרא משום דמילתא דפשיטתא היא: א מ"ק דף ט"ז ע"א מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל ולא תעט' על שפם מכלל דלכ"ע אסורי: ב טור בשם פירוש רב האי אמירא דשמואל כל עטיפה וכו' ואמירא דרב נחמן ע"ג דיקנא שם דף כ"ד ע"א: ג שם בשם הרמב"ן בסת"ה: ומפרש שם משום שחוק העובדי כוכבים: א מ"ק דף ט"ז ע"א דף ט"ז ע"א מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל פאך' חבוש עליך מכלל דלכ"ע אסור: ב רכ"י יהושע בבריתא שם דף כ"א ע"א: ג טור בשם אביו הראש: וכן הם דברי הרמב"ן בסת"ה: ד שם בשם הרמב"ן: שם: א אמירא דרב חסדא מדיקא דבריתא תכפחו אביליו וכו' שם דף י"ז ע"ב: ז הרמב"ן בסת"ה וכו' מדבריו הרמב"ם בפ"ה הלכה כדברי המקיל באב"ל: ז רמב"ן בסת"ה שלא מפני אסור מלאכה נגזר בה אלא שאסור ללבוש: ז קדעת ריב"א הביאו הטור וכן העמוד הבא

הפכות אצל סמן תרנא

כ" כמה פעמים (מהרי"ו): ו. לא יכרך שהחנינו בשעת עשית לולב אלא בשעת נטילתו: ז. יאם עשה טו"ב בית יד ונתן בו הלולב ונטלו, שפיר דמי, דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, ובלבד שיהא דרך כבוד, אבל אם אינו דרך כבוד, כגון שנתן הלולב בבלי ונטלו, לא יצא. ואם כרך אע"פ סודר ונטלו א"א שפיר [סודר] על ידו ונטלו, יש אומרים דלא יצא: הגה ונהגו להחמיר א"ה הסיר התפלין (מהרי"ל) וטבעות מידם, א"א מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכסה בהן (אגודה פירק מקום שנחגב): ח. יענענע בשעה שפיר, שפיר ויכון יענענע בהודו לה' פעם אחת (ומענענים בכל הודו שיאמרו) (טור והרא"ש), ובהודו לה' שפסוף שפופלים אותו, שלית צבור והצבור מענענעין שתי פעמים, וכן באנא ה' הושיעה נא מענענע

מ הרא"ש מברקתא מו מהא דרב כהנא שם לענין סנה. ג שם לו וקרא שם. ס מב. ע תוספות ויקא נח ופסחים נו וקבחו הפדכי בפרק ג דסנה וכן כתב ר"י. פ ר"ן שם. צ תוספות מדין הקטן משנה מב ומברקתא. ק ברכות ל. ר משנה סנה לו וקבחו הלל.

באר היטב

טו. בית יד. וכגון שכל הלולב חוץ מידו ואחוז בבית יד: טו. התפלין. משם מהר"ן לחלץ תפלין קדם נטילת לולב, מן אברהם: י. שפיר. אפלו נטל שלא בשעת הלל מענענע לכל הרוחות ואף על פי שחזר ונטלו בשעת הלל, ר"ל בן חביב, מן אברהם. ויחלץ הנענענים בהודו לה' כי טוב קצת, וקצת כבי לעולם חסדו וכן באנא, מענענע דקדק. ולא יענענע בשעה שאומר השם, כל בו, הגהות מימוני, דרכי משה. ואם בן בהודו יעשה בכל תבה נענוע אחר ובאנא בכל תבה שני נענענים, ובכל הנענענים יביא סוף

בימות קבל עליו מלון אותו מיד לאו דקא, אלא כל עשושה אותו היום נקרא מיד כמו צדק סימן קכ כתב, הנשבע לשלם מיד, זמנו כל היום כ"ו. ויותר מאותו יום הוי שהיו

משנה ברוכה

הינו, שיקפצם אחורי אצבעו, ויש אומרים שיחלץ התפלין לגמרי קדם נטילת לולב [מגן אברהם]: לו. אכל מדינא אין לחש וכו'. וכמה אתרוגים א"ה כתבו דאף במקד ישי הקפדה על זה משום חציצה אף שאין כל היד מכסה בהן, ויכל על כן אם נטל בעוד שלא הסיר התפלין מן ידיו או הטבעות, יחזר ויטלו בלא ברכה:

ח. לו. בשעה שפיר. אפלו נטל שלא בשעת הלל מענענע לכל הרוחות, ואף על פי שחזר ויטלו בשעת ההלל. ויחלץ הנענענים, בהודו ל' כי טוב קצת, וקצת כבי לעולם חסדו, וכן באנא א"ה ולא יענענע בשעה שאומר השם, ואם בן בהודו יעשה בכל תבה נענוע אחת, ובאנא בכל תבה שתי נענענים, ובכל הנענענים יביא סוף הלולב נגד החזה [מגן אברהם בשם פתביס]. ובאליה רבה הביא בשם מהר"ל, שהיה נשאר עומד במקומו ופניו למזרח בכל הנענענים, רק הפך ידיו נגד הרוחות, ונגד מערב הרים את הלולב על כתפו מאחוריו, וכן משמע לשון השלחן ערוך שכתב, ומשין ראש הלולב לכל צד שפוענע, משמע דהוא עומד על עמוד [מאמר מדיכ"ז]: ח. וכן יענענע בהודו ל' וכו'. דקתיב א' ורננו עצי הירער, ורננה לומר, בצצי הירער, וכתבי בתרה הודו ל' וכו', וכתבי בתרה ואמר הושיעני, ועל כן מענענעם גם באנא ד' הושיעה נא: א. פעם אחת. עין בבית יוסף שדעתו כהר"ן, שאין מענענעם אלא בהודו הראשון שאומרים אכל לא בהודו שאומרים הקהל אחי שאמר השלית צבור יאמר נא וישראל או יאמר נא וגו', אבל תרמ"א כתב, ומענענעם בכל הודו שיאמרו וכדעת הרא"ש, וכן הוא מנהגנו דרכי משה: מ. ומענענעם בל' הודו. ורננה לומר הקהל, אכל השלית צבור אינו מענענע אלא בהודו הראשון:

שער הצינ

מז. הביח והט"ו והג"א ונאף שהגן אברהם ישי דעת האגדה דסבירא לה בזה דבטל לגבי חז"ל, הוא רק אם נסבר כדעת הר"ן, אבל לפי מה שהעתיק השלחן ערוך מקום בפרק סודר דיש אומרים דלא יצא, לא סבירא לה כשיטת הר"ן, עין שם בבאור הג"א דדעה זו הוא רק לדעת הר"ן: מה. אליה רבה ותי אדם: ח. מז. אתרוגים: מו. מגן אברהם וישאר אתרוגים: מה. כי בעת אמירת השם צריך לבנו, וכשישנו בנענוע לא יכו: מט. וזהו נגד הכתבים שהביא הפגן אברהם שביא סוף הלולב נגד החזה, על כן יעשה כל אחר כמנהגו (במורי יעקב): ג. פוסקים:

שערי תשובה

מולכו שישל שניהם בידו אחת, ואמנם אפשר לקים שניהם לטל ברוזע ואחר כך בידו אחת או להפך: * בית יד. עין באר היטב. ועין בשו"ת פני אריה סימן יא באם אחי האתרוג בעקצו בשעת ברכה ונטילה ובכופף האתרוג לא נגע כלל יצא, דלא גרע מקד כסדר, ומכל שכן דהענין בנזף האתרוג הוא כו, אלא דלכתחלה אין לעשות כן שמה יתקן הענין קדם שיצא בו, גם אם אפשר לעשות הנענועים בידיו, עין שם: * שפיר. עין באר היטב. וכתב בשבטות יעקב חלק א סימן לו במי שבשעת הלל הביאו לו אתרוג כשר על פי הדין לצאת בו והוא רוצה להמתין שעה או שתיים שיביאו לו אתרוג מקדד יותר נאה, ולקארוה הנה נראה דדוריו מקדימין לו, וכן כתב במגן אברהם סימן כה מבימות דף לו שהיו מצוה לא משגיח, וכן הוא בילקוט, ועין בהדומות הדיוטן סימן לה וליעל סימן חתי לענין קדוש לבנה, ובתשובות בית יעקב סימן קמב, וכתב דהא דאמרין שכתבו הרי"ש והרע"ב פרק ט דטהרות (ועין בחשן משפט סימן קצ, ובתשובת צמח צדק סימן קכ כתב, הנשבע לשלם מיד, זמנו כל היום כ"ו). ויותר מאותו יום הוי שהיו

כח. כמה פעמים. להודו מצוה, כמנהג אנשי ירושלים, כדאיתא בגמרא (דף מא ע"ב):

ו כו. אלא בשעת נטילתו. אף על גב דלדמן הדין היה ראוי לברך שהחנינו תכף בשעת עשית הלולב (והינו, בשעה שאגרו), מכל מקום אגן נהגין להניח הברכה ל' לכתחלה עד שעת נטילה. ועין בחי' אדם שכתב, דאם לא ברך שהחנינו כיום ראשון יוכל לברך אפלו ביום שביעי כשנטל הלולב:

ז. בית יד. כגון שכל הלולב חוץ מידו ואחוז בבית יד הובלט הנעשה מן הסודר, לא הוי חציצה, כיון שאין אחוז הלולב בידו [מגן אברהם]. ודעת האליה רבה הוא, דבית יד הוא לאחוריו, ועל כן אף שאחוז להלולב בידו גם בן דרך בית יד, שפיר דמי ולא הוי חציצה, אם לא שנעשה באפן שאינו מהדר, וכן הסכים בדרושה דתלמי באפן עשיתו, עין שם: * א. בבלי ונבא וכו'. ואפלו הוא של כסף, דלא הוי דרך כבוד שפאחוזו בכלי, ולא שמה לקיחה. והסכימו כמה אחרונים, דבבלי יש להחמיר בכל ענין, בין שאחוזו ל' בדפני הקלי או מניח ידיו ל' תחת שליו או אחוז בבית יד, ע"פ הקלי: * ב. ע"פ סודר וכו'. משמע חציצה. ודעת הר"ן, משום דלא הוי לקיחה תמה: * א. או שפיר סודר. והוא הדין אם לבש בתי ידים על ידיו. ומה שכתב המחבר דין זה בלשון יש אומרים, משום דעת מהר"ן דסבירא לה דיצא דכטל לגבי היד, אבל בדרך סודר על הלולב, גם לדעת הר"ן לא יצא, דלא הוי לקיחה תמה [מגן אברהם], ועל כן אם נטלו א"ה יחזר ויטלו בלא ברכה: ד. ונהגו וכו'. ובשם האר"י כתבו, שייכרך תחלה בספה על הלולב ואחר כך יעשה שאר הנענועים בבית הנכנסת: * א. דהסיר וכו'.

ו לה. לשון רבנו יחזק: לו. במורי יעקב, דברעבר בודאי יצא, וכמו שפסק הרמ"א לענין סנה בסימן תומא, עין שם: ז. לו. עין במגן אברהם ובאליה רבה ובחמיר משה ובבמורי יעקב, ודלא כש"ו: ח. משום חציצה, ולפי דעת הר"ן משום דלא הוי לקיחה תמה: לו. דהוי לקיחה על ידי דבר אחר דרך בנין: מ. דמסתמא אינו לנאותו, לא הוי דרעיון שהוא לנאותו: מה. וכן הוא דעת רש"י בדרך מב ע"א דבור המתחיל דרך כבוד, עין שם: מב. הוי אדם: מג. אפשר ששענו כרי שלא להשוות הפגות, שפיר שם מן שנתו בסנה תפך לקים מצות נטילת לולב, ואפשר שהוא על פי סוד:

דמיניה כלא נפיק ונגיד וביה כלא תליין נפק ליה לשעתיה מהאי סטרא דאינון בני עבר הנהר ואתא ליה לאשתעשעא בארעא קדישא. הך הוא דכתיב, (ויחשע כ"ד) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען. ארץ כנען ממש ארעא דשאר חילין עלאין תבירין תמותה תמן ולית להון קיומא בהדה: (עד כאן מההשטות)

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמרך את נפשך, כיון דאמר ה' ישמרך מכל רע, אמאי ישמר את נפשך. אלא ה' ישמרך מכל רע, בהאי עלמא. ישמר את נפשך בההוא עלמא.

שמירה דהאי עלמא הוא, למיהוי נטיר בר נש מפמה זינין בישינ

מקטרגין, דאזלין לקטרגא בני נשא בעלמא, ולא תדבקא בהו. בההוא עלמא מאי הוא, כמה דאמרן. פד נפיק בר נש מהאי עלמא, אי איהו זכי, נשמתא דיליה סלקא ואתעשרת באתריה. ואי לא, כמה חבילין טריקין אנדמנן, לאנגדא ליה לגיהנם, ולא מסרא ליה בינא דדומה, דאתמסרא לממנא על גיהנם, ותליסר אלק רבוא ממנן עמיה, וכלהו אנדמנן על נפשיהו דחייבא.

תא חזי, שבעה מדורין אית ביה בגיהנם, ושבעה פתחין. ונשמתא דחייבא עאלת, וכמה טריקין, טהירין, נטורי תרעי, וצליהו חד ממנא בכל תרעא ותרעא, ונשמתהון דחייבא אתמסרון לאינון ממנן, על דא דדומה. כיון דאתמסרון בידיהו, סתמין תרעין דאשא דמלהטא.

תרגום לשון הוזהר

העולם הזה, אם הוא זוכה – נשמתו עולה ומתעשרת במקומו, ואם לא – כמה קבוצות של מחבלים זומנים למשך אותו לגיהנם ולמסר אותו בידי דומה, שנמסר לממנה על הגיהנם, וישלש עשרה אלק רבוא ממנים עמו, וכלם זומנים על נפשות הרשעים.

בא ראה, שבעה מדורים יש בגיהנם, ושבעה פתחים. ונשמת הרשע נכנסת, וכמה מלאכי חבלה, רוחות, שומרי השערים, וצליהם ממנה אחד בכל שער ושער, ונשמות הרשעים נמסרות לאותם ממנים על ידי דומה. כיון שנמסרות בידיהם, סותמים שערים של אש לוהט.

דהא תרעין פתר תרעין הוו, תרעין פלהו פתיחין וסתמינן, אינון דלבר פתיחין, דלגו סתימין. ובכל שבת ושבת פלהו פתיחין, ונפקין חייבא עד אינון פתחין דלבר, ופגעין נשמתין אתרעין, דמתעכבין בפתחין דלבר. פד נפק שבתא, פרוזא קאי בכל פתחא ופתחא, ואמר (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'.

תא חזי, נשמתין דצדיקניא, קדשא בריך הוא נטיר לון, דלא יתמסרון בינא דדומה, דהוא ממנא, הך הוא דכתיב, ישמר את נפשך. (דף רל"ז ע"א)

אסרי לגפן עירה. מאי גפן, דא כנסת ישראל, כמה דאת אמר, (תהלים ט) גפן ממצרים תסיע. וכתיב, (תהלים

תרגום לשון הוזהר

פרי הגפן. בורא – הגנו שקטוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן – זה עץ פרי. עשה פרי – זכר. עץ פרי – זה נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. (נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן.)

אסרי לגפן עירה – זה מלך המשיח שעתידי לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלחם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שלטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים להטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. והו שקטוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר.

עובדי עבודת כוכבים ומזלות, האי נצח לעילא. ישראל, דאינון שרקה, ושיעונו וינצחונו חילין אחרונין לתתא, ועל פלחו יתגבר מלכא משיחא. הָדא הוא דכתיב, (זכריה ט) עני ורוכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור תרין פתרין אינון, דשלטי בהו עממיא עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ואינון מסטר שמאלא סטרא דחול.

ומה דאמר עני, וכי מלכא משיחא עני אקרי. אלא הכי אמר רבי שמעון, בגין דלית ליה מדייליה וקרינן ליה מלך המשיח. דא הוא סיגרא קדישא לעילא, דלית לה נהורא אלא משמשא.

מלכא משיחא דא, ישלוט בשלטניה, ויתייחד בדוכתיה, וקדין (זכריה ט) הנה מלכך יבא לך, סתם. אי לתתא עני הוא, דהא בסטרא דסיגרא הוא. אי לעילא עני,

תרגום לשון הזהר

עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.
ומה שאמר עני – וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש. מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, ויתחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבא לך, סתם. אם למשה – עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה – עני, אספקלריה שאינה מאירה, להם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, וחסם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.
כבס ביני לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביני – זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובדם ענבים סותה – זה העץ למשה, בית דין שנקרא ענבים, והיו נמסר (נשפך) בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.
רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, (בראשית ט) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת

שריגם והיא כפרחת עלתה נצה. תא חזי, כמה אטימין אינון בני נשא, דלא ידעין ולא משגיחין ביקרא דמאריהון, ולא מסתפלי במלי דאורייתא, ולא ידעי ארחייהו כמה יתפסון. דכתיב, (משלי ד) דרך רשעים כפאפלה לא ידעו כמה יפשלו.

בזמנא קדמא הות נבואה שריא עלייהו דבני נשא, והיו ידעין ומסתפלי למנדע ביקרא עלאה. פיון דפסקא נבואה מנייהו, הוו משתמשי בכת קול. השתא פסקא נבואה ופסקא בת קול, ולא משתמשי בני נשא אלא בחלמא.

וחלמא דרגא תתאה הוא לבר, דהא תנינן חלמא אחד מששים לנבואה. מאי טעמא, בגין דאתיאי מדרגא שתיתאה לתתא, והא אתמר. תא חזי, חלמא לכלא אתחזי, בגין

דחלמא מסטר שמאלא אתיאי, ונחית בכמה דרגין, ואתחזי חלמא, אפילו לחייבינא. ואפילו לעובדי כוכבים ומזלות.

בגין דזמנין נקטין חלמא ושמעין הני זיגי בישין, ומודיעין לבני נשא, מנייהו דחייבין (בזי) בבני נשא, ומודיעין לון מלין דדיבין. ולזמנין מלין דקשוט דשמעין. ולזמנין דאינון שלוחין לחייבינא, ומודיעין לון מלין עלאין.

האי רשע מאי כתיב ביה, חמא חלמא דקשוט, דכתיב ובגפן שלשה שריגם. מאי גפן. דא כנסת ישראל, דכתיב, (תהלים ט) הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת. משמים, דהא מאתר דא אתרמי, כמה דאת אמר, (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקוד גפן זאת, גפן דהיא זאת, ודאי.

תרגום לשון הזהר

עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם כמה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כפאפלה לא ידעו כמה יפשלו.
בזמן קדמון היתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקא מהם נבואה, היו משתמשים בכת קול. עכשו פסקא נבואה ופסקא בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.
וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה השעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפילו לחיבים ואפילו לעובדי כוכבים ומזלות.
משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים (סגס) על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.
מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים ט) הבט משמים וראה העמוד הבא

באמרתך לעבדך: ^{טז} יבאוני רחמיך ואחיה כִּי־תִוְרַתְךָ שִׁעֲשִׁיעַ: ^{טז} יִבְשׁוּ זדים כִּי־שָׁקַר עֲוֹנוֹנִי אֲנִי אֲשִׁים בַּפִּקּוּדֶיךָ: ^{טז} יִשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ וְיִדְּעוּ וְיִדְּעִי עֲדֹתֶיךָ: ^{טז} יִהְיֶה לִבִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לִמְעַן לֹא אֲבוֹשׁ:

כ ^{טז} כָּל־תֵּה לְחִשׁוּעַתְךָ נִפְשִׁי לְדַכְּרֶךָ יִחַלְתִּי: ^{טז} כָּל־יָדַי עֲנִי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מִתִּי תִּתְחַמְנִי: ^{טז} כִּי־הֵייתִי כְנָאד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{טז} כִּמְהָ יִמְיֶעֱבֹדְךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִּי מִשְׁפָּט: ^{טז} כִּי־יִלִּי זִדִּים יִשְׁחָתוּ אֲשֶׁר לֹא כְתוּרְתְךָ: ^{טז} כִּי־כִלְּמִצְוֹתֶיךָ אֲמוּנָה שָׁקַר וְרַדְפוֹנִי עֲזָרְנִי: ^{טז} כִּמְעַט כְּלוֹנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֲצוּבֹתִי פִקְדֶיךָ: ^{טז} כִּי־כִסְדֶּךָ חֲנִי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:

כא ^{טז} לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶד בְּשָׂמִים: ^{טז} לְדֹר וָדֹר אֲמוּנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעֻמָּד: ^{טז} אֲלִמְשַׁפְּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: ^{טז} אֲבֹתִי בָעֲנִי: ^{טז} לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁבֵּחַ פִּקּוּדֶיךָ כִּי כָם חֵייתִנִּי: ^{טז} לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֲנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: ^{טז} לִי קוֹו רְשָׁעִים לִאֲבֹדְנִי עֲדֹתֶיךָ אֲתַבּוּנִן: ^{טז} לְכָל־תַּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה מִצְוֹתְךָ מֵאֹד:

כו לחודש יום שישי

כב ^{טז} מֵה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כִּי־הַיּוֹם הִיא שִׁיחִתִּי: ^{טז} מֵאִיבִי תִּחַכְמֵנִי מִצְוֹתְךָ

כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי: ^{טז} מִכָּל־מַלְמַדִּי הִשְׁכַּלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ^{טז} מִזִּקְנִים אֲתַבּוּנִן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ^{טז} מִכָּל־אֶרֶץ רָע כָּל־אִתִּי רִגְלִי לִמְעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ: ^{טז} כִּי־מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אֵתָה הוֹרַתִּי: ^{טז} כִּי־מֵה־נִּמְלָצוֹ לַחֲכִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לִפִּי: ^{טז} כִּי־מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוּנִן עַל־כֵּן שָׁנֵאתִי אֶל־כָּל־אֶרֶץ שָׁקַר:

כג ^{טז} נִרְ־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאִזּוֹר לְנִתִּיבֹתֶיךָ: ^{טז} נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי עֲדֶךָ: ^{טז} כִּי־נִעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יִהְיֶה חֲנִי כְדִבְרְךָ: ^{טז} כִּי־נִדְּבֹת פִּי רָצָה־נָא יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לִמְדִּנִּי: ^{טז} כִּי־נִפְשִׁי בִּכְפִי תִמְדִּי וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{טז} כִּי־נִתְּנוּ רְשָׁעִים פֶּחַ לִי וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲשִׂיתִי: ^{טז} כִּי־נִתְּלִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: ^{טז} כִּי־נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב:

כד ^{טז} סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: ^{טז} סִתְרִי וּמִגְנִי אֵתָה לְדַכְּרֶךָ יִחַלְתִּי: ^{טז} סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאֶצְרָה מִצְוֹת אֱלֹהִי: ^{טז} סִמְכֵנִי בְּאִמְרָתְךָ וְאֶחֱיָה וְאֶל־תִּבְיָשְׁנִי מִשְׁכָּרִי: ^{טז} סִעַדְנִי וְאִשְׁעָה וְאִשְׁעָה בַּחֲקִיךָ תִּמְדִּי: ^{טז} סִלִּית כִּי־שִׁשׁוֹנִים מִתְּחִיךְ כִּי־שָׁקַר תִּרְמִיתִם: ^{טז} סִיט סִגִּים הִשְׁבַּח כִּי־רִשְׁעִי־אֶרֶץ לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: ^{טז} סִמְרִי מִפְּחַדְךָ בְּשָׁרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי:

כה ^{טז} עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק כִּי־תִנְחַנִּי לַעֲשֹׂקִי: ^{טז} קִבַּב עֶרֶב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־יַעֲשִׂקְנִי זִדִּים: ^{טז} קִבַּב עֲנִי כָּל־יִשׁוּעַתְךָ וְלֹאֲמַנְתָּ עֲדֶךָ: ^{טז} קִבַּב עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחִסְדְּךָ וְחֲקִיךָ לִמְדִּנִּי: ^{טז} קִבַּב עֲבָדְךָ־אֲנִי הַכִּינִנִּי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: ^{טז} קִבַּב עֵת לַעֲשׂוֹת לִי־הִנֵּה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: ^{טז} קִבַּב עַל־כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהֱבָה וּמִפֶּזֶז: ^{טז} קִבַּב עַל־כֵּן אֶל־כָּל־פִּקּוּדֶיךָ כֹּל יִשְׁרָתִי כֹל־אֶרֶץ שָׁקַר שָׁנֵאתִי:

כז ^{טז} קִבַּב פְּלִאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצְרָתִם נִפְשִׁי: ^{טז} קִל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ לֵאמֹר מִבֵּין פְּתִיִּים: ^{טז} קִלֵּא פִי־פַעְרָתִי וְאֶשְׁאַפָּה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יִאֲבָתִי: ^{טז} קִלֵּב פִּנְה־אֵלִי וְחֲנִנִי כְּמִשְׁפָּט לֹאֲהִבִּי שִׁמְךָ: ^{טז} קִלֵּב פַּעְמִי הִכֹּן בְּאִמְרָתְךָ וְאֶל־תִּשְׁלֹט־כִּי כָל־אֲנוֹן: ^{טז} קִלֵּב פִּדְנִי מִעֲשֶׂק אָדָם וְאֶשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: ^{טז} קִלֵּב פִּנְיָה הָאֵר עֲבָדְךָ וְלִמְדִּנִּי אֶת־חֲקִיךָ: ^{טז} קִלֵּב פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֲנִי עַל־לֹא־שִׁמְרוֹ תוֹרַתְךָ:

כח ^{טז} קִלֵּב צִדִּיק אֵתָה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ: ^{טז} קִלֵּב צוֹיֵת צֶדֶק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוּנָה מֵאֹד: ^{טז} קִלֵּב צִמְתַּנִּי קִנְאָתִי כִי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: ^{טז} קִמֵּב צִרּוּפָה אִמְרָתְךָ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: ^{טז} קִמּוֹב צִעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פִקְדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{טז} קִמּוֹב עֲדֹתֶיךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֲמַת: ^{טז} קִמּוֹב צִר־וּמִצְוֹת מִצְוֹנִי מִצְוֹתֶיךָ שִׁעֲשִׁיעַ:

קִמּוֹב צֶדֶק עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַכִּינִנִּי וְאֶחֱיָה:

כט ^{טז} קִמּוֹב קִרְאֵתִי בְּכָל־לֵב עֲנִנִי יִהְיֶה חֲקִיךָ אֶצְרָה: ^{טז} קִמּוֹב קִרְאֵתֶיךָ הוֹשִׁיעֲנִי וְאֶשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: ^{טז} קִמּוֹב קִרְמָתִי בְּנִשְׁפָּה וְאִשְׁוָעָה לְדַכְּרֶךָ לְדַכְּרֶךָ יִחַלְתִּי: ^{טז} קִמּוֹב קִרְמֹו עֲנִי אֲשַׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: ^{טז} קִמּוֹב קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחִסְדְּךָ יִהְיֶה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: ^{טז} קִי קִרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתּוֹרַתְךָ רַחֲמוּ: ^{טז} קִנֵּא קִרְוֹב אֵתָה יִהְיֶה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲמַת: ^{טז} קִנֵּב קִדְם יִדְעֵתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתִם:

ל ^{טז} קִנֵּב רָאֵה־עֲנִי וְחַלְעֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{טז} קִנֵּב רִיבָה רִיבִי וְגִלְגִּלִּי לְאִמְרָתְךָ חֲנִי: ^{טז} קִנֵּב רַחֲוֹק מְרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיךָ לֹא דִרְשׁוּ: ^{טז} קִנוּ רַחֲמֶיךָ רַבִּים יִהְיֶה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: ^{טז} קִנוּ רַבִּים רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: ^{טז} קִנֵּב רְאִיתִי בְּגִדִים וְאֶתִּיקוּטָטָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא שָׁמְרוּ: ^{טז} קִנֵּב רָאֵה כִּי־פִקּוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יִהְיֶה כְּחִסְדְּךָ חֲנִי: ^{טז} קִס רֹאש־דְּבָרְךָ אֲמַת וְלְעוֹלָם כֹּל־מִשְׁפָּט עֲדֶךָ:

לא ^{טז} קִסֵּא שָׁרִים רַדְפוֹנִי חֲנֵם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לִבִּי: ^{טז} קִסֵּב שֵׁשׁ אֲנִכִּי עַל־אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שֶׁלֶל רָב: ^{טז} קִסֵּב שָׁקַר שָׁנֵאתִי וְאֶתַּעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: ^{טז} קִסֵּב שָׁבַע בְּיוֹם הַלִּלְתֶּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי

צדקת: ^{קסח} שלום רב לאהבי תורתך ואין-למו מכשול: ^{קסו} ספרתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: ^{קסז} שמרה בפשי עדתיך ואהבם מאד: ^{קסח} שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל-דרכי נגדך:

ת ^{קסט} תקרב רנתי לפניך יהוה בדרךך הבינני: ^{קע} תבוא תחנתי לפניך כאמרתך הצילני: ^{קעא} תבענה שפתי תהלה כי תלמדני חקיך: ^{קעב} תען לשוני אמרתך כי כל-מצותיך צדק: ^{קעג} תהי-ידך לעזרני כי פקודיך בחרתי: ^{קעד} תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי: ^{קעה} תחי-נפשי ותהללך ומשפטך יעזרני: ^{קעו} תעיתי פשה אבד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי:

ליום שבת

כז לחודש שבת קודש

קב * שיר המעלות אליהוה בצרתה לי מראתי ויענני: ^ד יהוה הצילה נפשי משפת-שקר מלשון רמיה: ^ה מה-יתן לך ומה-יסיף לך לשון רמיה: ^ו חצי גבור שוננים עם גחלי רתמים: ^ז אוהלי פי-גרת מן שכןתי עם-אהלי מדר: ^ח רבת שכנה לך נפשי עם שונא שלום: ^ט אני-שלום וכי אדבר רמיה למלחמה:

קבא * שיר למעלות אשא עיני אל-ההרים מאין יבא עזרי: ^ב עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ: ^ג אל-יתן למוט רגלך אל-גוים שמך: ^ד הנה לא-גוים ולא יישן שומר ישראל: ^ה יהוה שמך יהוה צלך על-יד מינך: ^ו ימם השמש לא-לפכה ורח בלילה: ^ז יהוה שמך מכל-רע ישמר את-נפשך: ^ח יהוה ישמר-צאתך ובואך מעתה ועד-עולם:

קבב * שיר המעלות לזרד שמחתי באמרים לי בית יהוה גלך: ^ב צמדות היו רגלינו בשערך וירושלם: ^ג ירושלם הבנויה כעיר שחברה-לה יחדו: ^ד ששם עלו שבטים שבטי-יה עדות לישראל להודות לשם יהוה: ^ה כי שמה יושבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: ^ו שאלו שלום ירושלם ישליו אהבך: ^ז יהי-שלום בחילך שלוח בארמנותיך: ^ח למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: ^ט למען בית יהוה אלהינו באקשה טוב לך:

קבג * שיר המעלות אליך נשאתי את-עיני הישבי בשמים: ^ב הנה כעיני עבדים אל-יד אדוניהם כעיני שפחה אל-יד גבורתה בן עינינו אל-יהוה אלהינו עד שיחננו: ^ג חננו יהוה

חננו פי-רב שבענו בוז: ^ד רבת שבעה-לה נפשנו הלעג השאננים הפזז לאנשים לגאי יונים:

קבד * שיר המעלות לזרד לולי יהוה שהנה לנו יאמר-נא ישראל: ^ב לולי יהוה שהנה לנו בקום עלינו אדם: ^ג אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: ^ד אזי המים שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ^ה אזי עבר על-נפשנו המים הזדונים: ^ו ברוך יהוה שלא נתננו טרף לשניהם: ^ז נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשפר ואנחנו נמלטנו: ^ח עזרנו בשם יהוה עשה שמים וארץ:

קבה * שיר המעלות הבטחים ביהוה כהר-ציון לא-ימוט לעולם ישב: ^ב ירושלם הרים סביב לה ויהוה סביב לעמו מעתה ועד-עולם: ^ג כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא-ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם: ^ד היטיבה יהוה לטובים ולישרים בלבותם: ^ה והמטים עקלקלותם ויליכם יהוה את-פעלי האון שלום על-ישראל:

קבו * שיר המעלות בשוב יהוה את-שיבת ציון היינו בחלמים: ^ב אז ימלא שחוק פינו וילשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל יהוה לעשות עם-אלה: ^ג הגדיל יהוה לעשות עמנו

היינו שמחים: ^ד שובה יהוה את-שבתנו שבתנו פאפיקים בנגב: ^ה הזרעים בדמעה ברגה יקצרו: ^ו הללף ילף ויבכה נשא משף-הזרע בא-יבוא ברגה נשא אלמתי:

קבז * שיר המעלות לשלמה אם-יהוה: ^ב לא-יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם-יהוה לא-ישמר עיר שוא: ^ג שקד שומר: ^ד שוא לכם משקימי לום מאחרי-שבת אכלי לחם העצבים בן יתן לידיו שנא: ^ה הנה נחלת יהוה בגים שחר פרי הבטן: ^ו כחצים ביד-גבור בן בני הנעורים: ^ז אשרי הגבר אשר מלא את-אשפתו מהם לא-יבשו פי-ידברו את-אוזניים בשער:

קבח * שיר המעלות אשרי כל-ירא יהוה ההלף בדרךיו: ^ב יגיע בפיו כי תאכל אשריך וטוב לך: ^ג אשריך: ^ד בגפן פריה בירכתי ביתך בניך פשתלי זיתים סביב לשלחך: ^ה הנה כי-כן יכרך גבר ירא יהוה: ^ו יברכך יהוה מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חייך: ^ז וראה-בנים לבניך שלום על-ישראל:

קבט * שיר המעלות רבת צרונני מנעורי יאמר-נא ישראל: ^ב רבת צרונני מנעורי גם לא-יכלו לי: ^ג על-גבי חרשו חרשים האזיכו

לקווי

ע:

היכל הקדש נט

מוזח"ר

במשפט (ח), כמו שכתוב (אבות פ"א): חכמים הזהירו בדבריהם וכו', וישתו תלמידים הבאים וכו'. ועל ידי הכבוד שנתגדל, עלידיהו נתגדל נפש המגדל את הכבוד, כי הנפש בכבוד, בבחינת (בראשית מט): בסדרם אל תבא נפשי וכו', ובשנתגדל שמו ונפשו, עלידיהו כל הנפשות תאבין להקלל בנפשו ובשמו הנ"ל. וזה פירוש (משל יט): בית והון נחלת אבות. בית והון זה בחינת: בביתי ובחומותי וכו'. זה הכח מקבל מאבות, שהאבות היו מגידים גרים, כמו שכתוב גבי אברהם (בראשית יב): ואת הנפש אשר עשו, ותיב (שם לא): וישב יעקב בארץ מגורי אביו. ואיתא במדרש (בראשית פ' פד): מלמד שיצחק גיר גרים, וזה: מגורי אביו, וכתוב בעקב (שם לד): ויאמר יעקב אל ביתו ולאשר עמו, הנינו הגרים, הסירו את אלהי הנכר:

ו ידע, שיש כמה רשעים שאסור לקרובם תחת כנפי עבודתו, כי הם מורידים את המקרובם ממדרגתו, כמו שמצינו גבי משה, שקרב את הערבי, ואחר כך עלידיהו אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך רד כי שחת עקבך (שמות לב), ואין כל במשפט הנ"ל להכניע הרע שלהם. וכשאר משפט, אזי בא קלקול גדול, הן במלאכים הנעשים עלידי משפט הנ"ל, הן בעגולא ורבונו הנ"ל:

וזה פירוש (שבת לא): מפני מה עיניהם של תרמודיים טרוטות? תרמוד זה בחינת רשעים שאין מקבלין גרים מהם (כמו שכתוב רבותי וכוונם לברכה (בבבא טו): אין מקבלין גרים מן התרמודין), וכל המקרובם עיניהם טרוטות - זה בחינת קלקול שבת. שני - תלת גונא דעינא: בת - בת עין (תקנו שבועין), בחינת קלקול החומה ובית הנ"ל, שהם בחינת עינים, כי עין על שם החכמה נאמר, כמו שכתוב (בראשית ג): ותפקחנה עיני שניהם (ח), ועל הנפש נאמר (קהלת י): עששה עינים מהלך נפש. וזה בחינת פנים הפנים, בחינת (תהלים י): עששה מפנים עיני; וזה בחינת עשירות. בחינת (קהלת ח): ברכות המוכה רבו אוכליה ומה כשרון להעליה כי אם ראות עיניו. ושאלו את חלל הנשיא: מפני מה עיניהם טרוטות - הנינו מקלקלין כל הבחינות עיני הנ"ל, בשמקרבין את שאינן ראויין לקרבן, כגון התרמודיים. והשיב חלל: מפני שדרין בין החולות; הנינו שאילו הרשעים הצלחתן בליבך חוק, עד שאין יכולת בכל עת, מרום משפט להכניע רשעתן. וזה (תהלים י): יחילו דרכיו בכל עת, מרום משפט מנגדו. וזה: בין החולות, בחינת יחילו, בחינת הצלחתן, עד שאין משפט כנגדם. וזה ידוע, שצריך משפט כנ"ל, ומחמת שמום משפט מנגדם, עלידיהו בחינת העינין בקלקול:

(עד כאן לשון רבנו ז"ל)

תלת נפקין מחד שבסימן נח, וזאת התורה של היכל הקדש, שניהם נאמרו באחד בתורה אחת על פסוק: אשרי העם ידעי תרועה; אך אחר כך, בשבתם, חלקם לשני תורות; ובשבתם מאת תורות אלו בכתב, אמר לוי: חלקתים לשנים. והבנת, שהיה לו פונת פה; וזה ידוע בבנתו:

וזה פירוש (שבת קד): מים וסמך שבלוחות בנים היו עומדים. מים זה רבוע, וסמך זה עגולא הנ"ל, שבלוחות הלב, כמו שכתוב (משלי ג): כתבם על לוח לבך - בנים עומדין. בנים זה בחינת שבת, בחינת (שמות לא): אות היא לעולם:

ה וזהו: ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מפנים ומבנות (ישעיה נ), יד ושם דיקא, בזכות שמירת שבתותי הנ"ל, הנינו עגולא ורבונו הנ"ל. יד בחינת רבוע, בחינת משפט הנ"ל, בבחינת (דברים לב): ותאחו במשפט ידי. שם זה בחינת עגולא, בבחינת (תהלים נב): ונחני במעגלי צדק למען שמו, ויד, הנינו שהיה לו פה להעמיד תלמידים חנונים, ולהמשיך בהם רוח חכמה, כמו שכתוב (דברים לד): ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה ידיו עליו. וכך היה יהיה לו מבית ה', שמעון החכמה יוצא מבית ה' (ויאל ח), כי בחכמה יבנה בית (משלי כד), ושם, הנינו שיקה לשם טוב, שכל הנפשות יתאוו תאוו להיות נשרשים בשמו, כי השם הוא הנפש, בבחינת (בראשית ב): נפש היה הוא שמו; ויתאוו להיות נשרשים בנפשו, בבחינת (ישעיה נב): לשמך ולזכרך תאוו נפש. ולשם הזה יבנו מחמת בחינת חומה. וזה בחינת חומה, בחינת מארך אף, שייבש בעסו. כי עשירות וכבישת בעם - בחינת אחת, ונקראים חומה, כי מי שהוא מקלקל חומה של עשירות, ולוקח לעצמו בעם וחמה, ומחומה עושה חמה, כי שניהם מסמךא דשמאלא, כמו שכתוב (דברים א): מצפון תפתח הרעה, ותיב (אויב ב): מצפון וזה ואתה; ועשירות היא חומה, כמו שכתוב (משלי יח): הן עשיר קרית עזו ובחומה נשקבה במשבתו; ובכעס כתיב (שם כח): עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו. ובשנמשך לאיש עשירות, אזי יש לו חומה, והחומה של עשירות מעצור לכעס. ולפעמים, בשמחתגבר בכעסו ומקלקל החומה של עשירות, נמצא שהכעס מוסיף לעשירות, וכשהיצר מסית לאדם שיקבע, ידע שזאת השעה ישפיעו לו מלמעלה איזה סך ממון, ותיצר רוצה לקלקל זאת ההשפעה. ועקר שמירת השם, שמירת הנפש, אינו אלא שישמור מפנים, כי הכעס פוגם בנפשו, בבחינת (אויב יח): טורף נפשו באפו. אבל בשמור את עצמו מפנים ומגדיל החומה של עשירות, וכוה מגדיל נפשו ושמו, אזי כל הנפשות תאבין להקלל בנפשו, כי כל הנפשות שרשם בעשירות, בבחינת (דברים כד): ואילו הוא נושא את נפשו. בשביל זה, הגזול ממון ישראל פאלו גזול את נפשו (ב"ק קט), בבחינת (משלי כב): וקבע את קבעיהם נפש. בשביל זה הכל תאבין לקרב את עצמו לעשיר, כי שם שרש נפשו. נמצא, זה שזכה להעמיד תלמידים חכמים, וזה שזכרו בנפשו נפשות של רבים, בודאי זה טוב מפנים ובנות, כי בנים ובנות הם מועטים, ואילו הם מרבים, וכלם מקבלים חיות ממנו, ובאלו ילדם. וזה פירוש (בראשית יב): ואברך ואגדלה שמך; ופרש רש"י: ואברך - בממון, כי עקר גדול השם והנפש הוא עלידי עשירות כנ"ל:

ובל זה נעשה עלידי פסא ומשפט הנ"ל, כי עלידי שמככל דבריו במשפט, עלידי זה יכול ללמד לתלמידים חכמות, ולא יזיק להם, כי עקר הלימוד תלוי בזה, שיקבל דבריו

(ד) תהלים קיב. (ח) כמו שפירש רש"י שם.

לו

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְכוּת וְנִטְלָה יְדִים הַלְכָּה ו

לְקוּמֵי הַלְבוּת

מִשֶּׁם דִּיקָא בַּחֲנִינָה הָאֵרֶת דְּרִי מִטָּה, שֶׁהוּא הָאֵרֶת
הַתְּלִמִּידִים בַּחֲנִינָה יְהוֹשֻׁעַ, לְהוֹדִיעַ לָכָל כִּי 'מֵלֵא כָל
הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' וְלִהְיוֹת לְהַשֵּׁם יְתִבְרַךְ עַל-יְדֵיהֶּ, וְכַנֵּ"ל.

וְזֶהוּ בַּעֲצָמוֹ (שם מ, א): קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פֶּנּוּ דְרָךְ ה' **יִשְׂרוּ בַּעֲרֵבָה מִסְלָה לְאַלְהֵינוּ** - זֶה בַּחֲנִינָה 'מֵלֵא

כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ', דְּהִנֵּנוּ שְׂאִין שׁוֹם יְאוֹשׁ בְּעוֹלָם וְלִכְלֵם
יֵשׁ תְּקוּהָ, כִּי הִכַּל יְכוּלִים לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יְתִבְרַךְ, אֲפִלוּ
מִי שֶׁנִּתְּנָה בְּעוֹנוֹתָיו לְמַדְבָּר שָׁמָּה, כִּי קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר
פֶּנּוּ דְרָךְ ה' וְכוּ'. וְזֶהוּ (שם מ, ד): **כָּל גֵּיא יִשָּׂא וְכָל הָר**
וְגִבְעָה יִשְׁפֹּלוּ - זֶה בַּחֲנִינָה (פְּסִיחִים ג, א): 'עֲלִיוֹנִים לְמִטָּה
וְתַתּוֹנִים לְמַעְלָה'. **כָּל גֵּיא יִשָּׂא** - זֶה בַּחֲנִינָה 'תַּחְתּוֹנִים
לְמַעְלָה'. וְכָל הָר וְגִבְעָה יִשְׁפֹּלוּ - זֶה בַּחֲנִינָה 'עֲלִיוֹנִים
לְמִטָּה'; שֶׁזֶּה עֵקֶר בַּחֲנִינָה הַדַּעַת הַנִּ"ל, כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם.
וְזֶהוּ (יְשַׁעְיָה מ, ד): וְהָיָה הָעָקֵב לְמִישׁוֹר וְהִרְכָּסִים לְבִקְעָה
- שֶׁכָּל הַדִּרְכִּים הָעֲקֵבִים וְהָעֲקָמִים וְהַמְּרַפְסִים וְהַנִּבְנוּכִים
מֵאֵד מֵאֵד שֶׁנִּתְּנָה בָּהֶם מִי שֶׁנִּתְּנָה, כָּלֵם יְתַפְּשֻׁטוּ
וְיִתְּהַפְּכוּ לְדִרְכִּים יִשְׁרִים וְכוּ', כִּי יִגְלֶה לְכָלֵם דַּעַת אֱמִתִּי
כִּזֶּה שִׁיכְלוּ כָּלֵם לָשׁוּב אֵלָיו יְתִבְרַךְ. וְזֶהוּ (שם מ, ה):
וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' - שֶׁיִּתְּנָה לְכָלֵם כְּבוֹדוֹ יְתִבְרַךְ, כִּי יִגְלֶה כִּי
'מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ', שֶׁזֶּה עֵקֶר הָאֵרֶת הַדַּעַת הַנִּ"ל.

וְזֶהוּ (שם): וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר - 'כָּל
בָּשָׂר' דִּיקָא, שֶׁהֵם הַנִּפְשׁוֹת הַפְּשׁוּרִים שֶׁיִּתְּקַבְּצוּ
יַחְדָּו בַּבַּחֲנִינָה קְבוּץ הַקְּדוֹשׁ הַנִּ"ל שֶׁיִּתְּקַשְּׁרוּ לְצִדִּיקוֹ
אֱמֶת, כָּלֵם יִרְאוּ יַחְדָּו, כִּי פִי ה' דִּבֶּר - שֶׁהַדְּבוּרִים
שֶׁמִּדְּבָרִים אֵלֵיהֶם כָּלֵם פֶּעַם לְנַחֵם וּלְחַזְקָם וּלְעוֹרָרָם
וְלִהְיוֹתָם, כִּי עֵדֵן ה' עִמָּם כִּי 'מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ'
וְכוּ' כַּנֵּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִינָה (תְּהִלִּים מֵט, ד): 'פִּי יְדַבֵּר חֲכָמוֹת'
וְכוּ' הַנִּ"ל. כָּל אֵלּוּ הַדְּבוּרִים הַקְּדוֹשִׁים יִצְאוּ מִפִּי ה',
כִּי פִי ה' דִּבֶּר כָּל זֶה, כִּי רַבִּים רַחֲמֵי מֵאֵד וְחֶפֶץ חֶסֶד
הוּא, וּמוֹדִיעַ לָנוּ דְּבוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים עַל-יְדֵי הַהִשְׁאָרָה
וְהַחֲלִיפוֹת שֶׁל הַצִּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁנִּסְתַּלְקוּ, כִּי עֵדֵן
עֵדֵן הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתָנוּ
לְעוֹלָם, עַד יִכְוֶנֶן וְיָשׁוּב אֶת יְרוּשָׁלַיִם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ וְכוּ':

פג. וְזֶה שֶׁהָיוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (תַּעֲנִית כו, א): 'יוֹם חֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר בָּאָב יוֹם הַפְּפוּרִים'. וְאִמְרוּ שֶׁלֹּא הָיוּ
יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאָב יוֹם הַפְּפוּרִים,
כִּי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאָב מִתְחִיל הַהִמָּתְקָה וְהַתְּקִינָה שֶׁל
חֲטָא הַמְּרָגְלִים, שֶׁנִּגְמָו בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת בְּלִיל תִּשְׁעָה בָּאָב,
כִּמּוֹ שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שם כט, א): 'כַּנֵּ"ל. כִּי חֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר בָּאָב כָּלוּ מִתִּי מִדְּבָר, שֶׁהָיוּ מֵתִים בְּכָל לַיִל תִּשְׁעָה
בָּאָב מִחֲטָא הַמְּרָגְלִים, כִּמּוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (שם ל, א):

כִּי אִם עַל-יְדֵי מִיתַת הַצִּדִּיקִים שֶׁמִּכְפָּרָת, כִּי אִזְ דִּיקָא
עוֹלִים כָּל כָּךְ, עַד שִׁיכְלוּ לְהֵאִיר בְּתַלְמִידֵיהֶם בַּחֲנִינָה
יְהוֹשֻׁעַ כִּי 'מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' וְכוּ'. וְלִהְיוֹת אֶת
יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁבּוּבָה עַל-יְדֵיהֶּ, וְלִהְיוֹתָם מְעוֹנוֹת וּלְכַפֵּר
עוֹנוֹתֵיהֶם הַקְּדוּמִים וְכוּ' וְכַנֵּ"ל. כִּי 'עוֹלִים צִדִּיקִים
בְּמִיתָתָם יוֹתֵר מִבְּחִינֵיהֶם' (חֲלִין ז, א): הֵינּוּ כַּנֵּ"ל:

פב. וְזֶהוּ בַּחֲנִינָה (יְשַׁעְיָה מ, א): נַחֲמֻ נַחֲמֻ עַמִּי יִאמֹר
אַלְהֵיכֶם - כִּי עֵקֶר הַנִּחְמָה הוּא הַדַּעַת הַנִּ"ל
(וְכִמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּסוֹף הַתּוֹרָה "עֲמִיקָא" סִימָן כֹּא עַל פְּסוּק וז). וְזֶהוּ נַחֲמֻ
נַחֲמֻ עַמִּי - וְאִינוּ מְפָרֵשׁ בְּפִסְקוֹ לְמִי הוּא מְזַהֵר נַחֲמֻ
נַחֲמֻ, אֶךְ יְכוּלִין לִזְמַר שֶׁמְזַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל בַּעֲצָמָן
שֶׁיִּנְחָמוּ זֶה אֶת זֶה, שֶׁזֶּהוּ נַחֲמֻ נַחֲמֻ עַמִּי. כְּאוֹמֵר: אֲתָם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַמִּי נַחֲמֻ נַחֲמֻ עַצְמְכֶם זֶה אֶת זֶה. וְזֶה רְמִז, שֶׁמְזַהֵרִים
שֶׁעֲסָקוּ בְּלִמּוּד הַדַּעַת הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַרְבֵּי
הָאֱמִתִּי בַּחֲנִינָה מִטָּה הַנִּ"ל, שֶׁהַזִּהוּר שֶׁכָּל אֶחָד יִדְבֵּר עִם
חֲבֵרוֹ בִּירְאָת שְׁמִים כָּל יוֹם לְהַכְנִיס הַדַּעַת הַקְּדוֹשׁ
בְּחִבְרוֹ, שֶׁנִּעֲשֶׂה תַלְמִידוֹ עַל-יְדֵיהֶּ, וְאַחֲרֵי כֵן יִכְנִיס
חֲבֵרוֹ דַּעַתוֹ בּוֹ, וְיִהְיֶה בַּחֲנִינָה תַלְמִיד לְחֲבֵרוֹ, בַּבַּחֲנִינָה
'מִקְבָּלִין דִּין מִן דִּין' (תַּרְגוּם יוֹנָתָן יְשַׁעְיָה ו, ג) כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר
שֶׁם, וְזֶה עֵקֶר הַנִּחְמָה כַּנֵּ"ל. וְזֶה 'נַחֲמֻ נַחֲמֻ עַמִּי' כַּנֵּ"ל.

וְזֶהוּ (יְשַׁעְיָה מ, ב): דִּבְרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מֵלֵאָה צָבָאָה - זֶה בַּחֲנִינָה 'מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ',
שֶׁזֶּהוּ עֵקֶר מְלוּי צָבָאָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם עִיר הַקְּדוֹשׁ, בַּחֲנִינָה
'וּמֵלֵאָה אֶת הָאָרֶץ' (בְּרֵאשִׁית א, כח) הַמִּבְּאֵר בְּהַתּוֹרָה הַנִּ"ל,
כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵינֶם מְקַבְּלִים הַדַּעַת הָאֱמִתִּי הַנִּ"ל - אֵינֶם
בְּכָלֵל בְּנֵי אָדָם, וְצִרִּיכִים לְמַלְאוֹת אֶת הָאָרֶץ, שֶׁעֲקָרָה
יְרוּשָׁלַם בְּבִנְיָאָדָם שֶׁהֵם בְּנֵי דַּעַה כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם.
וְעַל-כֵּן מִבְּשׂר אֶת יְרוּשָׁלַם כִּי מֵלֵאָה צָבָאָה, כִּי כִבֵּר
נִתְּמַלְאָה מִצָּבָא ה' שֶׁהֵם בְּנֵי דַּעַה, שִׁיּוּדֵעִים כִּי 'מֵלֵא
כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' שֶׁהֵם עֵקֶר הַמְּלוּי בַּחֲנִינָה "וְיִהְיוּ עַם
נֹן מֵלֵא רֹחַ חֲכָמָה" וְכוּ' (דְּבָרִים לז, ט) כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב שֶׁם
בְּמִאֲמַר הַנִּ"ל.

וְזֶהוּ כִּי נִרְצָה עוֹנָה - 'נִרְצָה' דִּיקָא, כִּי הַצִּדִּיקִים הָאִירוּ
בָּהֶם הַדַּעַת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁנִּכְלָלוּ הַעוֹלָמוֹת יַחַד,
עַד שֶׁעָלוּ לְבַחֲנִינָה רָצוֹן הַנִּ"ל, וְנִתְּהַפְּכוּ כָּל הַעוֹנוֹת
לְבַחֲנִינָה רָצוֹן, בַּחֲנִינָה 'כִּי נִרְצָה עוֹנָה' וְכוּ' וְזֶהוּ כִּי
לְקַחָה מִיַּד ה' כְּפָלִים כָּל חֲטָאֵיהֶּ - זֶה בַּחֲנִינָה הַסְּתַלְקוֹת
הַצִּדִּיקִים, שֶׁזֶּה הַעֲנֵשׁ הַמֵּר נִקְרָא 'כְּפָלִים' בַּחֲנִינָה 'קִשָּׁה
סְלוּקָן כְּפָלִים כְּחֻרְבָן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ', וְכִזֶּה בַּעֲצָמוֹ מִנְחָם
אוֹתָם, כִּי הֵלֵא כִבֵּר לְקַחוּ כְּפָלִים כָּל חֲטָאֵיהֶּ, שֶׁנִּסְתַּלְקוּ
הַצִּדִּיקִים אֱמִתִּיִּים עֲבוּרָם שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה 'כְּפָלִים' כַּנֵּ"ל.
וְזֶה עֵקֶר הַנִּחְמָה וְהַתְּקִינָה, כִּי עַל-יְדֵיהֶּ דִּיקָא מֵאִירִים

איו שים
יאווש בעולם
ליכלם יש
תקנה, כי
הכל יכולים
להתקרב
להשם
ייתברך

ח' מודיע לנו
דבריו
הקדושים
על ידי
ההשארה של
הצדיקים

חמשה עשר
באב ויום
הפפורים הם
בחגיגה אחת

שפוזיקים
שעסקו
בלמוד הדעת
הקדוש של
הרבי האמתי

כל זמן
שאֵינֶם
מקבלים
הדעת
האמתי -
אֵינֶם בְּכָלֵל
בְּנֵי אָדָם

הצדיקים
האִירוּ בָּהֶם
הדעת כל כָּךְ,
עד שֶׁנִּכְלָלוּ
העולמות
יחד

לקוטי הלכות

הלכות נטילת ידים הלכה ו

ארח חיים

וזהו בעצמו בחינת יום הכפורים, שאז מבקשים סלח נא' על חטא המרגלים שגרם חרבן בית המקדש בתשעה באב, שבו תלוים כל העוונות. נמצא, שחמשה עשר באב יום הכפורים הם בחינה אחת, כי שניהם בחינת תקון חטא המרגלים ודור המדבר שגרמו חרבן בית המקדש, וכנ"ל.

וזהו ששים שם במשנה (תענית כו): "ביום חתנתו" — זה מתן תורה. "וביום שמחת לבו" — זה בנין בית המקדש, וכי. כי עקר צרת חרבן בית המקדש הוא, מה שעל-ידיה אין יכולין לקשר העולמות ולכללם יחד כנ"ל, שזהו פגם כל העוונות, רחמנא לאלן, שגורמין פירו, חס ושלום וכנ"ל. ועל-כן התורה שהיא בחינת 'ביום חתנתו' ובנין בית המקדש הם התקון לזה, כי על-ידי התורה מתקשרין כל העולמות עליון בתחתון ותחתון בעליון, כי זה עקר כלל התורה, שאנו זוכין על-ידי כל מצוה ומצוה שאנו עושין בגשמיות בזה העולם להתקשר למעלה, ולהמשיך שכינת עזו למטה שזהו בחינת היחודים הנעשים על-ידי כל מצוה ומצוה. וזהו בחינת בנין בית המקדש ששם עקר מקום התורה, "כי מציון תצא תורה" (שערי צדק, א, ב), כי שם בבית המקדש עקר כלליות העולמות וכנ"ל. וכל תקון זה נמשך בחמשה עשר באב יום הכפורים שבו מתחיל להתתקן חטא המרגלים שגרמו חרבן, ועל-כן אז מתחיל בחינת חנכת הבית המקדש שהוא התקון כנ"ל.

וזהו גם כן מה שאמרו רבותינו ז"ל (תענית לא): שבתחמשה עשר באב נתנו הרוגי ביתר לקבורה, שעל זה תקנו ברכת 'הטוב והמטיב' בברכת המזון, וזה היה בחמשה עשר באב דיקא, שבו פסקו מתי מדבר שגרמו חרבן בית המקדש, שעל-ידיה לא נכללו העולמות, ואין יכולין להמשיך הארת הרצון בשעת האכילה וכנ"ל. ועל-כן סבב השם יתברך שבתחמשה עשר באב, שהוא בחינת תקון מתי מדבר כנ"ל, ועל-כן אז דיקא נתנו הרוגי ביתר לקבורה, ותקנו על זה ברכת 'הטוב והמטיב' בברכת המזון, שהוא בחינת המשכת הארת הרצון בשעת האכילה וכנ"ל (באות עב). כי הארת הרצון נמשך על-ידי כלליות העולמות שנמשך על-ידי בחינת חנכת הבית, שמתחיל להתמשך בחמשה עשר באב, שהוא בחינת יום הכפורים, שהוא תקון המרגלים ומתי מדבר שגרמו חרבן בית המקדש. ועל-כן בחמשה עשר באב שבו פסקו מתי מדבר, מתחיל התנוצצות בחינת חנכת הבית המקדש, שעל-ידיה נמשך הארת הרצון כנ"ל, שזהו בחינת ברכת 'הטוב והמטיב' שחקנו על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה. ועל-כן נתנו לקבורה ביום חמשה עשר באב דיקא, כי הכל בחינה אחת וכנ"ל.

בטי"ו באב
יום
הכפורים
נתקן חטא
המרגלים
שגרמו
חרבן

בטי"ו באב
פסקו מתי
מדבר
מתנוצצת
חנכת הבית
המקדש

וענין לעיל היטב (באות עב): הנ"ל ענין ברכת 'הטוב והמטיב' שנתתקן בברכת המזון דיקא על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה. ותבין היטב נפלאות ה', שבשביל זה דיקא נתנו לקבורה בחמשה עשר באב דיקא, כי אז מתחיל תקון חטא המרגלים, שעל-ידיה זוכין לחנכת הבית, שעל-ידיה זוכין להארת הרצון וכי' כנ"ל, והבן היטב:

פד. וזהו (דברים יב, ז): "וזהה עקב תשמעון את המשפטים האלה" וכי. כי בכל פרשיות הקודמין מוכיח אותם משה רבנו הרבה שישמרו את התורה, ומאיר בהם הדעת הקדוש הנ"ל - שיעזו גדל חביבת ואהבת הקדוש ברוך הוא את ישראל, שרוצה שהם דיקא ידעו ויכירו אותו יתברך מזה העולם הגשמי דיקא, רק שהעכב מצדם מרבותי עוונותיהם, ובפרט מרבותי תלונותיהם ומחלוקותיהם על משה ואהרן, כמבאר מתחלת אלה הדברים עד הפרשה הזאת. ורב תוכחתו בסדר דברים היה על חטא המרגלים שגרמו בכיה לדורות, כמו שכתוב (שם א, מה): "ותשב ויתכבד לפני ה'". שעל-ידיה גרמו חרבן בית המקדש, שהוא כלל כל העוונות שהם הפך הדעת הקדוש כמו שמבאר שם בהתורה הנ"ל. וטוען עמקם שאף-על-פי-כן לא זו השם יתברך מחבבם וזהיה את בניהם להכניסם לארץ-ישראל, וכבר הוריש לפניהם ארץ סיחון ועוג שהם מבני הנפילים שהם עזא ועזאל (וזה בראשית לו), כמו שאמרו רבותינו ז"ל (נדה סא): שהם המלאכים שקטרגו על בריאת האדם, ואמרו (תהלים ח, ה): "מה אנוש כי תזכרנו", והפילם השם יתברך ונכשלו בזה העולם על-ידי תאות נאוף, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (וזה בראשית כג, בלק רח), ועדין נמשך מהם קטרוגים ונסיונות על בני אדם, כי מהם נמשך רב ההרהורים, כי בלעם הרשע היה עוסק עמם שהיה שטוף בזמה ביותר פמובא (סנהדרין קה). וגם מהם נמשך חלישות הדעת של המרגלים, עד שהכניסו במחשבותיהם להוציא דבה על ארץ-ישראל, כמו שכתוב (דברים א, כח): "וגם בני ענקים ראינו שם", שעל-ידיה נמשך חרבן בית המקדש וכי' כנ"ל.

אבל משה רבנו בגדל כחו הרג ועקר את סיחון ועוג, כי הם דיקא עמדו על גבול ארץ-ישראל, כי הם ההפך מארץ-ישראל, כי בארץ-ישראל נתגלה הדעת הנ"ל בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה, שהאדם יש לו כח יותר מן המלאכים וכי' כנ"ל. והם סיחון ועוג הם נמשכין מהמלאכים שקטרגו על האדם ואמרו מה אנוש וכי. ועל-כן משה שהוא בחינת הרבי הנ"ל שמאיר הדעת הנ"ל, על-כן הכניע ועקר קלפת סיחון ועוג שהם ההפך מזה כנ"ל.

בטי"ו באב
מתחיל תקון
חטא
המרגלים

חי רוצה
שיכירו אותו
מזה העולם
הגשמי דיקא

הכניע ועקר
קלפת סיחון
הספד

כלם לילה לשם.

והלכו ובאו לשם (הנינו לאחת משתי המדינות הנהל). כשבאו לשם, כשהגיע הלילה, היה כנ"ל שהיו כלם מיללים מאד כנ"ל, וגם החכמים הנ"ל גם-כן היו מיללים (וממילא ראו בודאי שאינם יכולים להשיע את אורן המדינות). ואמר להם (הנינו זה שצאורו עקם אמר אל החכמים הנ"ל): על כל פנים, תאמרו לי מהיכן בא זאת שנשמע קול לילה הנ"ל כנ"ל? אמרו לו: ואתה יודע? השיב: אני יודע בודאי.

כי יש שני צפרים, אחד זכר ואחת נקבה, והם רק זוג אחד פעולם; ונאבדה הנקבה, והוא הולך ומחפש אותה, והיא מחפשת אותו; והיו

מחפשים הרבה זה את זה עד שנתעור, וראו שאינם יכולים למצא אחד את חברו, ונשארו עומדים, ועשו להם קנים. זה הצפור עשה לו קן סמוך למדינה אחת משתי המדינות הנ"ל, ולא סמוך ממש, רק שבערך קול הצפור הוא סמוך, כי יכולים לשמע הקול של הצפור באותו המדינה מקום שעמד שם, ועשה לו קן. וכן היא עשתה לה גם-כן קן סמוך למדינה השניה (הנינו גם-כן כנ"ל שהוא סמוך מחמת שיכולים לשמע שם הקול כנ"ל). וכשמגיע הלילה, אזי אלו הזוג צפרים מתחילים כל אחד ואחת לילל בקול לילה גדולה מאד, כי כל אחד מילל על זוגו כנ"ל. וזהו הקול לילה שנשמע באלו שתי

אנדרער. וענעו וי גבילין שטיין. און ויי האבין זיך גימאכט נעסטין. דער ער האט זיך גימאכט א נעסט לעבין איין מדינה פון די צוויי מדינות. און נישט רעכט נאהנט נאר וועדליג דאס קול פון דעם פויגיל הייסט דאס נאהנט ווארין פון דעם ארט ווי ער האט זיך גימאכט א נעסט קאן מען שוין פון דארט הערין ויין קול אין דער מדינה. און אזוי זי האט זיך אויך גימאכט א נעסט לעבין דער אנדערער מדינה. (דהיינו אויך אזוי נישט רעכט נאהנט. נאר פון דארט קאן מען שוין הערין איר קול דארט) און אז סע קומט די נאכט. אזוי הייבן אן די פאר פייגיל צו קלאגן. ווארין ער קלאגט אויף איר. און זי קלאגט אויף אים. קלאגן ויי ויער מיט א גרויס קול לילה. און דאס איז דאס קול לילה. וואס מע הערט אין די צוויי מדינות. וואס מחמת דעם קול מוזין ויי אלע קלאגן דארט און קענען נישט שלאפן. (אזוי האט דער קויפער האלו וי אלץ דעציילט) לוישמיר זי האבין אים דאס נישט גינאלט גלייבן. האבין ויי צו אים גינאלט.

המדינות (אשר מחמת אותו הקול יללה כלם מיללים מאד ואינם יכולים לישון). אך לא רצו להאמין זאת, ואמרו לו: התוליד אותנו לשם? ואמר הן, (אני יכול לתוליד אותכם לשם), אך אין אתם יכולים לבוא לשם, כי כשתתקרבו לשם - לא תוכלו לסבל את קול היללה. מאחר שגם כאן אין אתם יכולים לסבל, ואתם מקרחים גם-כן לילל כנ"ל, כשתגיעו לשם לא תוכלו לסבל כלל.

וביום (אי אפשר לבוא לשם כי ביום) אי אפשר לסבל השמחה שיש שם, כי ביום מתקבצים שם צפרים אצל כל אחד ואחת מהזוג הנ"ל, והם מנחמים ומשמחים את כל אחד ואחת מהזוג הנ"ל בשמחות גדולות מאד מאד, ואומרים להם דברי תנוחמין, שעדין אפשר שתמצאו זה את זה עד שפיום

וועסטו אונז אהין פירן (דהיינו צו די פייגיל) האט ער גיזאגט יוא. איך קאן אייך פירן אהין. לוישמיר ווי קאנט איר קומען אהין. מיידוד דא קאנט איר נישט אויס שטיין דאס קול לילה. און איר מוזט אלע קלאגן. אז איר וועט אהין קומען. וועט איר זיך שוין גאר נישט קאנען אויסשטיין דאס קול לילה. און בייטאג קאן מען דארט די שמחה נישט אויסשטיין. ווארן ביי טאג קומען זיך דארט צו אים אויף פייגיל צו איטליכן באוונדער. דהיינו צו אים און צו איר. און ויי טרייסטין ויי און מאכין ויי פרייליך מיט ויער גרויסע שמחות. און ויי ריידין ויי אויס און טרייסטין ויי. איר וועט זיך נאך אפזוכין. איינט דאס אנדערער. און ויי מאכין ויי ויער פרייליך. ביז ביי טאג קאן מען דארט די שמחה נישט אויסשטיין. און דאס קול פון דער

אי אפשר לסבל את גדל השמחה שיש שם. וקול הצפרים שמשמחים אותם אינו נשמע למרחוק, רק כשמגיעים לשם; אבל קול הזוג הנ"ל שמיללים בלילה - הוא נשמע למרחוק; ואי אפשר לבוא לשם מחמת זה כנ"ל. אמרו לו (הנינו החכמים הנ"ל אמרו זה שצאורו עקם): ואתה יכול לתקן זאת? השיב: אני יכול לתקן, כי אני יכול לעשות ולכון כל הקולות שבעולם (הנינו שכל מיני קולות שבעולם הוא יכול להוציאם בקולו, ולכון ממש כמו איה קול שיהיה); גם אני יכול להשליך קולות, הנינו, כי אני יכול להשליך קול, שבכאן - במקום שאני מוציא הקול, לא יהיה נשמע הקול כלל, רק ברחוק יהיה נשמע שם הקול. ועל פן אני יכול להשליך את הקול של הצפורה, שיעגיע סמוך למקום הצפור, וכן להשליך קול הצפור, שיעגיע סמוך

שמחה הערט מען נישט ווייט. נאר אז מען קומט אהין. אבער דאס קול לילה דאס הערט מען ווייט. קאנט איר דרייפער אהין נישט קומען. האבין ויי צו אים גיזאגט. קאנטסטו דאס פאררעכטין. האט ער גיענפערט יוא. איך קאן דאס פאר רעכטין. ווארין איך קאן נאך מאכין אלע קולות פון דער וועלט. און ווידער איך קאן ווארפין קולות. דהיינו איך קאן ווארפין א קול. וואס דא ווי איך לא ארויס דאס קול. זאל מען דאס קול גאר נישט הערין. נאר ווייט זאל מען דארט דאס קול הערין דרייפער קאן איך ווארפין דאס קול פון איר צו אים. דהיינו דאס קול וואס איך וועל איר נאך מאכין זאל אנקומען נאהנט צו דעם ארט וואו ער איז. און אזוי קאן איך ווארפין ויין קול אז סע זאל אנקומען נאהנט צו איר. און דורך דעם וועל איך ויי צום אויך

למקום הצפורה, ולהתמשיכם יחד על-דיי'זה, (ועל ידיי'ה יתחנן כל ה'ל').

אף מי יאמין זאת? והולך אותם לתוף איזה יער. ושמעו כמו אחד שפוחח את הדלת, וחוזר וסוגרו ונועלו בכריח (שקורין קלאמקא), ונשמע קול ההפקה (של הקלאמקא), ומורה בקני שרפה (שקורין ביקס), ושולח את הפלב לחטף (את הדבר שהיה מורה); והפלב היה מתחבט וגורר את עצמו בתוף השלג (בשלשן אכסנו גיראנאניס אין שנייא).

וכך זה שמעו והסתכלו ו'לא ראו דבר. גם לא שמעו ממנו (הינו מן זה שצארו עקס), שום קול כלל, (רק שזה שצארו עקס, היה משליך קולות כאלו, ועל כן שמעו אלו הקולות, ומכילא ראו שהוא יכול לעשות כל הקולות והכנס ממש, וגם להשליך קולות, ועל כן יוכל לחנן את כל הנ'ל. ולא ספר יותר מזה הענין ומדבר שולג בכאן).

צ'הען. (בין עד וועט זיי צום אויף ברענגען).

לנשמיר ווער וועט דאס אים גלייבין. איז ער גיגאנגען און ער האט זיי גיפירט אין א וואלד אריין. האבין זיי גיהערט. אזוי ווי איינער עפנט אויף א טיר און פארמאכט זי ווידער און טוט א קלאפ מיט דער קלאמקע. און שיקט אויס מיט א ביקס. און שיקט נאך דעם הונט אז ער זאל האפין. און דער הונט האט גיראנאניס אין שניי. און דאס האבין זיי אלץ גיהערט. און זיי האבין זיך אום גייקוּסט. האבין זיי נישט גיזעהן קיין שום זאך און פון איהם האבין זיי אויך נישט גיהערט קיין שום קול. (נאר ער דייט דער קרופער האלף האט ער עס גינארפן אוינע קולות. האבין זיי זיך שוין גיזעהן אז ער קאן נאך מאכן אלירלי קולות און ער קאן ווארפן קולות. (ואן ווייטער האט ער נישט דערציילט. און סע גייט נאך דאס אפ). נמצא האב איך א הסכמה פון דער מדינה. אז איך האב זייער א וואויל קול און איך קאן נאך מאכן אלע קולות פון דער וועלט.

המדינה שקולי נפלא מאד, ואני יכול לעשות כל מיני קולות שבעולם פנ"ל. ועתה אני נותן לכם זאת במתנה גמורה לדרשה - שתהיו כמוני. ונעשה שם שמחה גדולה וחדוה רבה מאד.

ביום החמישי גם-כן היו שמחים, וזכרו הזוג את הבעטליר שהיה לו חטוטרת (שקורין זוקר), והיו מתגעגעים מאד: איך לוקחים בכאן את אותו הבעטליר ההוקירי? כי אם היה הוא בכאן, היתה השמחה גדולה מאד! והנה הוא בא, ואמר: הנני! הנה באתי על החתנה. ונפל עליהם, וחבק ונשק אותם, ואמר להם: בתחלה ברכתי אתכם שתהיו כמוני, ועתה אני נותן לכם במתנה לדרשה שתהיו

היינט שענק איך אייך דאס במתנה גמורה דרשה גישאנק אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. איז ארסט גינארין א גרויסע שמחה און א גרויסע חדוה זייער.

דעם פיפטין טאג. זענען זיי אויך פרייליך גיווען. האבין זיי זיך דערמאנט אין דעם בעטלער וואס ער איז גיווען א הויקער. און זיי האבין זייער גיבענקט ווי נעמט מען אהער דעם בעטלער דעם הויקער. ווארין אז ער זאל דא זיין וואלט מען זייער פרייליך גיווען. אין דעם קומט ער אן. און זאגט איך בין דא. איך בין גיקומען צו אייך אויך דער חתונה. און איך זיי ארום גיפאלין. און האט זי גינארפן און גיקושט. און האט צו זיי גינאנט. פריד האב איך אייך גיבענטשט אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. היינט שענק איך [אייך] דרשה גישאנק. אז איר זאלט זיין אזוי ווי איך. און איך בין גאר קיין הויקער נישט. אדרבא. איך האב

כמוני, ואני אני בעל חטוטרת (הינו חוקיר) כלל, רק אדרבא יש לי כתפים כאלו (שקורין פלייציס), שהם בחינת "מעט מחזיק את המרבה", ויש לי הסכמה על זה: כי פעם אחת היה שיחה וספור, שהיו אנשים מתפארים עצמם בבחינה זו, שקל אחד ואחד היה מתפאר שיש לו בחינה זו של מעט מחזיק את המרבה; ומאחד מהם היו מחזיקים ושותקים ממנו, והשאר שהתפארו בבחינה זו, של מעט מחזיק את המרבה, נתקבלו דבריהם. אבל בחינת מעט מחזיק את המרבה שיש לי, הוא גדול מכלם. כי אחד מהנ"ל התפאר שהמח שלו הוא בחינת מעט מחזיק את המרבה, כי הוא נושא במח שלו אלפים ורבבות

אוינע פלייצעס. וואס זיי זענען מועט מחזיק את המרבה און איך האב דרויף איין הסכמה.

ווארין אמאל איז גיווען זיין שמוס וואס מענטשן האבין זיך בארימט מיט דער זאך. איטליכער האט זיך בארימט אז ער האט די זאך פון מיעוט מחזיק את המרובה (כלומר א קליין ארט זאל האלטן פיל) האט מען פון איינעם גילאכט. און די איבריגע וואס זיי האבין זיך בארימט. מיט דער זאך פון מיעוט מחזיק את המרובה. זענען יא גיפאלין. אבער מיין מיעוט מחזיק את המרובה. איז גרעסער פון זיי אלע. ווארין איינער פון זיי האט זיך בארימט אז זיין מוח איז א מועט מחזיק את המרובה, ווארין ער טראגט אויף זיין מוח אלפים ורבבות מענטשן. מיט גאר זייער הצטרכות מיט אלע זייערע תנועות. מיט גאר זייערע תויות מיט זייערע תנועות. טראגט ער דאס אלץ. גאר אויף זיין מוח. איז ער זיך א מועט מחזיק את המרובה. ווארין א שטיקיל

אנשים עם כל ההצטרכות שלהם (וכל התנגדות שלהם), וכל ההיות והתנועות שלהם, הפל פאשר לכל הוא נושא במחו, ועל-כן הוא מועט מחזיק את המרבה, כי מחו נושא כל-כך אנשים עם וכו' פנ"ל; ושחקו ממנו, ואמרו, כי האנשים אינם כלום, והוא אינו כלום; ונענה אחד ואמר: אני ראיתי מעט מחזיק את המרבה כזה.

כי פעם אחת, ראיתי הר שהיה מנח עליו הרבה זבל וטנוף, והיה חדוש אצלי: מהיכן בא על הר הזה כל-כך זבל וטנוף? והיה שם אדם אחד אצל אותו הרה, ואמר: כל זה ממני. כי אותו האדם היה יושב שם אצל אותו הרה, והשליך שם תמיד על אותו הרה זבל ופרש שלו מאכילה ושתיה שלו,

מוח זאל אויף זיך טראגין אזוי פיל מענטשן מיט גאר זייער הצטרכות וכו' (דורם היסט ער א מיעוט מחזיק את המרובה והינו א שטיקיל ארט האלט אויף זיך און טראגט אזוי פיל היינו דאס שטיקיל מוח טראגט אזוי פיל מענטשן מיט גאר זייערע זאכן וכו' כו"ל) האט מען אויס אים גילאכט. און זיי האבין זיך דארט אנגירופין. דו ביסט נישט. און זיינע לייט זענען נישט. האט זיך איינער אנגירופין און האט גינאנט. איך האב גיזעהן אזוי א מיעוט מחזיק את המרובה.

ווארין אמאל בין איך פיר גיגאנגען. פאר א בארג. האב איך גיזעהן. סע איז אויף דעם בארג גיווען זייער אסאך מיסט און טינוף. איז. ביי מיר א חידוש גיווען. פון וואנעט קומט אויף דעם בארג. אזוי פיל מיסט און טינוף. איז דארט גיווען א מענטש לעבין דעם בארג. האט דער מענטש גינאנט. דאס איז אלץ פון מיר. ווארין ער איז דארט גיזעסין לעבין דעם בארג. האט ער אלץ גינארפן אויף דעם בארג מיסט און פאקטיקצווע

מה. על-ידי צדקה בשתי ימים תפלתו נשמעת.

מז. בשעת תפלה יפרש כפיו, כאלו מקבל איזה דבר.

מז. על-ידי גזל או, מבגש פני חברו - אין תפלתו נשמעת.

מח. שבת וראש-החדש יותר מסגל להעלות התפלה.

מט. כשאדם נעצר, זה סימן שאין תפלתו נתקבלת.

נ. על-ידי ההשתקקות שאדם משתוקק בלילה להשם יתברך, על-ידי-זה בנקל לו להתפלל בבקר.

נא. תפלה שהיא בדמעות היא נתקבלת.

נב. כשאמה מבקש איזה דבר, תזכיר זכות אבות.

נג. כשהקדוש-ברוך-הוא מעניש איזה רשע שיודע בו שלא יעשה עוד תשובה, והצדיק מתפלל עליו יותר מדאי - על-ידי-זה נענש הצדיק.

נד. כשהמתפלל נפל לקטנות, זה סימן שלא יתקבל [יתקבל] תפלתו.

נה. כשאין לך שלום עם העולם - אין נתקבל תפלתך.

נו. צריך להתפלל בשלום העיר אשר אתה דר בה.

נז. מי שמתפלל בשמחה - הקדוש-ברוך-הוא מכבד אותו, ופקד את לחציו.

נח. על-ידי תקון-מצות מזכירין את הקדוש-ברוך-הוא את הטובות

שהבטיח לישראל.

נט. מי שמלמד זכות על ישראל, על-ידי-זה מעורר תשובה, והתשובה באה על-ידו.

ס. מי שאין מתפלל על צרות ישראל נקרא חוטא.

סא. צריך אדם להתפלל על זרעו ועל כל הבאים אחריו.

סב. אסור לאדם שיהיה כפוי טובה, בין לישראל בין גוי.

סג. מי שמתפלל על ישראל הקדוש-ברוך-הוא מכפר לו על כל עונותיו. סד. החולה שמתפלל על עצמו בדמעות, בודאי הקדוש-ברוך-הוא ירפא אותו ויקבל תפלתו.

סה. כשאמה רוצה לשא תפלתך, תתפלל בעד ישראל.

סו. הקדוש-ברוך-הוא מבקש את האדם שיתפלל לפניו.

סז. מי שמצייל את העני מחזק ממנו, הפך הוא בנקל באותיות התפלה.

סח. על-ידי בטחון תפלתו של אדם נשמעת.

סט. מי שהוא ענו יכול לצעק בתפלתו מן הלב.

ע. על-ידי שמחה תבוא תפלתך בהיכל-מלך.

עא. מי שאין לו הנאה מתפלתו, יתפלל ברנה.

עב. מי שמתפלל בכת הקדוש-ברוך-הוא שמע תפלתו.

עג. מי שגדר איזהו גדר, אין מקבלין תפלתו עד שישלם את נדרו.

ר' פנחס פנקאי רבו של רב יוחנן בן נרבאי.

רב פפא סבא. רב פפא בר חנן מבי צלוחית. רב פפא בר שמואל. רב פפא בריה דרב אחא בר אדא. רב פפא בר נחמן. רב פפא בריה דרב יוסף. ר' פפא בר אבא. רב פפא בר יעקב.

פפוס בן יהודה. פפוס חברו של לוליינוס, רב פפי. ר' פפי השני. ר' פפייס בר פיקה. ר' פרוזדירה בר נחשא. ר' פרטא בר' אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול. ר' פרגורי דקסרין. ר' פרידא. ר' פרידא. ר' פרגא. ר' פרגא. פשפשה. פתחיה על הקנין.

אות צ. ר' צדוק. ר' צדוק תלמיד רבי. ר' צדוק בן חלוקה. ר' צפרא אבוי דרב צפרא.

אות ק. בן קופיא. רב קטינא. קטינא בר שלום. בר קיפוף. קלא. ר' קריצפא. קנה אפן גדור. ר' קסרא. בר קפרא. בר קפתא. קרנא. קורני. ר' קרני. ר' קורניס. ר' קיריס דנקמא. קריספא.

אות ר. ר' ראובן האיציטורבלי. רב (ראובן אבא אריבא). רב רב שבא. רב מדיפתא. רב אחוי דמר אחא. רב אבוי דרב משרשיא. רב ברית דשמואל. רב בר יודה. רבא בר בר חנא. רבא הקדמון. רבא סתם, הוא בר יוסף בר חמא. רבא ברית דרבה בר רב הונא. רבא

בריה דרבה. רבא מפרניש. רבא או איהי או בר איתי. רבא בר אהיני. רבא בר נתן. רבא בר שרשום. רבא בר רב פפא. רבא בר בריה דרב פפי. רבא בר לימא. רבא בר ישמעאל. רבא בר משרשיא. רבא בר אבא. רבא ברב אחא בר הונא. רבא זעירא. רבא בר מחסיא. רבא בר קיסנא. רבא או רבה אחריה, (ראמרי לה: אבוק), דרב מרי בר רחל. רבא בר מניומי. רבא בר יונתן. רבא בר עילאה. רבא ברב יצחק. רבא בר אהילאי. רבא ברב נחמן. רבא בר זוטרא. רבא בר שמואל. רבא בר מרי. רבא בר בינא. רבא ברב הונא זוטרי. רבא בר עולא. רבא זוטרי. רבא מפרזקי. רבא בר זמניא. רבא בר הלל. רבא בר' חנן. רבא ברב עזא. רבא בר שירא. רבא מקובי. רבא בר חנינא. רבא בר שבא. רבא בר ירמיה. רבא מפשרוניא. רבא בר שילא שאילתא. רבא בר זבדי. רבא בר אדא. רבא תוספא. רבא בר חלקאי. רבא בר ליואי. רבא בר תחליפא. רב רבאי דמן רוב.

רבה בר בר חנא. רבה סתם, הוא בר נחמני. רבה ברב הונא. רבה ברב הונא זוטרי. רבה בר ליואי. רבה ברב חנן בר רבא. רבה בר חנינא. רבה בר חננא או חנינא או חנינא סבא. רבה בר אבוי. רבה ברב נחמן בר יעקב. רבה בר שמואל. רבה בר ירמיה. רבה בר יצחק. רבה בר טוביה בר יצחק. רבה

להנצל, ולא אכנס עוד לגיהנום מר כזה, ליון מצולה כזאת. ואחוס על נפשי מעתה להרחיק מחשבתי בתכלית הרחוק, מכל מיני הרהורים ורעיונים רעים שבעולם, ולא יוכלו לעלות על מחשבתי כלל, אפלו על ידי ראית עיני הגשמיים. "שמרה נפשי והצילני, אל אבוש כי חסיתי בך". שמרני והצילני מכל מיני הסתכלות רעים והרהורים רעים, "העבר עיני מראות שוא בדרךך חייני", ועוררו רחמיך העצומים על עולב נפש פמוני היום, יהמו מעיך ורחמיך עלי והיה בעזרי והושיעני שאזכה להוציא ולהעביר עיני בגשמינות ורוחניות מחיזו דהאי עלמא. רק אזכה להטות עיני ולבי ודעתי תמיד בכל עת להסתפל על אור התורה והצדיקים האמתיים המאירים באור גדול ונורא ונשגב מאד, עד שיתבטלו ממני על ידי זה כל תאות עולם הזה. כי כבר גלית אזני, ואני מאמין בזה באמת ובאמונה שלמה, שכל העולם הזה עם כל תאוותיו והכליו אינו עולה כלל כנגד נקדה אחת של התורה הקדושה והצדיקים הקדושים המאירים בכל העולם באור גדול נפלא ונורא, רק שעולם הזה הקטן מאד בכמות ומהות ואיכות כנגד נקדה אחת מאור התורה והצדיקים, עומד לפני עיני בני אדם ומונע ומועבב אותם מלהסתפל על

אור הגדול והיקר של התורה והצדיקים. רחם עלי למען שמך, אחרי אשר חמלת עלי לידע ולהאמין בכל זה לכל אניח לטעות את עצמי עוד חס ושלוש, ולא אלך עוד חשכים. ולא אתור אחרי לבבי ואחרי עיני, ולא ארים ולא אשא עיני להסתפל כלל על עסקי העולם הזה והכליו, ותאוותיו הרעים והמרים באחריתם מאד מאד, רק אצקם את עיני מלהסתפל על כל זה כלל, רק עיני לנכח וביטו ועפעפי וישירו נגדי לבון ראיתי והסתכלתי בכל עת על אור התורה והצדיקים האמתיים. ואמה ברחמיך תאיר עלי אורם הגדול והנערב, עד אשר יתבטלו ממני על ידי זה כל תאות עולם הזה ועסקיו והכליו, עד אשר אזכה להכיר אותך באמת "לחזות בנעם" ויולבקר בהיכלו".

מלא רחמים, רחם עלי וקבל תחנוני. חמל עלי והיה בעזרי לכל אחליף עוד חס ושלוש אור בחשך הוציאני מאפלה לאורה, מחשך לאור גדול, מחשפת אפלת תאות עולם הזה ורעיונותיו לאור צח ומצחצח של התורה וצדיקים האמתיים. וזכני לבלות כל ימי להתקרב באמת לצדיקים אמתיים ולהתורה הקדושה והנוראה שהם ממשיכין ומגילין ומאירין בכל העולמות בכל עת, רחם עלי למען שמך, חוסה עלי ועל עוללי

וטפי למען רחמיך הגדולים האמתיים. כי רחמיך אינם פלים לעולם כמו שכתוב: "חסדי יי כי לא חמנו כי לא כלו רחמי". אהה יי, "שטחתי אליך כפי פרשתי ידי אליך נפשי בארץ ענפה לך סלה. אליך עיני נשואות ותלויות, אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים, דלו עיני למרום יי עשקה לי ערבני, ערב עבדך לטוב אל יעשקני זדים". עורנו למען שמך. אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, והופע והנשא עלינו והאירה עלינו ברחמיך אור פני התורה הקדושה והצדיקים האמתיים. כי כבר התחלת להאיר עלינו אורך הגדול מיום מתן תורה עד הנה, על ידי כל הצדיקים האמתיים שהיו מימות משה רבנו עליו השלום עד היום הזה, אבל בעצם גשמיותנו וחשפת עוונותינו המרבים מאד אנו צריכים שתרחם עלינו ברחמנות גדול ועצום ביותר באפן שתאיר גם עלי עתה גם עתה אור תורתך הקדושה, ואור הצדיקים האמתיים עד שיתבטלו ממני כל תאות עולם הזה והכליו לגמרי, ואזכה מעתה לשוב אליך באמת ובתמים פרצונך הטוב. "האירה פניך על עבדך הושיעני בחסדך. פניך האר בעבדך ולמדני את חסדך". ויקים מהרה מקרא שכתוב: "וארח צדיקים כאור נה, הולך ואור עד נכון היום". ונאמר: "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, ולנה הירח לא יאיר לך,

והיה לך יי לאור עולם ואלהיה לתפארתך, לא יבא עוד שמשך, וירחך לא יאסף, כי יי יהיה לך לאור עולם, ושלמו ימי אגלך. ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וגר מטעי מעשה ידי להתפאר". במהרה בנימינו אמן סלה.

תפילה קטו

מיוסד על תורה קטו בליקוטי מוהר"ן

אבי שפשמים עורני והושיעני שאזכה לדון את כל האדם לכף זכות, אפלו החולקים עלי ועל צדיקי אמת, והמבזין אותם, בכלם אזכה למצא זכות וטוב. ואזכה לקים באמת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו באפן שיתבטל כל המחלוקת שבעולם ויהיה נמשך שלום גדול ואחדות בין כל ישראל באמת.

מלא רחמים, אדון האמת והשלום, אתה יודע מהיכן נמשך כל המחלוקת שבעולם, בפרט המחלוקת שנתהוה בדורותינו בין התלמידי חכמים ואנשיהם, אשר כמה נפשות שקעו על ידי המחלוקת הזאת. רחם עלינו ועליהם, וגלה האמת לאמתו בעולם, ועשה את אשר תעשה ברחמיך, באפן שיהיה אחדות ושלום גדול בינינו, ישראל עמך הקדוש אשר בנו בחרת. ואם המחלוקת חס ושלום מצדי מחמת שאני רחוק מקדשתם של החולקים עלי, ובשביל זה חלק לבם מאתי,

חזרה לתוכן העניינים

שבת קודש

לנצח עוד יום

נ' ע"א רבי יוחנן אומר: דינרא הדריינא דיינר
 וזה שטובת במטבע של אדריינט קיסרן או
 דינר טריינא (במטבע של טריינט קיסר) דשויפא וישן
 ביותר, ונישון שם המלך מחמת יושנו, דמובנא דינרים
 אלו בעשרים וחמשה זוזי [דינר כסף צורי] - דל
 מונייהו דינרי וזה אלו שתותא [נשיטת], ואיך,
 הנותר מאותו דינר לאחר הפחתת השתות, וזה
 השיעור לפדיון הבן.
 ומקשינן: הני הנותרים לאחר ניכוי השתות,
עשרים וחד זוז נבי דנקא [פחות ששית] הוי! שהרי
 דינר הוזהב כולו יש בו עשרים וחמשה זוז. ושתות
 מעשרים וחמשה זוז הם ארבעה זוז ושתות.
 נמצא שאחר ניכוי שתות ממנו נותרו עשרים
 ואחד זוז פחות שתות. והרי לפדיון הבן סגי בה;
 סלעים שהם עשרים זוז, שהסלע הוא ארבעה זוז.
 ומשנינן: **אלא דל שתותא** מדינר הוזהב ועוד זוזא,
 והנך הנותרים הוי שיעור לפדיון הבן.
 ושוב מקשינן: ואכתי קשיא, דהא לאחר ניכוי
 הוזהב רק **עשרים** זוזי **נבי דנקא** [פחות ששית] הוי!
 והא בעינן עשרים זוז.
 ומשנינן: **אלא דל קודם זוזא** מדינר הוזהב. ונותרו
 עשרים וארבעה זוז. ואחר כך דל עוד שתותא
 מעשרים וארבעה הנותרים, שהיא ארבעה זוז.
 נמצא בהנך שנותרו שיעור לפדיון הבן בדיוק.
 דהשתא הוי **להו עשרין מתקלי** [דינרים] **במתקלי**
 [במשקל] דינרא צורי. דאינון עשרין ותמניא זוזי
 ופלגי ועוד פלגא דדנקא! כלומר, עשרים דינר
 צורי שוים לעשרים ושמונה וחצי דינרים ערבים
 ועוד פונדיון [חצי שישית של דינר].
אמר רבא: סלעים [סלעים, שהם שקלי הקדש]
 דאורייתא - תלתא דינרים ותולתא הוי כל סלע.
 דהא כתיב **"עשרים גרה השקל"**. ומותרגמינן
"עשרין מעין". ותניא: **שש מעה כסף הן דינר!**
 נמצא השקל שוה לשלשה דינרים ושלש.
מותיבי: המקדיש שדהו בשעה שהיובל נוהג,
 פודה כל בית זרע חומר שעורים ממנו בחמישים
 שקל כסף. וחשבון זה הוא כשהקדישה בשנה
 הראשונה של היובל, שאינה יוצאת מידי הקדש
 אלא ליובל הבא. נמצא שהקדישה לארבעים
 ותשע שנים. אבל אם הקדישה שתיים או שלש

שנים לפני היובל נותן לפדיונה סלע ופונדיון לכל
 שנה שנותרה עד שתצא ביובל. נמצא שערך
 הפדיון למ"ט שנים הוא מ"ט סלעים ומ"ט
 פונדיונים.
 וקתני עלה בתורת כהנים: **והלא סלע של קדש**
ארבעים ושמונה פונדיון [שהסלע ארבעה דינרים
 והדינר שש מעות והמעה שני פונדיונים], ופדיון של מ"ט
 שנים הוא חמישים סלעים. ולפי החשבון האמור
 של סלע ופונדיון לשנה נמצא פדיון של מ"ט שנים
 מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונים, פונדיון אחד עודף על
 חמישים סלעים. **פונדיון זה מה טיבו?** הריהו
קלבון [נהכרע] **לפרוטרטו!** שהיה לפדיון כל שנה
 בפני עצמה תוספת של חלק אחד ממ"ט בפונדיון
 להכרע על שיעור הפדיון, שלא יהיה מצומצם
 בדיוק.
 ומכל מקום קשיא, דהא קתני שהסלע הוא מ"ח
 פונדיון. ושני פונדיונים הם מעה. ומאחר ששני
 פונדיונים הם מעה ושש מעות הן דינר, נמצא
 שהדינר שוה ל"ב פונדיונים. וסלע שהוא מ"ח
 פונדיונים הריהו ארבעה דינרים. ואיך אמרת
 שהסלע הוא שלשה דינרים ושלש?
 ומשנינן: הא דקתני שהסלע הוא מ"ח פונדיונים,
 היינו **לבתר דאוסיוסו עליוויהו**. שהוסיפו על
 שיעור שקל הקדש שתות [מלבד שהוא חומש מלגו],
 ועשאוהו עשרים וארבעה מעות כמדת סלע צורי.
 וכדתינא: **"עשרים גרה יהיה השקל"**. **למדנו**
לשקל שהוא עשרים גרה [מעה]. **ומנינן שאם רצה**
להוסיף על שיעורו יוסיף? תלמוד לומר: "יהיה".
 שיכולה להיות בו עוד יהיה אחרת.
 ויכול אף נפחות משיעורו? **תלמוד לומר: "עשרים**
גרה הוא". משמע דוקא "עשרים" ולא פחות.
רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה
רבינא, דכהן הוי, בשביל פדיון הבן. ושלח ליה
רב אשי: לישדר לי מר בחזרה תולתא [שלש] **זוזא**
ותירתא דאיכא עליוויהו דה' סלעים! וכדרבא
 דאמר לעיל דסלע דאורייתא שוה לשלשה זוזים
 ושלש. הרי דחמשה סלעים עולים לששה עשר
 זוז ושני שלש. ואם כן נתתי לך שלש זוז יותר
 מהשיעור.

שלח ליה רב אחא לרב אשי: אדרבה, לא די שלא
נתת יותר מדאי אלא עדיין יש לך להוסיף.
ולישדר לי מר עוד תלתא זוזי אחריני! דהא
אוסיוסו עליוויהו על הסלעים של תורה שתות.
 ועתה שיעור חמש סלעים הוא עשרים זוז.
אמר רבי חנינא: כל "כסף" האמור בתורה סתם
- הריהו סלע! וסתם "כסף" האמור בנביאים -
 הריהו **ליטרין!** [מנים. והמנה עשרים וחמשה סלעים].
 וסתם "כסף" דאמור בכתובים - הריהו קינטרין!
 והוא מטבע של מאה סלעים. **חוץ מן כספו של**
עפרון שקבל מאברהם בעבור מערת המכפלה.
שאף על פי שהוא כתוב בתורה בלשון "כסף"
סתם - קינטרין היה. דהא כתיב **"ארבע מאות**
שקל כסף עובר לסוחר". דמשמע דבכל מקום
 דאיכא סוחרים מקבלים אותו בתורת שקלים.
 והיינו דוקא קינטרין. דהא **איכא דוכתא דקרו**
לקינטרא, תיקלא. אבל סלעים וליטרין אין
 נקראים שם בשם שקלים.
אמר רבי אשעאי: בקשו חכמים לגנוז כל כסף
וזהב שבעולם ולאוסרו בהנאה, מפני כספה
וזהבה של הלשכה שבירושלים! והוא של הקדש
 ואסור לזרים. וכשלקחיהו עובדי כוכבים ערבתי
 עם זהבם. נמצא דכל כסף וזהב שבעולם ספק
 הקדש הוא ואסור בהנאה. **עד שמצאו לו מקרא**
מן התורה להתירו. שנאמר **"ובאו בה פריצים**
וחללוהו!" ודרשינן, כיון שבאו פריצים ונטלוהו
 נפק הכסף לחולין.
 ומקשינן: ואמאי בקשו לאסור כל כסף וזהב
 דבעולם, והא אף אי נימא דכסף הלשכה
 בקדושתו קיימא, וכי הוויא כסף ירושלים רובא
 דכסף דעלמא? והלא אינו אלא מיעוטא. וויל
 בתר רובא בכל כסף שבעולם לומר דלאו
 מירושלים הוא.
אלא אמר אבוי: בקשו לגנוז דינרא הדריינא [של
 אדריינט] **ודינרא טוריאינא** [של טריינט] **דשויפא**
 [שנישון מחמת יושנו], **מפני טבעה של ירושלים!**
 שכל אלו היו ממטבעות ירושלים ורובן באות
 מירושלים. **עד שמצאו לו מקרא מן התורה**
שנאמר "ובאו בה פריצים וחללוהו".

٦٠

נ' ע"ב אמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה סתם - הריהו כסף צורי! היבא דכתיב "שקל", הוא סלע צורי. והיבא דכתיב "כסף" הוא דינר צורי. וכסף האמור בשל דבריהם של חכמים - הריהו כסף מדינה! שהוא שמינית של כסף צורי. והיינו איסורא סרסאי דאיירי ביה רבי חנינא לעיל. ומקשינן: וכי כללא הוא? והרי אדם שתובע את חבירו בטענת ממון ומחייבו שבועת הדיינין, שנאמר בה "כסף" סתם, כדכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו' שבועת ה' תהיה בין שניהם", ותנן: לשבועת הדיינין צריך טענה של שתי מעות כסף! ולפום כללא דרב יהודה ליבעי שני דינרים שהם כסף צורי. שהרי מעה אינה כסף צורי.

ומשנינן: שאני התם דכתיב "כסף או כלים". ומקשינן: מה "כלים" שנים, אף "כסף" שנים. וכן מקשינן כלים לכסף. מה "כסף" שהוא דבר חשוב, אף "כלים" דבר חשוב. נמצא דלאו ב"כסף" בדוקא תליא מילתא אלא בדבר חשוב. שהרי גם בכלים סגי. ומעה כסף הוי נמי דבר חשוב. הלכך בתרי מעות סגי.

ותו מקשינן: והרי חילול מעשר שני על המטבע שנאמר בו "כסף", כדכתיב "וצרת הכסף בירך", ותנן: הפורט סלע ממועות של מעשר שני, שיש בידו פרוטות ורוצה להחליפן לסלע ולהעלותו לירושלים - בית שמאי אומרים: כל הסלע מעות!

דאת כל המעות יכול לחלל על הסלע. ובית הלל אומרים: שקל כסף ושקל מעות! שלא יחליף את כל המעות אלא חציין. קתני מיהת שחילל מעיקרא את הפירות על פרוטות נחושת. ואיך מצו למיעבד הכי? והא "כסף" כתיבא, ואין כסף אלא דינר צורי.

ומשנינן: שאני מעשר שני, דכיון דכתיב ביה תלתא זימני "כסף", "ונתת בכסף", "וצרת הכסף" "ונתת הכסף", ריבא כל מילי ואף פרוטות.

ותו מקשינן: והרי חילול הקדש דכתיב ביה "ונתן הכסף וקם לו" ואפילו הכי לא בעינן לחללו בדוקא על כסף צורי. דהאמור שמואל: הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה - מחולל! ופרוטה לאו כסף צורי היא.

ומשנינן: הקדש נמי וליף בגזירה שוה "קדש" "קדש" ממעשר שני, דמהני חילול בכל דבר.

ותו מקשינן: והרי קידושי אשה שאמור בהם כסף, דהא כתיב באמה עבריה "ויצאה חנם אין כסף", ודרשינן: אין כסף לאדון זה שיוצאת ממנו בסימני נערות, אבל יש כסף לאדון אחר, והוא האב שמקבל את כסף קידושיה.

ותנן: בית שמאי אומרים: האשה מתקדשת דינר ושוה דינר!

ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה! ועל אף דכתיב בהו "כסף" לא בעינן כסף צורי, אלא סגי בפרוטת נחושת.

וקשיא, וכי לימא דרב אסי, דאמר "כל כסף

שבתורה כסף צורי" אויל כבית שמאי דאמר "דינר ושוה דינר"? והא לית הלכתא כוותיה. אלא אי איתמר הא דרב אסי, הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף קצוב האמור בתורה הריהו כסף צורי. וכסף האמור בדין של דבריהם של חכמים, הריהו כסף מדינה! שהוא שמינית שבכסף צורי. ובהכי סלקא כל קושיות דלעיל. דלעולם "כסף" סתם שלא נאמר בו קצבה, לאו דוקא כסף צורי הוא.

ומקשינן: אי לכסף קצוב אתא רב אסי, מאי קא משמע לן? והא תנינא במתניתין "חמש סלעים של בן במנה צורי, ושלשים של עבד וחמישים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע, כולם בשקל הקדש במנה צורי". וכבר הובאו במשנה כל המקומות שנזכר בהם כסף קצוב שהוא כסף צורי. ומאי אתא רב אסי לאוסופי?

ומשנינן: הא דשל דבריהם הוא כסף מדינה איצטריכא ליה לרב אסי לאשמועינן. וכהא דתנן:

התוקע לחבירו, [שמכחו באחוזו. ועד פירש רש"י שתקע בפיו קול לאחוזו של חבירו] נותן לו סלע משום בושת! ועלה קאמר רב אסי: לא תימא שהוא סלע צורי השוה ארבע זוזי, אלא סלע מדינה השוה פלגא דזוזא. דבמדינה קרי אינשי "סלע" לפלגא דזוזא.

חנו בישא תקע ליה להווא גברא באחוזו. אתא לקמיה דרב הונא.

אמר ליה רב הונא: הב ליה לזה שתקעת לו, פלגא דזוזא.

אֶרֶץ רַבִּים שְׂרִיה וּבָאֲדָם מִבֵּין יָדַע בֵּן יֶאֱרֹךְ: ג גִּבֹר רֶשַׁע וְעֹשֶׂה
דְּלִים מִטֶּר סִחָף וְאֵין לָחֶם: - עֲזָבִי תוֹרָה יִהְלֹל רֶשַׁע וְשֹׁמֵרִי
תוֹרָה יִתְגַּדֵּל בָּם: ה אֲנִשְׁיָרֶע לֹא־יִבְנֶנּוּ מִשְׁפָּט וּמִבְקָשִׁי יִהְיֶה
יִבְנֶנּוּ כָל: ו טוֹב־רֶשׁ הוֹלֵךְ בְּתִמּוֹ מַעֲקָשׁ דְּרָכִים וְהוּא עֹשִׂיר:
ז נוֹצֵר תוֹרָה בֵּן מִבֵּין וְרָעָה זֹלָלִים יִכְלִים אֲבִיו: ח מִרְבֵּה הוֹנוֹ
בְּנִשְׁךְ וּבִתְרִבִּית וּתְרִיבִית לְחֹנֶן דְּלִים יִקְבְּצֶנּוּ: ט מִסִּיר אָזְנוֹ

רש"י

שריה רבים הרודפי' רק אחר בצעם: ובאדם מבין ונצלו: ומבקשי' יבניו כל טובה מבין. ובשביל אדם מבין יתארך הפורענות מלכוד: (ג) גבר רש. דיי' עם הארץ עושק דלים. בדין על שאינו מתון בדין הרי הוא כמטר הסוחף את השדה ואין עושה פירות: סוחף. שוטף ובמשנה נסתחפה שדהו וכן נסחף אביבך (דמס' סו) נשטפו ומעורו וכשלו: (ה) אנשי רע לא יבניו משפט. אינם משימים

מצודות ציון

(ג) סוחף. ענין סטיפה וגריפה כמו נסחף אביבך (דמס' סו): (ד) יתגדל. מלשון מגר ומריצה: (ו) ורועה. ענין מנוח וריעות: וזללים. מרעם כאליל: (ח) הונו. מלשון הון ועושר: בנשך. ותרביית. נשך כנסף ומרצית כזכול וכן נאמר אם כספך וגו' נשך ונמרצית וגו' אלכך (ויק' סו): לחונן. מל' מנינה וממנה:

לפעמים עוד יפסיד כן הרשע הזה חושב להרבות הונו בגלל ועוד יבוא לו חסרון: (ד) עוזבי תורה. אלו שאחזו בתורה ועזבוה ויהללו עוד את הרשע א"כ המה גרועים ממנו כי הרשע יודע בעצמו שלא טובים מעשיו אבל יעשה לתאבון אבל הם מהללים מעשיו וכמ"ש רז"ל שנה ופירש יותר מכולם: יתגדו בם. יעשו מריבה עם הרשעים אף אם רבים המה לא יחניפו אותם: (ה) לא יבניו משפט. אף בבוא עליהם משפט פורעניות לא יבניו שבגמול באה כי חושבים הכל למקרה: יבניו כל. כל דבר הבאה מן השמים יבניו למה ועל מה באה ואינם תולים שום דבר במקרה: (ו) הולך בתומו. שאינו מרמה בפני האסוף הון והרי הוא בעיניו: מעקש. ממי שמעקש דרכיו לרמות הבריות להרבות הון והרי הוא עשיר: (ז) נוצר. השומר את התורה ואמרו עליו שהוא בנו של איש מבין ובעבור הבינה הזהיר את בנו לשמור התורה א"כ מכבד את אביו במעשיו אבל המחבר עצמו לזוללים לרדוף אחר התאוה ויעזוב בזה את התורה הנה בזה יכלים את אביו כי יאמרו הבריות אביו היה סכל ולא למדו מעולם דעת התורה: (ח) מרבה הונו. המרבה הונו בנשך ותרביית הנה לא לעצמו יקבץ ההון כי המקום

מִשְׁמַע תוֹרָה גַּם־תִּפְלְתוּ תוֹעֵבָה: - מִשְׁגָּה יִשְׂרִים בְּדֶרֶךְ רָע
בְּשַׁחוּתוֹ הוּא־יִפּוֹל וְתַמִּימִים יִנְחִלו־טוֹב: - חֶכֶם בְּעֵינָיו אִישׁ
עֹשִׂיר וְדָל מִבֵּין יִחְקְרֶנּוּ: - בַּעֲלֵץ צְדִיקִים רַבָּה תִּפְאֶרֶת
וּבִקּוּם רְשָׁעִים יִחְפֹּשׂ אָדָם: - מְכַסֵּה פִשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ וּמוֹדָה
וְעֹזֵב יֶרֶחָם: - אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תָּמִיד וּמִקְשָׁה לְבֹו יִפּוֹל
בְּרָעָה: - אֲרִי־נָהֵם וְדָב שׁוֹקֵק מִשָּׁל רֶשַׁע עַל־עַם־דָּל: - נִגִּיד
חֶסֶר תְּבוּנוֹת וְרַב מַעֲשָׂקוֹת שְׁנָאִי שְׁנָא בָּצַע יֶאֱרֹךְ יָמָיו:

רש"י

כלא משפט ונוטלין ממונו ובונין בו גרשים ומתקנין בו הדרכים והונו חנינת דלים כך דרשו רבי תנחומא: (י) בשחותו. מל' שחת: (יא) איש עשיר ודל מבין. כנגד רב ותלמיד הוא מדבר שהתלמיד חוקר ועל ידו הרב מתחכם: (יב) יחופש אדם. יתחפש בכל מיני עלילות: (יג) ומודה ועוזב. מודה פשעיו

מצודות ציון

(י) משגה. מל' שגגה: בשחותו. מל' שסמ וזכר ור"ל מקלה וסמנה: (יב) בעליון. ענין שמהה כמו מעלן קריה (לעיל י"ב): רבה. גדולה כמו על ארץ רבה (ספ' ק"י): יחופש. ענין נקור ודרישה: (יד) ומקשה. מלשון קשה וזמן: (טו) נוחם. ושוקק. שאגת הארי נקל נהימה ושאגת הדוב שקקה: (טז) נגיד. שר ומושל: מעשקות. מל' עושק וגול: בצע. עושק וגול:

ינחלו טוב: (יא) חכם. העשיר מחזיק עצמו לחכם אבל לא כן הוא כי אף הדל אם הוא מבין יחקור בדברי החכמה יותר ממנו כי אין העושר סבה אל החכמה: (יב) בעליון. בעת ישמחו הצדיקים על כי גדלה הצלחתם וכל דבר נעשה על פיהם או רבה תפארת המקום כי לא ישמע בה קול נוגש ומעשקות אבל בעת יקומו רשעים למשול בה אז יחופש האדם כי הרשעים הם יחפשו לעשוק הונם: (יג) מכסה. המכחש פשעיו לומר לא עשיתי מאומה רע: ומודה ועוזב. המודה שפשע ועוזב אותו ולא יפשה עוד ירוחם מה' ומעביר פשעיו: (יד) מפחד תמיד. מהדבר המפחיד ונשמר ממנו: ומקשה. המחזק לכבו ולא יחת מדבר המפחיד ולא נשמר ממנו הנה הוא יפול בהרעה ההיא: (טו) ארי. כמו שאגת הארי והדוב מפחיד את הבריות כן מפחיד ממשלת הרשע על עם דל כי דרכו להזיק תשועי הכח: (טז) נגיד. כאשר יהיה הנגיד חסר תבונה ירבה מעשקות עם כי שונא הבצע מאריך ימים כי הכסיל לא יבין את זאת:

מצודות דוד

יקח ממנו ויתנה למי שחונן את הדלים: (טז) מסיר וגו'. על כי אינו מחשיב בדברי הוולת ולכן ישולם מדה במדה כי המקום ב"ה מתעב תפלתו ואינה מחשיבה ולא לרצון תהיה: (י) משגה. המכשיל את הישרים לשנות ללכת בדרך סכנה הנה המכשיל עצמו יפול בהסכנה

ההיא אבל התמימים המוליכים בדרך ישר גם הם ינחלו טוב: (יא) חכם. העשיר מחזיק עצמו לחכם אבל לא כן הוא כי אף הדל אם הוא מבין יחקור בדברי החכמה יותר ממנו כי אין העושר סבה אל החכמה: (יב) בעליון. בעת ישמחו הצדיקים על כי גדלה הצלחתם וכל דבר נעשה על פיהם או רבה תפארת המקום כי לא ישמע בה קול נוגש ומעשקות אבל בעת יקומו רשעים למשול בה אז יחופש האדם כי הרשעים הם יחפשו לעשוק הונם: (יג) מכסה. המכחש פשעיו לומר לא עשיתי מאומה רע: ומודה ועוזב. המודה שפשע ועוזב אותו ולא יפשה עוד ירוחם מה' ומעביר פשעיו: (יד) מפחד תמיד. מהדבר המפחיד ונשמר ממנו: ומקשה. המחזק לכבו ולא יחת מדבר המפחיד ולא נשמר ממנו הנה הוא יפול בהרעה ההיא: (טו) ארי. כמו שאגת הארי והדוב מפחיד את הבריות כן מפחיד ממשלת הרשע על עם דל כי דרכו להזיק תשועי הכח: (טז) נגיד. כאשר יהיה הנגיד חסר תבונה ירבה מעשקות עם כי שונא הבצע מאריך ימים כי הכסיל לא יבין את זאת:

משלי פרק כח

יִאֲדָם עֶשֶׂק בְּדָם-נֶפֶשׁ עַד-בּוֹר יָנוּס אֶל-יִתְמָכוֹבוּ: הַהוֹלֵךְ
תָּמִים יוֹשֶׁעַ וְנִעְקֹשׁ דְּרָכִים יָפוֹל בְּאַחַת: י עֶבֶד אֲדָמָתוֹ
יִשְׁבַּע-לֶחֶם וּמִרְדָּף רָקִים יִשְׁבַּע-רִישׁ: ז אִישׁ אֲמוּנוֹת רֵב
בְּרָכוֹת וְאֵין לְהַעֲשִׂיר לֹא יִנְקָה: ח הַפֶּר-פָּנִים לֹא-טוֹב
וְעַל-פֶּת-לֶחֶם יִפְשַׁע-גֹּבֵר: ט נִבְהַל לַהוֹן אִישׁ רַע עֵין וְלֹא-
יָדַע פִּי-חֶסֶד יִבְאֵנוּ: י מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי חֵן יִמְצָא מִמַּחְלִיק

רש"י
(יז) אדם עשוק בדם נפש. (שיש עליו עושה דם) הוא המחטיא את חבריו ואבדו נפשו על ידו: עד בור ינוס. עד יום מותו ינוס לעזרתו שיחכפר לו: ואֵל יתמכו בו. משמים להספיק בידו לשוב שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידו בגיהנם כך נדרש במס' יומא: (יח) יפול באחת. ברעה אחת ואין תקומה למפלגתו: (יט) ישבע ריש. עניות: (כ) איש אמונות. הנותן מעשרותיו באמונה שאין עד בדבר אלא הקב"ה ומהרה לו ברכה: ואין להעשיר. דוחק השעה להתעשר בשל עניים: (כא) ישפע גבר. המטה משפט: נבהל להון.

מצודות ציון

(יז) עשוק. גזול ונשמת צעין: יתמכו. ענין סעד: (יח) ונעקש. ענין עקוס: (ט) ואין. ענין מסיכול כמו ולא אף ללא (וישפע י'): (כא) גבר. איש:

סבבנהו: באחת. כבוא צרה אחת נופל בה בלי תקומה: (יט) עובד אדמתו. בחרישה ובוריעה: ומרדף. ההולך אחר דברים ריקים שאין בהם תועלת יתרבה בו העוני עד כי ישבע ממנו לגודל הרבוי והוא ענין מליצה: (כ) אִישׁ אֲמוּנוֹת. המתעסק באמונה ולא ירמה את הבריות מעותה הוא לרב ברכות אבל הממהר להעשיר את עצמו לא יחדל מלרמות לא יהיה נקי מהגמול הראוי: (כא) הכר. לא טוב לדיין להכריז פני האחד ולכבדו כי בזה יסתתמו טענות בעל דינו בחשבו שדעת הדיין קרובה אליו ויאמין לו ויזכהו בדין: ונִפֵּל פֶּת לֶחֶם. ר"ל היתכן שבעבור מתנה מועטת שחושב הדיין לקבל ממי שמכיר לו פנים שיפגע בנפשו להוציא המשפט מעוקל: (כב) נבהל. הבהול להרבות הון בודאי הוא רע עין כי ירע עינו לתת צדקה מהונו ולא יתן לב לדעת שבעבור מציעת הצדקה יבוא חסרון בעשרו: (כג) מוכיח. המוכיח את מי ומפרישו מן העבירה הנה אחר שפירש מן העבירה ימצא המוכיח חן יותר ממי שדיבר עמו בחלקלקות ויפה מעשיו בעיניו:

משלי פרק כט

לְשׁוֹן: כ גּוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר אֵין-פֶּשַׁע חָבֵר הוּא לְאִישׁ
מִשְׁחִית: כה רֶחֶב-נֶפֶשׁ יִגְרָה מְדוֹן וּבוֹטֵחַ עַל-יְהוָה יִדְשׁוּ:
כו בּוֹטֵחַ בְּלִבּוֹ הוּא כְּסִיל וְהוֹלֵךְ בַּחֲכָמָה הוּא יִמְלֹט: כז נוֹתֵן
לְרֹשׁ אֵין מַחְסוֹר וּמַעֲלִים עֵינָיו רֵב-מֵאֲרוֹת: כח בָּקוּם רִשְׁעִים
יִסְתֵּר אָדָם וּבִאבָדִים יִרְבּוּ צַדִּיקִים:

כט א אִישׁ תּוֹכְחוֹת מְקַשֶּׁה-עָרֵף פֹּתַע יִשְׁבֵּר וְאֵין מִדְּפֹא:
ג בְּרָבוֹת צַדִּיקִים יִשְׁמַח הָעָם וּבִמְשָׁל רִשָּׁע יֵאָנַח עָם:
ד אִישׁ-אֱהָב חֲכָמָה יִשְׁמַח אֲבִיו וְרַעְיָה זֹנוֹת יֵאָבֵד-הוֹן: ה מֶלֶךְ

רש"י
דברים מתוקנים מה טובו אהליך יעקב (ומדר) משה מכריו השמרו לכם פן יפתה ובלעם מכריו ומחניף עשו תאותכם ואינו מקפיד לא איש אל ויכזב באומרו אבל בכס אומי ולא יעשה ושלמה צוח על שניה נאמני פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא (לעיל כו): (כד) גוזל אביו. הקב"ה: ואמו. כנסת ישראל המחטיא את הרבי' שגולל הקב"ה מפריד

מצודות ציון

(כד) יגרה. מל' מגר ומריעה: ידוש'. מל' דשן ושמן וכן ריוון מדשן צימן (תפסל ט): (כו) ומעלים. מל' העלמה: מארות. מל' אלו: (ג) ברבות. ענין גדולה כמו ורבי המלך (ויפסל מ"ב): יאנח. מלשון אכנסה: (ג) ורועה. מל' ריעות ומפזר:

מצודות דוד
(כד) אין פשע. כי הלא הכל שלי המה אחר מותם: חבר הוא. מ"מ הוא חברו של האיש המשחית אנשים אחרים וגויל רכושם כי סופו יהיה כמוהו לגולל משל אחרים: (כה) רחב נפש. המתאהב למלאות נפשו בכל דבר בשפע רב דרכו לחרחר ריב בעבור רוגז הלב על כי יחסר לו בכל

עת והוא דואג ועצב בעבור התאוה ובעבור המריבה ומשמן בשרו ירוה אבל הבוטח בה' שהוא יומין לו די מחסורו ולא יוסיף עצב הרי הוא נעשה דשן ושמן: (כו) בוטח בלבו. העומד בצרה ובוטח בתחבולות לבו הוא כסיל אבל ההולך בדרך חכמה לבטוח בה' הוא ימלט מן הצרה: (כז) אין מחסור. לא יחסר עשרו בעבור פזור הצדקה אבל המעלים עיניו מן הרש ועושה עצמו כאלו לא יראהו לבלי תת לו הנה יבוא בעשרו הרבה קללות ותדר לטמיון: (כח) בקום. בעת יקומו הרשעים אז יסתר כל אדם שאינו מהם כי יפחדו מהם ובעת יאבדו הרשעים אז ירבו הצדיקים כי יתאספו העירה ממקום מחבואם: (א) איש תוכחות. הצריך אל התוכחה ומקשה ערפו ולא יאבה לשמוע ישבר פתאום ואין מי ירפא לו: (ב) ברבות. בעת גדלו הצדיקים ומושלים בעם אז ישמחו כי בעבורם יהיו מושגחים מה': (ג) ורועה. המחבר עצמו לזנות מאבד הון אביו בתת להם אתנן ויצער עוד את אביו:

אסורות. ושמים, מתרות. וחכמים אומרים, שגראות עמו, אסורות. ושאין גראות עמו, מתרות:

ב. מצא בראשו מעות, קסות או כלים, הרי אלו מתרין. פרסילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות ושקנים וסלתות וכל דבר שפיוצא בו קרב על גבי המזבח, אסור:

ג. עבודה זרה שהיה לה גנה או מרחץ, נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה. הנה שלה ושל אחרים, נהנין מהן בין בטובה ובין שלא בטובה:

ד. עבודה זרה של נכרי, אסורה מיד. ושל ישראל, אינה אסורה

עד שתעבד. נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חברו, וישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. המבטל עבודה זרה, בטל משמשיה. בטל משמשיה, משמשיה מתרין והיא אסורה:

ה. כיצד מבטלה, קטע ראש אונה, ראש הטמה, ראש אצבעה, פחסה אף על פי שלא חסרה, בטלה. רקק בפניה, השתיין בפניה, גררה, וזרק בה את הצואה, הרי זו אינה בטלה. מכרה או משכנה, רבי אומר, בטל. וחכמים אומרים, לא בטל:

ו. עבודה זרה שהניחיה עובדיה בשעת שלום, מתרת. בשעת

רבינו עובדיה מברטנורה

נכרי מבטל ע"ז שלו. דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש, כשהן נהגין בהן מנהג אלהות, אבל אם בטלוה הרי אלו מותרים: ושל ישראל. בזמן שיש לו בה שותפות. ואין כן הלכה, דנכרי אין מבטל ע"ז של ישראל אפילו יש לו בה שותפות: וישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. ואפילו נתן לו הנכרי רשות:

ה. פחסה. בפניה. מיעכה בקורנס עד שהסיר צורת פניה: גררה. סחוב והשלך בתוך הטיט: אינה בטילה. דלפום שעה רתח עלה, והדר פלח לה: רבי אומר בטלה. פלוגתא דרבי ורבנן כשמכרה לנכרי, אבל מכרה לישראל צורך דברי הכל בטלה. והלכה כחכמים:

ו. שהניחיה עובדיה. ואין דעתם לחזור: בשעת שלום מותרת. הואיל ויצאו לדעת

מלחמה, אסורה. בימוסאיות של מלכים, הרי אלו מתרות, מפני שמעמידין אותם בשעה שהמלכים עובדים:

ז. שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בעבודה זרה, למה אינו מבטלה. אמרו להן, אלו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין, היה מבטלו. הרי הן עובדין לחמה וללכנה ולפזקבים ולמזלות. ואבד עולמו מפני השוטים. אמרו להן, אם כן, ואבד דבר שאין צורך לעולם

רבינו עובדיה מברטנורה

ולא נטלוה עמהם, בטלוה: בימוסיות של מלכים. אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך, וכשהמלך עובר שם מושיבים שם עבודה זרה והוא משתחוה לה. ובגמרא מפרש, מפני שמניחין אותה, כלומר אינן מיוחדות להושיב שם ע"ז כל שעה אלא בשעה שהמלכים עוברים, ופעמים שהמלכים עוברים בדרך אחרת ואין חוששין להם, הלכך לאו משמשי עבודה זרה חשיבי:

ז. אף אנו מחזיקין ידיהם של אלו. העובדים לחמה וללכנה. אם היינו רואין שאר עבודה זרה חרבו מעצמן ואלו קיימות, היינו מודים לאלו:

ח. גת בעוטה. שבעטה ודרכה נכרי: אע"פ שהוא נוטל בידו. ענבים מתוך היין. ונותן לתפוח. מקום אסיפת הענבים העשוי כמין גל קרי תפוח, וסבר תנא דידן דאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור. וזו משנה ראשונה היא ואין הלכה. אלא כיון שהתחיל היין להמשך, נעשה יין נסך: מה שבבור אסור. אם יגע בו נכרי אחרי כן:

בז ויניח דבר שצריך העולם בו. אמרו להן, אף אנו מחזיקין ידי עובדיהם של אלו, שאומרים, תדעו שהן אלהות, שהרי הן לא בטלו:

ח. לזקחין גת בעוטה מן הגוי אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח. ואינו נעשה יין נסך, עד שירד לבור. ירד לבור, מה שבבור אסור, והשאר מתר:

ט. דורכין עם הגוי בגת, אכל לא בוצרין עמו. וישראל שהוא עושה בטמאה, לא דורכין ולא

ב. דורכין עם הגוי בגת. ולא אמרין משתכר באיסורי הנאה הוא, דאפילו בשתיה סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור. ומשום גורם טומאה ליכא, שמשעה שדרך בהם הנכרי מעט, נטמאו. ונמצא שאין הישראל גורם טומאה: אבל לא בוצרין עמו. לפי שנותנם בגת טמאה, והנכרי מטמא הענבים במגעו, והישראל הבוצר עמו גורם טומאה. וסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואפילו הם של נכרי. ואין הלכה כמשנה זו, דקיי"ל כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך, הלכך אין דורכין עם העכו"ם בגת. וקיי"ל מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כשהחולין הם של נכרי, הלכך בוצרין עם הנכרי, ואע"פ שגורם טומאה לחולין אין בכך כלום. ומיהו ישראל הבוצר כרמו לכתחלה לא יקח נכרי עמו אפילו להביא ענבים לגת, משום לך לך אמרין גזירא כו': וישראל העושה מירותיו בטומאה. עובר עבירה הוא, לפי שהוא מטמא התרומות והמעשרות שבהם. הלכך

ג. ^א אסור ללבש תוף שבָּעָה פֿליס חדשים צבועים וישנים ויצאים מתחת המכבש. (פ' כלי לעצר בו הבגדים. הנה: יש אומרים דאסור ללבש בגדי שבת תוף ד' שבועות הראשונים, אבל אחר כך מתר אפלו על אביו ואמו, וכן לעשות בגדים חדשים (כל בו בשם מוה"ר"ם), אבל נהגו אסור כל י"ב חדש.

ד. ^א אסור תוף שבָּעָה לכבס ולהניח, בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים, ואם היתה כסותו בקבלת ביד אחרים, מכבס אותו בדרוכו כמו שאר מלאכתו בתלוש שביד אחרים, בקבלת.

ה. ^א כל שלשים יום אסור ללבש או להציע תחתיו (בית יוסף בשם רבנו ירושם) בגד מגהץ, והוא שיהא לכן וחדש, ואפלו הוא של פשתן. יועל אביו ועל אמו, אסור עד שיגיע הרגל אחר שלשים ויגזעו בו חביריו.

ו. ^א גהוץ יש אומרים צק"ל בלשון ערב, ויש אומרים דהינו כבוס במים ואפר או בנתר וברית.

ז. ^א אחר שבָּעָה מתר לגהץ, בין לעצמו בין לאחרים; ולא אָמרו שלשים יום לגהוץ, אלא ללבש.

לובשם תחלה, ואחר כך לובשם האבל, והמנהג עקר (טור בשם סמ"ק וכו' המדריך היא וכל בו). וכן נוהגין במדינות אלו לאחר שבָּעָה; ואם לבשו אדם אחר רק שעה אחת די בכך (כל בו וסמ"ק). "ואין צריך לומר שאסור ללבש חדשים. וגם הסדינים והמצעות של מטה אסור לכבס ולהציע המכבסין. וכן מטפחות הידים, אף על פי שמתר לכבס במועד; וכן כל אותן ששינוי שמתר לכבס במועד, כגון היצא מבית השבִּייה ומבית האסורים, והמנדה שהתירו לו חכמים, והנשאל לחכם והתר, והבא ממדינת הים שהלה לחרוים ולא היה לו פנאי לגלח, אסורים בימי אָבִלו, ישאם ארעו אחד מהם, קדם האבלות ונכנס מיד לתוף האבלות, אסור לכבס אלא אם כן ארעו אחד מהם ותכפוהו מיד שני אבלות זה אחר זה, אז מתר לכבס אף בנתר וחול ואפלו תוף שבָּעָה, ובלבד שיגזעו בצנעא בתוך ביתו. ואחר שתכפוהו אבלי זה אחר זה, מכבס במים אבל לא בנתר ואהל.

ב. ^א מתר לכבס בגדי קטנים שמת אביהם.

ח. ^א יש מי שאומר דהאידינא ליכא אסור גהוץ, שגזרי אָמרו גהוץ שלנו ככבוס שלהם.

סימן שצ דיני גָּלוּחַ וסריקה באבִּיל, ובו ז' סעיפים

א. ^א אבל אסור לגלח שערו, אָחֵד שער ראשו ואָחֵד שער זָקְנוֹ ואָחֵד כל שער שבו, ואפלו של בית הסתרים, כל ל' יום. וישער של השפה ומהצדדים, כל שמעבב את האכילה, תוף ז' אסור; אחר שבָּעָה, מתר.

ב. ^א ישיב לגלח, ואָמרו לו: מת אביו, הרי זה משלים ראשו, אָחֵד המגלח ואָחֵד המתגלח; ומה שהספר גומר, הינו בדליכא ספר אחר במתא.

ג. ^א כל אותם שאָמרו מתר לגלח בחל המועד, אם אָרעו אָחֵד מאלו קדם האבלות, ונכנס מיד תוף האבל, אסור לגלח. אבל אם אָרעו אָחֵד מאלו, ותכפוהו מיד שני אבלות זה אחר זה, מגלח בדרוכו, בין בתער

בין במספרים, ואפלו תוף שבָּעָה. ואדם אָחֵד שתכפוהו אבלי זה אחר זה, מקל שערו בתער אבל לא במספרים. ובלבד שיגזעו בצנעא (בית יוסף בשם הרמב"ם).

ד. ^א יעל כל המתים מגלח לאחר שלשים; על אביו ועל אמו, עד שיגזעו בו חביריו. הנה: ואין הרגל מהני אם פגע קדם שיגזעו בו חביריו (טור). ועין בא"ח סימן תקמ"ח. ושעור גָּזָה יש בו פלגתא, וגוהגים בג' חדשים (קדעת טהרה"י בסקסו ואגדה ומהר"ל וז"ל). ובמקומות אלו נוהגין שאין מסתפרין על אב ואם כל י"ב חדש (מהר"ל מנהג קצת מקומות), אם לא לצורך, כגון שהכביד עליו שער, או שהולך בין העובדי כוכבים ומתגול ביניהם בשערותיו, דמתר לספר (כן השיב האור ירוש).

ה. ^א אשה מתרת בנטילת שער אחר ז'. הנה: ליש אסורים אף לאשה, וכן עקר.

ו. ^א לסרק ראשו במסרק, מתר, אפלו תוף שבָּעָה.

ז. ^א יכשם שאסור לגלח כל שלשים יום, כף אסור לטל צפרנים

באר הגולה

מדברי הרמב"ן בסת"ה: ש שם וכו' הנ"י: וכתב הכל בו בשם ר"מ במקום שאסור ללבוש חדשים אם מניח לאחר ללבשן באו ג' ימים הכל מותר ונלע"ד דוקא בצורך להם: א מ"ק דף י"ד ע"א וע"ב ומיית לה שם מדקאמר ליה רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דכ"ע מיחייב: ב שם דף י"ח: ג כשמואל שם: ד כרבי אמי שם: ה כדעת הר"ר ציאת ובה"ג הביאם הטור וכו' התוס' שם וצריך לי עיון שבכ"י כתב שלענין הלכה נקטנין כדברי הרמב"ם בפ"ה והראב"ד דסבירי שלא התייר כן אלא בח"ה אבל באבילות לא ודונתא באבל רבתי: ו באבל רבתי בירושל' בפ"ק דשבת וכתבוהו הר"ר והרא"ש שם בפ"ג דמ"ק וכתב המורכבי משום דגדול כבוד הבירות: ז שם במדריכי: ח ברייתות שם דף י"ז ע"ב וכדמשני רב חסדא וכו' שם: ט רמב"ן בסת"ה וליף לה דמתני בההיא ברייתא נמי ומכבס כסותו וההיא ע"כ תוך ז' היא דאחר ז' אין אסור בכיבוס: י ברייתא שם דף כ"ב ע"ב: כ ברייתא באבל רבתי וכו' הר"ר שם בפ"ג וכו' הרמב"ם: ח כ"ב הרב רבי מענדל אב"ד דקיק"ק בהדקמותו לספר עמודי גולה שכל"ש: ט רבנו ירוחם בשם רש"י והמפרשים וכו' הגהות מימוני בשם י"מ וק"ל הלכה כדברי המיקל באבל: ב ברייתא שם דף י"ז ע"ב: פ פירוש בין דיד בין דרגל כממרא

באר הגולה

כתבו החוטפות בשמו והביא ראה ממסכת שמחות והתוס' כתבו ד"ל דכיבוס דקתני בהנך ברייתות הוא גיהוץ: ה שם בסת"ה: ו הרא"ש שם בפסקיו בשם הראב"ד בסת"ה בשם חכמי צרפת שם מהא דנתיב כל אלו שאומרים מותרים לגלח במועד אסורין לגלח בימי אבול שם דף י"ז ע"ב וה"ה לביבוס: ז מהך ברייתא דלעיל דה"ה לכיבוס וכו' החוטפות שם: ח כאוקימתא דרב חסדא וכו' שם: ט כדמשני רב חסדא הא דמקשי מברייתא דתכפוהו אבלי: י בהלכות שמחות: כ טור בשם הרמב"ן בסת"ה דס"ל כרא"ב בר שמעון כברייתא שם דף כ"ג ע"א דמקיל וק"ל הדלכה כדברי המקיל באבל ולא הקיל אלא בגזית ל' אבל בגזית שבועה נחמיר דומיא דכיבוס: ח שם: ט שם בסת"ה והרא"ש שם בפסקיו בשם הראב"ד: ז ברייתא באבל רבתי וכו' הרמב"ן בספר ת"ה והרא"ש שם בפסקיו: ט עיין במ"ש בא"ח סימן תקנ"א: ע לשון הטור

קבה. באר הנוצה

הלכות לילך סימן תרנא

ש מיפרא דרביא לו
לה. ת. תוספות
והרא"ש שם בשם
הערות על פי
הירושלמי. א הרא"ש
וכן כתב הטור בשמו.
ב תשובת מהר"ל.

שתי פעמים לפי שכופלים אותו: הגה ויש אומרים ^ט שהשליש צבור נענע גם כן כשיאמר יאמר נא ישראל כו' אבל לא ביאמרו נא, וכן נהגו (הגהות אש"י פרק לולב הגזול ומהיר"ל ומנהגים): **ט. ש'נענע הוא, ש'שמוליך ידו מכנגדו והלאה וינענע שם השלש פעמים בהולכה ושלש פעמים בהבאה** ^י (טורף הלולב ^י ומכסס העלין בקל נענע) (ר"ן פרק לולב הגזול), ואחר כך משה ידו לצד אחר ועושה כן ^א וכן לכל צד ^ב מארבע צדדיו ^ג ומעלה ומטה: הגה ^ד וההולכה וההבאה היא עצמה הנענע, כי מוליך ומביא שלש פעמים לכל רוח (טור בשם גאון). ומשין ראש הלולב לכל צד שמנענע נגדו, וכשמנענע למטה והפכו למטה ומקרי דרך גדלתן (בית יוסף), ^ה והואל ומחזיק אותן בידי דרך גדלתן (בית יוסף). ויש מדרקדקין ^ו שלא להפך הלולב כשמנענעין למטה (מהיר"ל ובית יוסף בשם אביו וכן שמע מהר"ר שכנא שראה כן מהר"ר יעקב פולק וכן כתב בכתבי האר"י). והמנהג ספקרז ראשונה ^ז וכן נראה לי עקר: **י. י' יקיף דרך ימין בנענעו**

שערי תשובה

מצוה, ולענן מילה נהגה עמה כוויין לקדים מצפרא, ומכל מקום אם בנחת לעשות מצוה מן הפסוק מהר לשהות אפילו זמן מרבה כל שנדיא לו שיבא ליד מצוה מן הפסוק דהוה גם כן וז"ל ונעמד הוא לעשות מצוה מן הפסוק ומחשבתו הטובה מצטרף למעשה, וראיה מיומא ד' ו' היבא דאיבא טמאים וטוהרים כו', והוה דסימן כה הנהג מה שפקדים ציצית לאו משום המצוה מן הפסוק הוא כו', ולכן אם יודע בודאי שביבא לו אחרון מהר יותר יש להמתין על מצוה מן הפסוק, וכן שם, והנחמתי בקצרה להתלמד מזה במקום אחר. וצ"ל בשו"ת חכם צבי לענן כחובי בתי האסורים והביטחונות שצא פעם אחת בשנה כו', ודמסין בה, במצוה אחת שאפשר לעשותה היום שלא מן הפסוק ולמחר מן הפסוק, טוב להמתין למחר ואין בזה משום מעבירין על המצוה כו', עין שם, והובא לעיל בבאר היטב סימן צ, וצ"ל ביד אליהו סימן מב שביא דברי שבות יעקב וזה הפסוק עמו, ושם הביא גם כן הך דינא דהקטנים צבי שהוא דין הירדני, וצ"ל לקמן בתשובת שבות יעקב והקטנים צבי שהבאתי שם עין באר היטב. וכן כתב גם כן בשו"ת חתם דוד בית יהודה סימן כב, עין שם:

באר הנוצה

ט. מארבע צדדיו. למי שארבע רוחות שלו, כדי לעצור רוחות רעות (מקרא): *** ומעלה ומטה.** כדי לעצור שלילים רעים (שם):

ביאמרו נא שאין מדבר על כלל ישראל, והקהל מנענעים בכל פעם שעונים הודו, הרי ארבע פעמים בהודו, ובאנא הושיעה נא השליח צבור והקהל מנענעים שתי פעמים, ובהודו שבסוף גם כן הקהל והשליח צבור מנענעים שתי פעמים, ואם מתפלל ביחודי ^ב אינו מנענע אלא בהודו שבתחלת ההלל ^ג ובסוף ההלל ובאנא ד' הושיעה נא. אם לא הביאו לו הלולב ובאמצע הלל הביאו לו, מתר לבדו עליו בין הפרקים, דהנינו, בין מזמור למזמור (חיי אדם): **ט. שמוליך ידו וכו' וינענע שם שלש פעמים בהולכה וכו'.** רוצה לומר, ההולכה עושה ^ה פעם אחת, אבל הנענע בעת ההולכה עושה שלש פעמים, וכן בהובאה כשמביא הלולב אצלו עושה גם כן הנענע שלש פעמים. ^ו וצ"ל לקמה בהג"ה: **ז. ומכסס העלין.** רוצה לומר, כסכסו מעט. והמנענעין כלב עד שמקטע שהלולב נשבר על ידי זה, הוא טעות (חיי אדם): **ח. וההולכה וההבאה וכו'.** ההג"ה חולק על המחבר, ^י וידעו דצריך להוליד ולהביא שלש פעמים, כמו שכתב לקמה, והא דכתב היא עצמה הנענע, ^י אין רוצה לומר שאין צריך נענע כלל, דהא כתב לעיל בהג"ה מכסס העלין בכל נענע, אלא רוצה לומר שלא יעשה הנענעים בעת שיגמר ההולכה וההבאה, אלא יעשה בעת ההולכה וההבאה גופא ובכסכסו, כמו שכתב מקדם: **ז. והואל ומחזיק אותם בידי וכו'.** רוצה לומר, הואל שהנטילה שנטל אותם מתחלה בידי הנה דרך גדילתו, שוב אין מקפידין על נענועים שיהיה דרך גדילתו, אכן המדרקדקין מחמירין שלא להפך וכו', משום חשש שהוא שלא בדרך גדילתו, ולא דמי לכל שאר הנענועים, שאינו אלא מטה לצדדין ולא מתפך ממש, מה שאין כן בזה אם יתפך יתהר ראש למטה וסופו בידי, ועל כן לא נחפזנו אלא שפיל הלולב למטה אחר העלאה שלש פעמים: **ז. וכן נראה לי עקר.** ומה שכתב דיותר טוב שלא להפכנו, בדקה יוצא ידי הכל, ואי מהפכו יש לחשש שמה אותה דעה עקר שאין זה דרך גדילתו, וכן כתב בדרך החיים ובחיי אדם שכן הוא נכון:

י. ז. יקיף דרך ימין בנענעו מזרח דרום וכו'. וכן העתיק בדרך החיים ובחיי אדם, דכן הוא המנהג הפשוט במדינתנו. והשעם, דהחכמים הזהירו אותנו תמיד, שתמיד תקח את הדרך שהוא בימין שלך, במקום שיש ימין ושמאל לפניך תבחר לך הימין שלך, ואין חלוק בין אשר לאינו אשר ומגן אברהם. ועתה אסדר בקצרה סדר הנענועים כפי מה שנהגו במדינתנו. סדר הנענועים לרוחות, יחזיר פניו למזרח ^א וישרו של לולב לצד פניו, ויעשה ^ב ההולכות מן הולכה ושלש הובאות, והנינו, שמוליך ידו עם הלולב מכנגדו והלאה שלש פעמים, ^ג וינכון שם מכסס העלין בשעת ההולכה וההבאה, ובשעת הבאה ^ד יקריבו הרבה אל גופו נגד התווה, ואחר כך ישה ראש הלולב לדרום ויעשה גם כן שלש פעמים ההולכה וההבאה, הכל כמו במזרח, אבל אין צריך להפך פניו להצד שמנענע, רק ישה ראש הלולב לצד שמנענע, וכן לצד מערב ישה ראש הלולב על כתפו ומוליך ומביא

שער הציון

נא. ט"ז: **ז. חיי אדם:** ג. פשוט: **ט. ז. הנה"א ושאר אחרונים:** נה. והא דלא כתב ההג"ה בשם יש אומרים, משום דאין מזכר במחבר בהדיא שפנחתו הלולב והבאה פעם אחת, ודרכו כן בכמה מקומות (פרי מדרים): **ז. הנה"א** וכן מוכח מדברי משה שחובא במגן אברהם, והמורשים טור בשם גאון טורח (מקרא): **ז. אחרונים בשם ספר הכנאות:** נח. טור ושאר פוסקים. והנה בבאר היטב העתיק דעת הש"י בענין זה, ודמינו, שמתחלה עושה הלולב בלא נענוע

שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים, כְּמָה דָּאָת אָמַר,
(בראשית כט) **שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים**
עָלֶיהָ. וְהָיָא כְּפֹרְחַת, דְּכַתִּיב, (מלכים א
ח) וַתֵּרֶב חֻקְמַת שְׁלֹמֹה, דְּאִתְּגַהֵר
סִיחָרָא. עֲלֵתָה נֶצֶה, דָּא יְרוּשָׁלַם
דִּלְתַּמָּא.

דְּכָר אַחֲרָ, עֲלֵתָה נֶצֶה, לְעֵילָא,
הֵהוּא דְרָגָא דְקִיָּמָא עָלָה וְנִיקָא לָהּ,
כְּמָה דָּאָת אָמַר (דף ר"ח ע"ב) (בראשית א)
אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ. הִבְשִׁילוּ
אֲשֶׁפְלוּתֶיהָ עֲנָבִים, לְנִטְרָא כְּהוּ יִין
דְּמִנְטְרָא.

חֲמִי כְּמָה חֲמָא הֵהוּא רָשָׁע. מַה
כְּתִיב, (בראשית ז) וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי
וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אוֹתָם.
הַכָּא חֲמָא הֵהוּא כֹּס תַּרְעֵלָה, יִנְיָקָא
דְּבִי דִינָא, דְּנִפְקִי מֵאִינוֹן עֲנָבִים
דְּאִתִּיחִיב לְפָרְעָה וְשְׁתִּי לִיהָ, כְּמָה

תרגום לשון הוזהר

וּפְקִיד גִּפֶּן זֹאת. מִשְׁמִים, שְׁהָרִי מִקְמוֹם וְהָ
נִזְרָקָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (וא"כ ב) הַשְׁלִיךְ מִשְׁמִים
אָרֶץ. וּפְקִיד גִּפֶּן זֹאת, גִּפֶּן שְׁהִיא זֹאת, וְדָא.

שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים – כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה
עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. וְהָיָא כְּפֹרְחַת – שְׁכַתוּב
(מלכים א ח) וַתֵּרֶב חֻקְמַת שְׁלֹמֹה, שְׁהִיאֲרָה הִלְכְּנָה.
עֲלֵתָה נֶצֶה – זוֹ יְרוּשָׁלַם שֶׁל מֶשֶׁה.

דְּכָר אַחֲרָ עֲלֵתָה נֶצֶה – לְמַעְלָה, אוֹתָהּ דְּרָגָה
שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ וְיִמְנִיקָה אוֹתָהּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר
(בראשית א) אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ. הִבְשִׁילוּ
אֲשֶׁפְלוּתֶיהָ עֲנָבִים – לְשׁוֹמֵר בָּהֶם יִין הַמִּשְׁמֵר.

רָאָה כְּמָה רָאָה אוֹתוֹ רָשָׁע. מַה כְּתוּב? (שם ט)
וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט
אֹתָם. כָּאן רָאָה אוֹתָהּ כֹּס תַּרְעֵלָה, יִנְיָקַת בֵּית
הַדִּין, שִׁיזְצִאת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שְׁתַּנְּתוּ לְפָרְעָה

דְּהָנָה בְּגִינֵיהוֹן דִּישְׁרָאֵל. בִּינוֹן דְּשִׁמְעַ
יוֹסֵף דָּא, חֲדִי, וְיִנְדַּע מִלָּה דְקִשׁוּט
בְּהָאֵי חֲלָמָא. בְּגִינֵי כֶּךָ פֶּשֶׁר לִיהָ
חֲלָמָא לְטֹב, עַל דְּבִשְׁרָ לִיהָ לְיוֹסֵף
בְּהָאֵי.

תָּא חֲזִי, אֶסְרִי לִגְפֶּן עִירָה,
דְּאִתְּפַסְפִּין תַּחוֹת הָאֵי גִפֶּן כָּל אִינוֹן
חִילִין תְּקִיפִין דְּעִמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדָה
זָרָה, כְּדָאָמְרֵן, בְּגִין הָאֵי גִפֶּן,
אִתְּקַשֵּׁר וְאִתְּפַסְפִּיא הֵהוּא חִילָא
דִּלְהוֹן. וְאִתְּמַר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵית גִּפֶּן, וְאֵית
גִּפֶּן. אֵית גִּפֶּן קְדִישָׁא עֲלָאָה, וְאֵית
גִּפֶּן דְּאֶקְרִי, (דברים לב) גִּפֶּן סְדוֹם, וְאֵית
(דמיה ב) גִּפֶּן נִכְרִיָּה בַּת אֶל נִכְר. בְּגִין
כֶּךָ כְּתִיב גִּפֶּן זֹאת, הֵהִיא דְּאֶקְרִי כֹלָה
זָרַע אָמַת. שׁוֹרֵק אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, דְּנִפְקִי
מֵהָאֵי גִפֶּן. כִּד חֲבִי יִשְׂרָאֵל, וְשִׁבְקוּ

לְהָאֵי גִפֶּן, מַה כְּתִיב, כִּי מִגִּפֶּן סְדוֹם
גִּפְנָם וְגו'. וּבְגִין כֶּךָ אֵית גִּפֶּן וְאֵית
גִּפֶּן.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָווּ אֲזֵלִי
בְּאֶרְחָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי
יִצְחָק, גִּיזִיל בְּהָאֵי חֲקֵל, דְּהוּא אֹרַח
מִישֵׁר יִתִּיר. אֲזֵלוּ. עַד דְּהָווּ אֲזֵלִי,
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּתִיב, (משלי לא) לֹא
תִּירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג כִּי כָל בֵּיתָהּ
לְבוֹשׁ שָׁנִים. הָאֵי קָרָא, רַבִּי חֲזַקְיָה
חֲבֵרְנָא אוֹקִים בֵּיהּ. דָּאָמַר, דִּינָא
דְּחִיבִי דְּגִיחָנָם תְּרִיסֵר יִרְחִין, פִּלְגָּא
מִנְיֵיהּ בְּחִמָּה וּפִלְגָּא מִנְיֵיהּ בְּתִלְגָּא.
בְּשַׁעְתָּא דְּעָאֲלִין לְנוּרָא, אִינוֹן אָמְרִי
דָּא הוּא וְדָאֵי גִיחָנָם, עָאֲלִין לְתִלְגָּא,
אָמְרִי דָּא חֲרִיפָא דְּסִיטָא (דסיטא)
דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. שְׂרָאן וְאָמְרִין
וְהָ, וּלְכַתֵּר אָמְרִין ווִי. וְדוּד אָמַר
(תהלים ט) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטֵּיט

תרגום לשון הוזהר

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלִכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק, נִלְךְ בְּשֹׂדֶה הָנָה, שְׁהוּא
דֶּרֶךְ יוֹתֵר יִשְׁרָה. הֲלָכִנוּ. עַד שֶׁהִלְכֵנוּ, אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה, כְּתוּב (משלי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג כִּי
כָּל בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׁנִים. פֶּסוּק זֶה רַבִּי חֲזַקְיָה חֲבֵרְנִי
בָּאָר בּוֹ, שְׁאָמַר, דִּין הָרָשָׁעִים בְּגִיחָנָם שָׁנִים
עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, חֲצִי מֵהֶם בְּחִמָּה וְחֲצִי מֵהֶם בְּשִׁלָּה.
בְּשַׁעָה שְׁנִכְנָסִים לָאֵשׁ, הֵם אוֹמְרִים: וְהוּ וְדָאֵי
גִּיחָנָם. נִכְנָסִים לְשִׁלָּה, אוֹמְרִים: זוֹ חֲרִיפּוֹת
הַחֶרֶף [חֶרֶף] שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִתְחִילִים
וְאוֹמְרִים: זֶה, וְאַחֲרָ כֶּךָ אוֹמְרִים: וַי. וְדוּד אָמַר,
(תהלים ט) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטֵּיט הֵינִי וַיִּקָּם וְגו'.

וְהִיכֵן נִתְקַנּוּת נִפְשָׁם? בְּשִׁלָּה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר
הֵינִי וַיִּקָּם וְגו'. מֵאֲתֵר דְּאָמְרִי וְהָ,
וּלְכַתֵּר ווִי.
וְהִיכֵן מִשְׁתַּלְמִי נִפְשֵׁיהוּ, בְּשִׁלָּה.
כְּמָה דָּאָת אָמַר, (תהלים סח) בְּפֶרֶשׁ שְׂדֵי
מַלְכִים בַּהּ תִּשְׁלַג בְּצִלְמוֹן. יְכוֹל אָף
יִשְׂרָאֵל כִּין תִּלְמוּד לומֵר, לֹא תִירָא
לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג. מַה הִסְעֵם? מִשּׁוֹם שֶׁכָּל בֵּיתָה
לְבָשׁ שָׁנִים. אֵל תְּקִרִי שָׁנִים אֲלָא שָׁנִים, כְּמוֹ
מִלָּה וּפִרְעֵה, צִיצִית וְתַפְלִין, מְיוֹזָה וְנֵר תְּנִכָּה
וְכו'.
בָּא רָאָה, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג – זוֹ כְּנָסַת
יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא כָּל בֵּיתָה לְבָשׁ שָׁנִים, כְּמוֹ
שְׁאָמְרֵנוּ, שְׁכַתוּב (ישעיה סג) חֲמוּץ בְּגָדִים וְגו',
לְבוֹשׁ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, לְהַפְרֵעַ מַעֲמִים עוֹבְדֵי
עֲבוּדָה זָרָה, וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלַבֵּשׁ
לְבוֹשׁ אָדָם וְחֵרֵב אֲדָמָה וּלְהַפְרֵעַ מִהָאָדָם. לְבוֹשׁ
אָדָם, שְׁכַתוּב חֲמוּץ בְּגָדִים, וְכַתוּב (שם) מִדּוּעַ אָדָם
לְלִבְשׁוֹ. הַסִּיף אֲדָמָה, שְׁכַתוּב (שם לז) חֲרִיב לֹה'

סומקא, דכתיב, (ישעיה סג) חמוץ בגדים, וכתיב, (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך. סיפא סומקא, דכתיב, (ישעיה לד) הרב לה' מלאה דם. ולא תפרעא מן סומקא, דכתיב, (לד) כי זבח לה' בבצרה וגו'. תו, כי כל ביתה לבוש שנים דהא מסטרא דרינא קשיא קא אתינא.

אמר רבי יצחק, ודאי הכי הוא, אלא כל ביתה לבוש שנים, מאי שנים, אליו שנים קדמוניות, בגין דאיהי אתקלילת מפלהו, וינקא מכל סטורין, דכתיב, (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים.

עד דהו אולי, פגעו ביה בההוא ינוקא, דהוה אולי לקפוטקא בקסטירא דחמרא, וחד סבא רכיב. אמר ההוא סבא לההוא ינוקא, ברי, אימא לי קראיך. אמר ליה, קראי לאו חד הוא, אלא חות לתתא, או

ארב לקמך ואימא לך. אמר ליה, לא בעינא. דאנא סבא ואנא רכיבא, דאתקל גרמי בהך. אמר ליה, אי הכי אמאי שאלת קראי. אמר ליה, בגין דניזיל באורחא. אמר, תיפח רוחיה דההוא סבא, דהוא רכיב ולא ידע מלה, ואמר דלא יתקל בהדי. אתפרש מההוא סבא, ואזיל ליה באורחא.

פד מטו רבי יהודה ורבי יצחק, קריב לגבייהו. שאילו ליה, וסח לון עובדא, אמר ליה רבי יהודה, שפיר קא עבדת. זיל בהדן, וגיטיב הכא, ונשמע מלה מפומך. אמר לון, לאי (ס"א רבא) אָנא, דלא (דף רל"ט ע"א) אכילנא יומא דין. אפיקו נהמא, ויהיכו ליה. אתרחיש לון ניסא, ואשכחו חד נביעא דמנא דקין תחות אילנא, שתי מנייהו, ואינון שתו ויתיבו.

פתח ההוא ינוקא ואמר, (תהלים לו)

לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. לדוד, אי שירתא, לא קאמר. אי תפלה, לא קאמר. אלא בכל אתר לדוד סתם, רוח הקדש אמר.

אל תתחר במרעים. מאי אל תתחר במרעים, אל תתחבר מיכעי ליה. אלא אל תעביד תחרות במרעים, בגין דלא ידעת יסודא דגנמך, ולא תיכול ליה, דילמא איהו אילנא דלא אתערך לעלמין, ותדחי קמיה.

ואל תקנא בעושי עולה, דלא תשגח בעובדיהו, ולא תיתי לקנאה עליוהו, דכל מאן דחמי עובדיהו, ולא קני לקדשא בריך הוא, אעבר על תלת לאוין. דכתיב, (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא

תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

בגין כך, בעי ליה לפר נש לאתפרשא מנייהו, ולמסטי אורחיה מנייהו, על דא אתפרשנא וסטינא ארחאי. מכאן ולהלאה דאשכחנא לכו, אימא הני קראי קמיכו.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, הכא אל"ף ועירא. אמאי, בגין דהאי קריאה לא הוה בשלימו. מאי טעמא, דהא לא הוה אלא במשכנא, ובארעא אחרא. בגין דשלימו לא אשפח אלא בארעא קדישא.

תו, הכא שכינתא, (ס"א ל"ג תתם וגרים נוקבא) תתם שלימו דדכר ונוקבא, (ורבי חיימא א א) אדם שת אנוש. אדם, שלימו דכר ונוקבא, הכא נוקבא. תו סיפא דקרא,

תרגום לשון הוזהר

תמונה. לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לכן צריך האדם להפחד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמעצתי אתכם, אני אומר פסוקים הקלו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה השעס? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר

תרגום לשון הוזהר

לו, אם כך, אז למה שאלת פסוק? אמר לו, כדי שגלך בדרך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרך.

כשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו וגשב כאן וגשמע דבר מפיד. אמר להם, אני עזי, שלא אכלתי היום הנה. הוציאו להם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקין תחת עץ. שתו ממנו, והם שתו ויטבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לו) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. לדוד, אם שירה

— לא אמר, אם תפלה — לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? היה צריך (לכתוב) אל תתחבר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעושי עולה, שלא תשגח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שקל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש-ברוך-הוא, עובר על שלשה לאוים, שקטוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל

צדקת: ^{קסח} שלום רב לאחבי תורתך ואין-למו ^{קסו} מכשול: ^{קסו} שפירתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: ^{קסז} שמרה בפשי עדתיך ואהבם מאד: ^{קסח} שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל-דרכי נגדך:

ת ^{קסט} תקרב רנתי לפניך יהוה בדברך הבינני: ^{קע} תבוא תחנתי לפניך כאמרתך הצילני: ^{קעא} תבענה שפתי תהלה כי תלמדני חקיך: ^{קעב} תען לשוני אמרתך כי כל-מצותיך צדק: ^{קעג} תהי-ידך לעזרני כי פקודיך בחרתי: ^{קעד} תאמתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי: ^{קעה} תחיי-נפשי ותהללך ומשפטך יעזרני: ^{קעו} תעיתי פשה אבד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי:

ליום שבת

כז לחודש שבת קודש

קב * שיר המעלות אליהוה בצרתה לי מראתי ויענני: ^ד יהוה הצילה נפשי משפת-שקר מלשון רמיה: ^ה מה-יתן לך ומה-יסיף לך לשון רמיה: ^ו חצי גבור שוננים עם גחלי רתמים: ^ז אוהלי פי-גרת מן שכןתי עם-אהלי מדר: ^ח רבת שכנה לך נפשי עם שונא שלום: ^ט אני-שלום וכי אדבר רמיה למלחמה:

קבא * שיר למעלות אשא עיני אל-ההרים מאין יבא עזרי: ^ב עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ: ^ג אל-יתן למוט רגלך אל-נזים שמך: ^ד הנה לא-נזים ולא יישן שומר ישראל: ^ה יהוה שמך יהוה צלך על-יד מינך: ^ו ימם השמש לא-לפכה ורח בלילה: ^ז יהוה שמך מכל-רע ישמר את-נפשך: ^ח יהוה ישמר-צאתך ובואך מעתה ועד-עולם:

קבב * שיר המעלות לזרד שמחתי באמרים לי בית יהוה גל: ^ב עמדות היו רגלנו בשעריך ירושלם: ^ג ירושלם הבנויה כעיר שחברה-לה יחדו: ^ד ששם עלו שבטים שבטי-יה עדות לישראל להודות לשם יהוה: ^ה כי שמה יושבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: ^ו שאלו שלום ירושלם ישליו אהבך: ^ז יהי-שלום בחילך שלוחה בארמנותיך: ^ח למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: ^ט למען בית יהוה אלהינו באקשה טוב לך:

קבג * שיר המעלות אליך נשאתי את-עיני הישכי בשמים: ^ב הנה כעיני עבדים אל-יד אדוניהם כעיני שפחה אל-יד גברתה כן עינינו אל-יהוה אלהינו עד שיחננו: ^ג חננו יהוה

חננו פי-רב שבענו כוז: ^ד רבת שבעה-לה נפשנו הלעג השאננים הפזז לאנשים לגאי יונים:

קבד * שיר המעלות לזרד לולי יהוה שהנה לנו יאמר-נא ישראל: ^ב לולי יהוה שהנה לנו בקום עלינו אדם: ^ג אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: ^ד אזי המים שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ^ה אזי עבר על-נפשנו המים הזדונים: ^ו ברוך יהוה שלא נתננו טרף לשיניהם: ^ז נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשפר ואנחנו נמלטנו: ^ח עזרנו בשם יהוה עשה שמים וארץ:

קבה * שיר המעלות הבטחים ביהוה כהר-ציון לא-ימוט לעולם ישב: ^ב ירושלם הרים סביב לה ויהוה סביב לעמו מעתה ועד-עולם: ^ג כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא-ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם: ^ד היטיבה יהוה לטובים ולישירים בלבותם: ^ה והמטים עקלקלותם ויליכם יהוה את-פעלי האון שלום על-ישראל:

קבו * שיר המעלות בשוב יהוה את-שיבת ציון היינו בחלמים: ^ב אז ימלא שחוק פינו וילשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל יהוה לעשות עם-אלה: ^ג הגדיל יהוה לעשות עמנו

היינו שמחים: ^ד שובה יהוה את-שבתנו שבתנו פאפיקים בנגב: ^ה הזרעים בדמעה ברגה יקצרו: ^ו הללף ילף ויבכה נשא משף-הזרע בא-יבוא ברגה נשא אלמתי:

קבז * שיר המעלות לשלמה אם-יהוה ^א לא-יבנה בית שוא עמלו בניו בו אם-יהוה לא-ישמר עיר שוא ^ב שקד שומר: ^ג שוא לכם משקימי קום מאחרי-שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שנא: ^ד הנה נחלת יהוה בגים שחר פרי הבטן: ^ה כחצים ביד-גבור כן בני הנעורים: ^ו אשרי הגבר אשר מלא את-אשפתו מהם לא-יבשו כיידברו את-אויבים בשער:

קבח * שיר המעלות אשרי כל-ירא יהוה ההלך בדרכיו: ^ב יגיע בפיו כי תאכל אשריך וטוב לך: ^ג אשריך ^א כגפן פריה בירכתי ביתך בניך פשתלי זיתים סביב לשלחך: ^ד הנה כי-כן יכרך גבר ירא יהוה: ^ה יברכך יהוה מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חייך: ^ו וראה-בנים לבניך שלום על-ישראל:

קבט * שיר המעלות רבת צרונני מנעורי יאמר-נא ישראל: ^ב רבת צרונני מנעורי גם לא-יכלו לי: ^ג על-גבי חרשו חרשים האזיכו

לקוטי

פתח רבי שמעון ם

מוזח"ר

עא

בחנינת הלוחות, שמשם נתעשר משה, כי הלוחות ארץ ו' ורחקן ו' וכו', כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ב יד):

ב ולבוא לעשירות הזאת הוא עלידי בחינת תקוני עתיק, בחינת אריכות ימים, בחינת זקן, כי צריך אריכות ימים כדי לקבל בתוכו את העשירות של ההתבוננות. ואריכות ימים, הינו שצריך שיראה להאריך ולהגדיל ימיו, כי כל יום ויום, במקום שמתחיל אצל כל אחד, בודאי בתחלה הוא קצר, הינו שבתחלת היום קשה עליו מאד העבודה שצריך לעשות באותו היום, כגון להתפלל וללמוד וכיוצא, ועלין היום בתחלתו הוא קצר, כי צריך להתחיל מעט מעט, ואחר כך מתרחב והולך בעבודתו. וצריך האדם לראות להגדיל ולהרחיב ולהאריך כל שעה ושעה שבא אחר כך, להגדילה ולהרחיבה בתוספות קדשה. וכן כשבא יום השני, יהיה הולך ומתרחב בתוספות קדשה ותר. וכן בכל פעם ופעם יהיו ימיו מתרחבין בתוספות קדשה, וזה בחינת אריכות ימים:

ואברהם, שזכה לבחינת זקן, בחינת אריכות ימים, עלידי זה זכה לעשירות, בחינת (בראשית כד): ואברהם זקן בא בימים וז' ברח את אברהם בכל. וזה בחינת (החלים קט): מקנים אתבונן; שעלידי בחינת זקן הנ"ל בא להתבוננות, שהוא בא עלידי עשירות, שנמשך לתוך אריכות ימים, שהוא בחינת זקן כנ"ל:

ג ובחינת זקן, דהינו להרחיב ולהאריך ימיו בתוספות קדשה בכל פעם כנ"ל, הוא עלידי יראה, שהיחאה מביאה תוספות קדשה בכל יום ויום, שעלידיה נהארכין ונתרחבין הימים, בבחינת (משלי י): יראת ה' תוסיף ימים; וזה בחינת (שעה כג): יראת ה' היא אוצרו; בחינת (ברכות סא): עשאה באוצר, שהוא קצר מלמעלה ורחב מלמטה; כי התחלת הימים הם קצרים, ואחר כך מתרחבין והולכין בתוספות קדשה עלידי היראה כנ"ל. נמצא, שזוכין עלידי היראה לאריכות ימים, שהם בחינת זקן, בחינת תקוני עתיק, שעלידיה זוכין לעשירות, כי היראה שומרת מהתקד של עשירות, דהינו עניית, שבא עלידי בחינת: שקר החן והכל היפי:

כי יש כמה מיני חן של שקר, שעושים בעמידה ובאכילה ובדבורו עם אנשים, וכן בשאר דברים, ולכל דבר יש חן אחר מיוחד. וכל אלו החנות של שקר הם באים עלידי הכל היפי, בבחינת: שקר החן והכל היפי; דהינו מי שאינו נשמר מיפי הנשים, עלידיה יש לו תאוות של אלו החנות של שקר, ויראה הוא הפך מזה, כמו שכתוב (משלי לא): שקר החן והכל היפי, אשה יראת ה' היא תתהלל. ועלין אברהם ויצחק, כשבאו למקומות שלא היו שם יראות, ותכף כשרצו לכנס לשם הרגישו זאת עלידי שהתחילו להרגיש, לפי ערך גדל קדשתם, יפי הנשים, ועלין הרגישו שאין שם יראה, ועלין אסרו על עצמן זוג נשותיהן באחות, כמו שכתוב (בראשית כ): כי אמרתי רק אין יראה אליקים במקום הזה וכו'.

ם

האדרא רבא קדישא: (נשא דף כבה)

פתח רבי שמעון ואמר: עת לעשות לה'. אמאי עת לעשות לה', משום דהפרו תורתך. מאי הפרו תורתך? תורה דלעלא, דאיהי מתבטלא אי לא יתעבד בתקוני דא. ולעתיק יומין אתמר. כתיב: אשריך ישראל מי כמוך, וכתיב: מי כמוך באלים ה'. קרא לרבי אלעזר ברה, אותבה כמה, ולרבי אבא מסמרא אחרא, ואמר: אנן כללא דכלא. עד כאן אתתקנו קמיין. אשתיקו, שמעו קלא, וארבתון דא לרא נקשין. מאי קלא? קלא דכנפיה עלאה דמתכנפי:

א דע, שיש שבילי התורה שיש בהם התבוננות גדול מאד, שאי אפשר לבוא להתבוננות הזאת כי אם עלידי עשירות, כמו שבפשטי אורחא "אם אין כמה, אין תורה" (אבות פ"ג), וצריך שיהיה לו עליכלפנים פרנסה, כמויכן להתבוננות הזאת, שהוא גדול מאד, צריך שיהיה לו עשירות גדול מאד, שיהיה לו הון רב, ולא תחסר כל בה, כי צריך כל הון דעלמא להתבוננות הזאת. ובני יששכר, שהיה להם זאת ההתבוננות, בבחינת (דניאל ב): וגבני יששכר יודעי בינה; לא זכו לזה כי אם עלידי עשירות, בחינת (בראשית כג): יששכר חמור גרם; ותרנומו: עתיר בנכסין. ועלין משה וכל הנביאים היה להם עשירות גדול מאד, כדי לבוא עלידי להתבוננות הזאת. ומחמת שיש בהתורה התבוננות הזאת, עלין נקראת התורה הון (א):

וכן כל מי שעבר דרך ידם התורה, היה להם עשירות גדול מאד, דהינו משה רבנו, שהביא התורה לישראל, היה עשיר גדול, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (א); וכן רבי, שסדר וחתם המשניות; וכן רב אשי, שהיה חתימת התלמוד וסדר את כל התלמוד, שגםיך היו עשירים גדולים מאד, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (נשין נג, ועי' ב"מ פח). כי מחמת שתקנו וסדרו את כל התורה שבעלפה, ועבר דרך ידם התורה, עלין היו גםיך עשירים כנ"ל, כי צריך עשירות גדול להתבוננות הנ"ל:

וזה בחינת (שמות לח): פסל לך, ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי שקלים פה ודריס לח): הפסלת יהיו שלך וכו'. כי כמו שבפשטי התורה, קדם שמחדשין איהו פשט, צריך לומר מקדם הקדמות, ואחר כך משליכן ההקדמות ובאים אל המכון, כי העקר הוא המכון, וכל הדברים וההקדמות שמקדם הם בחינת פסלת, שנוסרין ונפסלין סביב המכון; כמויכן בהתבוננות התורה צריך לילך מקדם, ולסבב בכמה סביבים, עד שבאים אל המכון, והעקר הוא המכון, וכל אלו הסביבים הם בחינת פסלת, והם בחינת עשירות שעלידו באים אל ההתבוננות. וזה בחינת: פסל לך - הפסלת יהיה שלך, משם נתעשר משה, כי זה הפסלת של לוחות הם בחינת הסביבים, שנוסרין ונפסלין סביב סביב ההתבוננות, והם בחינת עשירות כנ"ל, שעלידו באים אל ההתבוננות כנ"ל. וזה אותיות מוזן, ראשיתבות: משם נתעשר משה, והיו הוא

לח

אֶרֶץ חַיִּים

הַלְלוּת וְנִסִּילַת יְרֵדִים הַלְלָה ו

לְקוּמֵי הַלְבוּת

המלאכים
אין יודעים
את ה' ואין
לחם כח כמו
הצדיקים

וּבְכָל זה מספר בכל פרשת דברים, עד שמסים (דברים ג, כא): וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בַּעַת הַהִיא לְאֹמֶר, עֵינֶיךָ הֵרָאֵת אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיכֶם לְשָׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה בֶּן יַעֲשָׂה ה' לְכָל הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אִתָּה עֲבַר שָׁמָּה לֹא תִירָאוּ בִּי ה' אֱלֹהֶיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֵן. וְזֶה מִרְמֹז עַל עֶקֶר הַמַּלְחָמָה הַגְּדוֹלָה וְהַכְּבֵדָה שֶׁהִיא עֶקֶר מַלְחָמַת כָּל אָדָם, שֶׁהִיא מַלְחָמַת הַיָּצֵר בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁהַעֶקֶר שֶׁלֹא יִירָא וְלֹא יִתְפַּחַד כָּלָל בִּי ה' אִתָּנוּ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ כִּמוֹ שְׁאָמַר אֱלֹהֵינוּ י"ל: 'הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּךְ וְאֶצְלָךְ וְכו', אֵל תִּירָא. וְכִמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר (בְּלִקּוּטֵי תַנְחָא סִימָן מו) 'שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹר בְּזֶה הָעוֹלָם עַל גֶּשֶׁר צַר וְהַעֲקֹר שֶׁלֹא יִתְפַּחַד'.

וְזֶה: לֹא תִירָאוּ בִּי ה' אֱלֹהֶיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֵן - וְאִזְהָרָה זֹאת הַזְהִיר בְּיוֹתֵר אֶת יְהוֹשֻׁעַ, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי וְכו'. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא בְּחִינַת הַתַּלְמִיד שֶׁהִשְׁגָּתוֹ בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת "קִיּוּמוֹן הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שֶׁכֵּן עֲפָר" וכו' (שְׁעִיָּה כו, יט), שֶׁהוּא רֹאשִׁי תַּבּוֹת יְהוֹשֻׁעַ, וְכו' כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם, שֶׁעֶקֶר הַשְׁגָּתוֹ הוּא בְּחִינַת הַתְּחַזְּקוֹת, שֶׁיִּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְאֵת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּכַחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ שֶׁלֹא יִתְאַשּׁוּ וְלֹא יִפְּלוּ מִשּׁוֹם דָּבָר, וּבְכָל מָה שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶם יִהְיוּ תִּזְקִים בְּכַחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּם כִּי ה' אִתָּם עֲדִין, וְלֹא יִתְיָרָאוּ בִּי ה' אִתָּם, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכו'. שִׁנְהוּ בְּחִינַת לֹא תִירָאוּ וכו'.

המלחמה
הגדולה
והכבדה -
עקר מלחמת
כל אדם

עקר השגתו
של התלמיד
הוא בחינת
התחזקות

ה' עושה
נפלאות
בשביל
להודיע לבני
אדם
בבורותיו

וְזֶה: (דברים ג, כג-ד): וְאִתָּחַנַן אֵל ה' בַּעַת הַהִיא וְכו', אִתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְכו', אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כִּמְעַשְׂיָךְ וְכוּבֹרְתֶךָ. כִּי הַמִּלְאָךְ בְּחִינַת אֵל, כִּי נִקְרָאִים 'אֵלִים' (וְהֵרָא בַּאֲמָר ג,): וְזֶהוּ אֲשֶׁר מִי אֵל - שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמַּלְאָכִים, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כִּמְעַשְׂיָךְ וְכוּבֹרְתֶךָ - שְׁאִין שׁוֹם מִלְאָךְ שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת 'כִּמְעַשְׂיָךְ וְכוּבֹרְתֶךָ', וְדִיקָא מִנִּיהוּ. אֲכַל בְּבִינָא אָדָם הַתַּחֲתוֹנִים שֶׁהֵם דְּרִי מִשָּׁה, יֵשׁ וְיֵשׁ שִׁיכּוֹלִים לַעֲשׂוֹת כִּמְעַשְׂיָךְ וְכוּבֹרְתֶךָ - שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם מוֹשְׁלִים בְּעוֹלָם, שִׁיכּוֹלִים לְכַרֵּא עוֹלָמוֹת, כִּמוֹ שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ י"ל (וְהֵרָא הַקְּדָמָה ה'): עַל פֶּסוּק (שְׁעִיָּה נא, טו): "וְלֹאֲמֹר לְצִוּוֹן עֲמִי אִתָּה" - 'אֵל תִּקְרִי עֲמִי אֵלָא עֲמִי, מָה אֲנָא עֲבָדִי שְׁמִיָּא וְאַרְעָא בְּמִלּוּלִי, אִף אִתָּה כֵּן וְכֵן בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה, וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ י"ל (וְהֵרָא הַקְּדָמָה ט: י): עַל פֶּסוּק (וַיִּקְרָא י, ט): "כִּי בְּכָל חֲכָמֵי הָגוֹיִם וְכו' מֵאִין כְּמוֹךָ" - 'אֲכַל בִּישְׂרָאֵל יֵשׁ כְּמוֹךָ' וכו'. וְעַל כֵּן אֲנִי מִבְּקָשׁ (דברים ג, כה): אַעֲבֹרָה נָא וְאַרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְכו', - שֶׁהוּא לְבֹא לְאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם עֶקֶר כְּלָלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וְשָׁם רוֹאִין עֶקֶר גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל בְּבִית-הַמִּקְדָּשׁ וְכו' כְּנ"ל. וְהַרְבֵּה בְּתַפְלוּת הַרְבֵּה מְאֹד עַל זֶה, וְאִף-עַל-פִּי-כֵּן לֹא פָעַל בְּקִשְׁתּוֹ עַד שְׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (שם כו): רַב לָךְ אֵל וְחֹסֶף דְּבַר וְכו'. שֶׁהוּא בְּחִינַת סִיג לַחֲכָמָה שֶׁתִּקְרָה כְּנ"ל שֶׁגָּלָה לוֹ שְׁאִמַּר כָּל מָה שֶׁהִשְׁגִּי שְׁאִין שׁוֹם מִלְאָךְ וְשֶׁרָף יָכוֹל לַהֲשִׁיג, אִף-עַל-פִּי-כֵּן עֲדִין יֵשׁ מִקְפִּים גְּבוּהִים כָּל כָּף - שְׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲשִׁיגֵם בְּחִינַתוֹ וּמִכֶּרֶח לְהַסְתַּלֵּק בְּשִׁבְלֵי זֶה, וּבִכְחַז זֶה דִּיקָא יֵאֵיר בְּתַלְמִידוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּחִינַת הַשְׁגָּת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עַד שֶׁיְהוֹשֻׁעַ תַּלְמִידוֹ הוּא דִיקָא יְכַנִּיס לְאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל בְּכַחוֹ, וְהוּא בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַנֵּס לְאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל וְכו'. שְׁכָל זֶה הוּא בְּחִינַת נִרְאוֹת נִפְלְאוֹת הַדַּעַת כְּנ"ל, שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת וְחֹסְדִים רַבִּים וְעֲצוּמִים בְּשִׁבְלֵי הַלְהוּדִיעַ לְבָנֵי-אָדָם גְּבוּרֹתָיו, הַלְהוּדִיעַ לְכָל דְּרִי מִשָּׁה כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכו' כְּנ"ל.

כִּי הַצַּדִּיק בְּחִינַת מֹשֶׁה יָכוֹל לַהֲשִׁיב אֶת הַמַּלְאָכִים מִקְטָרֵגִים, שֶׁמֵּהֵם נִמְשָׁכוּ וְנִשְׁתַּלְשְׁלוּ קַלְפוֹת סִיחוֹן וְעוֹג כְּנ"ל, כִּי מִרְאָה לָהֶם שְׂאִינִם יוֹדְעִים עֲדִין בִּידִיעַתוֹ יִתְבָּרַךְ כָּלָל וְכו', וְלַעֲזוּר וְלַהֲקִיץ כָּל הַשּׁוֹכְנֵי עֶפֶר שֶׁהֵם הַדְרֵי מִשָּׁה שֶׁלֹא יִתְיָרָאוּ כִּי עֲדִין ה' אִתָּם כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכו' כְּנ"ל, שִׁנְהוּ בְּחִינַת אִזְהָרַת מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ: עֵינֶיךָ הֵרָאֵת אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיכֶם לְשָׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה - שֶׁהֵם סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁכָּחֵם הָיָה מִקְטָרֵג הַמַּלְאָכִים, כְּנ"ל. בֶּן יַעֲשָׂה ה' לְכָל הַמַּמְלָכוֹת וְכו' - כִּי מֵאַחַר שֶׁכָּבַד הָרַג שְׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה, בְּזֶה רוֹאִין כִּי יֵשׁ כַּח לְכַשֵּׁל קְטָרוֹג הַמַּלְאָכִים, מֵאַחַר שֶׁהָרַג שְׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁנִּמְשָׁכוּ מֵהֶם, עַל-כֵּן בְּדוּאֵי תִהְיֶה בְּטוֹחַ וְחֹקֵךְ כִּי בֶן יַעֲשֶׂה ה' לְכָל הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אִתָּה עֲבַר שָׁמָּה - וּבְדוּאֵי תִירָשׁוּ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שֶׁשֵּׁם עֶקֶר הַתַּגְּלוּת זֶה הַדַּעַת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֲלִיּוֹנִים לְמִשָּׁה וְתַחֲתוֹנִים לְמַעֲלָה' וכו' כְּנ"ל, עַל-כֵּן בְּדוּאֵי לֹא תִירָאוּ וכו'.

הצדיק
בחינת משה
יכול להשיב
את
המלאכים
מקטרגים

לקוטי הלכות

הלכות נטילת ידים הלכה ו

ארח חיים

אמת הראת
לדעת כי ח'
הוא האלהים
אז עזר
מלכוד

וכן חזר עמם כל סדר מתן תורה וכו', שהכל היה בשביל להאיר זה הדעת הקדוש בעולם. וכמו שכתוב שם (דברים ד, לה): **אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו וכו'.** וכן הולך ומבאר בכל סדר זה, כמו שכתוב (שם ד, לב): **כי שאל נא לגמים ראשנים הנהיה בך הגדול הזה וכו',** מן השמים השמיץ את קלו וכו'. ודבריו שמענו מתוך האש וכו' (שם ד, לו), **פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו' (שם ה, ד).** שכל זה הזכיר אותם וזרז עמם, שיזכרו גדל כחו של זה האדם שבו העולם, שיכול לזכות לדבר עם ה' פנים בפנים וכו', מה שאין מלאך יזכה לכך, שזהו בחינת 'עליונים למטה ותחתונים למעלה' וכו' כנ"ל.

ועל-כן אמר אחר-כך: והיה עקב תשמעו את המשפטים האלה - כי הדעת הקדוש היה להאיר בדרי מעלה בחינת 'איה', בחינת 'מה חמית' וכו', ולהאיר בדרי מטה, בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', בחינת 'הקיצו ורגנו שכני עפר' כי ה' עמכם וכו', זה בחינת משפט כמו שמבאר שם באות ח' וכו'. בחינת (תהלים עה, ח): **"כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים"** וכו', כמו שמבאר שם. והוא והיה עקב תשמעו את המשפטים האלה - הינו כשהאדם בבחינת עקב ורגלין שירד ונפל לדיקטא המתחננה שהיא עקב ורגלין. והוא הן בפרטיות לענין האדם הפרטי בעצמו, הן בכלליות הדורות שהוא בחינת עקבות משיחא, שאז מתגברת הסטרא אחרא מאד. ואז אם תשמעו את המשפטים האלה - בחינת הדעת הנ"ל שהוא בחינת משפט וכו' לידע שצדין ה' עמכם וכו', בחינת 'לא תיראום' וכו' כנ"ל, אז ושמר ה' אלהיך לך את הברית זאת החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז, יב) - שהבטיח להם לתת לזרעם את ארץ-ישראל ולהיות להם לאלהים, שזהו בחינת הדעת הנ"ל, שעקר הארתו בארץ-ישראל, ששם עקר כלליות והתקשרות העולמות וכו' כנ"ל. ועל-ידי-זה (י, יא): **וברוך והרבה וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך וכו' - שישפיע לך ברכת העשירות והפרנסה בשפע גדול,** כי עקר העשירות והפרנסה נמשך על-ידי כלליות העולמות כנ"ל, שאז נמשך העשירות והפרנסה בבחינת ברכה, שהיא בחינת הארת הרצון, שהוא עקר הברכה בחינת (שם לג, יא) **"מברכת ה' ארצו"** וכו'. "ורצון שוכני סנה" (שם לג, טז) בחינת (תהלים קמה, טז) **"פותר את ירך ומשביע לכל חי רצון"**:

שם הברכה
שזוכה
לקבל
הפרנסה מזה
הרצון טוב

פה. ועל-כן התחיל בלשון רבים: והיה עקב תשמעו ושמרתם ועשיתם אתם וכו' - ואחר-כך

בהבטחה מדבר בלשון יחיד, כמו שכתוב: **ושמר ה' אלהיך לך וכו' ואהבה וברך וברך פרי בטןך וכו' -** כי המשכת הדעת הנ"ל עקרו הוא על-ידי רבים. וכמבאר לעיל (אות עז) שעקר כלליות העולמות הוא כשמתקשרים ומתאספים רבים מישראל יחד, ולפחות עשרה, שאז אומרים דבר שבקדשה וכו' וכו'. אבל אחר-כך כשנמשכת ברכת הפרנסה והעשירות נמשך לכל אחד ואחד בייחוד כפי הראוי לו, בבחינת (תהלים קד, כו): **"ליתן זה צרת לשחק בו"**, המבאר בהתורה הנ"ל. שהוא בחינת 'שחקים' ששם שוחקין מן (תניגה יב), שהפרנסה נשחקת ונתחלקת לכל אחד כראוי לו, שזהו בעצמו בחינת "וימשביע לכל חי רצון", שזה עקר הברכה כשזוכה כל אחד ואחד לקבל הפרנסה מהשם יתברך ברצון טוב, והוא שמח בחלקו, ומאמין שפך הוא רצונו הטוב והכל לטובתו, כי דיקא על-ידי הפרנסה הזאת - יזכה לקבל הארת הרצון המפלג, שהוא בחינת 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'. ורק זה נקרא עשירות ופרנסה. כי בודאי זה שיש לו עשר ונכסים רבים וכלי כסף וזהב ואין לו שום נחת ורח בעשרו, אדרבא, "כל ימיו כעס ומכאובות וחלי הרבה וקצף" מרבי תאוותיו שהוא נבהל להון הרבה יותר ויותר, ומקנא מאד בהגבירים הגדולים המפגלים ממנו הרבה וכו', כמצינו כל זה, מלבד שאר מיני כעסים ומכאובים וכו' שיש לו בכל יום וכמעט בכל שעה, שאי אפשר לפרט, בודאי אין זה עשירות כלל, וכמו שאמר קהלת (קהלת ו, ב): **"איש אשר יתן לו אלהים עשר ונכסים ולא ישליטנו לאכל וכו' גם זה הכל וחלי"** וכו'. כי עליו נאמר (שם ה, יב): **"עשר שמור כבעליו לרעתו"**.

ועל-כן בודאי עקר העשירות והפרנסה הוא כששורה ברכת ה' בפרנסתו בחינת (משלי י, כב): **"ברכת ה' היא תעשיר ולא יסוף עצב"**, שהוא מי שזוכה להיות שמח בחלקו, ושיהיה חזק בבטחון שמה שמכר לו לפרנסתו ופרנסת ביתו ובניו - בודאי ישפיע לו השם יתברך בעתו וזמנו כראוי לו, שכל זה זוכין על-ידי הדעת הנ"ל, שעל-ידי-זה מקבלת המלכות הפרנסה מהידים שיש ב'ים החכמה', על-ידי הבטחונות של ישראל, בחינת (תהלים קד, כו) **"פלס אליך ישברון לתת אכלם בעתו"**, בחינת (במדבר כג, כג): **"נעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל"** וכו'. שהפרנסה הזאת נמשכת בבחינת 'ליתן זה צרת לשחק בו', שהפרנסה הוא בבחינת מן ששחקת לכל אחד שקבל חלקו כראוי לו, וכו' כנ"ל.

מי שהוא
חזק בבטחון
בודאי
ישפיע לו
השם יתברך

וטגף שם, עד שעל ידו נתרבה הזבל והטנוף שם על אותו ההר; נמצא שזה האיש הוא מעט מחזיק את המרבה, כי על-ידו נתרבה הזבל כל-כך (כן הוא בחינת מעט מחזיק את המרבה של האיש הנ"ל שהתפאר במחו שמחזיק כמה אנשים כנ"ל). ואחד התפאר שיש לו בחינת מעט מחזיק את המרבה, כי יש (ל) חתיכת מדינה, שהיא מוציאה פרות הרבה, ואחר-כך כשחמשיבין את הפרות שהוציאה המדינה, רואין שהמדינה אינה מחזקת מקום כל-כך כמו הפרות, כי אין בה מקום כל-כך להחזיק כל-כך פרות, נמצא שהיא בחינת מעט מחזיק את המרבה. והוטבו דבריו, כי באמת, בודאי הוא בחינת מעט מחזיק

את המרבה. ואחד אמר שיש (ל) פרדס נפלא מאד, שיש שם פרות וכו', ונוסעים לשם כמה וכמה בני אדם ושררות, כי הוא פרדס נאה מאד, ובקנין נוסעים לשם כמה בני אדם ושררות לט"ל שם, ובאמת אין בהפרדס מקום כל-כך שמחזיק כל-כך אנשים, ועל כן הוא מעט מחזיק את המרבה. והוטבו דבריו גם-כן.

ואחד אמר שהדבור שלו הוא בחינת מעט מחזיק את המרבה, כי הוא פעל סוד (שקורין סע"ע"ר) אצל מלך גדול, ובאין אצלו כמה וכמה בני אדם: זה בא עם שבתים להמלך, וזה בא עם בקשות וכיוצא בזה, ובודאי אי אפשר להמלך לשמע את כלם, ואני יכול

אינער האט ג'אגט. באשר ער האט איין פרדס (דמינו א גארטן) וייער א וואלדן וואס ס'ע איז דארט דא פירות וכו' פארין אהין וייער פיל מענטשן און שררות. ווארין ס'ע איז וייער א שינער פרדס. און אז ס'ע קומט ווער פארין אהין וייער פיל מענטשן און שררות ויך שפאצירן דארט. און צום אמת איז דארט אין דעם גארטן. גאר ניט פארהאנדן אויז פיל ארט אז ס'ע זאל קאנען האלטן אויז פיל מענטשן. איז ויך דאס א מועט מחזיק את המרבה. איז דער אויך גיפעלן יי.

אינער האט ג'אגט. אז ויין דיבור איז א מיעוט מחזיק את המרבה. ווארין ער איז איין סעקורטאר ביי א גרויסן מלך. און צו דעם מלך קומען ויער אסאך מענשן. דער קומט מיט שבתים צום מלך (דמינו וי אנגין אסיליכער א לויב צום מלך) דער קומט מיט בקשות צום מלך. און אויז דעסט גלייבן. און דער מלך קאן בודאי ניט דאס אלץ אויסטערן. דעם איך צום אויף אלע וייערע רייד אין עטליכע

לקבץ את כל דבריהם בתוך איזה דבורים מעטים, ולספר לפני המלך אלו הדבורים מעטים, ויהיה כלול בהם כל השבחים והבקשות שלהם, וכל דבריהם כלם, בתוך איזה דבורים מעטים שלי, נמצא שהדבור שלי הוא מעט מחזיק את המרבה.

ואחד אמר שהשתיקה שלו היא בחינת מעט מחזיק את המרבה, כי יש עליו מקטרגים הרבה ובעלי לשון הרע שמלשינים עליו הרבה מאד, וכל מה שמלשינים ודוברים ומקטרגים עליו בלשון הרע הרבה, הוא בשתיקתו מתרין הכל על-ידי מה שהוא שותק לבד (כי הוא עושה רק איזה שתיקה ודא תרין על הכל), נמצא ששתיקתו הוא מעט מחזיק את המרבה. ואחד אמר

ווערטער גאר. און איך דערצייל דעם מלך. גאר עטליכע ווערטער. איז רינען כלול אלע שבתים און אלע בקשות וייערע און גאר וייערע רייד קומען אלע אריין אין די עטליכע ווערטער מינע וואס איך דערצייל דעם מלך. נמצא איז ויך מין דיבור א מיעוט מחזיק את המרבה.

אינער האט ג'אגט. ויין שתיקה (דמינו ויין שווייגן) איז מועט מחזיק את המרבה. ווארין ער האט אויף ויך וייער אסאך מקטרגים און בעלי לשון הרע וואס וי ריידן אויף אים וייער פיל. ווארין מע קריגט אויף אים און מע רעט אויף אים וייער אסאך. און וואס מע רעט אויף אים און מע קריגט אויף אים. און וואס מע זאגט אויף אים. טוט ער איין שווייג. איז דאס א תירוצ אויף אלע קשיות און אויף אלע ריידן וואס מע רעט אויף אים. און גאר מיט ויין שווייג פארענטפערט ער אלץ. נמצא איז ויין שתיקה א מיעוט מחזיק את

שהוא בחינת מעט מחזיק את המרבה, כי יש עני אחד והוא סגי נהור, והוא (הנינו העני) גדול מאד, והוא (הנינו זה שהתפאר וספר זאת) קטן לגמרי, ומוליך אותו, הנינו שזה שהתפאר בזה הוא קטן ומוליך את העני הסגי נהור, שהוא גדול מאד, נמצא שהוא מעט מחזיק את המרבה, כי הסגי נהור היה יכול להחליק, והיה יכול לכל, והוא מחזיק אותו על ידי שמוליכו, ועל כן הוא מעט מחזיק את המרבה, כי הוא קטן ומחזיק את הסגי נהור הגדול כנ"ל. ואני (הנינו זה הדבור שסופר כל זה) הייתי גם-כן שם, ואמרתי: האמת הוא, שיש לכך בחינת מעט מחזיק את המרבה, ואני יודע כל מה שפונתם בדברכם (הנינו שהוא יודע פונת כל הנ"ל שהתפאר)

המרובה.

אינער האט ג'אגט. ער איז א מיעוט מחזיק את המרובה. ווארין ס'ע איז פאר האנדן איין ארימאן און דער ארימאן איז א סגי נהור. און איז וייער א גרויסער. און ער איז וייער א קליינער. און ער פירט דעם גרויסן ארימאן דעם סגי נהור. נמצא איז ער ויך א מיעוט מחזיק את המרובה ווארין דער סגי נהור וואלט ויך גיקאנט אויסגליטשן און פאלין. און ער דערהאלט אים מיט דעם וואס ער פירט אים. איבער דעם איז ער א מועט מחזיק את המרובה. ווארין ער איז א קליינער מענטש און ער האלט דעם גרויסן סגי נהור. און איך בין דארטן אויך גיווע. (דמינו דער חוקער וואס ער דערציילט דאס אלץ). האב איך מיד אן גרויפן ס'ע איז אמת. אז איר האט די זאך פון מיעוט מחזיק את המרובה. און איך ווייס וואס איר אלע האט גימיינט. (דמינו די אלע וואס אסיליכער האט ויך באריט מיט ויין מיעוט מחזיק את המרובה).

בבחינת מעט מחזיק את המרבה שלהם, וזה האחרון שהתפאר שהוא מוליך את הסגי נהור הגדול, הוא גדול מכלכם; אבל אני למעלה למעלה מכלכם בכלל; כי זה שהתפאר שהוא מוליך את הסגי נהור הגדול, פונתו שהוא מוליך את גלגל הירח, שהוא בחינת סגי נהור, כי אין לה אור מעצמה כלל, ולית לה מגרמה כלום; והוא (הנו זה שהתפאר בזה) מוליך את הירח אף-על-פי שהוא קטן, וגלגל הירח גדול מאד, והוא קיום כל העולם - כי העולם צריך את הירח, נמצא שהוא בחינת מעט מחזיק את המרבה באמת; אבל בחינת מעט מחזיק את המרבה שיש לי הוא למעלה מכלם בכלל.

והא ראיה - כי פעם אחת היו פת אחת שהיו חוקרים: באשר שכל היה יש לה צל מיחד, שבה הצל דוקא היא רוצה לנות שם, וכן יש צל מיחד לכל חיה וחייה, כי כל חיה וחייה בוחרת לה איזה צל, ובאותו הצל דוקא היא רוצה לשפן שם, כפי הצל המיוחד לה. וכן יש לכל עוף ועוף ענף מיחד, שבאותו הענף דוקא הוא רוצה לשפן. ועל כן חקרו אם יכולים למצא אילן כזה, אשר בצלו ישפנו כל החיות, שכל החיות יהיו בוחרים ויתרצו לשפן בצל אותו האילן, ועל ענפיו (של אותו האילן) ישפנו כל צפרי שמיא. וחקרו שנמצא אילן כזה, ורצו לילך לשם אל אותו האילן, כי הענף

המפלא שיש שם אצל אותו האילן אין לשער, כי יש שם כל העופות וכל החיות, ושם אין שום הזק משום חיה, וכל החיות וכו' מערבים שם, וכלם משחקים שם, ובנדיא הוא תענוג מפלג מאד להיות שם אצל אותו האילן. וחקרו לאיזה צד צריכים לילך לבוא אל אותו האילן, ונפל מחלקת ביניהם על זה, ולא היה מכריע ביניהם. כי זה אמר שצריכים לילך לצד פלוני למזרח, וזה אמר למערב, וזה אמר לכאן וזה לכאן וכו'. עד שלא היו יכולים להכריע לאיזה צד צריכים לילך לבוא אל אותו האילן.

ובא חכם אחד, ואמר להם: למה אתם חוקרים באיזה צד לילך אל האילן? חקרו מתחלה מי ומי האנשים שיכולים לבוא אל אותו האילן; כי אל אותו האילן לאו כל אדם יכול לבוא אצלו, כי אם מי שיש לו המדות של האילן; כי זה האילן יש לו שלשה שרשים: שרש אחד הוא אמונה, והשני - הוא יראה, והשלישי - הוא עניויות, ואמת - הוא גוף האילן, ומשם יוצאים ענפים. ועל כן אי אפשר לבוא אל האילן, כי אם מי שיש בו מדות הללו הנ"ל. ואלו הפת הנ"ל היה ביניהם אחדות גדול מאד, ולא רצו להתפרד זה מזה

והייט עד וזאם איטליכע האט גימיינט) און אפילו דער אונטערשטער וואס ער האט זיך בארימט או ער פירט דעם גרויסן סגי נהור. איז ער גרעסער פון אייך אלע. לושמיר איך בין נאך גרעסער העכער פון אייך אלע ווארין דער וואס ער האט זיך בארימט או ער פירט דעם גרויסן סגי נהור. מיינט ער. ער פירט דעם גלגל ה' וזאת. (דמיון דעם היטל וואס די לבנה איז דארט) ווארין די לבנה הייסט א סגי נהור. ווארין זי לייכט נישט פון זיך אליין וכו'. און דער פירט די לבנה. האטשע ער איז א קליינער און דער גלגל פון דער לבנה איז וייער גרויס און דאס איז א קיום פון גאר דער וועלט. (בסוד דורך דעם האט גאר די וועלט א קיום) ווארין די וועלט באדארף זיך די לבנה. נמצא איז דער בן דוד א רעכטער מיעוט מחזיק את המרובה. לושמיר אבער מיון מועט מחזיק את המרובה איז העכער גאר פון אלע.

זיי האבין גיקלערט. באשר איטליכע חיה האט זיך איר צל (דמיון איר אסטין). וואס נאר אין דעם אסטין דוקא. וויל זי דאָרט ווין. און אזוי האט זיך איטליכע חיה איר אסטין באוונדער. ווארין איטליכע חיה קלויבט זיך אויס א אסטין און אין דעם אסטין דוקא וויל זי נאר רוען. און אזוי איטליכעס עוף האט זיך ווין צווייג. וואס אויף דעם צווייג דוקא וויל דאס עוף רוען. און אויף קיין אנדערע צווייג נישט. און דאס אנדערע עוף האט זיך איין אנדערע צווייג וואס נאר דאָרט רוט עס. און אויף איין אנדערע צווייג נישט. און אזוי איטליכעס עוף. האט זיך אלץ ווין צווייג דוקא. איבער דעם האבן די כיתה גיקלערט. אויב סע גיפנט זיך אזוי א בוים. וואס אין ווין אסטין זאלן רוען אלע חיות. וואס אלע חיות זאלן וועלן רוען אין דעם אסטין פון דעם בוים. און אויף די צווייגן פון דעם בוים. זאלן רוען אלע עופות. האבין זיי דערקלערט אז סע גיפנט זיך אזוי א בוים. האבן

זי גיוואלט אהין גיין צו דעם בוים. ווארין דער תענוג וואס סע איז דאָרט ביי דעם בוים דאס האט גאר קיין שיעור נישט. ווארין דאָרט איז פארהאנדן אלע חיות מיט אלע עופות. און דאָרט איז קיין שום הזק נישט פארהאנדן פון קיין שום חיה. (בסוד קיין שום חיה איז דאָרט נישט שום קינים) און אלע חיות זענען דאָרט אלע אויס גימישט. זיי אלע שפילן זיך דאָרט און סע איז בן דוד וייער א גרויסער תענוג צו זיין דאָרט ביי דעם בוים. האבין זיי אנגיהויבן צו קלערן ווירימיר מע באדארף צו גיין אז מע זאל קומען צו דעם בוים. איז גיווארן צווישן זיי א מחלוקת אין דער זאך. און סע איז צווישן זיי נישט גיווען קיין מכריע. ווארין דער האט גיוואנט אז מע באדארף גיין אהער אין דער זייט קיין מנחת. און דער האט גיוואנט. קיין מערב זייט באדארף מען גיין. און דער האט גיוואנט אהער. און דער אהער. ביי זי האבין נישט גיקענט וויסן דעם רעכטן וועג. ווירימיר מע באדארף צו גיין. אז מע זאל קומען צו דעם בוים.

איז גיקומען א חכם און האט צו זיי גיוואנט. וואס קלערט איר. דורך וועלכער זייט מע באדארף צו גיין צו דעם בוים. קלערט פריד. ווער סע זענען די מענטשן וואס זיי זאלן קענען קומען צו דעם בוים. ווארין צו דעם בוים קאן נישט קומען. קומען. ווארין צו דעם בוים קאן מען נישט קומען. גאר דער וואס ער האט די מדות פון דעם בוים. ווארין דער בוים האט דריי שרשים (דמיון דריי ווארלין) איין שרש איז אמונה. (אז סע זאל גלייבן אין גאט ב"ה) און דער אנדערער שרש איז יראה. און דער דריטער שרש איז עניויות. (דמיון סע זאל פון זיך נישט האלטן) און אמת איז דער גוף פון דעם בוים דמיון דער בוים אליין איז אמת. און פון דאָרט גייען ארויס צווייגן. איבער דעם קאן קליינער נישט קומען צו דעם בוים גאר דער וואס ער האט אין זיך די מדות פון דעם בוים (דמיון אמונה ער זאל גלייבן אין גאט און יראה ער זאל מורא האבן פאר גאט. און עניויות. ער זאל פון זיך גאר נישט האלטן. און אמת) אזוי האט דער חכם גיוואנט צו דער מיתת) די כיתה האבין אבער נישט אלע גיהאט די

עד. מי שאין בו אמונה אין תפלתו נשמעת.

עד. מי שמשמח את הצדיק תפלתו נשמעת.

עד. צריך קדם התפלה לדבק את רוחו בהבורא, ומחמת הדבקות יצאו הדבורים מעצמן מפיו.

עד. כשתשמע חרפתך ותשתק - תזכה שיענה הקדוש-ברוך-הוא בקשתך.

עד. מי שמתפלל על חברו, על-ידי-זה הקדוש-ברוך-הוא פופל לו את טובתו.

עד. תפלה שאינה נתקבלת למעלה - נשרפת.

פ. מי שמתפלל על החרבן, על-ידי-זה יזכה להתפלל בלב גוף.

פא. תפלה שהיא בשמחה היא ערבה ומתוקה להשם יתברך.

פב. מי שיש לו ענה, אפלו כשמתפלל במחשבה - הקדוש-ברוך-הוא עשה מחשבתו.

פג. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא אין מקבל תפלת הצדיק כשמתפלל על איזה אדם, כי הקדוש-ברוך-הוא יודע שימשיך זה האדם לאחר זמן את הצדיק בחטאים מחטאתיו.

פד. אין המחשבה הולכת אלא אחר העבר (פירוש: מי שעבר חטא - אחרייו חללים ומשכמים המחשבות יוכלו יותר משאר בני אדם; וזהו: אין המחשבה הולכת אלא אחר העבר).

חזק

חלק שני

א. כשכיל שאין מבקשין רחמים על-חברו, על-ידי-זה נפל לתפיסה; ותקון לתפיסה: שיפרנס איזהו בעלי-חיים.

ב. התפלה מעלה [מועילה] כשפניו כלפי מעלה.

ג. מי שמבקש רחמים על-בני דורו זוכה לגלוי שכינה.

ד. על-ידי שירות ותשבחות ממשיכין שכינתו למטה.

ה. תפלת שליח-צבור יש בה בחינת מלחמה.

ו. מי שמקנים "יהי ממון חברך חביב עליך כשליך", על-ידי-זה זוכה להתפלל בכונת הלב.

ז. אמירת תהלים - סגולה להוריד גשמים. "תהלים" - ל'מטר השמים ת'שמה מ'ים.

ח. כל המצר בצרות ישראל ומתפלל עליהם, אף-על-פי שמסיח דברים כלפי מעלה - אינו נענש.

ט. יש תפלות שאינם נתקבלים למעלה אלא עד שנתנים כל-כך מעות לצדקה כפי מספר האותיות של התפלה השיך לזה הברך. למשל, כשמתפלל אלו התבות: 'תן לי כנים' - צריך לתן לצדקה כמספר אותיות 'תן לי כנים'.

י. על-ידי תפלה יכול לשנות זוונו הנכרז בשמים.

בר ממל. רבה בן איסי. רבה בר יוסף. רבה בר מרין. רבה בר זוטרא. רבה בר שילא. רבה בר שאילתא. רבה בר שילת. רבה בר שירא. רבה בר חייא קטוספא. רבה תוספא. רבה בר רב אדא. רבה בריה דרב אידי בר אבין רבה בר עולא. רבה בר עילאי. רבה בר אהילאי. רבה בר יונתן. רבה בר מרי. רבה או רבא בן רב מרי בן איסור גיורא. רבה בר תחליפא. רבה מפ'שרונא. רבה בר שומני. רבה בר עפרון. רבה בר מתנא. רבה בר רונא. רבה בר חקולא. רבה בר עסבי. רבה בר חמא. רבה מקובריה. רבה בר שימי. רבא בר המנונא. רבה בר אמי. רבה בר נחום. רבה בריה דרבא רבה בר ספרא. רבה בר רב כהנא. רבה בר אחיתא. רבה בר אביו. רבה בר אבין. רבה בר אביןא. רבה בר זבדא. רבה בר שמעון.

רבנא בר קיסי. רבנא בר שילא. רבנא ברב עולא. רבנא מפ'רזיקי. רבנא בר נחוניא. רבנא הקדמון. רבנא זוטא בן אחותו של רבנא. רבנא. רבנאי אחיה דר' חייא בר אבא. רבנאי חוזא. רבנן דקסרין. ר' רדיפא. ר' רומנוס. רחבה דפומבדיתא. רב רחומי. ר' רחמאי. ר' רימון. רכיש בר פפא.

רמי בר יחזקאל. רמי בר חמא. רמי בר רב. רמי בר יהודא. רמי בר רב יוד. רמי בר שמואל. רמי בריה דרב

ייבא. רמי בר ברבי הוא נהרבלאי. רמי בר ברקיה. רמי בר פפא. רמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקול. רמי בר אבא. רמי בר מרי נכדו של רב ירמיה בר אבא. רמי בר חלקיה. רמי בר אבין. רמיטא בר ינאי. רפרם מסיכרא. רפרם בר פפא. רפרם.

אות ש. אבא שאול בן בטנית. אבא שאול. אבא שאול מבית מרמשא.

אבא שאול בן אמא מרים. אבא שאול גבל של בית רבי. אבא שאול משמיה דרב. אבא שאול בר נש, (ואמרי לה: אבא שאול בר רבש). אבא שאול בן ננס. ר' שאול או שילא דנווה. ר' שאול. רב שבח או שבחת בריה דר' שבא. שבחת או שבחת בריה דר' חנינא (נוסח אחר: בריה דרבנא). שבנא איש ירושלים, (גירסת תוספות: שבנא איש ירושלים). שבנא אחיו של הלל. שבתאי בר מרינום. ר' שבתאי. ר' שבתי. ר' שובתי. ר' שובתי דצדוקי. רב שזבי. שזבי בר יימר. רב שייא.

ר' שילא איש כפר תמרתא. ר' שילא. רב שילא. רב שילא משלנייא. שילא בר אביןא או בר אבמי. שילא. ר' שילא בר יצחק. שילא מרי.

רב שימי בר חייא בר רב. רב שימי בר חקיה. רב שימי בר עוקבא. רב שימי בר אשי. רב שימי בר אידי. רב שימי מקיסרין. ר' שימי בר אבא. ר' שימי בר אדא. רב שימי מנהרדעא. רב שימי מבירתא דשחורין.

רחם עלי למען שמך, ונכנו ברחמיך הרבים לשוב מהרה בתשובה שלמה לפניך באמת, עד שאגיע לקדשתם ומעלתם של כל ישראל הגבוהים ממני במעלות קדשתם וטהרתם, שאגיע למקומם באמת. ואתאחד עמם באמת ושלום גדול. ואם הדבר בהפך שמחלקותם עלינו הוא מחמת שהם רחוקים ונמוכים מאתנו, ועל כן הם מתקנאים ומתגרים בנו וחולקים עלינו, רחם עלינו למען שמך, ונכנו לדון את כל החולקים תמיד לבך וכות. והלמדנו ברחמיך הרבים איך למצא בהם זכות וטוב אפלו כמה שחולקים עלינו באופן שנוזהה להעלותם ולהכניסם בכף זכות באמת, עד שיתאחדו עמנו באמת בתכלית האחדות בשלמות, באופן שיתבטל המחלקת מעלינו ומכל ישראל, כי באחד אין שני מחלקת, ותשים בלב החולקים ומתנגדים אל האמת שישובו כלם משונאתם ומחלקתם, וימשכו עצמן תמיד אל האמת והשלום, כמו שנאמר: "האמת והשלום אהבו". וכל השונאים והחולקים שאינם חפצים בשלום, ומתגברים להחזיק במחלקת, ואינם חפצים לשוב אל האמת תכניעם ותשפילם עד עפר, כלם יפלו ולא יקומו. "תאלמנה שפתי שקר, הדוכרות על צדיק עתק בגאווה ובזו. יכרת יי כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. יבשו יכלו שוטגי

נפשי, יעטו הרפה וכלמה מבקשי רעתי. יבשו ויבהלו מאד כל איבי, ישובו יבשו רגע".

רחם עלינו למען שמך, ושים שלום בעולם, כי אתה יודע כמה וכמה מזיק המחלקת לישראל. רחם רחם, מלא רחמים, ועשה בנפלאותיך ונוראותיך באופן שתמשיך שלום בעולם באמת. ויקים מהרה מקרא שכתוב: "וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך. שלום רב לאהבי תורתך ואין כמו מכשול. וראה בנים לבניך שלום על ישראל. יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך. יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום". עשה שלום במרומי הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן.

תפילה קיו

מיוסד על תורה קמ"ג בליקוטי מוהר"ן

"בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני". רבנו של עולם, "מלכי ואלהי אליך אתפלל. אליך יי אקרא ואל יי אתחנן. עד אנה אשית עצות בנפשי, נגון בלבבי יומם, עד אנה ירום אויבי עלי", רחם עלי למען שמך, ותקננו בעצה טובה מלפניך, והושיענו מהרה למען שמך. כי אתה יודע גדל חסרון העצה, ועצם רבוי הספקות שיש בלבי בכל הדברים אשר על פי רב כל עצתי חלוקה לשתיים, ואיני יכול לתת עצות

בנפשי בשום דבר למגדול ועד קטן אשר זה הדבר היה בעוכרי ומונע אותי הרבה מעבודת יי ומתשובה אמיתיית. רחם עלי בעל הרחמים גדול העצה ורב העליה, ונכני לקבל תמיד כל העצות מצדיקי וכשרי הדור האמתיים, אשר כל עצותיהם נמשכות מהתורה הקדושה שקבלו מרבותיהם הצדיקים הקדושים האמתיים. ונכני להתקרב אליהם באמת ולקבל מהם כל העצות בכל הדברים שבעולם, הן בעבודות יי והן בעבודות משא ומתן ופרנסה, והן בשארי עסקים, בכלם אשאל את פיהם. ואזכה להנות מהם עצה ותושיה, ויאירו בי חכמתם הקדושה, ועל ידי זה יהיה נמשך עלי חסד גדול, וימתיקו ויבטלו ממני כל הדינים שבעולם. ואזכה לישועה שלמה בכל עת כמו שכתוב: "ותשועה רבב יועץ". ותשמרני ותצילני תמיד שלא אפשל לעולם בעצה שאינה טובה חס ושלום ולא אמשיך עלי שום צער ויסורים והזק חס ושלום על ידי עצות נבערות חס ושלום, רק אשתדל תמיד לקבל כל העצות מצדיקי וכשרי הדור האמתיים, באופן שיאירו בי חכמתם הקדושה. ותעזר רחמיך וחסדיך הגדולים עלי בכל עת, ותושיעני תמיד בכל מה שאני צריך להושע בגשמיית ורוחנית, ויהיה נמשך עלי חסד אל כל היום. ויקים בי מקרא שכתוב: "יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים,

רבות מחשבות בלב איש ועצת יי היא תקום. עצת יי לעולם תעמד מחשבות לבו לדור ודור", ונאמר: "יי צבאות יעץ ומי יפירה", ונאמר: "יתן לך כל לבבך וכל עצתך ימלא, נרננה בישועתך ובשם אלהינו נגדל, ימלא יי כל משאלותיך. יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי. ברוך יי לעולם אמן ואמן".

תפילה קיו

מיוסד על תורה קמ"ג בליקוטי מוהר"ן

"לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי". רבנו של עולם שומע ומאזין ומקשיב לקול תפלותינו ושיחותינו ותחנונינו, למדני איך אקח עתה דבורים חדשים ויפים לרצותך ולפסוק שתיעשה ברחמיך את אשר בחקיך אלך, ואת מצותיך אשמר. כי זה כמה שאני צועק ומתחנן ומרבה בתפלות ושיחות וכל כוננתי בכלם שאזכה לשוב אליך באמת מהרה, ועדין לא נושעתי, ואני יודע שהמניעה ממני, מחמת קשיות ערפי ותאותי הרעות וכסילות דעתי המרבה. אבל איני יודע שום דרך איך לצאת מכל זה, ודבורים חדשים אפסו ממני, כי אין מלה בלשוני הן יי ידעת כלה. נאלמתי דומיה החשיתי מטוב, וכאבי נעבר. נאלמתי לא אפתח פי כי אתה עשית". ואתה יודע אבי שבשמים שקל תקנתי ותחלתי, היא על תפלה

תקון הכפלי

טוב לומר זאת לפני אמירת העשרה מזמורים

הריני מקשר עצמי באמירת העשרה מזמורים אלו לכל הצדיקים האמתיים שפדונו ולכל הצדיקים האמתיים שוכני עפר קדושים אשר בארץ המה ויפטר לרבנו הקדוש צדיק יסוד עולם נחל נובע מקור חכמה רבנו נחמן בן פיגא זכותו תגן עלינו, אמן.

והריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קדושא בריך הוא ושכינתיה ברחילו ורחימו על ידי שהוא טמיר ונצלם בשם כל ישראל:

לכו נרננה ליהוה. נריעה לצור ישענו: ונקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו: כי אל גדול יהוה. ומלך גדול על-כל-אלהים:

מז * מכתם לדוד שמרני אל כִּי-חֲסִיתִי בָּךְ: ב אמרת ליהוה אֲדֹנִי אַתָּה טֹבְתִי בִלְעָלֶיךָ: ג לקדושים אֲשֶׁר-בָּאֲרֶץ הַמָּה יֵאָדְרוּ כֹל-חַפְצֵי-כֶסֶם: ד ירבו עצבותם אחר מהרו כל-אֶסְיף נִסְפִיהֶם מִדָּם וּבִלְאִשָּׁא אֶת-שְׁמוֹתָם עַל-שִׁפְתִּי: ה יהוה מִנֵּת חֲלָקִי וְכֹסִי אַתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי: ו חֲבָלִים נִפְלוּ-לִי בַּנֶּעֱמִים אֶף-נִחַלֹת שִׁפְרָה עָלַי: ז אֲבָרַךְ אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֶף-לִילֹת סְרוּנִי כִלְיוֹתִי: ח שׁוֹיִיתִי יְהוָה לִגְדִי תְמִיד כִּי מִיְמִינִי כֹל-אֲמוּט: ט לֶכֶן שִׁמַּח לִּי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי אֶף-בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לִבְטַח: י כִּי לֹא-תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא-תִתֵּן חֲסִידֶךָ לְרָאוֹת שָׁחַת: יא תוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חַיִּים שִׁבַּע שְׁמַחוֹת אֶת-פִּגְיֶךָ נַעֲמֹת כִּימִינֶךָ נֹצַח:

כב * לדוד משפיל אשרי נשוי-פִּשְׁעֵה כְּסוּי חֲטָאָה: ב אֲשֶׁר-יֵאָדָם לֹא

יִחְשַׁב יְהוָה לוֹ עוֹן וְאֵין בְּרוּחוֹ רִמְיָה: ג כִּי-יִחַרְשָׁתִי כֹל עֲצָמִי פִּשְׁאָתִי כֹל-הַיּוֹם: ד כִּי יוֹמָם וּלְיָלָה תִּכְבַּד עָלַי לְדָךְ נִרְפָּךְ לִשְׂדֵי בִחְרָבִי קִיץ סֵלָה: ה חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ וְעוֹנִי לֹא-כִסִּיתִי אֲמַרְתִּי אֹדְהָ עָלַי פִּשְׁעִי לִיהוָה וְאַתָּה נִשְׂאָת עוֹן חֲטָאתִי סֵלָה: ו עַל-זֹאת יִתְפַּלֵּל כֹּל-חֲסִיד אֱלֹהֶיךָ לַעֲת מִצָּא רֶךְ לְשִׁטָּף מִיָּם רַבִּים אֲלֵיו לֹא יִגִּיעוּ: ז אַתָּה סֹתֵר לִי מִצָּר תַּצְרֵנִי רַגְלִי פִּלְט תִּסּוּבְּכֵנִי סֵלָה: ח אֲשַׁכִּילֶךָ וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ-דָּוִד חֲלָף אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינִי: ט אֶל-תִּהְיֶה אֶפְסוֹס כְּפָרֵד אֵין הָבִין בַּמַּתְגִּירוֹסֵן עֲדִיו לְכָלוֹם כֹּל קָרֵב אֲלֶיךָ: י רַבִּים מִכְּאוֹבִים לְרַשָּׁע וְהַבּוֹטָח בִּיהוָה חֲסֵד יִסּוּבְּכֵנוּ: יא שִׁמְחוּ בִיהוָה וּגִילוּ צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כֹּל-יִשְׂרָאֵל:

מזא * למנצח מזמור לדוד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶלְהֵל בְּיוֹם רָעָה יִמְלִטְהוּ יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ וְאֲשֶׁר בָּאֲרֶץ וְאֶל-תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ אֲבִיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנו עַל-עֵרֶשׁ דָּוִי כֹל-מִשְׁכָּבוֹ הַפֶּכֶת בַּחֲלִילוֹ: ה אֲנִי-אֲמַרְתִּי יְהוָה חֲנּוּנִי רַפָּאָה נַפְשִׁי כִּי-חֲטָאתִי לָךְ: ו אוֹיְבִי יֵאָמְרוּ רַע לִי מִתִּי זְמוּת וְאֲבָד שְׁמוֹ: ז וְאִם-בָּא לְרָאוֹת לִי שׁוּא יִדְּבַר לִבִּי יִקְבֹּץ-אֲנִי לוֹ יֵצֵא לַחוּץ יִדְּבַר: ח יִחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כֹל-שֹׁנְאֵי עָלַי וַיִּחְשְׁבוּ רָעָה לִי: ט דְּבַר-כִּלְעִיל יֵצוּק בּוֹ וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא-יוֹסִיף לָקוֹם: י גַּם-אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר-בִּטְחִיתִי בּוֹ אוֹכֵל לֶחֶמִי הִגְדִּיל עָלַי

עָקֵב: יא וְאַתָּה יְהוָה חֲנּוּנִי וְחַקִּימִנִי וְאֲשַׁלְּמָה לָּהֶם: יב בְּזֹאת יִדְעִתִּי כִּי-חַפְצָת בִּי כִי לֹא-יִרְעֶה אֲבִי עָלַי: יג וְאֲנִי בְּתִמִּי תִמְכַּת בִּי וּבִצִּיבִנִי לִפְגִּיךָ לְעוֹלָם: יד בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

מב * למנצח משפיל לכני-קרח: ב כָּאֵל תַּעֲרַג עַל-אֲפִיקוּ-מַיִם בֵּן נַפְשִׁי תַעֲרַג אֲלֶיךָ אֱלֹהִים: ג צִמְאָה נַפְשִׁי לְאֱלֹהִים לֹאֵל חֵי מִתִּי אֲבֹא וְאַרְאָה פָּנֵי אֱלֹהִים: ד הִתְהַלֵּל דִּמְעָתִי לָחֶם יוֹמָם וּלְיָלָה בְּאֶמֶר אֲלִי כֹל-הַיּוֹם אִמָּה אֲלֵהֶיךָ: ה אֵלֶּה אֲזַכְרָה וְאֲשַׁכָּח עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר אֶפְסָךְ אֲדַדְּם עַד-בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל-רִנָּה וְתוֹדָה הַמֶּזֶן חוֹגֵג: ו מִה-תִּשְׁתַּחוּחִי נַפְשִׁי וְתַחֲמִי עָלִי הוֹחִילִי לֵאֱלֹהִים כִּי-עוֹד אֲדֹנִי יִשׁוּעוֹת פָּנָיו: ז אֱלֹהֵי עָלִי נַפְשִׁי תִשְׁתַּחוּח עַל-פֶּן אֲזַכְרֶךָ מֵאֲרֶץ נִרְהֵן וְחֶרְמוֹנִים מִהַר מִצְעֹר: ח תַּחוּם-אֶל-תַּחוּם קוֹרָא לְקוֹל צִנּוּרֶיךָ כֹּל-מִשְׁבְּרֶיךָ וְגִלְיָךְ עָלַי עָבְרוּ: ט יוֹמָם יֵצֵה יְהוָה אֶחָד וּבִלְיָלָה שִׁירָה עָמִי תִפְלָה לֹאֵל חַיִּי: י אֲוַמְרָה לֹאֵל סִלְעִי לְמָה שִׁכַּחְתָּנִי לְמַח-קֶדֶר אֵלֶּךְ בְּלִחָץ אוֹיֵב: יא בְּרַצַּח אֶעֱצֹמֹתִי חֲרוּפִנִי צוּרִי בְּאֶמְרָם אֲלִי כֹל-הַיּוֹם אִמָּה אֲלֵהֶיךָ: יב מִה-תִּשְׁתַּחוּחִי נַפְשִׁי וְמִה-תַּחֲמִי עָלִי הוֹחִילִי לֵאֱלֹהִים כִּי-עוֹד אֲדֹנִי יִשׁוּעָת פָּנֵי וְאַלְהֵי:

מג * למנצח אל-תשחת לדוד מכתם בשלח שָׁאוֹל וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-הַבַּיִת

לְחַמִּיתוֹ: ב הַצִּילֵנִי מֵאֲבִי אֱלֹהֵי מִמְתַּקוֹמִי תִשְׁגָּבֵנִי: ג הַצִּילֵנִי מִפְּעִלִי אֲנִי וּמֵאֲנָשֵׁי דָמִים הוֹשִׁיעֵנִי: ד כִּי הִנֵּה אֲרַבּוּ לְנַפְשִׁי גִירוֹ עָלַי עוֹיִם לֹא-כִשְׁעִי וְלֹא-חֲטָאתִי יְהוָה: ה כִּלְי־עוֹן יִרְצוּן וַיִּכְנֹנּוּ עוֹדָה לְקִרְאָתִי וַרְאָה: ו וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִקְיָצָה לִפְקֹד כֹּל-הַגּוֹיִם אֶל-תַּחַן כֹּל-בְּגִדִי אֲנִי סֵלָה: ז וַיִּשׁוּבוּ לַעֲרֹב יַחְמוּ כְּכֹלֵב וַיִּסּוּבּוּ עִיר: ח הִנֵּה יִבְעִיעוֹן בְּפִיהֶם חֲרָבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם כִּי-מִי שִׁמְעוּ: ט וְאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק-לָמוֹ תִלְעַג לְכָל-גּוֹיִם יֵצֵאוּ אֲלֶיךָ אֲשִׁמְרָה כִּי-אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי: יא אֱלֹהֵי חֲסִדוֹ חֲסִדִּי יִקְדֵּמִנִי אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בַשֶּׁרֶר: יב אֶל-תַּהַרְגֵם אֶפְרַיִם וְיִשְׁכָּחוּ עָמִי הַנִּיעֵמֹו בַּחֲלִילֶךָ וְהוֹרִידֵמוּ מִגִּבּוֹר אֲדֹנִי: יג חֲטָאת־פִּימוּ דָּבַר-שִׁפְתִּימוּ וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם וּמֵאֲלָה וּמִפִּחַשׁ יִסְפְּרוּ: יד כֹּלָה בַחֲמָה כֹּלָה וַאֲיָנָמוּ וַיִּדְעוּ כִּי-אֱלֹהִים מִשַּׁל בְּיַעֲקֹב לֹא־פָסִי הָאֲרֶץ סֵלָה: טו וַיִּשׁוּבוּ לַעֲרֹב יַחְמוּ כְּכֹלֵב וַיִּסּוּבּוּ עִיר: טז הִמָּה יִנְעִיעוֹן לֹאֲכָל אִם-לֹא יִשְׁבְּעוּ וַיִּלְנִינוּ: יז וַאֲנִי אֲשִׁיר עוֹדָה וְאַרְבֵּן לְבָקֶר חֲסִידֶךָ כִּי-הִיִּית מִשְׁגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צָר-לִי: יח עוֹזִי אֲלֶיךָ אֲזַמְרָה כִּי-אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֲסִדִּי:

עז * למנצח אל-יחל ידותון לֹאֶסֶף מְזִמּוֹר: ב קוֹלִי אֶל-אֱלֹהִים וְאֶעֱקֶה קוֹלִי אֶל-אֱלֹהִים וְחִזְזוּן אֲלִי: ג בְּיוֹם צָרָתִי אֲדֹנִי דִרְשָׁתִי יָדִי לִילָה גִּבְרָה וְלֹא תִפּוּג מֵאֲנָה הַנֶּחֱם

נפשי: ה אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהְיֶה
אֲשִׁיחָה וְתִתְעַשְׂף רֹחִי סֵלָה: ה אֲחֻזָּה
שְׁמִרוֹת עֵינַי נִפְעָמָתִי וְלֹא אֲדַבֵּר:
ו חֲשַׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם שָׁנוֹת עֹלָמִים:
ז אֶזְכְּרָה נְיָנָיִי בְּלִילָה עִם-לִבִּי
אֲשִׁיחָה וְיִחַפֵּשׂ רֹחִי: ה הִלְעֹלָמִים
יִנָּח | אֲדַגֵּי וְלֹא-יִסִּיף לְרָצוֹת עוֹד:
ט הֶאֱפֵס לִנְצַח חֲסִדוֹ גָּמַר אֲמַר לְדָר
וְדָר: ה הִשְׁכַּח חֲנוּת אֵל אִם-קִפְץ בָּאֵף
רַחֲמָיו סֵלָה: יא וְאֲמַר חֲלוּתִי הִיא
שָׁנוֹת יָמַי עֲלִיזָה: יב אֲזַכֵּר אֶזְכֹּר
מַעֲלִלִי-יָהּ כִּי-אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פִּלְאָף:
יג וְהִגִּיתִי בְּכָל-פַּעֲלָךְ וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ
אֲשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים בְּקֹדֶשׁ דִּרְבָּךְ מִי-
אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עֲשֵׂה
פִּלְא פִּלְא הוֹדַעְתָּ בַּעֲמִים עֲזָרָה: טז גָּאֻלְתָּ
בְּזֹרַע עַמְּךָ בְּגִי-יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֵלָה:
יז רָאוּךְ מִיָּם | אֱלֹהִים רָאוּךְ מִיָּם יִחֲלוּ
אֵף יִרְגְּזוּ תַהֲמוֹת: יח זָרְמוּ מִיָּם | עֲבוֹת
קוֹל גִּתְּנוּ שִׁחָקִים אֶף-חֲצָצִיד יִתְהַלְכוּ:
יט קוֹל רַעֲמָךְ | בַּגִּלְגַּל הָאִירוּ בְּרָקִים
תִּבֵּל רִגְזָה וְתַרְעֵשׂ הָאָרֶץ: כ פִּים דִּרְבָּךְ
וַיִּבְלִדוּ וַיִּשְׁבְּלִיךְ בְּמִים רַבִּים וַעֲקֹבוֹתֶיךָ
לֹא נִדְּעוּ: כא נְחִית כִּצָּאֵן עַמְּךָ בְּיַד-
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
צ כ תִּפְלֶה לְמֹשֶׁה אִישֵׁה-אֱלֹהִים אֲדַגֵּי
מַעֲוֹ אַתָּה הִנֵּית לָנוּ בְּדָר וְדָר:
כ בָּטָרָם | הָרִים יִלְדוּ וְתַחֲלוּל אָרֶץ
וְתִבֵּל וּמַעֲוֹלָם עִד-עֹלָם אַתָּה אֵל:
ג תִּשָּׁב אֲנוֹשׁ עִד-דִּבְאָ וְתֹאמַר שׁוּבוּ
בְּגִי-אֲדָם: ד כִּי אֵלֶּף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ
כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאֲשִׁמּוּרָה
בְּלִילָה: ה זִרְמַתָּם שָׁנָה יִהְיֶה בְּכָדָר

כָּדָר יִחְלֹף: ו בְּכָדָר יִצְרִיץ וְיִזְלָף
לְעָרֵב יְמוּלֵל וְיִבֵּשׁ: ז כִּי-כָלִינוּ בְּאִפְּךָ
וּבְחֻמָּתְךָ נִבְהַלְנוּ: ח שֵׁת שִׁתָּה עֲוֹנָתֵנו
לִנְגִּדֶךָ עֲלַמְנוּ לְמֹאֹר פִּנִּיךָ: ט כִּי כָל-
יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרָתְךָ כָּלִינוּ שָׁנֵינוּ כְּמוֹ-
הָהָה: י יָמֵי-שָׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה
וְאִם בְּגִבּוֹרֹת | שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַהֲבָם
עָמַל וְאִנּוּ כִּי-גִזַּח חֵישׁ וְנִעְפָּה: יא מִי-
יֹדֵעַ עֹז אִפְּךָ וְכִי-רָאִיתָ עֲבִרְתָּךְ:
יב לִמְנוֹת יָמֵינוּ כִּן הוֹדַע וְנִבְא לִבִּי
חֻקָּמָה: יג שׁוּבָה יִהְיֶה עִד-מָתַי וְהַנְּחָם
עַל-עֲבֻדֶיךָ: יד שִׁבְעֵנוּ בְּכָדָר חֲסִדֶךָ
וְנִרְנָנָה וְנִשְׁמַחָה בְּכָל-יָמֵינוּ:
טו שְׁמַחְנוּ כִּימֹת עֲנִיתֵנוּ שָׁנוֹת רָאִינוּ
רַעָה: טז יִרְאֶה אֶל-עֲבֻדֶיךָ פַּעֲלָךְ
וְהִדְרָךְ עַל-בְּנֵיהֶם: יז וְיִהִי | נָעַם אֲדַגֵּי
אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כִּוְנָנָה
עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כִּוְנָנָה:
קח כ הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמוֹ
הוֹדִיעֵנוּ בַּעֲמִים עֲלִילוֹתֵינוּ:
כ שִׁירֵי-לֹו זְמִירוֹ-לֹו שִׁיחוּ בְּכָל-
נִפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קֹדֶשׁוֹ
שְׁמַח לֵב | מִבְּקָשִׁי יִהְיֶה: ד דִּרְשׁוּ
יִהְיֶה וַעֲזֹו בְּקֶשׁוֹ פָּנָיו תְּמִיד: ה זְכוּ
נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר-עֲשֵׂה מִפְּתָיו
וּמִשְׁפָּטֵי-פִיו: ו זָרַע אֲבֹרָהֶם עֲבָדוֹ כְּנִי
יַעֲקֹב בְּחֵייו: ז הוּא יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ
בְּכָל-הָאָרֶץ מִשְׁפָּטֵיו: ח זְכוּ לַעֲוֹלָם
בְּרִיתוֹ דְּבַר צִוָּה לְאֵלֶּף דּוֹר: ט אֲשֶׁר
בְּרַת אֶת-אֲבֹרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לִישָׁחָק:
י וַיַּעֲמִידָהּ לַיַּעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עֹלָם: יא לֹאמַר לָךְ אַתָּן אֶת-אֲרָץ-
כְּנָעַן חֲבַל נַחֲלָתָם: יב בְּהִיּוֹתָם מִתִּי

מִסְפָּו כְּמַעַס וְגִרָם כָּה: יג וַיִּתְהַלְכוּ
מִגּוֹי אֶל-גּוֹי מִמַּמְלָכָה אֶל-עַם אֲחֵר:
יד לֹא-הֵינִי אֲדָם לַעֲשָׂקָם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מַלְכִּים: טו אֶל-תִּגְעֹו בְּמִשְׁחִי
וְלִנְבִיאֵי אֶל-תִּרְעֹו: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל-
הָאָרֶץ כָּל-מִטָּה-לֶחֶם שִׁכָּר: ה שִׁלַּח
לְפָנֵיהֶם אִישׁ לַעֲבֹד גִּמְכָר יוֹסֵף:
יז עָנּוּ בְּכָבֵד וְגִלּוּ בְּחֹזֶל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יח עִד-עֵת בֹּא-דְבָרוֹ אִמְרַת
יִהְיֶה צְרַפְתָּהּ: כ שִׁלַּח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ
מַשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: כא שְׁמוֹ אֲדֹנָן
לְבִיתוֹ וּמַשָּׁל בְּכָל-קִנְיָנוּ: כב לֹאסֵר
שָׁרָיו בְּנִפְשׁוֹ וּזְקֵנָיו יִחַפֵּם: כג וַיִּבְא
יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ-חָם:
כד וַיִּפְרֹ אֶת-עַמּוֹ מֵאֹד וַיַּעֲצִמְהוּ
מִצְרַיִם: כה הִפָּךְ לֵבָם לִשְׂנֹא עַמּוֹ
לְהַתְנַבֵּל בְּעֵבְדָיו: כו שִׁלַּח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ
אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בְּחֹר-בּוֹ: כז שְׁמוֹ-כֶם דְּבָרִי
אֲתוֹתַי וּמִפְתִּים בְּאָרֶץ חָם: כח שִׁלַּח
חֹשֶׁךְ וַיַּחֲשֹךְ וְלֹא-מָרוּ אֶת-דְּבָרִי דְבָרוֹ:
כט הִפָּךְ אֶת-מִימֵיהֶם לָדָם וְלִמַּת אֶת-
דִּגְתָּם: ל שְׁרַץ אֲרָצָם צִפְרֻדְעִים בְּחֹרֵי
מַלְכֵיהֶם: לא אֲמַר וַיִּבְא עָרֵב כְּנִים
בְּכָל-גְּבוּלָם: לב נָתַן גִּשְׁמִיהֶם כְּרֹד אֵשׁ
לְהָבוֹת בְּאֶרֶצָם: לג וַיָּךְ גִּפְכָּם וַתִּאֲנַתֵּם
וַיִּשְׁפֹּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אֲמַר וַיִּבְא
אֲרָבָה וַיִּלֶּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֹּאכַל
כָּל-עֵשֶׂב בְּאֶרֶצָם וַיֹּאכַל פְּרִי אֲדָמָתָם:
לו וַיָּךְ כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶצָם רִאשִׁית לְכָל-
אוֹנָם: לו וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וַאֲיִן
בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שְׁמַח מִצְרַיִם
בַּצֹּאֲתָם כִּי-נִפְל פַּחַדָּם עֲלֵיהֶם:
לט פֶּרֶשׁ עֲנָן לְמִסְפָּה וְאֵשׁ לְהָאִיר לִילָה:

מ שָׁאֵל וַיִּבְא שָׁלֹו וְלָחֶם שָׁמִים
יִשְׁבִּיעֵם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְכּוּ מִיָּם
הִלְכוּ בַּעֲצוֹת נָהָר: מב כִּי-זָכַר אֶת-דְּבָרִי
קֹדֶשׁוֹ אֶת-אֲבֹרָהֶם עֲבָדוֹ: מג וַיּוֹצֵא
עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן בְּרָנָה אֶת-בְּחֵייו:
מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל
לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעִבּוֹר | יִשְׁמְרוּ
חֻקֵּי וְתוֹרָתִי וַיִּצְרוּ הִלְלוּהָ:
קכז כ עַל נִהְרוֹת | בְּכָל שָׁם יִשְׁכְּנוּ
גִּם-בְּכִינוּ כְּזִכְרָנוּ אֶת-צִיּוֹן:
כ על-עֲרֻכִּים בְּתוֹכָהּ תִּלְנוּ כְּזִרְתֵּנוּ:
ג כִּי שָׁם שְׁאֵלֵנוּ שׁוֹבֵינוּ דְּבָרֵי-שִׁיר
וְתוֹלְלֵנוּ שְׁמַחָה שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר
צִיּוֹן: ד אֵיךְ נָשִׁיר אֶת-שִׁירֵי-יְהוָה עַל
אֲדָמַת נָכָר: ה אִם-אֲשַׁכְּחֶךָ יְרוּשָׁלַם
תִּשְׁכַּח יְמִינִי: ו תִּדְבַּק-לְשׁוֹנִי | לְחִפִּי
אִם-לֹא אֶזְכְּרֶכִּי אִם-לֹא אֲעֲלֶה אֶת-
יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמַחְתִּי: ז זָכַר
יְהוָה | לְבָנֵי אֲדָוָם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם
הֶאֱמִירָם עָרוֹ | עָרוֹ עַד הַיּוֹסֵד כָּה:
ח בַּת-בְּכָל הַשְׁוֹדָה אֲשֶׁרִי שִׁישְׁלָם-לָךְ
אֶת-גְּמוּלָךְ שְׁגִמְלַת לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי |
שִׁיאֲחוּ וְנִפְץ אֶת-עֲלִילָךְ אֶל-הַסֵּלַע:
קכ ח הִלְלוּהָ | הִלְלוּ-אֵל בְּקֹדֶשׁוֹ הִלְלוּהוּ
בְּרַקִּיעַ עֹז: כ הִלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרָתוֹ
הִלְלוּהוּ כִּרְב גְּדֹל: ג הִלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר
הִלְלוּהוּ בְּנִבָּל וּכְבוֹד: ד הִלְלוּהוּ בַּתֶּף
וּמְחוֹל הִלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֶגְבִּי: ה הִלְלוּהוּ
בַּעֲלִילֵי-שִׁמֶע הִלְלוּהוּ בַּעֲלִילֵי תְרוּעָה:
ו כֵּל הַנְּשִׁמָּה תִּתְּלֵלָהּ הִלְלוּהָ:
מי יִתֵּן מִצִּיּוֹן וַיִּשְׁעַת יִשְׂרָאֵל: מוּשׁוֹב יְהוָה
שְׁבוֹת עַמּוֹ, יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל: ז וַתִּשְׁעַת
צְדִיקִים מִיְּהוָה. מַעֲוֹם קַעֲת צָרָה: זַעֲזָרָם יְהוָה
וַיִּפְלְטֵם. וַיִּפְלְטֵם מִרְשָׁעִים וַיִּשְׁעֵם כִּי חֲסִיד בּוֹ:

לקוטי

שאלו תלמידיו את רבי יוסי נ

מוהר"ן

ס:

נ

לשון רבנו זכרנו לברכה

רש"י:

השער הזה של ארם, שבארם
היה באותה השעה: ואין
מספיקו לנגותו. פעם שלישית:

וַיִּפֹּל וַיִּבְנֶה, וַיִּפֹּל: ואין מספיקו לנגותו, עד שכן דוד
בא: (מגדריך צח)

שאלו את רבי יוסי בן קסמא: אימתי יבוא בן דוד וכו':

א דע, כי כל דבור דבור שניא מפי הקדוש ברוך הוא, נברא
מקנה מלאך (והנה ד'), וכל דבור דבור נחלק למה
ניצוצות, בבחינת (דברים כב): כפמיש יוצין סלע (א), כמירבן נברא
מה ומה מלאכים, לפי רב הניצוצות. ודבור המולל את הניצוצות
נברא מלאך, שהוא שר וראש על המלאכים שנבראו מן הניצוצות,
והם מתחזקין וכל מלאך ומלאך הוא ממנה על איהו דבר, ואפלו
כל אילנות ועשבים יש עליהם ממנים, מה שאמרו חכמינו זכרונם
לברכה (בבא מציעא כ"ד ע"א): אין לה עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה
וכו', וכל מלאך מקבל חיות מהדבור, ומשפיע לתוך הדבר שנתקן
עליו, הנה לאיזה עשב או דבר אחר שהוא ממנה עליו:

ושני הבחנות האלו, הנה בה שיש למלאך לקבל ובה להשפיע,
מכנים בבחינת ידים; ביד ימין מקבל חיותו, וביד שמאל

משפיע, בבחינת: ומכה אותו ואומר לו: גְּדֹל (עב); והקצא היא
בחינת שמאל. נמצא, שכל הרפואות תלויים בתורה, בבחינת (שם)
וְלָכֵל בְּשֵׁרָא מִרְפָּא; כי התורה תונתת בה למלאכים, והמלאכים
משפיעים לעשבים, ועשבים מרפאים בבה התורה. ומי שפונים
מאמנות חכמים ופוזרין גדרם, או אין רפואה למקומו, בבחינת (שם)
ס: דלמא תוין דרבנן טרקה שאין לו אסותא; כי הפוזרין גדרם,
עלידיהו מסיר ידיהם מן המלאכים, לפי בחינת הקרתו מדרך
דברי רבנן. והנה (דברים י): לא חסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל - לפי בחינת הקרתו, אם סר מדרך דברי רבנן למיין,
בה סר ימין המלאך, ואין לו בה לקבל, ואם סר לשמאל, בה
סר יד שמאל מהמלאך, ואין לו בה להשפיע. ובשנפגם איהו יד
המלאך, או אין לוה האדם אסותא, כי זה העשב, שבו תלוי
רפואתו, אין לו בה לרפואה, כי אין משפיע לו:

וזה בחינת (דברים כח): מכה אשר לא כתובה בתורה - והו מתת
תלמידיהם, הנה המיתה שתלמידיהם ממיתין איהו
ארם, כי חולאת הפאה לאדם על שעבר על דברי רבנן אין לו

רפואה, והוא מת מן החולאת, זה המיתה באה עלידי מכה אשר
לא כתובה בתורה, כי בדרים שלא נכתבו בתורה נוסרו לחכמים,
ואנחנו מצוים לשמור מהם, ויש מי שפולל דבריהם ואין מאמין
דבריהם, מתמת שגומה לו שפדאוריתא אינו כן, ועלידיהו נחלה
במקו שאין לו רפואה וזאת בה. ויש יסורין של אהבה, השולטין
על האדם שהוא צדיק, והוא מכה ביסורין, ואין רפואתו חולה
ברפואת עשבים, כי הוא איש צדיק, ולא פגם יד המלאך, והידיים
הם שלמים. וזה (שם כ): כי חולת אהבה אני, שמאלו תחת לראש
וימינו תחבקני. הינה חולת אהבה יכולת היא לשלט על איש אחר,
ואין רפואתו חולה בהידיים הנ"ל, כי הידיים בבחינתו הם שלמים,
בבחינת: שמאלו תחת וכו':

וזהו כשבא רבי יוחנן לתנא שנהלך ביסורין ואמר לו: חביבין
עליך יסורין אמר: לא וכו'. אמר לו: הב לי ידך וכו' (בבבא

כח). כי רבי יוחנן סבר, שאלו יסורין הן יסורין של אהבה, והנה
ששאל אותו: חביבין עליך יסורין? ששאל אותו אם חביב עליו
היסורין, הנה אם יסורין של אהבה הם. והשכח לו: לא וכו'.
ובשם רבי יוחנן שהיסורים לא של אהבה הן, חשב דלמא פגם,
הם השלום, בידים הנ"ל, ובשכח לוה אין לו רפואה, וזה שאמר
לו: הב לי ידך, כדי שיעד אם פגם בדברי רבנן, חס השלום, כנ"ל,
ותכר בשיתב לו דא אוקמוהו, כי לא היה יסורין של אהבה, ולא
פגם בידים, בשכח לוה היה יכול לחיות ולקום מחלו:

וזהו: ומשך אברים בבחו, קום ולא יאמין בחיין (אבא כח), כי
עלידי שאין מאמין בתלמידיהם חכמים, הנקראים חיים, כמה
שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות יח): ובגיהו בן הוידע בן איש
חי - צדיקים אפלו במיתתם נקראים חיים, עלידיהו הוא נופל
בחולאת אשר לא יאמין בחיין, הנה שאין שום אדם מאמין שיתקו
מחלי זה, כי אין רפואה למקומו כנ"ל. ותקנו - שיקים אמונה
הנפילה, ויאמין אמונת חכמים. והנה: קום ולא יאמין בחיין - הנה
זה שלא האמין בחכמים, הנקראים חיים, קום זאת האמונה
הנפילה, ועלידיהו קום מחולאת הזאת, שלא האמין עד עכשיו
שום אדם שיש לו שום רפואה על מקומו, ועלידי אמונתו יתרפא,
כי עלידי אמונת חכמים מתקן בחינת ידים של מלאכים, והם
מקבלים ומשפיעים בחות לעשבים לרפואתו. וזה: ומשך אברים
בבחו, הנה שהמלאכים, הנקראים אברים (א), כל אחד ואחד נחור
לו בחו, הנה כ"ח פרקין בידים, ומשכיבן שפע לכל הדברים
שנתקנו עליהם, ואו יש לו רפואה כנ"ל, כי דברי חכמים עושין
ומתקנין בחינת הידיים כנ"ל:

(א) עין שבת ק"ח ע"ב. (ב) עין יסא ק"ח ע"ב. (ג)

לְקוּטֵי הַלְבוֹת

62

הלכות נטילת ידים והלכה ו

אֲרֵה חַיִּים

קדושת נטילת
ידים
הנחת
ספספת

וַיִּבְרָךְ נָדְרָשׁוֹ עָלָיו כֹּל שְׁמוֹתָם לִגְנָא וְכַנְ"ל, כִּי אֲעֲלוּ
נֶחֱפָה הַכֹּל לִגְנָא וְכַנְ"ל. אֲבָל כִּפִּי עֵצִים פְּגָמָא,
יִהְיֶה רָאוּי שִׁתְּיָה נִכְתָּב גַּם בְּנִי יַעֲקֹב וְלִדְרָשׁוֹ לִגְנָא
עָלָיו, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל בְּגִמְרָא הַנִּי"ל, כִּי הוּא
רָצָה לַעֲקֹר עֲצָמוֹ מִתְחַלֵּת שֶׁרֶשׁ קִדְשָׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא
יַעֲקֹב אֲבִינוּ. אֲךָ יַעֲקֹב בִּקֵּשׁ עַל הַדָּבָר: 'בִּקְהָלָם אֵל
תַּחַד כְּבֹדִי' כַּנְ"ל, הֵינּוּ שְׁעָצִים קִדְשָׁת נִקְדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
תְּהִי מִסְתַּתֶּרֶת וּמִתְעַלָּמָה אֹז, וְלֹא יוֹכֵל לְהִגִּיעַ פְּגָמָא
לָשֵׁם, כְּדֵי שֶׁתּוֹכֵל הַנִּקְדָּה הַקְדוּשָׁה הַזֹּאת לְהִתְלַבֵּשׁ בְּבִגְדֵי
לְעוֹרָנָם כְּתוּשָׁבָה בַּחוּץ עֵצִים מִתְחַלֵּקֶת הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת.

חזא נשאר
באמצע כמו
קדושה ועליו
נקרא קרח

וְכֵן יִהְיֶה, שְׁבוּחוֹ הַרְעַשׁ הַגְּדוֹל שֶׁל הַבְּלִיעָה שָׁבוּ
בְּתוֹשָׁבָה בִּכְחוֹ הָיָה נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם בְּיַהֲנֵם,
כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל (בַּפְּדֻרָּה רַבָּה י"ח, כ) עַל פְּסוּק (בַּפְּדֻרָּה
י"א): "וְכֵן קִרַּח לֹא מָתוּ", עַד שֶׁמָּהֶם יֵצְאוּ כֹל הַשְּׁלִשְׁלֹת
הַגְּדוּלָּה שֶׁרָאָה קִרַּח שֶׁהֵם הַדּוֹרוֹת הַקְדוּשִׁים שְׁמוֹרָאֵל
וְכִי שְׁגָלוּ אֲלֵהֶמוֹ עוֹלָם, אֲבָל לֹא בִּכְחוֹ שֶׁל קִרַּח, כִּי
הוּא נֶאֱבָר מִחוּץ הַקְּהָל כִּי נִשְׁאָר קִרַּח מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן, כִּי
עָקֹר עֲצָמוֹ מֵאֲבוֹתָיו וְכֹל שְׁמוֹתָם הַקְדוּשִׁים נִדְרָשׁוּ עָלָיו
לִגְנָא כַּנְ"ל. וְגַם בְּנֵי וְדוֹרוֹתָיו לֹא קָבְלוּ הַדַּעַת הַקְדוּשָׁה
מִמֶּנּוּ, כִּי אֲדִרְבָּא, הוּא הִסִּית גַּם אוֹתָם, עַד שֶׁגַּם הֵם
הָיוּ בַּחוּץ מִתְחַלֵּקֶת מִתְחַלָּה. רַק שִׁבְכָה תִּפְּלוּ שֶׁל יַעֲקֹב
סִבְבַּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ בְּתוֹשָׁבָה, וְלֹא מָתוּ עַד
שִׁנְיָאוּ מִהֶם כֹּל הַדּוֹרוֹת הַקְדוּשִׁים, שֶׁהָיוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁל
מִשָּׁה רַבֵּנוּ, וְהִמְשִׁיכוּ הַדַּעַת הַקְדוּשָׁה שֶׁל מִשָּׁה רַבֵּנוּ
בְּעוֹלָם - לִידַע וּלְהֵאמִין בָּהּ כִּי 'מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ'.
וְהָיָה שֶׁדְּרָשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל שֵׁם (מִתְבָּרֵךְ ק"ט): "וַיִּקַּח קִרַּח"
(בַּפְּדֻרָּה ט"ז, א) - 'שִׁעֲשֵׂה קִרְחָה בִּישְׂרָאֵל'. 'קִרְחָה' וְדֹאֵי,
כְּמוֹ שֶׁדָּה שִׁישׁ בּוֹ קִרְחָת, שִׁישׁ תְּבוּאָה וּפְרוֹת נִפְלְאִים
מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן, וּבִאֲמָצַע יֵשׁ קִרְחָה בְּלֹא תְבוּאָה וּפְרוֹת
כְּמוֹ מִדְּבַר שֵׁם. וְזֶהוּ בְּחִינַת קִרַּח, שְׁאֲבוֹתָיו הָיוּ בָּלָם
קְדוּשִׁים וּבְנֵי וְדוֹרוֹתָיו גַּם בֵּן צִדִּיקִים קְדוּשִׁים וְהוּא
נִשְׁאָר בְּאֲמָצַע כְּמוֹ קִרְחָה וְעַל־כֵּן נִקְרָא קִרַּח, וְכַנְ"ל:

הפסוק של
קרח, שיש
לוא נזכר שמו
מסתמך על

ט. וַיִּתֵּן מֶה מִתְּחֵב דְּבָרֵי רַבּוּתֵינוּ וְ"ל שְׁאֵמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ
(בַּפְּדֻרָּה רַבָּה צ"ח, ה), שִׁנְיָעֵקֶב אֲבִינוּ בִּקֵּשׁ (בְּרִאשִׁית
ט"ז, ו): "בִּקְהָלָם אֵל תַּחַד כְּבֹדִי" - שֶׁלֹּא יִזְכֹּר שְׁמוֹ
בְּמַחְלֶקֶת קִרַּח. וְאִמְרִי: יִזְכֹּר שְׁמוֹ? כִּשְׁמוֹ מִתְיַחֲסִין
וְעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן (דְּבָרֵי יִתְיָמִים י"א, ב): "בֵּן תַּתַּח בֵּן
אִסִּיר" וְכִי עַד 'בֵּן יִשְׂרָאֵל', הֵינּוּ שִׁנְיָעֵקֶב בִּקֵּשׁ שְׁנֵי
הַדְּבָרִים שֶׁהֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה - כְּדֵי שִׁישְׁאָר קִדְשָׁתוֹ,
שֶׁהוּא קִדְשָׁת הַדַּעַת הַקְדוּשָׁה בְּעוֹלָם, לְהִכִּיר אֶת הַבּוֹרָא
שֶׁמִּים וְאַרְץ. כִּי בִּקֵּשׁ שֶׁל מִתְחַלֵּקֶת שֶׁל קִרַּח שֶׁרָצָה

לְכַבֵּשׁ הַדַּעַת הַקְדוּשָׁה הַזֹּה, עַל־יְדֵי שִׁחְלֹק עַל מִשָּׁה
וְתוֹרָתוֹ אֹז, לֹא יִזְכֹּר שְׁמוֹ שֶׁלֹּא יוֹכֵל לִפְגֹּם בְּשֶׁרֶשׁ קִדְשָׁתוֹ
וְכַנְ"ל. וְלִהְיוֹת 'עַל הַדּוּכָן' אֹז דִּיקָא יִהְיֶה מִתְיַחֲסִין עַל
שְׁמוֹ - 'בֵּן יִשְׂרָאֵל', כְּדֵי שִׁתְּיָה נִמְשָׁךְ קִדְשָׁת דַּעַתוֹ
שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ קִדְשָׁת כֹּל יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נִמְשָׁךְ בָּהֶם,
שֶׁעַל־יְדֵי זֶה יִהְיֶה לָהֶם כַּח לְגִלוֹת וּלְהֵאִיר הַדַּעַת בְּעוֹלָם
עַל־יְדֵי כֹל הַשִּׁירוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת שְׁאֵמְרוּ בְּרוּחַ הַקִּדְשָׁה עַל
הַדּוּכָן וְכַנְ"ל. וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב עַל זֶה שִׁיזְכֹּר שְׁמוֹ
'עַל הַדּוּכָן' בַּעַת שֶׁבִּקֵּשׁ שֶׁלֹּא יִזְכֹּר שְׁמוֹ מִתְחַלָּקֶת. כִּי
זְכִירָתוֹ שְׁמוֹ בִּיחּוּסִים 'עַל הַדּוּכָן' הוּא תִּקְוָה לִפְגֹּם מִתְחַלָּקֶת
קִרַּח שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, אֲפִלּוּ נִקְדָּה קִדְשָׁת יַעֲקֹב,
עַד שֶׁהִכְרַח יַעֲקֹב לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יִזְכֹּר שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם -
שֶׁלֹּא יִגִּיעַ הַפְּגָם לָשֵׁם. וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ מִיָּד שֶׁעַל הַדּוּכָן
אֹז דִּיקָא יִזְכֹּר שְׁמוֹ, לְהוֹרֹת, שֶׁנִּקְדָּת קִדְשָׁתוֹ אֵינָה נִפְסָקָה
לְעוֹלָם, אֲף־עַל־פִּי שִׁתְּיָה בְּאֲמָצַע קִרְחָה - שֶׁהוּא קִרַּח
וְכַנְ"ל, כִּי נִקְדָּת קִדְשָׁתוֹ יִתְלַבֵּשׁ בְּזַרְעוֹ וְכַנְ"ל. וְעַל־כֵּן
בִּקֵּשׁ וּפַעַל אֲצֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁאֹז בִּיחּוּס 'עַל הַדּוּכָן'
אֹז דִּיקָא יִזְכֹּר שְׁמוֹ, כִּי זֶה תִּקְוָה עַל מִתְחַלָּקֶת קִרַּח, שֶׁשֵּׁם
לֹא נִזְכֹּר שְׁמוֹ מִחֲמַת זֶה וְכַנְ"ל. וְדָבָר אֲלֵהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם, וְכַנְ"ל.

וַיִּבְרָכֵנוּ זֶה יֵשׁ דְּבָרִים נְעִלְמִים הַרְבֵּה. וְעַיִן מַה שֶּׁכָּתַב
אֲדוֹמִ"ר וְ"ל בְּסִימָן יו עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים טו, ו):
"ה' יִסְפֹּר בְּכֹתוֹב צִמְיָם זֶה יִלְד שֵׁם סִלָּה". וְהָיָה שֶׁבְּאֲרָנִי
בְּזֶה קִצָּת בְּהַלְכוֹת דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַחַי (הַלְכָה ב), עַיִן
שֵׁם וְתִבְרִין מִרְחוּק מְעֻט. אֲךָ אַחֵר כִּי אֵלֶּה צִירָךְ כֹּל אֲחֵד
לִדְעַת שֶׁהַבְּחִירָה חֲפִשִׁית תְּמִיד. וְאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה לוֹ אֲבוֹת
צִדִּיקִים קְדוּשִׁים וְנוֹרָאִים, וְאֲפִלּוּ אִם יִתְּחַדִּים לְצִאֵת מִמֶּנּוּ
צִדִּיקִים, אֲף־עַל־פִּי כִּי הוּא יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה, וְאִם יִיטִיב
מַעֲשָׂיו - אֲשֶׁר לוֹ, וְאִם לֹא - אוֹי לוֹ. מִכָּל שֶׁכֵּן כִּשְׁפּוֹמָךְ
עֲלֵיהֶם לְחִלֹּק עַל הַצִּדִּיק הָאֵמֶת, אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ, כִּי
"הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תְּמוֹת נֹאֵב לֹא יֵשׁא בְּעֵינֵי הַבֵּן וְכֵן
לֹא יֵשׁא" (כ"י) (תְּהִלָּה י"ח, ב). וְכֵן זֶה מוֹדֵק מִתְחַלָּקֶת קִרַּח
וְכַנְ"ל]. וְעַיִן לְעֵיל בְּאוֹת ז בְּהַלְכָה זֹאת שֵׁם מִבְּאֵר גַּם
כֵּן מַעֲנִין קִרַּח וְכִי, עַיִן שֵׁם:

ע. וְזֶה בְּחִינַת בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן, כִּי עָקֹר תִּקְוָה הָאֵכִילָה הוּא
לְזִכּוֹת אֶז לְהֵאִיר הַרְצוֹן שִׁיֵּאִיר לְעֵתִיד, בְּחִינַת
(תְּהִלָּים קמ"ה, טו): "וְאֵתָה נֹתוּן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ",
בְּחִינַת (בַּפְּדֻרָּה כ"ג, ב): "כֵּתִי יֵאֵמֶר לְעִיבָק וְלִישְׂרָאֵל מַה
פַּעַל אֵל", שֶׁהִיא בְּחִינַת (תְּהִלָּים ל"א, ב): "מֶה רַב טוֹכֶךְ
אֲשֶׁר צִנְפָּת לִירָאָךְ" וְכִי וְכַנְ"ל. וְעַל־כֵּן צִוְּתָה אוֹתָנוּ

שְׁנֵי תִּקְוָה
הַבְּחִירָה
לְזִכּוֹת
לְהֵאִיר
הַרְצוֹן
שִׁיֵּאִיר

וְהָיָה לְכָל אֶחָד מֵהֶם יָדָא

עֲזִיזָה הַר"ף עֲזִיזָה ז"ל

וְאֵם יִשְׁעוּ לָהֶם חֵן קְבוּצָה נְחִיבָה מְזִק
לְמֹד כְּכִי-יּוֹם יּוֹם כֹּךְ וְכֹךְ יִהְיֶה אִיךְ
כִּי כֹךְ הַתּוֹרָה גְּדוֹל מְאֹד.

𐌲𐌹𐌿𐌸𐌰
 𐌲𐌹𐌿𐌸𐌰

הַעֲבֹרֹת שְׂרִיגֵינִי בָּהֶם חֵם וְשִׁלּוֹם,
עַד שֶׁיִּכְלֹה לְהוֹצִיא אוֹתָם מִן-
פִּי־כֶן הִכֵּם וְשֵׁל הַתּוֹרָה גְּדוֹל כָּל-עַל-
רַחֲמֶיךָ לְצִלָּי, רַחֲמֶיךָ לְשׁוֹכֵן, אֶף-עַל-
רַעֲהָ עַד שְׂרִיגֵינִי מֵאֵד שֶׁנִּכְלֹה
מִן-הַקִּיּוֹן שֶׁהוּא מֵאֵד שֶׁנִּכְלֹה מֵאֵד
וְאֶמֶר שֶׁאֶפְלוּ אוֹתָן הָאֱלֹהִים הָרַחֲמֵנִי

**וְכִי תֵבַח בְּלֹא יָעֻבְדְּ וְכִי תִצְאָה
מִן הָאָרֶץ לְעֹלָם**